
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

RAAD VAN STATE.

Gedrukt bij GEBR. BELINFANTE, voorh.: A. D. SCHINKEL.

RAAD VAN STATE.

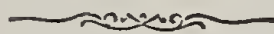
AFDEELING

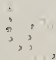
VOOR DE

GESCHILLEN VAN BESTUUR.

DRIE-EN-TWINTIGSTE DEEL.

1883.

'S GRAVENHAGE,

GEBROEDERS BELINFANTE.

1884.

ALPHABETISCH REGISTER.

VERGADERINGEN IN 1883.

KONINKLIJKE BESLUITEN.

Eerste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 17 *Januarij* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1º. van 12 December 1882, no. 25, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *B. Schetters, te Valkenburg, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprigten eener smederij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, bl. 547).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door B. Schetters, te Valkenburg, van een

besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprigten eener smederij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 29 November 1882, n°. 103;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 8 December 1882, n°. 48, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat B. Schetters, te Valkenburg, aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft gevraagd tot het oprigten eener smederij in het perceel, kadastraal bekend als gemeente Valkenburg, sectie A, no. 373;

dat Burgemeester en Wethouders bij besluit van 19 September 1882 de gevraagde vergunning hebben geweigerd op grond van brandgevaar;

dat appellant van deze beslissing bij Ons in beroep is gekomen;

dat door hem echter is verzuimd van het ingesteld beroep aan het gemeentebestuur van Valkenburg kennis te geven;

dat derhalve door hem niet is opgevolgd een der voorschriften, volgens art. 15 der wet van 2 Junij 1875 (*Stbl.* n°. 95) bij het instellen van het beroep in acht te nemen;

Gezien de voornoemde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 12 December 1882.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 21 December 1882 n°. 12, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente Zeeland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-brabant van 7 September 1882, G, no. 162, 2e afd., waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van 5 Julij bevorens omtrent de openbare lagere school te Oventje in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, bl. 542).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep vnn den Raad der gemeente Zeeland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 7 September 1882, G. no. 162, 2e afd., waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van 5 Julij bevorens omtrent de openbare lagere school te Oventje in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 December 1882, no. 101;

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 18 December 1882, n⁰. 4930, afd. Onds.;

Overwegende dat de Gemeenteraad van Zeeland op 5 Julij 1882 besloot, om de school voor gewoon lager onderwijs in het gehucht Oventje onder die gemeente in het belang van het onderwijs te vereenigen met die in de kom der gemeente;

dat Gedeputeerde Staten van Noordbrabant aan dit besluit goedkeuring onthielden bij hunne resolutie van 7 September 1882, G. no. 162, 2e afd.;

en de Gemeenteraad daarvan bij een binnen den wettelijken termijn ingediend adres, bij Ons in beroep is gekomen, aanvoerende: dat de school te Oventje slechts door een betrekkelijk gering aantal kinderen wordt bezocht, bedragende dit getal ten hoogste 50 en somwijlen, zooals nog onlangs op 26 September ll., slechts 32 en op 9 Novenber ll. 39; dat deze bijna allen zonder bezwaar in de kom der gemeente kunnen ter school gaan, daar de afstand van hunne woningen daar heen slechts 2500 à 3000 Meter bedraagt, en hiertegen te minder bezwaar kan bestaan, omdat allen die godsdienstonderwijs ontvangen, gedurende de wintermaanden elken morgen ten half negen de leering in de parochiekerk, naast de school in de kom gelegen, moeten bijwonen: — dat het steeds moeijelijk is voor een oord als Oventje, waar geen goed kosthuis te vinden is, geschikte onderwijzers te verkrijgen en te behouden, en derhalve het belang van het onderwijs medebrengt, de hier bedoelde kinderen niet langer het onderwijs te doen bijwonen in de school te Oventje, waar dat slechts gebrekkig kan gegeven worden, maar veeleer het meer degelijk onderrigt in de school in de kom der gemeente;

dat daarentegen een zeer groot aantal inwoners van Oventje met kracht op het behoud der school aandringen, een verlangen dat ook door het schooltoezigt wordt gedeeld;

Overwegende dat door den in het raadsbesluit met den naam van „vereeniging", der scholen voorgenomen maatregel in stede van de twee bestaande voortaan slechts éene school, die in de kom der gemeente, zou bestaan blijven, en dus het besluit, beoogende eene vermindering van het getal scholen, niet alleen valt in de termen van art. 19*c* maar ook in die van art. 19*b* der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127) en alzoo te onderzoeken valt of de voorgenomene vermindering, door opheffing der school in Oventje, geregtvaardigd is;

Overwegende dat in die school, door het initiatief der bevolking in 1829 tot stand gekomen, sedert onafgebroken onderwijs is gegeven;

dat die school, waarop onder de werking der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103) aanvankelijk art. 20 dier wet is toegepast, in 1877 geacht werd van dien aard te zijn, dat voorschreven wetsartikel daarop niet langer van toepassing behoorde te zijn;

dat uit de telken jare door tusschenkomst van het Gemeentebestuur zonder eenige aanmerking zijnerzijds overgelegde tabellen, blijkt dat de school werd bezocht in Januarij 1877 door 68, in December 1878 door 52, in December 1879 door 57, in December 1880 door 53 en in December 1881 door 57 leerlingen, terwijl er in dat tijdperk ook dagen voorkwamen waarop zelfs een grooter aantal leerlingen de lessen volgde;

dat wat er ook zij van de juistheid der opgave van het Gemeentebestuur omtrent het op twee dagen dezes jaars aanwezig bevonden aantal leerlingen, waarvoor toen welligt bijzondere redenen bestonden, dat aantal toch nog respectievelijk 32 en 39 bedroeg, en daarenboven eene door belanghebbenden overgelegde en niet weersproken nominatieve opgaaf der kinderen, die in Januarij 1882 de school te Oventje bezochten, een cijfer van 57 met namen genoemde leerlingen vermeldt, welk cijfer volgens dezelfde opgaaf in de verdere maanden dezes jaars aldaar ook werd aangetroffen, met uitzondering van ééne maand toen er 56 en van twee maanden, toen er 58 schoolgaande kinderen waren;

dat de afstand waarop vele leerlingen van de school in de kom der gemeente wonen, volgens opgaven door den districts-schoolopziener bedraagt van de 57 leerlingen die in Julij 1882 de school bezochten, voor 17: 30 minuten, voor 7: 35 à 40, voor 11: 45, voor 8: 50 minuten, voor 12: één uur, en voor 2 ruim 1½ uur gaans, terwijl geen dier kinderen digter bij laatstgenoemde school dan bij die te Oventje woont;

dat mogen dergelijke afstanden, op zich zelve genomen, in sommige gevallen voor enkele kinderen ook al kunnen worden toegelaten, de omstandigheden, die zich hier voordoen, in verband met het aantal leerlingen hetwelk de school in den regel telt, van dien aard zijn, dat het bestaan eener afzonderlijke school voor de buurtschap Oventje allezins noodig moet geacht worden: en er althans, nu ook blijkens de ingekomen adressen op het behoud der school groote prijs wordt gesteld, geene voldoende termen zijn voor eene vereeniging der school te Oventje met die in de kom der gemeente, door opheffing van eerstgenoemde;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestreden beslissing van Gedeputeerde Staten van Noord-brabant, het daartegen door den Gemeenteraad van Zeeland ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering

van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 21 December 1882.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
C. PIJNACKER HORDIJK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 22 December 1882, n°. 20, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Roelof Roelofs Bouwknegt, veehouder te Kolderveen, gemeente Nijeveen, Roelof Bouwknegt Roelofszoon en Albert Jan Keizer, veehouders te Kolderveen, gemeente Nijeveen, en Geert Karsten, Geert Wamers Boxem, mede te Kolderveen en Jan Jans Meeuwes, te Havelte, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe, van* 15 *Julij* 1882, n°. 50, *waarbij de suppletoire tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Nijeveen definitief zijn vastgesteld.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, blz. 518).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Roelof Roelofs Bouwknegt, veehouder te Kolderveen, gemeente Nijeveen, Roelof Bouwknegt Roelofszoon en Albert Jan Keizer, veehouders te Kolderveen, gemeente Nijeveen, en Geert Karsten, Geert Wamers Boxem, mede te Kolderveen en Jan Jans Meeuwes, te Havelte, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe, van 15 Julij 1882, n°. 50, waarbij de suppletoire tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Nijeveen definitief zijn vastgesteld;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 December 1882, n°. 99;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 19 December 1882, n°. 2, Afd. Waterstaat A;

Overwegende, dat op de door Burgemeester en Wethouders van Nijeveen op 2 October 1881 ontworpen en na inachtneming der in het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in Drenthe, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, n°. 55, voorgeschreven formaliteiten, door den Raad dier gemeente bij besluit van 8 October 1881, voorloopig vastgestelde suppletoire tabel der wegen in die gemeente voorkomt een zandweg, genaamd de Kerksteeg, loopende van Kolderveen

naar de Hervormde kerk van Kolder- en Dingsterveen, aan de Westzijde van het aldaar aanwezige voetpad, ook Kerksteeg genaamd, over het aan Roelof Roelofszoon Bouwknegt in eigendom toebehoorend stuk weideland, kadastraal bekend als gemeente Nijeveen, sectie E, n°. 179, ter lengte van 346 M. en ter breedte van 7 M., en dat op de tegelijkertijd en op dezelfde wijze tot stand gekomen suppletoire tabel der voetpaden voorkomen:

1°. een zandvoetpad, ook Kerksteeg genaamd, van Kolderveen naar de Hervormde kerk van Kolder- en Dingsterveen, loopende aan de Oostzijde langs den daar aanwezigen weg, mede Kerksteeg genaamd, over hetzelfde perceel, ter lengte van 346 M. en ter breedte van 3 M.;

2°. het zoogenaamde Dingsterveensche Kerkpad; en

3°. een zandvoetpad van Kolderveen naar Grafhorst, benevens een zandvoetpad van den straatweg te Kolderveen naar den Bovenboer;

dat op 25 October 1881, dus binnen den bij het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden bepaalden tijd, 1°. Roelof Roelofs Bouwknegt, 2°. Roelof Bouwknegt Roelofszoon en Albert Jan Keijzer, allen veehouders te Kolderveen, gemeente Nijeveen, 3°. Geert Karsten, Geert Wamers Boxem te Kolderveen en Jan Jans Meeuwes, te Havelte, hunne bezwaren tegen die voorloopig vastgestelde tabellen aan Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben kenbaar gemaakt, doch dat dit Collegie bij resolutie van 15 Julij 1882, n°. 50, na het zandvoetpad de Kerksteeg van de suppletoire tabel der voetpaden afgevoerd en den weg, ook Kerksteeg genaamd, 3 Meter breeder op de suppletoire tabel der wegen uitgetrokken te hebben, overigens de suppletoire tabellen der wegen en voetpaden onveranderd definitief heeft vastgesteld;

dat appellanten, van deze beslissing bij 3 adressen van 8 Augustus 1882 bij Ons in beroep komende, verzoeken, dat, met vernietiging van bovengemeld besluit van Gedeputeerde Staten, wat deze punten betreft, door Ons alsnog afvoering van genoemden weg van de suppletoire tabel der wegen en van genoemde voetpaden van de suppletoire tabel der voetpaden zal worden bevolen;

Overwegende, dat volgens art. 1 van het Reglement op de wegen en voetpaden in Drenthe op de tabellen moeten gebragt worden alle wegen en voetpaden, tot openbaar gebruik bestemd of dienende, met uitzondering, voor zooveel het tegendeel niet uitdrukkelijk is bepaald, van die, welke bij het Rijk of de provincie in beheer of onderhoud zijn, en van de ijzeren spoorwegen;

Overwegende, dat de eerste appellant Roelof Roelofs Bouwknegt aanvoert, dat de bedoelde weg, de Kerksteeg, sints onheugelijke tijden alleen door de bezoekers van de kerk te Kolderveen, alsmede bij begrafenissen wordt gebruikt; dat hij sints het jaar 1847 niet meer op de tabel der wegen is voorgekomen en dat hij nooit eene meerdere breedte dan 2½ M. heeft gehad, daar het ongerijmd zou zijn eenen weg, uitsluitend bestemd om tot doodenweg en kerkpad te dienen, op eene breedte van 10 M. aan te leggen;

dat, wat er moge zijn van het beweren, als zou de Kerksteeg alleen voor kerkpad en doodenweg gebruikt worden, die omstandigheid ten deze niet kan afdoen, niet alleen omdat de eigenaardige bestemming van eenen weg of voetpad het openbaar

gebruik niet uitsluit, maar ook omdat in het gebruik tot bovenbedoeld einde het begrip van openbaarheid ligt opgesloten, omdat de toegang zoo tot de kerk als tot de begraafplaats voor iedereen en tot de laatste ten allen tijde open staat;

dat daarenboven de meening van appellant, als zou uit het niet voorkomen van de Kerksteeg op de bij resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 6 April 1847, n°. 35, vastgestelde slagcedulle de conclusie kunnen worden getrokken, dat destijds het pad niet meer als openbaar is beschouwd, alleen daarom reeds onjuist is te achten, omdat, daargelaten dat de Kerksteeg, zooals uit de door het Gemeentebestuur overgelegde correspondentie blijkt, èn in de vorige, èn in deze eeuw, onder anderen in 1819, 1820, 1839, is geschouwd geworden, na deze weglating geene verandering hoegenaamd in het gebruik van dat pad is gekomen en het blijkbaar steeds door den Raad als openbaar pad is beschouwd;

dat verder de breedte van 10 M., almede voorkomende op de oude slagcedulle van 1840 en met den tegenwoordigen toestand nog in volkomen overeenstemming, teregt door Gedeputeerde Staten van Drenthe is aangenomen;

dat mitsdien het eerste bezwaar is ongegrond te achten;

Overwegende, dat, wat het tweede bezwaar betreft, Roelof Bouwknegt Roelofszoon en Albert Jan Keijzer, te Kolderveen, aanvoeren, dat het pad in quaestie, het zoogenaamde Dingsterveensche Kerkpad, sedert jaren is gebruikt door de te Dingsterveen wonende leden der Hervormde Gemeente van Kolder- en Dingsterveen om daarover te komen van en naar de kerk te Kolderveen, doch dat daaruit niet zou voortvloeijen, dat het pad voor openbaar gebruik zoude zijn bestemd of dienende en dat het bestaan van eenen draaivonder over de Westergrift, waarop Burgemeester en Wethouders van Nijeveen zich in hun ambtsberigt van 2 November 1881 voor het publiek karakter van het pad beroepen, alleen dan daartoe iets zou kunnen afdoen, wanneer het openbaar gezag dien vonder onderhield of ook particulieren, krachtens wettelijke verordening in het publiek belang daartoe verpligt, die taak op zich genomen hadden; dat ten slotte de ligging van het pad reeds aantoont, dat het nooit tot openbaar gebruik kan bestemd of dienende zijn;

Overwegende, dat appellanten zelven erkennen dat werkelijk door het publiek gebruik van het pad gemaakt wordt, en dat juist het feit, dat al de verschillende landerijen onafgebroken door eene reeks van vonders verbonden zijn, bewijst, dat daarover een voetpad loopt, en dat de Kerkvoogdij van Kolder- en Dingsterveen, welke alle die vonders blijkens de tabel der voetpaden onderhoudt, tegen welken onderhoudslast nooit eenigerlei bedenking harerzijds is ingebragt, dat voetpad derhalve tot publiek gebruik bestemd heeft

dat mitsdien ook dit bezwaar is ongegrond;

dat eindelijk, wat het derde punt van geschil betreft, appellanten Geert Karsten en Geert Wamers Boxem te Kolderveen, benevens Jan Jans Meeuwes te Havelte, aanvoeren, dat de paden in quaestie niet tot openbaar gebruik bestemd of dienende zouden zijn; dat toch, wat het eerste pad aangaat, de eigenaren wel gedoogd hebben, dat daarover door hunne buren werd geloopen om den weg van Kolderveen naar Meppel te bekorten en daarover tegen betaling van een geringe vergoeding, ook met paard en wagen werd gereden, doch het nimmer als openbaar voetpad heeft gediend,

en dat, wat het tweede pad betreft, de landerijen langs de Westzijde van de Grift wel zijn bezwaard met den last van een zoogenaamd trekpad ten behoeve der eigenaren van voor- en achtergelegen landen, doch dat het ook nimmer tot openbaar gebruik is bestemd geweest, en dat, al mogen de ingezetenen van den Bovenboer, welke in de nabijheid daarvan wonen, wel eens over der adressanten landen geloopen hebben, dit echter met alle landen tusschen den straatweg en den Bovenboer het geval is, daar er vóór den aanleg van het voetpad nabij de bijzondere school der Christelijke Afgescheiden Gemeente te Nijeveen geen enkel voetpad tusschen den dijk en den Bovenboer bestond en de ingezetenen uit den Bovenboer gewoon waren hunnen weg naar den Dijk (thans straatweg) te kiezen over dat erf, hetwelk hun het meest gelegen kwam;

Overwegende, dat, wat het eerste pad, dat van Grafhorst naar Kolderveen, aanbelangt, adressanten zelven erkennen dat het sints onheugelijke jaren feitelijk door het publiek gebruikt wordt, — eene omstandigheid, op zich zelve voldoende om het op de suppletoire tabel te brengen en, wat de beweerde erfdienstbaarheid van trekpad ten aanzien van het tweede pad betreft, dat van den straatweg te Kolderveen naar den Bovenboer, hiertegen valt op te merken, dat eene bloote bewering van het bestaan daarvnn in deze niets kan afdoen, nademaal eene erfdienstbaarheid als strijdig met de gepraesumeerde vrijheid der erven, niet dan op grond van deugdelijk bewijs zou kunnen worden aangenomen, hoedanig bewijs echter hier ten eenenmale ontbreekt;

dat daarenboven een pad, niet ten behoeve van een of meer bepaald aangewezen perceelen bestemd, doch eene verbinding daarstellende tusschen twee openbare wegen ten behoeve van alle daaromtrent gelegen perceelen, zooals dit pad erkend wordt te zijn, inderdaad niet anders dan als een openbaar pad kan worden beschouwd;

dat dus dit voetpad ook op de suppletoire tabel der voetpaden behoort voor te komen;

Gezien het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in Drenthe, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, n°. 55;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 15 Julij 1882, n°. 50, het daartegen door appellanten ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 22 December 1882.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *H. Kokée te 's Gravenhage, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener inrichting voor het vervaardigen en herstellen van gas- en waterleidings-toestellen in de Muzenstraat.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 7 December 1882, n°. 47, Afd. Handel en Nijverheid; bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van Bestuur) de overweging aanhangig gemaakt van het door H. Kokée te 's Gravenhage ingesteld beroep tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, van 8/11 Sept. ll., waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener inrichting voor de vervaardiging en herstelling van gas- en waterleidings-toestellen.

Nadat op het beroep, door genoemden H. Kokée ingesteld van een besluit van Burg. en Weth. van 's Gravenhage, waarbij hem de vergunning werd geweigerd tot het oprichten eener kopergieterij, gedreven door eene stoommachine van 20 paardenkrachten, bij Koninklijk besluit van 30 Juni 1882, n°. 13, afwijzend was beschikt, heet dezelfde adressant zich andermaal tot Burg. en Weth. van 's Gravenhage gewend met verzoek om op hetzelfde perceel, achter het huis Muzenstraat n°. 3, kadastraal bekend in sectie G. n°. 2694, een inrichting te mogen hebben tot vervaardiging en reparatie van gas- en waterleidings-toestellen, gedreven door eene gaskracht-machine van vier paardenkracht; die inrichting zou dan, voor zoover het smeltfornuis en de smitse betreft, strekken tot vervanging van zijne krachtens vergunning van 18/22 Juli 1881, op gelijke grootte geautoriseerde inrichting aan de Paveljoensgracht n°. 32. Blijkens de ingevolge art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) bij het adres gevoegde beschrijving zal de inrichting in de Muzenstraat worden gevestigd in het aldaar bestaande voor stalling en koetshuis ingerichte gebouw, zullen de rook en dampen worden geleid in een schoorsteen van steen, tot op 2.5 M. boven de nok van het perceel opgetrokken en zullen voor het smelten kroezen worden gebruikt voor hoogstens 3 Kg. metaal, terwijl geene grondstoffen of metalen bereid zullen worden.

Bij het verhoor, ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), zijn in hoofdzaak dezelfde bezwaren als hij de vroegere aanvrage ter sprake gebragt. Zoo voerde de heer De Roij, wonende Muzenstraat 4, in zijn ingeleverd adres aan, dat, vermits het vergulden en bronzen eene voorname plaats onder de in die nieuwe inrichting te verrichten werkzaamheden zullen innemen, de walgelijke en schadelijke dampen zich hier, even als bij de laatst geweigerde kopergieterij, zullen voordoen en dat ook het gevaar voor brand door de onmiddellijke nabijheid eener bergplaats voor hooi en stroo zeer zeker niet minder te duchten is. Ook het geraas, veroorzaakt door het gaskrachtwerktuig, de smederij enz., zal ook nu nog hinder van ernstigen aard met zich brengen. In een adres van den heer C. E. van Kesteren, eveneens in de Muzenstraat woonachtig, wordt bovendien vooral gewezen op het gevaar van schade voor de gezondheid. Voorts werden nog bezwaren ingediend door den heer Fijnje,

welke bij zijn vroeger geopperde bedenkingen, ook bij 't gebruik eener gaskracht machine persisteert, daar steeds vrees blijft bestaan voor de vergiftiging door arsenicum, door de vorming van zinkoxyd, ontstaan tengevolge van gedeeltelijke verbranding van het zink; ook door Mr. W. J. Wintgens, F. von Weckerlin, optredende voor het bestuur van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, Mr. G. J. M. van Voorthuijsen en Dr. L. Mulder, werd aan hunne reeds bij de vorige aanvrage kenbaar gemaakte bezwaren vastgehouden.

Burg. en Weth. van 's Gravenhage hebben bij besluit van 8/11 Sept. 1882, n°. 2293/7, le afd., waarin ze zich hoofdzakelijk refereeren aan de beweegredenen, welke tot afwijzing der vorige aanvrage hebben geleid, de vergunning andermaal van de hand gewezen.

Van dit besluit is H. Kokée nu in beroep gekomen. In zijn appellatoir adres dd. 22 Sept. 1882 wijst hij er op, dat de afwijzing van zijn verzoek door Burg. en Weth. van 's Gravenhage z. i. niet op de wet gegrond is. Niet alleen, dat er z. i. geen rekening is gehouden met het groote verschil tusschen een stoom- en een gaskrachtwerktuig, maar ook zijn noch brandgevaar, noch hinder van ernstigen aard van zijne te vestigen inrichting te duchten. Dat schade voor de gezondheid niet te vreezen is, blijkt z. i. uit het besluit zelf van het Gemeentebestuur, dat niet eens dat argument voor de afwijzing bezigt en alzoo vermoedelijk geene waarde gehecht heeft aan hetgeen dienaangaande werd ingebracht, om aan te toonen, dat hinderlijke en vergiftige dampen kunnen ontstaan uit eene bewerking, die in appellant's inrichting niet zal geschieden, dewijl daarin evenmin zink- als koperbereiding zal plaats vinden.

Gedeputeerde Staten van Zuidholland, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit beroep gehoord, refereeren zich in hun ambtsbericht van 21/25 Nov. 1882, aan het advies naar aanleiding der vorige aanvrage door hen uitgebracht en geven in overweging de vergunning te verleenen onder de voorwaarden door den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat voorgesteld. Deze ambtenaar, door Gedeputeerde Staten gehoord, doet in eene memorie dd. 16 Nov. 1882 opmerken, dat hij reeds bij de vorige aanvrage tot vergunning had geadviseerd, onder voorwaarde van 't gebruik eener stoommachine van 4 in plaats der toen gewenschte 20 paardenkrachten en dat hij thans in eene gaskrachtmachine van 4 paardenkrachten nog minder bezwaar ziet.

Wat aangaat de opmerking bij het verhoor gemaakt, dat nl. de naam »gaskrachtmachine« van 4 paardenkrachten zonder eenige verdere aanduiding te onbepaald is, dienaangaande wijst de Hoofdingenieur er op, dat, al moge dit in het algemeen o. a. bij stoommachines waar zijn, bij gaskrachtmachines echter het vermogen nog scherper begrensd is, daar zij in bepaalde vormen en afmetingen worden afgeleverd; zoodat, wordt de plaatsing van zulk eene machine, Système Otto, van 4 paardenkrachten vergund, lengte, breedte enz. volkomen bepaald zijn en geen twijfel later, of de vergunning wel is nageleefd, behoeft te bestaan. Ook is hij van meening, dat kopergieterijen niet schadelijk voor de gezondheid zijn, zoodat daartegen elders op wetenschappelijke gronden dan ook geen bezwaren worden in den weg gelegd, en ze vroeger dan ook wel in dichter bebouwde buurten, bijv. die van appellant op de

Paveljoensgracht, werden toegestaan. Zijns inziens zullen er geene walgelijke uitdampingen, waaraan eenige beteekenis te hechten is, ontsnappen. Tegenover de verklaring van Prof. van Baumhauer staat die der heeren Drs. Koppeschaar en Groenman, (van welke verklaringen in het verslag over de vorige aanvraag de hoofdzakelijke inhoud reeds werd medegedeeld), maar naar het oordeel van den Hoofdingenieur moet bovendien in aanmerking komen dat de gevaarlijke zinkdampen in adressant's inrichting niet zullen voorkomen, omdat het alleen diens plan is bestaand geelkoper te versmelten en in den gewenschten vorm te brengen. Ook het afbijten der metalen voorwerpen, om deze voor het bronzen, verzilveren en vergulden geschikt te maken, en dat bronzen, verzilveren en vergulden zelf, staan met de metaalgieterij en de door middel der gaskrachtmachine te verrichten werkzaamheden, slechts in verwijderd verband en de werkplaatsen, waar dit geschiedt, vallen op zich zelve niet onder de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95). Dat deze werkzaamheden echter, zooals Prof. van Baumhauer beweert, bij eene kleine industrie als waarvan hier sprake is, schadelijk zouden zijn, komt den Hoofdingenieur daarom ongegrond voor, omdat dat afbijten uit den aard der zaak met zeer verdunde zuren geschieden moet en de ontwikkeling van cyanwaterstof op een ook maar in de verste verte schadelijke wijze bij vergulden enz., door deskundigen ten stelligste wordt betwijfeld. Hij adviseert ten slotte tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. en tot het verleenen der gevraagde vergunning onder de volgende voorwaarden:

1°. dat de metaalgieterij en smederij met al wat daartoe behoort, uitsluitend worde geplaatst in het bestaande gebouwtje achter het woonhuis dat vroeger tot stal en koetshuis was ingericht;

2°. dat het smeltfornuis geheel van steen en ijzer worde zamengesteld en als brandstof in dat fornuis uitsluitend cokes worden gebruikt;

3°. dat de verbrandingsprodukten der gaskrachtmachine zoowel als die van het smeltfornuis en alle bij de verschillende bewerkingen ontstane dampen worden afgeleid in een steenen schoorsteen, hoog ten minste 20 M. boven den beganen grond;

4°. dat de gieterij zich bepale tot het smelten en verwerken van geelkoper en niet meer dan 10 Kg. per etmaal verwerkt worde;

5°. dat geene andere voorwerpen behandeld, hersteld of vervaardigd worden dan gas- en waterleidingtoestellen.

Nadat deze zaak bij den Raad van State (Afd. voor de geschillen van bestuur), is aanhangig geworden, zijn nog de volgende stukken ingekomen, waarin de vroeger geopperde bezwaren nader zijn toegelicht of weersproken. Na hetgeen is voorafgegaan zal het voldoende zijn daaromtrent nog het volgende mede te deelen:

Vooreerst werd er een „nadere memorie" ingediend door het bestuur van het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, door dat van het concert Diligentia en door 17 bewoners of eigenaars van in de nabijheid der te vestigen inrichting gelegen huizen, waarin de argumenten, in het advies van den Hoofdingenieur van den Prov. Waterstaat van 16 Nov. 1882, n°. 1114 voorkomende, worden bestreden. De verklaring van dien hoofdambtenaar met betrekking tot de gaskrachtmachine achten zij onvolledig, omdat bij gewone stoommachines de aanwijzingen zich niet bepalen tot de afmetingen en den maximum-stoomdruk, daar juist de veiligheid wordt gewaar-

borgd, zoo door de beproeving der ketels boven den toegelaten maximum-stoomdruk, als door de veiligheidskleppen. Als gevaren bij gaskrachtmachines geven zij hoofdzakelijk op: mogelijke gasontploffingen en tevens brand die lichtelijk ontstaan kan en die in het hier voorhanden geval door de nabijheid van een stal en hooiberging meer dan elders moet gevreesd worden. In verband hiermede wijzen zij er op, dat op de éénige waarborgen bij deze machines te verkrijgen, niet gelet is, namelijk op de door den Hoofdingenieur op den voorgrond gestelde afmetingen en op de aanwijzing van indicateurspaardenkrachten en dus niet koopmansnominale —, effectieve of gewone paardenkrachten.

Reclamanten wijzen er voorts op, dat hun bezwaar, ontleend aan mogelijk geraas, niet zoozeer het werktuig als de pletterij gold, waarvoor de gaskrachtmachine het arbeidsvermogen moet leveren, en de smederij, en zij begrijpen niet, waarom deze hinderlijke verrichtingen, even als de waardevermindering der omliggende perceelen, het gedreun, de afval enz. buiten beschouwing zijn gelaten. — Te meer, omdat, afgescheiden van het brandgevaar, speciaal voor het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, het bezwaar van 't geraas door appellant vroeger als het ware erkend was door zijn aanbod, om tijdens de muziekuitvoeringen in opgemeld gebouw niet te arbeiden.

Ten aanzien der kopergieterij herinneren reclamanten, dat reeds bij de behandeling der vorige aanvraag door hen in hunne memorie aan den Raad van State gewezen is op meer of minder gevaar voor vergiftiging bij gebruik van verschillende soorten zink en tevens op het feit, dat de soorten, die voor minderen prijs meer algemeen in gebruik zijn gekomen, de grootste hoeveelheid arsenicum bevatten en door de concurrentie voor elken fabrikant noodzakelijk zijn geworden. Deze noodzakelijkheid bestaat nu niet in Frankrijk en België, waar die industrie het zink uit de onmiddellijke nabijheid verkrijgt en dat zink zeer zeker minder arsenicum bevat. Dit zou de Prov. Hoofdingenieur over het hoofd gezien hebben, ook toen hij als voorbeelden wees op de Rijksmunt, die geen kopergieterij bevat en waar de centen uit de van elders aangevoerde platen worden geslagen, en op de kopergieterij van den heer Enthoven te 's Gravenhage, welke fabriek, daargelaten dat ze geheel afgezonderd gelegen is, wel degelijk ongerief veroorzaakt.

Wanneer nu reeds in deze laatste fabriek de hinder van zware dampen zeer ernstig is, ja alleen werklieden met zeer krachtige gestellen daar eenigen tijd kunnen verblijven, zal dit nog veel meer het geval zijn met het locaal van appellant, dat beneden slechts eene hoogte heeft van 3 ½ M. en met een zoldervloer bedekt is, waarboven werklieden werkzaam zijn; terwijl die beperkte ruimte zal moeten dienen voor een gaskrachtmachine, die, zooals bekend, veel stank verspreidt, wijders voor een smederij, een kopergieterij en voor het bronzen, vergulden enz. en dit terwijl het locaal aan drie zijden door huizen nauw is ingesloten.

Reclamanten vervolgen hunne memorie met aan te toonen dat zulke fabrieken uit dichtbevolkte buurten geweerd moeten worden. Zij beroepen zich daarbij vooral op de overgelegde verklaringen van de heeren Von Baumhauer en De Vrij, die de aanwezigheid van zulk een fabriek in een ingesloten buurt zonder reserve onverantwoordelijk hebben geacht. Ook de meening van den Prov. Hoofdingenieur, dat bij

kopergieterijen de dampen in de atmospheer in zoo uiterst geringe hoeveelheid worden opgenomen, dat practisch daaraan geen waarde is te hechten, achten reclamanten onjuist. Het blijkt toch, zoo beweren ze, dat kroezen van 60 Kg. niet minder dan 2½ Kg. zinkoxyd (ook dan als het tegenwoordig in den handel voorkomende geel koper gebruikt wordt) opleveren en deze verbinding zal zich niet fijn verdeelen, maar grootendeels op de daken in een dichtbevolkte buurt neêrslaan om bij regen naar de regenputten af te dalen, ten bewijze waarvan eene geringe hoeveelheid zinkoxyd in een verzegeld doosje uit de fabriek van Enthoven door hen is overgelegd.

Ten slotte komen reclamanten op tegen de bewering van den Prov. Hoofdingenieur, dat het afbijten uit den aard der zaak met zeer verdunde zuren geschiedt; immers mannen van het vak hebben te kennen gegeven, dat appellant binnen de grenzen der vergunning zoowel salpeterzuur als zwavelzuur kan bezigen. Daarenboven, hoe men ook verguldt, men gebruikt toch steeds kwik of cyankalium, beide schadelijke stoffen, en al worden nu bij aanwending van verdund zwavel- of zoutzuur geen schadelijke dampen ontwikkeld, bij gebruik van verdund salpeterzuur is dit wel het geval.

Het afleiden dier dampen naar den schoorsteen kan die schadelijke gevolgen niet voorkomen.

Zij wijzen er ten slotte op, dat een ernstige overweging van appellant's verzoek de overtuiging moet vestigen dat met uitzondering van het stoomwerktuig, dat is terug gebracht tot een gaskrachtmachine van 4 paardenkrachten, de uitoefening van dezelfde werkzaamheden bedoeld is, als die waarvoor hun bij Kon. besl. van 30 Juni 1882 vergunning is geweigerd, en juist zal de vermindering van het stoomwerktuig weêr het eigenaardig bezwaar opleveren, dat meerdere ruimte beschikbaar wordt voor eene uitbreiding van die verrichtingen in de fabriek, die het meest gevreesd worden, te weten de kopergieterij, alsmede het bronzen, verzilveren enz. Bij deze memorie zijn nog gevoegd 2 missiven van Prof. Von Baumhauer, de eerste van 30 April 1882, naar aanleiding van de eerste aanvraag geschreven, en de 2e van 19 Dec. 1882, waarin hij meêdeelt dat zijn ongunstig oordeel over de op te richten inrichting door de aangebrachte wijzigingen of voorgestelde voorwaarden niet is gewijzigd.

Verder is nog overgelegd een missive van Dr. E. J. de Vrij, van 20 Dec. 1882, waarin deze zich volkomen vereenigt met de verschillende bezwaren door Prof. Dr. E. H. Von Baumhauer in zijn, aan den Raad van State overgelegde memorie van 30 April ll. ontwikkeld. De schadelijkheid voor de gezondheid der omwonenden wordt z. i. nog vermeerderd door de ligging der te vestigen fabriek, daar zij van drie zijden door woningen zal zijn ingesloten. Bovendien acht hij handhaving van het voorschrift, dat slechts 10 Kg. metaal per etmaal mag gesmolten worden, in de practijk onuitvoerbaar. Het in den handel voorkomende zink, dat onmisbaar is voor de bereiding van geel koper, bevat altijd meer of minder hoeveelheden arsenicum. Hij verklaart ten slotte, dat na een onderhoud met Dr. Koppeschaar, deze instemt met zijne bezwaren ten opzichte der vergiftige eigenschappen van de bij de smelting van geel koper ontwikkelde dampen.

Van den Minister van Oorlog is eene missive ontvangen, houdende mededeeling, dat het door Z. Ex. niet noodig wordt geacht nadere memorien en bewijsstukken in te zenden betrekkelijk het onderhavige beroep.

Eindelijk is nog ingekomen eene memorie van den appellant, waarbij, naar aanleiding van het advies van den Prov. Hoofdingenieur, bedenking wordt gemaakt tegen de daarin sub 3 en 4 voorgestelde voorwaarden. Die sub 3⁰. betreft het bouwen van een steenen schoorsteen van 20 Meter. Appellant wijst er op, dat de verbrandingsproducten van eenige kilogrammen koper bij smelting onbeduidend zijn en dat de kleine gasontploffingen, waardoor de gaskrachtmachine in beweging wordt gebracht, ook zoo goed als geene verbrandingsproducten opleveren, zoodat een schoorsteen ter hoogte van 20 M. daarmeê buiten alle verhouding zou zijn. Wat de 4e door den Prov. Hoofdingenieur voorgestelde voorwaarde tot beperking van de gieterij tot 10 Kg. per etmaal betreft, merkt appellant op, dat hij bij de beschrijving der aangevraagde inrichting het in eens te smelten maximum op 3 Kg. heeft aangegeven, waardoor waarborg gegeven wordt, dat geene groote inrichting wordt beoogd.

Ten slotte voert de appellant nog aan, dat noch voor gaskrachtmachines, noch voor kopergieterijen dergelijke voorwaarden gesteld worden.

Bij de kopergieterij van v. d. Berg en v. d. Pol aan de Veenkade is de schoorsteen niet hooger dan 12 M.

Ter vergadering zijn tegenwoordig: de appellant Kokée met zijn gemachtigde Mr. S. van Houten, advocaat te 's Gravenhage, en als belanghebbenden de heeren De Roij van Zuidewijn, Von Weckherlin, Van Voorthuijsen, Fijnje en Dr. Mulder. Namens den appellant treedt Mr. Van Houten in eene uitvoerige wederlegging der aangevoerde bezwaren en is ten slotte van meening dat de verlangde inrichting, met de wet in de hand, niet zal te weren zijn, omdat hier niet van een stoommachine maar slechts van een gaskrachtmachine sprake is.

De heer J. W. G. Fijnje, voor de bewoners van de Muzenstraat het woord voerende, onderwerpt eenige opmerkingen van technischen aard aan het oordeel van de Afdeeling en ontwikkelt nog nader de tegen de inrichting geopperde bezwaren. Wat het bezwaar van den hinder betreft, wijst de heer Dr. L Mulder er op, dat reeds nu van de werkzaamheden, waarvoor appellant geen vergunning behoeft, hinder wordt ondervonden en dat dit zeker bij het toestaan van de verlangde vergunning nog zal vermeerderen.

Onderscheidene vragen, door de leden der Afdeeling gedaan, worden òf door den heer Van Houten òf door den heer Fijnje beantwoord, terwijl de appellant zelf eenige inlichtingen geeft, waaruit blijkt dat zijne werkplaats slechts zal dienen tot het doen van kleine reparatiën en daardoor geen noemenswaardige hinder zal ontstaan.

III. het beroep van *K. C. W. Hartig en C. Suwijn, te 's Gravenhage, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hun vergunning is geweigerd tot het oprichten eener kalkblusscherij in de Leliestraat aldaar.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. M's. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid met zijn schrijven van 15 Dec. 1882, n°. 47, Afd. Hand. en Nijv., bij den

Raad van State, Afd. voor de geschillen van Bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep door K. C. W. Hartig en C. Suwijn, stukadoors te 's Gravenhage, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hun de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener kalkblusscherij.

App. hadden zich tot het Gemeentebestuur gewend om vergunning om op het perceel in de Leliestraat, sectie O. n°. 5687 en wel op het open erf van dat perceel een kalkblusscherij te vestigen, onder overlegging van een plattegrondteekening, beschrijving en verklaring van den bewaarder der hypotheken, dat binnen een afstand van 200 M. van dat erf zich geen gebouwen of lokalen bevinden als bedoeld bij art. 5, al. 3 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95).

Een aantal eigenaars en bewoners van den Loosduinschen weg hebben zich tegen die vergunning verzet, op grond dat door het stuiven der kalk en het verspreiden van een walgelijken stank op verren afstand de lucht verontreinigd en voor de gezondheid nadeelig gemaakt zou worden, waardoor de waarde hunner panden aanmerkelijk zou worden verminderd. Een der opposanten, boomkweeker van beroep, vreesde dat de zaak der kalkblusscherij veel schade zou aanrichten aan zijne planten. Twee anderen vreesden, dat hun vlak aan bedoeld perceel grenzend warmoesiersland tot het teelen van groenten geheel ongeschikt zou worden, aangezien de drooge kalk, bij het lossen en de verdere bewerking, door verstuiving op zeer grooten afstand zal nedervallen op hunne gekweekte vruchten, die daardoor alleen reeds waardeloos zouden worden, terwijl bij het vallen van regen op die ongebluschte kalk vruchtboomen en planten zullen verbranden. De huurders dier warmoesierslanden ondersteunden laatstgenoemde bezwaren.

Bij besluit van 11/15 Sept. 1882 wezen Burg. en Weth. het verzoek af. Deze weigering der vergunning steunde op de overweging, dat volgens het door den gemeente-architect uitgebracht bericht, de plaats, waar de kalkblusscherij zou worden gevestigd, aan drie zijden omgeven is van houten schuttingen, waardoor de aangrenzende perceelen zijn gescheiden en in een onverhoopt geval van brand groot gevaar loopen; dat, afgescheiden van de bewering, dat eene kalkblusscherij nadeelig kan zijn vóor de gezondheid, de bewoners dier perceelen in mindere of meerdere mate last zullen ondervinden van de wijze, waarop volgens de overgelegde beschrijving het kalkblusschen zal worden verricht, doordien zij belet zullen worden de vensters hunner woningen te openen en gedurende korteren of langeren tijd open te houden ter inlating van versche lucht; en dat het daarenboven wenschelijk is zulke inrichtingen in bebouwde gedeelten der gemeente zoo min mogelijk toe te laten.

Tegen deze beslissing is het beroep gericht, dat met inachtneming der voorschriften van de wet is ingesteld. Appellanten voeren aan dat de opposanten meer dan 200 M. van de plaats, voor kalkblusscherij bestemd, af wonen, en leggen eene verklaring over van een tiental personen, die in de onmiddellijke nabijheid dier plaats wonen, houdende dat zij geen schade, overlast of hinder van die inrichting voorzien. Voorts verklaren app. dat er geen gevaar voor brand kan bestaan, aangezien de kalk in gemetselde putten komt, zoodat de schuttingen ten minste 70 cM. van de kalkput verwijderd zijn, en dat, aangezien de kalk gebluscht is, er enkel water over blijft. Voor de gezondheid kan de inrichting niet schadelijk wezen, daar het blusschen

meestal des nachts geschiedt, omdat op den dag met de kalk gewerkt moet worden, hetgeen daarenboven geen stof, maar alleen een weinig damp veroorzaakt; dat het blusschen ten hoogste driemaal in een jaar plaats heeft en telkens slechts drie à vier dagen duurt.

Gedep. Staten, om advies gevraagd, hebben een bericht overgelegd van den Hoofdingenieur van den Prov. Waterstaat.

Deze Hoofdambtenaar geeft in overweging de vergunning te verleenen. Als redenen daarvoor geeft hij op:

Brandgevaar bestaat bij het blusschen zeer stellig niet, al ontwikkelt zich ook eene groote hoeveelheid warmte, tenzij dan dat, onder zeer ongunstige omstandigheden, het blusschen onvolledig geschiede, wat zeker niet door der adressanten belang wordt geboden en evenmin toevalligerwijze kan voorkomen.

Bij dit blusschen komt niets vrij dan waterdamp en dat deze onschadelijk is en aan de buren het genot der frissche lucht niet behoeft te ontnemen, zal wel onnoodig zijn te zeggen; maar al ware het dat men moest veronderstellen dat de waterdamp eenige kalkdeeltjes medevoerde, wier aanwezigheid in een vertrek niet werd gewenscht, dan zou het evenmin bezwarend zijn om enkele uren de ramen te sluiten, als om voorschriften te geven welke het verstuiven geheel onmogelijk maakten.

Opmerkelijk is dan ook dat de buren niet alleen niet klagen, maar zelfs eene verklaring inzenden, waarbij zij hunnen wensch te kennen geven dat der adressanten verzoek worde toegestaan.

De klagers, wier adressen bij het Gemeentebestuur overwegenden invloed schijnen gehad te hebben, wonen allen op grooten afstand van de plaats der op te richten kalkblusscherij en zouden bij geen mogelijkheid last daarvan kunnen ondervinden.

Met het advies van den Hoofdingenieur verklaren Gedep. Staten zich te vereenigen.

Bij den Raad van State zijn geen nadere bezwaren ingediend; alleen is door een der opposanten nader aangedrongen dat de beslissing van Burg. en Weth. moge worden gehandhaafd op de gronden boven vermeld.

Een drietal bewoners van belendende perceelen verklaren tegen de oprichting geen bezwaren te hebben. Zij gelooven dat eene kalkblusscherij voor de gezondheid niet nadeelig is.

Ook de aanvragers zelf zijn van meening dat hunne blusscherij geen schadelijken invloed zal te weeg brengen. Zij dringen op het toestaan van hun verzoek aan en beantwoorden enkele vragen hun door den Staatsraad De Vries gedaan.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Tweede Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 24 *Januari* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. J. Heemskerk Azn.,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige C. C. J. B. van Harn.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 8 December ll. n°. 10, is bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt de overweging van het geschil, gerezen over de woonplaats van de arme krankzinnige C. C. J. B. van Harn.

De feiten, die bij de beslissing van dat geschil in aanmerking komen, zijn blijkens de ambtsberichten der gewestelijke besturen van Groningen en Zuidholland en der plaatselijke besturen van Appingadam, Vianen, 's Gravenhage, Arnhem en Oegstgeest de volgende:

Clasina Cornelia Johanna Bertina van Harn is op 16 April 1820 te 's Gravenhage geboren uit het huwelijk van Willem Jan van Harn en Johanna Christina Swaving, destijds aldaar gevestigd.

Zooals het Gemeentebestuur van Vianen in zijn brief van 1 November ll. no. 576/384 omstandig mededeelt, is zij met hare ouders in Juli 1850 uit den Haag naar Vianen verhuisd en heeft zij daar toen met dezen hare woonplaats gevestigd.

Kort na die vestiging is zij krankzinnig geworden — en op 3 April 1851 is zij te dier zake, na bekomen rechterlijke machtiging, naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Utrecht overgebracht.

Destijds, zoo deelt het Gemeentestuur van Vianen mede, was zij niet in behoeftige omstandigheden.

Op 18 Februari 1855 benoemde de Kantonrechter tot haren curator Benjamin Donker Curtius, toen te Arnhem woonachtig, die echter in 1868 door den Kantonrechter te Druten op zijn verzoek ontslagen is en vervangen door Willem Nicolaas Cornelis Swaving, bewaarder der hypotheken en van het kadaster te Appingadam, die tot zijn overlijden, 29 Maart 1882, bleef fungeeren; — en van wiens opvolger als curator uit de stukken niet blijkt.

Toeziende curator was van Februari 1855 af, A. J. Swaving, te Vianen woonachtig. — Het blijkt uit de stukken wel, dat deze, die van Vianen naar Batenburg en van daar naar Oegstgeest verhuisde, waar hij nog woont, reeds voor eenige jaren ongezind was om langer in functie te blijven, doch het blijkt niet dat hij ontslagen, veelmin vervangen is.

De kosten der tot den huidigen dag voortdurende verpleging in het gesticht te Utrecht zijn tot October 1868 geregeld voldaan door de bloedverwanten der verpleegde en van dien tijd af door den curator W. N. C. Swaving, die, zoo als boven werd uiteengezet, toen optrad.

Bij diens overlijden echter hebben zijne erven bezwaar gemaakt die kosten langer dan tot 30 Juni 1882 voor hunne rekening te nemen. En het Bestuur van het geneeskundig gesticht heeft daarin aanleiding gezien om zich bij brief van 4 Juli ll. tot Zr. Ms. Commissaris in Utrecht te wenden met het verzoek, dat beslist moge worden, welke gemeente verder de kosten behoort te betalen.

Bij hunne daarop ingewonnen ambtsberichten, alsmede bij hunne aan deze afdeeling ingediende memorie, hebben de bij dit geschil betrokkene gemeentebesturen het volgende medegedeeld en aangevoerd, elk voor zich ten betooge, dat zijne gemeente tot het dragen der verplegingskosten niet is gehouden.

Burg. en Weth. van 's Gravenhage berichten in hun brief van 18 September ll. no. 2631/3307, 2e afd., „dat na raadpleging van het bevolkingsregister, aangelegd „naar de volkstelling van 1849, niet gebleken is, dat de krankzinnige C. C. J. B. „van Harn of haar vader aldaar woonplaats hebben gehad.”

Burg. en Weth. van Appingadam wezen in hun brief van 7 Augustus jl., no. 477, aan, dat bij onderscheidene beslissingen door Z. M. genomen, uitgemaakt is dat onder de „woonplaats, bedoeld in het tegenwoordige art. 26 der armenwet” te verstaan is de gemeente waar de verpleegde woonplaats had op den tijd waarop de krankzinnigheid van dien aard is geworden, dat de overbrenging naar een geneeskundig gesticht noodig geoordeeld en de rechterlijke machtiging daartoe aangevraagd is. — Uit de toepassing van dat beginsel, in verband met het feit, dat de plaatsing in casu aangevraagd is ten jare 1851, toen de nu verpleegde te Vianen hare woonplaats

had, volgt, vermeenen Burg. en Weth., dat althans zeker Appingadam niet kan worden aangewezen.

En, zeggen zij verder, moest er gelet worden op de woonplaats ten tijde van het ontstaan der behoefte, namelijk met 1 Juli ll., dan zouden de kosten voor rekening van het Rijk moeten komen, daar de woonplaats te Appingadam door het overlijden van den daar wonenden curator op 29 Maart bevorens reeds was opgeheven, en er, naar Burg. en Weth. althans meenen, nog geen nieuwe curator benoemd is.

Met deze beschouwingen, althans voor zooverre ze strekken ten betooge dat Appingadam niet onderhoudsplichtig is, hebben Gedep. Staten van Groningen zich vereenigd.

Burg. en Weth. van Vianen hebben ter zake twee brieven tot Zr. Ms. Commissaris in Zuidholland gericht.

Bij den eersten, van 1 November ll., wijzen zij, na erkend te hebben, dat de verpleegde tijdens zij te Vianen woonde, a^{0}. 1851, krankzinnig geworden en in het gesticht opgenomen is, op art. 4 der wet van 1 Junij 1870 (*Stbl.* no. 85), — en voeren zij de bewering, dat door de benoeming van B. Donker Curtius te Arnhem, a^{0}. 1855, tot curator, de verpleegde aldaar, te Arnhem, haar domicilie volgens art. 78 B. W. verkreeg, met verlies van dat te Vianen, waar het nader nooit andermaal is gevestigd.

Hunne gemeente, zoo besluiten zij daaruit, zou dus nimmer kunnen worden aangewezen.

Door Zr. Ms. Commissaris daarop, naar het schijnt, opmerkzaam gemaakt op Zr. Ms. beslissing van 21 Maart 1874, no. 20, in zake Johs. Wurms, waarbij overwogen werd dat latere verandering van het wettelijk domicilie ex art. 78 B. W. geen verandering brengt in den onderhoudsplicht der gemeente, waar tijdens de plaatsing het domicilie gevestigd was, zijn Burg. en Weth. bij hun tweeden brief, dien van 9 Nov. ll, getreden in eene kritiek van de bij die beslissing aangenomen leer, — welke kritiek hier, naar het schijnt, niet in het breede behoeft te worden terug gegeven en zijn zij blijven volharden bij hunne meening, dat òf Appingadam als woonplaats des curators òf na diens dood, Utrecht als feitelijke verblijfplaats der verpleegde onderhoudspligtig is, doch in geen geval hunne gemeente.

Burg. en Weth. van Oegstgeest daarentegen hebben, in hunne aan den Raad van State gerichte memorie van 27 December ll., trachten te betoogen dat Vianen òf anders, daar de toestand reeds van 1851 dagteekent, naar de wet van 28 Juni 1854 (*Stbl.* no. 100) de geboorteplaats, d. i. 's Gravenhage, onderhoudsplichtig zou wezen.

Burg. en Weth. van Arnhem eindelijk hebben bij hunne eveneens tot den Raad van State gerichte memorie, van 1 Januari ll., er op gewezen, dat de verpleegde noch tijdens hare opneming, noch thans, in Arnhem woonplaats gehad heeft of heeft, en dat mitsdien de kosten niet ten laste dier gemeente kunnen gebracht worden.

Gedep. Staten van Zuidholland eindelijk hebben bij hunnen brief van 21/27 Nov. ll., no. 133, met blootе verwijzing naar Zr. Ms. bovenaangehaalde beslissing van 21 Maart 1874, no. 20, als hun oordeel te kennen gegeven, dat Vianen in deze onderhoudsplichtig is.

II. het adres van *den Raad der gemeente Heeswijk, houdende hooger beroep van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij niet is goedgekeurd een besluit van den Raad tot het verleenen eener toelage aan de wethouders.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

De Raad der gemeente Heeswijk besloot op 10 October 1882, na gelet te hebben op art. 94 der gemeentewet, aan „de wethouders op te dragen het speciaal toezicht „te hebben en de werkzaamheden te leiden bij het cultiveeren van p. m. 8 hect. „heidegrond, in het voorjaar van 1883, tegen eene vergoeding van tijdverlies en de „buitengewone werkzaamheden, van dertig gulden.”

Tot die opdracht besloot de Raad, blijkens eene bij het besluit gevoegde memorie van toelichting van Burg. en Weth., omdat de wethouders getoond hadden de vereischte kennis voor de bedoelde werkzaamheden te bezitten. De Raad meende echter, in billijkheid van hen niet te mogen vorderen, dat zij het voorbereidende werk, het gedurig toezicht en alle verdere bemoeienissen ambtshalve zouden verrichten, en legde hun daarom eene schadeloosstelling toe van *ƒ* 30, die naar zijn oordeel niet te hoog, noch in strijd met de wet kon worden geacht.

Het raadsbesluit werd aan de goedkeuring van Gedep. Staten van Noordbrabant onderworpen, die daarop bij schrijven van 19/23 October 1882, G. no. 42, 2e afdeeling, aan het gemeentebestuur te kennen gaven, dat het besluit door hen geacht werd in strijd te zijn met art. 94 der gemeentewet, omdat het hier niet betrof eene openbare gemeentebediening, daar het toezicht bij en over het cultiveeren van gemeentegronden berust bij Burg. en Weth. en voor de diensten die daarbij door de wethouders worden bewezen, hoe gewichtig zij ook zijn mogen, door hen onder geenerlei benaming belooning mag worden ontvangen. Gedep. Staten deden het ingezonden besluit bij hunne missive aan het gemeentebestuur terug gaan.

De gemeenteraad wendde zich daarop bij adres dd. 13 November 1882 tot Z. M. te kennen gevende:

dat door Gedep. Staten bij hun besluit van 19/23 October 1882, het raadsbesluit van 10 October te voren, niet is goedgekeurd;

dat de Raad zich met het besluit van Gedep. Staten niet kan vereenigen, daar naar zijne meening de den wethouders toegekende belooning niet kan beschouwd worden een inkomen uit de gemeentekas te zijn, maar alleen eene vergoeding voor tijdverlies in hunne eigene zaken, en het zeer onbillijk zou zijn, van de wethouders te vorderen, in dusdanig privaat belang der gemeente een of twee maanden onafgebroken werkzaam te zijn op eene jaarwedde van *ƒ* 40 zonder dat de Raad bevoegd zou zijn hun die buitengewone werkzaamheden eenigszins te vergoeden;

dat de Raad niet kan aannemen, dat de geest van art. 94 der gemeentewet medebrengt, dat de wethouders ambtshalve verplicht zouden zijn, zonder eenige vergoeding dagelijks gedurende eenige uren bedoelde werkzaamheden te verrichten in het privaat belang der gemeente, zonder eenige vergoeding;

waarom de Raad ingevolge art. 200 der gemeentewet zich wendt tot Z. M., in de hoop, dat Z. M. het gevoelen van Gedep. Staten in deze zaak niet zal deelen.

Over dit beroep zijn Gedep. Staten van Noordbrabant gehoord. Na voorafgaande

opmerking, dat zij hunne bezwaren tegen het raadsbesluit hebben medegedeeld, zonder vormelijk de goedkeuring te weigeren, maar dat zij, indien bij hen op de zaak ware teruggekomen, de goedkeuring zouden geweigerd hebben, adviseeren Gedep. Staten in hun ambtsbericht van 23/27 Nov. 1882 tot ongegrondverklaring van het beroep, omdat het cultiveeren van heidegronden een werk is, waarvan het toezicht aan het Dagelijksch Bestuur behoort en daarvoor, wordt er meer speciaal toezicht vereischt, een deskundige kan worden aangesteld, maar hiervoor aan de wethouders geene bezoldiging of vaste vergoeding kan worden toegekend, daar dit in lijnrechten strijd is met art. 94 laatste alinea der gemeentewet.

Gedep. Staten voegen daaraan nog toe, dat de strekking van het raadsbesluit nog verduidelijkt wordt door een raadsbesluit van 18 Augustus 1882, waarbij werd voorgesteld de jaarwedden der wethouders voor hetzelfde doel te verhoogen met *f* 30; waarop zij echter geene vrijheid hadden gevonden een daartoe strekkend voorstel aan Z. M. te doen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Derde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 31 *Januari* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

het beroep van *C. S. Berkhout te Delft, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij aan het Gemeentebestuur van Delft vergunning is verleend tot het oprichten van eene bergplaats van petroleum.*

De *Staatsraad* HEEMSKERK brengt het volgend verslag uit:

Bij Zr. M's. besluit van 6 Augustus 1882, n°. 6, werd een besluit van Gedep. Staten van Zuidholland, houdende vergunning aan Burg. en Weth. van Delft, om de petroleum-bergplaats van die gemeente te verplaatsen naar het perceel, kadastraal aldaar bekend sectie A. n°. 928, vernietigd en verklaard, dat omtrent het daarbij behandeld verzoek van Burg. en Weth. van Delft, zoo als het was gedaan, geene beschikking kon worden genomen. Daarop hebben Burg. en Weth. bij adres van 26 Augustus d. a. v. het vorige verzoek herhaald, daarbij in hoofdzaak te kennen gevende, dat zij wenschen de gemeentelijke bergplaats van petroleum uit het dichtst bebouwde gedeelte van de kom der gemeente te verplaatsen en tot dat einde over te brengen naar het genoemde kadastrale perceel, zijnde thans moesgrond, verhuurd aan C. A. van Beveren, maar met het recht om de huur op te zeggen wanneer de gemeente

den grond zelve behoeft; dat deze moestuin paalt aan de gemeentelijke inrichting tot bewaring van meststoffen, die wellicht later ook over een gedeelte daarvan zal worden uitgebreid; en dat het Noordwestelijke gedeelte van dien moestuin, waarop de petroleum-bergplaats zou worden gevestigd, goed gelegen is voor den handel.

Uit de beschrijving, bij het adres gevoegd, blijkt dat de bewaarplaats zou worden gebouwd van steen met een pannendak, dat het terrein wordt afgesloten aan twee zijden door vaarwater, aan de derde of tuin-zijde door eene houten schutting. Het gebouw, hoog tot in den nok 6.50 M., wordt in vier, met afzonderlijke ijzeren toegangdeuren voorziene en van elkander afgescheiden deelen verdeeld en zal 1500 vaten petroleum kunnen bevatten; de vloer zal worden gedraineerd in verband met een ijzeren of gemetselden put, die kan worden ledig gepompt. Bij de beschrijving is gevoegd eene plattegrondteekening van het gebouw op de schaal van 1 : 200 en eene situatie-teekening van het perceel en de omliggende perceelen op de schaal van 1 : 1250. Bij het onderzoek de commodo et incommodo is voor Burg. en Weth. gecompareerd P. E. Schellings, eigenaar van een aangrenzend perceel, welke bezwaar inbracht wegens brandgevaar voor een tuinhuis, en vermindering van waarde van zijn grond, omdat hij dezen, indien er geen petroleum-bergplaats in de nabijheid kwam, als bouwgrond zou kunnen verkoopen.

Bij besluit van 24 October 1882, B. n°. 3453, 1e afd., G. S. n°. 63, hebben Gedep. Staten van Zuidholland aan Burg. en Weth. van Delft en hunne rechtverkrijgenden de gevraagde vergunning verleend, onder voorwaarden: 1°. dat de bergplaats nooit met licht of vuur worde betreden en zoowel van zonsondergang tot zonsopgang, als gedurende den tijd dat er niet gelost of geladen wordt, zorgvuldig gesloten zij; 2°. dat de vergunning vervalt, wanneer daarvan vóór 1 November 1883 geen gebruik is gemaakt. Van dit besluit, dat den 2 November 1882 is publiek gemaakt, heeft Cornelis Sebastianus Berkhout, koffiehuis- en stalhouder, wonende te Delft, zich in hooger beroep voorzien bij Z. M. den Koning, bij welk hooger beroep de bepalingen van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) zijn in acht genomen. Adressant beklaagt zich dat hem niet schriftelijk kennis is gegeven van het verzoek om vergunning. Verder brengt hij als bezwaar in: brandgevaar, omdat zijn koffiehuis en stallen slechts 35 M. zijn verwijderd van de voorgenomen bergplaats van petroleum, en schade aan zijn bedrijf, omdat de stank van eene groote verzameling van petroleum, vooral des zomers, het publiek zal afschrikken van het bezoeken van zijn tuin en van het geven van diners en partijen in zijn koffiehuis. Op deze gronden verzoekt hij vernietiging van het besluit van Gedep. Staten. Dit college is ter zake gehoord en heeft geadviseerd tot ongegrondverklaring van het beroep; Gedep. Staten doen voor dit advies gelden de bedenkingen, die zij, tijdens het vorige beroep van C. S. Berkhout aanhangig was, daartegen deden gelden, namelijk: dat het gevaar van brand, bij behoorlijk toezicht der politie en bij naleving der voorwaarden bij hun besluit gesteld, niet groot is; de stank van petroleum is h. i. lang zoo erg niet, als die van de daarnevens gelegene verzameling van faecaliën; wanneer deze de bezoekers niet terughoudt uit den tuin en het koffiehuis van adressant, zal de reuk van petroleum dit evenmin doen. Gedep. Staten leggen o. a. over een rapport van den Provincialen Hoofdingenieur van den Waterstaat, strekkende

tot het verleenen der vergunning onder de meergemelde voorwaarden, hoewel de Hoofdingenieur het meer wenschelijk hadde geoordeeld, dat de petroleum-bergplaats op het perceel n°. 922 of 1704 (dit zal moeten zijn 1784) ware opgericht, zijnde een eindweegs verder van den Buitencingel. De Hoofdingenieur merkt nog op, dat het twijfelachtig is of C. S. Berkhout wel door Burg. en Weth. behoefde te worden opgeroepen of verwittigd van de aanvraag, omdat hij geen belendend eigenaar is. Tusschen zijn koffiehuis en het perceel n°, 928 is een weg en de Pijnackersche vaart.

Nadat deze zaak met 's Konings machtiging door den Minister van Waterstaat, Hand. en Nijv. bij missive van 27 Dec. 1882, no. 32, afd. Hand. en Nijv., bij den Raad van State werd aanhangig gemaakt, is nog ingekomen eene memorie van den adressant, houdende nadere ontwikkeling van zijne bezwaren. Adressant beweert dat de bewaarplaats van de gemeentereiniging even zoowel ten oosten als ten westen kon worden uitgebreid en aan denzelfden kant de petroleum-bergplaats kon worden gevestigd; dat de handel zich niet zou te beklagen hebben over den grooteren afstand van den Cingel, omdat de handelaren al tevreden mogen zijn, zoo zij eene bergplaats van petroleum onder hun bereik hebben; verder beroept adressant zich op art. 37 der Verordening, houdende bepalingen van politie tot voorkoming van brand te Delft, luidende: „Niemand mag binnen de bebouwde kom der gemeente „meer dan 200 liters petroleum, 50 liters naphta of andere vloeibare koolwaterstoffen voor-„handen hebben, dan in de bergplaats, die door Burg. en Weth. zal zijn goedgekeurd."

Ook legt hij over een brief van den Directeur der Brandverzekeringmaatschappij te Tiel, houdende dat de oprichting van een magazijn van petroleum tegenover adressants woning aanleiding kan geven tot het opzeggen van de verzekering of tot verhooging der premiën; dat echter de directie zich voorbehoudt, de locale gesteldheid dienaangaande nader te doen onderzoeken. —

De bezwaren tegen de oprichting worden nader ontwikkeld zoowel door den appellant zelf, als door den eigenaar van een nabij gelegen perceel. Eerstgenoemde, de heer Berkhout, grondt zijne bedenking hoofdzakelijk op het brandgevaar waaraan zijn logement en koffiehuis zal zijn blootgesteld, terwijl de andere belanghebbende, Schellings, wijst op de schade die hij lijden zal wanneer de bergplaats op de aangewezen plaats zal komen. Beiden zijn van meening dat er zeer goed een ander terrein voor de petroleumloods zou kunnen worden gevonden.

Namens Burg. en Weth. van Delft worden de aangevoerde bezwaren door Mr. W. van Rossem Bz., advocaat te 's Gravenhage, bestreden. Hij oordeelt, met het oog op den afstand tusschen de bewoonde gebouwen en de op te richten bergplaats, de bezwaren, aan brandgevaar ontleend, zeer overdreven. Bij eventueelen brand is de omgeving voldoende uitgestrekt om de vaten te kunnen verspreiden tot afwending van het gevaar voor de woningen. Hij gelooft ten slotte dat de niet-oproeping van andere belanghebbenden geen nietigheid zal ten gevolge hebben en concludeert tot handhaving der verleende vergunning.

Op vragen van den president en de leden der afdeeling, worden zoowel door belanghebbenden als door den gemachtigde van Burg. en Weth. inlichtingen verstrekt.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vierde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 7 *Februari* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

het beroep van *Mr. R. J. C. baron van Pallandt van Rosendaal en J Terwindt Az., van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Wageningen, waarbij hun vergunning is geweigerd tot het oprichten eener steenfabriek.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid met zijn schrijven van 30 December 1882, n⁰. 48, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van Mr. R. J. C. Baron van Pallandt van Rosendaal en J. Terwindt Az., ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. van Wageningen, waarbij hun vergunning is geweigerd tot het oprichten van eene steenfabriek.

Reeds in Maart des vorigen jaars was eene gelijke aanvraag van den tweeden

appellant door Burg. en Weth. geweigerd en daarna door appellant aan Zr. M.'s beslissing onderworpen. Bij Zr. M.'s besluit van 17 Sept. 1882, n°. 21, is toen de weigering vernietigd en beslist dat op de aanvraag, zooals die zonder overlegging der bij de wet voorgeschreven stukken was gedaan, niet had beschikt mogen worden.

De strekking van het toen gedaan verzoek en de daartegen ingebrachte bezwaren zijn opgegeven in het verslag, uitgebracht in de zitting der Afdeeling van 30 Aug. 1882.

Niet lang na Zr. M.'s beslissing hebben de beide appellanten zich ter verkrijging der verlangde vergunning tot Burg. en Weth. gewend. Zij legden nu bij hun verzoek over de beschrijving en plattegrondteekening bij art. 5, nos. 1 en 2 der wet vermeld, en een uittreksel van den perceelsgewijzen kadastralen legger, alsmede van het kad. plan, om te doen blijken, dat er binnen een kring van 200 M. geen gebouwen of lokalen gelegen zijn, bestemd tot ziekenverpleging, uitoefening van den openbaren eeredienst of scholen. Zij verzoeken, dat nu de vergunning moge worde verleend aan den eersten of aan den tweeden hunner of wel aan beiden.

Bij het verhoor de commodo et incommodo zijn dezelfde bezwaren als de vorige maal ingebracht, ontleend aan den hinder en de schade, die de rook en de heete lucht van de op te richten fabriek zullen toebrengen aan de gebouwen, logementen, woningen, boomgaarden en houtgewas van de opposanten. Van deze kwamen op: het bestuur der naamlooze vennootschap „de Wageningsche Berg” voor haar hotel en het haar toebehoorend houtgewas; de pachter van dat hotel; de Wed. van de Pol, voor haren appelboomgaard, hare badinrichting, haar hotel en hare uitspanningsterreinen; Baron de Constant Rebecque, voor zijn landgoed Belmonte.

Op grond van deze bezwaren hebben Burg. en Weth. het verzoek afgewezen. Tegen die afwijzing in beroep komende, verzoeken appellanten dat Z. M. het besluit van Burg. en Weth. vernietige en alsnog de gevraagde vergunning verleene. Appellanten voeren ook nu weder aan, dat het terrein, waarop de ovens zullen worden opgericht, op aanzienlijken afstand van de localiteiten der opposanten gelegen is; dat de geringste afstand van het hotel „de Wageningsche Berg” ongeveer 260 M., van het dennenbosch van Belmonte ongeveer 225 M. en van het woonhuis op dat landgoed ongeveer 350 M.; van den boomgaard, ten oosten van het hotel „het Lexkensveer” ongeveer 180 M. en van dat hotel zelf ongeveer 265 M. zal bedragen. Op zulk een afstand kan, naar hun oordeel, geen schade aan de boomen worden veroorzaakt. Verscheidene vermogende steenfabriekanten hebben hunne woonhuizen en tuinen in de onmiddellijke nabijheid hunner ovens. Appellanten leggen over de vergunningen voor de vestiging der steenfabriek daar ter plaatse, door den Minister van Waterstaat verleend.

In hun nader bericht verklaren Burg. en Weth. te blijven bij hun gevoelen, dat de kwade uitdampingen der ovens nadeel zullen doen aan de gezondheid en schade aan de hotels en boomgaarden.

Gedep. Staten van Gelderland zijn even als vroeger, op grond van het toen ingewonnen advies van den Ingenieur van den Provinc. Waterstaat, van oordeel, dat er geen genoegzame grond bestaat om de oprichting dezer steenfabriek te weigeren. Zij hebben nader medegedeeld, dat volgens bericht van Burg. en Weth. door appellanten voldaan is aan het bepaalde bij art. 15 der wet van 1875.

De opposanten hebben in brieven aan den Raad van State hunne bezwaren aangedrongen.

De Wed. v. d. Pol wijst daarbij, behalve op de schade, die haar boomgaard en tuin door de uitdampingen zullen lijden, op de schade die te vreezen staat voor haar boomgaard en tuin, die in de onmiddellijke nabijheid der op te richten fabriek gelegen zijnde, vernietigd zullen worden door het kwelwater, dat steenfabrieken steeds veroorzaken; op het meerder gevaar voor ijsgang waaraan haar huis zal bloot staan tengevolge van de oprichting der fabriek, ter plaatse waar de rivier zoo smal is, hetgeen opstopping en opschuiving van ijs moet veroorzaken. Voorts vreest zij in haar bedrijf te zullen lijden, daar de rook der ovens de menschen en van haar badhuis en van haar hotel „het Lexkensveer" zal verjagen.

De vennootschap „de Wageningsche Berg" heeft nader aangedrongen de schade door haar te lijden, omdat geene familiën haar hotel meer als zomerverblijf zullen verkiezen. Wat de schade aan hare boomen betreft, wijst zij op Z. M. besluit van 6 Aug. 1880, n°. 10, waarbij juist om het nadeelige van een steenoven voor naburige boomen de vergunning werd geweigerd.

Baron de Constant Rebecque vreest zijn buitengoed, gelegen boven en vlak nabij de op te richten fabriek, niet langer te zullen kunnen verhuren.

De gemachtigde van appellanten heeft ingezonden het besluit van den Minister, waarbij de termijn in de door hem verleende vergunning gesteld, wordt verlengd.

Namens appellanten wordt het beroep kortelijk toegelicht door Jhr. Mr. E. N. de Brauw, advocaat te 's Gravenhage. Hij wijst er op, dat de fabriek niet op een afstand van 17, maar van 180 meters van eenig bebouwd terrein zal gelegen zijn en gelooft dat er geen sprake kan zijn van schade of ernstigen hinder. Z. i. ontbreken mitsdien alle gronden voor de afwijzing van het verzoek, waaromtrent hij eene voor appellanten gunstige beschikking verwacht.

De heeren Spanjaard en Den Hartog verdedigen mondeling de belangen van de naamlooze vennootschap „de Wageningsche Berg". Zij duchten voor het hôtel dat op de kruin van den berg is gelegen, van de fabriek groote schade, omdat hare uitdampingen de logeergasten zal beletten zich op het terras te bewegen.

Gelijke vrees koestert de heer Van de Pol voor den tuin en den boomgaard zijner moeder en de heer Baron de Constant Rebecque voor zijn buitengoed Belmonte.

Onderscheidene vragen van den president en de leden der afdeeling worden door belanghebbenden beantwoord, terwijl de zoon van J. Terwindt Az. eenige inlichtingen, ook van technischen aard, verstrekt.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vijfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag 14 *Februari* 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Az.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Az.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het beroep van *W. F. van Milligen, te Utrecht, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bergplaats van lompen, in de Stroosteeg aldaar.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 10 Jan. 1883, n°. 58, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door W. F. van Milligen, te Utrecht, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. van die gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bergplaats van lompen.

Door W. F. van Milligen, te Utrecht, is, bij verzoekschrift van 25 Aug. 1882, aan Burg. en Weth. dier gemeente, vergunning aangevraagd tot het oprichten eener

inrichting tot bewaring en verwerking van lompen, in het perceel aan de Stroosteeg, wijk E. n°. 201, kadastraal bekend als gemeente Utrecht, sectie C. n°. 1971. Volgens de ter voldoening aan art. 5 1o. der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) aan het gemeentebestuur overgelegde beschrijving zou de zolder boven de eerste verdieping van het tot bergplaats van lompen bestemde perceel gebezigd worden tot sorteering en bewaring der opgekochte lompen, welke uiterlijk 14 dagen na ontvangst vervoerd zouden worden.

In de zitting naar aanleiding van art. 7 der bovengenoemde wet op 12 Sept. 1882 gehouden, is slechts verschenen D. W. van Dorssen, namens A. M. S. de Kruijff, Wed. D. van Dorssen, eigenares en gebruikster van het ten zuiden belendende perceel Oudegracht wijk E. n°. 87, kadastraal gemeente Utrecht, sectie C. n°. 2056, die bezwaren tegen het verleenen der vergunning te berde bracht, hoofdzakelijk ontleend aan een op het perceel E. n°. 87 uitziend lichtraam in een der gevels van het perceel der te vestigen inrichting, waardoor hinder van onaangename lucht en ongedierte werd geducht.

Burg. en Weth. van Utrecht hoorden, alvorens eene beslissing te nemen, de plaatselijke gezondheidscommissie. Deze berichtte in haar schrijven van 26 Sept. 1882, dat het perceel in quaestie gelegen is in het midden der stad en in eene nauwe steeg en volkrijke buurt. Het is inwendig vrij ruim en geeft gelegenheid tot berging en ophooping van massas lompen en beenderen. Nu is het haars inziens niet mogelijk op den duur den stank van rottende bestanddeelen, van de beenderen en van het aan de lompen klevende vuil te weren, terwijl het mede vaststaat dat de laatste dikwijls de verspreiders van smetstoffen zijn. Op die gronden adviseerde de gezondheidscommissie tot het weigeren der vergunning.

Nadat het gemeentebestuur ingevolge art. 8, al. 2, der wet bij besluit van 10 Oct. 1882 de beslissing op adressants verzoek had verdaagd, heeft het bij schrijven van 12 Oct. 1882, n°. 45, bericht en raad van den Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezicht voor Gelderland en Utrecht ingewonnen, die in zijne missive van 26 Oct. 1882 het volgende opmerkt:

In beginsel moeten lompenmagazijnen in bebouwde kommen der gemeenten worden tegengegaan als schadelijk voor de gezondheid der nabijwonenden.

Zijn er derhalve in het algemeen reeds gronden om lompenbewaarplaatsen in bebouwde kommen niet toe te laten, in casu moet de vergunning zeer zeker worden geweigerd. Dergelijke bewaarplaats zou toch worden gevestigd in de onderste verdieping en op den zolder van Van Milligen's huis, in een dicht bevolkte, slecht geventileerde steeg, omgeven, niet alleen door woningen in die steeg aanwezig, maar ook door enkele op de Oude Gracht uitkomende, waarvan het achtererf zich tot in de nabijheid dier bergplaats uitstrekt, zonder nog van twee schoollokalen te gewagen, ingaande op de Mariaplaats, welke zich betrekkelijk dicht bij de woning bevinden. Op grond dier aangehaalde redenen, adviseerde de Inspecteur eveneens tot weigering van het verzoek.

Burg. en Weth. van Utrecht hebben daarop bij besluit van 31 Oct. 1882, no. 25, het verzoek om vergunning van de hand gewezen. Zij hebben daarbij overwogen dat het perceel, waarin adressant de voorschreven inrichting zou wenschen op te richten,

gelegen is in een dichtbevolkte buurt, aan eene vrij nauwe steeg en zoowel aan beide zijden als van achteren omgeven door bewoonde huizen; dat het verder onraadzaam moet geacht worden eene bewaarplaats van lompen en eene inrichting om die te verwerken, ter plaatse waar adressant bedoelt, toe te laten en dat aan de vrees, welke te dier zake voor schade aan de volksgezondheid bestaat, niet door voorwaarden kan worden te gemoet gekomen.

Tegen deze beslissing is het onderwerpelijk beroep gericht, waarbij de voorschriften van art. 15 der wet zijn in acht genomen. In zijn appellatoir adres van 14 Nov. 1882 poogt adressant aan te toonen dat de afwijzing van zijn verzoek, hoofdzakelijk steunende op vrees voor schade aan de openbare gezondheid, niet op goede gronden rust. Het perceel toch, waarin appellant de bewaarplaats wil oprichten, is slechts aan ééne zijde belend door een bewoond huis en aan de andere door een pakhuis, waarmede het geen enkele gemeenschap heeft. Wel erkent adressant, dat dat perceel aan de zuidzijde een raam heeft, uitkomende in den tuin van het perceel Oude Gracht, wijk E. 87, doch hij is bereid dit door een vaststaand raam te vervangen. Verder heeft dat perceel aan de overzijde over eene lengte van circa 20 M. niet één bewoond huis, maar een tuinmuur, verscheidene meters hoog en daarachter een grooten tuin. Adressant vestigt er verder de aandacht op, dat door hem niet is gevraagd eene vergunning voor eene bewaarplaats van beenderen, doch alleen van lompen, waarmede z. i. het bezwaar der gezondheidscommissie, ontleend aan vrees voor den stank van rottende bestanddeelen, van zelf vervalt.

De stelling, door den Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezicht voor Gelderland en Utrecht geuit, dat lompenmagazijnen in de bebouwde kom der gemeente, dienen te worden tegengegaan, gaat ook volgens adressant te ver en is zeker in Utrecht niet afdoende, waar geene afzonderlijke plaats in de gemeente door het Bestuur daarvoor is aangewezen. Verder is het z. i. kwalijk denkbaar, hoe de bewaring van lompen, mocht de vergunning worden toegestaan, eenigen invloed op de schoollokalen zou hebben, waarop de genoemde Inspecteur doelt, nademaal die niet alleen op grooten afstand daarvan zijn gelegen, doch mede door hooge tuinmuren zijn gescheiden van het eerstgenoemde perceel.

Ten slotte wijst apppellant er op, dat het nog zeer onlangs verleenen der vergunning tot soortgelijke industrie door het gemeentebestuur aan zekeren Cohen, in een perceel, gelegen in dezelfde steeg, aan beide zijden en aan de overzijde door bewoonde perceelen omgeven, niet mag worden voorbijgezien. Hij verzoekt mitsdien dat het Z. M. moge behagen de aangevallen beslissing van het Utrechtsche gemeentebestuur te vernietigen.

Ged. Staten van Utrecht, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit appel gehoord, hebben bericht ingewonnen van Burg. en Weth. van Utrecht, alsmede van den Provincialen Hoofdingenieur.

Eerstgenoemd college heeft in zijn ambtsbericht van 28 Nov. 1882, n°. 45, uitvoerig betoogd, waarom de vergunning niet kan worden toegestaan, en is daarbij in eene wederlegging getreden van de verschillende punten die in het appellatoir adres gevonden worden. Wat appellant's bewering aangaat dat het perceel, waarin hij de bewaarplaats wil oprichten, slechts aan ééne zijde belend is door een bewoond huis,

terwijl zich aan de andere zijde een pakhuis bevindt, merkt het Gemeentebestuur op, dat het in het algemeen raadzaam is den aanleg van magazijnen, als welke appellant wil vestigen, altijd zooveel mogelijk te keer te gaan, als voor de gezondheid schadelijk. Vervolgens wijst het Gemeentebestuur op het rapport van den geneeskundigen Inspecteur van 26 Oct. 1882 (waarvan de inhoud boven reeds is medegedeeld) om aan te toonen, dat zeer zeker de lokaliteit waarvan hier de rede is, alleen er reeds toe moet leiden, om de vergunning van de hand te wijzen. Trouwens appellant's argument dat het magazijn slechts aan één bewoond perceel zou grenzen, is verre van afdoende.

Wat de overige punten, in appellant's adres voorkomende, betreft, merkt het Gemeentebestuur op, dat de eenvoudige vervanging van een openslaand door een vaststaand raam niet voldoende zou zijn om het gevaar voor de gezondheid te keeren, aangezien het de voor de ademhalingswerktuigen nadeelige stoffen en den door den grond dringenden stank niet verhinderen zal; dat voorts de aanwezigheid van een hoogen tuinmuur en zich daarachter bevindenden tuin, het nadeel van een lompenmagazijn in de Stroosteeg eenigermate zal verminderen, doch niet geheel wegnemen; terwijl toch al die nadeelen blijven bestaan waarop de plaatselijke gezondheidscommissie in het (boven medegedeelde) rapport van 26 Sept. 1882 heeft gewezen. Alleen appellant's 4e argument, dat nl. de vergunning alleen voor eene bewaarplaats van lompen is gevraagd, is van eenige beteekenis, doch wederlegt slechts een der bezwaren. Wat aangaat appellant's beroep op de toegestane vergunning aan zekeren Cohen, dienaangaande wordt nog opgemerkt dat, daargelaten of het verleenen van deze vergunning goed- of af te keuren zij, daaruit geen argument kan worden geput om in de nauwe slecht geventileerde en dicht bevolkte Stroosteeg nog een tweede lompenmagazijn toe te laten.

Ten slotte wijzen Burg. en Weth. nog op het brandgevaar, dat door broeiing der lompen lichtelijk kan ontstaan, vooral, zoo als hier, in een nauwe steeg. Mocht in deze de vergunning worden toegestaan, dan zou elk motief tot weigering van opvolgende aanvragen tot oprichting van lompenbewaarplaatsen binnen de stadsbuitengrachten vervallen.

De Provinciale Hoofd-Ingenieur komt in zijn rapport van 18 Dec. 1882 tot de conclusie, dat de beschikking van Burg. en Weth. van Utrecht van 31 Oct. 1882 in het algemeen belang dient gehandhaafd te blijven.

Gedep. Staten van Utrecht, die zich in hun ambtsbericht van 29 Dec. 1882, n⁰. 29, in hoofdzaak aan het bericht van Burg. en Weth. en dat van den Provincialen Hoofd-Ingenieur refereeren, achten het mede onraadzaam de gevraagde vergunning te verleenen, te meer daar aan het gevreesde nadeel niet door voorwaarden kan worden tegemoet gekomen.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, is aanhangig geworden, zijn nog eenige missiven ingekomen, waarvan na hetgeen voorafgegaan is, voldoende kan geacht worden nog het volgende te relateeren:

In de eerste plaats dan is eene nadere adstructieve memorie ingekomen van de Wed. D. v. Dorssen te Utrecht, dd. 19 Jan. ll.

Verder is ingekomen eene memorie van het bestuur der R. K. school aan de Mariaplaats, van 18 Jan. 1883, waarin uit een hygiënisch oogpunt vele bezwaren tegen de inrichting worden opgesomd, benevens een missive van R. C. Tap te Utrecht, van 20 Jan. 1883, die daarin wijst, zoowel op den onaangenamen reuk en het algemeen gevaar, dat dergelijke inrichtingen met zich brengen, als op vermoedelijke waardevermindering van het aangrenzend, aan hem toebehoorend perceel.

Ten slotte is nog ingekomen een missive van appellant, waarin deze Mr. G. H. van Bolhuis, advocaat te Utrecht, machtigt om van alle betrekkelijk deze zaak overgelegde stukken kennis te nemen en hem te vertegenwoordigen, terwijl tevens van den eerstaanwezenden officier van gezondheid bij het garnizoen bericht is ingekomen dat hij geen voldoende reden heeft om zich tegen de oprichting der bewaarplaats te verzetten.

De heer Mr. G. H. van Bolhuis, advocaat te Utrecht, voor den appellant als gemachtigde optredende, wijst op de jurisprudentie die er ten aanzien van de toelating van lompenmagazijnen bestaat, maar verwacht dat de strijd, dien hij daartegen onderneemt, niet hopeloos zijn zal. Hij is van meening dat het punt, dat steeds tot afwijzing van verzoeken aanleiding gaf, nl. het verzamelen van groote hoeveelheden, hier, waar 't slechts een winkeltje geldt, waar lompen bij kleine partijtjes verhandeld worden, buiten beschouwing kan gelaten worden. Hij schetst voorts de ligging van het perceel van appellant, waarin hij zijne bergplaats verlangt, als geheel geïsoleerd en treedt overigens in eene wederlegging der verschillende geopperde bezwaren, die hem voorkomen zeer overdreven te zijn. Ten slotte ziet spreker met vertrouwen een gunstig advies der afdeeling tegemoet.

De heer Mr. van Bolhuis beantwoordt hierna nog eenige vragen van de Staatsraden Verniers van der Loeff en Smidt.

II. het beroep van *D. J. Oggel, te Axel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij hij vervallen wordt verklaard van het lidmaatschap van den raad dier gemeente.*

De *Staatsraad* Heemskerk brengt het volgend verslag uit:

In de gemeente Axel is op den 28 Aug. 1882 door Burg. en Weth. in het openbaar uitbesteed de levering van de benoodigde petroleum voor de straatverlichting in het dienstjaar 1882/83, en is die levering gegund aan Cornelis Pieter Gast, timmerman te Axel, voor 8½ cent per liter. Volgens art. 1 der voorwaarden was de aannemer verplicht een deciliter petroleum, van de beste soort, ten raadhuize te bezorgen als monster. — Den 22 Sept. d. a. v. diende de wethouder M. J. van Vessem eene klacht in bij den burgemeester, ter zake dat D. J. Oggel, lid van den gemeenteraad, de voor de straatverlichting benoodigde petroleum aan C. P. Gast leverde even als hij dit ook al ten vorigen jare had gedaan; tevens gaf genoemde wethouder daarvan kennis aan Gedep. Staten van Zeeland, onder bijvoeging dat z. i. deze handeling in strijd was met art. 24, al. 3 der gemeentewet, zich beroepende op Zr. M.'s besluit van 15 Sept. 1872, n°. 8 (*Verz.* XII, bl. 309). — De burgemeester van Axel

berichtte, des gevraagd, aan den Commissaris des Konings, dat volgens opgave van C. P. Gast, tusschen dezen en D. J. Oggel alleen deze overeenkomst bestond, dat laatstgenoemde zich verbond om aan Gast gedurende dit jaar, even als het vorige, tegen eenen bepaalden prijs per liter, onafhankelijk van den marktprijs, de petroleum te leveren, die deze voor de straatverlichting en voor andere leveringen behoefde. De burgemeester oordeelde dat het geval niet gelijk stond met het door den wethouder Van Vessem aangehaalde van 1872, maar veeleer met dat waaromtrent de Hooge Raad op den 7 Nov. 1865 uitspraak deed. Bij dat arrest (*Ned. Regtspr.* LXXXI, bl. 108) is beslist, dat op een wethouder, die aan den aannemer van een werk voor de gemeente ijzer, voor dat werk bestemd, leverde, art. 175 Code Pénal niet toepasselijk was, omdat het niet was bewezen, dat hij deelgenoot in de kansen der onderneming van den aannemer was geworden. — Het collegie van Burg. en Weth. van Axel, door Gedep. Staten geraadpleegd, adviseerde in anderen zin dan de burgemeester, namelijk: „dat Burg. en Weth. de overtuiging hebben erlangd, dat het „raadslid Oggel des bewust aan den aannemer Gast de petroleum verkoopt, die „laatstgenoemde voor de gemeentelijke straatverlichting behoeft.”

Dientengevolge gaven zij aan Gedep. Staten in overweging, ambtshalve op te treden, zoo daartoe naar hunne meening grond bestond. Nog schreef de wethouder Van Vessem afzonderlijk aan Gedep. Staten o. a., dat C. P. Gast aan hem had verklaard, dat de overeenkomst met Oggel was aangegaan schriftelijk en wel twee dagen nadat Gast aannemer was geworden; dat in die overeenkomst de vermelding, dat de petroleum voor de straatverlichting moest dienen, niet was opgenomen, omdat Oggel als lid van den Raad daartoe niet bevoegd was; dat Oggel aan Gast had verzocht er niet over te spreken met den wethouder Van Vessem, omdat deze hem daardoor in moeielijkheden zou kunnen brengen, en dat Oggel reeds ten vorigen jare voor deze zaak was gewaarschuwd. Verder beroept Van Vessem zich in dezen brief op een besluit van Gedep. Staten van Zuidholland, van 29 Nov. 1864, n°. 35, betreffende de toepassing van art. 24 der Gemeentewet op een lid van den gemeenteraad van Delft.

Gedep. Staten van Zeeland vroegen nu aan Burg. en Weth. van Axel: 1°. overlegging van het contract van aanneming der straatverlichting met Gast; 2°. overlegging, zoo mogelijk, der schriftelijke overeenkomst tusschen Gast en Oggel, welke de wethouder Van Vessem zegt te zijn gesloten; 3°. waaruit het blijkt dat Oggel reeds ten vorigen jare was gewaarschuwd en door wien hij dan gewaarschuwd was? 4°. of het raadslid Oggel aan alle of nagenoeg alle winkeliers te Axel petroleum levert? of die levering aan Gast tegen eene andere prijsbepaling geschiedt als aan de anderen en of die prijs afhankelijk is van de hoegrootheid der bestelling? — In antwoord hierop legden Burg. en Weth. het sub 1°. gevraagde contract over; ad 2m. deelden zij mede dat Gast ontkende met Oggel eene schriftelijke overeenkomst te hebben gesloten, en ontkende aan den wethouder Van Vessem te hebben gezegd dat hij dit had gedaan, hoezeer de wethouder Van Vessem bepaald in tegenwoordigheid van Gast heeft volgehouden, dat deze in zijn eigen huis dit aan hem, Van Vessem, heeft gezegd; wijders dat Gast verklaarde, in het vorige jaar 1881) met Oggel te zijn overeengekomen, dat deze hem 6 vaten petroleum zou leveren en 10 vaten voor het geval hij

aannemer der straatverlichting werd; dat kort vóór de aanbesteding Oggel hem heeft gezegd tegen welken prijs hij hem in den winter 1882/83 petroleum voor zijn geheel debiet wilde leveren, voor het geval hij aannemer werd, en dat hij na de aanneming met Oggel overeengekomen was omtrent het leveren door dezen van eene onbepaalde hoeveelheid petroleum bij 2 vaten tegelijk à 10 cents per kilogram; ad 3m. dat volgens opgave van den wethouder Van Vessem, in 1881 Oggel is gewaarschuwd door den secretaris der gemeente Van den Schoonakker, hetwelk deze niet ontkent, zich herinnerende op de secretarie te hebben gezegd, dat het raadslid Oggel in hetzelfde geval verkeerde als vermeld stond in *de Gemeentestem* no. 1569, maar niet zeker wetende of dat raadslid daarbij tegenwoordig was; ad 4m. dat D. J. Oggel aan verschillende winkeliers te Axel petroleum verkoopt en dat, als men in aanmerking neemt, dat velen hunner slechts bij enkele liters tegelijk koopen en dat de prijs per liter altijd hooger is in het klein dan bij vaten tegelijk, de van C. P. Gast bedongen prijs niet noemenswaard verschilt van dien door anderen betaald.

Eindelijk hebben Gedep. Staten D. J. Oggel zelven gehoord; en bij besluit van 17 Nov.—1 Dec. 1882, n°. 12, met toepassing van art. 26 der Gemeentewet, hem vervallen verklaard van het lidmaatschap van den Raad der gemeente Axel. Dit besluit rust op deze overwegingen: „dat door den heer Oggel zelven wordt erkend, dat hij des bewust aan den aannemer der gemeentelijke straatverlichting C. P. Gast de daartoe benoodigde petroleum levert; dat, hoewel aan de goede trouw der heeren Oggel en Gast niet te twijfelen zij, de levering valt onder de slotalinea van art. 24 der Gemeentewet, waarbij elke middellijke deelneming aan leveringen den raadsleden verboden wordt."

Van deze beslissing is D. J. Oggel tijdig in hooger beroep gekomen bij den Koning. Hij verzoekt de vernietiging van het besluit van Gedep. Staten, op grond dat hij wel aan C. P. Gast heeft geleverd, wetende dat deze aannemer van de straatverlichting was, met name 3 vaten petroleum na die aanneming, maar zonder te weten of die petroleum door Gast gebezigd werd voor levering aan de gemeente of aan anderen; dat Gast ook vroeger petroleum van hem kocht en bij kleine hoeveelheden aan anderen verkocht; dat hij aan Gast de petroleum voor denzelfden prijs levert als aan anderen; dat deze levering van petroleum, waarvan het slechts mogelijk is dat die aan de gemeente wordt geleverd, niet kan worden genoemd een middellijk deelnemen aan eene levering, ten behoeve der gemeente. Nog is aan Z. M. ingediend een adres van zes leden van den Raad van Axel, betuigende dat door de levering van petroleum aan den kleinhandelaar C. P. Gast, tevens aannemer der gemeentelijke straatverlichting, hoegenaamd geen knoeierijen of winstbejag hebben plaats gehad en naar hun bescheiden meening geen sprake van indirecte levering zijn kan, weshalve zij mede de vernietiging van het besluit van Gedep. Staten verzoeken.

Gedep. Staten van Zeeland, ter zake gehoord, adviseeren tot ongegrondverklaring van het beroep. Tegenover hetgeen appellant in zijn adres verklaart, stellen zij de volmondige erkentenis door appellant op 27 Oct. ll. aan hun collegie gedaan, dat hij wel wist dat de aan Gast geleverde petroleum zou strekken voor de straatverlichting; deze erkentenis wordt h. i. bevestigd door hetgeen Gast aan Burg. en Weth. omtrent de overeenkomst heeft verklaard, en door de bepaling in art. 1 der voorwaarden van

aanbesteding, dat een monster van de te leveren petroleum vóór de levering ten stadhuize moest worden bezorgd. De geblekene feiten stellen, naar het oordeel van Gedep. Staten, middellijke deelneming aan levering daar, ook al blijkt er niet van kwade trouw of benadeeling der gemeente.

Nadat deze zaak met 's Konings machtiging bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Jan. 1883, n°. 140, afd B. B., bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, was aanhangig gemaakt, zijn ingekomen: eene missive van Burg. en Weth. van Axel, houdende dat zij geene stukken hebben over te leggen, maar meenen, dat art. 24 der Gemeentewet in casu in te ruimen zin is toegepast, en dat er termen aanwezig zijn tot vernietiging van het besluit van Gedep. Staten, omdat de gemeente geen nadeel heeft geleden; en eene volmacht van appellant op Mr. D. van Eck, advocaat te 's Gravenhage, om zijne belangen in deze zaak waar te nemen.

De heer Mr. D. VAN ECK, advocaat te 's Gravenhage, voert ter nadere toelichting van het beroep o. a. aan, dat er naar zijn gevoelen geen sprake van kan zijn dat de heer Oggel erkend heeft, geweten te hebben dat zijne petroleum dienen moest voor de straatverlichting dan wel voor leveringen aan particulieren, omdat hij zulks niet doen kon; maar, al aannemende dat appellant geweten heeft dat zijne petroleum voor dat doel dienen moest, dan nog vraagt hij, zou appellant dan wel vallen onder de bepalingen der gemeentewet? Hij gelooft het niet. De gemeentewet verbiedt eene onmiddellijke of middellijke deelneming aan leveranciën voor de gemeente, maar noch het een, noch het ander heeft hier plaats gehad. De heer Oggel had volgens spreker niet het minste belang bij de levering of de aanneming; de aanbesteding der petroleum had reeds lang vóór dat hij leverde plaats gehad. Een lid van den gemeenteraad moet bij eene levering aan de gemeente belang hebben om in de termen te vallen van te worden afgezet en dat was in deze het geval volstrekt niet.

Naar zijn gevoelen — en hij trachtte het met berekeningen aan te toonen — was door den heer Oggel met zijne leveringen noch voordeel, noch nadeel beoogd en mitsdien kon hij niet geacht worden bij de aanneming voor de gemeente betrokken te zijn.

Hij concludeert mitsdien tot vernietiging van het besluit van Gedep. Staten.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Zesde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 28 *Februari* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 10 Februari 1883, n°. 9, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *H. Kokée te 's Gravenhage, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 8/11 *September* 1882, *waarbij hem vergunning werd geweigerd voor eene inrichting tot het vervaardigen en herstellen van gas- en waterleidingstoestellen, achter het huis* n°. 3 *in de Muzenstraat te 's Gravenhage.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 9).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, door H. Kokée te 's Gravenhage, ingesteld van een

besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 8/11 September 1882, waarbij hem vergunning werd geweigerd voor eene inrichting tot het vervaardigen en herstellen van gas- en waterleidingstoestellen achter het huis n°. 3 in de Muzenstraat te 's Gravenhage;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 Januari 1883 n°. 105;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 8 Februari 1883, n°. 58, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat, nadat bij Ons besluit van 30 Juni 1882, n°. 13, de afwijzende beschikking van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage op het verzoek van H. Kokée, tot het vestigen eener kopergieterij met stoommachine van 20 paardenkracht ter na te melden plaatse was gehandhaafd, door denzelfde aan Burgemeester en Wethouders nader vergunning is gevraagd om in het thans tot koetshuis en stalling ingerichte achterhuis van het perceel Muzenstraat no. 3, kadastraal in de gemeente 's Gravenhage bekend in sectie G, no 2694, eene inrichting te mogen maken tot het vervaardigen en herstellen van gas- en waterleidingstoestellen, met gebruikmaking, volgens de bijgevoegde beschrijving, van een gaskrachtmachine van 4 paardenkracht en van smeltkroezen voor hoogstens 3 kilogram metaal, zullende echter geene grondstoffen of metalen bereid en de in de inrichting te plaatsen smidse alleen gebezigd worden voor soldeerwerk en in bijzondere gevallen voor het smeden van gasbaken; dat bij het ten aanzien van dit verzoek ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) gehouden verhoor, daartegen door de Directie van het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen, het Bestuur van het concert „Diligentia" en eenige naburen verschillende bezwaren werden ingebracht, ontleend aan vrees voor brandgevaar, voor hinder van ernstigen aard en voor schade voor de gezondheid, tengevolge waarvan Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage bij besluit van 8/11 September 1882 op de aanvrage afwijzend hebben beschikt;

dat adresant van deze beschikking bij Ons in beroep is gekomen, op grond dat de afwijzende beschikking niet zou steunen op wettige redenen, als zijnde door het Gemeentebestuur geene rekening gehouden met het groote verschil, dat er bestaat tusschen de vroegere aanvraag om vergunning voor eene kopergieterij enz. met eene stoommachine van 20 paardenkracht en de tegenwoordige, slechts betreffende eene werkplaats voor de vervaardiging en reparatie van eenvoudige voorwerpen waarbij als beweegkracht geen stoom, maar eene gaskrachtmachine van niet meer dan 4 paardenkracht zal worden aangewend, en van welke inrichting noch brandgevaar, noch hinder van ernstigen aard, noch schade voor de gezondheid zal zijn te duchten;

dat echter de hiervoren bedoelde reclamanten ook in hooger beroep bij hunne vroeger opgegeven bezwaren hebben volhard;

Overwegende, dat ingevolge art. 11 der aangehaalde wet, de oprichting eener nijverheidsonderneming alleen dan mag worden belet, als er vrees bestaat voor gevaar, schade aan eigendommen, bedrijven of de gezondheid, en voor hinder van ernstigen aard, waartoe behoort het ter bewoning ongeschikt maken van woonhuizen;

dat de ingebrachte bezwaren wel ontleend zijn aan de bij reclamanten bestaande vrees voor een en ander, maar de gegrondheid dier vrees niet voldoende is gebleken,

daar die bezwaren, met recht aangevoerd tegen de vroegere ongelimiteerde aanvraag van appellant, voor eene door eene aanzienlijke stoomkracht gedreven metaalgieterij, niet, althans op verre na niet, in gelijke mate kunnen gelden tegen de veel kleinere inrichting met een gepraeciseerd doel en met zeer beperkte beweegkracht, als waarvoor laatstelijk vergunning werd verzocht, zoodat dan ook niet al degenen, die tegen de vroegere aanvraag bezwaren inbrachten, thans op nieuw tegen de tegenwoordige aanvraag bedenkingen hebben aangevoerd;

dat met het oog op de inrichting, in voege daartoe thans vergunning wordt verzocht, voor brandgevaar geene bijzondere redenen bestaan, — voor vermoedelijke, schade aan het bedrijf, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen uitgeoefend geene voldoende gronden zijn bijgebracht, — voor vrees voor de gezondheid der omwonenden weinig reden bestaat bij de beperktheid van den omvang der mogelijk schadelijke werkzaamheden der gewenschte inrichting, — en de gevreesde hinder als gevolg van het gedruisch en rumoer dier inrichting, voor zooveel die hinder eenigszins storend mocht zijn voor de buren, niet kan zijn van zoodanigen ernstigen aard, als door de wet wordt geeischt, om tot weigering der vergunning te kunnen leiden, zoodat daardoor woningen of gedeelten van woonhuizen ter bewoning ongeschikt zouden worden of een der andere gevolgen, in art. 11 der wet opgenoemd, ware te duchten;

dat onder deze omstandigheden voor eene weigering der gevraagde vergunning geen wettige grond bestaat, en voor zooverre van de door appellant te vestigen inrichting bezwaren mochten zijn te vreezen, daarin door het stellen van voorwaarden voldoende kan worden voorzien;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, van 8/11 September 1882, n°. 2293/7, 1e afdeeling, aan H. Kokée en zijne rechtverkrijgenden alsnog vergunning te verleenen tot het oprichten, volgens de aan dit besluit gehechte teekening en beschrijving, van eene inrichting tot vervaardiging en herstelling van gas- en waterleidingstoestellen in het bestaande achterhuis, achter de woning Muzenstraat n°. 3 te 's Gravenhage, op het perceel, aldaar ten kadaster staande als n°. 2694 van sectie G., onder voorwaarde:

1o. dat de geheele inrichting worde geplaatst en gevestigd in het bedoelde, achter het woonhuis staande gebouwtje, volgens de teekening lang 8.75 Meter en breed 6.20 Meter buitenwerks en hoog 8.40 Meter tot aan de nok van het dak;

2o. dat het smeltfornuis geheel van steen en ijzer samengesteld en daarin als brandstof uitsluitend cokes gebruikt worde, en aan de gaskrachtmachine geen grootere afmetingen worden gegeven dan de gebruikelijke voor dergelijke machine van 4 paardenkracht naar het stelsel Otto;

3o. dat de verbrandingsproducten van smeltfornuis en gaskrachtmachine en alle in de inrichting ontstaande dampen worden afgeleid in een steenen schoorsteen, ter hoogte van 15 M., met vrijlating evenwel om de bovenste 5 M. van den schoorsteen van ijzer te vervaardigen;

4o. dat de gieterij zich bepale tot die van koper, met niet meer dan éénen smeltkroes, van geene grootere capaciteit dan voor het smelten van ten hoogste 3 kilogram metaal in eens, — en bovendien niet meer dan 10 kilogram per dag worde gesmolten; en

5o. dat in de inrichting niet worde gewerkt van 7 uur 's avonds tot 6 uur 's morgens.

Voorts te bepalen dat de inrichting moet zijn opgericht en in werking gebracht binnen acht maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 10 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Plaats. De inrichting wordt geplaatst in het voor stalling en koetshuis ingerichte gebouw achter het perceel Muzenstraat no. 3, kadaster sectie G. no. 2694.

Inrichting. Aan het bestaande gebouw wordt uitwendig niets veranderd dan hetgeen noodig is om den schoorsteen boven de rookkap daar te stellen. Inwendig wordt het gebouw ingericht als op de teekening is aangegeven, te weten:

Aan de Noordoostzijde wordt de gaskrachtmachine geplaatst op fundeering van steen (teekening E).

Aan de Zuidoostzijde worden het fornuis met smeltgat en de smidse ingericht in steen en ijzer, op de afmetingen in de teekening aangegeven (teekening A., B. en C.).

Fornuis, smeltgat en smidse worden geplaatst onder de rookkap, ter grootte als in de teekening aangeduid (teekening D.). De rookkap wordt geconstrueerd van ijzer en steen. De rook en dampen worden geleid in een schoorsteen van steen, tot op 2.5 M. boven de nok van het perceel opgetrokken.

De overblijvende ruimte en de zolderverdieping zijn bestemd voor werkplaats en voor de plaatsing van de daarvoor noodige draaibanken.

OPGAVE van 't geen in de inrichting zal worden verricht.

De inrichting zal dienen tot het vervaardigen en repareeren van gas- en waterleidingstoestellen. Voor het smelten worden kroezen gebruikt voor hoogstens 3 kilogram metaal. Er worden geene grondstoffen of metalen bereid. De smidse wordt gebruikt

voor soldeerwerk en in voorkomende bijzondere gevallen voor het smeden van gasbaken.

Beweegkracht. Als beweegkracht zal worden gebruikt eene gaskrachtmachine van 4 paardenkracht.

Bovenstaande beschrijving van de daar te stellen inrichting behoort bij het verzoek van den ondergeteekende aan het Gemeentebestuur van 's Gravenhage, dd. 31 Juli 1882.

(*get.*) H. KOKÉE.

Behoort bij het Koninklijk besluit van 10 Februari 1883, no. 9.

Mij bekend,

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
(*get.*) G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

20. van 13 Februari 1883, n°. 4, houdende beslissing op het beroep door den *Raad der gemeente Heeswijk ingesteld, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van* 19/23 *October* 1882, G. no. 42, 2e *afd., strekkende tot niet-goedkeuring van het raadsbesluit van* 10 *October te voren, waarbij aan de Wethouders eene belooning werd toegekend voor te verrichten buitengewone werkzaamheden.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 20).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende op het beroep, door den Raad der gemeente Heeswijk ingesteld, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 19/23 October 1882, G. no. 42, 2e afd., strekkende tot niet-goedkeuring van het raadsbesluit van 10 October te voren, waarbij aan de Wethouders eene belooning werd toegekend voor te verrichten buitengewone werkzaamheden;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 31 Januari 1883, n°. 108;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 Februari 1883, n°. 502, afd. B. B.;

Overwegende, dat de Raad der gemeente Heeswijk in zijne vergadering van 10 October 1882 besloot, aan de Wethouders het speciaal toezicht en de regeling der werkzaamheden op te dragen bij het cultiveeren van omstreeks 8 Hectare heidegrond

in het voorjaar van 1883, tegen eene vergoeding voor tijdverlies in die buitengewone werkzaamheden, van dertig gulden;

dat dit Raadsbesluit, aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring voorgedragen, door dit collegie aan het Gemeentebestuur bij missive van 19/23 October 1882, G. no. 42, 2e afdeeling, niet-goedgekeurd werd teruggezonden, onder te kennengeving, dat het besluit door hen geacht werd in strijd met de wet;

dat de Gemeenteraad, op grond van art. 200 der Gemeentewet, deswege Onze voorziening heeft ingeroepen, als zijnde naar zijne meening het besluit in overeenstemming met den geest van art. 94 der Gemeentewet en genomen overeenkomstig de eischen der billijkheid;

Overwegende, dat voormeld Raadsbesluit, behalve tot de opdracht van een speciaal toezicht, strekt tot het toekennen eener belooning of vergoeding daarvoor aan de Wethouders en dat alzoo, in zooverre daarbij tot het doen eener uitgave buiten de begrooting werd besloten, daartoe naar de wet de machtiging van Gedeputeerde Staten wordt vereischt;

dat daargelaten of de Gemeenteraad bevoegd is eene opdracht aan de Wethouders te geven, gelijk door hem werd gedaan, wat bij de behandeling van het tegenwoordig geschil geen punt van onderzoek kan uitmaken, het zeker is, dat die opdracht hun werd verstrekt in hunne qualiteit van wethouders, althans geene betrekking had tot eene andere aan hen opgedragen openbare gemeentebediening;

dat mitsdien de bij voorschreven Raadsbesluit toegekende belooning of vergoeding voor de Wethouders zou zijn een inkomen uit de gemeentekas, waarvan het genot, onder welken naam ook, hun door art. 94 laatste zinsnede der Gemeentewet bepaaldelijk is ontzegd, en er alzoo, wat ook de billijkheid moge medebrengen of vorderen, een wettig bezwaar bestaat tegen de uitgave, waartoe de Raad van de gemeente Heeswijk op 10 October ll. door het toekennen der bedoelde belooning of vergoeding heeft besloten;

en dat Gedeputeerde Staten derhalve hunne door de wet gevorderde medewerking tot het door den Raad genomen besluit te recht hebben onthouden;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Voorschreven beroep van den gemeenteraad van Heeswijk te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 13 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
C. PIJNACKER HORDIJK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 13 Februari 1883, n°. 5, houdende beslissing in *het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Clasina Cornelia Johanna Bertina van Harn.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 17).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Clasina Cornelia Johanna Bertina van Harn;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 31 Januari 1883, n°. 107;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 Februari 1883 n°. 510, Afd. Binnenlaudsch Bestuur;

Overwegende, dat C. C. J. B. van Harn, geboren te 's Gravenhage den 16 April 1820, in het jaar 1850 met haren vader die gemeente met der woon heeft verlaten en zich te Vianen heeft gevestigd;

dat zij aldaar krankzinnig geworden, op 3 April van het volgende jaar naar het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Utrecht is overgebracht, en daar op kosten harer bloedverwanten is verpleegd geworden tot October 1868;

dat daarna de kosten zijn te goed gedaan door W. N. C. Swaving, op 17 Juli 1868 tot haar curator benoemd en die als zoodanig was opgevolgd aan Benjamin Donker Curtius, die den 18 Februari 1855 tot de curateele geroepen was;

dat toen eerstgenoemde curator op 29 Maart 1882 was overleden, door diens erfgenamen alsnog in de verpleging is voorzien tot ultimo Juni ll.;

dat deze erfgenamen zich niet langer bereid verklarende, bedoelde kosten te dragen, alsnu behoort te worden beslist welke gemeente tot de betaling daarvan gehouden is;

Overwegende, dat Bertina van Harn wel krankzinnig is geworden en in verpleging opgenomen in den zomer van 1851, maar dat de toenmaals in werking zijnde wet van 28 November 1818 (*Stbl.* no. 40) in dezen, krachtens artt. 36 en 38 van de wet van 28 Juni 1854 (*Stbl.* no. 100), evenmin toepassing kan vinden als de zooeven aangehaalde wet van 1854, vóór hare wijziging in 1870, vermits de genoemde krankzinnige niet viel in de termen van art. 15 der wet van 1 Juni 1870, en derhalve alleen art. 26 der in 1870 gewijzigde armenwet grond van beslissing moet zijn;

Overwegende nu, dat genoemd artikel de kosten van verpleging van arme krankzinnigen brengt ten laste der gemeente, waar zij woonplaats hebben, en dat, zooals bereids in meerdere aan Onze kennisneming onderworpen geschillen is beslist, blijkens de geschiedenis van het artikel, zijnde art. 4 der wet van 1 Juni 1870 (*Stbl.* no. 85), daarmede bedoeld is de gemeente, waar de woonplaats gevestigd was, toen de krankzinnigheid van dien aard is geworden, dat overbrenging naar een geneeskundig gesticht noodig geoordeeld en daartoe de rechterlijke machtiging aangevraagd is; ook al zij later de woonplaats naar elders verplaatst, en onverschillig of die gemeente

reeds dadelijk dan wel eerst later, bij later ontstane behoefte van de krankzinnige, tot betaling mocht worden geroepen;

dat nu de meergenoemde behoeftige, toen zij in 1851, na verkregen rechterlijke machtiging, werd opgenomen in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen, ook volgens erkentenis van het bestuur zelf dier gemeente, te Vianen woonplaats had;

Gezien de wet van 28 Juni 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij is gewijzigd bij de wet van 1 Juni 1870 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vianen aan te wijzen als de gemeente, die verplicht is te voorzien in de kosten der verpleging van Clasina Cornelia Johanna Bertina van Harn, in een geneeskundig gesticht voor krankzinnigen sedert 1 Juli 1882, voor zoover daarin niet uit de eigen middelen der verpleegde kan worden voorzien.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 13 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
C. Pijnacker Hordijk.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *A. Doornbos, te Losdorp, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij hij vervallen wordt verklaard van het lidmaatschap van den Raad der gemeente Bierum.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Daartoe door Z. M. gemachtigd, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken onder dagteekening van 22 Jan. 1883, n°. 264, Afd. B. B., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door A. Doornbos, tegen een besluit van Gedep. Staten van Groningen, van 1 Dec. 1882, n°. 63, 3e afd., waarbij hij vervallen verklaard werd van het lidmaatschap van den Raad der gemeente Bierum.

De feiten en overwegingen die tot deze vervallenverklaring aanleiding gaven, zijn in hoofdzaak de volgende:

In den vorigen zomer werd de verbouwing en vergrooting van het schoolgebouw

te Holwierde in 't openbaar uitbesteed, en aangenomen door den aannemer P. Dertien. De daarvoor benoodigde steen werd door het raadslid A. Doornbos, steenfabrikant te Losdorp, geleverd aan den aannemer, die den steen rechtstreeks van de fabriek deed vervoeren naar Holwierde en aldaar voor genoemd werk liet verwerken.

De Raad der gemeente Bierum, deze handeling in strijd achtende met art. 24 der Gemeentewet, schorste den heer Doornbos als lid van dien raad en bracht de zaak ter kennis van Gedep. Staten.

Deze hoorden den geschorste in hunne vergadering van 27 Oct. 1882. Blijkens het daarvan door Gedep. Staten opgemaakt proces-verbaal, hetwelk door dat collegie, doch niet door het gehoorde raadslid werd onderteekend, verklaarde de heer Doornbos:

dat hij geen deelnemer was bij de aanneming, noch in winst of verlies geïnteresseerd, maar enkel steen had verkocht aan den aannemer voor een vasten prijs, zoodat hij ook aan geen keur was onderworpen, noch met den opzichter iets had uit te staan, daar de aannemer hem ook moest betalen, indien de steen werd afgekeurd;

dat de aannemer hem ook niet heeft gezegd, waarvoor deze den steen gebruiken moest, hoewel hij wel dacht dat het voor de school te Holwierde zou zijn, waarvoor de aannemer dan ook den steen geheel buiten hem om heeft laten weghalen, ten bewijze waarvan door hem eene schriftelijke verklaring van den aannemer Dertien werd overgelegd, luidende als volgt:

„Twee dagen vóór de aanbesteding der school te Holwierde ben ik bij Doornbos „geweest om steen, zonder evenwel te zeggen waar ik ze voor gebruiken wilde; „besprak ik bij hem 15000 1s. grauwe, 13000 1s. mondsteen en 7000 2de gare, voor „een prijs als door mij in den loop van dit voorjaar was besteed voor dezelfde „soorten, en toen de dag van de aanbesteding van genoemde school kwam, werd ik „aannemer, waarop ik naar Doornbos gegaan ben om de steen in ontvangst te nemen; „over de koop behoefde niet meer gesproken te worden, die was gesloten voor een „vaste prijs.

„En wat de keur aanging, daar was ik natuurlijk als aannemer en leverancier „aan onderworpen; wierden ze mij afgekeurd, ik had de steen gekocht en moest ze „ontvangen.

„Doornbos had met deze zaak niets te maken.

„Ik heb nu echter niet alle steen die ik gekocht heb voor de school behoeven te „gebruiken; ik heb er 27000 voor gebruikt, zoodat ik nog 8000 heb overgehouden, „die nog aan 't fabrijk van Doornbos staan, en die ik nog ontvangen moet; waar „ik ze voor gebruiken wil is mijne zaak, ik kan er over beschikken. En ik heb alle „steen voor de school, de geheele 27000, zelf laten heenvoeren door een voerman „J. Bos, alhier woonachtig.”

Des nader gevraagd, antwoordde de heer Doornbos nog, dat hij, na zijne opgave aan den aannemer twee dagen vóór de besteding, verbonden was, om den steen te accepteeren, zonder evenwel te zeggen waarvoor die noodig was, wat hij echter toen wel dacht voor de school te Holwierde te zullen zijn.

Dit verhoor gaf Gedep. Staten aanleiding, om den Raad der gemeente Bierum te verzoeken om nadere mededeeling of opheldering der feiten. De Raad antwoordde

bij besluit van 11 Nov. ll. dat, behalve tengevolge van het rechtstreeksche vervoer van den steen uit de fabriek naar het werk, hij tot de schorsing was overgegaan op grond, dat eenige dagen na de besteding, de heer Doornbos bij 's Raads voorzitter was gekomen met de vraag, of de eerste soort steen, in het bestek voorgeschreven, niet met een tweede soort kon worden verwisseld, die volgens zijn zeggen, even deugdzaam zou zijn en waarvoor de aannemer wel eenige meerdere werkzaamheden dan volgens bestek wilde verrichten; welk voorstel evenwel door den voorzitter was van de hand gewezen. Bij de inzending van dit raadsbesluit aan Gedep. Staten, voegde de burgemeester in een afzonderlijk schrijven de toelichting, dat hij bij het bedoelde bezoek van den heer Doornbos, aan dezen nog had te kennen gegeven of de levering ook in strijd kon zijn met art. 24 der Gemeentewet, — dat de heer Doornbos bij de aanbesteding is tegenwoordig geweest en de aannemer Dertien, gewoon timmerman te Losdorp, ook geen aannemer van die soort is, die groote hoeveelheden steen in voorkoop zou bespreken, — en dat hij, alvorens de feiten ter kennis van den Raad te brengen, den heer Doornbos had voorgesteld, om, ter voorkoming van eventueele schorsing en vervallenverklaring, zijn ontslag te nemen, waartoe deze evenwel niet had kunnen besluiten.

Na ontvangst dezer stukken hebben Gedep. Staten den heer Doornbos nader opgeroepen, en in hunne vergadering van 24 Nov. ll. op nieuw gehoord. Bekend gemaakt zijnde met den inhoud dier stukken, heeft, blijkens het van dat verhoor door Gedep Staten opgemaakt verbaal, de heer Doornbos zijn bezoek aan en gesprek met den burgemeester als geheel waar erkend, opgevende, daartoe geleid te zijn tengevolge van een gesprek met den aannemer, die op zijne bemerking, dat het hem begrootte dat die beste eerste soort steen altemaal naar de school te Holwierde gaat en het ook, vooral wat het achterste gedeelte van 't schoolgebouw betreft, wel gedeeltelijk met de tweede soort zou kunnen, geantwoord had: "'t mag misschien nog wel anders "kunnen, ik wil wel nieuwe kozijns maken en op die wijze kan het verschil in "prijs tusschen de 1ste en 2de soort gevonden worden." Dat de verhoorde deze regeling met den burgemeester was gaan bespreken, had hij gedaan in het belang der gemeente, die bij deze verandering voordeel zou hebben De burgemeester had toen geantwoord, dat het bestek, zooals het door den districts-schoolopziener was goedgekeurd, moest uitgevoerd en niet kon veranderd worden, en hem verder gevraagd had: durft gij als raadslid die leverantie aan? Waarop hij had geantwoord: "ik ben geen leverancier; waar zou het heen, als ik, omdat ik raadslid ben, aan een aannemer geen steen mocht leveren?"

Volgens den inhoud van het proces-verbaal van verhoor, werden den heer Doornbos toen verder nog eenige vragen gedaan, waarvan het voldoende is, hier deze twee nog te vermelden: op de vraag: is eene hoeveelheid van 35000 stuks steen niet eene groote bestelling, die niet zoo dagelijks bij een timmerman als Dertien voorkomt? antwoordde comparant: ja, dat was het wel, maar 't kon daarom wel voor een ander werk zijn dan juist voor den schoolbouw te Holwierde.

En op de vraag: waarom waart gij bij de besteding tegenwoordig? luidde het antwoord: als fabrikant doet men dat wel meer. Toen de uitslag bekend was, bleef ik op verzoek van den burgemeester nog in 't lokaal; men kende de laagste inschrij-

vers niet en wilde ook van mij wel weten, hoe ik over hen dacht, maar ik kende hen niet en heb mij daarover niet uitgelaten.

Men heeft het werk niet aan de laagste inschrijvers gegund, maar den timmerman Dertien als aannemer aangenomen.

Na het verhoor hebben Gedep. Staten uitspraak gedaan. Bij hun besluit van 1 Dec. 1882 namen zij als genoegzaam bewezen aan, dat eene middellijke levering door het raadslid Doornbos, ten behoeve van de gemeente Bierum had plaats gehad en verklaarden zij hem mitsdien vervallen van het lidmaatschap van den Raad. Gedep. Staten werden daartoe geleid door de volgende overwegingen:

dat blijkens de eigene erkenning van genoemd raadslid, hij wel gedacht of vermoed had welke bestemming de timmerman Dertien aan den in voorkoop gekochten steen dacht te geven; dat het gebleken is dat na de besteding de steen door den aannemer direct van de fabriek naar de plaats van de te bouwen school is vervoerd geworden; dat de geschorste bij den burgemeester, na de aanbesteding en tijdens den bouw der school, het aanzoek heeft gedaan tot het gebruiken van anderen steen, dan bij het bestek was voorgeschreven;

dat de heer Doornbos alzoo na de aanbesteding wist, wat hij verklaard heeft reeds vóór de aanbesteding te hebben vermoed; en

dat deze feiten, in onderling verband en samenhang beschouwd, uitmaken het middellijk deelnemen aan leveringen ten behoeve der gemeente.

Van dit besluit is het raadslid Doornbos in hooger beroep gekomen. In zijn adres verklaart hij niet te hebben geweten en uit den aard der zaak niet te hebben kunnen weten, dat de kooper van zijn steen aannemer van de school zou worden, en dus ook niet, dat een gedeelte van dien steen voor dat werk zou worden gebruikt, en dat zijne poging om den in 't bestek voorgeschreven steen door eene mindere soort te doen vervangen, door hem als lid van den Raad en geheel in 't belang der gemeente was aangewend. Voorts doet hij, naar aanleiding van het door Gedep. Staten overwogene, omtrent het direct vervoer van den steen naar de plaats van het werk, opmerken, dat dit niet zijne schuld is en hij daartegen kon noch mocht waken, daar hij integendeel verplicht was tot levering en de aannemer de vrije beschikking had over den steen.

Ten aanzien van de door Gedep. Staten aangenomen erkenning, omtrent zijne gedachte of zijn vermoeden, aangaande de mogelijke bestemming van den steen, voert appellant aan, dat de vraag, of hij die erkenning heeft gedaan, en zoo ja, of zij kan worden gescheiden van verschillende daarbij gemaakte bijvoegingen, in het midden kan worden gelaten, omdat het feit waarover die erkenning loopt, in zich zelf geheel onbeduidend is en hem in geen enkel opzicht kan schaden. Terwijl de verkoop vóór de besteding plaats vond, en dus de uitslag dier besteding nog geheel onzeker was, — begrijpt appellant niet, hoe men hem over iets, wat niet meer dan eene gedachte of vermoeden was of kon zijn, hard kon vallen. In geen geval mag daarop recht worden gedaan, gelijk in casu is geschied. Volgens appellant is het eene betwiste vraag, of leverancïen door een raadslid aan den aannemer van een gemeentewerk, met de wetenschap dat die leverancien voor dat werk geschieden, vallen in de termen van art. 24, al. 3 der Gemeentewet, — maar is het niet aan betwisting onderhevig, dat

een verkoop en levering van materialen aan een persoon, die nà dièn tijd wordt aannemer van een gemeentewerk en daartoe die materialen gebruikt, zonder dat de leverancier wist of kon weten, dat het verkochte voor dat werk zou worden verbruikt, — ja zonder dat hij wist of kon weten, evenmin als de aannemer zelf, wie aannemer van dat werk zou worden — niet opleveren eene middellijke levering aan de gemeente.

Op appellant's adres werden Gedep Staten van Groningen gehoord. In hun ambtsbericht deelen zij mede, dat appellant bij zijne verhooren hun niet den indruk heeft gegeven, dat zijne verdediging geloof verdient, waarin ze door zijn appellatoir adres werden bevestigd. Tegenover de voorstelling, alsof het volstrekt onzeker ware of de steen voor één of voor meer werken benoodigd was, stellen zij als waarheid: dat de aannemer den steen successievelijk naar een en hetzelfde werk, de schoolbouw te Holwierde, heeft vervoerd, terwijl van andere werken, waarvoor de gekochte steen noodig zou zijn geweest, niet is gebleken. Aangaande de beweerde onbeduidendheid van appellant's vermoeden omtrent de bestemming van den steen, doen Gedep. Staten opmerken, dat hij den grond voor dat vermoeden verzwijgt en dat de uitkomst de volkomen gegrondheid van dat vermoeden bewezen heeft. Eindelijk wijzen Gedep. Staten er op, dat bij de poging om de kracht der verschillende feiten te ontzenuwen, door ze elk afzonderlijk te beschouwen, de beteekenis, door hen aan de vereenigde en samenhangende feiten gehecht, niet krachteloos wordt gemaakt, te minder als men in aanmerking neemt, dat de timmerman Dertien zelden in eens eene hoeveelheid van 35000 stuks steen noodig heeft, dat de heer Doornbos, als fabriekant en tevens als bekend met den voorgenomen schoolbouw, wel moet geweten hebben de hoeveelheid en soort van den voor dat werk noodigen steen en dat hij bij de besteding, weinig dagen na den gesloten voorkoop, tegenwoordig was.

Nadat de zaak bij deze afdeeling is aanhangig gemaakt, werd door appellant nog eene schriftelijke verklaring ingezonden van den aannemer P. Dertien, waarin de bovenvermelde, door appellant opgegeven feiten, nader als waar worden bevestigd. In 't bijzonder deelt hij daarin nog mede één punt, wat hiervoor niet reeds is vermeld, nl. dat de wijziging van 't bestek, waarop appellant bij den burgemeester had aangedrongen, niet in zijn (des aannemers) belang ware geweest, omdat hij zich dan bij een ander fabrikant nog van 12000 andere soort steen had moeten voorzien, daar appellant hem gezegd had, als lid van den Raad, hem dan die andere soort — niet meer te kunnen leveren. De aannemer Dertien relateert voorts nog, dat hij van de in voorkoop gekochte 35000 stuks steen, er 27000 voor de school te Holwierde, en dezer dagen de resteerende 8000 voor een ander particulier werk heeft gebruikt.

Eindelijk werd onder dagteekening van 27 Febr. ll. door den appellant alsnog eene memorie overgelegd, waarin hij te kennen geeft, verhinderd te zijn in de uitvoering van zijn voornemen om in de openbare zitting dezer afdeeling te verschijnen en daarom meent alsnog te moeten mededeelen, dat hij bij den verkoop van den steen, op dat oogenblik, in 't minst niet gedacht had aan 't mogelijk gebruik daarvan voor een gemeentewerk, maar eerst daarna op die gedachte is gekomen, toen hij hoorde, dat Dertien op de vertimmering der school te Holwierde wilde inschrijven, op welk tijdstip echter aan den plaats gehad hebbenden verkoop niet meer viel te veranderen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zevende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 21 *Maart* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1º. van 18 Februari 1883, nº. 14, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *C. S. Berkhout te Delft, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuid-holland, van* 24/31 *October* 1882, *B. no.* 3433, le *afd. G. S. no.* 63, *waarbij aan het Gemeentebestuur van Delft vergunning is verleend tot het oprichten eener bergplaats van petroleum op het perceel, kadaster sectie A, no.* 928, *gemeente Delft.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 22).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door C. S. Berkhout te Delft, van een

besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 24/31 October 1882, B. no. 3433, 1e afd. G. S. no. 63, waarbij aan het gemeentebestuur van Delft vergunning is verleend tot het oprichten eener bergplaats van petroleum, op het perceel kadaster sectie A, no. 928, gemeente Delft;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 Februari 1883, n°. 109;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 Februari 1883, n°. 46, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende dat, nadat bij Ons besluit van 6 Augustus 1882, n°. 6, met vernietiging van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 11 April 1882, B, no. 1191, verklaard was, dat omtrent het daarbij behandeld verzoek van Burgemeester en Wethouders van Delft, zooals het gedaan was, geene beslissing had kunnen worden genomen, hetzelfde gemeentebestuur andermaal aan Gedeputeerde Staten van Zuidholland vergunning gevraagd heeft tot oprichting eener bergplaats voor petroleum op het perceel, kadastraal bekend als sectie A. no. 928, gemeente Delft;

dat, nadat op het den 12 September 1882 gehouden verhoor volgens art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) geen ander belanghebbende dan P. E. Schellings bezwaren had ingebracht, Gedeputeerde Staten bij besluit van 24/31 October 1882, B, no. 3433, 1e afdeeling, G. S. no. 63, de gevraagde vergunning hebben verleend;

dat tegen deze beslissing C. S. Berkhout te Delft bij Ons voorziening vraagt, aanvoerende, dat hij geen gelegenheid gehad heeft, bij het gemeentebestuur bezwaren in te brengen, als geen schriftelijke kennisgeving van Burgemeester en Wethouders hebbende ontvangen, en voorts, dat de op te richten onderneming brandgevaar en schade voor zijn bedrijf als koffiehuis- en stalhouder, door het verspreiden van een onaangenamen reuk, zal met zich brengen,

Overwegende, dat Burgemeester en Wethouders hiertegen hebben aangevoerd, dat aan appellant geene schriftelijke kennisgeving behoefde te worden verstrekt, aangezien diens eigendom niet onmiddellijk grensde aan het perceel voor petroleum-bergplaats bestemd, en wijders de gegrondheid der vrees voor brandgevaar en onaangenamen reuk hebben tegengesproken;

Overwegende, dat recht van beroep, ingevolge art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), behalve aan den verzoeker alleen is toegekend aan de belanghebbenden, die in het ongelijk zijn gesteld en dat appellant, die in eersten aanleg geene bezwaren heeft te berde gebracht, in hooger beroep niet onder die belanghebbenden kan worden gerangschikt;

Overwegende, dat de appellant zich wel beklaagt dat hem niet schriftelijk kennis is gegeven van het verzoek van Burgemeester en Wethouders, maar dat het gebleken is, dat zijn perceel niet onmiddellijk grenst aan dat, waar Burgemeester en Wethouders de petroleum-bergplaats willen oprichten, neen maar daarvan door een land, eene vaart en een weg is afgescheiden, zoodat ingevolge art. 27 collato 6 der wet, de schriftelijke kennisgeving aan hem niet verplicht was, en te zijnen aanzien Burgemeester en Wethouders met de openbare aankondiging konden volstaan;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 18 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

2°. van 27 Februari 1883, no. 10, houdende beschikking op het beroep van *K. C. W. Hartig en C. Suwijn, te 's Gravenhage, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hun de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener kalkblusscherij in de Leliestraat aldaar.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 14).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van K. C. W. Hartig en C. Suwijn te 's Gravenhage, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hun de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener kalkblusscherij in de Leliestraat aldaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 14 Februari 1883, no. 106;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 24 Februari 1883, n°. 30, afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende dat K. C. W. Hartig en C. Suwijn te 's Gravenhage aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning hebben verzocht eene kalkblusscherij te mogen oprichten achter perceel Leliestraat no. 20, aan den Loosduinschen weg, kadaster sectie O, no. 5687;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) belegde vergadering niemand is verschenen om tegen het toestaan der vergunning bezwaren in te brengen, zijnde echter reeds vroeger drie bezwaarschriften ingekomen van naburen, zich beklagende dat de voorgenomen inrichting ernstigen hinder zal veroorzaken door den walgelijken stank en het verstuiven der kalk, waardoor het warmoeziersland ongeschikt zal worden ter beteeling en de vruchtboomen benadeeld zullen worden;

dat Burgemeester en Wethouders echter bij besluit van 11/15 September 1882, le afdeeling, no. 2332/2, de gevraagde vergunning hebben geweigerd, op grond dat brandgevaar te duchten was, zijnde het terrein, waar de kalkblusscherij zal worden opgericht, aan drie zijden omgeven door houten schuttingen;

dat hinder van ernstigen aard zal ontstaan voor de bewoners van naburige perceelen, die door de dampen uit de blusscherij opstijgende genoodzaakt zullen worden hunne vensters gedurende korteren of langeren tijd gesloten te houden;

dat adressanten onder overlegging eener verklaring, door een negental der naaste buren afgelegd, dat zij van de voorgenomen inrichting geen den minsten hinder vreezen, zich tot Ons hebben gewend met het verzoek hun de gewenschte vergunning alsnog te verleenen;

Overwegende dat brandgevaar zoowel door den aard der voorgenomen werkzaamheden als door de ligging van het terrein niet is te duchten;

dat toch het blusschen wel warmte ontwikkelt, maar brandgevaar slechts zou te duchten zijn, wanneer de blussching onvolledig geschiedde, wat met het belang der blusschers zelve in strijd zou zijn, terwijl, daar de blussching plaats heeft in gemetselde putten, die op behoorlijken afstand van de schuttingen geplaatst zijn en gelegen zijn op een open terrein, zelfs bij het ontstaan van brand voor uitbreiding geen vrees kan bestaan;

dat de hinder, dien de inrichting voor de naburen zal opleveren, niet van ernstigen aard is en overigens door voorwaarden daaraan kan worden te gemoet gekomen;

dat toch de afstand, waarop de woningen der naburen die hinder vreezen van de op te richten kalkblusscherij, verwijderd zijn, meer dan 200 Meter bedraagt, zoodat de blussching, die meestal des nachts plaats heeft, slechts enkele malen in het jaar, en die eenvoudig waterdamp ontwikkelt, voor de luchtverversching in de woningen niet hinderlijk kan zijn;

dat aan de vrees, ontleend aan het verstuiven der kalk, die voornamelijk bij het aanvoeren naar de blusscherij zou kunnen geducht worden, door gepaste voorzorgsmaatregelen kan worden te gemoet gekomen;

dat er onder deze omstandigheden, en nu de naaste buren verklaren van de oprichting geen den minsten hinder te duchten, alleszins termen zijn om de gevraagde vergunning alsnog te verleenen;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der beschikking van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, van 11/15 September 1882, aan appellanten en hunne rechtverkrijgenden alsnog vergunning te verleenen tot oprichting eener kalkblusscherij, volgens de aan dit besluit gehechte beschrijving en teekening, op het perceel gemeente 's Gravenhage, sectie O, no. 5687, onder voorwaarde dat de kalk van de losplaats naar de blusscherij slechts in zakken zal mogen worden vervoerd;

Voorts te bepalen dat de inrichting zal moeten zijn daargesteld en in werking gebracht binnen zes maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, 27 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

's Gravenhage, 3 Augustus 1882.

BESCHRIJVING behoorende bij het verzoek van K. C. W. Hartig en C. Suwijn, tot oprigting eener kalkblusscherij in perseel Loosduinsche weg in de Lelistraat, bekent sectie O, no. 5687.

Achter bovengenoemt perseel in een tuin of open erf waar in wij wensche kalk te blussen, omstreeks 1 Meter 50 duim van af de achtergevel en 50 duim van de afschuting de put voor zoo hoog de kalk komt, te metselen met een steens muur, twee of drie maal 's jaars zal er hoogstens in geblust worden.

(*get.*) K. C. W. Hartig.
(*get.*) C. Suwijn.

Behoort bij Koninklijk besluit van 27 Februari 1883, n°. 10.
Mij bekend,
De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.
Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

3°. van 28 Februari 1883, n°. 6, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente Buiksloot, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland van* 14 *September* 1882 n°. 56, *waarbij goedkeuring is onthouden aan het besluit van dien Raad tot verkoop eener inschrijving van f* 3300 *vier percents Nationale Werkelijke Schuld.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, blz. 569.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Buiksloot, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland van 14 September 1882, n°. 56, waarbij goedkeuring is onthouden aan het besluit van dien Raad tot verkoop eener inschrijving van f 3300 4 pCt. Nationale Werkelijke Schuld;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 14 Februari 1883, n°. 104

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Februari 1883, n°. 763, afd. B. B.;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Buiksloot, nadat het verbouwen en verbeteren van het gebouw der openbare lagere school in die gemeente was aangenomen voor f 7480, op 24 Augustus 1882, bij twee resolutiën van dezelfde dagteekening besloot, de kosten, die (na aftrek der bijdrage van 30 pCt. door het Rijk) ten laste der gemeente zouden blijven, tot een bedrag van f 5236, te vinden door verkoop: volgens het eerste besluit eener inschrijving groot f 2500 op het Grootboek rentende 3 pCt.; en

volgens het tweede besluit eener inschrijving groot f 3300 op het Grootboek rentende 4 pCt.;

dat deze besluiten aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Noordholland zijn onderworpen;

dat Gedeputeerde Staten bij besluit van 14 September 1882 goedkeuring verleenden aan eerstgenoemd besluit, op grond dat de bedoelde inschrijving indertijd aan de gemeente was vermaakt ten behoeve van het onderwijs en dus de bestemming daarvan tot het thans beoogde doel alleszins eigenaardig is;

dat Gedeputeerde Staten echter bij besluit van dezelfde dagteekening, n°. 56, aan het in de tweede plaats genoemde Gemeenteraadsbesluit goedkeuring onthielden, op grond dat de kosten van verbouwing en verbetering van het schoolgebouw volgens 's Raads besluit geheel ten laste van het nageslacht zouden worden gebracht en de financiën der gemeente op den duur zouden worden benadeeld;

dat de Gemeenteraad, van deze laatstgenoemde beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat in de laatste jaren reeds veel aan het onderwijs is ten koste gelegd en daartoe, zooveel redelijker wijze kan verlangd worden, bijgedragen wordt door het thans levende geslacht; dat het echter billijk moet geacht worden, dat deze buitengewone uitgaaf ten laste van volgende geslachten kome, omdat deze daarvan mede de vruchten zullen plukken;

Overwegende, dat het hier niet geldt den bouw van eene geheel nieuwe school, maar het verbouwen en verbeteren van de bestaande, en dus eene uitgaaf, waarvan het zich laat voorzien, dat zij ook van tijd tot tijd, na verloop van zeker aantal jaren, op nieuw zal voorkomen;

dat zoodanige uitgaaf reeds uit dien hoofde niet geheel behoort te worden gebracht

ten laste van het toekomstig geslacht, maar veeleer uit tegenwoordige inkomsten der gemeente moet worden bestreden;

Overwegende, dat reeds een gedeelte van het rentegevend eigendom der gemeente door den verkoop eener inschrijving, rentende 3 pct., is gerealiseerd tot gedeeltelijke dekking van die uitgave;

dat Gedeputeerde Staten te recht hebben geoordeeld, dat het financieel belang der gemeente duurzaam zou worden benadeeld, door ook voor het resteerende gedeelte dezer uitgave eene inschrijving te verkoopen en derhalve op goede gronden hunne goedkeuring aan het bovengenoemd Raadsbesluit hebben onthouden;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-holland van 14 September 1882, no. 26, het daartegen door den Gemeenteraad van Buiksloot ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 28 Februari 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
C. PIJNACKER HORDIJK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 28 Februari 1883, n°. 9, houdende beschikking op het beroep van *Mr. R. J. C. baron van Pallandt van Rosendaal en J. Terwindt Az., van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Wageningen, waarbij hun vergunning is geweigerd tot het oprichten eener steenfabriek.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 25.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Mr. R. J. C. baron van Pallandt van Rosendaal en J. Terwindt Azn., van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Wageningen, waarbij hun vergunning is geweigerd tot het oprichten eener steenfabriek;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 14 Februari 1883 n°. 1;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 26 Februari 1883 n°. 39, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat, nadat bij Ons besluit van 17 September 1882, n°. 21, de beschikking van het Gemeentebestuur van Wageningen, waarbij het verzoek van appellanten tot oprichting eener steenbakkerij in die gemeente was geweigerd, vernietigd was op grond, dat omtrent het verzoek, zooals het was gedaan, geene beslissing had kunnen worden genomen, appellanten zich thans, onder overlegging der noodige bescheiden, bij adres van 16 October 1882 andermaal tot Burgemeester en Wethouders van Wageningen hebben gewend, met herhaling van hun verzoek, om vergunning tot het oprichten eener steenfabriek op het perceel, kadastraal gemeente Wageningen, sectie E, n°. 784, op den rechteroever van den Beneden Rijn, tusschen de kilometerraaien XXXI en XXXII;

dat op de ingevolge art. 7 der wet belegde vergadering door verschillende naburen bezwaren tegen de voorgenomen oprichting zijn ingebracht, als:

door het bestuur der naamlooze vennootschap „de Wageningsche Berg," dat vreesde, dat de uitdampingen, uit de inrichting oprijzende, schade zouden toebrengen aan het door haar uitgeoefend bedrijf, daar het hôtel door den rook onbewoonbaar zou worden voor allen, die daar frissche lucht komen inademen, — klachten, die ondersteund werden door den pachter van genoemd hôtel;

namens de eigenares van het Lexkesveer, waarbij betoogd werd, dat niet slechts haar appelboomgaard zoude benadeeld worden, maar ook de bezoekers van haar logement niet meer zouden terugkeeren; en

eindelijk door Baron de Constant Rebecque, die wees op den hinder van ernstigen aard, dien de bewoners van het aan hem toebehoorende en gewoonlijk verhuurde landgoed Belmonte zouden ondervinden van den rook en den damp der in de onmiddellijke nabijheid op te richten steenfabriek;

dat Burgemeester en Wethouders, deze klachten gegrond oordeelende, bij besluit van 13 November 1882, de gevraagde vergunning weigerden;

dat appellanten, van deze beschikking, bij adres gedagteekend 24 November, bij Ons in beroep komende, aanvoeren, dat de ovens der steenfabriek zullen worden opgericht op aanzienlijken afstand, zoowel van het hôtel „de Wageningsche Berg" als van het heerenhuis op het landgoed Belmonte, zijnde de eerste afstand ongeveer 260 M. en de laatste ongeveer 350 M., terwijl het dennenbosch van Belmonte 225 M. verwijderd is; dat ook het logement Lexkesveerhuis 265 M. en de daarbij behoorende boomgaard 180 M. van de bewuste ovens gelegen is; dat op zoodanigen afstand de rook, dien de fabriek verspreiden zal, geen hinder kan toebrengen aan het boomgewas, noch voor de bedoelde logementen en woonhuis hinder van ernstigen aard kan opleveren;

Overwegende, dat de inrichting zal worden geplaatst op den zoogenaamden uiterwaard, gelegen onmiddellijk aan den voet van het hooge land, waarop zoowel het hôtel „de Wageningsche Berg" als het landgoed Belmonte zijn aangelegd;

dat de ligging van het terrein alzoo duidelijk aantoont, dat de rook en damp,

onafscheidelijk aan de uitoefening eener steenfabriek verbonden, geene gelegenheid vinden, zich over een open terrein naar alle zijden te verspreiden, maar bij zuiden-zuidoosten- en zuidwesten winden tegen de heuvels zullen oprijzen, aldaar in het houtgewas zullen blijven hangen en voor de bewoning, zoowel van Belmonte als van het hôtel, uitermate hinderlijk zullen zijn, en zulks te meer, daar de ovens zullen worden gestookt, gelijk de eisch van het bedrijf medebrengt, in de maanden Juli, Augustus, September en tot in November, en dus in eenen tijd, dat van het hôtel het meeste gebruik wordt gemaakt;

dat derhalve onder deze omstandigheden het toestaan der vergunning zeer zeker de uitoefening van het bedrijf in het hôtel "de Wageningsche Berg" op aanmerkelijke wijze zou benadeelen;

dat door voorwaarden aan de geopperde bezwaren niet is tegemoet te komen;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestreden beschikking van Burgemeester en Wethouders van Wageningen, het daartegen door appellanten ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 28 Februari 1883.

WILLEM

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *H. L. Heijkoop, Mr. J. J. Bergsma, J. A. Suurmond en C. J. E. C. L. Spiegel, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, waarbij aan J. G. de Ridder vergunning is verleend tot het oprichten eener smederij in de Molenstraat aldaar.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgende verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 14 Februari 1883, n°. 41, Afdeeling Handel en Nijverheid,

bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door H. L. Heijkoop, Mr. J. J. Bergsma, J. A. Suurmond en C. J. E. C. L. Spiegel te 's Gravenhage ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. G. de Ridder aldaar vergunning is verleend tot het oprichten eener smederij.

Door J. G. de Ridder, wonende te 's Gravenhage, is bij verzoekschrift van 6 Oct. 1882 aan Burg. en Weth. dier gemeente vergunning aangevraagd om in perceel n°. 43 in de Molenstraat, kadaster sectie D, n°. 708 aldaar, eene smederij van kachels te mogen oprichten. Volgens de ter voldoening aan art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) overgelegde beschrijving, zal de smederij worden aangebracht in het achtergedeelte van genoemd perceel, hetwelk aan eene zijde door een pakhuis, aan de andere door een perceel, in eigendom en bewoning bij Mr. J. J. Bergsma, advocaat, wordt begrensd. Het vuur zal worden gebracht onder den bestaanden schoorsteen, gestookt met steenkolen en aangeblazen met den gewonen blaasbalg.

Nadat ingevolge art. 6 der genoemde wet van het verzoek schriftelijk aan de eigenaars en gebruikers der aangrenzende perceelen was kennis gegeven, zijn op het den 6 Nov. 1882, ter voldoening aan art. 7 der wet, gehouden verhoor de commodo et incommodo, verschillende bezwaren tegen de voorgenomen inrichting in het midden gebracht. In de eerste plaats bij een adres van H. L. Heijkoop, leeraar aan de hoogere burgerschool te Gorinchem, eigenaar van de perceelen nos. 39 en 41 aan de Molenstraat, waarin gewezen werd op de mogelijkheid van brandgevaar, op den hinder van ernstigen aard voor het in de genoemde perceelen gegeven wordende onderwijs; en tevens op de waardevermindering der beide perceelen van adressant.

Mondeling brachten nog bezwaren in:

1°. Mr. J. J. Bergsma, in zijn privé als eigenaar van een huis, erf en tuin in de Molenstraat, no. 45, en ook als gevolmachtigde van genoemden heer H. L. Heijkoop. Voor zich zelf geeft hij te kennen, dat de Molenstraat is eene straat van slechts 5 Meter breedte van stoep tot stoep, met een zeer drukke passage; bovendien liggen in den kring van 200 Meter zeven scholen, twee kerken, een huis voor ziekenverpleging, alsmede het paleis des Konings, en is bovendien het perceel waarin de inrichting zal worden gevestigd, daartoe volkomen ongeschikt. Het heeft toch een grootte van 47 Centiaren en aan de straat een breedte van 3½ M. en is geheel tusschen twee groote huizen gelegen, die elkander van achteren raken. Het perceel heeft verder een smal gangetje van 1 à 1½ M., benevens een klein voorkamertje en een nog kleiner achterkamertje met een raam, op een binnenplaats uitkomende, waar de smederij zal moeten worden ingericht. Deze plaats is slechts 1 à 1.30 M^2. groot en daarop bevindt zich nog een schuurtje. Een kelderraam van zijn huis komt ook op dat plaatsje uit. De smidse zal aangebracht moeten worden tegen een muur van perceel no. 41 en een van perceel no. 39, beiden aan Heijkoop toebehoorende. Het plaatsje zelf is heel nauw en heeft haast geen ruimte voor 2 personen om zich te bewegen.

Hij vraagt dan ook afwijzing van het gedane verzoek op grond van brandgevaar; immers de nabijheid van een groot vuur op een van alle kanten ombouwd plaatsje zal zijne woning daaraan blootstellen; en tevens op grond van hinder van ernstigen

aard, zoowel door rook en roet, waardoor 2 bovenkamers met schuiframen in zijn kelder, die licht en lucht van bovengenoemd plaatsje verkrijgt, nimmer kunnen worden gelucht, alsook door het aanhoudend slaan op een aanbeeld, waardoor zijn perceel aan dreuning zal worden blootgesteld en hij zelf in zijn arbeid zal worden gestoord.

Namens H. L. Heijkoop, eigenaar der perceelen nos. 39 en 41 aan de Molenstraat, verklaart Mr. J. J. Bergsma, dat alle door hem ingebrachte bezwaren nog in hoogere mate voor zijn lastgever gelden. Immers, behalve het brandgevaar voor het perceel no. 39, dat onbewoond en ingericht is tot meubelmagazijn, zou voor het perceel no. 41, dat sedert jaren tot eene bijzondere school met daaraan verbonden kostschool heeft gediend, uit de oprichting eener smederij ernstige hinder kunnen ontstaan. Verder merkt hij nog op, dat de panden 34, 41 en 45 waard zijn f 60000 à f 70000, — terwijl het pand no. 43 hoogstens op f 3000 à f 4500 kan getaxeerd worden.

2°. C. J. E. C. L. Spiegel, bewoner van de perceelen 39 en 41 aan de Molenstraat, die als hoofd der bijzondere school verklaart, zich met de door Mr. Bergsma ingebrachte bezwaren volkomen te vereenigen.

3°. en 4°. J. A. Suurmondt en L. van Soest, die de opgegeven bezwaren mede bevestigen.

De aanvrager geeft nog te kennen, dat zijne smederij van zeer geringen omvang zal zijn en dat z. i. in eene smederij het brandgevaar uiterst gering is.

Nadat Burg. en Weth. van 's Gravenhage het advies hadden ingewonnen van den opperbrandmeester en den inspecteur der bouwpolitie, welke tot het verleenen der vergunning, doch onder voorwaarden, hadden geraden, hebben zij, zich hiermede vereenigende, bij besluit van 24 Nov. 1882, no. 2879/5, 1e afdeeling, aan J. G. de Ridder en diens rechtverkrijgenden de vergunning tot het oprichten eener smederij in perceel Molenstraat no. 43, kadaster sectie D, no. 708, voorwaardelijk toegestaan en dientengevolge bepaald:

a. dat van de vergunning moet worden gebruik gemaakt vóór 1 Febr. 1883;

b. dat het tot smederij bestemd lokaal moet worden voorzien van een steenen vloer;

c. dat de smidse, geheel van steen gemetseld, vrij en op zich zelf staande moet worden daargesteld en voorzien van een rookkap;

d. dat de schoorsteen geheel van steen moet worden gemetseld, vrij en op zich zelf staande en twee Meter boven het boeibord van het belendend perceel moet worden opgetrokken;

e. dat in de smederij niet mag worden gewerkt tusschen des avonds acht uren en des morgens zes uren, terwijl het smeden zal moeten geschieden van des namiddags twee tot des avonds zes uren;

f. dat de geheele inrichting zal moeten worden daargesteld volgens de voorschriften der verordening, regelende de bouwpolitie en onder toezicht en ten genoegen van de met hare toepassing belaste ambtenaren.

Tegen dit besluit is nu het onderwerpelijk appel, waarbij de voorschriften van art. 15 der wet zijn in acht genomen, gericht. In zijn appellatoir adres van 5 Dec. 1882 tracht H. L. Heijkoop als eigenaar der beide onmidellijk aan de te vestigen

inrichting grenzende perceelen nos. 39 en 41 andermaal te betoogen, dat de hinder voor de in zijn perceel no. 39 bestaande school van het geraas eener smederij in de onmiddellijke nabijheid zeer groot zal zijn. Ook het bijzonder onderwijs moet z. i. beschermd worden en het is zeer zeker niet in den geest van het Kon. besluit van 1 Mei 1882 (*Stbl.* no. 59), dat in art. 2 voorschrijft, zooveel doenlijk te vermijden, dat op een afstand van 200 M. dergelijke inrichtingen, als een smederij, verrijzen, dat het Gemeentebestuur de vergunning in casu heeft verleend.

In zijn appellatoir adres van 6 Dec. 1882 vestigt Mr. Bergsma voornoemd, advocaat en tevens lid en voorzitter der commissie, bedoeld in art. 70, al. 2 der wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* no. 127), primair als eigenaar van het onmiddellijk aangrenzende huis no. 45, de aandacht andermaal op de ongunstige ligging van het perceel voor de bedoelde nijverheid en op de schadelijke gevolgen, hinder van ernstigen aard en brandgevaar, die daarvan voor zijn perceel te duchten zijn. Een groot gedeelte zijner kostbare woning zal, wordt de vergunning bevestigd, voor hem ten eenenmale onbruikbaar worden.

Als lid en voorzitter der plaatselijke schoolcommissie voor het lager onderwijs, merkt appellant nog subsidiair op, dat het Gemeentebestuur, dat op de gegronde bezwaren van de heeren Heijkoop en Spiegel niet heeft gelet, zijns inziens te weinig zorg betoont voor de belangen van het bijzonder onderwijs.

Eindelijk hebben C. J. E. C. L. Spiegel, hoofdonderwijzer, als huurder en bruiker van het huis in de Molenstraat no. 39 en het grootste gedeelte van no. 41, benevens J. A. Suurmondt, meubelmaker, wonende Molenstraat no. 40 te 's Gravenhage, in hunne appellatoire adressen, beiden van 5 Dec. 1882, nog nader hunne reeds bij het verhoor de commodo et incommodo te berde gebrachte bezwaren toegelicht en op vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. aangedrongen.

Gedep. Staten van Zuidholland, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op deze adressen gehoord, hebben vooreerst bericht en raad ingewonnen van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat in de provincie Zuidholland. Deze vestigt in zijne missive van 20 Jan. 1883, no. 62, er de aandacht op, dat de in de adressen ontwikkelde bezwaren reeds bij het verhoor ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) zijn in het midden gebracht, doch dat uit het besluit van het Gemeentebestuur in geenen deele blijkt, waarom het die bezwaren ongegrond acht of althans niet van genoegzaam belang om een afwijzende beschikking te rechtvaardigen. Immers het rapport van den opperbrandmeester en den inspecteur der bouwpolitie is niet met redenen omkleed. Alleen uit het feit, dat die beambten het werken in de smederij beperken en voor het smeden slechts 4 uur per dag gelegenheid willen geven, blijkt, zijns inziens, dat ook zij de zaak niet zonder bezwaar achten.

Wat aangaat de vrees voor brandgevaar, de hoofdingenieur deelt die niet, omdat smidsen zelden brand veroorzaken. Van een open vuur toch, onder een goed ingerichten schoorsteen, welk vuur alleen wordt aangeblazen op het oogenblik dat men er behoefte aan heeft, en in welks nabijheid geen brandbare stoffen verwerkt of zelfs maar geduld worden, is misschien minder brandgevaar te duchten, dan van gesloten, en soms minder goed bewaakte vuurhaarden in particuliere woonhuizen.

Het bezwaar voor den eigenaar en bewoner van het tot bijzondere school ingericht perceel, grenzende aan het meubelmagazijn, is volgens den hoofdingenieur niet groot. De school toch is er op genoegzamen afstand van verwijderd, om aan te nemen dat het geraas door het smeden en de andere werkzaamheden veroorzaakt, niet of zeer gedempt in de schoollokalen zou hoorbaar zijn, en van dreuning behoeft geen sprake te wezen, wanneer men de smidse goed fundeert.

Wat echter het aangevoerde door den heer Bergsma betreft, ook de hoofdingenieur zou de oprichting der smederij voor dien opposant in hooge mate hinderlijk achten.

Het perceel toch, waarin de smederij zal worden uitgeoefend, is zóó smal, de smidse zou zóó onmiddellijk geplaatst worden onder de op dat perceel uitzicht hebbende ramen van dezen appellant, dat hinder van ernstigen aard in casu niet kan uitblijven. Wel is waar is de smederij van zeer geringen omvang en is het smeden zelf geen hoofdzaak, maar niet alleen dat smeden, ook de andere werkzaamheden, o. a. het kloppen en klinken, kunnen al hinderlijk genoeg zijn.

De hoofdingenieur adviseert derhalve tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. van 's Gravenhage. Mocht echter dit besluit in hoogste instantie worden bevestigd, dan zou hij nog in overweging geven de voorwaarden aan te vullen met deze bepaling, dat de smidse op de zandplaat gefundeerd en van daar af opgetrokken worde, zoodat daaronder geen veenlaag aanwezig zij.

Burg. en Weth. bepalen zich in hun ambtsbericht van 27 Dec. 1882 tot de opmerking, dat zij de bestreden beslissing hebben genomen, na eerst advies te hebben ingewonnen van den opperbrandmeester en den inspecteur der bouwpolitie.

Gedep. Staten van Zuidholland daarentegen hebben in hun ambtsbericht van 30 Jan. en 3 Febr. 1883, B, no. 168, 1e afd., zich in hoofdzaak met het advies van den hoofdingenieur vereenigd. Een in loco hunnerzijds ingesteld onderzoek heeft hun doen zien, dat noch vrees voor brandgevaar, noch voor hinder van rook, roet, stof en vuil behoeft te bestaan.

Ongetwijfeld echter zullen de werkzaamheden in de op te richten smederij zeer hinderlijk zijn voor de bewoners der belendende perceelen en wel in het bijzonder voor Mr. Bergsma. Een gedeelte van het huis zal ter bewoning ongeschikt worden, zoodat zeer zeker art. 11*c* der wet in casu van toepassing is. Voorts wijzen Gedep. Staten er nog op, dat bovendien het vermoeden niet ongegrond is, dat de wetgever door de overlegging verplichtend te stellen van een uittreksel, uit de kadastrale liggers, aanduidende de gebouwen of lokalen, bestemd tot ziekenverpleging, uitoefening der openbare eeredienst of scholen, binnen een kring van 200 Meter van het lokaal der daar te stellen inrichting gelegen, de vestiging binnen dien afstand van inrichtingen waarvan hier de rede is, ongetwijfeld heeft willen beperken, een vermoeden, dat nog bevestigd wordt door art. 2 van het Kon. besluit van 1 Mei 1882 (*Stbl.* no. 59), hetwelk uitdrukkelijk bepaalt, dat de oprichting van openbare schoollokalen binnen dien kring zooveel mogelijk moet vermeden worden, zoodat zeer zeker bij het oprichten van inrichtingen, bedoeld bij de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), op de aanwezigheid van die gebouwen of lokalen dient gelet te worden. Nadat Gedep. Staten vervolgens op het groot aantal dier inrichtingen, die hier ter

plaatse binnen 200 M. gelegen zijn, hebben gewezen, komen zij tot de conclusie, dat het perceel in de Molenstraat no. 43 door zijne omgeving geheel ongeschikt voor eene smederij is en, art. 11*c* der wet hier van toepassing zijnde, huns inziens het besluit van Burg. en Weth. van 's Gravenhage behoort te worden vernietigd.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn geen verdere memoriën of bewijsstukken ingekomen.

Verschillende belanghebbenden zijn, hetzij zelve, hetzij bij gemachtigden, bij de behandeling van deze zaak verschenen.

De heer Mr. J. J. BERGSMA, advocaat bij den Hoogen Raad, is verschenen voor zich zelf en voor de heeren Heijkoop, Suurmondt en Spiegel. Hij ontwikkelt breedvoerig de bezwaren, die belanghebbenden tegen de verleende vergunning hebben en vertrouwt, dat het besluit van Burg. en Weth. zal worden vernietigd.

De heer DELIA ontwikkelt, namens 's Konings intendant, de bezwaren, die uit de verleende vergunning voor 's Konings paleis en den daaraan verbonden tuin zouden kunnen voortvloeien.

De heer ASMUS geeft, namens het kerkbestuur van de R. K. gemeente der Kleresy, de bezwaren op, die er tegen de verleende vergunning bestaan, zoowel voor het kerkgebouw dier gemeente, als voor de vijf daarachter gelegen panden in de Molenstraat.

Als gemachtigde voor J. G. de Ridder, treedt op Jhr. Mr. E. N. DE BRAUW, advocaat bij den Hoogen Raad, die de geopperde bezwaren en gemaakte bedenkingen heeft bestreden en tot bevestiging van het besluit van Burg. en Weth. heeft geconcludeerd.

Nadat de beide advocaten nog het woord hadden gevoerd, heeft de rapporteur, de Staatsraad VERNIERS VAN DER LOEFF, nog eenige vragen tot de gemachtigden gericht, die door dezen worden beantwoord.

III. het beroep van *Th. J. van der Waarden c. s., te Nijmegen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. Haspels J.Jzn. vergunning is verleend tot het oprichten van eene steenhouwerij in de van Welderenstraat aldaar.*

De *Staatsraad* HEEMSKERK brengt het volgend verslag uit:

Bij de openbare verkooping van wege de gemeente Nijmegen van een aantal perceelen voormaligen vestinggrond buiten de gewezen Molenpoort, bestemd voor bouwterrein, op den 8 Febr. 1881, werden aan J. Haspels J.Jzn., wonende te Nijmegen, verkocht de perceelen nos. 2 en 3, gelegen aan de verlengde Molenstraat en 4 gedeelte en 5 gedeelte, gelegen aan de straat die sedert genoemd is de Van Welderenstraat. In de veilconditiën komen o. a. deze bijzondere voorwaarden voor: "op ieder van de perceelen 4 tot en met 8, 16 tot en met 22, moet minstens

„een woon-, winkel-, koffiehuis of logement opgericht worden, en wel op 4 tot „en met 8 met den voorgevel naar de straat B C (dat is nu de Van Welde-„renstraat) enz., of althans zoo, dat langs geen van die straten zoogenaamde blinde „muren komen.„

„Op ieder van de perceelen 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14 en 15 moet en mag „niet meer dan een woon-, winkel-, koffiehuis of logement gebouwd worden; Burg. „en Weth. kunnen evenwel toestaan: *a.* dat naast of achter het woonhuis enz. een „magazijn, eene stal of dergelijke gebouwd worde; *b.* (enz.).— De voorgevel op de „perceelen 1 en 2 moet naar de Molenstraat gericht zijn; die op de perceelen 3 en „9 naar de Molenstraat en naar de straat gemerkt B C, of althans zoo, dat langs „geen van die straten zoogenaamde blinde muren komen.„

In Oct. 1882 heeft genoemde J. Haspels J.Jzn. van Burg. en Weth. van Nijmegen vergunning verzocht tot het oprichten van eene steenhouwerij in het daarvoor bestemde perceel in de Van Welderenstraat n°. 3 (zijnde een gedeelte van perceel 3 der openbare verkooping) namelijk eene werkplaats met een open terrein, ter lengte van 10 Meter en breedte van 5 M. voor bergplaats van marmer aan die straat, alsmede een open terrein voor bergplaats van hardsteen aan de Tweede Walstraat, ter lengte van 14 M. en breedte van 12 M., zijnde dit terrein het achtergedeelte van de perceelen 4 en 5 der openbare verkooping. Bij Burg. en Weth. zijn tegen het verleenen der vergunning bezwaren ingebracht door Mevrouw Reigers Hora Siccama en kapitein F. H. A. A. Wagner, bewoners van de huizen no. 4 en 5 in de Van Welderenstraat, wegens hinderlijk gedruisch en stof van de reeds bestaande steenhouwerij aan de Tweede Walstraat; tegen het overige deel van het verzoek hadden deze bewoners geen bezwaar; wijders verzette zich A. Beuning, eigenaar van vier huizen in de Van Welderenstraat, tegen de vergunning wegens hinder door onophoudelijk geraas, waardoor zijne huizen niet zouden kunnen worden verhuurd: B. J. Roothaan, eigenaar van een huis, gebouwd op perceel 1 van de openbare verkooping, hoek Molenstraat en Tweede Walstraat, beklaagde zich dat reeds sedert April 1882 de steenhouwerij op het open erf aan de Tweede Walstraat is uitgeoefend en veel geraas maakt; hij acht het toestaan van fabrieken en trafieken op de perceelen van Haspels in strijd met de boven aangehaalde veilconditiën; H. W. van der Waarden, eigenaar van het huis no. 4 en T. J. van der Waarden, eigenaar van het huis no. 5 in de Van Welderenstraat, hebben bovendien bezwaar tegen de stapelplaats aan die straat, welke onoogelijk is en, in strijd met de veilconditiën, door een blinden muur van die straat is afgescheiden. — Bij besluit van 24 Nov. 1882, no. 6, werd door Burg. en Weth. het verzoek van J. Haspels J Jzn. ingewilligd, op voorwaarden: „1°. dat de concessionaris bij de „uitoefening van zijn bedrijf zich moet onthouden van het klooven van steenen en „andere veel gedruisch of dreuning makende werkzaamheden; 2°. dat hij zijne „bergplaatsen aan de Van Welderenstraat en aan de Walstraat door een muur van „½ M. hoogte met poorten van de straat afscheide; 3°. zijne inrichting in werking „te brengen binnen een half jaar.„ Deze beschikking is afgekondigd den 30 Nov. 1882 en bij adres, ingekomen bij 's Konings kabinet op 14 Dec d. a. v., zijn T. J. van der Waarden, H. W. van der Waarden en A. Beuning, allen te Nijmegen,

daarvan in beroep gekomen bij Z. M. den Koning. Art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) is bij dit appel nageleefd. Adressanten verzoeken dat, met vernietiging van het besluit van Burg. en Weth., de vergunning aan J. Haspels J.Jzn. worde geweigerd wegens waardevermindering der woonhuizen, waarvan zij eigenaren zijn, door het geraas en ongerief eener steenhouwerij; zij beroepen zich op de hooge prijzen, die bij de openbare verkooping voor het bouwterrein buiten de voormalige Molenpoort zijn besteed, van f 10.84 tot f 12 per M²., op de veilconditiën, daartoe strekkende dat op die terreinen goede huizen zouden worden gebouwd, nog wel uiterlijk op 1 Juli 1885; met die veilconditiën achten zij het oprichten van eene steenhouwerij daar ter plaatse in strijd. Door de gestelde voorwaarde no. 1 is h. i. het bezwaar der geburen wel eenigszins verminderd, maar niet weggenomen.

Gedep. Staten van Gelderland, over dit appel gehoord, wonnen advies in van den Ingenieur van den Provincialen Waterstaat en van Burg. en Weth. van Nijmegen. Eerstgenoemde heeft zich overtuigd dat de werkplaats en beide bergplaatsen voor steenen reeds bestonden, edoch de scheidsmuren met poorten aan de straat nog niet; naar zijn oordeel wordt door de inrichting geen hinder van ernstigen aard veroorzaakt, en behoeft de gegrondheid der bezwaren, uit de veilconditiën geput, niet te worden onderzocht, als niet berustende op de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n⁰. 95). — Naar het oordeel van Burg. en Weth. strookt de aan Haspels verleende vergunning zeer wel met de veilconditiën; immers op de perceelen 4 en 5 der openbare verkooping zijn aan de Van Welderenstraat huizen gebouwd en kan eene bergplaats voor steen daarachter worden geplaatst; wat betreft het perceel 3 der verkooping, aan de Van Welderenstraat en Molenstraat gelegen, daarvoor laat de veilconditie vrijheid omtrent de plaatsing van een huis, en is eene steenhouwerswerkplaats begrepen onder de woorden: eene stal of dergelijke; en al ware de vergunning in strijd met de veilconditiën, dan zou hieruit nog niet volgen, dat zij in strijd was met de wet van 2 Juni 1875; Burg. en Weth. voerén hieromtrent aan, dat in casu noch gevaar, noch schade, noch ernstige hinder voor adressanten bestaat, maar dezen alleen kunnen beweren, dat, hunne huizen minder geschikt tot bewoning worden; doch ook dit achten Burg. en Weth. zeer overdreven, want alleen het steenklooven wordt in de naburige huizen gehoord en dit is verboden. — Zich met deze gevoelens vereenigende, adviseeren Gedep. Staten tot ongegrondverklaring van het beroep.

Nadat de zaak met Zr. Ms. machtiging bij de afd. voor de geschillen van bestuur was aanhangig gemaakt, bij missive van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 20 Febr. 1883, n⁰. 52, afd. Handel en Nijverheid, zijn bij den Raad van State ingekomen:

Eene procuratie van J. Haspels J.Jzn. op Mr. W. J. J. G. Most, advocaat te Nijmegen; brieven van Burg. en Weth. van Nijmegen, van Regenten van het Burger-Gasthuis te Nijmegen en van Mr. W. J. J. G. Most, als procuratiehouder van J. Haspels J.Jzn., dat zij geene stukken hebben over te leggen;

een brief van kapitein Wagner, als belanghebbende, mededeelende dat hij geen bezwaar heeft tegen de steenhouwerij aan de Van Welderenstraat, maar wel tegen de steenhouwerij en steenzagerij aan de Tweede Walstraat, wegens het gevaar en stof, dat deze veroorzaakt;

een brief van Mevr. Rengers Hora Siccama, geboren Verkuijl, als belanghebbende, van geheel dezelfde strekking;

eene memorie van appellanten, ten geleide van een aantal stukken, van welker inhoud in dit verslag reeds het noodige vermeld is; verder merken zij nog op: 1°. dat in de publicatie van Burg. en Weth., dd. 30 Nov. 1882, alleen vermeld is eene vergunning voor het perceel no. 3 in de Van Welderenstraat, terwijl het besluit ook een perceel in de Tweede Walstraat betreft; 2°. dat appellanten stellig ontkennen ooit te hebben gezegd dat zij geen bezwaar hebben in de steenhouwerij zonder het steenklooven;

eene memorie van P. J. Roothaan, gemeente-ontvanger te Nijmegen, als belanghebbende, die zijne bewijzen van eigendom overlegt en klaagt over zeer hinderlijk geraas van de steenhouwerij, waardoor het spreken op zijn kantoor wordt bemoeielijkt.

De heer Mr. J. C. J. Riveaux, advocaat te Nijmegen, treedt als gemachtigde op voor den appellant en dringt aan op de intrekking der verleende vergunning.

De heer Mr. W. J. J. G. Most, advocaat te Nijmegen, heeft daarentegen het ingestelde beroep bestreden en de verleende vergunning verdedigd.

Na re- en dupliek heeft de rapporteur, de Staatsraad Heemskerk, eenige vragen aan de gemachtigden gedaan, die door dezen worden beantwoord.

IV. het beroep van den *Raad der gemeente Elst, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van* 3 *October* 1882, n°. 1, *tot toekenning van een subsidie in de kosten van eene school voor lager onderwijs aan het R. K. Parochiaal Kerkbestuur te Elst.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Daartoe door den Koning gemachtigd, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij deze afdeeling van den Raad van State de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door den Raad der gemeente Elst ingesteld, tegen een besluit van Gedep. Staten van Gelderland, dd. 3 Jan. 1883, n°. 43, waarbij goedkeuring werd onthouden aan het besluit van genoemden Raad, van 3 Oct. te voren, n°. 1, toegelicht en bevestigd bij besluit van 9 Dec. d. a. v., n°. 6, betrekkelijk de toekenning van een subsidie aan het Roomsch Katholiek Kerkbestuur aldaar, ten bedrage van f 1500 's jaars, voor eene te stichten school voor uitgebreid lager onderwijs.

De aanleiding tot het nemen van dat Raadsbesluit was de volgende:

In de gemeente Elst is eene bijzondere school van het R. K. Parochiaal Kerkbestuur voor gewoon lager onderwijs, door de gemeente gesubsidieerd met f 550 's jaars, welk subsidie krachtens art. 90 der wet van 17 Aug 1878 (*Stbl.* n°. 127) nog gedurende tien jaar na het in werking treden dier wet zou kunnen worden genoten. Het Kerkbestuur, die school wenschende te verbouwen, en aan die inrichting het onderwijs willende uitbreiden tot dat in de vakken *a* tot en met *p* van art. 2

der wet, wendde zich tot den Gemeenteraad met het verzoek, daarvoor een verhoogd subsidie te mogen erlangen. Des gevraagd, gaf het Kerkbestuur, met overlegging van een plattegrond van het plan van verbouwing, bij missive van 22 Sept. ll. aan den Gemeenteraad te kennen, „dat het schoolgebouw en het onderwijs zullen worden „ingericht zoodanig, dat zij zullen beantwoorden aan de eischen der wet van 27 Juli „1882 (*Stbl.* n⁰. 117).”

De Gemeenteraad gaf daarop den 3 Oct. ll. onder n⁰. 1 eene gunstige beschikking. Uit overweging dat het verleenen van een subsidie aan eene school voor uitgebreid onderwijs in het belang der gemeente is, aangezien zij wegens de behoefte aan zoodanig onderwijs, indien daarin niet door het Kerkbestuur werd voorzien, zelve dergelijke school zou moeten stichten, werd een jaarlijksch subsidie van f 1500 verleend „voor eene volgens overgelegde teekening te stichten school met voldoend onderwijzend „personeel voor uitgebreid onderwijs, bij de goedkeuring waarvan zal worden inge„trokken het bij Raadsbesluit van 11 Dec. 1875 aan het Kerkbestuur voornoemd „voor eene bijzondere lagere school verleende subsidie van f 550 's jaars, onder „voorwaarde:

a. „dat de verbouwing der thans bestaande school zal worden uitgevoerd volgens „de overgelegde teekening;

b. „dat de school toegankelijk zal zijn voor alle kinderen, onverschillig van welke „gezindte;

c. „dat het onderwijs in alle opzichten zal moeten voldoen aan de daarop betrek„kelijke wettelijke bepalingen;

d. „dat het subsidie zal ingaan op den dag der opening van bedoelde school.”

Toen dit besluit aan Gedep. Staten van Gelderland ter goedkeuring was opgezonden, vroegen dezen daarover een bericht van den Inspecteur van het lager onderwijs in de 1e inspectie, die zijnerzijds de consideratiën van den districts-schoolopziener inwon. De schoolopziener gaf als zijne meening te kennen dat, met de voorgedragen wijzigingen en voorwaarden, de school nog niet kan voldoen aan het 4e lid van art. 3 der wet. Wordt ook bepaald, dat de school toegankelijk zal zijn voor alle kinderen, onverschillig van welke gezindte, die school zal z. i. nimmer door andere dan van R. K. ouders bezocht worden, evenmin als tot heden is geschied. „Op die „school” — zoo luidt zijn brief — „kan geen neutraal onderwijs gegeven worden „omdat de school is en blijft onder het bestuur en toezicht van een kerkbestuur, „dat de benoeming der onderwijzers aan zich houdt; onderwijzers, werkzaam in eene „dergelijke school, kunnen niet geacht worden zich te onthouden van iets te leeren, „te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de gods„dienstige begrippen van andersdenkenden.” De schoolopziener bestrijdt voorts de meening van den Gemeenteraad omtrent de behoefte aan uitgebreid lager onderwijs in de gemeente, op grond dat er sedert 1871 eene bijzondere school zonder kerkelijk beheer of toezicht in de gemeente bestaat, die van den heer Van Eijken, bezitter van den 2en rang met aanteekeningen voor de Fransche, Duitsche en Engelsche taal. Die school wordt door de gemeente gesubsidieerd met f 200. Niettegenstaande daar zeer goed onderwijs gegeven wordt, zijn er slechts 10 leerlingen (6 j. en 4 m.) op de dagschool, en evenveel (9 j. en 1 m.) op de avondschool. Eindelijk is de school-

opziener nog van meening, dat eene uitbreiding van de bestaande bijzondere school van het R. K. Parochiaal Kerkbestuur ondoenlijk is, zoowel ten opzichte van het onderwijs als van het schoolgebouw, waarvoor hij in een later rapport zijn gronden opgeeft.

De Inspecteur van het l. o. geeft in zijn rapport van 4 Nov. ll. te kennen, dat het gevoelen van den schoolopziener, dat op de school, waarvoor het subsidie werd toegestaan, geen neutraal onderwijs kan gegeven worden, wel wat ver gaat, al is daarvoor ook al wat te zeggen. Het 1e en 2e lid van art. 33 zullen op die school toepasselijk zijn, en wordt daartegen gezondigd, dan zal het subsidie moeten worden ingetrokken. De Inspecteur gaf aan Gedep. Staten echter in overweging, den Raad der gemeente Elst nader te hooren, ten aanzien van de noodzakelijkheid eener nieuwe inrichting van onderwijs in de beginselen der Fransche, Engelsche en Hoogduitsche taal en in die der algemeene geschiedenis en wiskunde; met uitnoodiging tevens om de gestelde voorwaarden in dien zin te wijzigen dat daaruit duidelijk blijkt, dat het onderwijs zich tot de bewuste vakken zal uitstrekken en bovendien neutraal zal wezen.

Aan dit advies werd door Gedep. Staten gevolg gegeven. Daarop antwoordde de Raad der gemeente Elst bij besluit van 9 Dec. 1882, n^{0}. 6, in hoofdzaak:

dat het leerlingengetal der school van den heer Van Eijken steeds is verminderd, daar van die leerlingen onderscheidene te Arnhem of Nijmegen ter school werden gezonden, terwijl bovendien uit Elst zelf nog kinderen elders gelegene kostscholen bezoeken, waaruit is op te maken dat indien het onderwijs binnen de gemeente voldeed, daarvan om financieele redenen zeker gebruik zou gemaakt worden;

dat de onderdeelen der gemeente, Lent en Elden, in de onmiddellijke nabijheid van Nijmegen en Arnhem gelegen, in dezen niet zooveel belang hebben, maar wel het onderdeel Elst, dat van beide steden 1½ uur gaans verwijderd is, en waarvan dan ook een 50 ingezetenen verzochten eene wijziging van den loop der treinen tusschen Arnhem en Nijmegen, in dier voege, dat de schoolgaande kinderen aldaar 's morgens tijdig konden aankomen;

dat voorts de Raad, beschikkende op het verzoek om subsidie voor eene school, waarin de vakken *a* tot en met *p* zullen worden onderwezen, daardoor stilzwijgend als eerste voorwaarde aannam, hetgeen hij nu herhaalt, dat er aan die inrichting gelegenheid zal moeten bestaan tot het ontvangen van onderwijs in de bewuste vakken, terwijl de Raad werkelijk neutraliteit in het onderwijs wil en daartoe als voorwaarde stelde, dat de school toegankelijk zal zijn voor alle kinderen, onverschillig van welke godsdienstige gezindte.

Na kennisneming van het voormelde, besloten Gedep. Staten den 3 Jan. jl. onder n^{0}. 43 tot onthouding hunner goedkeuring. In hoofdzaak zijn de redenen die tot dit besluit leidden, blijkens hunne motieven de volgende: volgens art. 90 der wet mag het subsidie van f 550 voor de bijzondere school van 't R. K. Parochiaal Kerkbestuur slechts tot hetzelfde bedrag en onder de bestaande voorwaarden tot 1 Nov. 1890 voortduren. Door een subsidie van f 1500 toe te kennen, maakt de Gemeenteraad gebruik van de utiliteitsbepaling van al. 3 van art. 3 der wet, welke bepaling, blijkens hare geschiedenis, ten doel had, om de bevoegdheid tot subsidieeren slechts bij uit-

zondering en in afwachting eener nadere regeling van het middelbaar onderwijs te verleenen. Met de bedoeling des wetgevers is het dus in strijd, om in onderdeelen van plattelandsgemeenten, waar reeds eene gesubsidieerde, niet onder kerkelijk beheer of toezicht staande bijzondere school voor u. l. o. aanwezig is, van voorschreven tijdelijke bevoegdheid gebruik te maken, om aan kerkbesturen het voor hunne scholen bestaande subsidie voor onbepaalden tijd en tot een belangrijk hooger bedrag te verzekeren. Er wordt aan de bestaande school van den heer Van Eijken goed onderwijs gegeven. Dat er kinderen uit Elst naar Arnhem en Nijmegen schoolgaan, geschiedt voornamelijk, omdat het onderwijs in die steden veel verder gaat, terwijl het door den Gemeenteraad aangehaalde feit van een adres van een vijftigtal ingezetenen, betrekkelijk eene wijziging in den loop der spoortreinen, in zóó ver niet juist is voorgesteld, dat niet die alle maar slechts een achttal het adres onderteekenden ter zake van het schoolgaan hunner kinderen, en de overigen om geheel andere redenen. Bij de verdeeldheid op kerkelijk gebied in de gemeente Elst, zou de school, voor welke het subsidie met f 950 's jaars zou verhoogd worden, nimmer evenmin, als thans — ofschoon zij voor alle kinderen van welke gezindte ook toegankelijk en het onderwijs neutraal moet zijn — door andere kinderen dan van R. K. ouders bezocht, en dus in werkelijkheid slechts eene secte-school onder kerkelijk toezicht worden, te meer, daar er geenerlei waarborg bestaat voor neutraliteit, vermits nu reeds de zorg van het R. K. Parochiaal Kerkbestuur voor zijne school nog al te wenschen overlaat en de benoeming der onderwijzers, de bepaling van hun aantal en de regeling van het onderwijs geheel aan dat kerkbestuur zouden worden overgelaten. Gedep. Staten overwogen ten slotte, dat in de beweerde leemte in 't onderwijs op andere wijze, meer overeenkomstig de bedoeling des wetgevers en op den duur zeker met minder kosten kan worden voorzien, en dat, terwijl het verhoogd subsidie door meerdere belastingheffing zou moeten gevonden worden, het algemeen belang daardoor niet zou worden gebaat.

Bij het Raadsbesluit, waarbij Zr. Ms. voorziening in hooger beroep wordt ingeroepen, overweegt de Gemeenteraad, dat het besluit van Gedep. Staten is in strijd met de wet op het lager onderwijs en wel speciaal met art. 3 dier wet; dat, volgens de volle en oprechte overtuiging van den Raad, het te verleenen subsidie ten volle gerechtvaardigd wordt met het oog op de algemeene belangen der gemeente en dat die belangen door het besluit van Gedep. Staten ten zeerste worden benadeeld.

Gedep. Staten van Gelderland, op het ingestelde beroep gehoord, refereeren zich aan den inhoud van het door hen genomen besluit. Er op wijzende, dat in deze zaak een hoogst belangrijk beginsel is betrokken, adviseeren zij tot ongegrondverklaring van het hooger beroep. In verband met dit rapport van Gedep. Staten werd door den Commissaris des Konings eene missive medegedeeld van den burgemeester der gemeente Elst, dd. 13 Febr. ll., die daarin er op wijst, dat bij de school, die he hier betreft, de dorpen Elden en Lent geen belang kunnen hebben, maar alleen het onderdeel Elst, en wel enkel de R. K. bevolking daarvan, zijnde 3/5 der ingezetenen, daar geen enkel kind van eene andere gezindte de bedoelde school zal bezoeken. De verhouding toch tusschen R. Katholieken en Protestanten in de gemeente is zeer gespannen, zoodat laatstgenoemden liever hunne kinderen niet zullen

laten onderwijzen, dan ze zenden naar eene school, waar de geestelijkheid alles regelt en de geheele macht in handen heeft, en welke school, welken glimp men daaraan ook zal trachten te geven, uit den aard harer inrichting neutraal kan noch zal zijn.

Bij den Raad van State is nog ingekomen eene memorie van den Gemeenteraad met eene bijlage. In die memorie wordt gezegd, dat, volgens zijn gevoelen, de onderwijswet aan het toekennen van een subsidie, gelijk door hem werd gedaan, niet in den weg staat, en dat hij, beter de ware belangen der gemeente kennende dan Gedep. Staten, het subsidie overeenkomstig die belangen rekent. Ten betooge daarvan voert hij aan, dat blijkens de overgelegde uitvoerige berekening van kosten, door het verleenen van een subsidie, gelijk plaats vond, de gemeente een voordeel van f 3000 's jaars ondervindt, terwijl ook het Rijk daarmede tot een jaarlijksch bedrag van f 2185 is gebaat. De Gemeenteraad vertrouwt dan ook, dat het besluit van Gedep. Staten door Z. M. zal worden vernietigd.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Achtste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 28 *Maart* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Mr. G. de Vries Azn.,
(ten gevolge van ongesteldheid van Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen).

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. J. Heemskerk Azn.,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het beroep van *H. Gevers, te Antwerpen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Zundert, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van een stoomgemaal onder die gemeente.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Mjs. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid met zijn schrijven van 23 Febr. 1883 bij den Raad van State, afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep door H. Gevers, te Antwerpen, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. van Zundert, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van een stoomgemaal.

Henri Gevers, suiker-raffinadeur, wonende te Antwerpen, heeft aan Burg. en Weth. van Zundert en Wernhout vergunning verzocht tot het oprichten van een stoomge-

maal, op het perceel sectie K, n°. 503, gelegen in den Ouden Zoek, ter afvoering van het water zijner eigendommen in den Zoekschen Loop aldaar. Dit verzoek is afgegewezen omdat het Burg. en Weth. voorkwam, dat bij een behoorlijk onderhoud de Vlettevaart zeer gemakkelijk het water van den Ouden Zoek kan loozen, en dat bij kunstmatige afwatering langs den Zoekschen Loop, het water wordt gebracht in de Turfvaart; dat deze reeds zooveel water moet loozen dat meermalen de velden aldaar worden overstroomd en de aanvoer van nog meer water niet alleen nadeelig voor de aan de Turfvaart gelegen landen zou wezen, maar ook den toevoer van water naar Breda zeer zou doen vermeerderen.

Tegen het verzoek waren bij het Gemeentebestuur geene bezwaren ingekomen.

Van het besluit van Burg. en Weth. tot afwijzing van het verzoek, genomen op 2 Nov. des vorigen jaars, is op dienzelfden dag de bij de wet voorgeschreven aankondiging gedaan.

Van dat besluit is de verzoeker in beroep gekomen bij een adres dat op 19 Nov. daaraanvolgende bij het Kabinet van Z. M. is ingekomen. Hij betoogt daarin, dat hij voor zijne gronden geen andere uitloozing heeft dan door den Zoekschen Loop.

Tegen de inwilliging van het verzoek zijn thans bij Z. M. bezwaren ingediend door onderscheiden eigenaars van gronden gelegen nabij de Turfvaart, onder de gemeenten Zundert en Rijsbergen.

Gedep. Staten van Noordbrabant adviseeren, onder overlegging van een bericht van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat, van een bericht van Burg. en Weth. en van een schrijven van het bestuur des waterschaps de Aa of Weerijs, tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. en verleening van de vergunning, omdat de gronden waarop de afwijzing steunt, daartoe met het oog op de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) niet hadden mogen leiden. Die gronden toch bestaan alleen hierin, dat door de bemaling te veel water op den Zoekschen Loop zal worden gebracht. Van gevaar, schade of hinder door het op te richten stoomtuig te veroorzaken, wordt niet gesproken en het is alleen tot de oprichting daarvan, dat vergunning krachtens gemelde wet vereischt wordt. Is de appellant niet gerechtigd het door hem uitgemalen water op den Zoekschen Loop te lossen, dan kan hem zulks door de bevoegde macht worden belet.

Bij den Raad van State zijn nog ingekomen: eene memorie van appellant, een schrijven van den Voorzitter van het waterschap de Aa of Weerijs en een schrijven van het bestuur van dat waterschap, alle betreffende de uitwatering van appellant's gronden, waarvoor hij het stoomgemaal wenscht op te richten; en ten laatste een schrijven van den hoogleeraar Mr. H. v. d. Hoeven te Leiden, als medebelanghebbende, die er op wijst, dat de aankondiging van het besluit van Burg. en Weth. tot afwijzing van appellant's verzoek is gedaan op den 2 Nov. 1882, en diens adres, waarbij hij in beroep komt, eerst den 19 dier maand bij Zr. Ms. Kabinet is ingekomen en dus de bij de wet voor het beroep gestelde termijn niet is in acht genomen, weshalve Mr. v. d. Hoeven concludeert tot niet-ontvankelijk-verklaring van den app. in zijn ingesteld beroep.

II. het beroep van *J. J. van den Broeke, te IJerseke, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan P. Sandée Jr. vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

P. Sandee Jr. heeft, bij request dd. 13 Dec. 1882, aan het bestuur der gemeente IJerseke vergunning verzocht, om op een bij dat request aangeduid terrein te mogen bouwen „een houten loods, tot berging van ongebluschte kalk."

Op 29 Dec. ll. is daarop gevolgd eene beschikking van Burg. en Weth., waarbij dezen, gelet op de artt. 6, 7 en 8 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), — met ter zijdestelling der bezwaren door den eigenaar en gebruiker van een naburig perceel, J. J. van den Broeke, aan den verzoeker vergunning verleenden tot het oprichten „van eene kalkblusscherij," op het perceel, kadastraal bekend als gemeente IJerseke, sectie D, n°. 849.

Bij adres dd 18 Jan. ll. heeft J. J. van den Broeke voornoemd, tegen die beschikking, welke op 6 Jan. bevorens was afgekondigd, zich in beroep voorzien bij Z. M. en zulks op grond van vrees voor brandgevaar, ontleend aan de op korten afstand van het terrein in quaestie reeds aanwezige houten schuren, dienende deels tot kalkblusscherijen, deels tot berging van steenkolen en andere goederen, een en ander in de nabijheid van appellants woning.

Gedep. Staten van Zeeland, ten deze om advies verzocht, hebben Burg. en Weth. van IJerseke ter zake gehoord. Dezen geven als hunne meening te kennen, — wat trouwens reeds in de aangevallen beschikking zelve opgenomen is, — dat n. l. des appellants verzet inderdaad alleen aan vrees voor concurrentie in den kalkhandel, waarmeê de appellant zelf zich ophoudt, zou zijn toe te schrijven. — De omgeving toch, die Burg. en Weth. in hun ambtsbericht in bijzonderheden beschrijven, zou, h. e. voor brand geen ernstige beduchtheid kunnen doen ontstaan. Zij adviseeren mitsdien tot handhaving hunner vergunning.

Gedep. Staten van Zeeland, zonder met het oog op art. 2, n°. 11, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) gewag te maken van de afwijking die er bestaat tusschen hetgeen verzocht en hetgeen vergund is, vereenigen zich met laatstbedoelde beschouwingen van het Gemeentebestuur.

Nogtans wordt hunnerzijds geadviseerd tot vernietiging der aangevallene beschikking, en zulks op grond:

„dat bij het verzoek van den aanvrager niet zijn overgelegd de bij art. 5, n°. 1, „der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) bedoelde beschrijving en het bij art. 5, „n°. 3, voorgeschreven uittreksel, terwijl evenmin in plaats van het laatste de bij „art. 10 bedoelde verklaring heeft plaats gehad;

„dat de (naar het schijnt in enkelvoud) overgelegde plattegrondsteekening niet „bevat eene aanduiding van de uit- en inwendige samenstelling der inrichting en „toebehooren zooals art. 5, n°. 2, voorschrijft;

„dat tengevolge van het ontbreken en de onvolledigheid der bij art. 5, no. 1 en 2, „bedoelde stukken niet aan het voorschrift van art. 9, al. 2, is kunnen voldaan „worden;

„en dat bij de vergunning geen termijn is gesteld, binnen welken de inrichting „voltooid en in werking gebracht moet worden (art. 13).”

Nadat de overweging van dit geschil daarop krachtens Zr. Ms. machtiging van 22 Febr. ll., n°. 20, bij deze afdeeling was aanhangig gemaakt, zijn geene nadere schrifturen ter zake ingekomen.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van Bolsward, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de Gemeentebegrooting, dienst* 1883.

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Tegen de goedkeuring van de begrooting der gemeente Bolsward voor den dienst van 1883, bestonden bij Gedep. Staten van Friesland twee bedenkingen, die zij bij hun besluit van 7 Dec. 1882, n°. 21, aan het Gemeentebestuur mededeelden.

De eerste bedenking betrof den post in ontvang van 30 pct. vergoeding van het Rijk voor de kosten van het openbaar lager onderwijs, in zooverre daarbij niet was in acht genomen eene verrekening van het over 1881 te veel ontvangen voorschot van het Rijk, welk teveel op het voorschot over 1883 behoort te worden ingehouden. Blijkens de rekening over 1881 hadden de uitgaven voor het openbaar lager onderwijs in werkelijkheid bedragen . . . . *f* 16,744.24

Van die uitgaven moesten worden afgetrokken de opkomsten der Stadsbeneficialen ten behoeve van het lager onderwijs, ad . . . . . . „ 4,118.49

Rest . . . *f* 12,625.75

Van deze som had het Rijk 30 pct. te vergoeden, en alzoo een bedrag van *f* 3787.72⁵. — Over 1881 was echter door het Rijk bij voorschot *f* 5305.50 betaald, zoodat de gemeente een bedrag van *f* 1517.77⁵ te veel had ontvangen, met hetwelk alzoo de betrekkelijke ontvangpost over 1883 moest worden verminderd.

De tweede bedenking was daaraan ontleend, dat op de begrooting niet voorkwamen de inkomsten en uitgaven der gemeentelijke gasfabriek, in strijd met art. 205 der gemeentewet.

De Gemeenteraad maakte bezwaar aan deze bedenkingen te gemoet te komen.

Hij bestreed de bevoegdheid van Gedep. Staten om van de kosten van het openbaar lager onderwijs af te trekken de „opkomsten van de beneficiale goederen” ad *f* 4118.49, daar dit niet zou zijn overeenkomstig artt. 44 en 45 der wet, terwijl in allen gevalle voorschreven bedrag dier opkomst diende te worden verminderd met *f* 297.83, zijnde de betaalde belasting op de beneficiale goederen.

Met betrekking tot de tweede bedenking, bracht het gemeentebestuur in herinnering, dat de inkomsten en uitgaven der gasfabriek voorkwamen op de gemeentebegrootingen voor 1874 tot en met 1877, maar dat in 1877 besloten was, daarin verandering te brengen, omdat, ter bevordering eener richtige administratie en van eene vrije en zelfstandige werking, de gasfabriek een eigen beheer behoort te hebben, altoos evenwel onder garantie der gemeente. Met goedkeuring van Gedep.

Staten was dan ook te rekenen van 1 Juli 1877 de bestaande toestand ingevoerd, die goed voldeed. Niet alleen bevreemdend was dan ook de nu gemaakte bedenking van Gedep. Staten, maar eene verandering zou ook niet zijn in het welbegrepen financieel belang der fabriek.

Gedep. Staten werden door het antwoord van 't Gemeentebestuur niet overtuigd. Zij gaven toe, dat van de opkomsten der beneficiale goederen de belasting ad *f* 297.83 behoort te worden afgetrokken, waardoor dan het te veel ontvangene over 1881 van *f* 1517.77[5] wordt gereduceerd tot *f* 1428.43. Maar wat de zaak zelve betreft, bleven zij bij hunne meening, daar de Gemeenteraad huns inziens uit het oog verloor, dat met de artt. 44 en 45 der wet het daaraan voorafgaande art. 43 verband houdt, waarbij bepaaldelijk sprake is van de kosten van het lager onderwijs „voor „zoover die niet komen ten laste van anderen of op andere wijze worden gevonden.” Te Bolsward worden die kosten voor een gedeelte gevonden uit de opkomsten der beneficiale goederen, en het gaat dus niet aan, ook daarover, en alzoo over een bedrag dat niet ten laste van de gemeente komt, het rijkssubsidie van 30 pct. te berekenen.

Met betrekking tot de inkomsten en uitgaven der gasfabriek, gaven Gedep. Staten te kennen, dat tegenover hunne zienswijze, als gegrond op art. 205 der gemeentewet de herinnering aan hetgeen in 1877 is voorgevallen, alle gewicht verliest. Genoemd wetsartikel maakt geenerlei onderscheid tusschen den aard van de ontvangsten en uitgaven, daar genoemd; en het bezwaar, alsof de bloei der gasfabriek bij deze zaak betrokken is, achten Gedep. Staten onbegrijpelijk, gelijk het trouwens ook weersproken wordt door het voorbeeld der gemeente Leeuwarden. Naar de door Gedep. Staten aan den Gemeenteraad medegedeelde meening, heeft de gemeentekas aanspraak op de winsten der fabriek en mogen deze niet als een afzonderlijk fonds buiten alle contrôle van het hooger gezag om, beheerd worden.

De Raad der gemeente Bolsward bleek, ook na kennisneming van de repliek van Gedep. Staten, ongezind te zijn aan de hem medegedeelde bezwaren te gemoet te komen, wat ten gevolge had, dat bij besluit van 18 Jan. ll. n°. 54, 2e afd. F., aan de begrooting de goedkeuring van Gedep. Staten werd onthouden. Van dit besluit vraagt de Gemeenteraad Zr. Ms. voorziening, ten effecte, dat de begrooting alsnog ongewijzigd worde goedgekeurd.

De Raad is van meening, dat in de bepaling der eerste zinsnede van art. 45 der wet: „Door het Rijk wordt over elk dienstjaar aan de gemeente dertig ten honderd „van het bedrag dezer kosten vergoed,” met de woorden: *dezer kosten* niets anders kan bedoeld zijn dan die, omschreven in art. 44, terwijl noch in art. 44, noch in art. 45, achter die woorden gevoegd is: verminderd met de inkomsten, bedoeld bij art. 43 hiervoren. Bovendien kan de Gemeenteraad zich niet voorstellen, dat van de opkomsten der beneficiale goederen, die volgens akte van scheiding dd. 30 Dec. 1856 moeten dienen voor het schoolfonds en het onderwijs, — het Rijk zou moeten profiteeren, omdat alsdan ook die goederen (uitsluitend landerijen) onder eene zekere censuur zouden geraken, daar het Rijk dan belang kreeg bij de grootere inkomsten, — eene censuur, die strijdig zou zijn met art. 179, in verband met art. 194 der gemeentewet, en te minder zou opgaan, omdat volgens de scheidingsakte „de

„goederen en bezittingen zullen behooren onder het beheer en bestuur van Burg. en „Weth.” en derhalve noch Gedep. Staten, noch de Gemeenteraad, met de verantwoording iets te doen hebben. De opkomsten van zoodanig bijzonder fonds mogen daarom, naar het oordeel van den Gemeenteraad, niet strekken ten bate van 's Rijks kas, door eene lagere uitkeering van de 30 pct. vergoeding der kosten van het openbaar lager onderwijs.

Ten aanzien van het verschil van meening over de ontvangsten en uitgaven ter zake der gasfabriek, verwijst de Gemeenteraad naar hetgeen hij vroeger aan Gedep. Staten reeds te kennen gaf, daaraan alléén dit toevoegende, dat Gedep. Staten wellicht op die zaak niet zouden hebben gelet, indien hun in 1882 niet was gebleken dat de gasfabriek voordeelig werkte.

Op het appellatoir adres werden Gedep. Staten van Friesland gehoord. Blijkens hun ambtsbericht blijven zij bij hunne vroeger uitgedrukte meening. De restrictie, gevoegd bij art. 43 der wet, beheerscht de geheele materie der vergoeding, en de bewering, dat de gemeente 30 pct. vergoeding moet ontvangen van uitgaven, welke zij niet heeft gehad, is ook niet vol te houden, ook niet in verband met het doel der wet, hetwelk strekte, om de gemeenten te ontlasten. Ten laste van de gemeente komt niet, wat uit de opkomsten der beneficiale goederen gevonden wordt, — en wat dit is, is onbetwist en wordt door den Raad niet ontkend of weersproken, en dan doet het verder voor deze zaak niets af, welke de aard dier goederen en bij welk collegie het beheer daarvan is.

Met betrekking tot de niet op de begrooting voorkomende inkomsten en uitgaven der gasfabriek, zeggen Gedep. Staten, dat die onregelmatigheid in de laatste jaren aan hunne aandacht was ontsnapt, maar haar hebbende opgemerkt, zij daarin niet hebben mogen berusten. Art. 205 der gemeentewet zegt toch uitdrukkelijk dat alle uitgaven, van welken aard ook, op de begrooting behooren te worden vermeld, — en naar art. 179*e*, mag de Gemeenteraad geenerlei inkomsten en uitgaven aan het beheer van Burg. en Weth. onttrekken, gelijk te Bolsward met die der gasfabriek geschiedt.

Nadat deze zaak met 's Konings machtiging bij den Raad van State is aanhangig gemaakt, werd door het gemeentebestuur van Bolsward nog eene memorie ingezonden, waaraan het volgende is ontleend:

a. Onder opmerking dat het raadsbesluit tot het aangaan der akte van scheiding van de beneficiale goederen door Gedep. Staten bij besluit van 4 Juni 1855, no. 17, werd goedgekeurd, wordt de meening uitgesproken, dat de opvatting van de artt. 43—45 der wet op het lager onderwijs, door Gedep. Staten gevolgd, niet juist kon zijn, omdat, indien de landerijen vóór de invoering dier wet verkocht waren, de inkomsten daarvan niet meer aanwezig zouden geweest zijn, en het bovendien ongerijmd zou zijn, — gesteld dat alle kosten door die opkomsten konden gedekt worden — naar art. 45, 30 pct. dier kosten het ééne jaar te ontvangen, om ze overeenkomstig art. 43 het volgende jaar te restitueeren.

b. Het financieele beheer der gasfabriek werd van de oprichting af, in 1862, tot 1 Jan. 1874 op gelijke wijze gevoerd als thans. Van 1 Jan. 1874 tot 1 Juli 1877 kwamen de ontvangsten en uitgaven der fabriek voor op de gemeentebegrooting en rekening. Bij raadsbesluit van 29 Mei 1877 werd besloten, de verordening tot

heffing van rechten voor het genot van gas enz. in te trekken en buiten werking te stellen met 1 Juli 1877, uit overweging, dat de financiën der gasfabriek, ter bevordering eener richtige administratie niet meer op de gemeentebegrooting behooren voor te komen en dat het beheer van de finantiën der gasfabriek niets gemeens behoort te hebben met het beheer der gemeente-financiën, doch de gemeente steeds blijft garandeeren. Dien ten gevolge werd met 1 Juli 1877 de financiëele administratie der fabriek weder van de gemeentebegrooting afgevoerd. „Dit alles" — aldus luidt de ingediende memorie — „heeft plaats gehad altoos onder dezelfde bepalingen „der wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85), waarom de Gemeenteraad dan ook niet „begrijpt de redenen, dat heeren Gedep. Staten nu eene zoodanige uitlegging aan „de betrekkelijke artikelen van evengemelde wet geven, dat nu weder met het beheer „der gasfabriek moet worden gehandeld op gelijke wijze als dit van af 1 Jan. 1874 „tot 1 Juli 1877 heeft plaats gehad."

Als gemachtigden voor den Gemeenteraad van Bolsward treden op de heeren M. A. JENTINK, burgemeester, en K. H. LAAGBAND, secretaris der gemeente Bolsward. Zij lichten het beroep toe en beantwoorden verschillende vragen, hun door de leden van de afdeeling gedaan.

IV. het beroep van *W. Besouw, te Venlo, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener varkensslachterij in zijn huis aan de Keulsche Poort aldaar.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met zijn schrijven van 28 Febr. 1883, bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep door W. Besouw, te Venlo, ingesteld tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener varkensslachterij.

Reeds in Juli des vorigen jaars is een gelijk beroep door denzelfden verzoeker tegen eene gelijke weigering van genoemd college van Burg. en Weth. in de openbare vergadering dezer afdeeling behandeld. Bij Zr. Ms. besluit van 7 Aug. 1882 no. 24 is toen het besluit van Burg. en Weth. vernietigd, op grond dat op des adressants verzoek, zooals het gedaan was zonder overlegging der bijlagen, bedoeld bij art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), speciaal zonder de daar genoemde beschrijving, geene beslissing had mogen worden genomen.

W. Besouw heeft zich in de maand Sept. op nieuw tot het Gemeentebestuur van Venlo gewend, om vergunning tot het oprichten van eene varkensslachterij in zijn huis aan de Keulsche Poort aldaar. Zijn verzoek, gedagteekend 30 Aug., is den 6 Sept. ter gemeente-secretarie bezorgd; de beschrijving bij het verzoek gevoegd, die niet in orde was en hem daarom was teruggegeven, is toen door eene andere vervangen, gedagteekend 18 Sept. De verbeterde stukken zijn daarop ter inzage gelegd van de belanghebbenden, waarvan aankondiging is gedaan.

Het pand, waar de verzoeker eene varkensslachterij wenscht te vestigen, is bij het kadaster der gemeente bekend onder no. 513 van sectie I. Dat perceel grenst ten noorden en ten oosten aan het huis en erf van Jean Antoon Boermans, ten zuidoosten aan de Vildersgats en ten westen aan het huis van Peter van Wijlich en de Paradeplaats. Het huis bestaat uit een voorhuis en winkel aan de Paradeplaats, waarachter eene kamer en daarachter eene keuken, uitkomende aan de Vildersgats; tusschen die kamer en de Vildersgats is eene opene plaats, hebbende ten oosten de keuken, ten westen een bergplaats en een mestput. De opene plaats is van de Vildersgats gescheiden door een muur, hoog 2.65 M., waarin eene deur. Volgens de beschrijving zal de opene plaats voor de slachterij bestemd zijn. De afval der geslachte dieren zal onmiddellijk na de slachting van de plaats verwijderd en naar een gesloten mestput gebracht worden, en het spoelwater zal van het erf door de Vildersgats naar de Molenbeek afvloeien.

Binnen den afstand van 200 M. liggen een gasthuis en een kerkgebouw, beide behoorende aan de Fabriek der Roomsch Katholieke kerk van Sint-Martinus te Venlo.

Als bezwaar is tegen deze inrichting ingebracht de vrees voor stank en daardoor schade voor de gezondheid. Al voert de aanvrager den afval in den mestput af, zal toch het bloed enz., tot bederf overgaande, een hinderlijke lucht verspreiden. De reclamanten wezen er op, dat in de gemeente een goed ingericht slachthuis bestaat, dat, hoewel dicht bij, vrij geïsoleerd ligt, met eene beek, welke allen afval op gemakkelijke wijze wegvoert; dat het daarom onverantwoordelijk zou zijn, zonder bepaalde noodzakelijkheid, eene slachterij in eene sterk bevolkte buurt toe te staan.

De adjunct-inspecteur van het geneeskundig staatstoezicht heeft bij het gemeentebestuur aangedrongen op het verplichtend stellen van het gebruik van het slachthuis, er bijvoegende dat, mochten vooralsnog bezwaren bestaan tegen het verplichten der reeds gevestigde varkensslachters om hunne varkens in het slachthuis te brengen, het dan ten minste aanbeveling verdient geene oprichting van nieuwe varkensslachterijen in huis toe te laten.

Burg. en Weth. hebben bij besluit van 10 Nov., op denzelfden dag ter algemeene kennis gebracht, het verzoek afgewezen. Zij overwogen dat de ingebrachte bezwaren doen blijken dat de oprichting van deze varkensslachterij zeer nadeelig voor de gezondheid zou zijn. De beschikking vermeldt tevens dat de Gemeenteraad het bestuur heeft opgedragen om de varkensslachterijen in de huizen te weeren en niet toe te laten, omdat in de gemeente een uitmuntend slachthuis bestaat.

Tegen deze weigering is appellant in beroep gekomen bij Z. M., met inachtneming der bepalingen van art. 15 der aangehaalde wet.

Hij voert daarbij aan, dat in hetzelfde perceel eene varkensslachterij sedert 1874 voortdurend bestaan heeft, zonder dat een der buren er ooit last van gehad of over geklaagd heeft; dat alleen de heeren Goossens, Receveur en Bokken bezwaren hebben ingebracht, waarvan de eerste op meer dan 50 M. afstand woont en de beide overige ook niet tot de onmiddellijke buren behooren, terwijl de onmiddellijke buren Van Wijlich en Boerman, ofschoon daartoe aangezocht, geene bezwaren hebben kunnen indienen; dat de heer Bokken verklaard heeft niet geweten te hebben, dat sedert

1874 in appellants huis is geslacht geworden, waaruit blijkt dat de stank hem nooit heeft gehinderd; dat het bloed overigens voor den slachter veel te kostbaar is om het door de goot te laten wegloopen. Appellant klaagt, dat hij in de zitting tot het aanhooren van bezwaren niet is toegelaten, dan nadat bezwaarhebbende personen zich verwijderd hadden, zoodat hij zich niet tegen hunne bezwaren heeft kunnen verdedigen.

Het gemeenteslachthuis is volgens appellant veel te klein; meestal is er een verpestende stank door het smelten van vet, waardoor het vleesch niet gezond zal worden; dat het slachten aldaar tijdroovend zou zijn, en hij daarvoor zelfs een knecht zou moeten houden, zoodat hij ter nauwernood zijn bedrijf zou kunnen voortzetten. Hij verzoekt daarom vernietiging van het besluit van Burg. en Weth.

Appellant heeft nader ingezonden, als bij zijn adres behoorende, eene verklaring van P. van Wijlich, A. Pullen en J. A. Boermans als zijne onmiddellijke buren, verklarende, dat zij van 1874 tot en met 1882 nooit den minsten last of hinder van zijne varkensslachterij gehad hebben.

Gedep. Staten van Limburg, in wier handen des appellants adres is gesteld geworden, hebben het Gemeentebestuur doen opmerken, dat niet alleen de eigenares van het gasthuis, maar ook de gebruikster er van, in de gelegenheid had moeten gesteld worden, zich omtrent de gevraagde vergunning te verklaren, en dat, al kon het, wat de kerk betreft, volstaan met eene enkele kennisgeving aan de kerkfabriek als eigenares en gebruikster, dit niet kon doorgaan met betrekking tot het gasthuis, daar de kerkfabriek daarvan niet tevens gebruikster is.

Het Gemeentebestuur antwoordde daarop, dat het indertijd de Moeder van het Gasthuis gevraagd had, of zij ook eene aanschrijving wenschelijk achtte, dat Besouw eene varkensslachterij oprichtte; dat de Moeder daarop had te kennen gegeven, dat de Deken het opperhoofd is van het gasthuis, en dat daarop een brief was gericht aan de kerkfabriek, waarvan de Deken voorzitter is, terwijl hij tevens voorzitter is van het gasthuis. Het gemeentebestuur gaf de verzekering, dat de eerstaanwezende verpleegster nooit tegen deze zaak zal opkomen, daar het haar geheel onverschillig is of er eene varkensslachterij bij Besouw komt of niet. Het legde daarbij over eene verklaring van het bestuur van het gasthuis, dat van de zijde van het gasthuis tegen het verleenen der vergunning geen bezwaren bestaan. Gedep. Staten zijn van oordeel, dat met deze opheldering kan worden genoegen genomen.

Vervolgens hebben Gedep. Staten het gevoelen van het Geneeskundig Staatstoezicht over deze aanvrage van appellant gevraagd. Volgens den adjunct-inspecteur ligt de woning van Besouw in een zeer bevolkte buurt, die met de voortdurende uitlegging der gemeente naar de zijde van het station, weldra nog meer bebouwd zal worden en is het niet te ontkennen, dat door den afval der geslachte varkens, al is die ook gering, gelegenheid zal gegeven worden tot verontreiniging van lucht en bodem, vooral daar de toestand, waarin de rioleering te Venlo verkeert, geen waarborgen geeft, dat voor geregelden afvoer van vuil kan worden zorg gedragen. Voorts dringt de adjunct-inspecteur er nogmaals op aan, dat hier, waar een abattoir bestaat, geen verzoek tot oprichting van eene afzonderlijke slachterij zal worden toegestaan.

Ook de Ingenieur van den Provincialen Waterstaat is door Gedep. Staten gehoord. Hem zijn door dat collegie de volgende vragen gesteld:

1⁰. zijn de gevreesde schade en hinder niet te keeren door als voorwaarden te stellen, dat althans alle vuilnis of eigenlijke afval dadelijk na elke slachting worde weggevoerd naar eene geschikte plaats buiten de stad, ten minste geworpen in den mestput; dat deze worde voorzien van eene flinke overdekking en geregeld op vaste tijden b. v. wekelijks worde geledigd en dat in de slachterij een zoo volkomen mogelijk dichte vloer worde aangebracht;

en 2⁰. is niet op eenige wijze te voorzien in het aan de gebrekkige rioleering te Venlo ontleend bezwaar betrekkelijk het afloopen van het spoelwater langs de Vildersgats?

De Ingenieur antwoordt, dat de voor slachterij bedoelde plaats voorzien is van een vloer, bestaande gedeeltelijk uit hardsteen, gedeeltelijk uit klinkerts. Om de ondoordringbaarheid van dien vloer te verhoogen, zou men de voegen met portlandcement kunnen dichten en over de klinkertbestrating eene laag portlandcement kunnen aanbrengen. Eveneens zou men den bodem en de zijmuren van den bestaanden mestput (die tevens privaatput is) met portlandcement waterdicht kunnen maken en van eene goed sluitende overdekking of luik kunnen voorzien. Het wekelijks ledigen zou moeten geschieden tusschen 11 uur 's avonds en 4 uur 's morgens. Na elke slachting zou alle afval en vuil onverwijld in den put moeten worden geworpen en de put moeten worden gesloten. Deze middelen mogen voldoende waarborg zijn tegen de besmetting van bodem en lucht, vooral omdat eene varkensslachterij slechts zeer weinig afval geeft, het toezicht op de naleving blijft, meent de Ingenieur, moeilijk. De afwatering in de Vildersgats heeft plaats door eene opene goot met een aanzienlijk verval naar de beek. Verbetering zou hierin te brengen zijn door het maken van een overdekt riool onder den grond. De kostbaarheid van dit middel maakt het echter volgens den Ingenieur ontoepasselijk.

De Ingenieur is overigens van oordeel, dat de eischen van een goed toezicht op het slachtvee dringend vorderen, dat alleen in het algemeene slachthuis worde geslacht. Venlo telt 22 slagers. Geen hunner heeft vergunning om op eene afzonderlijke plaats te slachten. Aan de klachten tegen het slachthuis zou het gemeentebestuur kunnen te gemoet komen.

Gedep. Staten zijn op grond van deze berichten van oordeel, dat de vergunning onder de door den Ingenieur vermelde voorwaarden zou kunnen worden verleend. Het bezwaar, dat het spoelwater zal moeten afloopen door de open goot in de Vildersgats, heeft niet veel beteekenis; dat spoelwater kan gelijk gesteld worden met gewoon huis- of keukenwater, en de opene goot heeft een aanzienlijk verval naar de beek. De onmiddellijk aangrenzenden hebben dan ook geen bezwaar gemaakt. De bezwaren der drie verder wonenden zijn niet van ernstigen aard. Met betrekking tot het dirigeeren der varkensslachters naar het gemeentelijke slachthuis, herinneren Gedep. Staten aan het vroeger door hen medegedeelde, dat de Gemeenteraad van Venlo tot nog toe geen gebruik heeft gemaakt van de bevoegdheid, die art. 4, no. 2, van de wet van 20 Juni 1875 (*Stbl.* n⁰. 95) hem geeft. Wat betreft het beweren van het Geneeskundig Staatstoezicht, dat de buurt, waarin de slachterij

zal gevestigd zijn, door de uitlegging der gemeente nog meer bebouwd zal worden, wijzen Gedep. Staten op Zr. Ms. op 23 Dec. 1879 gegeven beslissing, dat alleen de tegenwoordige toestand in aanmerking mag komen. Volgens hun oordeel zal het toezicht op de nakoming der voorwaarden geen onoverkomelijke moeielijkheid opleveren.

Bij den Raad van State is alleen nog ingekomen een schrijven van den belanghebbende Receveur, verklarende bij zijne vroeger ingebrachte bezwaren te volharden.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 4 *April* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Mr. G. de Vries Azn.,

(ten gevolge van ongesteldheid van Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.)

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. J. Heemskerk Azn.,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 19 Maart 1883, n°. 7, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *W. F. van Milligen, te Utrecht, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van* 31 *October* 1882, *no.* 45, *waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bergplaats van lompen in het perceel aan de Stroosteeg, wijk E. no.* 201, *kadastraal bekend als gemeente Utrecht, sectie C. no.* 1971.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 28).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door W. F. van Milligen, te Utrecht,

tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 31 October 1882, n°. 45, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bergplaats van lompen in het perceel aan de Stroosteeg, wijk E, n°. 201, kadastraal bekend als gemeente Utrecht, sectie C, n°. 1971;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 6 Maart 1883 no. 2;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 Maart 1883, no. 45, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat W. F. van Milligen, te Utrecht, bij adres van 25 Augustus 1882, aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft gevraagd tot het oprichten eener inrichting tot bewaring en verwerking van lompen in het perceel aan de Stroosteeg, wijk E, n°. 201, kadastraal bekend als gemeente Utrecht, sectie C, n°. 1971;

dat op de naar aanleiding van art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) op 12 September 1882 gehouden vergadering is verschenen D. W. van Dorssen namens A. M. S. de Kruijff, weduwe D. van Dorssen, eigenares en gebruikster van het ten zuiden belendende perceel Oude Gracht, wijk E, n°. 87, kadastraal bekend als gemeente Utrecht, sectie C, n°. 2056, die bezwaren inbracht, hoofdzakelijk ontleend aan vrees voor hinder van ernstigen aard en schade voor de gezondheid;

dat Burgemeester en Wethouders, nadat zij bij besluit van 10 October 1882, ingevolge art. 8, al. 2 der bovenaangehaalde wet, de beslissing op adressants verzoek hadden verdaagd, bij besluit van 31 October 1882, n°. 45, overeenkomstig de adviezen van de gezondheidscommissie der gemeente en van den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in Gelderland, de gevraagde vergunning hebben geweigerd, hoofdzakelijk op grond dat het perceel, waarin de industrie zal worden uitgeoefend, gelegen is in eene dicht bevolkte buurt van een vrij nauwe steeg, waar eene inrichting als deze, die door de onreine voorwerpen, die er bijeengebracht en voortdurend verplaatst worden, de lucht in den omtrek onzuiver maakt, niet mag worden toegelaten;

en dat appellant van deze beslissing bij adres van 14 November 1882 bij Ons voorziening heeft gevraagd;

Overwegende, dat de Stroosteeg eene voor een groot gedeelte nauwe steeg is; dat zij aan beide zijden door talrijke woningen en hooge muren is ingesloten, zeer sterk is bevolkt en weinig gelegenheid voor doorstrooming van lucht aanbiedt;

dat, terwijl in het algemeen eene bewaarplaats van lompen in eene dicht bevolkte buurt voor de openbare gezondheid schadelijk moet worden geacht, bij eene plaatselijke gesteldheid, als hier aanwezig is, geene vergunning mag worden verleend;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Burgemeester en Wethouders van Utrecht, van 31 October 1882, n°. 45, het daartegen door W. F. van Milligen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 19 Maart 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Alewijn.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den Gemeenteraad van Oirsbeek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg, waarbij goedkeuring is onthouden aan een Raadsbesluit tot vermindering van het getal scholen voor openbaar lager onderwijs te Oirsbeek.*

De *Staatsraad* Heemskerk brengt het volgend verslag uit:

Met 's Konings machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 28 Febr. ll., n°. 767, afd. O, bij den Raad van State (afd. voor de geschillen van bestuur) aanhangig gemaakt een beroep, ingesteld door den Gemeenteraad van Oirsbeek, tegen een besluit, waarbij Gedep. Staten van Limburg, dd. 21 Dec. 1882, 1e afd., A., 1a 7215/3 H., hunne goedkeuring onthielden aan een besluit van dien Gemeenteraad van den 25 Nov. 1880, strekkende tot vermindering van het getal openbare lagere scholen.

De gemeente Oirsbeek, bestaande uit twee kerkdorpen en drie nabijgelegene gehuchten, telt 1034 inwoners volgens de opgaven bij deze zaak gedaan (1046 volgens die in de *Staatscourant* van 1883, n°. 59). Zij bezit tot heden twee openbare lagere scholen, eene in de kom van het dorp Oirsbeek, eene in die van het dorp Doenrade; het getal leerlingen op de eerste is circa 67, op de tweede circa 55.

Reeds onder vigueur van de wet van 13 Aug. 1857 (*Stbl.* n°. 103), achtte de Gemeenteraad wenschelijk die twee scholen door ééne nieuwe te vervangen. Den 24 Juni 1879 namelijk, besloot de Raad: 1°. in te trekken het raadsbesluit van 31 Jan. 1859, waarbij het getal openbare lagere scholen op twee was bepaald; 2°. eene nieuwe school met onderwijzerswoning voor gewoon lager en meer uitgebreid onderwijs te bouwen omtrent het midden der gemeente, tot vervanging van de thans bestaande twee openbare scholen. Overeenkomstig het advies van den schoolopziener en den provincialen inspecteur, weigerden Gedep. Staten den 14 Mei 1880 hunne goedkeuring aan dit raadsbesluit, als niet in het belang van het schoolbezoek, noch ook in dat der financiën van de gemeente, vermits deze eene nieuwe groote school met onderwijzerswoning zal moeten bouwen en de bestaande gebouwen buiten gebruik

stellen, welk financieel bezwaar niet wordt opgewogen door de besparing in traktementen van het onderwijzend personeel.

De Gemeenteraad berustte in deze beslissing, maar nam den 25 Nov. 1880 op nieuw een besluit om het getal schoollokalen in deze gemeente, waarin schoolonderwijs gegeven wordt, te bepalen op één, te bouwen in of omtrent het midden der gemeente. — In hoofdzaak werd dit besluit gemotiveerd, op grond dat de beide bestaande schoollokalen niet voldoen aan het Koninklijk besluit van 30 Aug. 1880 (*Stbl.* nº. 167); dat voor het getal inwoners en het getal schoolgaande kinderen ééne school voldoende is; dat de werkzaamheden van het onderwijs beter kunnen worden verdeeld onder het onderwijzend personeel in ééne groote school, dan in twee kleine; dat de ligging in het midden der gemeente strekt om het schoolverzuim tegen te gaan; dat de afstanden die de verst afwonende kinderen in de gemeente naar de nieuwe school zouden moeten afleggen, niet zoo groot zijn als in naburige gemeenten; dat de tegenwoordige scholen en onderwijzerswoningen in de dorpen Oirsbeek en Doenrade goed zijn gelegen, en tegen een matigen prijs kunnen worden verkocht; dat door de vereeniging van de twee scholen de geldmiddelen van het Rijk en de gemeente worden gebaat en behoorlijke traktementen aan bekwame onderwijzers kunnen worden verzekerd.

Nadat Gedep. Staten van Limburg hunne beslissing tempore utili hadden verdaagd, wonnen zij het advies van het schooltoezicht in. De tegenwoordige districts-schoolopziener vereenigde zich met het gevoelen van den Gemeenteraad; van het punt aan den straatweg, in het midden der gemeente gelegen, is de afstand tot de woningen der meeste schoolgaande kinderen klein, tot de verst afgelegene een half uur gaans; al de wegen in de gemeente zijn hard en in goeden staat; z. i. is ééne groote school met behoorlijk bezoldigd personeel te verkiezen boven twee kleine scholen; bovendien moet de school in het dorp Oirsbeek toch door eene nieuwe worden vervangen, die zal moeten gebouwd worden buiten de kom van het dorp. De schoolopziener liet de vraag in het midden, of op de beslissing van Gedep. Staten van 14 Mei 1880 behoorde te worden teruggekomen uit het oogpunt van het prestige van dat collegie. — De inspecteur van het lager onderwijs in de 1e inspectie miskent het gewicht van de redenen voor de oprichting van eene nienwe school aangevoerd, niet; maar vindt toch dat meer tegen dan vóór dien maatregel te zeggen is; hoewel de afstanden niet te groot zijn, zullen die toch grooter zijn, dan thans de leerlingen naar ieder der twee scholen moeten afleggen, zoodat men niet kan zeggen dat de oprichting der nieuwe school in het midden der gemeente juist bevorderlijk aan het schoolbezoek zal zijn; de gemeente bezit dan ook reeds een goed terrein nabij het dorp Oirsbeek voor den bouw eener school, tot vervanging van de oude aldaar bestaande, terwijl de school en onderwijzerswoning te Doenrade nog nieuw zijn; verder is het in het belang der schoolgaande kinderen, de scholen in de dorpen te behouden, omdat zij aldaar in de onmiddellijke nabijheid godsdienstig onderwijs ontvangen. De inspecteur adviseerde tot niet-goedkeuring van het raadsbesluit. — Inmiddels was door A. Hennen en 54 andere inwoners van Doenrade een adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend en door dezen aan Gedep. Staten medegedeeld, strekkende om de school te Doenrade te behouden, welke aan de behoefte van dat dorp voldoet,

terwijl eene nieuwe school niet minder dan *f* 15000 aan de gemeente zal kosten, tot dekking waarvan nieuwe belastingen zullen moeten geheven worden. — Gedep. Staten van Limburg stelden daarna twee leden van hun collegie in commissie, om de zaak in loco te onderzoeken, welke commissie op den 20 Oct. 1882 verslag uitbracht.

Blijkens dat verslag telt het dorp Oirsbeek op zich zelf 157 zielen, maar met de gehuchten Oppeven en Gracht te zamen 599 zielen; het dorp Doenrade op zich zelf 401 en met het gehucht Klein-Doenrade te zamen 435 zielen. De school en onderwijzerswoning te Doenrade zijn nog nieuw; zij zijn in een en hetzelfde gebouw; de vloer van het schoollokaal is een langwerpige rechthoek van 10.47 M. bij 6 M., de hoogte 4.43 M., de oppervlakte en inhoud van het lokaal zijn volgens art. 18 van het Koninklijk besluit van 30 Aug. 1880 (*Stbl.* n°. 167) voldoende voor 92 kinderen; de vloer is van kalkasch; het gebouw in goeden staat, behalve de privaten, die reparatie behoeven. De hoofdonderwijzer stond in die school alleen tegenover 52 à 59 schoolgaande kinderen; de afstand van Klein-Doenrade tot de school is 1500 M. — In het dorp Oirsbeek is het schoollokaal een onoogelijk vertrek, evenzeer langwerpig rechthoekig van 9.20 M. bij 6.61 M., maar slechts 3.75 M. hoog; volgens het aangehaalde artikel is de ruimte voldoende voor 76 kinderen; er is geen speelplaats; boven het schoollokaal zijn het raadhuis en het archief der gemeente. De hoofdonderwijzer stond alleen tegenover 66 à 68 schoolgaande kinderen. De afstand van het gehucht Oppeven tot de school is 880 M., die van het gehucht Gracht 380 M. — De bouw van eene nieuwe school te Oirsbeek is noodig, daar de bestaande niet zonder groote kosten is goed te maken.

Al de wegen zijn in goeden staat. Op last der commissie is eene uitvoerige kaart van de gemeente en een daarbij behoorende afstandwijzer opgemaakt; daarop zijn twee perceelen aangeduid: een bouwland gemerkt S II en een weiland gemerkt S III, beide ongeveer in het midden der gemeente gelegen, over één van welke de Gemeenteraad wenscht te beschikken tot het bouwen van eene nieuwe school en onderwijzerswoning. Beide perceelen zijn onmiddellijk nabij het gehucht Klein-Doenrade; de afstanden van het dorp Oirsbeek zijn respectievelijk 1015 en 1235 M.; van het gehucht Oppeven 1285 en 1505 M., met dien verstande dat enkele huizen nog circa 400 M. verder af liggen; van het gehucht Gracht 1100 en 880 M., met dien verstande dat enkele huizen nog ruim 200 M. verder afliggen, en van het dorp Doenrade 1595 en 1375 M., met dien verstande, dat enkele huizen circa 350 M. verder afliggen.

Met deze gegevens voor oogen kwam de commissie niet tot eene conclusie, daar één lid den bestaanden toestand wenschte te behouden, het andere lid de voorkeur gaf aan den bouw eener nieuwe school in plaats van de twee bestaande.

Gedep. Staten beslisten den 21 Dec. 1882 in eerstgemelden zin door hunne goedkeuring aan het raadsbesluit van 25 Nov. 1880 te onthouden. Na opgave van eenige feiten stelden Gedep. Staten zich de vraag: „of er in het belang der gemeente en „van het onderwijs noodzakelijkheid, althans genoegzame aanleiding bestaat, om in „den gevestigden toestand, door opheffing der beide scholen en hare vereeniging in „één lokaal, verandering te brengen?” Zij overwogen daaromtrent: „dat, al is het

„schoolgebouw te Oirsbeek niet geëigend om tot eene goede school te worden ingericht, zoodat aldaar wellicht een nieuw gebouw zal moeten worden gesticht, zulks „nog geen voldoenden grond oplevert om tot den voorgenomen ingrijpenden maatregel te besluiten, te minder daar de ingezetenen van Doenrade, blijkens een aan „den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht adres, zich met alle macht daartegen „verzetten; — dat eene nieuwe school te Oirsbeek zeker op verre na zooveel niet „zal kosten als de oprichting eener gemeenschappelijke school, gelijk in het raadsbesluit wordt bedoeld; dat de school te Doenrade met geringe kosten tot een goed „lokaal kan worden ingericht en dat, indien eene gemeenschappelijke school, ter plaatse „door den Raad bedoeld, wierd tot stand gebracht, de afstanden die de kinderen uit „de verschillende gehuchten der gemeente alsdan zouden moeten afleggen, van dien „aard zijn, dat ook op grond daarvan de maatregel niet voor goedkeuring vatbaar „zou wezen."

Van dit besluit van Gedep. Staten is de Gemeenteraad den 20 Jan. 1883 en dus tempore utili in hooger beroep gekomen. Hij voert aan, dat door de oprichting eener gemeenschappelijke school het onderwijs zal worden verbeterd en de financiën der gemeente zullen worden gebaat; dat de kinderen uit Klein-Doenrade niet te Doenrade maar te Oirsbeek ter school gaan, omdat zij in de kerk aldaar godsdienstig onderwijs ontvangen, en dat eenige inwoners van Doenrade de vereeniging tegenwerken en hunne kinderen toch den geheelen dag buiten de schooluren op straat laten loopen. De Gemeenteraad verzoekt alsnog goedkeuring van zijn besluit van 25 Nov. 1880.

Ter zake gehoord, adviseeren Gedep. Staten met verwijzing naar de voorafgaande stukken tot ongegrondverklaring van het hooger beroep.

Bij den Raad van State zijn nog ingekomen: eene missive van den Gemeenteraad van Oirsbeek, ten geleide van copie van een raadsbesluit van 5 Juni 1879, waarbij in beginsel werd besloten tot vereeniging der beide scholen;

eene memorie van J. A. Hennen en 72 andere inwoners van het dorp Doenrade; dezen verlangen dat het besluit van Gedep. Staten gehandhaafd worde, op grond van het belang van het dorp, van de groote afstanden die de schoolgaande kinderen naar de ontworpen nieuwe school zouden hebben af te leggen en van de groote kosten van oprichting;

en een memorie van J. A. Hennen alleen, waarin hij aanvoert dat in 1864 alle ingezetenen van de gemeente, daartoe opgeroepen, eenparig de oprichting van twee scholen wenschten; dat het schooltoezicht sedert dien tijd altoos in denzelfden geest heeft geadviseerd; eindelijk, dat hoezeer het raadsbesluit, waarover dit geschil loopt, eenparig is genomen, niettemin twee raadsleden, die de zaak niet goed hadden begrepen, het adres der inwoners van Doenrade hebben onderteekend.

De heer Mr. E. de Limpens, kantonrechter te Heerlen, treedt op als gemachtigde van het Gemeentebestuur van Oirsbeek. Hij verzoekt dat aan het raadsbesluit alsnog goedkeuring zal worden verleend, omdat het Gemeentebestuur ééne school voldoende oordeelt en voor het onderhoud van twee scholen er eene verhooging van den hoofdelijken omslag zal moeten plaats hebben.

De gemachtigde beantwoordt voorts eene vraag hem door den Staatsraad SMIDT gedaan.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van Wijmbritseradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting dier gemeente, dienst* 1883.

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgende verslag uit:

Krachtens Z. M. machtiging werd door den Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 7 Maart ll. n°. 913, afd. B. B., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep door den Gemeenteraad van Wijmbritseradeel, bij adres dd. 13 Febr. ll. (den 15 d. a. v. bij het Kabinet des Konings ingekomen) ingesteld tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland dd. 28 Dec. 1882, n°. 77, 2e afd. F., waarbij zij besloten hunne goedkeuring te onthouden aan de begrooting van genoemde gemeente, voor den dienst van 1883.

De reden tot dit besluit is daarin gelegen, dat op de armvoogdij-begrootingen van Goënga c. a., Heeg, Hommerts c. a., Oppenhuizen c. a. en Woudum c. a. sommen, ten gezamenlijke bedrage van *f* 179, zijn uitgetrokken voor schoolgeld, schoolbehoeften en leergeld, welke daarop niet behooren voor te komen, omdat volgens de wet op het lager onderwijs van bedeelden en onvermogenden geen schoolgeld wordt geheven, zoodat met genoemd bedrag de som van *f* 283.75 ter gemeentebegrooting gebracht als subsidiën aan diaconiën, armbesturen enz. kan worden verminderd.

Hiertegen heeft echter de Gemeenteraad bezwaar. Hij voert aan, dat de bedoelde posten op de genoemde armvoogdij-begrootingen eene algemeene strekking hebben, in zooverre daarbij niet uitsluitend worden bedoeld de kosten van lager onderwijs van ter school gaande kinderen van behoeftigen, maar in het algemeen alle kosten van onderwijs, zoowel van dat op de lagere school als van dat in de nuttige handwerken en dergelijke. Voorts is hij van meening, dat bij de wet niet verboden is, dat ook van het bijzonder onderwijs worde gebruik gemaakt door die kinderen, wier ouders aan zoodanig onderwijs de voorkeur geven boven het openbare en er derhalve niets onbillijks, niets onwettigs in gelegen is dat voor het onderwijs de aangewezen gelden mede worden bestemd, daar, naar zijn oordeel, van de armvoogdijbesturen niet gevorderd mag worden, de behoeftigen te dwingen, voor hunne kinderen gebruik te maken van het openbaar onderwijs, als dat strijdt met hunne gemoedsovertuiging. De Gemeenteraad verzoekt dan ook, dat met vernietiging van het besluit van Gedep. Staten de gemeentebegrooting alsnog worde goedgekeurd.

Op 's Raads adres gehoord, geven Gedep. Staten te kennen, dat het subsidie aan burgerlijke armbesturen zich moet bepalen tot het strikt noodige, daar zij door de wet belast zijn met toe te zien dat niet dan bij volstrekte onvermijdelijkheid

subsidiën verleend worden en met het nemen van alle maatregelen waartoe zij bevoegd zijn om de vermindering daarvan te bevorderen. — Naar hunne meening nu kan van uitgaven voor schoolgeld, schoolbehoeften enz. door burgerlijke armbesturen die gesubsidieerd worden, nimmer sprake zijn, omdat naar de wet daarin van gemeentewege wordt voorzien. Willen Gedep. Staten de vrijheid van bedeelden, om hunne kinderen van het bijzonder onderwijs te doen gebruik maken, volstrekt niet aan banden leggen, zij komen er tegen op, dat de gemeentekas de kosten, welke van die vrije keus het gevolg zouden zijn, zal hebben te dragen, hetgeen het geval zal worden indien, gelijk in dezen, die kosten begrepen worden in de subsidiën aan de armbesturen. Gedep. Staten adviseeren mitsdien tot afwijzing van het verzoek van den Gemeenteraad van Wijmbritseradeel.

IV. het beroep van *den Gemeenteraad van Wijmbritseradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan het raadsbesluit tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgende verslag uit:

Krachtens machtiging van Z. M. heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken met zijn schrijven van 8 Maart 1883 n°. 885, afd. O., bij den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep van den Raad der gemeente Wijmbritseradeel, tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland, van 8 Dec. 1882, waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van 25 Nov. te voren, tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in de gemeente.

Genoemde Gemeenteraad heeft bij bovengemeld raadsbesluit bepaald, dat de vaste jaarwedden van de onderwijzers, hoofden der scholen, afhankelijk zullen zijn van het getal leerlingen, dat op 31 Dec. 1881 en vervolgens om de vijf jaren als werkelijk ter school gaande bekend stond of staan zal. De scholen werden met het oog hierop verdeeld in vier klassen, met eene jaarwedde van *f* 800, *f* 775, *f* 750 of *f* 725. Hetzelfde besluit verdeelde de onderwijzers en onderwijzeressen, geen hoofden van scholen zijnde, in twee klassen. Aan die der eerste klasse werd *f* 600, aan die der tweede *f* 500 als jaarwedde toegelegd.

Aan die regeling hebben Gedep. Staten bij besluit van 8 Dec. 1882 hunne goedkeuring onthouden, omdat zij de bepaling der jaarwedden te laag oordeelden en in het bijzonder wat de onderwijzers, geen hoofden van scholen, betreft, op grond der ervaring overtuigd waren, dat voor het gestelde bedrag geen personeel te verkrijgen is.

Tegen hunne beslissing is de Raad bij Z. M. in beroep gekomen. De Raad acht de jaarwedde van *f* 500 voldoende, omdat zij het bij de wet gestelde minimum met *f* 100 overtreft. — De financiën der gemeente laten geen hooger bedrag toe; al moge voor het tegenwoordige voor dat bedrag geen onderwijzend personeel te verkrijgen zijn, daaruit volgt niet dat die toestand bestendig zal zijn.

Gedep. Staten, op het adres van den Gemeenteraad gehoord, hebben hunne meening nader toegelicht en bericht, dat ook het schooltoezicht de ontworpen regeling niet voor goedkeuring vatbaar oordeelt. Zij geven daarbij te kennen, dat nu de Raad met de beslissing van Gedep. Staten niet tevreden is, door Z. M. de vereischte regeling behoort te worden vastgesteld.

Daar echter 's Raads adres, waarbij hij in hooger beroep is gekomen, eerst op 16 Febr. jl. bij Zr. Ms. Kabinet is ingekomen, terwijl het besluit van Gedep. Staten, waartegen dat beroep is gericht, reeds 8 Dec. des vorigen jaars is genomen, is aan Gedep. Staten gevraagd wanneer dat besluit is openbaar gemaakt of aan den belanghebbende toegezonden. Gedep. Staten hebben daarop geantwoord, dat het niet is openbaar gemaakt, omdat de wet daartoe in dit geval geen aanleiding gaf, maar dat het aan den Gemeenteraad is toegezonden den 11 Dec. Aangezien nu daaruit volgt, dat het beroep niet is ingesteld binnen den termijn, bij de wet gesteld, voegen Gedep. Staten bij hun bericht de verklaring, dat zij zich over dit punt bij hun eerste bericht niet hebben uitgelaten, maar den inhoud van het raadsbesluit hebben bestreden, omdat hun collegie op de beslissing der hoofdzaak hoogen prijs stelde.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Tiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 11 *April* 1883

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. J. Heemskerk Azn.,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het beroep van *den Gemeenteraad van Opsterland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting, dienst* 1883.

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 28 Febr. 1883, n°. 23, is bij den Raad van State aanhangig gemaakt de overweging van een geschil, gerezen tusschen Gedep. Staten van Friesland en den Raad der gemeente Opsterland, ter zake der begrooting van de ontvangsten en uitgaven dier gemeente over 1883.

Met ter zijde lating van al wat voor de te geven beslissing geacht mag worden niet van belang te zijn, komen de feiten, die tot dit geschil aanleiding hebben gegeven, op het volgende neer:

In Mei 1874 is P. Winkel benoemd tot veldwachter der gemeente Opsterland, op eene jaarwedde van *ƒ* 475.

Dezelfde persoon is ongeveer drie jaren later, in Jan. 1877, mede in functie getreden als concierge in het Gemeentehuis te Beetsterzwaag, aan welke betrekking, behalve het genot van vrije woning, vuur, licht en emolumenten, een wedde was verbonden eerst van *f* 100 per jaar, later, bij een raadsbesluit van 1879, verhoogd met *f* 50 ter vervanging eener vroeger, naar het schijnt, onder den naam van gratificatie genotene toelage van gelijk bedrag.

Onder die dus bestaande regeling is in Nov. 1881 door het Dagelijksch Bestuur aan den Gemeenteraad een voorstel gedaan tot instelling van een nieuw gemeenteambt, namelijk dat van bode van het Gemeentehuis; en zulks uit overweging, dat de veldwachter voornoemd, tevens concierge, geene bodediensten kon waarnemen.

Dit voorstel, dat met 10 tegen 3 stemmen werd verworpen, heeft aanleiding gegeven tot verzet in den boezem van den Raad tegen de cumulatie der betrekkingen van veldwachter en concierge, en als gevolg van dien tot een nader onderzoek naar de wijze waarop de veldwachter voornoemd indertijd tot concierge was aangesteld.

Toen het daarbij gebleken was, dat die aanstelling, ten jare 1877, niet van den Raad, doch van Burg. en Weth. was uitgegaan, bij hun besluit van den 6 Jan. van dat jaar, n^{0}. 44/3 — heeft de Raad, uit overtuiging dat die handeling was in strijd met de wet, zich gewend tot Z. M., met het verzoek, dat het Z. M. mocht behagen dat besluit alsnog, krachtens art. 153 derzelfde wet, te vernietigen.

Aan dat verzoek is voldaan: het beklaagde besluit van Burg. en Weth. is bij Zr. Ms. besluit van 18 April 1882 (*Stbl.* no. 52) als strijdig met art. 145 der gemeentewet vernietigd.

Toen dientengevolge het conciergeschap gerekend moest worden te vaceeren, hebben Burg. en Weth. aan den Raad van Opsterland in zijne vergadering van 23 Mei 1883 het voorstel gedaan thans zijnerzijds P. Winkel tot concierge te benoemen.

Blijkens de overgelegde notulen vond dat voorstel, bij den onwil tegen de bewuste combinatie, geen bijval; en werd het aan het einde der gevoerde beraadslagingen vervangen door een ander van tijdelijken aard, om namelijk „aan P. Winkel voor„noemd tot 12 Mei 1883 op te dragen de betrekking van concierge, en in eene „vergadering van Nov. 1882 te besluiten, of hij na 12 Mei 1883 al dan niet concierge „zou blijven.„

Dit voorstel, met 13 tegen 2 stemmen aangenomen zijnde, had ten gevolge, dat de zaak in de raadsvergadering van 16 Nov. 1882 andermaal aan de orde kwam. Burg. en Weth. stelden toen op nieuw voor den veldwachter Winkel tot concierge te benoemen; nu met ingang van 12 Mei 1883. Andermaal echter werden de bezwaren tegen de combinatie der beide betrekkingen te berde gebracht en het voorstel werd met 9 tegen 3 stemmen verworpen.

De Burgemeester van Opsterland, zich gedragende naar eene bij de stukken aanwezige missive, door Zr. Ms. Commissaris in de provincie Friesland bereids hangende de vroegere behandeling dezer zaak bij den Gemeenteraad, in dd. 11 Mei 1882 tot hun gericht, heeft daarop bij brief van 18 Nov. 1882 aan voornoemden Commissaris het voorstel gedaan om de jaarwedde van den veldwachter als zoodanig met ingang van 12 Mei 1883 te verhoogen met *f* 200, „ten einde hem eenigszins schadeloos

„te stellen voor het gemis der financieele voordeelen, die hem vroeger als „concierge „van het Gemeentehuis te Beetsterzwaag” werden toegekend.”

En Zr. Ms. Commissaris, dat motief adopteerende, heeft daarop bij beschikking van 27 Nov. 1882, 1e afd., A, n⁰. 1398 „goedgevonden de jaarwedde van den veld-„wachter P. Winkel te Opsterland, thans bedragende ƒ 475, te verhoogen met ƒ 200 „en die mitsdien vast te stellen op ƒ 675, in te gaan met den 12 Mei 1883.”

De Gemeenteraad, door Zr. Ms. Commissaris namens Gedep. Staten verzocht om de begrooting van de ontvangsten en uitgaven der gemeente over 1883, dienovereenkomstig te verhoogen, — heeft echter uit overweging, zooals het raadsbesluit zegt, „dat die tractementsverhooging door den heer Commissaris des Konings is gedaan „zonder medewerking van den Raad, en dat de Raad zich niet met haar kan ver-„eenigen, — op 19 Dec. 1882 besloten aan de opdracht tot verhooging der begrooting „niet te voldoen, en haar alsnog onveranderd ter goedkeuring aan Gedep. Staten „aan te bieden.”

Dezen hebben daarop, na eerst op 28 Dec. 1882 een besluit te hebben genomen als bedoeld bij art. 211 der gemeentewet, — in dato 11 Jan. 1883, sub n°. 46 besloten: „1°. art. 5 van afd. I van hoofdstuk I van de begrooting van uitgaven der „gemeente Opsterland over 1883 te verhoogen met ƒ 127.22, zijnde de voor P. Winkel, „veldwachter in die gemeente, verhoogde jaarwedde van 12 Mei tot 31 Dec. 1883, „naar den maatstaf van de hem voor het volle jaar toegekende verhooging van ƒ 200; „2⁰. de gemeentebegrooting aan den Raad van Opsterland terug te zenden met ver-„zoek tot dekking dezer verhoogde uitgave, nieuwe middelen voor te dragen, tenzij „de Raad zulks mocht weigeren, in welk geval Gedep. Staten de mededeeling dier „weigering zouden te gemoet zien.”

De overwegingen waarop die resolutie steunde, waren in hoofdzaak deze: dat de in het hoogste ressort aan 's Konings Commissaris gegevene bevoegdheid om over het getal der aan te stellen veldwachters, alsoók omtrent de aan te stellen personen te beslissen, in zich moet sluiten de macht om de hoegrootheid der jaarwedde te bepalen;

dat het toch volkomen natuurlijk is en alleszins in de rede ligt, dat de macht die aanstelt, de bezoldiging bepaalt, maar bovendien bij een tegenovergestelde opvatting de Gemeenteraad het in zijne macht zou hebben de bij art. 191 der Gemeentewet aan den Commissaris des Konings gegevene macht illusoir te maken, door op de begrooting het benoodigde geld te weigeren, hetzij door de jaarwedde van dezen of genen veldwachter geheel weg te laten, hetzij door haar tot een te laag cijfer uit te trekken.

Tegen die aldus gemotiveerde resolutie van Gedep. Staten is de Gemeenteraad bij zijn adres van 5 Febr. ll. in beroep gekomen bij Z. M. — De Raad vraagt daarbij de vernietiging van die resolutie. In hoofdzaak steunt dat appel hierop, dat naar de wet in het algemeen 's Konings Commissaris in de provincie tot vaststelling, respectievelijke verhooging der jaarwedde van de gemeenteveldwachters geenszins bevoegd is; — dat al ware zulks wèl het geval, dan nog eene eventueele verhooging alleen rechtvaardiging zou mogen vinden in de betrekking zelve en de daaraan verbonden werkzaamheden, terwijl in casu verhooging verleend zou worden, niet omdat de be-

staande jaarwedde van den veldwachter als zoodanig te laag zou zijn gesteld (wat naar 's Raads inzien dan ook kwalijk ware te beweren) maar om een neven-motief, om namelijk den titularis schadeloos te stellen voor het verlies der belooning eener andere gemeentelijke betrekking, waarvan de Raad had begrepen dat de gecumuleerde waarneming strijdig was met het belang der gemeente.

Gedep. Staten van Friesland, ter zake gehoord, adviseeren, hoofdzakelijk op grond der bereids bij hunne resolutie voorgestane interpretatie van art. 191 der gemeentewet, tot afwijzing van het beroep. En Zr. Ms. Commissaris dringt in zijn ambtsbrief van 20 Febr. ll. n°. 282 zulks nog nader aan, ook op gronden van billijkheid en betamelijkheid tegenover den betrokken veldwachter, wiens onafhankelijke positie — in verband met de verdienstelijke wijze waarop hij zijn betrekking waarneemt — behoort gehandhaafd te worden.

Overigens blijkt uit dat ambtsbericht, dat door den Minister van Binnenlandsche Zaken aan Gedep. Staten mededeeling is gedaan van het op voordracht dezer afdeeling, door Z. M. genomen besluit van 7 Nov. 1882, n°. 29, in zake het beroep van den Raad der gemeente Kortenhoef tegen eene resolutie van Gedep. Staten van Noord-holland (*Raad van State* XXII, p. 507), waarbij in terminis is beslist, „dat bij art. 191 „der Gemeentewet wel de bezoldiging van den Commissaris van Politie, maar niet die „van den veldwachter aan den Gemeenteraad is onttrokken en er ook geene andere „wetsbepaling bestaat, die met betrekking tot de veldwachters eene uitzondering maakt „op den regel, vervat in artikel 136 van genoemde wet, volgens welken de Raad de „bezoldiging van alle plaatselijke ambtenaren en bedienden regelt."

Gedep. Staten van Friesland schijnen intusschen, toen de Gemeenteraad weigerde aan hunne uitnoodiging tot dekking van den door Gedep. Staten verhoogden post van uitgave gevolg te geven, maar besloten tegen die verhooging bij Z. M. in beroep te komen, tot „overschrijving van de vereischte som van den post voor onvoorziene „uitgaven op het artikel voor de bezoldiging der veldwachters bestemd" te zijn overgegaan en daarna de begrooting te hebben goedgekeurd.

Nadat dit geschil bij deze afdeeling ter overweging was aanhangig gemaakt, zijn nog zoowel van de zijde van den Gemeenteraad als van den meergenoemden veldwachter memoriën ingediend ter ondersteuning en ter bestrijding van het ingesteld beroep.

De heer De Haan, lid van den Gemeenteraad van Opsterland, licht het beroep nader toe en beantwoordt eenige vragen, hem door de leden der afdeeling gedaan.

II. het beroep van *A. Schuts, te Willemstad, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het uitbreiden zijner smederij.*

De *Staatsraad* Heemskerk brengt het volgend verslag uit:

Arie Schuts, te Willemstad, heeft sedert 1876 eene smederij en koperslagerij in het huis wijk A, n°. 63, in de Hofstraat aldaar. Eigenaar geworden ook van het huis

n°. 62, naast aangelegen, wenschte hij zijne smederij uit te breiden door aantrekking van een vertrek in dat huis. Bij beschikking van Burg. en Weth. van Willemstad van 21 Nov. 1882 werd hem de vergunning daartoe geweigerd. Ingelicht zijnde dat hij van deze beschikking niet met vrucht in hooger beroep kon komen, omdat de voorschriften van art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) niet waren nageleefd, diende hij een nieuw verzoekschrift in, waarop Burg. en Weth. den 11 Jan. 1883 eveneens afwijzend beschikten, op de volgende gronden: „Gelet op eene reclame van „Andries van Sliedregt, namens zijne zuster Adriana van Sliedregt, van 11 Jan. „1883, in hoofdzaak te kennen gevende, dat door de voorgestelde uitbreiding der „smederij het door haar bewoonde perceel onmiddellijk daaraan grenzende en slechts „door een muur van p. m. 16 centimeter gescheiden, voor haar minder geschikt „wordt ter bewoning, te meer dewijl zij meestal ziekelijk is en den leeftijd van 74 „jaren heeft bereikt; nog gelet op eene geneeskundige verklaring dat Adriana van „Sliedregt gedurende de laatste 2 jaren bijna voortdurend lijdende is aan algemeene „lichaamszwakte; overwegende dat de werkzaamheden eener smederij van dien aard „zijn, dat het perceel der reclamante voor haar ter bewoning ongeschikt wordt en in „elk geval in waarde vermindert."

Van deze beschikking is A. Schuts tempore utili in beroep gekomen bij Z. M. den Koning. Adressant acht zich bezwaard, omdat de weigering niet gegrond is op vrees voor schade aan eigendommen, waaronder z. i. alleen materieele schade te verstaan is; noch ook op hinder van ernstigen aard, vermits de persoonlijke hinder dien Adriana van Sliedregt, zijnde bewoonster van het huis n°. 61, vreest van het nader bij hare woning brengen van adressant's smederij slechts een geringe en voorbijgaande hinder is. Adressant beroept zich hierbij op het Kon. besluit van 22 Dec. 1877, n°. 16 (*Verz.* XVIII, blz. 18). Verder beklaagt hij zich dat het besluit van Burg. en Weth., waarvan geappelleerd, zonder plaatselijk onderzoek is genomen, en dat het de onderteekening draagt van den wethouder A. Sonneveld, als tijdelijk voorzitter, en bijgevolg slechts door de twee wethouders is genomen, terwijl genoemde tijdelijke voorzitter is de zwager van den reclamant Andries van Sliedregt. Hierbij verwijst adressant naar art. 46 der gemeentewet.

Gedep. Staten van Noordbrabant, omtrent dit beroep gehoord, wonnen het advies in van Burg. en Weth. van Willemstad en van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat. Burg. en Weth. voeren omtrent de bezwaren van adressant aan: 1°. dat het door Adriana van Sliedregt bewoonde huis, zoowel voor haar zelve als in het algemeen ook voor anderen, minder geschikt ter bewoning zou worden door de onmiddellijke nabijheid der smederij en dat dit behoort tot den hinder van ernstigen aard, in de wet bedoeld; 2°. dat er wel plaatselijk onderzoek aan de afwijzende beschikking is voorafgegaan, namelijk door den gemeente-architect; 3°. dat wel is waar de tijdelijke voorzitter verzwagerd was aan den reclamant, maar dit in casu niet afdoet, omdat de afwijzende beschikking op dezelfde gronden steunde, als die van 21 Nov. 1882 over het vorige verzoek, welke door het collegie in pleno was genomen. — De Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat heeft na onderzoek bevonden, dat er voor dreuning of trilling van het naast aangelegen gebouw geene vrees behoeft te bestaan, omdat het aambeeld in de smederij op eene afzonderlijke

fundeering staat, maar dat het geraas van het smeden ernstigen hinder zal kunnen veroorzaken wegens de geringe dikte van den muur; naar zijn oordeel kan aan dit bezwaar worden te gemoet gekomen door het optrekken van een muur tot de zoldering binnen het gebouw, wijk A, n°. 62, ter dikte van een steen, op 30 cM. evenwijdig aan den scheidingsmuur met het perceel, bewoond door Adriana van Sliedregt, kadastraal bekend gemeente Willemstad, sectie E, n°. 40. — Zich hiermede vereenigende, adviseeren Gedep. Staten tot vernietiging van het besluit, waarvan is geappelleerd en tot het toestaan der vergunning onder de voorwaarde door den Hoofdingenieur geformuleerd en met een termijn van vier maanden.

Nadat deze zaak met 's Konings machtiging bij missive van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 14 Maart 1883, n°. 41, afdeeling Handel en Nijverheid, bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, zijn ingekomen:

1°. Eene missive en memorie van den appellant A. Schuts; daarin verklaart deze dat hij niet de wettigheid van het besluit van Burg. en Weth. in twijfel heeft getrokken, maar alleen op de bloedverwantschap van den wethouder met den relatant heeft gewezen, omdat die wellicht van invloed was geweest op de beslissing. Verder vereenigt hij zich met de voorwaarde door Gedep. Staten voorgesteld, maar zou wenschen dat voor den nieuwen muur slechts een halve steens dikte wierd voorgeschreven:

2°. eene missive van Andries van Sliedregt voor zijne zuster Adriana; deze beweert dat, hoewel A. Schuts voor het huis n°. 62 alleen vergunning tot het hebben eener smederij heeft gevraagd, men echter als zeker mag aannemen, dat hij daarin ook de koperslagerij zal uitoefenen, waarvoor hij, wat het huis n°. 63 betreft, vergunning heeft; dat deze beide trafieken te zamen hinderlijk geraas maken, 't welk den dood van eene 74-jarige vrouw kan verhaasten; dat het huis n°. 61 van zwakke constructie is en door de nabijheid der smederij in waarde zal verminderen; dat de slaapplaats van de bewoonster slechts door een zeer dunnen muur van de smederij is afgescheiden, en dat de premie van assurantie zal moeten worden verhoogd wegens het aangrenzen der smederij.

Als belanghebbende treedt op A. van Sliedregt, die nader aandringt op afwijzing van het verzoek van appellant en inlichting geeft op eene vraag hem door den Staatsraad Heemskerk gedaan.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Elfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 18 *April* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. J. Heemskerk Azn.,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

1. het beroep van *den Gemeenteraad van Hedikhuizen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting, dienst* 1883.

De *Staatsraad* Heemskerk brengt het volgend verslag uit:

Den 13 Oct. 1882 stelde de Gemeenteraad van Hedikhuizen de begrooting van die gemeente voor 1883 vast, bedragende in ontvangst en in uitgaaf f 17116.40. — Onder de uitgaven komt voor: Hoofdstuk VI, afd. 1, art. 5: kosten van het stichten van schoollokalen en onderwijzerswoningen f 2720.— zijnde dit bedrag, volgens de toelichting, de laatste termijn van betaling voor het bouwen van een schoolhuis te Haarsteeg; onder de ontvangsten vindt men: Hoofdstuk V, afd. 1, art. 1: Geldleening ter voorziening in de kosten van stichting der school f 2500, zijnde toegelicht als volgt: "wellicht zal men, alhoewel voor een korten tijd, eene leening behooren te "sluiten ter bestrijding der kosten van nieuwe schoolgebouwen." Behalve andere aanmerkingen, waaraan later voldaan is en die dus buiten beschouwing blijven, vonden

Gedep. Staten van Noordbrabant in den post voor geldleening in f 2500 bezwaar tegen het goedkeuren der begrooting. Zij schreven aan den Gemeenteraad, dat die leening hun onnoodig voorkwam, dat namelijk van de som van f 2720 door het Rijk werd terugbetaald 30 pct. f 816 en dat kan vervallen een post voor renten f 125, te samen f 941; zoodat slechts f 1779 zou zijn te dekken, welke som werd overtroffen door het bedrag van f 2465.32, dat als batig saldo van het dienstjaar 1881 op de begrooting voorkomt. Hierop antwoordde de Gemeenteraad, dat de leening wel noodig is om de ontvangsten met de uitgaven te doen sluiten, daar de som van f 816 reeds begrepen is in de ontvangsten, Hoofdstuk IV, art. 1: vergoeding door het Rijk ingevolge art. 45 der wet op het lager onderwijs f 2088.88, en de uitgaven, op de begrooting uitgetrokken, niet voor vermindering vatbaar zijn. — Gedep. Staten bleven bij hunne meening, daarbij opmerkende dat de som van f 816 eene buitengewone ontvangst is en dus moet strekken tot gedeeltelijke dekking van de buitengewone uitgave, terwijl ook het batig saldo van het dienstjaar 1881 daartoe mag worden aangewend. De Raad persisteerde zijnerzijds. — Nog eens maakten Gedep. Staten bedenking; h. i. zou de voorgenomen leening gedeeltelijk dienen tot dekking van gewone uitgaven, hetgeen niet kon worden toegestaan; zij achtten het, met verwijzing op een staat van posten uit de begrooting en rekening waaruit bleek dat 17 posten van uitgaaf op de begrooting van 1883 gebracht waren met f 4009, die op de rekening over 1881 bedroegen f 1836.27 niet geheel aannemelijk dat geene uitgaven voor vermindering vatbaar zouden zijn; eindelijk vroegen zij opgave van het geheele bedrag der kosten van schoolbouw, en van de ontvangsten en uitgaven voor 1882 buiten die van onderwijs, alsmede van de kosten van onderwijs waarin over 1882 bij suppletoire begrooting is voorzien, omdat zij veronderstelden dat de dienst 1882 een groot batig saldo zou opleveren, waarvan dan een deel op de begrooting voor 1883 kon worden overgebracht. Op nieuw persisteerde de Gemeenteraad, onder opmerking dat Gedep. Staten bij besluit van 9 Juni 1882, G. n°. 33, den Raad hadden gemachtigd om eene leening van f 3700 te sluiten; dat aan deze machtiging geen gevolg behoefde te worden gegeven, indien de leening à f 2500 wordt gesloten, welke alzoo die van f 3700 zou vervangen. Volgens 's Raads opgave bedroegen op de dienst 1882 de gewone ontvangsten f 11131.62 en de gewone uitgaven f 11129.82 buiten het onderwijs. Bij besluit van 28 Dec. 1882 en 2 Jan. 1883, G. n°. 34, 2e afd., onthielden Gedep. Staten hunne goedkeuring aan de begrooting, op grond „dat op de begrooting onder Hoofdstuk VI, afd. 1, art. 5, der uitgaven eene som „is uitgetrokken van f 2700 wegens laatsten termijn der aanneemsom van de „nieuwe school en onderwijzerswoning te Haarsteeg, tot dekking van welke uit„gaaf onder inkomsten is geraamd eene geldleening van f 2500; — dat van ge„noemd bedrag van f 2700 door de gemeente wordt genoten 30 pct. ingevolge „de wet op het lager onderwijs, welke 30 pct. op de begrooting is uitgetrok„ken; — dat van genoemd bedrag alzoo ten laste der gemeente blijft f 1890; — „dat deze uitgaaf ruimschoots kan worden bestreden uit het batig slot der rekening „over 1881, ten bedrage van f 2465.32, op de begrooting gebracht onder Hoofdstuk I „der inkomsten; — dat alzoo het sluiten eener leening van f 2500 niet gewettigd is „en in strijd moet worden geacht met het belang der gemeente."

Van dit besluit is de Gemeenteraad van Hedikhuizen tempore utili in hooger beroep gekomen bij Z. M. den Koning; hij acht zich daardoor bezwaard omdat de leening noodzakelijk is om het evenwicht der begrooting te vinden; hij merkt op, dat in Hedikhuizen geen plaatselijke belastingen zijn en de gemeente vele inkomsten uit goederen heeft; dat de leening van zeer tijdelijken aard zal wezen en alleen door buitengewone uitgaven is ontstaan; dat de schoolbouw alle vroeger bespaarde gelden heeft verslonden, zoodat, indien de nog resteerende buitengewone uitgaaf uit de gewone middelen moest worden bestreden, de gewone dagelijksche uitgaven niet meer zouden kunnen geschieden; dat behalve de meergemelde som van f 2700 voor laatsten termijn van den schoolbouw, op het VIe hoofdstuk, 1e afd., nog wel f 2000 extra voorkomt voor hoogere jaarwedden, schoolmeubelen en schoolbehoeften; dat dientengevolge het batige saldo van den dienst 1881, waarop Gedep. Staten verwezen, niet meer beschikbaar maar reeds gebruikt is.

Ter zake gehoord, adviseeren Gedep. Staten van Noordbrabant tot ongegrondverklaring van het beroep. Zij zien in de voorgenomen leening à f 2500 eene poging om een batig saldo van rekening te bekomen, dat niet noodig is; zij oordeelen dat de gewone uitgaven te hoog zijn opgevoerd, omdat zij die, voorkomende op de rekening over den dienst 1881 overtroffen; mocht er tegen het einde van 1883 behoefte aan in cassa bestaan, daarin ware alsdan te voorzien.

Nadat deze zaak, met 's Konings machtiging, bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Maart ll., n⁰. 916, afd. B. B., bij den Raad van State (Afd. voor de geschillen van bestuur) was aanhangig gemaakt, is ingekomen eene memorie van Burg. en Weth. van Hedikhuizen. De strekking van dat stuk is te betoogen dat eene leening voor korten tijd, namelijk tot 1884, noodig is, tot vinding van kasgeld en dat anders het nieuwe schoolgebouw te Haarsteeg niet kan worden betrokken, bij gebreke van geld om het te meubileeren.

II. het geschil over *de woonplaats van den armen krankzinnige Leendert Hoekstra.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Daartoe door Z. M. gemachtigd, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 20 Maart ll., n°. 1162, afd. B. B., bij de afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhanging gemaakt van een geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Leendert Hoekstra, geboren den 17 Nov. 1855 te Bolsward, die op 23 Oct. 1882 in het gesticht voor behoeftige krankzinnigen te Franeker werd opgenomen, krachtens machtiging van den president der Arrondissements-Rechtbank te Leeuwarden van den 9 te voren.

Deze plaatsing in genoemd gesticht geschiedde op de daartoe door den Commissaris des Konings in Friesland gedane uitnoodiging, door tusschenkomst van het gemeentebestuur van Sneek, waarbij Ale Franzes Hoekstra, vader van den krankzinnige, zich op 6 Oct. 1882 had aangemeld met eene verklaring van den geneesheer dr. K. Dorama, dd. 5 Oct. ll., inhoudende dat opname van Leendert Hoekstra in een krankzinnigen-

gesticht noodzakelijk was. Nadat aan den vader ter Secretarie eerst was te kennen gegeven, dat noch hij, noch zijn gezin te Sneek bekend waren, had hij zich kort daarna op nieuw aldaar vervoegd en alstoen een getuigschrift ingediend van verandering van werkelijke woonplaats, denzelfden dag, 6 Oct. 1882, afgegeven door het gemeentebestuur van Wijmbritseradeel. Op dit bij de stukken aanwezige getuigschrift komen voor Ale Hoekstra, van beroep schipper, als hoofd van het gezin, waartoe behooren diens vrouw, twee zonen, Leendert en Lolke, en eene dochter, genaamd Neeltje, terwijl in de kolom *aanmerkingen* staat vermeld „vertrokken van Goënga" en voorts „zijn alhier in den nacht van 31 Dec. 1879 op 1 Jan. 1880 met de volks„telling beschreven, maar wonen volgens opgaaf al twee jaar te Sneek."

Burg. en Weth. van Sneek maakten evenwel bezwaar, de kosten van verpleging voor rekening dier gemeente te nemen. Hoekstra en gezin zijn in hunne gemeente nimmer armlastig geweest, — aldus beweerden zij; ook naar aanleiding van een door hen ingewonnen bericht van de voogden der Algemeene armen, waarin deze te kennen gaven „dat het gezin van genoemden Hoekstra door ons altijd is beschouwd als een „zwervende familie die, zooals vele anderen, nu hier dan elders is, aan wien dan ook „door ons geen geregelde onderstand, geneeskundige hulp of scheepsherstelling is „verleend, hetwelk zij onzes inziens zeer zeker door den gebrekkigen toestand van het „hoofd des gezins van andere armbesturen uit naburige gemeenten hebben genoten."

Naar aanleiding van het te Wijmbritseradeel op 6 Oct. 1882 opgemaakt verhuisbillet, zijn Burg. en Weth. dier gemeente gehoord. Deze gaven te kennen dat Ale Hoekstra nimmer in die gemeente heeft gewoond of in het bevolkingsregister was ingeschreven. Bij de laatste volkstelling echter was hij beschreven als rondtrekkend schipper, tijdelijk te Goënga in eene kamer gehuisvest wegens eene noodzakelijke reparatie van zijn schip. Na die reparatie was hij weder met zijn gezin in het schip gaan wonen en had hij daarmede rondgevaren, totdat hij ongeveer twee jaar geleden te Sneek was aangekomen, waar hij nog in het schip woont. Ten aanzien van het verhuisbillet, verklaren Burg. en Weth. dat dit hem ongevraagd is afgegeven, omdat zijn zoon Leendert, die steeds tot zijn gezin heeft behoord, krankzinnig was en noodzakelijk naar een gesticht moest worden gebracht, waarvoor men hunnerzijds oordeelde, dat door het gemeentebestuur van Sneek behoorde te worden gezorgd. Omdat hij feitelijk reeds twee jaar daar gewoond had, was hem het verhuisbillet ter hand gesteld, nadat hij herhaaldelijk pogingen had aangewend om het te doen voorkomen dat hij in de gemeente Wijmbritseradeel woonde.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, met de zaak in kennis gesteld, was op 25 Jan. ll. van meening, dat vooralsnog niet voldoende bleek, dat L. Hoekstra hier te lande geene woonplaats zou hebben, zoodat dientengevolge een nader onderzoek plaats had.

Tot dat einde is, door tusschenkomst van den burgemeester te Leeuwarden, alwaar hij zich in Febr. ll. ophield, de vader Ale Hoekstra gehoord. Op de aan hem gedane vragen, verklaarde deze, dat hij volgens zijne meening domicilie heeft te Scharnegoutum, waar hij vroeger werd ondersteund en voor ongeveer drie jaar ook aan den wal heeft gewoond, gedurende den tijd dat zijn schip voor rekening der armvoogden van dat dorp werd hersteld. Later was hem daar echter alle onderstand geweigerd,

maar naar hij meent ten onrechte, wijl hij nooit heeft verklaard van domicilie te willen veranderen. Tot voor twee jaar had het gemeentebestuur van Wijmbritseradeel hem dan ook nog aangemerkt als in die gemeente te wonen, daar ten vorigen jare zijn zoon Lolke aldaar heeft geloot. Wel had hij geruimen tijd te Sneek vertoefd, maar däärvan was de oorzaak te vinden in de meerdere gelegenheid, welke hij, tengevolge van de hem door armvoogden van Scharnegoutum geweigerde verdere bedeeling, moest zoeken om aan brood te komen, wat hem tot dusverre ook was gelukt, deels door weldadigheid van anderen, deels door het drijven van een kleinen handel, waarvoor hij echter, wegens onvermogen, nooit patent had kunnen nemen Ook had hij nog al eenigen steun ondervonden van zijn thans krankzinnigen zoon, bij wien zich eerst voor ongeveer 3½ jaar de eerste verschijnselen van waanzin voordeden, maar die steeds bij hem aan boord heeft gewoond en hem, zijn vader, die op krukken springt en zelf dus niets op het schip kan verrichten, altijd zooveel mogelijk hielp, in verband waarmede diens verblijf aan boord als geheel vrijwillig kan worden beschouwd.

Bij deze mededeeling der uitkomsten van het gehouden verhoor, voegt de burgemeester van Leeuwarden nog, dat de schipper A. F. Hoekstra ook 's winters in het schip woont en tijdelijk in die gemeente verblijf houdt, en dat hij denkt tegen het einde van die maand, zijnde Febr. ll., weder van daar te vertrekken en zich dan waarschijnlijk naar Scharnegoutum zal begeven.

Naar aanleiding van dit verhoor heeft de Commissaris des Konings in Friesland aan Burg. en Weth. van Wijmbritseradeel gevraagd of zij niet moeten erkennen, dat de kosten van overbrenging van den krankzinnige Leendert Hoekstra naar — en van zijne verpleging in het gesticht te Franeker uit de fondsen hunner gemeente moeten worden voldaan. Hierop hebben Burg. en Weth. bericht, door de antwoorden van A. Hoekstra in geenen deele overtuigd te zijn dat hunne gemeente tot de betaling der bedoelde kosten gehouden is; als gronden voor die meening het volgende aanvoerende:

„Het eenige bewijs toch dat door Hoekstra voor Scharnegoutum als zijne woon„plaats wordt aangevoerd, bestaat däärin, dat hij éénmaal aldaar onderstand heeft „genoten toen zijn schip in ontredderden toestand verkeerde en hij voor korten tijd „aldaar of te Goënga, in de onmiddellijke nabijheid van dat dorp is gehuisvest geweest, „totdat het vaartuig weder hersteld was. Noch vóór noch na dien tijd heeft hij te „Scharnegoutum behoort of betrekkingen aangehouden, 't geen ook daaruit blijkt dat „hij steeds werd afgewezen, als hij bij de armvoogden van dat dorp om onderstand „kwam vragen. Altijd heeft hij een zwervend leven geleid, zonder dat men kan zeggen „dat hij een vast verblijf had, uitgezonderd de beide laatste jaren die hij te Sneek „heeft doorgebracht, althans als de ligplaats van zijn woonschip heeft bestemd. Wat „den man beweegt om, in weerwil van dat alles, toch vol te houden dat hij te „Scharnegoutum woonplaats heeft, is ons onbegrijpelijk. 't Schijnt wel een hardnekkig „volhouden te zijn van een eens opgevat plan, met het doel om, zoo mogelijk, daar „weder geholpen te worden als hij in behoeftige omstandigheden komt te verkeeren, „daartoe geleid door de eens ondervonden hulp en de herstelling van zijn schip. Aan „dat plan moet het dan ook worden toegeschreven dat zijn zoon in deze gemeente „voor de Nationale Militie heeft geloot, toen hij almede Scharnegoutum als zijne

„woonplaats heeft laten doorgaan en men daaraan, zeer ten onrechte, geloof heeft „gehecht.”

Nadat dit antwoord door Burg. en Weth. van Wijmbritseradeel was ingekomen, is omtrent deze zaak het gevoelen gevraagd van Gedep. Staten van Friesland. Deze meenen, dat Leendert Hoekstra na zijne meerderjarigwording, toen zich nog geen verschijnselen van krankzinnigheid bij hem hadden voorgedaan, met volle bewustheid het verblijf heeft gehad, waar dat van zijn vader was. Deze woonde des zomers en des winters in zijn vaartuig en bevond zich dan hier dan daar. Dat hij voor ongeveer drie jaren te Scharnegoutum aan wal is geweest, was enkel een tijdelijk verblijf wegens de noodzakelijke reparatie van zijn vaartuig, terwijl hij de laatste twee jaren meestal te Sneek was en in dezen winter te Leeuwarden. Daar niet blijkt van eenige betrekking die hij te Scharnegoutum of elders onderhoudt, noch van eenig burgerlijk domicilie, zijn Gedep. Staten van oordeel, dat voor den meergenoemden krankzinnige geene woonplaats binnen het Rijk is te vinden.

Daarentegen vestigt de Commissaris des Konings in Friesland, die het geschil over de bedoelde woonplaats aan de beslissing der Regeering onderwierp, de aandacht op de verschillende feiten, waarvan gebleken is, als:

a. de vroegere ondersteuning te Scharnegoutum en het voor ongeveer 3 jaar aldaar aan den wal wonen, terwijl het schip voor rekening van armvoogden aldaar werd hersteld;

b. de erkende herhaalde latere aanmelding om onderstand bij de armvoogden van Scharnegoutum;

c. het loten voor de nationale militie in 't vorige jaar nog van den zoon Lolke in de gemeente Wijmbritseradeel;

d. de inschrijving in het bevolkingsregister van die gemeente tot 6 Oct. 1882; en

e. de uitreiking van een verhuisbillet op dien datum, terwijl reeds den vorigen dag de geneeskundige verklaring omtrent de noodzakelijkheid der opneming van Leendert Hoekstra in een gesticht, was afgegeven.

Al deze feiten, in onderling verband beschouwd, leiden den Commissaris des Konings tot het advies, dat de gemeente Wijmbritseradeel is aan te merken als de woonplaats van Leendert Hoekstra, toen deze in het gesticht te Franeker werd opgenomen en derhalve de kosten zijner verpleging zal hebben te dragen.

Nadat deze zaak bij den Raad van State werd aangebracht, is nog eene missive ingekomen van Burg. en Weth. van Sneek, waaruit, na hetgeen hiervoor reeds is medegedeeld, alléén is te vermelden hetgeen daarin in de volgende woorden voorkomt:

„De bewering in de kolom van *aanmerkingen* op bijgaand getuigschrift van woon-„plaatsverandering, dat het gezin volgens opgaaf 2 jaar te Sneek woont, laten wij „voor rekening van den schrijver, doch gelooven, dat het gemeentebestuur van Wijm-„britseradeel die verklaring niet zou onderschrijven.”

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Twaalfde Vergadering.

Vergadering van Woensdag 25 *April* 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Az.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

(Bij Koninklijk besluit van 22 April 1883, n⁰. 4, is Mr. J. Heemskerk Azn. benoemd tot Minister van Binnenlandsche Zaken).

Referendaris : Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat : Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 10 April 1883, n°. 22, houdende beschikking op het beroep van *Th. J. van der Waarden c. s., te Nijmegen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 24 *November* 1882, n⁰. 6, *waarbij aan J. Haspels J.Jzn. vergunning is verleend tot het oprichten eener steenhouwerij in de van Welderenstraat aldaar.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 61).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van Th. J. van der Waarden c. s. te Nijmegen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 24 November 1882,

n°. 6, waarbij aan J. Haspels J.Jz. vergunning is verleend tot het oprichten eener steenhouwerij in de Van Welderenstraat aldaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 28 Maart 1883, n°. 7;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 6 April 1883, n°. 46, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat J. Haspels J.Jz. bij adres van 18 October 1882 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen toestemming verzocht tot oprichting eener steenhouwerij in een daarvoor bestemd gebouw aan de Van Welderenstraat n°. 3, met eene open plaats aan dezelfde straat vóór de werkplaats, ter lengte van ruim 10 M. als bergplaats voor marmer, en met eene open plaats aan de Tweede Walstraat tot bergplaats van hardsteen, ter lengte van ruim 14 M.;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) belegde vergadering niemand is verschenen, doch bezwaarschriften zijn ingekomen van onderscheidene naburen, die aanvoerden: dat de bijzondere voorwaarden, waaronder de bouwterreinen, waartoe ook het hier bedoelde perceel behoort, geveild zijn, de oprichting van dergelijke inrichtingen daar ter plaatse niet toelaten; en voorts dat de werkzaamheden in de steenhouwerij hinder van ernstigen aard zouden opleveren voor de naburen, door het veroorzaken van geraas en stof, welke ook vermindering van waarde der nabij gelegen woonhuizen zouden ten gevolge hebben;

dat Burgemeester en Wethouders, op grond dat bij plaatselijke opneming gebleken is, dat de ingebrachte bezwaren hoofdzakelijk betreffen het klooven van steenen, en zoo slechts daartegen wordt gewaakt, de naburige panden niet kunnen geacht worden minder geschikt ter bewoning te zullen worden door de oprichting der steenhouwerij, de gevraagde vergunning hebben verleend bij besluit van 24 November 1882, n°. 6, onder voorwaarde:

1°. dat de concessionaris bij de uitoefening van zijn bedrijf zich moet onthouden van het klooven van steenen en andere veel gedruisch of dreuning makende werkzaamheden;

2°. dat hij zijne bergplaatsen aan de Van Welderenstraat en aan de Walstraat door eenen muur van 1½ M. hoogte met poorten van de straat afscheide; en

3°. met bepaling, dat de inrichting moest zijn in werking gebracht binnen een half jaar;

dat Th. J. van der Waarden, H. W. van der Waarden en A. Beuning, eigenaars van naburige perceelen en die reeds tegen de voorgenomen inrichting bij Burgemeester en Wethouders bezwaren hadden ingebracht, zich thans, onder herhaling der reeds vroeger ingebrachte bedenkingen, tot Ons hebben gewend met verzoek de beschikking van het Gemeentebestuur, waarbij aan Haspels de gevraagde vergunning verleend werd, te vernietigen;

Overwegende, dat, wat er ook in de bijzondere voorwaarden van den verkoop door de gemeente Nijmegen der bewuste bouwterreinen mocht zijn bepaald, in dit geval, waar het de toepassing der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) geldt, de uit dien verkoop ontstane civiel-rechtelijke betrekkingen buiten beschouwing moeten blijven;

dat aan de bezwaren der naburige eigenaars en bewoners door de opgelegde voor-

waarden op alleszins voldoende wijze wordt te gemoet gekomen, terwijl de hinder dien het tikken of kloppen en andere minder gedruisch of dreuning makende werkzaamheden, alsmede het stuiven, mochten kunnen veroorzaken, op het ruime en weinig bebouwde terrein, waarvan hier sprake is, niet van zoodanigen aard kan zijn, dat uit dien hoofde de vergunning zou moeten worden geweigerd;

dat derhalve Burgemeester en Wethouders terecht de gevraagde vergunning onder zekere voorwaarden hebben verleend;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der aangevallen beschikking van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, het door adressanten ingestelde beroep te verklaren ongegrond, en te bepalen, dat de steenhouwerij moet zijn voltooid en in werking gebracht binnen zes maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 10 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het adres van den *Gemeenteraad van Ambt-Delden, tegen de beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, omtrent de toepassing van art.* 45, j°. *art.* 44*h der wet op het lager onderwijs.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

De Raad der gemeente Ambt-Delden heeft aan Z. M. een adres ingediend, luidende

AAN ZIJNE MAJESTEIT DEN KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Geeft eerbiedig te kennen.

De Raad der gemeente Ambt-Delden,

dat Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij beschikking van den 1 Dec. 1882, n°. 5625/1, afd. A. Z. C., ten nadeele dezer gemeente f 979 heeft

gekort op hetgeen haar toekwam, uit hoofde van de vergoeding van Rijkswege in de kosten van haar lager onderwijs over 1880, en zulks, omdat gebleken is, dat onder die kosten is opgenomen eene som van f 28.05 voor ververschingen, bij gelegenheid van een in 1880 gehouden vergelijkend examen;

dat de Raad eerbiedig van meening is, in die beschikking, waarvan hem zelfs de motieven niet zijn medegedeeld, niet te mogen berusten;

dat toch art. 44 litt. *h* der wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n⁰. 127) de uitgaven voor de vergelijkende examens met name noemt onder de kosten van het lager onderwijs, waarin de gemeente krachtens art. 43 voorziet, behoudens de vergoeding bij art. 45 vastgesteld;

dat in eene afgelegene landgemeente, van belanghebbenden, vaak uit alle oorden des lands bijeengekomen, niet kan gevorderd worden, een, twee of meer dagen van afmattenden, inspannenden en onafgebroken geestesarbeid, zonder poging om door eenige spijs en drank de levensgeesten bijeen te houden en het verstandsvermogen te steunen;

dat dan ook de gewoonte, om aan de opgekomen sollicitanten en het schooltoezicht bij de examens tegenwoordig, eenige eenvoudige ververschingen, gemeenlijk koffie en brood, toe te dienen, zoo algemeen is, dat de leden der vertegenwoordiging, op welker aandrang de uitgaven voor de vergelijkende examens in art. 44*h* zijn opgenomen, daarop en wel hoofdzakelijk daarop het oog moeten hebben gehad;

dat het bedrag, in Ambt-Delden daarvoor uitgegeven, zeer bescheiden is, dat het bedrag zoowel door den Raad als door Gedeputeerde Staten is opgenomen onder de uitgaven die uit het betrokken begrootingsartikel moesten worden betaald, en dat het, naar de eerbiedige meening van den Raad, te kort zou doen, zoowel aan de autonomie der gemeentebesturen, als aan het wettelijk stelsel van toezicht op de gemeentehuishouding, wanneer uitgaven door de gemeente gedaan ten behoeve van het lager onderwijs, uitgaven door de wet onder de gemeente-uitgaven voor dat onderwijs aangewezen; — uitgaven ook door Gedeputeerde Staten, het wettig Collegie van Toezicht op de handelingen der gemeentebesturen, als zoodanig erkend, door eene andere macht eenvoudig konden worden verklaard niet te zijn kosten van het lager onderwijs;

op grond, dat de bedoelde uitgaven kosten zijn van het lager onderwijs in art. 44*h* der wet genoemd, neemt de Raad de vrijheid van bovengenoemde beschikking bij Uwe Majesteit in beroep te komen en Uwe Majesteit te naderen met de eerbiedige bede, dat de bedoelde korting niet worde toegepast.

Delden, den 18 Januari 1883.

't Welk doende enz.,
De Raad voornoemd,
J. H. van Erckelens, Voorzitter.
R. H. Loeff Schuphoven, Secretaris.

Krachtens 's Konings machtiging heeft de Minister van Binnenl. Zaken, bij schrijven van 8 Febr. 1883, n°. 734, afd. A. Z. C., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging van dit adres aanhangig gemaakt, zonder er iets bij te voegen.

Ook van elders zijn bij den Raad van State geene inlichtingen betrekkelijk deze zaak ingezonden.

Alleen zijn door hen opgevraagd en bekomen:

1°. De beschikking des Ministers in het adres vermeld. Uit die beschikking blijkt niet waarom de post van f 28.05 is geoordeeld verkeerdelijk te zijn in rekening gebracht en evenmin krachtens welke wettelijke bepaling de Minister heeft gemeend die beslissing te kunnen nemen;

2°. De gemeenterekening van Ambt-Delden over 1880.

Uit de overgelegde bescheiden tot die rekening behoorende, blijkt dat het vergelijkend examen, waarvan de kosten in rekening gebracht zijn, heeft plaats gehad in Maart en April 1880;

3°. De gemeentebegrooting over 1882;

4°. De opgaaf van Gedep. Staten van Overijssel, ingevolge art. 2 van het Kon. besluit van 12 Aug. 1880 (*Stbl.* n°. 161) van de uitgaven blijkens de rekening over 1880 gedaan, voor kosten van lager onderwijs.

De heer Mr. H. Goeman Borgesius, als gemachtigde voor het Gemeentebestuur van Ambt-Delden optredende, ontwikkelt eenige gronden ter toelichting van het beroep. Het komt hem voor dat de kosten voor ververschingen, die zeer gering zijn, wel degelijk tot de kosten voor de vergelijkende examens ter benoeming van onderwijzers kunnen worden gebracht. Hij gelooft dat de beschikking van den Minister onjuist mag geacht worden en meent dat Ambt-Delden alleszins gerechtigd was daartegen in beroep te komen. Hij verwacht dat de einduitspraak des Konings ten gunste der gemeente moge uitvallen.

De gemachtigde beantwoordt voorts eenige vragen door de leden der afdeeling gedaan.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Dertiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 2 Mei 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 20 April 1883, n°. 9, houdende beschikking op het beroep van den *Gemeenteraad van Elst, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van* 3 *Januari* 1883, n°. 43, *waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van* 3 *October* 1882, n°. 1, *tot toekenning van een subsidie in de kosten van eene school voor lager onderwijs, aan het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur te Elst.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 64).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Elst, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van 3 Januari 1883, n°. 43, waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van 3 October 1882, n°. 1, tot toekenning

van een subsidie in de kosten van eene school voor lager onderwijs aan het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur te Elst;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 28 Maart 1883, n°. 8;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 Apil 1883, n°. 1260, afd. Onderwijs;

Overwegende, dat het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur te Elst, eigenaar der gesubsidieerde bijzondere, voor gewoon lager onderwijs ingerichte school aldaar, onder te kennengeving, aan die school, nadat zij zou zijn verbouwd, de vakken vermeld onder letters *a* tot en met *p* van art. 2 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127), te willen doen onderwijzen, zich bij adres dd. 15 Augustus 1882 wendde tot den Gemeenteraad met verzoek aan de nieuwe inrichting, zoodra deze zou zijn tot stand gebracht, in stede van het tot dusver aan de bestaande school toegekende, een hooger subsidie te verzekeren;

dat de Gemeenteraad voornoemd op 3 October 1882 besloot, aan gemeld Kerkbestuur tot bedoeld einde een subsidie toe te kennen van f 1500 's jaars, met intrekking van het bij Raadsbesluit van 11 December 1875 aan de bestaande school toegekende subsidie van f 550, en onder voorwaarde:

a. dat de verbouwing der bestaande school zou worden uitgevoerd volgens overgelegde teekening;

b. dat de school toegankelijk zou zijn voor alle kinderen, onverschillig van welke gezindte; en

c. dat het onderwijs in alle opzichten zou moeten voldoen aan de daarop betrekkelijke wettelijke bepalingen;

dat Gedeputeerde Staten van Gelderland, aan wie dit besluit ter goedkeuring was toegezonden, na het schooltoezicht te hebben gehoord, bij besluit van 3 Januari ll. n°. 43, de gevraagde goedkeuring aan het raadsbesluit onthielden, daarbij hoofdzakelijk overwegende, dat, indien al in de gemeente Elst behoefte mocht bestaan aan eene uitbreiding van het lager onderwijs, in de beweerde leemte op andere wijze, meer overeenkomstig de bedoeling der wet, en op den duur met minder kosten, zou kunnen worden voorzien, — en inzonderheid, dat het in strijd met de bedoelingen van den wetgever moet geacht worden om in plattelandsgemeenten of in een onderdeel daarvan, waar reeds eene gesubsidieerde, niet onder kerkelijk beheer of toezicht staande bijzondere school voor uitgebreid lager onderwijs aanwezig is — zooals hier, van het voorschrift van art. 3 der wet gebruik te maken, ten einde aan kerkbesturen het onder de werking der wet op het lager onderwijs van 1857 voor hunne scholen toegestaan subsidie, dat ingevolge art. 90 der wet van 1878 slechts gedurende tien jaar en tot geen hooger bedrag noch op andere voorwaarden mag worden genoten, voor onbepaalden tijd en tot een belangrijk hooger bedrag te verzekeren, en zulks vooral hier, daar de school wel nimmer, evenmin als thans, door andere kinderen dan van Roomsch-Katholieke ouders zal worden bezocht en dus in werkelijkheid slechts eene secteschool onder kerkelijk toezicht zijn zou, waaromtrent geen enkele waarborg bestaat, dat het daar gegeven onderwijs, uitsluitend staande onder het bestuur en leiding van het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur, in werkelijkheid neutraal zal zijn;

dat de Gemeenteraad, bij adres van 16 Januari ll., van deze beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat het subsidie met het oog op de algemeene en vooral de financieele belangen der gemeente ten volle gerechtvaardigd is, aangezien volgens eene overgelegde berekening de gemeente, tot het stichten eener nieuwe school genoopt, in plaats daarvan door het verleende subsidie een voordeel van f 3000 's jaars en ook het Rijk eene jaarlijksche bate van f 2185 zoude hebben;

Overwegende, dat blijkens de geschiedenis van de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127) het 3e lid van art. 3 daarin werd opgenomen bij wijze van uitzondering op het volstrekt verbod van subsidieering van het bijzonder onderwijs, en wel als eene "utiliteitsbepaling, waardoor, in afwachting van de herziening van de wet op "het middelbaar onderwijs, ten opzichte van die scholen, die op de grens tusschen "het lager en middelbaar onderwijs liggen, de gelegenheid geopend wordt om den "bestaanden toestand te doen voortduren, — ook opdat die scholen, voor zooveel "noodig, waar die toestand niet bestaat, in het leven kunnen geroepen worden om te "voorzien in de behoeften van die gemeenten, waar geen behoorlijk middelbaar onder-"wijs gegeven wordt, en tevens om het oprichten van goede kostscholen niet te "belemmeren in die gemeenten, waar men er prijs op stelt";

dat deze uitzonderingsbepaling evenwel niet werd opgenomen, zonder dat daaraan, blijkens het slot daarvan, de voorwaarde werd verbonden, dat op zoodanige gesubsidieerde scholen onder anderen het 1e en 2e lid van art. 33 toepasselijk zijn, ten gevolge waarvan daarop niets mag worden geleerd, gedaan af toegelaten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden;

dat de school te Elst, waarvan hier sprake is, toebehoort aan — en, zoowel wat de benoeming der onderwijzers als den gang van het onderwijs en het geheele verdere beheer betreft, uitsluitend onder het bestuur en de leiding staat van het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur;

dat daargelaten wat er zij van de bewering, dat het geven van eenen nieuwen vorm aan eene bestaande inrichting slechts een middel zou zijn om de verbodsbepaling, begrepen in art. 90 der wet, te ontgaan — er in allen gevalle ten aanzien van eene school, in zóóverre van kerkelijken aard, dat zij uitgaat van een kerkbestuur en geheel staat onder kerkelijk gezag, zooals hier het geval zijn zoude, geenerlei waarborg aanwezig is, dat daarin, even als in de openbare, zal worden onderwezen en gehandeld met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, gelijk een eisch is van de wet, ook dàn, wanneer — zooals vermoed wordt te Elst het geval te zullen zijn — de school slechts bezocht zal worden door kinderen van ouders van dezelfde gezindte, als waartoe het kerkelijk gezag, hetwelk de school bestuurt, behoort;

dat naar de kennelijke bedoeling des wetgevers het verleenen van een subsidie aan eene dergelijke school te minder gerechtvaardigd is indien niet behoorlijk blijkt van de plaatselijke behoefte aan eene inrichting, als waarvoor naar art. 3 der wet een subsidie wordt toegekend;

dat in de gemeente Elst, en wel in het onderdeel van denzelfden naam, behalve eene openbare school, waarin de gewone vakken (*a*—*k*) van het lager onderwijs worden onderwezen, ook reeds eene met f 200 's jaars gesubsidieerde bijzondere school voor meer uitgebreid lager onderwijs, zonder kerkelijk toezicht of bestuur, bestaat,

van den onderwijzer A. van Eijken, die in het bezit is eener akte van den tweeden rang met aanteekeningen voor de Fransche, Duitsche en Engelsche talen;

dat deze school, waaraan volgens bericht van den districts-schoolopziener zeer goed onderwijs wordt gegeven, slechts door een tiental leerlingen wordt bezocht, welk gering cijfer zich gereedelijk laat verklaren door de omstandigheid. dat onderscheidene inwoners gevestigd zijn in de tot de gemeente Elst behoorende onderdeelen Lent en Elden, aan de Waal en Rijn tegenover Arnhem en Nijmegen gelegen, zoodat voor de aldaar wonende kinderen het bezoek van de scholen in eene van genoemde groote gemeenten gemakkelijker is dan in de meer verwijderde kom van Elst, terwijl buitendien ook zij, die, hoewel in die kom gevestigd, hooger opgevoerd onderwijs verlangen, dan aldaar kan gegeven worden, toch naar elders moeten schoolgaan, waarvoor de gelegenheid per spoor niet moeielijk is;

dat uit een en ander in geenendeele blijkt van behoefte aan vermeerdering van gelegenheid in het onderdeel Elst voor meer uitgebreid lager onderwijs, in den zin als door het Roomsch Katholiek Parochiaal Kerkbestuur met eene gewijzigde inrichting zijner school wordt bedoeld, en er ook verder geene enkele aanwijzing is gedaan, waaruit het bestaan van zoodanige behoefte kan worden afgeleid;

dat onder deze omstandigheden ook het finantieel belang der gemeente, in plaats van gebaat te worden, gelijk beweerd is, integendeel bij het Raadsbesluit niet voldoende is in het oog gehouden, vermits, zonder dat in eene werkelijke behoefte zou worden voorzien, daardoor een subsidie, dat ten bedrage van f 550 anders in 1890 zou moeten afloopen, niet alleen onbepaald bestendigd, maar tevens tot f 1500 zou worden verhoogd;

dat Gedeputeerde Staten derhalve terecht aan het Raadsbesluit hunne goedkeuring hebben onthouden en adressants verzoek niet voor inwilliging vatbaar is;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, het daartegen door den Gemeenteraad van Elst ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 20 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
C. PIJNACKER HORDIJK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

2°. van 20 April 1883, n°. 10, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Bolsward, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 18 *Januari* 1883, n°. 54, 2e *afd. F., waarbij goedkeuring is onthouden aan de Gemeentebegrooting voor* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 72).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Bolsward, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 18 Januari 1883, n⁰. 54, 2e afd. F., waarbij goedkeuring is onthouden aan de Gemeentebegrooting voor 1883;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 4 April 1883 n⁰. 12;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 April 1883, n⁰. 1534, Afdeeling B. B.;

Overwegende dat Gedeputeerde Staten van Friesland aan de begrooting der gemeente Bolsward, voor den dienst van 1883, hunne goedkeuring hebben onthouden, in de eerste plaats op grond, dat in Hoofdstuk IV, art. 9, der begrooting van ontvangsten de 30 pct. Rijksbijdrage ter tegemoetkoming in de kosten van het lager onderwijs te hoog was geraamd, daar van de som, waarover die Rijksbijdrage werd berekend, moet afgetrokken worden de niet ten laste der gemeente komende kosten van het openbaar onderwijs, welke uit de daartoe bestemde inkomsten der beneficiale goederen gevonden worden;

dat in 1881 voor het onderwijs werkelijk is uitgegeven		f 16,744.24
en de inkomsten der beneficiale goederen bedroegen . .	f 4,118.49	
of na aftrek der daarop geheven belasting à f 297.83		- 3,820.66
en dus de 30 pct. berekend over		f 12,923.58
bedroegen	f 3,877.07	
terwijl werkelijk ontvangen was	- 5,305.50	
zoodat . .	f 1,428.43	te veel ont-

vangen was, deze som ingevolge art. 45 der wet van 19 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127) op de begrooting voor 1883 behoorde verrekend te worden;

dat de Gemeenteraad, van deze beslissing bij Ons in beroep komende, en erkennende dat de inkomsten der beneficiale goederen strekken ten behoeve van het onderwijs, aanvoert dat de 30 pct. moet worden berekend over al de kosten in art. 44 genoemd, en dus niet alleen over de uitgaven door de gemeente ten koste gelegd, maar ook over de voor het openbaar onderwijs strekkende uitgaven, die op andere wijze gevonden worden;

Overwegende dienaangaande, dat zoowel uit het onderling verband van de artt. 43, 44 en 45 der wet op het lager onderwijs, als verwijzende art. 45 door de uitdrukking „dezer kosten" naar art. 44, en dit artikel, in den aanhef

gewagende van die kosten" naar art. 43, — als uit de geschiedenis der wet duidelijk blijkt, dat met de woorden in art. 45 der wet: "door het Rijk wordt 30 "pct. van het bedrag dezer kosten vergoed", uitsluitend bedoeld worden de kosten, die ten laste van de gemeente komen, en niet de zoodanige, die op andere wijze gevonden worden; dat toch in de memorie van antwoord op het verslag der 1e Kamer over genoemde wet ad artt. 43, 44 en 45 de vraag of "indien eene gemeente voorziet "in de bij deze artikelen vereischte kosten op andere dan de gewone wijze, d. i. door "bijdragen van bijzondere administratiën of uit erfstellingen, die gemeente desniette-"min van Rijkswege met 30 pct. wordt tegemoet gekomen", volgenderwijs is beantwoord: "de kosten waarin het Rijk deelt zijn die, welke de gemeente zelf maakt, "daaronder zijn volgens de duidelijke letter van art. 43 de zoodanige niet begrepen "die komen ten laste van anderen of op andere wijze worden gekweten";

dat voorts met die "andere wijze", waarop de kosten worden gevonden, juist onder meerderen bedoeld is het geval, dat er, gelijk te Bolsward, goederen of inkomsten bestaan voor de bekostiging van het openbaar onderwijs bestemd, zooals, behalve uit de duidelijke strekking der woorden, ook blijkt uit de bedoeling, waarmede de bijvoeging: "voor zooverre die niet op andere wijze worden gevonden", in art. 24 van het wetsontwerp van 30 December 1855 (gelijkluidend met art. 43 der wet) is noodig geoordeeld, waarvoor toch in de Memorie van Toelichting als reden werd opgegeven: "omdat niet overal de kosten van het openbaar lager onderwijs uitsluitend ten laste "der gemeenten zullen behoeven te komen; in sommige gemeenten toch bestaan "daarvoor reeds fondsen, afkomstig van stichtingen, legaten, schenkingen enz., in "andere kunnen dergelijke fondsen worden opgericht";

dat derhalve de bewering van den Gemeenteraad van Bolsward in kennelijken strijd is met de wet, en Gedeputeerde Staten dus terecht op voorschreven grond de begrooting niet voor goedkeuring hebben vatbaar geoordeeld;

Overwegende dat Gedeputeerde Staten aan de begrooting hunne goedkeuring in de tweede plaats onthielden, op grond dat daarin niet waren opgenomen de ontvangsten en uitgaven der gemeentelijke gasfabriek;

dat de Gemeenteraad hiertegen aanvoert, dat de gemeente-gasfabriek is opgericht in 1862, doch steeds onder beheer stond van eene afzonderlijke commissie ingevolge art. 54 der gemeentewet, behalve alleen in het tijdperk van 1 Januari 1874 tot 1 Juli 1877, toen de uitgaven en inkomsten der fabriek op de gemeentebegrooting zijn uitgetrokken en op de gemeenterekening verantwoord;

dat door in den thans bestaanden toestand, waartoe met berusting van Gedeputeerde Staten zelve in 1877 is terug gekeerd, wijziging aan te brengen en terug te keeren tot dien, welke van 1874—1877 bestond, niet in het algemeen belang kan geacht worden, daar de gasfabriek thans jaarlijks een aanzienlijk batig saldo oplevert, waaruit vroeger gemaakte schulden spoediger zullen worden afgelost, dan wanneer dit batig saldo in de gemeentekas vloeit en de Gemeenteraad daarover mitsdien zal hebben te beschikken;

Overwegende te dezen opzichte, dat de gasfabriek geheel en al is eene gemeentelijke inrichting met gemeentegelden opgericht en geëxploiteerd, en derhalve de ontvangsten der gasfabriek en de daarvoor te doene uitgaven zijn ontvangsten en uitgaven der gemeente;

dat volgens art. 204 der gemeentewet de begrooting der inkomsten moet vermelden alle ontvangsten der gemeente van welken aard ook, en volgens art. 205 op de begrooting der uitgaven worden gebracht alle uitgaven der gemeente, van welken aard ook;

dat, op welke wijze tot nu toe het beheer moge gevoerd zijn en met welke gevolgen ook, het derhalve in strijd is met genoemde wetsbepalingen, zoo de genoemde inkomsten en uitgaven niet op de gemeentebegrooting voorkomen;

dat alzoo Gedeputeerde Staten terecht ook op dezen grond goedkeuring aan de begrooting hebben onthouden;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestreden beslissing van Gedeputeerde Staten van Friesland, het daartegen door den Gemeenteraad van Bolsward ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 20 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandche Zaken,
C. Pijnacker Hordijk.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. Gevers Deijnoot,
Refs.

3°. van 23 April 1883, n°. 3, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente Wijmbritseradeel, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 8 *December* 1882, n°. 10, 3e *afdeeling S., waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van* 25 *November te voren, tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 87.)

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Wijmbritseradeel, tegen

een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 8 December 1882, n°. 10, 3e afdeeling S., waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van 25 November te voren, tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 April 1883, n°. 16;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 April 1883, n°. 1441, afd. Onderwijs;

Overwegende, dat het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 8 December 1882, n°. 10, 3e afdeeling S., waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van 25 November te voren, tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente, den 11 December daaraanvolgende aan den Gemeenteraad is toegezonden, en dat het adres van dien Raad waarbij hij in hooger beroep is gekomen, is gedagteekend 13 Februari en eerst den 16 Februari dezes jaars bij Ons kabinet is ingekomen;

dat echter volgens art. 14 der wet op het lager onderwijs de Gemeenteraad, wil deze hooger beroep instellen, dit moet doen binnen dertig vrije dagen, te rekenen van den dag, waarop het besluit van Gedeputeerde Staten openbaar gemaakt of den belanghebbende toegezonden is;

dat derhalve die termijn niet is in acht genomen;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Raad der gemeente Wijmbritseradeel niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 23 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

4^b^. van 23 April 1883, n°. 4, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Oirsbeek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, van* 21 *December* 1882, 1e *afdeeling A. La.* 7215/3 *H., waarbij goed-*

keuring is onthouden aan een Raadsbesluit tot vermindering van het getal scholen voor openbaar lager onderwijs aldaar.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 82.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Oirsbeek, van een besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, van 21 December 1882, le afdeeling A. la. 7215/3 H., waarbij goedkeuring is onthouden aan een Raadsbesluit tot vermindering van het getal scholen voor openbaar lager onderwijs aldaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 April 1883, no. 11;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 April 1883, n⁰. 1443, afd. Onderwijs;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Oirsbeek op 24 Juni 1879, met het oog op eene noodzakelijk gewordene herbouwing van het schoolgebouw te Oirsbeek, besloot in te trekken het Raadsbesluit van 31 Januari 1859, waarbij het getal openbare lagere scholen in de gemeente was vastgesteld op twee, als ééne te Oirsbeek en ééne te Doenrade, het getal openbare lagere scholen op één te brengen en de nieuwe school, die de beide bestaande vervangen zou, te vestigen in of omtrent het midden der gemeente;

dat Gedeputeerde Staten echter, overeenkomstig het advies van den schoolopziener en den Provincialen Inspectenr, bij brief van 14 Mei 1880 aan het Gemeentebestuur te kennen gaven, dat zij geene goedkeuring aan voorschreven Raadsbesluit konden verleenen;

dat de Gemeenteraad na de invoering der nieuwe schoolwet, in de verwachting dat het nieuwe schooltoezicht anders over de zaak dacht dan het vorige, bij besluit van 25 November 1880 andermaal tot oprichting eener nieuwe school in of omtrent het midden der gemeente besloot, ter vervanging van de beide bestaande scholen;

dat de districts-schoolopziener, over voorgenomen maatregel gehoord, daarin geen bezwaar vond, doch de Inspecteur van het lager onderwijs in de eerste inspectie de gevraagde goedkeuring ontried;

dat Gedeputeerde Staten door eene commissie uit hun midden een plaatselijk onderzoek instelden, en, na de zaak met de meeste zorg te hebben onderzocht, bij besluit van 21 December 1882, n°. 7215/3 H., le afd. H., de gevraagde goedkeuring onthielden;

dat de Gemeenteraad bij besluit van 11 Januari ll. van deze beslissing bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende, dat tegen de vereeniging der beide scholen in een nieuwe te Klein-Doenrade wordt aangevoerd:

dat de beide scholen door een voldoend aantal kinderen worden bezocht om de

instandhouding dier inrichtingen te wettigen, namelijk de school te Oirsbeek door een getal, dat in den loop van 1882 66 à 68 bedroeg, en de school te Doenrade door een getal van, in datzelfde tijdsverloop, tusschen 50 en 59;

dat het schoolgebouw te Doenrade geene verbetering, althans van eenige beteekenis, behoeft, terwijl het bouwen eener kleine school te Oirsbeek in plaats van de bestaande, die niet langer bruikbaar is, minder kostbaar zijn zal dan de stichting eener nieuwe groote school;

dat op de instandhouding van de school te Doenrade door vele inwoners van dat dorp, blijkens een aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend adres, groote prijs wordt gesteld;

en eindelijk dat de afstand, dien de kinderen om de nieuwe school te bezoeken, zullen moeten afleggen, het schoolverzuim zal in de hand werken;

Overwegende, dat de nieuw te bouwen school is ontworpen juist in het midden der gemeente, aan den grooten weg van Sittard naar Heerlen, op eenen afstand van:

15 minuten van de kom van Oirsbeek;

20 minuten van het laatste huis van Oirsbeek;

18 minuten van de kom van Doenrade;

30 minuten van het laatste huis van Doenrade;

15 minuten van de kommen van Oppeven en van Gracht;

dat een zoodanige afstand ook voor kinderen van jeugdigen leeftijd geenszins als te groot kan beschouwd worden, en zulks te minder omdat de beide dorpen en de gehuchten door goede wegen met Klein-Doenrade verbonden zijn;

dat dus geen vrees behoeft te bestaan, dat uit hoofde van den af te leggen afstand het schoolverzuim zal toenemen;

Overwegende, dat het gezamenlijk getal der in de gemeente schoolgaande kinderen 127 bedraagt en zoodanig getal voor ééne school geenszins te hoog is; dat integendeel die ééne school beter kan zijn ingericht en daarin het classicaal onderwijs met meer zorg kan worden verstrekt; dat toch, wordt aan het voornemen gevolg gegeven en de school in zes klassen verdeeld, ook dan, wanneer minder dan 120 kinderen de lessen volgen, geen onderwijzer met het onderwijs en toezicht van meer dan twee klassen zal belast zijn, terwijl, bleef de tegenwoordige toestand gehandhaafd, slechts één onderwijzer voor drie klassen aanwezig zou zijn; dat voorts door de hoogere jaarwedden, die bij kleiner personeel kunnen worden betaald, ook geschikter onderwijzers zullen te vinden zijn;

dat dus, ook met het oog op het aantal leerlingen, ééne nieuwe school de voorkeur verdient boven de instandhouding der twee bestaande scholen;

dat, nu de school te Oirsbeek geheel onbruikbaar is en dus toch in of nabij dat dorp eene nieuwe zou moeten worden gebouwd, het verkieselijk is ééne groote nieuwe te stichten, die ook de andere bestaande vervangt;

Overwegende, dat onder deze omstandigheden de ingenomenheid der inwoners van Doenrade met de in hun midden gevestigde school geen voldoend motief kan opleveren om de vestiging eener school in het midden der gemeente tegen te houden;

dat derhalve de bezwaren tegen het raadsbesluit ingebracht, geenen voldoenden grond opleveren om Onze goedkeuring aan het raadsbesluit te onthouden;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg van 21 December 1882, 1e afd. A. la. 7215/3 H., alsnog goedkeuring te verleenen aan het besluit van den Gemeenteraad van Oirsbeek van 25 November 1880, strekkende tot vermindering van het getal openbare scholen in die gemeente.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 23 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

5°. van 23 April 1883, n°. 5, houdende beschikking op het beroep van *den Raad der gemeente Wijmbritseradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 28 *December* 1882, n°. 77, 2e *afdeeling F., waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting dier gemeente, voor den dienst van* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 86).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Wijmbritseradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 28 December 1882, n°. 77, 2e afdeeling F., waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting dier gemeente voor den dienst van 1883;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 April 1883, n°. 15;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 April 1883, n°. 1638, Afd. B. B.;

Overwegende, dat het besluit, waarbij Gedeputeerde Staten van Friesland aan de begrooting van inkomsten en uitgaven der gemeente Wijmbritseradeel voor 1883 hunne goedkeuring onthielden, de dagteekening draagt van 28 December 1882;

dat het adres, waarbij de Raad van genoemde gemeente deswege bij Ons voorziening vraagt, gedagteekend 13 Februari 1883, op den 15 daaraanvolgende bij Ons kabinet is ingekomen;

dat het recht tot het vragen van zoodanige voorziening bij art. 209, in verband met art. 200 der Gemeentewet beperkt is binnen eenen termijn van 30 dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, en die termijn in deze niet is in acht genomen;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Raad der gemeente Wijmbritseradeel niet-ontvankelijk te verklaren in zijn beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 28 December 1882, n°. 77, 2e afdeeling F.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's Gravenhage, den 23 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

Aan de orde is:

II. het beroep van *de Imperial-Continental-Gasassociation te Londen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Haarlem, waarbij haar vergunning is geweigerd tot het oprichten eener door stoom gedreven zwavelzure ammoniakfabriek in de Vestesteeg aldaar.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Nadat door de Imperial-Continental-Gasassociation gevestigd te London, bij request van 12 Mei 1882 aan Z. M. vergunning was aangevraagd, om op de terreinen, waarop hare gasfabriek te Haarlem gevestigd is, bij die fabriek een door stoom gedreven zwavelzuur-ammoniakfabriek als uitbreiding der bestaande inrichting, te plaatsen, heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, daartoe door Z. M. gemachtigd, op grond dat het verzoek niet strekte tot uitbreiding der bestaande gasfabriek, doch tot oprichting eener geheel op zich zelf staande fabriek voor zwavelzuur-ammonia,

aan de adressante te kennen gegeven, dat haar verzoek met de daarbij behoorende stukken ter beschikking gezonden was aan het Gemeentebestuur van Haarlem.

Volgens de bij dit verzoek overgelegde beschrijving, zou de inrichting gevestigd worden te Haarlem, op het perceel aan de Vestesteeg nos. 1 en 2, kadaster sectie C, nos. 3667, 3668 en 3801, zou er gestookt worden steenkolengas en bereid worden zwavelzure ammonia en zouden stoomwerktuigen van 8 en 18 paardenkrachten gebruikt worden.

Op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) op 20 Juli 1882 gehouden vergadering, zijn verschillende bezwaren tegen de voorgenomen inrichting in het midden gebracht. Achtereenvolgens zijn verschenen:

1°. J. F. Teunis, die als secretaris eener coöperatieve vereeniging tot het verschaffen van woningen voor ambtenaren en daaraan gelijk staanden stand te Haarlem, een request der vereeniging heeft overgelegd, waarbij deze zich verzet tegen de oprichting der fabriek, op grond dat daardoor schade aan hare 18 zoowel belendende, als in de nabijheid gelegen eigendommen zal worden toegebracht, daar niet alleen het schilderswerk tegen de uitdampingen der fabriek niet bestand zal zijn, doch ook de walgelijke stank, dien een dergelijke fabriek verspreidt, schadelijk is voor de gezondheid, daargelaten nog zelfs het gevaar, aan een in de onmiddellijke nabijheid gelegen dusdanige fabriek verbonden.

Tot staving van het betoogde werd nog gewezen op het feit, dat in Amsterdam, waar dergelijke fabriek bestaat, herhaaldelijk bij het Gemeentebestuur klachten daarover zijn ingekomen, zoodat dit dan ook beloofd heeft, bij het einde van den erfpachtstijd van den grond, waarop die fabriek is gevestigd, daarop zeer zeker te zullen letten. De comparant voornoemd betoogde voorts, dat de op de vergadering overgelegde verklaring van het Politie-Presidium te Frankfort, behelzende, dat de Ammoniawater-distilleerderij van de Imperial-Continental-Gasassociation aldaar nooit aanleiding tot klachten gegeven heeft, wel niet in aanmerking zal komen, terwijl een dergelijke fabriek in ons eigen land bestaat en in hare schadelijke werking kan worden gade geslagen;

2°. G. Wesseldijk, bewoner van een huis in de Wilhelminastraat, aanvoerende, dat de op te richten fabriek groote schade en groot nadeel aan menschen, dieren en planten zou toebrengen;

3°. H. Bremer, gebruiker van het perceel aan de Keizerstraat no. 1, kadaster sectie C, no. 3858, die een request overlegde van eenige eigenaars en gebruikers van perceelen aan de Zijlvest, waarin er op wordt gewezen dat de benaming „uitbreiding „der gasfabriek voor het bijplaatsen eener ammoniakfabriek" minder juist is; immers feitelijk zou er een ammoniakfabriek worden gesticht die geheel op zich zelf kan werken; dat verder groote schade aan hunne perceelen te wachten is, onverschillig hoe het fabriekaat zal bewerkt worden en dat de bewering, als zou de aanwezigheid der fabriek geen aanleiding tot klachten geven, eene bewering, gebaseerd op de in Frankfort opgedane ondervinding, van geen gewicht kan geacht worden, omdat het onbekend is, hoe de omgeving is dier fabriek en tevens, in welke verhouding haar directeur tegenover den eigenaar der Haarlemsche fabriek staat.

Bovengenoemde bezwaren werden mede gesteund door A. J. Duijfjes, eigenaar van

een huis in de Wilhelminastraat; J. B. Lasschuit, gebruiker van het perceel aan de Keizerstraat no. 9, kadaster sectie C, no. 3862 en Th. Figee, deze laatste vergezeld van een deskundige J. Swens, welke er mede nog op wees, dat de fabriek in Frankfort als distilleerderij niet met de te vestigen inrichting gelijk gesteld kan worden.

Voorts is ter gezegde vergadering nog ingekomen een bezwaarschrift van den schoolopziener in het district Haarlem, die zich verplicht acht op het feit te wijzen, dat de bedoelde inrichting in de dichte nabijheid van vier zeer bevolkte scholen zou komen te staan en dat zeer zeker de goedkeuring der bouwplannen van die scholen met het oog op het Koninklijk besluit van 3 Oct. 1879 ernstige bedenkingen zoude ontmoet hebben, indien de te vestigen fabriek reeds bestaan had, toen die plannen aan zijn oordeel werden onderworpen. — Zoowel de leerlingen van twee gemeentescholen en een groot gedeelte der bevolking der Rijksleerschool, als die der bijzondere meisjesschool van Mejufvrouw Liernur, moet zich viermaal daags bewegen langs den weg, onmiddellijk aan de ontworpen fabriek grenzende. Ook in haar belang meende de voornoemde schoolopziener de voorgenomen inrichting te moeten ontraden.

Voorts is terzelfde vergadering nog ingekomen een bezwaarschrift van J. de Cock c. s., allen eigenaars of bewoners van perceelen in de Wilhelminastraat, waarin als de overtuiging der adressanten wordt uitgesproken, dat hunne perceelen belangrijk in waarde zullen verminderen indien de fabriek tot stand mocht komen. Huns inziens is het zelfs overbodig dit nog nader aan te geven; reeds een gasfabriek, als de tegenwoordige, gelegen in het bebouwde, en zich meer en meer uitbreidende gedeelte der gemeente, waaraan vooral in den laatsten tijd schatten zijn ten koste gelegd, blijft voor de bewoners in hare nabijheid altijd eene ongewenschte zaak. Des te meer zal dit het geval zijn, wanneer de vergunning wordt verleend en een andere fabriek naast de bestaande mocht verrijzen.

Alle deze bezwaren werden zooveel mogelijk wederlegd door den directeur der gasfabriek, den heer S. J. van Limburg Stirum, die er o. a. op wees, dat het niet aangaat wat te Amsterdam gebeurt, als argument te bezigen voor wat hier zal geschieden.

Wat betreft de te vreezen schade voor de gezondheid, deze achtte hij overdreven De heer H. Salomons, ingenieur-directeur der fabriek, vestigde er nog de aandacht op, dat én in Weenen én in Frankfort én ook in Schiedam, dergelijke inrichtingen zonder bezwaar bestaan.

Ten slotte hielden de heeren Bremer en Teunis hun aangevoerde bezwaren vol, waarna de burgemeester nog verklaarde, dat ook de gemeente Haarlem als eigenares van het perceel aan de Gedempte Voldersgracht, kadaster sectie C, n⁰. 3009, tegen de voorgenomen inrichting bezwaar heeft. In eene na dit verhoor de commodo et incommodo ingekomen missive van den heer Van Limburg Stirum voornoemd, van 24 Juli 1882, werden de verschillende ter sprake gebrachte bezwaren kort wederlegd.

Burg. en Weth. van Haarlem hebben daarop bij besluit van 14 Sept. 1882, n⁰. 18/171, welk besluit den 16 d. a. v. is afgekondigd, de vergunning geweigerd op grond:

1°. dat het verzoek niet strekt tot uitbreiding der gasfabriek, maar tot oprichting van een geheel op zich zelf staande fabriek van zwavelzuur-ammonia;

2°. dat de naam van het te maken fabriekaat (zwavelzure-ammonia) niet strookt met, en de inrichting alzoo ook niet schijnt dezelfde te zijn, als waarvan sprake is in het getuigschrift van het Koninklijke Politie-Presidium te Frankfort a/d Main, van 3 Juli 1882, hetwelk handelt over een ammoniak wasser-distellerie;

3°. dat de schade en de overlast, die de gasfabriek aan de bewoners der omliggende huizen veroorzaakt, wel is waar belangrijk zijn, maar, als noodwendig voortvloeiende uit den aard der inrichting zelve, moeten geduld worden, doch dat er zeer groot bezwaar bestaat én voor die bewoners én in het algemeen belang, dat op het terrein der gasfabriek eene nieuwe inrichting verrijze, waarvan alweder nieuwe schade en nadeel voor menschen, dieren en planten in de omgeving is te vreezen.

Tegen dit besluit is het onderwerpelijk appel gericht dat, met voldoening aan de voorschriften van art. 15, al. 2 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), bij adres van 27 Sept. 1882 is ingesteld.

Na een overzicht van den feitelijken loop der quaestie te hebben gegeven, beweert appellante in dat adres, dat de meening van Burg. en Weth., als zou namelijk van de voorgenomen inrichting schade en nadeel te vreezen zijn, niet rust op eenig onderzoek of oordeel van deskundigen en ook in strijd is met elders opgedane ervaring, terwijl bovendien vrees voor schade en nadeel in het algemeen voor de wet geen grond kan opleveren, om de vergunning te weigeren. Zij verzoekt mitsdien dat Z. M. het besluit van Burg. en Weth. vernietige en de gevraagde vergunning alsnog verleene.

Gedep. Staten van Noordholland, op dit adres gehoord, hebben advies ingewonnen van Burg. en Weth. van Haarlem, van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat en van den geneeskundigen inspecteur in de provincie Noordholland.

Nadat Burg. en Weth. van Haarlem, bij missive van 5 Oct. 1882, n°. 18/1433, aan Gedep. Staten hun besluit van 14 Sept. nog nader hadden toegelicht en opgemerkt, dat de bewering van appellante, als zou de meening van het Dagelijksch Bestuur noch op onderzoek van deskundigen, noch op de wet berusten, blijkens hun besluit zelf onjuist zijn, hebben Gedep. Staten van Noordholland, onder opmerking dat hun noch uit dezen brief, noch uit de daarbij door het Gemeentebestuur overgelegde stukken, was gebleken, hoe de fabriek zal worden ingericht en hoe vrees voor hinder voldoende gepreciseerd zou zijn, het Gemeentebestuur uitgenoodigd, den directeur der fabriek te verzoeken nieuwe inlichtingen te geven, met een opgave van alles, wat verder de zaak duidelijk kon maken.

Aan deze uitnoodiging hebben Burg. en Weth. voldaan bij missive van 16 Nov. 1882, n°. 18/1660. — Zij gewagen daarin van een mededeeling van den opzichter over de gasverlichting, den heer A. J. van Eijndhoven, die, naar aanleiding van de door den directeur der fabriek verstrekte opgaven, als zijne meening te kennen geeft, dat, voor zoover hij uit de teekeningen heeft kunnen nagaan, de geheele bewerking zal plaats hebben in gesloten vaten, terwijl, indien dit niet het geval ware, zich zeer zeker schadelijke dampen zouden ontwikkelen; dat even als alle sulphaten, ook de ammonia zwavelzure zouten, geen reuk geven en dat alleen het distilleeren van het ammoniak-gas stank zou kunnen veroorzaken, doch dat hij voor zich dit niet wel mogelijk rekent, indien alle toestellen gesloten zijn. Hij durft te dier zake vooralsnog

echter geen beslist oordeel uitspreken, weshalve hij het wenschelijk acht, dat een onderzoek in eene dergelijke fabriek, bijv. te Rijssel, New-Castle, of Falmonth, worde ingesteld. Burg. en Weth. blijven ook na dit rapport aan hunne eenmaal geopperde bezwaren vasthouden; te meer nu daaruit blijkt, dat het distilleeren van ammoniak-gas schadelijke dampen kan veroorzaken, en de deskundige niet stellig kan verklaren, dat die altijd zullen kunnen voorkomen worden. Bij de missive van Burg. en Weth. aan Gedep. Staten, is nog gevoegd een uitvoerig rapport van den agent-directeur der gasfabriek, dd. 26 Oct. 1882, waarin de wijze van bewerking der op te richten ammonia-fabriek wordt geschetst. Nadat de gassen bereid zijn, wordt het vocht uit de verzadigingstoestellen naar een reservoir geleid, om alle onzuiverheden te kunnen doen bezinken; vervolgens stroomt het in een verdampingstoestel, waar het verwarmd wordt door stoompijpen, waardoor zwavelzuur-ammonia gevormd wordt. Deze toestel staat in verband met een 20 voet hoogen schoorsteen, waardoor de bij de verdamping ontstane dampen weggevoerd worden, die overigens reukeloos en onschadelijk zijn. Het water, dat na distilleering overblijft, laat men eerst in putten bezinken, de kalk slaat nêer en wat daarvan niet in de fabriek gebruikt wordt, wordt weggevoerd, evenals de kalk van de zuiveringskisten van het gas. Het overige water, koud geworden, geeft geen lucht en kan voor de zuiveringstoestellen in de gasfabriek en onder de roosters der gasovens gebruikt worden. Ten slotte wordt er nog op gewezen dat de inrichting geheel anders zal zijn, dan die in Amsterdam, en dat men zal werken volgens het Abbot-systeem hetwelk, ofschoon het gebreken heeft en kostbaarder is, op kleine schaal toegepast, zeer weinig hinder zal veroorzaken.

De geneeskundige inspecteur van Noordholland, mede door Gedep. Staten om advies verzocht, doet in zijn brief van 8 Dec. 1882 opmerken, dat bij het toepassen der nieuwe methode, waarbij de te gebruiken toestellen alle gesloten zijn, geen bijzondere hinder zal veroorzaakt worden door het ontwikkelen en ontsnappen van stinkende gassen.

Alleen bestaat bij verbranding onder den vuurhaard de mogelijkheid, dat de rook, die door hooge schoorsteenen wordt afgeleid, toch eenig zwavelzuur bevat en verder, dat de kalk, die voor de uitdrijving van het ammonia uit het gaswater gebruikt is, eenigen stank verspreidt, als de bewaring en wegvoering daarvan niet met zorg geschiedt.

Tevens bestaat de mogelijkheid, dat bij onvoldoend toezicht, hoewel dan ook tevens tot nadeel van den fabriekant, door al te sterke verwarming bij het afdampen der oplossing van zwavelzuur ammonia, reductie van dit zout kan plaats hebben, waarbij stinkende zwavelhoudende dampen ontstaan.

Toch ziet de Inspecteur geen bezwaar, om naast de bestaande inrichting een fabriek van zwavelzure ammonia op te richten, indien men zich bepaalt tot de bewerking van het door de gasfabriek zelve geproduceerde gaswater en, ofschoon nu uit de stukken niet blijkt dat geen ander gaswater zal verwerkt worden, de Inspecteur kreeg bij locaal onderzoek de verzekering, dat dit niet het geval zou zijn. Hij adviseert mitsdien tot vergunning onder die voorwaarde; tevens zou kunnen worden bepaald, dat de methode van bewerking nauwkeurig behoorde te worden omschreven.

De Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat is een ander gevoelen toegedaan. Deze, mede door Gedep. Staten gehoord, levert in zijn missive van 2 Jan. 1883 een

uitvoerig betoog, strekkende tot handhaving van het bestreden besluit. Ook hij kan niet inzien dat de fabriek als uitbreiding der bestaande inrichting kan beschouwd worden, aangezien hier toch alleen sprake is van het verwerken van een der vele producten, die door de gasbereiding worden verkregen, namelijk het zoogenaamde "ammoniawater", dat nog niet lang geleden met betrekkelijk groote financieele opofferingen door de gasfabrieken verwijderd en onschadelijk moest gemaakt worden, doch dat later na oprichting van zwavelzuur ammonia- en andere, speciaal daarvoor opgerichte fabrieken, waar het product als grondstof noodig was, tegen hooge prijzen aftrek vond.

Nadat de Hoofdingenieur vervolgens de motieven van het bestreden besluit in herinnering heeft gebracht, motieven, die ook volgens hem verre van ongegrond zijn, merkt hij op, dat het zijns inziens zeer begrijpelijk is dat het Gemeentebestuur, hetwelk alles in het werk stelt om het gedeelte der stad, waar de fabriek zal gevestigd worden, tot een aanzienlijke buurt te maken, het oprichten daarvan tegenwerkt. Wat het door den agent-directeur der gasfabriek bij het verhoor de commodo et incommodo aangevoerde betreft, daaromtrent merkt de Hoofdingenieur op, dat diens argumenten zeer weinig afdoende zijn. Eene gepreciseerde aanwijzing toch, hoe de fabriek wel zou worden ingericht in tegenstelling der Amsterdamsche, werd niet gegeven en het bloot verklaren, dat de bezwaren overdreven zijn, kan toch zeker niet als argument worden aangemerkt, evenmin als het mede in het midden gebrachte, dat de ingenieur-directeur der fabriek, achter wiens woning de fabriek zou opgericht worden, tegen den bouw zijnerzijds geen bezwaren oppert.

Naar aanleiding van het door dienzelfden ingenieur-directeur opgemerkte, dat namelijk èn elders èn o. a. hier in het land, te Schiedam dergelijke fabrieken zonder eenig bezwaar bestaan, heeft de Hoofdingenieur inlichtingen ingewonnen, waaruit gebleken is, dat de fabriek te Schiedam geheel op dezelfde wijze als die te Amsterdam is ingericht, die als bezwarend erkend wordt.

Trouwens, in de schriftelijke beantwoording der bezwaren van wege de gasfabriek bij brief van 24 Juli 1882, wordt dit feit niet meer als argument gebezigd.

Wat verder in laatstgenoemde missive gevonden wordt, dat namelijk de personen, welke bij het verhoor de commodo et incommodo bezwaren hebben ingebracht, verzuimd hebben na te gaan of hetzelfde stelsel, als in Amsterdam, werd toegepast, rescontreert de Hoofdingenieur hiermee, dat er noch teekeningen, noch beschrijving van het door den directeur bedoeld stelsel aanwezig waren; alleen was de Schiedamsche fabriek als voorbeeld aangehaald en daar geschiedde de bewerking juist op dezelfde wijze als te Amsterdam.

Ook wat tegen het door den schoolopziener aangevoerde, van wege appellante werd beweerd, was weinig afdoende; ook die ambtenaar kon zich bij het opperen van bezwaren, wegens de weinige gegevens, alleen bepalen bij den aan- en afvoer der producten, niet bij de bewerking zelve.

Terecht z. i. kon dan ook het gemeentebestuur, de bezwaren gegrond erkennende, de vergunning weigeren en nadat het appel was ingesteld, heeft het voor de fabriek schijnbaar gunstige advies van den opzichter over de gasverlichting geene verandering in zijne meening gebracht. En de Hoofdingenieur is van oordeel, dat Burg.

en Weth. terecht niet van meening veranderd zijn; immers au fond is het advies van den heer Van Eijndhoven zeer weinig beslissend.

Elk deskundige zal zeer zeker het aangevoerde over het niet-verspreiden van schadelijke dampen onderschrijven, zelfs dan nog, wanneer er sprake zou zijn van de ontwikkeling der meest vergiftige gassen; dat toch, indien inderdaad alle toestellen hermetisch gesloten zijn, van geen stankverspreiding sprake kan zijn, zal wel een axioma wezen, doch het is juist de vraag, of in de praktijk zulk een luchtdichte sluiting bij het onderhavige proces mogelijk zou zijn en of het materiaal, waaruit de vaten bestaan, tegen de inwerking van ammoniak en zwavelzuur bestand zou blijken te zijn.

Verder deelt de Hoofdingenieur mede, dat door hem het advies is ingewonnen van Dr. Levoir, leeraar in de scheikunde aan de Polytechnische school, en van den heer De Bruijn Kops, directeur der gemeente-gasfabriek te Delft. Dr. Levoir geeft te kennen, dat de methode zeer onjuist als „nieuw stelsel” wordt aangemerkt; de wijze van bewerking is reeds voor 10 à 15 jaren door den druk gemeen gemaakt.

De processen, in Engeland tegen naar dat zoogenaamde systeem Abbot ingerichte fabrieken gevoerd, bewijzen genoeg, dat die methode geenszins op den duur tegen schadelijke uitdampingen behoedt; en terwijl nu bij het door de fabriek voorgestelde systeem alles zal berusten op luchtdichte vaten en geleidingen en hermetische afsluitingen, men weet genoeg, wat deze beteekenen indien ze niet tevens hydraulisch zijn, wanneer men slechts let op de verschillende stelsels van gemeentereiniging, op verschillende plaatsen in gebruik. Deze alle heeten reukelooze verwijdering van faecale stoffen te waarborgen, doch hoever die reukeloosheid op den duur gaat, is aan iedereen bij ondervinding bekend. Dr. Levoir gaat verder en beweert dat, mits men platina gebruikt, wat nooit de bedoeling kan zijn, geen metaal en vooral niet ijzer, tegen de afwisselende werking van zuren en basen bestand is. In het begin moge alles goed gaan, van lieverlede zullen zich meer en meer lekken openbaren, die ten slotte niet meer hersteld kunnen worden. En is er in den toestel het kleinste lek, de doordringende gassen zijn voldoende, om de gansche omgeving te verpesten. Van lieverlede zal dus de omgeving der fabriek onbewoonbaar worden.

Daarbij komt, dat, moeten de filters van verzadigd vocht vernieuwd worden, wat met kleine of groote tusschenpoozen zal dienen te geschieden, dan is op zulk een dag de toestand steeds onhoudbaar. Dr. Levoir raadt dan ook tot wering der fabriek.

Nadat de Hoofdingenieur verder nog verslag geeft van een bezoek, door hem aan de gemeentelijke gasfabriek te Delft gebracht, waar hij vernam, dat verschillende gegronde klachten der bewoners van de buurt, het Gemeentebestuur bewogen hadden van de bewerking van ammonia-zwavelzuur af te zien en het ammoniak-water weder als vroeger naar elders te verkoopen. Hij is dan ook van oordeel, dat de vergunning niet behoort te worden gegeven, aangezien het oprichten der fabriek schade en hinder van ernstigen aard zal veroorzaken.

Gedep. Staten van Noordholland merken in hun ambtsbericht van 17/20 Jan. 1883, n°. 57, op, dat huns inziens Burg. en Weth. van Haarlem, in hunne missive van 16 Nov. 1882, n°. 18/1660, naar aanleiding van het daarin meegedeelde rapport van den heer Van Eijndhoven, tot een conclusie komen, waartoe in dat rapport geene

aanleiding bestaat. Volgens dat rapport toch zou de bereiding van zwavelzure ammonia en het distilleeren van het ammoniak-water kunnen geschieden zonder stank, indien het slechts in gesloten toestellen plaats heeft, wat juist in der appellante bedoeling ligt.

En wat nu verder de bezwaren betreft, die Burg. en Weth. ontleenen aan de omgeving der gasfabriek in het algemeen, en den hinder, die reeds van deze inrichting ondervonden wordt, — zoo komt het aan Gedep. Staten voor, dat aan die bezwaren nu toch niet al te veel gewicht mag worden gehecht, en wel ten eerste, omdat juist het terrein der gasfabriek, dat vroeger bijna geheel buiten het bebouwde gedeelte der stad lag, langzamerhand met huizen en straten aan alle zijden is omringd geworden, en wel op initiatief van het Haarlemsche Gemeentebestuur zelf, dat het plan tot de tegenwoordige uitbreiding heeft ontworpen en bevorderd; en ten tweede, omdat vóór korten tijd het Gemeentebestuur er toe is overgegaan om een aan de gemeente toebehoorend terrein, juist dat waarop thans de ammoniakfabriek zou worden opgericht, aan de gasfabriek tot uitbreiding harer terreinen te verkoopen.

Gedep. Staten komen tot de conclusie, dat de verschillende bezwaren niet genoegzaam gegrond en overdreven moeten geacht worden, indien slechts de bewerking der verschillende grondstoffen voorgescheven worde in gesloten toestellen en op de wijze door de directie der fabriek aangegeven en indien die verwerking wijders beperkt werd tot de grondstof, die de eigen gasfabriek te Haarlem zelve oplevert; welk een en ander als voorwaarde zou kunnen gesteld worden. Mitsdien adviseeren zij tot vernietiging der aangevallene beschikking en tot verleening der vergunning onder de voorwaarden, waarvan het concept bij hun missive is gevoegd.

Eindelijk verdient nog vermelding een adres van 16 Jan. 1883, den 20 d. a. v. bij Zr. Ms. Kabinet ingekomen, van F. v. d. Gragt c. s., in welk adres er op gewezen wordt, dat de perceelen, in de buurt der te vestigen inrichting gelegen, belangrijk in waarde zouden dalen en den eigenaren daardoor veel schade zou berokkend worden; dat verder een ammoniakfabriek, waar zij in een bevolkte buurt bestaat, schadelijk en hinderlijk is, daar toch het stelsel van hermetische afsluiting bij de bewerking practisch onuitvoerbaar is, aangezien, zooals door zeer vele deskundigen is opgemerkt, ook bij toepassing van alle voorzorgsmaatregelen, verspreiding der verpestende dampen niet kan worden voorkomen en in elk geval op enkele dagen, wanneer de stoffen, die tot zuivering van het product noodig zijn, door andere moeten vervangen worden, de verontreiniging in de lucht zich veel sterker zal doen gevoelen.

Nadat nu het beroep der Imperial-Continental Gasassociation bij missive van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 1 Febr. 1883, n°. 30, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, waren aangebracht, zijn nog verschillende stukken ingekomen, waarvan het, na hetgeen is voorafgegaan, voldoende kan geacht worden nog het volgende te relateeren.

In de missiven van C. G. E. G. Liernur van 12 Febr. 1883 en van J. Klein, van 24 Maart 1883, wordt op den hinder gewezen, dien de fabriek, wordt zij toegestaan, zou veroorzaken, terwijl in een schrijven van vrouwe F. A. C. Koenen, echtgenoote van Mr. A. J. Enschedé, van 14 Maart 1883, een door haar ingewonnen deskundig advies wordt medegedeeld van Dr. D. de Loos, directeur der Hoogere Burgerschool

te Leiden, dat in hoofdzaak het volgende behelst: De grondstof, welke men meest bij een zwavelzuur ammoniakfabriek gebruikt, is het gaswater der gasfabrieken; voorts kan men ook bezigen het ammoniak-houdende water, dat bij de distillatie van hoorn, leder, beenderen enz. ontstaat. Dat vele dier grondstoffen een alleronaangenaamste lucht bezitten is duidelijk; het minst onaangename is nog gaswater. Dit echter bevat steeds zwavel-ammonium, zoodat, wordt dit water met zwavelzuur verzadigd, er zwavelwaterstof ontstaat, een gas, dat een zeer merkbaren reuk heeft, en de metalen sterk doet aanslaan, zoodat deze bereidingswijze voor de buurt hoogst onaangenaam is.

De andere bereidingswijze, door namelijk het gaswater met kalk te koken, zoodat de ammonia ontwijkt, welke dan, hetzij direct, hetzij indirect, door zwavelzuur wordt opgevangen, is zeker minder schadelijk, doch hier is de condensatie niet altijd volkomen, zoodat de ammoniak alleszins merkbaar is. Daarenboven ontwijkt bij beide gevallen, als de vloeistof verdampt wordt, een weinig ammonia, en moet men niet vergeten, dat een dergelijke fabriek allerlei ammoniakhoudenden afval verwerkt en dat dusdanige verwerking in een volkrijke buurt allerminst is te verdedigen.

Verder is ingekomen een missive van F. van der Gragt en J. de Kock, van 14 Febr. 1883, bevattende een machtiging op den heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's Gravenhage, van wien daarop achtereenvolgens twee brieven zijn ingekomen, een van 19 Februari 1883 en een van 17 Maart 1883. In de eerste vestigt Mr. van Houten er nog de aandacht op, dat behalve de aard der fabriek ook het stoomwerktuig op zichzelf, voor de omgeving ernstig bezwaar zal opleveren en wel door de verspreiding van rook en stof en het gevaar voor brand en ontploffing.

Nader wordt dit nog geadstrueerd door de tweede missive, waarin gewezen wordt op een bericht, voorkomende in de Vlissingsche Courant van 25 Juli 1882, betreffende een aldaar voorgevallen ontploffing en waarin tevens een concept-adres aan het Vlissingsche Gemeentebestuur gevonden wordt over de bezwaren die de ammoniakfabriek aldaar veroorzaakt.

Eindelijk zijn door den gemachtigde van de appellante Mr. Vlielander Hein, onder dagteekening van 16 Febr. 1883, nog eenige stukken overgelegd en op 24 Maart 1883 eene uitvoerige memorie ingezonden van den hoogleeraar Gunning te Amsterdam, benevens een brochure „Abbot's improved sulfate of ammonia apparatus" en eenige attesten. — In bovengenoemde memorie spreekt de hoogleeraar als zijn gevoelen uit, dat de ingebrachte bezwaren overdreven moeten geacht worden. Vooreerst vestigt hij er de aandacht op, dat er veel meer grond bestaat, om de fabrikatie van zwavelzuur-ammonia, uit het gaswater eener bestaande gasfabriek op de terreinen dier fabriek, te noemen eene uitbreiding der fabriek, dan wel eene nieuwe fabrikatie; het gaswater toch is een onvermijdelijk bij-product, dat of verwijderd of verwerkt moet worden, en de overgang van het eene stelsel op het andere is een door de ontwikkeling der industrie van zelf aangewezen vooruitgang, die niet dan om overwegende bezwaren, mag worden tegengehouden. Ten tweede wijst de hoogleeraar er op, dat wel is waar een gasfabriek voor de omgeving een last is, doch dat het nooit bewezen is en theoretisch ook niet aannemelijk, dat zij nadeeligen invloed op menschen en planten in de nabijheid zou uitoefenen, indien de bewerkingen plaats hebben volgens de regels die wetenschap en ervaring aangeven.

Een gasfabriek verandert wat de belangen der omwonenden betreft niet wezenlijk van karakter, wanneer er de vervaardiging van zwavelzuur-ammonia uit gaswater aan verbonden wordt. Wel worden de bezwaren iets grooter, doch de nieuw bijgekomene zijn gemakkelijker dan de reeds bestaande, op te heffen. Een gasfabriek, die tevens gaswater tot zwavelzuur-ammonia verwerkt, kan zóó ingericht worden dat de last voor de omgeving niet merkbaar grooter is, dan wanneer zij het gaswater van hare terreinen verwijdert; vooral is dit gemakkelijk bij een fabriek, die alleen haar eigen gaswater verwerkt.

Wat de methode aangaat, deze is zeer zeker in sommige opzichten nieuw te noemen. Vooral uit het oogpunt van last voor de omgeving zijn daarin wezenlijke verbeteringen, in vergelijking met de oude methode aangebracht.

In het algemeen zijn de bezwaren, die in de verschillende stukken voorkomen, op zeer onbepaalde wijze aangegeven. De hoofdingenieur maakt echter bepaalde melding van zwavelwaterstof en blauwzuur; wat deze stoffen aangaat, kan de eerste door bepaalde middelen verwijderd worden en de tweede kan in de bij de bewerking ontstaande gassen en dampen niet voorkomen. Zwavelwaterstof echter zou, het moet erkend worden, groot bezwaar kunnen opleveren en voor het volkomen onschadelijk maken van dit gas moet zeer zeker gezorgd worden. Geschiedt dit echter op afdoende wijze, dan blijft er van de gas- en dampvormige producten, die bij bewerkingen vrij komen, niets over dan vluchtige teerbestanddeelen, die zich door de lucht in de omgeving zouden kunnen verspreiden. Lediging der putten toch en het schoonmaken der ketels kan ook geen anderen stank dan teer geven. Ook de waterdamp, die ontstaat, verspreidt alleen teerreuk. Vluchtige teerbestanddeelen nu worden nooit geacht hinder te veroorzaken, dan daar, waar zij in groote hoeveelheden verspreid worden. Bij de bestaande fabriek is dit niet het geval, en de kleine vermeerdering van deze vluchtige stoffen, die het gevolg zou wezen van de verwerking van het door haar geproduceerde gaswater, zal buiten het terrein der fabriek niet merkbaar wezen.

Om derhalve de verwijdering der zwavelwaterstof, waarop ten slotte alles aankomt, te bewerkstelligen, gebruikt men een buisgeleiding, die van de ketels, waar de vluchtige stoffen ontwikkeld worden, voert naar den vuurhaard of naar kisten met een opslorpende stof voorzien. Deze geleiding moet in alle onderdeelen luchtdicht zijn. Wel is door Dr. Levoir beweerd, dat dit, tenzij door hydraulische afsluiting, niet mogelijk is, doch hieromtrent merkt de hoogleeraar op, dat het Liernurstelsel te Amsterdam een afdoend bewijs voor het tegendeel kan geacht worden. — Voegt men hierbij, dat de buizen van den toestel tot verwerking van gaswater in de Haarlemsche fabriek zich in veel gunstiger conditie zullen bevinden, dan die van het Liernurstelsel, dan kan de fabriekant gerust op zich nemen te zorgen dat de geleiding der gassen en dampen uit de ketels naar de verzadigingstoestellen en van deze naar den vuurhaard of de absorptie-apparaten, altijd plaats hebbe, zonder dat er stank van zwavelwaterstof zelfs in de onmiddelijke nabijheid te bespeuren zij. Om de zwavelwaterstof dan te verwijderen is voorgesteld, om de gassen, die uit de buisgeleiding ontwijken onder den rooster van een vuurhaard te brengen. Trouwens, afgescheiden daarvan, heeft de fabriek zelve in het Duitsche ijzeroxyd een voortreffelijk materiaal om de zwavelwaterstof te absorbeëren.

Zijn uitgesproken oordeel dat de bezwaren veel te overdreven zijn voorgesteld, acht de hoogleeraar door dat een en ander genoegzaam gemotiveerd.

Nadere memoriën zijn bij den Raad van State niet ingekomen.

De heer Mr. J. J. Bergsma, advocaat te 's Gravenhage, ter vervanging van Mr. B. M. Vlielander Hein als gemachtigde optredende voor de appellante, ontwikkelt de gronden voor het ingesteld beroep en tracht daarbij aan te toonen dat de aangevoerde bezwaren zeer overdreven zijn. Naar zijne meening zal door de oprichting eener ammoniakfabriek geen nieuwe inrichting worden in het leven geroepen, doch slechts eene geringe uitbreiding worden gegeven aan de bestaande en ter plaatse sedert jaren geexploiteerde gasfabriek. De bedoeling is alleen het van de fabriek komende gaswater als grondstof bij de ammoniakbereiding te kunnen produceeren, hetgeen z. i. zonder eenigen nadeeligen invloed voor de gezondheid van nabijwonenden kan geschieden. Daar appellante zich volgaarne bereid verklaart met de door Gedep. Staten gestelde voorwaarden genoegen te nemen, zou hij het een schande voor Nederland achten wanneer de vergunning voor deze nijverheidsonderneming niet werd verleend. Hij dringt ten slotte aan om de concessie voorwaardelijk toe te staan.

Als gemachtigde voor eenige omwonende belanghebbenden treedt op de heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's Gravenhage, die de aangevoerde bedenkingen tegen de oprichting eener ammoniakfabriek nog nader toelicht en de toepassing vordert der wet van 1875, die eischt dat de vergunning niet wordt gegeven.

Op verschillende vragen van technischen aard, door den president en de leden der Afdeeling gedaan, worden vervolgens door de heeren S. J. Graaf van Limburg Stirum, directeur, en Salomons, technisch adviseur der gasfabriek inlichtingen gegeven.

III. het beroep van *Mr. W. A. Engelbrecht, te Arnhem, van eene uitspraak van den Commissaris des Konings in Gelderland, betreffende de inschrijving voor de militie van zijn zoon Johannes Frederik.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken met zijn schrijven van 12 Maart 1883, n°. 324, afd. M. S., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het door Mr. W. A. Engelbrecht te Arnhem ingestelde beroep van de uitspraak van Zr. Ms. Commissaris in Gelderland, van 6 Febr. ll., betreffende de inschrijving voor de militie van adressant's zoon Johannes Frederik.

Adressant is van oordeel, dat zijn zoon ten onrechte voor de militie is ingeschreven, omdat hij adressant, bij beschikking van den gouverneur-generaal van Nederl. Indië, met ingang van 6 Mei 1882, een tweejarig verlof naar Europa verkregen hebbende, zich op 1 Juli daaraanvolgende te Arnhem heeft gevestigd en sedert dien tijd daar verblijf houdt; dat hij voortdurend geacht moet worden in 's Rijks Overzeesche bezittingen te wonen en dus niet als ingezeten des Rijks kan beschouwd worden; dat alzoo zijn zoon krachtens de wet op de nationale militie, aangevuld bij die van

1 Mei 1863 (*Stbl.* n⁰. 44) vrijgesteld is van de inschrijving voor de nationale militie.

Op grond van deze beschouwing heeft adressant zijn bezwaar tegen het inschrijvingsregister bij Zr. Ms. Commissaris ingebracht, die evenwel bij uitspraak van 6 Febr. ll. heeft beslist, dat adressant's zoon terecht is ingeschreven, omdat de zoon van een Indisch ambtenaar, die zich met verlof hier te lande bevindt, tijdens de aangifte ter inschrijving van zijn zoon moet geschieden, niet in de termen der aangehaalde wet van 1863 valt.

Tegen deze beslissing is adressant bij Z M. in beroep gekomen bij een breedvoerig adres, waarin hij in de eerste plaats betoogt, dat appel in deze openstaat, omdat het bij art. 26 niet uitdrukkelijk is ontzegd, en rechtspraak hier slechts bij uitzondering aan den Commissaris des Konings is opgedragen, maar anders geheel buiten den werkkring van dien ambtenaar ligt.

Vervolgens verdedigt adressant in het breede zijne stelling, dat zijn zoon volgens de bepalingen onzer wetgeving niet behoorde te worden ingeschreven.

Van dit adres, in zijn geheel 12 bladzijden beslaande, zijn slechts de vier eerste op zegel gesteld, terwijl de acht volgende, de conclusie, waarbij vernietiging van de aangevallen beschikking en bevel tot doorhaling van den naam van adressant's zoon op het inschrijvingsregister verzocht wordt, en de onderteekening op ongezegeld papier zijn geschreven.

De Commissaris des Konings, op dit adres gehoord, bericht dat het geschil zijn actueel belang voor adressant heeft verloren, omdat zijn zoon op 21 Maart door Gedep. Staten wegens lichaamsgebreken voor den dienst ongeschikt is verklaard. Voorts wijst hij er op dat de militiewet geen beroep tegen beschikkingen als de aangevallene toelaat.

Adressant heeft te kennen gegeven, dat hij ook na de vrijstelling van zijn zoon, om het recht van het spel en het gewicht der zaak, in het algemeen belang gaarne eene beslissing van Z M. zou blijven te gemoet zien.

IV. het beroep van *C. C. Renken, te Nieuwe Schans, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Groningen, waarbij hij ongegrond wordt verklaard in zijn verzoek tot vernietiging van de te Winschoten gehouden loting voor de nationale militie.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Binenlandsche Zaken, onder dagteekening van 12 April 1883, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het door C. C. Renken te Nieuwe Schans ingestelde beroep van de uitspraak van Gedep. Staten van 9 Maart ll., n°. 78, 3e afd., waarbij hij ongegrond werd verklaard in zijn verzoek tot vernietiging van de te Winschoten op 1 Maart te voren gehouden loting voor de nationale militie.

Aan die loting hebben 18 lotelingen deelgenomen. Nadat 11 nummers uit de bus

waren getrokken, had de trekking der overblijvende 7 nummers plaats in de volgende orde:

B. Riemeijer	trekt nº.	18
W. Reinders	〃 〃	14
B. Renken (appellant's zoon).	〃 〃	3
L. van der Schoor de Boer .	〃 〃	5
W. Staal	〃 〃	13
W. Swarts	〃 〃	4
A. Verver	〃 〃	9.

Op grond dat bij deze loting onregelmatigheden, die op den uitslag der loting invloed konden hebben, plaats vonden, daarin bestaande, dat in strijd met art. 33 der wet op de nationale militie niet naar de alphabetische volgorde is geloot, vermits Riemeijer volgens die orde niet aan Reinders en Renken voorafgaat, maar daarop volgt — werd door den tegenwoordigen appellant aan Gedep. Staten van Groningen vernietiging der loting gevraagd. Bij hunne uitspraak van 9 Maart ll. werden de ingebrachte bezwaren ongegrond verklaard, omdat de alphabetische naamlijst, op wettige wijze tot stand gekomen, bij de loting te Winschoten op 1 Maart ll. gevolgd is, gelijk ook behoort, daar de alphabetische orde, waarnaar volgens art. 33 der wet de ingeschrevenen tot het trekken der nummers moeten worden opgeroepen, niet anders kon zijn, gelijk ook in art. 11 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1862 (*Stbl.* nº. 46) werd aangenomen, dan de volgorde waarin de lotelingen op de alphabetische lijst voorkomen, zoodat die lijst voor den Militie-Commissaris het eenige wettige middel is, om de orde te kennen, waarin de oproeping der ingeschrevenen behoort plaats te hebben, en mitsdien bij de loting te Winschoten volkomen in overeenstemming met de wettelijke voorschriften is gehandeld.

Bij de uitspraak van Gedep. Staten heeft C. C. Renken zich niet kunnen neêrleggen. Hij is daarvan in beroep gekomen, aanvoerende, dat niet art. 26 maar art. 35 der wet den weg aanwijst, hoe in een geval als het voorhandene moet worden gehandeld, en dat art. 33 bij de loting moet worden nagekomen, wat niet is geschied, daar B. Riemeijer heeft geloot vóór zijn zoon B. Renken en na dezen onder anderen L. van der Schoor de Boer.

De Commissaris des Konings in de prov. Groningen, op het appellatoir adres gehoord, vereenigt zich met de uitspraak van Gedep. Staten, die door hem in afschrift is overgelegd. Nadat de zaak bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, werd door appellant ook nog ingezonden het bij hem ontvangen afschrift van vermelde uitspraak, met te kennengeving dat hij verder geene memoriën of stukken heeft bij te brengen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Veertiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 9 *Mei* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 17 April 1883, n°. 24, houdende beschikking op het verzoek van *J. D. van Hasselt, te Kampen, om verlenging van den termijn bij Koninklijk besluit van* 26 *October* 1882, n°. 13, *gesteld voor het plaatsen en in werking brengen eener locomobile, bestemd tot bemaling van landerijen in de gemeente Oldebroek.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, blz. 441, en het daarop gevolgd besluit in denzelfden Jaargang, blz. 495).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het verzoek van J. D. van Hasselt, te Kampen, om verlenging van den termijn bij Ons besluit van 26 October 1882, n°. 13, gesteld voor het plaatsen en in werking brengen eener locomobile bestemd tot bemaling van landerijen in de gemeente Oldebroek;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 11 April 1883, no. 46, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Gelet op art. 13 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met wijziging in zooverre van Ons besluit van 26 October 1882, n°. 13, den bedoelden termijn tot 26 October 1883 te verlengen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 17 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. Vegelin van Claerbergen.
Refs.

2°. van 17 April 1883, n°. 25, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Henri Gevers, te Antwerpen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Zundert, van* 2 *November* 1882, *waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van een stoomgemaal op het perceel, gelegen in den Ouden Zoek, bij het kadaster der genoemde gemeente bekend in sectie K,* n°. 503, *tot kunstmatigen afvoer van het water in den Zoekschen Loop.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 69).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Henri Gevers, te Antwerpen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van Zundert, van 2 November 1882, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van een stoomgemaal op het perceel, gelegen in den Ouden Zoek, bij het kadaster der genoemde gemeente bekend in sectie K, n°. 503, tot kunstmatigen afvoer van het water in den Zoekschen Loop.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 4 April 1883 n°. 9;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 13 April 1883 n°. 33, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat het besluit van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zundert, waarbij aan Henri Gevers, te Antwerpen, de vergunning is geweigerd tot oprichting van een stoomgemaal in den Ouden Zoek onder die gemeente, kadaster sectie K, n°. 503, op 2 November 1882 is genomen en bij aankondiging van denzelfden dag ter openbare kennis is gebracht;

dat volgens art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) van de beslissing, ingevolge de artt. 8, 12 en 14 genomen, beroep bij Ons openstaat binnen 14 dagen na de afkondiging, bij art. 8 bedoeld;

dat echter appellant eerst bij adres, den 19 November 1882 bij Ons Kabinet ingekomen, zijn beroep heeft ingesteld en dus dien termijn niet heeft nageleefd;

dat derhalve art. 15 der wet niet is in acht genomen;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Appellant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 17 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN.
Ref.

3°. van 20 April 1883, no. 11, houdende beschikking op het beroep van *W. Besouw, slachter te Venloo, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 10 *November* 1882, *waarbij hem vergunning is geweigerd om in zijn huis, gelegen aan de Keulsche Poort, wijk C,* n°. 407, *bij het kadaster bekend sectie I,* n°. 513, *eene varkensslachterij op te richten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 75).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van W. Besouw, slachter te Venloo, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 10 November 1882, waarbij hem vergunning is geweigerd om in zijn huis, gelegen aan de Keulsche Poort, wijk C, n°. 407, bij het kadaster bekend sectie I, n°. 513, eene varkensslachterij op te richten;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 4 April 1883, no. 13;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 April 1883, n°. 55*e*, afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat als bezwaar tegen de gevraagde vergunning is aangevoerd, dat de varkensslachterij grooten stank en walgelijke uitdamping voor de belendende huizen zal teweeg brengen en dat de aanvrager even zoo goed als de andere varkensslachters in het gemeenteslachthuis zijn bedrijf kan uitoefenen: dat ook de Gemeenteraad aan het bestuur heeft opgedragen de varkensslachterijen niet in de huizen toe te laten, omdat in de gemeente een uitmuntend slachthuis bestaat;

dat Burgemeester en Wethouders op grond van deze bezwaren de gevraagde vergunning hebben geweigerd;

dat de appellant, tegen die beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat de personen, die bezwaren hebben gemaakt, volstrekt niet tot de onmiddellijke buren behooren en de onmiddellijke buren daarentegen geene bezwaren hebben ingebracht; dat het bloed der geslachte varkens voor den slachter te kostbaar is om dat door de goot te laten loopen, waar het tot bederf zou overgaan en stank zou kunnen veroorzaken; dat het gemeenteslachthuis voor hem om meer dan eene reden niet bruikbaar is;

dat het Geneeskundig Staatstoezicht er op aandringt, dat uit een hygiënisch oogpunt elk verzoek tot oprichting eener afzonderlijke slachterij in eene gemeente, waar een abattoir bestaat, van de hand gewezen zal worden, en dit te meer hier, waar de vergunning wordt gevraagd tot oprichting eener slachterij in eene bevolkte buurt welke slecht gerioleerd is en door uitbouwing der gemeente naar de zijde van het station weldra tot het centrum der gemeente behooren zal;

dat naar het oordeel van Gedeputeerde Staten van Limburg de vergunning voorwaardelijk zou kunnen worden verleend;

dat, zooals door Gedeputeerde Staten is opgemerkt, in de gemeente Venloo wel een gemeenteslachthuis bestaat, maar de gemeenteraad geen gebruik heeft gemaakt van de bevoegdheid, hem bij art. 4, n°. 2, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) gegeven, om het slachten elders dan in dat slachthuis te verbieden;

dat, zoolang zoodanig verbod niet is uitgevaardigd, het bestaan alleen van een gemeenteslachthuis volgens de wet geen grond is om elke aanvraag om eene particu-

liere slachterij op te richten af te wijzen, vermits tot weigering der vergunning alleen kunnen leiden de bezwaren, in art. 11 der aangehaalde wet genoemd;

dat, wat de vrees voor stank, walgelijke uitdampingen en daardoor schade voor de gezondheid betreft, in dit geval daarvoor geen grond bestaat; dat toch het slachten zal geschieden op eene opene plaats, aan drie zijden omgeven door het gebouw van den aanvrager en aan de vierde zijde uitkomende aan de straat, van welke zij door eenen muur ter hoogte van 2.65 M. is gescheiden; dat het bloed en andere afval dadelijk kan worden verwijderd of geworpen in den aanwezigen mestput, zoodat, indien deze behoorlijk wordt gesloten en op zijnen tijd geledigd, voor stank of schadelijke uitdampingen niet behoeft te worden gevreesd;

dat dan ook de naaste buren geene bedenking tegen het verleenen der vergunning hebben geopperd;

dat er alzoo geene gronden zijn om de weigering der vergunning te handhaven;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

a. te vernietigen het bovenvermeld besluit van Burgemeester en Wethouders van Venloo, van 10 November 1882 en alsnog aan Willem Besouw en zijne rechtverkrijgenden vergunning te verleenen om in het perceel, kadastraal bekend gemeente Venloo, sectie I, n°. 513, volgens de bij dit besluit behoorende teekening en beschrijving eene varkensslachterij op te richten, onder voorwaarde:

1°. dat de vloer der slachtplaats ondoordringbaar worde gemaakt door de voegen der hardsteenen met portlandcement te dichten en over de klinkerbestrating eene laag portlandcement aan te brengen;

2°. dat de bodem en de zijmuren van den mestput met portlandcement waterdicht worden gemaakt en die put van eene goed sluitende overdekking of luik worde voorzien;

3°. dat onmiddellijk na elke slachting alle bloed en andere afval dadelijk worde verwijderd of in den mestput worde geworpen en deze daarop onmiddellijk worde gesloten en ten minste éénmaal 's weeks worde geledigd;

b. te bepalen, dat de inrichting moet zijn voltooid en in werking gebracht binnen zes maanden na dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, 20 April 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN.
Refs.

BESCHRIJVING behoorende bij het verzoek van W. Besouw, om vergunning tot oprigting eener varkensslagterij in het pand n°. 407 van de Paradestraat te Venlo.

Het pand waarin ondergeteekende eene varkensslagterij wenscht op te rigten is gekwoteerd plaatselijk en kadastraal sectie I, n⁰. 513. Het bestaat uit slagplaats, gelegen tusschen mijn erven in de open lucht en omringd van een muur.

De afval der te slagten dieren zal ondergeteekende onmiddellijk na de slagting van de plaats verwijderen en naar een gesloten mestput brengen, en het spoelwater zal loopen van mijn erf door de Vildersgats en zoo vervolgens naar de molenbeek, gelijk met dat van mijn aangrende buren.

De slagting der varkens zal zoodanig geschieden dat er geen gevaar voor het publiek zal te vreezen zijn en dit ook geen hinder of nadeel er van zal kunnen hebben.

Aldus in duplo ingezonden door ondergeteekende den 18 September 1882.

(*get.*) W. Besouw.

Behoort bij Koninklijk besluit van 20 April 1883, n°. 11.
Mij bekend,
De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.
Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. Vegelin van Claerbergen.
Refs.

4°. van 20 April 1883, n⁰. 12, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *H. L. Heijkoop, Mr. J. J. Bergsma, J. A. Suurmond en C. J. E. C. L. Spiegel, te 's Gravenhage, van het besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 24/27 *November* 1882, n°. 2879/5, 1e *afd., waarbij aan J. G. de Ridder en diens rechtverkrijgenden aldaar vergunning is verleend tot het oprichten eener smederij in de Molenstraat* n°. 43, *kadastraal bekend als gemeente 's Gravenhage, sectie D*, n°. 78.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 56.)

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door H. L. Heijkoop, Mr. J. J. Bergsma, J. A. Suurmond en C. J. E. C. L. Spiegel, te 's Gravenhage, van het besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 24/27 November 1882, n⁰. 2879/5, 1e afd., waarbij aan J. G. de Ridder en diens rechtverkrijgenden aldaar vergunning

is verleend tot het oprichten eener smederij in de Molenstraat n°. 43, kadastraal bekend als gemeente 's Gravenhage, sectie D, n°. 78;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 4 April 1883, n°. 6;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 16 April 1883, n°. 53*f*, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat J. G. de Ridder, te 's Gravenhage, bij verzoekschrift van 6 October 1882, aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft gevraagd tot het oprichten eener smederij in perceel n°. 43 aan de Molenstraat, kadastraal bekend als gemeente 's Gravenhage, sectie D, n°. 708;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) op 6 November 1882 belegde vergadering schriftelijk door H. L. Heijkoop, leeraar aan de hoogere burgerschool te Gorinchem en eigenaar van de perceelen nos. 39 en 41 in de Molenstraat, en mondeling door Mr. J. J. Bergsma, zoowel in zijn privé als eigenaar en bewoner van het huis, erf en tuin n°. 45 in de Molenstraat, als ook als gevolmachtigde van voornoemden H. L. Heijkoop, benevens door C. J. E. C. L. Spiegel, gebruiker van de perceelen nos. 39 en 41 in de Molenstraat, J. A. Suurmond en L. van Soest, verschillende bezwaren tegen de voorgenomen inrichting zijn in het midden gebracht, hoofdzakelijk ontleend aan vrees voor brandgevaar en hinder van ernstigen aard;

dat Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, die bezwaren niet van genoegzaam gewicht achtende, om daarop een afwijzende beschikking te gronden, bij besluit van 24/27 November 1882, n°. 2879/5, 1e afd., aan J. G. de Ridder en diens rechtverkrijgenden de gevraagde vergunning onder zekere voorwaarden hebben verleend;

dat tegen deze beslissing H. L. Heijkoop, C. J. E. C. L. Spiegel en J. A. Suurmond bij adressen van 5 December 1882 en Mr. J. J. Bergsma bij adres van 6 December 1882, Onze voorziening hebben ingeroepen;

Overwegende, dat het perceel, tot smederij bestemd, ingesloten wordt door twee aangrenzende groote huizen, die elkander van achteren raken, en dat voorts op het binnenplaatsje, hetwelk het perceel van den heer Mr. J. J. Bergsma van de smidse scheidt, welk plaatsje tusschen de hooge muren der belendende panden in gelegen en slechts 1 bij 1.2 Meter groot is, een kelderraam van het aan dien appellant toebehoorend perceel uitkomt, benevens de ramen van twee bovenkamers van dat perceel, terwijl, hetzij onmiddellijk, hetzij met een geringe tusschenruimte, alsmede de huiskamer, de studeerkamer en de keuken van genoemden appellant, aan gezegd binnenplaatsje grenzen;

dat verder de smidse zou aangebracht moeten worden aan een zich op genoemd binnenplaatsje bevindend schuurtje tegen de muren van de twee aan den appellant H. L. Heijkoop in eigendom toebehoorende perceelen, sinds jaren tot bijzondere school met daaraan verbonden kostschool dienende;

dat het geraas, onvermijdellijk aan het smidsbedrijf verbonden, bij een plaatselijken toestand, als naar het zooeven uiteengezette in deze blijkt aanwezig te zijn, van dien aard moet geacht worden, dat daaruit zoowel voor de gebruikers van het perceel

n°. 45, indien het al niet voor een gedeelte ter bewoning ongeschikt wordt, althans hinder van ernstigen aard zou ontstaan, alsook een belemmering in het gebruik voor de onmiddellijk aangrenzende bijzondere school van den appellant Spiegel te duchten zou wezen, aan welk een en ander door voorwaarden niet ware te gemoet te komen; dat derhalve de verleende vergunning niet kan worden gehandhaafd;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het besluit van Burgemeester en Wethouders van 's Gravenhage, van 24/27 November 1882, n°. 2879/5, 1e afd.; en te beslissen, dat de door J. G. de Ridder gevraagde vergunning tot oprichting eener smederij in het bovenomschreven perceel niet kan worden verleend.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walton on Thames, den 20 April 1883.

WILLEM

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. Klerck.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. Vegelin van Claerbergen.
Refs.

Aan de orde is:

II. het beroep van *A. Kleijn, te Meerkerk, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij een besluit der vereenigde vergadering van stemgerechtigde ingelanden van de polders Noordzijde, Botersloot, Grootewaard en Over Slingeland, tot inwinning van een rechtskundig advies, is gehandhaafd.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid met zijn schrijven van 12 April 1883, n°. 29, Afd. Waterstaat A, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van A. Kleijn, te Meerkerk, van een beschikking van Gedep. Staten van Zuidholland, van 6 Febr. 1883, n°. 68, waarbij is afgewezen zijn verzoek om vernietiging van een besluit van Stemgerechtigde Ingelanden van den polder Botersloot onder Noordeloos, tot inwinning van een rechtskundig advies.

Op 14 Oct. 1882 is eene vereenigde vergadering gehouden van Stemgerechtigde Ingelanden van de polders Noordzijde, Botersloot, Grootewaard en Over Slingeland te Noordeloos. Blijkens een uittreksel van de notulen van het in die vergadering verhandelde, heeft de voorzitter daar de wenschelijkheid aangetoond van te onderzoeken of de polders op hunne eigen gronden en wateren jacht- en vischrechten kunnen doen gelden en is alstoen met groote meerderheid van stemmen besloten te onderzoeken of de polders die rechten al dan niet bezitten.

De voorzitter der polders Noordzijde, Botersloot en Grootewaard, heeft aan Gedep. Staten bericht, dat hij op verzoek van den voorzitter van den polder Over Slingeland naast hem de leiding der vergadering had op zich genomen; dat de stemmen, uitgebracht door stemgerechtigden, van elken polder afzonderlijk zijn opgenomen, zoodat de aangevraagde machtiging voor elken polder afzonderlijk bij meerderheid van stemmen werd verkregen; dat de adressant dan ook niet verzocht had de geheele vergadering nietig te verklaren, maar alleen gevraagd had de nietigverklaring van het ééne genoemde punt, op grond dat de vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden niet bevoegd zou zijn, bij meerderheid van stemmen het bestuur te machtigen een onderzoek te doen instellen naar door anderen beweerde rechten op de eigendommen van den polder. De vier bedoelde polders hebben wel geen gemeenschappelijk reglement, maar hebben sedert het einde der vorige eeuw gemeenschappelijke eigendommen beheerd en leeningen gesloten en door ieder ingeland wordt jaarlijks, zoo noodig, omslag betaald boven de gewone polderlasten wegens kosten der vereenigde polders, welke kosten door adressant altijd betaald zijn.

Gedep. Staten hebben des adressants verzoek om vernietiging van gemeld besluit afgewezen, op grond dat de vergadering van stemgerechtigden eens polders, aan welke de beslissing omtrent het al of niet voeren van een proces van wege den polder behoort, uit den aard der zaak de bevoegdheid heeft, zich door een deskundige te doen voorlichten omtrent het al of niet bestaan van eenig burgerlijk recht, dat beweerd wordt aan den polder toe te komen; dat adressants beweeren bij memorie van 8 Jan. aangevoerd, als zou tot het inwinnen van gezegd advies op 14 Oct. 1882 niet zijn besloten afzonderlijk door de ingelanden van den polder Botersloot, maar door eene op geen reglement steunende vergadering der gezamenlijke ingelanden van de 4 polders onder Noordeloos, in strijd was met zijn eigen verzoek, dat juist gericht was tegen, en dus de erkentenis bevatte van het bestaan van een besluit, daartoe door de vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden van den polder Botersloot op dien 14 Oct. afzonderlijk genomen en mitsdien in geene aanmerking kon komen. Gedep. Staten overwogen daarbij bovendien dat, ofschoon eene vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden der vier polders onder Noordeloos, geen wettig bestaan heeft en zoodanige vergadering mitsdien geen wettig, d. i. die polders bindend besluit zou kunnen nemen, daardoor niet is verboden een gelijktijdig bijeenkomen der ingelanden van gezegde polders terzelfder plaatse tot bespreking van een hun gemeen of gelijk belang van deze allen, ten einde daarna door de, behoorlijk opgeroepen vergaderde ingelanden van elken polder, al zij het in elkanders tegenwoordigheid, met eigen meerderheid van stemmen een afzonderlijk besluit worde genomen, en dat zulk een besluit wettig is te achten.

Tegen die beslissing van Gedep. Staten is adressants hooger beroep gericht. Hij beweert dat er in de gehouden vergadering geen spraak geweest is van eenig burgerlijk recht, dat beweerd wordt aan de polders toe te behooren, maar dat men zich had voorgesteld een rechtskundig advies in te winnen of de ambachtsheer van Noordeloos in die gemeente het jacht- en vischrecht bezit op landerijen en wateren, welke aan verschillende eigenaars behooren en het naar zijne meening in strijd is met artt. 47 en 64 van het Algemeen Polderreglement, dat eene vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden een onderzoek doet instellen naar een burgerlijk recht, waartoe alleen de betrokken eigenaars bevoegd zijn. Adressant verklaart daarbij dat er voor de vier polders te gelijk slechts ééne stemming heeft plaats gehad, even als of het gecombineerde polders onder één bestuur waren. Het besluit is dus niet bij afzonderlijke stemming met eigen meerderheid van stemmen door de vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden van den polder Botersloot genomen.

Gedep. Staten, op dit adres gehoord, merken op dat art. 95, al. 2, van het Algemeen Polderreglement wel beroep toekent van beschikkingen van hun college, waarbij een besluit van de vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden is vernietigd, doch niet tegen een besluit, waarbij — gelijk hier — een verzoek tot vernietiging werd afgewezen, zooals reeds is beslist bij Koninklijke besluiten van 20 Febr. 1882, n⁰. 10 en 14 Mei 1882, n°. 21. — Zij zijn mitsdien van oordeel dat adressant niet-ontvankelijk is in zijn verzoek.

Bij den Raad van State is ingekomen een schrijven van adressant, nader verklarende dat de polders Noordzijde en Over Slingeland geen landerijen in eigendom bezitten en het niet bekend is dat de 4 polders onder Noordeloos wateren in onverdeeld bezit hebben, waarin het vischrecht aan anderen toebehoort, weshalve het genomen besluit alleen het algemeen jacht- en vischrecht in de gemeente kan ten doel hebben.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vijftiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 16 *Mei* 1883

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 4 Mei 1883, n°. 5, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Opsterland, van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, dd.* 11 *Januari* 1883, n°. 46, *waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting der ontvangsten en uitgaven van die gemeente, over het dienstjaar* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 89).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Opsterland, van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, dd. 11 Januari 1883, n°. 46, waarbij goedkeuring is onthouden aan de begrooting der ontvangsten en uitgaven van die gemeente, over het dienstjaar 1883;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 18 April 1883, n°. 17;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 April 1883, n°. 1712, Afd. B. B.;

Overwegende, dat P. Winkel op 6 Mei 1874 tot gemeenteveldwachter van Opsterland is aangesteld en als zoodanig eene jaarwedde heeft genoten van *f* 475, waarvoor telken jare een daartoe strekkende post op de begrooting is uitgetrokken;

dat hij door Burg. en Weth. dier gemeente op 6 Jan. 1877 tevens is benoemd tot concierge van het gemeentehuis te Beetsterzwaag, aan welke betrekking, behalve genot van vrije woning, vuur, licht en emolumenten, eene wedde was verbonden van *f* 100 per jaar, en dat die wedde bij een Raadsbesluit van 1 Nov. 1879 werd verhoogd met *f* 50 ter vervanging eener vroegere, naar het schijnt onder den naam van gratificatie, genotene toelage van gelijk bedrag;

dat, toen in het najaar van 1881 in den Gemeenteraad aan de orde was een voorstel van Burg. en Weth, tot instelling van een nieuw gemeenteambt, namelijk bode van het gemeentehuis, en wel op grond dat de in functie zijnde concierge, tevens veldwachter, geene bodediensten kon waarnemen, — door eenige raadsleden, die het gelijktijdig waarnemen der betrekking van veldwachter en concierge afkeurden, werd opgemerkt dat de benoeming van Winkel indertijd tot concierge ten onrechte door Burg. en Weth. was geschied, als behoorende zoodanige benoeming aan den Gemeenteraad;

dat, als gevolg van dien, de Gemeenteraad besloot zich tot Ons te wenden met verzoek het bedoelde besluit van Burg. en Weth. van 6 Jan. 1877 te vernietigen;

dat aan dat verzoek is voldaan en bij Ons besluit van 18 April 1882 (*Stbl.* no. 52), gezegd besluit van Burg. en Weth. van Opsterland, wegens strijd met art. 145 der Gemeentewet, is vernietigd;

dat de Gemeenteraad, daarmede in kennis gesteld, op 23 Mei 1882 besloot nu zijnerzijds slechts tijdelijk aan voornoemden Winkel op te dragen de betrekking van concierge, namelijk tot 12 Mei 1883, en in eene vergadering in Nov. 1882 nader een besluit te nemen omtrent de vraag of hij na dien tijd als concierge zou bestendigd worden;

dat dienvolgens op 16 Nov. 1882 de zaak andermaal in den Gemeenteraad aan de orde is gesteld en toen door den burgemeester namens het Dagelijksch Bestuur is voorgesteld, genoemden Winkel na verloop van den bepaalden tijd als concierge te continueeren, doch dat dit voorstel is verworpen.

dat de burgemeester daarop aan Onzen Commissaris in de provincie in overweging heeft gegeven de jaarwedde van Winkel als veldwachter met ingang van 12 Mei 1883 te verhoogen met *f* 200 en zulks uitdrukkelijk: „ten einde hem eenigszins schadeloos „te stellen voor het gemis der financieele voordeelen, die hij als concierge genoot", en dat Onze Commissaris in de provincie, zich met dat aldus gemotiveerde voorstel vereenigende, bij besluit van 27 Nov. 1882 de jaarwedde van genoemden Winkel, als gezegd bedragende *f* 475, met *f* 200 heeft verhoogd en alzoo gebracht op *f* 675;

dat daarop Gedep. Staten van Friesland, toen de begrooting der ontvangsten en uitgaven van de gemeente Opsterland, over het dienstjaar 1883, aan hen ter goed-

keuring was aangeboden, met het oog op dat besluit van Onzen Commissaris, den Raad uitnoodigden die begrooting derwijze aan te vullen, dat daaruit het aldus verhoogde traktement van den gemeenteveldwachter zou kunnen voldaan worden;

dat, toen de Gemeenteraad weigerde daartoe over te gaan, Gedep. Staten, na eerst op 28 Dec. 1882 een besluit te hebben genomen als bedoeld bij art. 211 der Gemeentewet, bij resolutie van 11 Jan. 1883, n°. 46, art. 5, van afdeeling I van Hoofdstuk I der begrooting van uitgaven verhoogden met eene som van *f* 127.22, uitmakende de aan den veldwachter P. Winkel verleende verhooging van jaarwedde van 12 Mei tot 31 Dec. 1883 naar den maatstaf van de hem over het volle jaar toegekende verhooging ad *f* 200 en de gemeentebegrooting aan den Raad teruggezonden tot aanwijzing der middelen om die verhoogde uitgaaf te dekken;

en dat de Gemeenteraad op 25 Jan. ll. besloot aan die uitnoodiging niet te voldoen, maar van voorschreven besluit van Gedep. Staten bij Ons in beroep te komen, aan welk besluit bij adres van 5 Febr. daaraanvolgende uitvoering is gegeven;

Overwegende, dat bij art. 191 der Gemeentewet wel de regeling der bezoldiging van den commissaris van politie, maar niet die van den veldwachter, aan den Gemeenteraad is onttrokken, en er ook geene andere wetsbepaling bestaat, die met betrekking tot de veldwachters eene uitzondering maakt op den regel, vervat in art. 136 dier wet, volgens welken de Raad de bezoldiging van alle plaatselijke ambtenaren en bedienden regelt;

dat de jaarwedde van den veldwachter, waarvan in deze de reden is, onbetwist van zijne aanstelling af bedraagt *f* 475 en dat dit dus het bedrag is naar hetwelk de genoegzaamheid van den op de begrooting van uitgaven voorkomenden post behoort te worden beoordeeld, immers zoolang daarin niet op wettige wijze eene verandering is tot stand gekomen;

dat, dewijl zoodanige wettige verandering, waarvoor naar het boven overwogene eene regeling van ander gezag dan van den Gemeenteraad uitgaande, niet ware te houden, geene plaats heeft gevonden, Gedep. Staten dan ook krachtens art. 212 der Gemeentewet geene uitgave voor jaarwedde van den veldwachter op de begrooting konden brengen, berekend naar eenen grondslag hooger dan *f* 475 per jaar;

dat mitsdien het aangevallen besluit van Gedep. Staten, waarbij zij nochtans tot dusdanige verhooging overgingen, niet kan worden gehandhaafd en de door hen aangebrachte verhooging ongedaan moet worden gemaakt;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Gedep. Staten van Friesland, van 11 Jan. 1883, n°. 46, 2e afd. F., de verhooging met *f* 127.22, door Gedep. Staten bij dat besluit aangebracht in art. 5 van Afdeeling I van Hoofdstuk I der begrooting van uitgaven, door den Gemeenteraad uitgetrokken met *f* 3350, buiten effect te stellen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 4 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 4 Mei 1883, n°. 6, houdende beschikking op het beroep van *D. J. Oggel, te Axel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van* 17 *November en* 1 *December* 1882, no. 12, *waarbij hij vervallen is verklaard van het lidmaatschap van den Raad dier gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 32).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van D. J. Oggel, te Axel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van 17 November en 1 December 1882, no. 12, waarbij hij vervallen is verklaard van het lidmaatschap van den Raad dier gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 6 Maart 1883, n°. 3;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 April 1883, n°. 1082, afd. B. B.;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten van Zeeland, nadat M. J. van Vessem, wethouder te Axel, aan hen had medegedeeld, dat het raadslid D. J. Oggel, te Axel, in strijd met art. 24 slot-alinea der Gemeentewet petroleum leverde aan de gemeente, na ingesteld onderzoek en na het betrokken lid van den Gemeenteraad te hebben gehoord, bij besluit van 17 November en 1 December genoemden Oggel vervallen verklaard hebben van het lidmaatschap van den Gemeenteraad;

dat Oggel, bij adres dd. 11 December 1882, van deze beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert: dat hij niet wist, dat de door hem aan C. P. Gast, aannemer der gemeentelijke straatverlichting, verkochte petroleum zou moeten dienen voor die straatverlichting, en art. 24 der Gemeentewet als strafbepaling in beperkten zin moet worden opgevat, ook omdat het anders voor elken koopman onmogelijk zijn zou, lid van den Gemeenteraad te worden, aangezien hij niet vooraf kan weten, of

datgene wat hij verkoopt aan iemand, die levert aan de gemeente, zal strekken ten behoeve der gemeente, dan wel ten behoeve van anderen;

Overwegende, dat ten deze is gebleken:

uit het bericht van Burgemeester en Wethouders van Axel, dat Gast erkend heeft in 1881 met Oggel eene overeenkomst te hebben aangegaan tot levering van 6 vaten petroleum, en van 10 vaten voor het geval hij aannemer van de straatverlichting werd, een en ander voor een vasten prijs gedurende het seizoen, en in het najaar van 1882 kort voor de aanbesteding der straatverlichting aan Oggel gevraagd te hebben, voor welken prijs deze hem, voor het geval hij aannemer werd, de gedurende den winter zoowel voor den uitverkoop in het klein als voor de straatverlichting benoodigde petroleum wilde leveren;

en na de aanneming daaromtrent voor eene onbepaalde hoeveelheid met Oggel overeengekomen te zijn, tegen den vasten prijs van 10 cents per kilogram;

uit de mededeelingen van Gedeputeerde Staten:

dat Oggel, door hen gehoord, op 27 October 1882 volmondig erkend heeft, des bewust, aan den aannemer der gemeentelijke straatverlichting de daartoe noodige hoeveelheid petroleum te leveren;

dat derhalve de door appellant in zijn appellatoir adres gevoerde beweering, dat hij onkundig was dat de door hem te leveren petroleum voor de gemeenteverlichting bestemd was, blijkbaar onaannemelijk is;

dat alsnu te onderzoeken valt, of het raadslid Oggel door bedoelde handeling middellijk heeft deelgenomen aan levering ten behoeve der gemeente in strijd met art. 24 der Gemeentewet;

dat middellijke levering ten behoeve der gemeente plaats heeft onder anderen door levering aan een aannemer van gemeentewerken of gemeente-benoodigdheden, wanneer het raadslid — leverancier weet of voorzien kan dat door zijne levering zijn belang gemoeid wordt bij den omvang, den loop of de gevolgen der aanneming of levering aan de gemeente;

Overwegende, dat zoodanig belang in casu aanwezig is, aangezien over eene onbepaalde hoeveelheid van eene bepaalde qualiteit en voor een bepaalden prijs is overeengekomen, eene hoeveelheid die afhankelijk zou zijn van de consumtie der gemeente;

Overwegende, dat dus het raadslid Oggel belang had bij het goedkeuren van de aan de gemeente te leveren petroleum en bij de hoeveelheid der voor de straatverlichting gebezigde petroleum, zoodat, indien de Gemeenteraad bij voorbeeld eene beslissing had te nemen over het getal lantaarns of den tijd, gedurende welken die zouden branden, het belang der gemeente in strijd zou kunnen zijn met zijn persoonlijk belang;

Overwegende, dat de verbodsbepaling van art. 24 der Gemeentewet juist geschreven is met het doel om zoodanigen strijd van belangen bij de leden van den Raad te voorkomen;

dat derhalve dit artikel in verband met art. 26 te recht op D. J. Oggel is toegepast;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Steten van Zeeland, van

17 November en 1 December 1882 het daartegen door D. J. Oggel ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 4 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3o. van 4 Mei 1883 no. 7, houdende beschikking op het beroep door *A. Doornbos, steenfabrikant te Losdorp, ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, van* 1 *December* 1882, no. 63, 3e *afd., waarbij hij vervallen is verklaard van het lidmaatschap van den Gemeenteraad van Bierum.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 43).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, door A. Doornbos, steenfabrikant te Losdorp, ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen, van 1 December 1882, no. 63, 3e afd., waarbij hij vervallen is verklaard van het lidmaatschap van den Gemeenteraad van Bierum;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 6 Maart 1883 no. 4;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 April 1883, no. 1083, afd. Binnenlandsch Bestuur;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Bierum in zijne vergadering van 18 October 1882, gehoord de mededeeling van den voorzitter, dat door het raadslid A. Doornbos de benoodigde steen wordt geleverd aan P. Dertien, de aannemer van den verbouw en de vergrooting van het schoolgebouw te Holwierde, besloten heeft genoemden Doornbos te schorsen als lid van den Gemeenteraad;

dat Gedeputeerde Staten van Groningen, na een ingesteld onderzoek en na den geschorste bij herhaling te hebben gehoord, de gegrondheid der aangevoerde feiten erkennende, bij besluit van 1 December ll. appellant vervallen hebben verklaard van het lidmaatschap van den Gemeenteraad;

dat A. Doornbos, van deze beslissing bij adres dd. 13 December ll. bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat een verkoop van materialen aan een persoon, die nà dien verkoop aannemer wordt van een gemeentewerk en daartoe die materialen gebruikt, zonder dat de leverancier wist of kon weten, dat het verkochte voor dat werk zou worden verbruikt, ja! zonder dat hij wist of kon weten — evenmin als de aannemer zelf —, wie aannemer van dat werk zou worden, niet is eene middellijke deelneming aan eene levering of aanneming ten behoeve der gemeente, zooals in art. 24 der Gemeentewet wordt bedoeld;

Overwegende, dat uit de overgelegde stukken blijkt:

dat de Gemeenteraad van Bierum in den zomer van 1882 besloten heeft tot den verbouw van het schoolgebouw te Holwierde;

dat twee dagen vóór de daarvoor te houden aanbesteding de timmerman Dertien aldaar aan Doornbos gevraagd heeft, of hij over steen beschikken kon en tot welken prijs dat alstoen over het aantal (35000), de soort en den prijs is overeengekomen;

dat dientengevolge, zooals door Doornbos voor Gedeputeerde Staten is verklaard, hij, Doornbos, tot de levering gehouden (zijn keur kwijt was) maar Dertien niet gebonden was en hem den steen had kunnen laten houden;

dat daarop de aanbesteding heeft plaats gehad, waarbij Doornbos tegenwoordig was, en de aanneming is gegund geworden aan P. Dertien, die niet was de laagste inschrijver, waarna Dertien de voorwaardelijk gekochte steen heeft geaccepteerd en daarover beschikt en daarvan 27000 voor het bewuste merk gebruikte;

Overwegende, dat blijkens het verbaal, door Gedeputeerde Staten opgemaakt van het op 27 October 1882 gehouden verhoor, door appellant toenmaals is te kennen gegeven, dat hij wel dacht, dat de steen voor den schoolbouw te Holwierde zou dienen, maar in zijn aan Ons gericht adres die erkenning niet handhaaft, als moetende deze, zoo hij haar al mocht hebben gedaan, zijns inziens niet gescheiden worden van verschillende daarbij gemaakte bijvoegingen, terwijl hij laatstelijk in eene ingediende memorie beweert tijdens den verkoop volstrekt niet te hebben gedacht, dat de steen voor eenig gemeentewerk zou gebruikt worden;

Overwegende, dat alsnu te onderzoeken valt, of het raadslid Doornbos door bedoelde handeling middellijk heeft deelgenomen aan aanneming of levering ten behoeve der gemeente, in strijd met art. 24 der Gemeentewet;

dat het doel dezer wetsbepaling, gelijk uit hare geschiedenis blijkt, is om te voorkomen, dat „een particulier belang in gemeenschap worde gebracht met de publieke betrekking, die men bekleedt, en mitsdien moet worden aangenomen, dat eene verbodene middellijke deelneming onder anderen plaats heeft door levering aan eenen aannemer van een gemeentewerk, wanneer het raadslid-leverancier weet of voorzien kan, dat door zijne overeenkomst tot levering zijn bijzonder belang gemoeid wordt bij de aanneming of levering aan de gemeente, hetzij wat betreft de voorwaarden daarvan, hetzij ten aanzien van de vergunning of van den persoon, wien het werk wordt toegewezen, hetzij met betrekking tot de gevolgen der besteding of levering;

dat dit in dezen moet geacht worden het geval te zijn;

dat het toch volkomen onaannemelijk is, dat appellant twee dagen vóór de besteding van den schoolbouw te Holwierde, terwijl hij steenfabrikant is en als raadslid bekend

was met de te dier zake door den Raad genomen besluiten, van die besteding onkundig zou zijn geweest of deze hem kon zijn ontgaan;

dat in allen gevalle appellant, zoo hij het al niet heeft geweten, had kunnen en moeten voorzien, dat de verkoop en levering, waarover hij met den timmerman Dertien conditioneel overeenkwam, geheel of ten deele moest en zou strekken voor bedoelden schoolbouw, daar toch de timmerman Dertien geen ander werk had of opgaf, waarvoor hij den steen wenschte te gebruiken, hij ook niet als regelmatige aannemer van werken elders bekend stond, de soort van steen overeenkwam met die, welke voor den schoolbouw benoodigd was, en het voorwaardelijke van den koop blijkbaar verband hield met den uitslag der op handen zijnde besteding;

dat de later gevolgde feiten, als dáár zijn, dat namelijk appellant zelf bij de gehouden besteding tegenwoordig was, dat het werk aan den aannemer Dertien, die niet de laagste inschrijver was, gegund is en dat door deze de van appellant gekochte, steen voor het grootste gedeelte (27000 stuks) ook werkelijk voor den schoolbouw te Holwierde is aangewend, — de juistheid van voorschreven beschouwing eensdeels bevestigen en voor het overige aantoonen, dat tengevolge van de voorafgegane overeenkomst het bijzonder belang van appellant moet geacht worden bij de zaak te zijn betrokken geworden, daar dit belang toch moest medebrengen, dat de aanneming gegund werd aan Dertien en aan geen ander, vermits de voorwaardelijke vóórkoop, waardoor wél appellant, maar de aannemer Dertien voor alsnog niet was verbonden, eerst een definitieve verkoop zou worden en de levering van den steen tengevolge hebben, indien het werk aan Dertien werd toegewezen;

dat, vermits de levering aan den aannemer vervolgens ook werkelijk is gedaan, het raadslid Doornbos daardoor, in verband met den geheelen loop der zaak, moet aangemerkt worden als middellijk te hebben deelgenomen aan eene levering of aanneming ten behoeve der gemeente;

dat derhalve art. 24, in verband met art. 26, der Gemeentewet te recht op hem is toegepast;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 1 December 1882, n°. 63, het daartegen door A. Doornbos ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 4 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den Gemeenteraad van Sluis, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, tot vaststelling der gemeenterekening over* 1881.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Bij de beraadslaging over de door Burg. en Weth. van Sluis bij den Raad dier gemeente ingediende rekening van de ontvangsten en uitgaven der gemeente, over het dienstjaar 1881, openbaarde zich verschil van gevoelen over sommige uitgaven en wel speciaal over de doelmatigheid, immers de noodzakelijkheid van de plaatsing van advertentiën tot oproeping van sollicitanten naar de vaceerende betrekking van hoofd der gemeenteschool A, onder meer, in het blad „het Zuiden" en in „het Sluische Weekblad", — advertentiën waarvan de kosten, ten bedrage van *f* 12.27[5], begrepen waren in de nota's, die bij de bevelschriften nos. 366 en 367 als bijlagen bij de rekening waren overgelegd.

Als gevolg van dien werd in de raadsvergadering van 5 Sept. 1882 besloten die uitgaven niet in de rekening toe te laten, en werd deze, dienovereenkomstig gewijzigd, voorloopig vastgesteld in ontvangsten op een cijfer van *f* 26,360.51 en in uitgaven op een van *f* 25,467.77.

Gedep. Staten van Zeeland, aan wie ingevolge art. 221 der Gemeentewet die rekening ter definitieve vaststelling werd ingezonden, waren, wat bovengenoemde advententiekosten betreft, van een andere meening als de Raad. De betwiste posten toelatende, hebben zij in hun besluit van 19/26 Jan. 1883 de ontvangsten vastgesteld op *f* 26,360.51 en de uitgaven op *f* 23,477.59[5], onder opmerking in hunne geleidende missive van denzelfden datum, dat h. i. het Dagelijksch Bestuur volkomen bevoegd was binnen de grenzen der begrooting de aangevallene uitgaven te doen. Tegen dit besluit is de Gemeenteraad in beroep gekomen bij Z. M., bij een adres gedagteekend 23 Febr. 1883, doch eerst op den 26 d. a. v. (zijnde een Maandag) aan Zr. Ms. Kabinet als ingekomen gestempeld.

Dat adres, strekkende tot vernietiging van het besluit van Gedep. Staten, is nader geadstrueerd, en wat de gronden betreft, anders toegelicht bij een tweede adres van 14 Maart 1883.

De Gemeenteraad dan is van meening, dat hem wel degelijk de bevoegdheid toekomt om uitspraak te doen over de wijze waarop de op de begrooting der gemeente gebrachte sommen door het Dagelijksch Bestuur worden besteed, en dat, ware het anders, het gansche onderzoek der gemeenterekening voor den Raad een nutteloos, tijdroovend werk zou zijn.

Daarenboven, vond die leer ingang, dan zouden Burg. en Weth., mits blijvende binnen de grenzen der begrooting, het gansche bedrag daarvan kunnen besteden tot ondoelmatige uitgaven, terwijl ze voor die uitgaven, waarvoor die posten in werkelijkheid noodig en bestemd waren, verhoogingen zouden aanvragen die kwalijk waren te weigeren.

Gedep. Staten van Zeeland, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dit adres gehoord, verdedigen in hun ambtsbericht van 23/24 Maart 1883 hun aange-

vallen besluit van 19/26 Jan. te voren. Zij achten ook met het oog op art. 3 van het Kon. besluit van 24 Mei 1879 (*Stbl.* no. 104) Burg. en Weth. volkomen bevoegd, om binnen de grenzen der begrooting de door den Raad afgekeurde uitgaven te doen. Aan dat college toch is opgedragen om de vereischte oproepingen te doen op de wijze en in den vorm door den districts-schoolopziener te bepalen en de vraag, in welke nieuwsbladen die oproeping zal plaats hebben, staat derhalve niet aan den Gemeenteraad ter beoordeeling maar is uitvoering, die aan Burg. en Weth. is overgelaten.

Gedep. Staten doen verder, met een beroep op de geschiedenis van art. 220 der Gemeentewet, nog opmerken, dat de Raad slechts voorloopig de rekening vaststelt, en dat Gedep. Staten bij hare definitieve vaststelling te beoordeelen hebben, niet alleen of posten ten onrechte onder de uitgaven zijn gebracht, doch eveneens of er onder die uitgaven zonder recht zijn weggelaten.

Ten slotte deelen Gedep. Staten nog mede, dat hunne beschikking van 19/26 Jan. 1883 eerst den 3 Febr. aan het Gemeentebestuur is uitgereikt.

Zij zijn van meening, dat met het oog op die omstandigheid de Raad geacht zou moeten worden den wettelijken termijn van appel behoorlijk te hebben in acht genomen.

Nadat deze zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 1 April ll. n°. 27, bij de Afdeeling voor de geschillen van bestuur van den Raad van State is aanhangig gemaakt, zijn geene verdere stukken ingekomen.

III. het beroep van *H. de Raat, te Alkmaar, van eene uitspraak door den militieraad in het* 3de *district van Noordholland, gedaan omtrent zijne zonen Johannes en Hermanus.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Aan de dit jaar gehouden loting voor de militie te Alkmaar, hebben deelgenomen Johannes en Hermanus de Raat, tweelingzonen van Hermanus de Raat, te Alkmaar. Deze tweelingbroeders zijn de 2e en 3e van een gezin van 5 zonen, waarvan de oudste Arie heeft geloot in 1881 en tot den dienst is aangewezen, terwijl de beide jongste den militieplichtigen leeftijd nog niet hebben bereikt. Aan Johannes de Raat viel n°. 99, aan Hermanus de Raat n°. 5 te beurt. Aangezien een overeenkomst, als waarvan in art. 49, 3e alinea der Militiewet de rede is, niet tusschen hen was getroffen, heeft de Militieraad Hermanus tot den dienst aangewezen en Johannes wegens broederdienst vrijgesteld.

Tegen deze beslissing is de vader Hermanus de Raat opgekomen bij adres aan Z. M. van 22 Maart 1883, waarin hij tracht te betoogen, dat de aanwijzing tot den dienst van zijn zoon Hermanus onrechtvaardig en onbillijk is. — Immers volgens hem behoorde Hermanus te zijn vrijgesteld, op grond van den dienst van zijn ouderen broeder en zal Johannes het voordeel hebben te genieten, dat aan het door hem getrokken hooge nummer zal blijken te zijn verbonden. Uit appellant's adres blijkt nog, dat hij wel weet, dat hij zich ingevolge art. 97 der Militiewet tot Gedep. Staten

had behooren te wenden, doch hij heeft zich aanstonds tot Z. M. gericht, eensdeels, omdat hij vreesde, dat Gedep. Staten de aangevallen beslissing toch zouden handhaven, anderdeels, omdat hij dan omslag en kosten kon vermijden.

Volgens het ambtsbericht van den burgemeester van Alkmaar van 9 April 1883, n°. 129 B., is aan den vader der lotelingen vóór de loting in overweging gegeven, met zijn tweelingzoons te regelen, wie hunner de vrijstelling, voortvloeiende uit den dienst van zijn zoon Arie, zou doen gelden, doch is desniettemin bij de loting vrijstelling door beiden aangevraagd.

Bij de uitspraak van den Militieraad is noch de vader, noch een zijner zonen tegenwoordig geweest.

's Konings Commissaris in Noordholland, ter zake gehoord, adviseert in zijn ambtsbericht van 11 April 1883, n°. 11/709 M. S., tot afwijzing van het beroep, als ingesteld in strijd met de wet. Was, zoo deelt genoemde Staatsdienaar nog meê, een zoodanige overeenkomst aangegaan, waarvan art. 49, 3e alinea der militiewet spreekt, zoo zouden beide broeders bevrijd kunnen zijn gebleven, daar n°. 99 waarschijnlijk niet tot den dienst zal worden opgeroepen.

Nadat dit beroep met Zr. Ms. machtiging bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 April 1883, n°. 594, Afd. M. S., bij de Afdeeling is aanhangig gemaakt, is nog bij den Raad van State eene memorie van appellant van 2 Mei ll. ingekomen, bevattende eene nadere adstructie van het reeds bij zijn appellatoir adres aangevoerde.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Zestiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 23 *Mei* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 1 Mei 1883, n°. 12, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *A. Schuts, te Willemstad, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 11 *Januari* 1883, *waarbij hem vergunning is geweigerd tot uitbreiding zijner smederij, gevestigd in het perceel wijk A,* n°. 63, *in de Hofstraat, kadaster sectie E,* n°. 39 *aldaar, door aantrekking van een vertrek van het naastgelegen huis wijk A,* n°. 62.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 92).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door A. Schuts, te Willemstad, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 11 Januari 1883, waarbij

hem vergunning is geweigerd tot uitbreiding zijner smederij, gevestigd in het perceel wijk A, n°. 63, in de Hofstraat, kadaster sectie E. n°. 39 aldaar, door aantrekking van een vertrek van het naastgelegen huis, wijk A, n°. 62;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 18 April 1883, n°. 18;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 27 April 1883, n°. 44, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat Arie Schuts, te Willemstad, na bij een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 24 Februari 1876, G. n°. 2818, vergunning te hebben verkregen tot het oprichten eener koperslagerij en smederij in het huis, staande en gelegen in de Hofstraat te Willemstad, wijk A, n°. 63, kadastraal bekend als sectie E, n°. 39, bij adres van 18 December 1882, aan hetzelfde gemeentebestuur de vergunning verzocht heeft tot uitbreiding zijner smederij door vereeniging van de bestaande inrichting met het sedert door hem aangekochte naast gelegen perceel, wijk A, n°. 62;

dat Burgemeester en Wethouders, nadat op 11 Januari 1883 het verhoor ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) was gehouden, waarbij de reeds vroeger door Andries van Sliedregt namens diens zuster ingebrachte bezwaren nader werden toegelicht, bij besluit van 11 Januari 1883 de vergunning hebben geweigerd op grond, dat door de uitbreiding het door Adriana van Sliedregt bewoonde perceel, onmiddellijk aan het perceel van den aanvrager grenzende en slechts door een muur van ± 16 centimeter gescheiden, voor haar minder geschikt ter bewoning zou worden en in elk geval in waarde zou verminderen;

dat appellant van deze beschikking bij Ons in beroep is gekomen bij adres van 15 Januari 1883, daarin hoofdzakelijk aanvoerende, dat de weigering niet op de wet steunt, aangezien zij toch noch gegrond is op vrees voor schade aan eigendommen, waaronder zijns inziens alleen materieele schade te verstaan is, noch op hinder van ernstigen aard, vermits de persoonlijke hinder, welken Adriana van Sliedregt, bewoonster van het perceel n°. 61, vreest, slechts een zeer geringe en voorbijgaande hinder is;

Overwegende, dat volgens art. 11 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) een nijverheidsonderneming alleen dan mag worden geweerd, wanneer vrees bestaat voor gevaar, schade aan eigendommen of hinder van ernstigen aard;

dat blijkens rapport van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat in Noordbrabant het smeden, wanneer de uitbreiding der smederij plaats grijpt, geen gevaarlijke trilling of dreuning voor het belendende huis zal veroorzaken, maar wel een hinderlijk geraas; doch dat daaraan door voorwaarden kan worden tegemoet gekomen;

dat dus de gronden, door Burgemeester en Wethouders voor hunne weigering opgegeven, niet tot die weigering behoefden te leiden;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Willemstad,

van 11 Januari 1883, alsnog aan A. Schuts en zijne rechtverkrijgenden vergunning te verleenen tot het uitbreiden zijner smederij in perceel Hofstraat, wijk A, n°. 63, gemeente Willemstad, kadaster sectie E, n°. 39, ook in perceel wijk A, n°. 62, volgens de aan dit besluit gehechte plattegrondteekening en beschrijving en onder voorwaarde:

1°. dat een muur tot de zoldering worde opgericht binnen het gebouw wijk A, n°. 62, ter dikte van één steen op 15 centimeter afstands, evenwijdig aan den scheidingsmuur met het perceel, bewoond door Adriana van Sliedregt, kadastraal bekend als gemeente Willemstad, sectie E, n°. 40;

2°. dat de inrichting in werking gebracht moet zijn binnen vier maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Amsterdam, den 1 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

NAAUWKEURIGE BESCHRIJVING van de smederij, bedoeld in het verzoek van ondergeteekende, gerigt aan heeren Burgemeester en Wethouders van Willemstad, dd. 18 December 1882.

De thans in het pand in de Hofstraat, wijk A. n°. 63, gemeente Willemstad, bestaande smederij, zal worden vergroot door het wegbreken van den muur, scheidende dat pand van de daar naast gelegen woning, wijk A, n°. 62, met overbrenging van het bestaande smidsbed en het aanbeeld naar de andere zijde der vergrootte smederij, gelijk de teekening aanwijst; dat smidsbed wordt geheel van steen en ijzer zamengesteld, en aangebracht tegen de bestaande van steen tot een meter boven de nok van het dak opgetrokken schoorsteenpijp in laatstgemelde woning; de schoorsteenmantel boven de smidse is geheel van ijzer en gehecht tegen de schoorsteenpijpen.

Het aanbeeld wordt geplaatst op eene afzonderlijke houten blok in den grond, in de rigting der binnenzijde van de werkplaats; de blaasbalg wordt geplaatst op den zolder, geheel verwijderd van den scheidsmuur der aangrenzende woning; de achterzijde der smidse blijft minstens 30 centimeters verwijderd van den scheidsmuur van het naburig woonhuis, zijnde de tusschenruimte aangevuld door de vroegere stookplaats.

De vloer in de werkplaats wordt gemaakt gedeeltelijk van hout en gedeeltelijk van steen.

De aanwezige boormachine blijft op dezelfde plaats bestaan en is geankerd aan den tegenover de smidse bestaanden muur, rustende op een houten bank.

De werkbanken zijn verbonden aan den voormuur en niet verplaatsbaar.

In de werkplaats worden vervaardigd de voorwerpen, gewoonlijk gefabriceerd in eene huissmederij, kachelmakerij, scheepssmederij en koperslagerij.

Andere beweegkracht dan handenarbeid wordt bij een en ander niet aangevoerd.

Willemstad, den 18 December 1882.

(*get.*) A. Schuts.

Behoort bij het Koninklijk besluit van 1 Mei 1883, No. 12.

Mij bekend:

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

(*get.*) Van den Bergh.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

Alewijn.

Aan de orde is:

II. het geschil tusschen *de gemeenten Nienwleusen en Ambt-Ommen, betreffende de uitvoering der overeenkomst, den 24 Januari en 25 Februari* 1863 *tusschen die gemeenten gesloten, tot regeling der voorwaarden waarop kinderen uit Ambt-Ommen op de school te Nieuwleusen worden toegelaten.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Onder dagteekening van 24 Jan. en 25 Febr. 1863 is, na machtiging en met goedkeuring van Gedep. Staten van Overijssel, door de Raden der gemeenten Ambt-Ommen en Nieuwleusen eene overeenkomst gesloten over het schoolgaan wederkeerig van kinderen uit de eene gemeente op de openbare lagere scholen der andere.

Deze overeenkomst, waaromtrent niet betwist wordt dat zij nog voortdurend geldt en werken moet, houdt in art. 4 de volgende bepaling in:

„De uitgaven voortvloeiende uit:

„*a.* het verhoogen van jaarwedden van schoolonderwijzers en die welke mochten „ontstaan door aanstelling van hulponderwijzers en toelagen voor kweekelingen;

„*b.* de vergrooting der schoolgebouwen;

„*c.* de bijdragen tot het pensioen der onderwijzers;

„worden door de beide gemeenten gedragen in verhouding van het getal kinderen „hetwelk op de school onderwijs heeft genoten, de twee jaren voorafgaande aan dat, „waarin de meerdere of nieuwe uitgave heeft plaats gehad”.

Op aandrang van den schoolopziener in het 1e district van Overijssel, werd bij besluit van den Raad der gemeente Nieuwleusen, dd. 19 Dec. 1878, besloten om over te gaan tot het vergrooten der school te Nieuwleusen en wel in den vorm eener

geheele vernieuwing, op grond dat de kubieke inhoud dier school te gering was voor het aantal aldaar schoolgaande kinderen. Aan dat besluit werd uitvoering gegeven en nadat de school voltooid was, zond het gemeentebestuur van Nieuwleusen aan dat van Ambt-Ommen eene declaratie van f 1525.80, zijnde het aandeel in de kosten van bouw of vergrooting der school, hetwelk de gemeente Ambt-Ommen krachtens voorschreven overeenkomst zou hebben te dragen.

Van die som betaalde Ambt-Ommen een bedrag van f 381, maar de Raad weigerde het resteerende ad f 1144.80 te voldoen.

Dientengevolge wendde het gemeentebestuur van Nieuwleusen zich tot Gedep. Staten met het verzoek om het geschil aan Zr. Ms. beslissing te onderwerpen. Tot nadere toelichting voerde het nog aan:

dat de oorzaak van den te geringen kubieken inhoud der oude school te Nieuwleusen te vinden was in het volgens contract toelaten van kinderen uit Ambt-Ommen en Dalfsen op die school, gelijk hieruit blijkt dat in de jaren 1879/80 aldaar gemiddeld school gingen

99	kinderen	uit	de	gemeente	Nieuwleusen,
40	〃	〃	〃	〃	Ambt-Ommen,
11	〃	〃	〃	〃	Dalfsen,

zoodat ongeveer 1/3 der schoolgangers uit beide laatstgenoemde gemeenten afkomstig was;

dat, hoe duidelijk die oorzaak is aan te wijzen, het voor de toepassing van het contract eigenlijk niets afdoet waarom de vergrooting der school noodig was, om te bepalen wie de kosten daarvan behoort te dragen;

en dat omtrent den vorm waarin die vergrooting der school behoort te geschieden, in het contract niets naders is bepaald, noch daarin is uitgedrukt dat er een voorafgaand overleg door de gemeentebesturen zal worden gehouden.

Het gemeentebestuur van Ambt-Ommen, door Gedep. Staten over de zaak gehoord, gaf te kennen, dat de gewone verschuldigde kosten ten bedrage van f 381 dadelijk aan de gemeente Nieuwleusen zijn voldaan, maar dat het zich tot niets meer verplicht rekent. De tegenwoordige Burgemeester van Ambt-Ommen, die de overeenkomst had geconcipieerd en gesloten, was met den geest dier bepaling volkomen bekend; men ging daarbij uit van het beginsel dat, zoo de school ten gevolge van de kinderen uit Ambt-Ommen eenigszins moest worden vergroot, eene affaire van f 200 à f 300, de gemeente in die kosten moest deelen, maar volstrekt niet in de kosten die het gevolg waren van vernieuwen volgens latere wetten op het lager onderwijs, zooals in casu het geval is. Buitendien zijn het vergrooten en vernieuwen van een schoolgebouw twee verschillende zaken, en ware het de bedoeling geweest dat ook in de kosten van vernieuwing moest worden gedeeld, dan zou dit in de overeenkomst wel vermeld zijn, b. v. door art. 4 sub *b* te doen luiden: „de vergrooting of vernieuwing der school-„gebouwen”. Wat meer is: de eenige reden van het vernieuwen der school te Nieuwleusen was volstrekt niet, dat ze te klein was, maar dat ze in geen enkel opzicht aan de eischen voldeed, gelijk blijkt uit hetgeen daarover voorkomt in de verslagen van den toestand der provincie Overijssel over 1877, blz. 273, en over 1879, blz. 144.

Tegen deze beweringen werd van wege de gemeente Nieuwleusen in hoofdzaak ingebracht, dat wat de Burgemeester van Ambt-Ommen vermeent de geest der overeenkomst te zijn, geen grond oplevert om aan te nemen, dat ook het gemeentebestuur en de Raad van Nieuwleusen dezelfde beteekenis hechten aan het contract; — dat de bewoording en bedoeling van het contract zoo ruim mogelijk zijn daar in 't algemeen de uitgaven, voortvloeiende uit de vergrooting der schoolgebouwen, daarin genoemd worden zonder bepaling of dit eene affaire van f 200 à f 300 dan wel f 2000 à f 3000 of ook het tienvoud daarvan mocht zijn, en voorts in de overeenkomst niets bepaald is omtrent de wijze van vergrooting of omtrent eenig voorafgaand overleg; — dat voorts de reden van de vergrooting der school te Nieuwleusen in den vorm eener geheele vernieuwing wel degelijk een gevolg is geweest van den te geringen kubieken inhoud, niet van de bepalingen der bij de vernieuwing reeds bestaande onderwijswet van 1878, maar daarmede natuurlijk bij het bepalen der wijze van vergrooting rekening is gehouden; — dat echter, ware de bewering daaromtrent van Ambt-Ommen ook juist, die gemeente nog evenzeer in de kosten van vergrooting zou moeten bijdragen, daar op hare kinderen de nieuwe wet eveneens van toepassing is, en Ambt-Ommen toch niet kan vorderen dat Nieuwleusen de kosten van vergrooting der school ook voor de kinderen van Ambt-Ommen, waarmede bij de vergrooting rekening moet worden gehouden, zou moeten dragen.

Gedep. Staten van Overijssel hebben, na van de wederzijdsche beweringen te hebben kennis genomen, getracht door hunne tusschenspraak het geschil in der minne te doen bijleggen, maar vruchteloos: geen der gemeentebesturen bleek geneigd te zijn, ook maar ééne schrede van het eenmaal ingenomen standpunt terug te komen. Dientengevolge hebben Gedep. Staten, naar aanleiding van art. 132 der Grondwet en van art. 147 in verband met art. 161 der Provinciale wet, het geschil aan Z. M. ter beslissing voorgedragen. Zij deelen toch de beschouwing van het gemeentebestuur van Nieuwleusen, dat het hier een geschil van bestuur betreft, daar het ontstaan is over de uitvoering van eene regeling, overeenkomstig art. 121 der Gemeentewet aangegaan, en eene publiekrechtelijke overeenkomst van dien aard geene burgerrechtelijke gevolgen kan hebben of burgerrechtelijke verbintenissen doen ontstaan als in art. 148 der Grondwet worden bedoeld.

Krachtens machtiging des Konings is dat geschil vervolgens door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij missive van 21 April ll., n⁰. 1673, afd. B. B., bij deze Afdeeling ter overweging aanhangig gemaakt. Daarna is nog eene memorie van Burg. en Weth. van Ambt-Ommen ingekomen, waarin de hierboven medegedeelde beschouwingen van dat gemeentebestuur worden herhaald, onder bijvoeging dat, hadden zij ook in de kosten van het bouwen eener nieuwe school willen deelen, zij dan natuurlijk de oprichting eener gemeenschappelijke school zouden hebben voorgesteld. In een later nog ontvangen schrijven van dezelfde Burg. en Weth. wordt de opmerking gemaakt, dat het gemeentebestuur van Nieuwleusen begonnen is met machtiging te vragen om ter zake zijner vordering een rechtsgeding te voeren, die, door Gedep. Staten geweigerd, in hooger beroep verleend is, en nu het die machtiging bezit, de zaak als een geschil van bestuur aanhangig heeft gemaakt, als hoedanig echter, naar hun gevoelen, de vordering van Nieuwleusen nimmer kan worden aangemerkt.

De burgemeester van Nieuwleusen, de heer J. Bosch Bruist, treedt als belanghebbende op en geeft op de vragen van de Staatsraden Smidt en de Vries eenige inlichtingen.

III. het beroep van *de Drentsche Kanaalmaatschappij, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, betreffende de tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Oosterhesselen.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij zijn schrijven van 21 April 1883, n°. 22, Afd. W. A., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door de Drentsche Kanaalmaatschappij, van een besluit van Gedep. Staten van Drente, betreffende de tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Oosterhesselen.

Op de door Burg. en Weth. van de gemeente Oosterhesselen aan den Raad aangeboden en door dezen op 11 April 1881 voorloopig vastgestelde tabel der wegen en daartoe betrekkelijke voorwerpen, die volgens het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drente, van 11 Juli 1868 (*Prov. Blad* n°. 31) onderworpen zijn aan het toezicht van het Bestuur der gemeente Oosterhesselen, was ten laste van Marktgenooten van Geest gebracht: een brugje in den Zandweg, loopende ten Noorden langs het Kanaal der Drentsche Kanaalmaatschappij van af de gemeente Hoogeveen tot Dalen, tegen perceel n°. 1939, sectie B, gemeente Oosterhesselen, en als grond dezer verplichting was aangegeven, dat voornoemd brugje door onderhoudplichtige in hun belang was daargesteld.

Nadat deze tabel krachtens de voorschriften van het bovenaangehaalde reglement van 20 April en 3 Mei 1881 ter inzage van een ieder op de secretarie der gemeente was nedergelegd geweest, is zij ter definitieve vaststelling gezonden aan Gedep. Staten van Drente. Bij het onderzoek dezer tabel is bij dat College twijfel gerezen, of voormeld brugje wel terecht ten laste van marktgenooten van Gees gebracht was en heeft dat College daarom noodig gevonden, nadere inlichtingen bij Burg. en Weth. van Oosterhesselen in te winnen. Deze deelen in hun missive van 17 Jan. 1883, n°. 195, dienaangaande mede, dat de directeur der Drentsche Kanaalmaatschappij in zijn schrijven van 15 Jan. 1883 vermeldt, dat bij besluit van 4 Maart 1872 aan de marktgenooten van Gees, ten behoeve eener betere afwatering hunner gronden, vergunning is verleend tot de doorgraving van den Kanaalweg ten Oosten van de Geestbrug, mits in de doorsnijding door den bouw eener brug worde voorzien en de leiding over een lengte van minstens 100 M. uit het vaartsboord een diepte worde gegeven van minstens 1½ M. onder kanaalpeil, bij een bodemsbreedte van minstens 2 M., reserveerende de Maatschappij zich het recht bij eventueel onvoldoend onderhoud der brug enz., de doorgraving te dichten. Volgens het gemeentebestuur blijkt uit deze mededeeling genoegzaam, dat de tabel, wat dit punt betreft, juist is.

Gedep. Staten van Drente hebben bij besluit van 2 Febr. 1883, n⁰. 37, deze tabel definitief vastgesteld. Zij hebben daarbij echter overwogen dat bedoeld brugje, blijkens het bericht van Burg. en Weth. van Oosterhesselen, van 17 Jan. 1883, zooeven vermeld, door marktgenooten, met vergunning der Drentsche Kanaalmaatschappij gelegd is in een weg, behoorende tot de concessioneele werken dier Maatschappij; dat tot het onderhoud dier werken de Maatschappij tegenover het openbaar gezag verplicht is, op grond van art. 21 harer concessie, krachtens Kon. besluit van 12 Maart 1850, n⁰. 3, aan Jhr. Mr. A. W. van Holthe tot Echten c. s. door den Minister van Binnenlandsche Zaken verleend, en dat de Maatschappij niet van het onderhoud van een deel daarvan kan bevrijd worden door het feit, dat een ander daarin met hare vergunning eenig werk heeft aangelegd; dat toch voor de gevolgen dier, zonder goedkeuring of medewerking van het openbaar gezag verleende vergunning, de Maatschappij aansprakelijk blijft en dat zij het is, die tegenover het openbaar gezag voor het onderhoud van den weg in zijn geheel moet zorgen, zóó dat hij aan zijne bestemming beantwoordt, behoudens haar recht van verhaal op anderen, indien zij zoodanig recht mocht kunnen laten gelden. Huns inziens was derhalve genoemd brugje ten onrechte in onderhoud gebracht ten laste van marktgenooten van Gees en moest het op grond van art. 21 der concessie ten laste der Drentsche Kanaalmaatschappij gebracht worden. Dienovereenkomstig is de tabel, wat het brugje aangaat, door de Staten gewijzigd vastgesteld.

Tegen dit besluit van Gedep. Staten is H. v. d. Lely, civiel-ingenieur te Hoogeveen, in zijn hoedanigheid als directeur der Drentsche Kanaalmaatschappij, in beroep gekomen bij Z. M., bij adres van 28 Febr. 1883, den 2 Maart d. a. v. bij het Kabinet ingekomen. Daarin beweert appellant, dat de beslissing van Gedep. Staten op een dwaling berust. Art. 21 der concessie houdt wel de bepaling in, dat de Maatschappij hare kanalen en aanhoorigheden in voldoenden staat moet onderhouden, maar noch uit dit, noch uit eenig ander artikel blijkt dat tot die aanhoorigheden wegen zouden behooren, evenmin als dat de Maatschappij tot den aanleg van eenigen weg en dus ook van het onderhoud daarvan zou verplicht zijn. De Maatschappij heeft dan ook bij uitvoering harer werken van Meppel tot Oosterhesselen in 1882, ter lengte van ± 6 uren gaans, geen enkelen weg aangelegd met uitzondering van het meest oostelijk gedeelte, ter lengte van ± 4000 M. in de gemeente Hoogeveen, waar aan éène zijde van het kanaal een weg werd gemaakt, ofschoon aldaar vroeger geen aanwezig was. Vielen bestaande wegen hier en daar geheel of gedeeltelijk in de kanaalverbreeding, dan werd natuurlijk in die versmalling door aankoop van aanleggenden grond voorzien. In het adres wordt er voorts nog op gewezen, dat bij de kanaalverlenging van Hoogeveen tot de Baggerveenen in 1856 de Maatschappij daarmeê wel den aanleg van een weg, aan elke zijde breed 8 M., verbond, doch dat zij dat niet deed, omdat daartoe verplichting bestond, maar omdat de ondervinding haar had geleerd, vooral met het oog op wateronttrekking enz., dat haar belang medebracht, dat de grond onmiddellijk naast het kanaal haar in eigendom toebehoorde; die geringe waarde toenmaals van het meerendeel dier gronden, maakte het verkrijgen van zoodanig eigendom weinig bezwarend en — al gaf de Maatschappij nu daaraan den vorm van wegen, — dan geschiedde dat alleen daarom, om aan de aange-

landen waarborg te geven dat, wanneer meerdere grondbreedte, dan voor het kanaal gevorderd, onteigend werd, die meerdere breedte als weg hun steeds den toegang tot het kanaal zou verzekeren en niet in hun nadeel zou kunnen worden geëxploiteerd. Ware nu de Maatschappij, op grond van het bepaalde in art. 21 harer concessie, verplicht geweest tot aanleg van wegen en dus tot onderhoud, dan had de Regeering toch zeer zeker niet stilzwijgend toegelaten, dat de Maatschappij over een lengte van 6 uren gaans slechts 4000 M. nieuwen weg aanlegde, en dat, waar geen wegen langs de vaart vroeger bestaan hadden, slechts een trek- of jaagpad aan ééne zijde van het kanaal werd verbeterd of aangebracht, welk pad van Meppel tot Oosterhesselen zelfs dan de eene dan de andere kanaalzijde volgt.

Uit een en ander blijkt naar adressant's meening dat tot de op de Maatschappij rustende verplichtingen, het onderhoud van wegen niet mag gerekend worden, veel minder het onderhoud van een brugje, in het belang van andere en door dezen daarin, met vergunning der Maatschappij gebouwd. Hij verzoekt mitsdien, dat Z. M. het besluit van Gedep. Staten, voor zoover het strekt om den last van onderhoud van gemeld brugje over te brengen op de Drentsche Kanaalmaatschappij, vernietige.

Gedep. Staten van Drente, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit adres gehoord, hebben bericht ingewonnen van Burg. en Weth. van Oosterhesselen, welk college zich echter in zijn missive van 14 Maart 1883, n°. 234, blootelijk tot de mededeeling bepaalt, dat het brugje ten laste der marktgenooten van Gees moet gebracht worden op den reeds vroeger aangegeven grond. Gedep. Staten zelve adviseeren in hun ambtsbericht van 30 Maart 1883 tot ongegrondverklaring van het beroep. Immers volgens art. 21 der concessie is de Maatschappij tegenover de Regeering verplicht tot onderhoud harer kanalen en hunner aanhoorigheden. Welke nu die aanhoorigheden zijn, wordt niet door dat artikel uitgemaakt, maar moet beoordeeld worden naar de ontwerpen der werken, die ingevolge art. 11 der concessie aan de goedkeuring van den Minister moesten onderworpen worden; — ten dezen zijn die ontwerpen: een korte algemeene beschrijving van het ontwerp tot verlenging der Hoogeveensche vaart en het bestek voor de verlenging dier vaart van het dwarsgat van Nieuweroord af tot het gehucht Zwinderen.

In de korte beschrijving nu wordt onder de rubriek peil en dwarsprofil gesproken van den aanleg van een weg of jaagpad naar behoefte, terwijl in het bestek de aanleg is opgenomen van wegen ter weerszijde van het kanaal. Alleen langs de zuidzijde van een deel van het kanaal, nl. van Nieuweroord tot de grens der gemeenten Oosterhesselen en Hoogeveen, behoefde, zooals het bestek bepaalt, geen weg te worden gelegd, door welke uitzondering wordt bevestigd, dat overal elders langs het kanaal, dus ook ter plaats, waar het brugje is, de aanleg van een weg verplichtend is gesteld.

De beweegredenen, waarop appellant zich beroept, welke de Maatschappij er toe hebben gebracht die wegen in het bestek op te nemen, doen „in casu" niets af; door de goedkeuring van het bestek werd de Maatschappij tot den aanleg verplicht en ze zijn ook aangelegd, zooals in het adres mede gezegd wordt. Daardoor werden die wegen aanhoorigheden van het kanaal, tot welker onderhoud art. 21 der concessie de Maatschappij verplicht. Immers, ware dit zoo niet, de Maatschappij zou opgekomen

zijn tegen het ten haren laste brengen van den weg zelven wat „in casu" niet geschied is, waardoor ze erkend heeft, dat zij den weg moet onderhouden. Zij is dus tegenover het openbaar gezag verplicht te zorgen, dat de weg voortdurend aan zijne bestemming beantwoordt.

Nadat deze zaak met Z. Ms. machtiging bij de Afdeeling is aanhangig gemaakt, zijn geen verdere bewijsstukken of memoriën ingekomen.

IV. het beroep van *den Raad der gemeente Driel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij goedkeuring is onthouden aan besluiten van den Gemeenteraad, voor zoover daarbij geregeld is de jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Vermits geene sollicitanten zich aanboden voor de destijds vaceerende betrekking van hulponderwijzer aan de openbare school te Kerkdriel, besloot de Gemeenteraad van Driel op 7 Juli 1878 onder n°. 4, met goedkeuring van Gedep. Staten, om de jaarwedden voor dien hulponderwijzer te verhoogen tot *f* 600, met toekenning eener toelage van *f* 50 na verloop van elk vol jaar verblijf.

Op eene door Gedep. Staten van Gelderland gemaakte bemerking, dat het hoofd der openbare lagere school te Kerkdriel door ten minste twee onderwijzers moest worden bijgestaan, werd door den Raad op 19 April 1882 daartoe besloten en de jaarwedde van den tweeden onderwijzer op *f* 550 bepaald, waaraan Gedep. Staten hunne goedkeuring hechtten.

Naar aanleiding van eene daarop gedane oproeping voor een tweeden onderwijzer meldde zich echter geen enkele sollicitant aan. Inmiddels kwam ook de eerste onderwijzersplaats vacant, door het op 18 Aug. 1882 aan den toenmaligen titularis verleende eervol ontslag en dit leidde den Raad, om de jaarwedde van beide onderwijzers nader te regelen. Dit geschiedde bij raadsbesluit van 16 Sept. 1882, n°. 2, in dier voege dat voor de twee onderwijzers de jaarwedde werd bepaald op *f* 600, voor ieder hunner, zonder meer.

Op dit besluit, aan Gedep. Staten ter goedkeuring opgezonden, werd door dit College de districts-schoolopziener gehoord, die den 29 Sept. rapporteerde, dat de vermindering, die de jaarwedde van den eersten onderwijzer zou ondergaan, niet was goed te keuren, daar op dien weg voortgaande, het dringend benoodigd onderwijzerspersoneel voor de openbare school te Kerkdriel met hare 180 leerlingen nimmer zou worden verkregen. Naar zijne meening ware het dringend noodzakelijk, aan den eersten onderwijzer eene jaarwedde van ten minste *f* 650 te verzekeren.

Naar aanleiding van dit bericht werd de Raad uitgenoodigd, zijn besluit dienovereenkomstig te wijzigen. Daaraan gaf de Raad geen gevolg. Blijkens zijn besluit van 26 Oct. 1882, n°. 11, was 's Raads motief daarvoor, „dat op de jaarwedde van *f* 600, „zich twee onderwijzers hebben aangemeld". Hij bepaalde echter tevens, dat de beide onderwijzers voor de bepaalde jaarwedde verplicht zijn tot het geven van herhalingsonderwijs, zoo dit door het bestuur noodig geacht of verlangd wordt.

Daar intusschen niet in de bestaande vacatures werd voorzien en het hoofd der school sedert 1 Oct. 1882 alléén daarin werkzaam was tegenover een getal van 215 leerlingen, werd bij besluit van 19 Dec. 1882 door Gedep. Staten aan den Raad te kennen gegeven, dat indien vóór het einde van Jan. 1883 niet in de beide vaceerende onderwijzersplaatsen was voorzien, zij er toe zouden overgaan, de hun door de wet daartoe ten dienste gestelde middelen aan te wenden.

Eene nieuwe oproeping van sollicitanten werd gedaan op eene jaarwedde van *f* 600, met inbegrip van de belooning voor het eventueel te geven herhalingsonderwijs, waarop drie sollicitanten opkwamen, van welke evenwel later zich een terugtrok.

Volgens een bericht van den districts-schoolopziener dd. 13 Jan. 1883, waren van de drie sollicitanten de eerste een sigarenfabrikant, die sedert 7 jaar het onderwijs had verlaten en toen wegens schulden vervolgd werd, de tweede iemand, die, afkomstig van een fraterschool, kort te voren met goeden uitslag het onderwijzers-examen had afgelegd en alzoo zonder eenige ervaring, en de derde elders aan een school werkzaam, waar zijn vertrek zeer gewenscht werd. De arrondissements-schoolopziener had niettemin gemeend, zich genoodzaakt te zien de voordracht te teekenen, wat op 12 Jan. ll. was gedaan. Maar naar de meening van den districts-schoolopziener kon de regeling der jaarwedden toch niet worden goedgekeurd, daar, om goed en blijvend hulppersoneel aan de school te Kerkdriel te verkrijgen, een der onderwijzers *f* 650 tot *f* 700 zou moeten genieten.

Intusschen werden door den Raad bij besluit van 27 Jan. ll. de twee onderwijzers benoemd, die op 1 Febr. d. a. v. in functie traden, maar ontbrak nog steeds de goedkeuring van Gedep. Staten op de regeling hunner jaarwedden. Dit College nam toen die zaak op nieuw ter hand, en op de overweging:

dat reeds in 1878 de jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de school te Kerkdriel bepaald was op *f* 600 en op eene toelage van *f* 50 na verloop van elk vol jaar verblijf, en er geene aanleiding bestaat op die regeling in zoo verre terug te komen dat bedoelde toelage zal vervallen, te minder nu die onderwijzer tevens belast kan worden met het geven van herhalingsonderwijs;

dat er inmiddels geen bezwaar bestaat tegen de voor den tweeden onderwijzer bepaalde jaarwedde, nu ter bezetting van die plaats een onderwijzer is gevonden;

werd bij besluit van 13 Febr. 1883, n°. 59, besloten, de goedkeuring te onthouden aan de regeling van jaarwedden zoo als die is getroffen bij de raadsbesluiten van 16 Sept. 1882, n°. 2 en 26 Oct. d. a. v. n°. 11, ten aanzien van den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel, doch die regeling wat betreft den tweeden onderwijzer aan die school goed te keuren.

Van dit besluit is de Gemeenteraad van Driel bij adres aan Z. M. dd. 14 Maart ll. (ingekomen den 16 d. a. v.) in beroep gekomen, aanvoerende dat het besluit van Gedep. Staten posterieur is aan de gedane bewering van onderwijzers die op de jaarwedde van *f* 600 in functie waren getreden, dat de in 1878 bepaalde toelage van *f* 50 niet als jaarwedde kan beschouwd worden, daarvan geen 30 pct. Rijksvergoeding wordt genoten en die regeling mitsdien is tegen het financieel belang der gemeente, hetwelk de Raad ook moet voorstaan. De Raad verzoekt daarom, dat de regeling alsnog worde goedgekeurd, ook ten aanzien van den eersten onderwijzer.

In het bericht, hetwelk op dit adres van Gedep. Staten werd ingewonnen, wordt door hen opgemerkt dat eene vermindering der bezoldiging van den eersten onderwijzer, zoo als die een viertal jaren achtereen door verschillende titularissen was genoten en zulks onder vermeerdering van werkzaamheden, hun is voorgekomen in strijd te zijn met de belangen van het onderwijs en met de wet, die wil dat bij de opdracht aan een onderwijzer om herhalingsonderwijs te geven, zijne jaarwedde met het oog daarop zal geregeld worden, wat in deze niet plaats vond.

Nadat dit beroep bij deze Afdeeling ter behandeling is aangebracht, werd nog ingezonden een besluit van den Raad der gemeente Driel, waarbij de gemeente-secretaris J. de Gier Pz. gecommitteerd is om inzage of afschrift te nemen van de stukken, en voorts een schrijven van C. J. Visser, 1en onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel, alléén de opmerking bevattende, dat door het lang talmen met de benoeming (van 1 Sept. 1882 tot 1 Febr. 1883) het geenszins onbillijk zou zijn, zoo hem de daardoor geleden schade eenigszins werd vergoed.

De heer Mr. J. J. Bergsma, advocaat te 's Gravenhage, ontwikkelt nog nader de gronden voor het beroep en concludeert dat de Afdeeling zal adviseeren tot vernietiging van het besluit van Gedep. Staten en handhaving van het besluit van den Gemeenteraad.

De gemeente-secretaris, de heer J. de Gier Pz., geeft nog eenige inlichtingen op vragen van den Staatsraad Smidt.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zeventiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 30 *Mei* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 11 Mei 1883, n°. 8, houdende beschikking op het beroep van *J. J. van den Broeke, te IJerseke, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan P. Sandée Jr. vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 71).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van J. J. van den Broeke, te IJerseke, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan P. Sandée Jr. vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 25 April 1883, n°. 10;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 5 Mei 1883, n°. 57, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat P. Sandée Jr. bij adres van 13 December 1882 aan Burgemeester en Wethouders van IJerseke vergunning heeft verzocht "tot het bouwen van eene "houten loods tot berging van ongebluschte kalk op den boomgaard van Joost Sinke, "onder den havendijk", in die gemeente;

dat het plaatselijk bestuur daarop bij openbare bekendmaking van 15 December 1882 heeft afgekondigd, dat bij hem was ingekomen een verzoek van P. Sandée Jr. "tot het oprichten van eene kalkblusscherij op het terrein, kadastraal bekend sectie "D, n°. 849"; dat dit verzoek ter visie was nedergelegd, en dat daartegen bezwaren konden worden ingebracht;

dat dienovereenkomstig door J. J. van den Broeke, een der naburen, tegen de oprichting eener kalkblusscherij bezwaren zijn ingebracht;

dat Burgemeester en Wethouders deze bezwaren ongegrond oordeelende bij besluit van 29 December 1882 aan den aanvrager en zijne rechtverkrijgenden vergunning hebben verleend "tot het oprichten eener kalkblusscherij op het perceel, in die "gemeente kadastraal bekend onder sectie D, n°. 849";

dat appellant, met inachtneming der voorschriften van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), van deze beschikking bij Ons in beroep komende, verzoekt, dat de gevraagde vergunning alsnog moge worden geweigerd, aangezien de nieuwe inrichting brandgevaar zal opleveren voor de belendende eigendommen;

Overwegende, dat bij het door Sandée aan het Gemeentebestuur ingediend verzoekschrift niet is gevoegd geweest de bij art. 5, n°. 1, der zooeven genoemde wet gevorderde nauwkeurige beschrijving van de plaats, waar de inrichting zal worden gesteld en de opgave van hetgeen in de inrichting zal worden verricht, vervaardigd of verzameld, terwijl ter voldoening aan n°. 2 van datzelfde wetsartikel wel is waar eene teekening is overgelegd, edoch eene, waarop de uit- en inwendige samenstelling der inrichting en toebehooren op geenerlei wijze is aangeduid;

dat het kan beschouwd worden als een gevolg van dat tweeledig verzuim en vermoedelijk ook van de omstandigheid, dat het Gemeentebestuur meer acht schijnt te hebben geslagen op eene mondelinge toelichting van het verzoek, dan op het adres, zoo als het was ingediend en welk stuk toch alleen grondslag van behandeling kon zijn en tot eene beschikking aanleiding kon geven, — dat het verzoek van Sandée, slechts luidende tot oprichting eener loods tot berging van ongebluschte kalk, is opgevat en behandeld als een verzoek tot oprichting eener kalkblusscherij en dus van eene inrichting, die in n°. XI van art. 2 der wet van 2 Juni 1875 wel uitdrukkelijk van eerstgenoemde inrichting wordt onderscheiden;

dat uit hoofde van dat verzuim van overlegging der bij het aangehaalde wetsartikel gevorderde stukken op het verzoek, zoo als het gedaan is, geen beschikking had kunnen volgen;

dat derhalve de bestreden beslissing van het Gemeentestuur, ook afgescheiden van de omstandigheid, dat daarbij vergunning voor eene andere inrichting werd verleend dan was aangevraagd, niet kan worden gehandhaafd;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der beschikking van Burgemeester en Wethouders van IJerseke, van 29 December 1882, te verklaren, dat omtrent het daarbij behandeld verzoek van P. Sandée Jr., zooals het is gedaan, geene beslissing kan worden genomen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 11 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 11 Mei 1883, no. 33, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Hedikhuizen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-brabant, van* 28 *December* 1882 *en* 2 *Januari* 1883, *G*, n°. 34, 2e *afd.*, *waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting, dienst* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 95).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Hedikhuizen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 28 December 1882 en 2 Januari 1883, G, n°. 34, 2e afd., waarbij goedkeuring is onthouden aan de gemeentebegrooting, dienst 1883;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 25 April 1883, n°. 14;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Mei 1883, n°. 1852, Afd. B. B.;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Hedikhuizen op 13 October 1882 de gemeentebegrooting vaststelde tot een bedrag in ontvangsten en uitgaven van f 17,116.40;

dat daarop onder Hoofdstuk V, Afd. 1, art. 5 der uitgaven was uitgetrokken een post van f 2720 als kosten voor het stichten van schoollokalen en onderwijzerswoningen, zijnde volgens de toelichting de laatste termijn voor den bouw eener school

te Haarsteeg, waarvan de geheele kosten bedroegen f. 16,285 en in artt. 8 en 9 dierzelfde afdeeling de som voor het aanschaffen van schoolmeubelen en schoolbehoeften voor de nieuwe school verhoogd was tot f 1000, terwijl onder Hoofdstuk V, afd. 1, art. 1 der ontvangsten een post was gebracht van f 2500 als geldleening ter voorziening in de kosten van stichting der school;

dat Gedeputeerde Staten, van oordeel dat de voorgenomen leening onnoodig was, daar uit het batig saldo van het dienstjaar 1881, in art. 1 der begrooting voor 1883 opgenomen, ten bedrage van f 2465.32, kon worden voorzien in de vereischte kosten van den schoolbouw, den Gemeenteraad uitnoodigden de begrooting in dit opzicht te wijzigen;

dat de Gemeenteraad te kennen gaf, dat over dat batig saldo, als reeds opgenomen onder de middelen, niet op nieuw kon beschikt worden, en dat de uitgaven niet voor vermindering vatbaar waren;

dat Gedeputeerde Staten, bij den Gemeenteraad een streven meenende te bespeuren om door hooge raming der uitgaven het vormen van batige saldo's in de hand te werken, en zoodanig streven willende tegengaan, bij besluit van 28 December 1882 en 2 Januari 1883, G, n°. 34, 2e afd., aan de ingediende gemeentebegrooting hunne goedkeuring onthielden;

dat de Gemeenteraad bij besluit van 16 Januari 1883 tegen deze beschikking Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat het verminderen der middelen met de opbrengst der leening een deficit zou teweeg brengen op de thans sluitende begrooting, en derhalve, wierd daartoe overgegaan, òf de uitgaven zouden behooren verminderd te worden òf andere middelen dan eene leening te worden aangewezen;

dat Gedeputeerde Staten niet hebben aangetoond, dat eenige posten van uitgaaf voor vermindering vatbaar zouden zijn, en dus de bewering van den Gemeenteraad, gestaafd in de toelichting der begrooting, niet is wederlegd, dat zoodanige vermindering niet wel doenlijk is;

dat derhalve alleen de vraag overblijft, of voor den laatsten termijn van den schoolbouw te Haarsteeg, waaronder ook de uitgaven voor het meubileeren van die inrichting begrepen zijn, het aangaan eener leening kan worden toegestaan, dan wel aanwijzing van andere middelen de voorkeur verdient;

Overwegende dienaangaande, dat de thans voorgenomen leening à f 2500, in de plaats zal treden van en dus vervangen eene leening van f 3700, eveneens tot voorziening in de kosten van den bewusten schoolbouw bestemd, waartoe door Gedeputeerde Staten bij besluit van 9 Juni 1882, G, n°. 33, toestemming is verleend, doch welke leening niet is gesloten, zullende in de benoodigde middelen op andere wijze worden voorzien;

dat gezegde leening van f 2500 naar alle waarschijnlijkheid reeds in den loop van 1884 zal kunnen worden afgelost;

dat er onder deze omstandigheden geen grond is om thans een maatregel te beletten, waartoe ten vorigen jare en zelfs tot een hooger bedrag toestemming was verleend, namelijk het vinden van een klein deel der middelen voor den schoolbouw te Haarsteeg uit eene aan te gane geldleening;

dat het voorkomen van een daartoe strekkenden post op de begrooting van ontvangsten geen aanleiding kan geven om uit dien hoofde goedkeuring aan de gemeentebegrooting te onthouden;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der bestreden beschikking van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, alsnog goedkeuring te verleenen aan de begrooting der gemeente Hedikhuizen dienst 1883, zooals die door den Gemeenteraad is vastgesteld.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 11 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3⁰. van 11 Mei 1883, nº. 34, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Hoornaar, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, dd.* 24/28 *Juli* 1882 (*B*, nº. 1757), *waarbij goedkeuring is onthouden aan een suppletoire begrooting voor die gemeente, dienstjaar* 1882, *door den Raad opgemaakt.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, bl. 500).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Hoornaar, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, dd. 24/28 Juli 1882 (B, nº. 1757), waarbij goedkeuring is onthouden aan eene suppletoire begrooting voor die gemeente, dienstjaar 1882, door den Raad opgemaakt;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 November 1882, nº. 100;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Mei 1883, nº. 5480, afd. B. B.;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Hoornaar in zijne vergadering van 23 September 1881 besloten heeft:

1°. met ingang van 1 Januari 1882 het in de gemeente bestaand Burgerlijk Armbestuur op te heffen, het bestaande reglement voor dat bestuur in te trekken en de leden van het bestuur eervol uit hunne betrekking te ontslaan;

2°. de inkomsten der bezittingen van het Armbestuur, bestaande in inschrijvingen op een der Grootboeken der Nationale Werkelijke Schuld en in landerijen en andere onroerende goederen, in de begrooting der gemeente, dienst 1882, op te nemen en behoorlijk te verantwoorden;

3°. het besluit, voor zooveel punt 2 betreft, te onderwerpen aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Zuidholland;

dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland, bij beschikking van 13 December 1881, G. S. n°. 127, aan het besluit, voor zooveel het 2e punt betreft, hunne goedkeuring hebben onthouden, op grond dat het geval van art. 9 der wet op het Armbestuur niet bleek aanwezig te zijn;

dat daarop de Gemeenteraad, bewerende, dat het doel der instelling vervallen en deze opgeheven zou zijn, bij adres van den 10 Januari 1882 Ons heeft verzocht het gebruik van hare bezittingen en inkomsten, naar aanleiding der laatste zinsnede van art. 9 der Armenwet te regelen;

dat op dit adres door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, daartoe door Ons gemachtigd, bij beschikking van 6 Mei 1882 is te kennen gegeven dat, vermits art. 9 der Armenwet alleen toepasselijk is, waar het doel eener instelling van weldadigheid is vervallen, er geene termen waren om aan het verzoek gevolg te geven;

dat daarop de Gemeenteraad besloot, den 20 Juni 1882, eene suppletoire begrooting van de gemeente, dienst 1882, vast te stellen en daarop te brengen de inkomsten der bezittingen van het Burgerlijk Armbestuur, geraamd op f 7500, en de daartegenover staande uitgaven, waarvan zijn gebracht, als verhoogingen: op Hoofdstuk III voor onderhoud en lasten van eigendommen, in diverse posten, te zamen f 975, op Hoofdstuk VIII voor onderstand aan burgerlijke armen f 1750 en op Hoofdstuk XI voor onvoorziene uitgaven f 4875;

dat bij besluit van 24/28 Juli 1882 Gedeputeerde Staten aan die suppletoire begrooting hunne goedkeuring hebben onthouden, op grond dat, wel is waar, de Gemeenteraad op 23 September 1881 had besloten het Burgerlijk Armbestuur op te heffen en de inkomsten van zijne goederen op de begrooting der gemeente te brengen en te verantwoorden, maar dat aan het besluit van den Raad tot regeling van het gebruik der inkomsten van het Burgerlijk Armbestuur, de goedkeuring van Gedeputeerde Staten is onthouden, omdat het doel der instelling niet was vervallen;

dat de Gemeenteraad van Hoornaar bij adres van den 9 Augustus 1882 van dat besluit van Gedeputeerde Staten bij Ons in beroep is gekomen en daarbij aanvoert, dat door de toevoeging aan de gemeentebegrooting van de inkomsten en uitgaven van het opgeheven Armbestuur geenszins wordt afgeweken van het beginsel, in de beschikking des Ministers van 6 Mei 1882 aangenomen, dat, aangezien niet blijkt, dat het doel van het opgeheven Armbestuur is vervallen, het gebruik van zijne inkomsten ook niet tot eene andere bestemming behoeft geregeld te worden, — maar dat die

toevoeging strekt om aan Burgemeester en Wethouders, die sedert den 13 Januari 1882 het beheer der goederen op zich hebben genomen, doch die buiten de gemeentebegrooting geene uitgaven mogen doen, in staat te stellen aan de bestemming dier fondsen te voldoen, — verzoekende de Gemeenteraad ten slotte, dat, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, de suppletoire begrooting alsnog door Ons worde goedgekeurd;

Overwegende, dat zoowel de woorden als de geschiedenis der Armenwet leeren, dat het de bepaalde wil des wetgevers is geweest voor het behoud der in art. 1 dier wet bedoelde instellingen van weldadigheid te waken en te zorgen, dat hare bezittingen en inkomsten niet aan hare bestemming worden onttrokken;

dat dan ook ten opzichte van de instellingen onder letter *a* van art. 2 vermeld, bij art. 4 den Gemeenteraad wel de bevoegdheid is gegeven om ze, met inachtneming van de bepalingen der Armenwet, te regelen en te besturen, maar nergens die om ze op te heffen en over hare bezittingen te beschikken;

dat, zelfs in het geval dat het doel van zoodanige instelling is vervallen, den Gemeenteraad geen ruimere macht wordt gegeven dan die om, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, het gebruik van hare bezittingen en inkomsten tot eene andere, aan de laatst bekende zoo nabij mogelijk komende, bestemming te regelen;

Overwegende, dat het Burgerlijk Armbestuur te Hoornaar, zonder tegenspraak, is eene instelling van weldadigheid in den zin der wet, behoorende tot de instellingen onder letter *a* van art. 2 genoemd, en dat haar doel, zijnde het verleenen van onderstand aan armen in die gemeente, voor zoover zij dien niet van kerkelijke of bijzondere instellingen van weldadigheid kunnen erlangen, niet is vervallen;

dat, wel is waar, de Gemeenteraad, bij besluit van 23 September 1881 sub 1°., heeft vastgesteld de opheffing van het Burgerlijk Armbestuur en het ontslag van de leden van dat bestuur met 1°. Januari 1882, maar dat ten gevolge der onthouding van hoogere goedkeuring aan het besluit sub 2°., ten aanzien der bezittingen en inkomsten van het Burgerlijk Armbestuur genomen, dit raadsbesluit geen ander gevolg heeft gehad of heeft kunnen hebben dan eene vervanging van het bestuur, met het beheer van die instelling belast;

dat echter door de vervanging van het bestuur de aard der instelling niet veranderd, noch deze daardoor onttrokken wordt aan het gebied der Armenwet, waaronder zij staat, en dat dien ten gevolge het beheer van hare bezittingen voortdurend volgens de regels, door die wet gesteld, moet worden gevoerd en afgescheiden blijven van dat der middelen van de gemeente, waarvoor de bepalingen gelden van eene andere wet;

dat dus het brengen van de inkomsten uit de bezittingen van het Burgerlijk Armbestuur op de begrooting der gemeente, als of zij aan de gemeente toebehoorden, niet is gewettigd en evenmin het aanwenden van die inkomsten tot uitgaven voor andere doeleinden, dan waartoe zij zijn bestemd, tot welke aanwending, met name door de voorgenomen verhooging van den post voor onvoorziene uitgaven, gelegenheid zou worden gegeven;

Overwegende, dat derhalve Gedeputeerde Staten terecht hunne goedkeuring aan de suppletoire begrooting voor de gemeente Hoornaar, dienst 1882, hebben onthouden;

Gezien de wet van 28 Juni 1854 (*Stbl.* no. 100) (Armenwet) en die van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85) (Gemeentewet);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 24/28 Juli 1882, B, n°. 1757, het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 11 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 15 Mei 1883, n°. 64, houdende beschikking op het adres van *C. C. Renken, te Nieuwe Schans, vader van Berend Renken, loteling voor de lichting der nationale militie uit genoemde gemeente voor* 1883, *daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Groningen, van* 9 *Maart* 1883, n°. 78, 3e *afd., bij welke hij ongegrond werd verklaard in zijne bezwaren tegen de te Winschoten op* 1 *Maart te voren gehoudene loting waaraan door zijnen voornoemden zoon is deelgenomen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 128.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van C. C. Renken, te Nieuwe Schans, vader van Berend Renken, loteling voor de lichting der nationale militie uit genoemde gemeente voor 1883; daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Groningen, van 9 Maart 1883, n°. 78, 3e afd., bij welke hij ongegrond werd verklaard in zijne bezwaren tegen de te Winschoten op 1 Maart te voren gehoudene loting, waaraan door zijnen voornoemden zoon is deelgenomen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 2 Mei 1883, no. 22;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Mei 1883, n°. 686, afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende, dat, nadat bij voormelde loting elf nummers uit de bus waren getrokken, vervolgens in de volgende orde werden opgeroepen: B. Riemeijer, W. Reinders, B. Renken, L. van der Schoor de Boer, enz. en dat de adressant, bewerende, dat in strijd met art. 33 der wet op de nationale militie die oproeping niet in alphabetische orde is gedaan, zich tot Gedeputeerde Staten wendde met het verzoek om vernietiging der loting, vermits de plaats gehad hebbende onregelmatigheid, waardoor B. Riemeijer een nommer trok vóór W. Reinders in plaats van ná zijnen zoon B. Renken, op den uitslag van invloed heeft kunnen zijn;

dat Gedeputeerde Staten de ingebrachte bezwaren ongegrond hebben geoordeeld, aannemende, dat de ingeschrevenen zijn opgeroepen in de orde, waarin zij op de alphabetische lijst voorkomen; dat die lijst op wettige wijze is vastgesteld, zonder dat daartegen naar aanleiding van het laatste lid van art. 26 der wet bezwaar is ingebracht; dat de alphabetische volgorde, bedoeld in art. 33, geene andere is dan die, waarin de lotelingen voorkomen op de alphabetische lijst, en dat mitsdien die lijst voor den Militie-Commissaris het eenige wettige middel is om de orde te kennen, waarnaar de oproeping der ingeschrevenen moet plaats hebben;

en dat van deze uitspraak van Gedeputeerde Staten adressant bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende, dat in art. 33 der wet wel bepaald wordt, dat de ingeschrevenen „in alphabetische orde" moeten worden opgeroepen, maar uit het verband met het derde Hoofdstuk der wet en met het bijna onmiddellijk voorafgaande art. 31, het voorschrift bevattende, dat bij de loting, behalve de inschrijvingsregisters, ook de „alphabetische „naamlijst" van de gemeenten, waarvoor geloot wordt, moeten voorhanden zijn, duidelijk volgt, dat de „alphabetische orde" voor de oproeping bij de loting alleen die is, welke en zóóals zij gevonden wordt in de wettig tot stand gekomen alphabetische naamlijst;

Overwegende, dat door Gedeputeerde Staten is aangenomen, dat bij de oproeping ter loting te Winschoten op 1 Maart ll. de volgorde der alphabetische naamlijst werd gevolgd, en dit feit door appellant niet wordt betwist, en dat mitsdien Gedeputeerde Staten de ingebrachte bezwaren te recht ongegrond hebben geoordeeld;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der uitspraak van Gedeputeerde Staten van Groningen, van 9 Maart 1883, n°. 78, 3e afd., het daartegen ingesteld beroep te verklaren voor ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 15 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *J. L. Smith Jz. c. s., van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen, omtrent de begrooting van het waterschap Westerwolde.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij zijn schrijven van 28 April 1883, n°. 13, Afd. Waterstaat A, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door J. L. Smith Jz. c. s., van een beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen, omtrent de begrooting van het waterschap Westerwolde.

Op 29 Dec. 1882 werd door gecommitteerden uit het Hoofdbestuur van het waterschap Westerwolde, provincie Groningen, overeenkomstig art. 75 van het reglement voor dat waterschap, goedgekeurd bij Zr. Ms. besluit van 5 Mei 1878, n°. 25, de begrooting voor behoeften en inkomsten met het ontwerp van den te heffen omslag voor het dienstjaar 1883/84 opgemaakt en ingevolge al. 2 van voornoemd artikel op de door het Hoofdbestuur in ieder onderdeel aangewezen plaats ter inzage voor de ingelanden neêrgelegd.

Op deze ontwerpbegrooting is onder afdeeling IV (buitengewone uitgaven) nommer 1, uitgetrokken een bedrag van f 50,500 voor het wegnemen van de ondiepten in de Aa, en in de Memorie van Toelichting wordt ten opzichte van dit bedrag gezegd, dat men volgens begrooting van een deskundige die som noodig heeft.

Gebruik makende van de bevoegdheid, hun bij art. 75 al. 3 van bovengenoemd reglement toegekend, hebben J. L. Smith Jz. en 63 andere ingelanden, landeigenaren, wonende te Oude Pekela en Ommelanderswijk, en wier gronden in het 3e en 4e onderdeel van het betrokken waterschap zijn gelegen, hunne bezwaren tegen die ontwerp-begrooting aan de Gecommitteerden uit het Hoofdbestuur doen kennen. Onder aanvoering van andere grieven, die hier buiten vermelding kunnen blijven, verklaren zij zich niet te kunnen vereenigen met bovenvermelden post van f 50,500. Volgens door hen ingewonnen advies is, om de Aa geheel van ondiepten te zuiveren, een bedrag van hoogstens f 5000 noodig. Daarbij is, voegden zij er bij, van de onderstelling uitgegaan, om de afwatering behoorlijk in orde te brengen, zooals 't reglement voorschrijft, niet om een flink scheepvaartkanaal te maken, zooals de bedoeling van de ontwerpers der begrooting schijnt. Wordt de som nu vastgesteld op f 5000, dan zal de waterleiding uitmuntend kunnen worden verbeterd.

In zijn vergadering van 29 Jan. 1883 heeft het Hoofdbestuur met een der leden van het bestuur van elk onderdeel de begrooting, dienst 1883/84, gewijzigd vastgesteld, na eenigermate aan de bezwaren der ingelanden te zijn tegemoet gekomen. Zoo werd de post, waarvan boven de rede is, gesteld op f 28.100.

Nadat het bestuur bij schrijven van 31 Jan. ll. deze vaststelling aan adressanten had medegedeeld, hebben deze daarmeê evenwel nog geen genoegen genomen, temeer, daar hun buitendien nog was gebleken, dat de oproepingsbriefjes voor laatstgemelde vergadering door den voorzitter niet op den bij art. 72 van het reglement bepaalden

tijd waren verzonden, ten gevolge waarvan één lid de vergadering niet heeft kunnen bijwonen, wat van invloed op de stemming had kunnen wezen.

Op grond hiervan en mede op grond van hun reeds vroeger geopperd bezwaar, dat namelijk het wegnemen van de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa, vóór veel minder dan het geraamde kan geschieden, zijn adressanten bij Gedep. Staten van Groningen in beroep gekomen, welk college bij besluit van 9 Maart 1883, nº. 76, 1e afdeeling, de gewijzigde begrooting wel niet heeft goedgekeurd, doch ze tot gelijk bedrag heeft vastgesteld, als zij door Gecommitteerden op 29 Dec. 1882 was ontworpen.

Nadat Gedep. Staten er in dat besluit op hebben gewezen, dat de te late ontvangst der oproepingsbriefjes, daargelaten dat die door den voorzitter van het bestuur niet wordt erkend, niet op straffe van nietigheid der in de vergadering genomen besluiten is voorgeschreven, hebben zij betreffende het eigenlijke punt van geschil overwogen dat op de door Gecommitteerden oorspronkelijk ontworpen begrooting was aangenomen, dat de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa niet tot op 1.31 Meter beneden peil moesten worden weggenomen, maar tot op 1.80 Meter, welk laatste cijfer het juiste is en ten onrechte door het Hoofdbestuur in zijn vergadering van 29 Jan. ll. is gewijzigd. Gedep. Staten wijzen er toch op, dat bij hun besluit van 21 Mei 1881, nº. 108, 1e afd., krachtens art. 3 van het reglement van het waterschap Westerwolde op voorstel van het bestuur van dat waterschap is bepaald, dat door gezegd bestuur de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa tusschen de Bult en het punt, waar beneden Wessinghuizen, de Ruiten- en Mussel-Aa zich met elkander vereenigen, zullen worden weggenomen ter diepte van 1.80 Meter beneden het peil van het waterschap Westerwolde, zoodat dus de verlaging der genoemde posten van ontvangst en uitgave, als gegrond op een uitvoering in strijd met een door hen genomen besluit, niet kon worden toegelaten.

Van dit besluit zijn genoemde adressanten in beroep gekomen bij Z. M. bij een adres, den 30 Maart ll. bij het Kabinet ingekomen.

Ten aanzien van het punt in geschil wordt er in dat adres door appellanten op gewezen, dat Gedep. Staten bij het vaststellen der begrooting in geenen deele hebben gelet op de sedert hun besluit van 21 Mei 1881 veranderde toestanden. Zij vestigen er de aandacht op, dat het voorstel indertijd door twee leden der Staten gedaan, betreffende de kanalisatie van Westerwolde, thans, nu dit waterschap bepaald weigert de daarvoor noodige gronden af te staan of eenig subsidie te geven, geen kans van slagen meer heeft. En alleen met het oog op de uitvoering van dit plan is gezegde diepte van 1.80 M. onder peil door het Hoofdbestuur voorgesteld. Nu echter in Westerwolde waarschijnlijk in langen tijd geen scheepvaartkanalen zullen komen, is er voor handhaving van dat besluit van 21 Mei 1881, nº. 108, 1e afd., geen reden en is een diepte van 1.31 M. voor de afwatering ruim voldoende.

Wat de quaestie der oproepingsbriefjes aangaat, appellanten blijven bij hun meening, dat de te late bezorging wel degelijk invloed op de stemming kan gehad hebben.

Zij verzoeken ten slotte dat Z. M. beslisse:

a. dat de begrooting niet worde goedgekeurd, dan nadat die in eene op nieuw belegde wettig bijeen te roepen vergadering is behandeld

b. dat Gedep. Staten hun besluit van 21 Mei n°. 100, afd. 1, in dier voege dienen te wijzigen, dat de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa, in plaats van op 1.80 M., op 1.31 M. beneden Westerwoldsche Aa peil, worden weggenomen;

c. dat van de meergemelde begrooting worden gerooieerd de daarop uitgetrokken posten der uitgaven: 1°. die onder afd. III, ter somme van f 1333.38; 2°. die onder afd. IV, art. 1 en 2, te zamen voor eene som van f 53,900 en daarvoor in plaats eene kleine som uit te trekken voor 't wegnemen van ondiepten uit de Aa, indien dit voor de afwatering wordt noodig geacht;

d. dat de onder de inkomsten bij art. 5 uitgetrokken geldleening ter somma van f 50000 geheel behoort te vervallen.

Gedep. Staten van Groningen, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit adres gehoord, adviseeren in hun ambtsbericht van 13 April 1883, n°. 4, 1e afd., tot afwijzing van het verzoek. Vooreerst zijn huns inziens ingelanden in hun beroep op Z. M. niet-ontvankelijk, daar art. 75 van het reglement hun nergens het recht om zich van een besluit van Gedep. Staten, houdende vaststelling der begrooting van het waterschap, in beroep te voorzien, toekent. Wel doen adressanten een beroep op art. 107 van het reglement, doch hierbij zien zij voorbij, dat de geschillen, in dat artikel bedoeld, betreffen uitlegging of toepassing van het reglement, wel te onderscheiden van de bevoegdheid, bij art. 75 aan de ingelanden gegeven, waar het de vaststelling der begrooting, dus een bestuurshandeling betreft, die het karakter van een geschil ten eenenmale mist.

Wat de bezwaren van adressanten aangaat, met het oog op het onmiddellijk voorafgaande, achten de Staten het onnoodig in het breede daarbij stil te staan. Zij kunnen evenwel de opmerking niet achterwege houden, dat zoolang hun besluit van 21 Mei 1881, n°. 108, 1e afd., bestaat, de begrooting daarmeê rekening moet houden. Wat de beweerde onwettigheid der op 29 Jan. 1883 gehouden vergadering aangaat, dienaangaande merken Gedep. Staten op, dat, al ware door het tijdig bezorgen van het oproepingsbriefje aan den heer Pott, en het derhalve tegenwoordig zijn van dien heer op de vergadering, het voorstel van een ander lid aangenomen, dit toch nooit invloed zou gehad hebben op hunne beslissing ten aanzien der begrooting.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, is nog ingekomen een machtiging van adressanten op Mr. H. Goeman Borgesius, benevens een missive van het Hoofdbestuur van het waterschap, van 11 Mei 1883, waarin dat bestuur, na een overzicht van den feitelijken loop der zaak, betreffende het wegnemen der ondiepten uit de Westerwoldsche Aa, te hebben gegeven, als zijne overtuiging uitspreekt, dat, wanneer in 1881 door het Hoofdbestuur een mindere diepte dan 1.80 Meter was bepaald, de Westerwoldsche Aa niet alleen voor waterafvoer, maar ook voor de thans bestaande scheepvaart voldoende zou zijn.

Nadere memoriën zijn bij den Raad van State niet ingekomen.

De heer Mr. H. Goeman Borgesius treedt op als gemachtigde van appellanten. Hij ontwikkelt de gronden voor het beroep en ziet met vertrouwen 's Konings beslissing te gemoet.

De gemachtigde beantwoordt voorts eenige vragen van de Staatsraden DE VRIES en VERNIERS VAN DER LOEFF.

III. de beroepen van *J. Keijzer, L. Wichers, S. van Hulst, E. J. Meijer en H. M. van Bateles, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, omtrent den staat van openbare voor den dienst van alle bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is, onder dagteekening van 1 Mei 1883, n⁰. 7, Afdeeling Waterstaat A, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, bij Z. M. ingesteld, tegen de uitspraak van Gedep. Staten van Friesland, dd. 1 Febr. 1883, n°. 58, 2e afd. W., omtrent den staat van de openbare tot de gemeene dienst van allen bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden, door elk van de adressanten J. Keijzer, L. Wichers, S. van Hulst, E. J. Meijer en H. M. van Bateles.

De vaststelling van genoemden staat van werken heeft een bijzonderen vorm aangenomen, eenigszins afwijkende van den gewonen loop van zaken. Overeenkomstig het bepaalde in art. 2 van het „Reglement tot regeling van het toezicht der staten op „de openbare tot de gemeene dienst van allen bestemde waterstaatswerken in Fries„land, niet in onderhoud of beheer bij het Rijk, de provincie of bij waterschappen", werd door Burg. en Weth. van Leeuwarden een staat dier werken in die gemeente opgemaakt, welke door den Raad, overeenkomstig het 2e lid van art. 3 van 't reglement, bij besluit van 24 Mei 1879, n°. 13, voorloopig werd vastgesteld. Tegen dien staat werden bij Gedep. Staten geene bezwaren ingebracht. Dat college zelf had echter bedenkingen, in zooverre het van meening was dat er meer werken bestonden, die op den staat behoorden voor te komen, en naar aanleiding daarvan maakten Burg. en Weth. alsnog twee staten op, gemerkt A en B, waarop de werken voorkwamen, die ingevolge de bedenkingen van Gedep. Staten alsnog op den staat zouden moeten gebracht worden. Die staten A en B werden, blijkens eene daarop gestelde verklaring van Burg. en Weth., gedurende dertig dagen, te rekenen van 1 Juli 1881, voor een ieder ter inzage gelegd, en vervolgens, doch eerst bij missive van 18 Jan. 1883, aan Gedep. Staten toegezonden. Gevolg gevende aan de bepaling van art. 3 lid 6 van het reglement, volgens welke Gedep. Staten ten spoedigste uitspraak doen op de bij hen ingebrachte bezwaren en daarna de staten met of zonder wijziging definitief vaststellen, — namen Gedep. Staten hun besluit van 1 Febr. 1883, no. 58, 2e afd. W., luidende:

„Overwegende dat bij onderzoek is gebleken dat op enkele uitzonderingen na, die „voldoende zijn gemotiveerd, geheel is voldaan aan de dezerzijds gemaakte opmerkin„gen en dat er ook uit anderen hoofde bij deze vergadering geene bezwaren tegen „de definitieve vaststelling van den oorspronkelijk opgemaakten en door den Raad „voorloopig vastgestelden staat bestaan;

„Overwegende dat de formaliteiten bij artt. 2 en 3 van het reglement, *Prov. Blad* „1878, n°. 76, zijn in acht genomen;

„Overwegende dat de voorwerpen, omschreven op de staten A en B, alle geacht „moeten worden te zijn openbare en tot de gemeene dienst van allen bestemde water- „staatswerken, en derhalve op den staat behooren voor te komen;

„Is besloten:

„1°. de werken, omschreven op de staten A en B, te brengen op den staat van „openbare, tot de gemeene dienst van allen bestemde waterstaatswerken, zoodat die „beide staten geacht worden met den door den Gemeenteraad voorloopig vastgestelden „staat een geheel uit te maken;

„2°. den aldus aangevulden staat van openbare, tot de gemeene dienst van allen „bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden definitief vast te stellen;

„3°. Burg. en Weth. van Leeuwarden uit te noodigen, aan de belanghebbenden „bij de werken, omschreven in de staten A en B, kennis te geven, dat die voorwer- „pen door deze vergadering op den staat zijn gebracht en dat zij daartegen binnen „3 dagen na de dagteekening dier kennisgeving bij den Koning in beroep kunnen „komen".

Aan de opdracht van Gedep. Staten, om den belanghebbenden de door hen bedoelde kennisgeving te doen, werd door Burg. en Weth. van Leeuwarden gevolg gegeven, onder dagteekening van 1 Febr. 1883. Naar aanleiding daarvan is door vijf verschillende personen tegen de uitspraak van Gedep. Staten bij Z. M. in beroep gekomen, en wel:

I. door Jacob Keijser te Leeuwarden, die opkomt tegen de plaatsing op den staat, van „de bestrating van de Keizersbuurt" (voorkomende op staat B, n°. 56), op grond dat die bestrating zijn particulier eigendom is, hebbende hij op een aangekocht stuk grond gebouwen gesticht en den grond bestraat tot toegang, uitsluitend voor zijne eigene gebouwen;

II. door Louis Wichers te 's Gravenhage, bewerende dat op den staat ten onrechte gebracht is „De Vierhuisterweg" (staat A, n°. 11), daar die weg geheel particulier eigendom is van de naastleggers;

III. door Simon van Hulst te Leeuwarden, die van den staat wenscht te hebben afgevoerd de bestrating der Hulstbuurt en Seringebuurt in de Weerklank (staat A, n°. 302), en de walbeschoeiing op het Zuidvliet langs de perceelen sectie G, nos. 3482 en 3487 (staat A, nos. 492 en 493), en wel omdat de Hulstbuurt eene bezitting is van 18 woningen, die met het pad, de bestrating enz. geheel en al privaat eigendom is, en de perceelen sectie G nos. 3482 en 3487 deel uitmaken van zijn molenerf, dat zijn bijzonder eigendom is, en waarvan niemand anders kan gebruik maken;

IV. door Eeltje Johannes Meijer te Jelsum. Deze heeft bezwaar tegen de op den staat gebrachte walbeschoeiing van den Dokkumer trekweg (voorkomende op staat A, n°. 514) langs de perceelen sectie E, nos. 706, 616 en 285. Daar het hier een geoctroieerd werk zou betreffen, ontkent hij het recht der staten, daarover hun regelend gezag te doen werken. Voorts is hij van meening, dat de walbeschoeiingen niet op den staat behooren, omdat ze geene op zich zelf staande waterstaatswerken zijn, maar slechts middelen om den dijk te behouden. En eindelijk acht hij de

handelwijze van Gedep. Staten, die zelve de werken op den staat brachten informeel: zij hadden krachtens een bevel volgens art. 5 van 't reglement, den staat door het Gemeentebestuur moeten doen aanvullen, als wanneer aan appellant de verschillende termijnen van verzet, in 't reglement bepaald, zouden zijn open gelaten;

V. door Hemmes Martinus van Bateles te Leeuwarden, die zich verzet tegen de op den staat gebrachte stegen op het Noordvliet (staat A, n°. 281), voor zoo veel betreft het perceel sectie G, n°. 2641, en aldaar (staat A, n°. 290 of 291), perceel n°. 2637 (thans reeds vernummerd tot n°. 4617), — op grond dat die stegen van oudsher geheel particulier eigendom zijn en totaal alles missen wat daaraan eenig openbaar karakter of als tot gemeene dienst bestemd kan geven.

Op alle deze adressen zijn Gedep. Staten van Friesland gehoord, die, zich vereenigende met de door hen ingewonnen berichten van Burg. en Weth. van Leeuwarden, in gelijken zin als deze adviseeren.

Burg. en Weth. achten de bezwaren van de hiervoor onder nommer I, III en V genoemde adressanten gegrond en raden, dat de werken, waartegen die bezwaren zijn gericht, van den staat worden afgevoerd.

Ook het bezwaar van den tweeden appellant L. Wichers wordt toegegeven, evenwel met dien verstande, dat de Vierhuistersteeg van de rubriek wegen naar die der voetpaden moet worden overgebracht, als zijnde die weg als voetpad wel degelijk bestemd ten gemeene dienste van allen, daar hij de verbinding uitmaakt van den Stienserstraatweg met den Dockumertrekweg.

De bezwaren van den onder IV genoemden appellant E. J. Meijer, worden echter door Burg. en Weth. niet gegrond gerekend. De bedenking, ontleend aan het feit dat de Dockumertrekweg een geoctrooieerd werk is, kan niet meer opgaan, omdat de woorden „geoctrooieerde of geconcessioneerde werken", die oorspronkelijk in art. 1 van het reglement voorkwamen, daaruit bij de wijziging van 1881 zijn vervallen. De walbeschoeiing van dien weg moet voorts beschouwd worden als een geheel met den weg uit te maken, zonder welk werk de weg niet aan zijne bestemming kan voldoen. Wat eindelijk betreft het beweerd informeele der handelwijze van Gedep, Staten doen Burg. en Weth. opmerken, dat die bewering onjuist is. Het door appellant aangehaalde art. 5 van 't reglement, heeft betrekking op door Gedep. Staten definitief vastgestelde en niet op oorspronkelijke staten, zoo als het hier betreft. In dezen hebben Gedep. Staten overeenkomstig alinea 6 van art. 3 de staten vastgesteld na daarin de door hen noodig geachte wijzigingen te hebben gebracht.

Nadat deze beroepen bij de Afd. zijn aanhangig gemaakt, werden door den appellant J. Keijser, tot staving zijner bewering, nog ingezonden een eigendomstitel, 2 teekeningen en een extract uit den kadastralen legger; — en door den appellant L. Wichers een extract uit het kadastrale plan, bevattende den Vierhuisterweg en bijgelegen perceelen. Laatstgenoemde voert in eene daarbij gevoegde memorie nog aan, dat genoemde weg door Burg. en Weth. nu wel reeds tot een voetpad is gereduceerd, maar ook van een voetpad, dat openbaar en voor den dienst van allen bestemd is, geen sprake kan zijn. De weg is uitsluitend particulier eigendom van verschillende personen en ook slechts tot particulier gebruik bestemd en ook als voetpad mist hij elk openbaar karakter. De omstandigheid dat de eigenaar van het

perceel sectie E, n°. 879, nu en dan toelaat, dat van zijn perceel naar en van den Dokkumertrekweg als voetpad gebruik wordt gemaakt, schijnt Burg. en Weth. op het dwaalspoor te hebben gebracht, dat nu ook de geheele Vierhuisterweg een openbaar, voor allen bestemd voetpad zou zijn, waartegen hij als eigenaar van genoemd perceel zich echter verzet, met beroep op de plaatselijke gesteldheid en de kadastrale indeeling, gelijk die uit het overgelegde extractplan blijken.

De heer L. WICHERS, als belanghebbende tegenwoordig, geeft eenige inlichtingen op vragen van de Staatsraden SMIDT en DE VRIES.

IV. het beroep van *Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, omtrent eene nieuwe tabel van wegen in die gemeente.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Bij Zr. Ms. besluit van 16 Juni 1881, n°. 32, zijn Burg. en Weth. van Hoogeveen in hun, op machtiging van den Raad dier gemeente, ingesteld beroep tegen een besluit van Gedep. Staten van Drente, van 14 Jan. 1881, waarbij deze hadden verklaard dat er geene termen waren om op een hun ter vaststelling aangeboden suppletoire tabel van wegen en daartoe betrekkelijke voorwerpen, eene beschikking te nemen, niet-ontvankelijk verklaard, wegens het niet-inachtnemen van den termijn van 30 dagen, gesteld bij art. 5 van het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drente, van 11 Juli 1868 (*Prov. Blad* n°. 31).

Burg. en Weth. voornoemd hebben goedgevonden daarop over te gaan tot het opmaken van een geheel nieuwe tabel, waarvan het eerste gedeelte bij besluit van 23 Jan. 1883 voorloopig door den Gemeenteraad is vastgesteld, om, na het bekend worden van de uitkomsten der hermeting van eenige kadastrale sectiën, door een tweede en laatste gedeelte te worden gevolgd.

Aangezien Gedep. Staten de vorige tabel niet hadden willen goedkeuren, omdat daarop alleen de onbestrate gedeelten wegs of vaartswallen in de kom der gemeente en derhalve strooken gronds als gedeelten wegs waren gebracht, terwijl ingevolge het zooeven genoemd reglement op de wegen geene afzonderlijke gedeelten van wegen, doch deze daarop in hun geheel moesten voorkomen, heeft het gemeentebestuur gemeend thans alle wegen in hun geheel op die tabel te moeten brengen.

Gedep. Staten van Drente, aan wie nu deze tabel ter definitieve vaststelling werd toegezonden, hebben bij resolutie van 2 Maart 1883, n°. 21, besloten haar buiten beschikking te houden, op grond dat volgens art. 10 van het voormelde Provinciale Reglement alleen hun College bevoegd is een herziening van de tabellen of van eene daarvan te bevelen, en dat zoodanig bevel aan het gemeentebestuur niet is gegeven.

Tegen die beslissing zijn Burg. en Weth., daartoe door den Gemeenteraad bij besluit van 29 Maart 1883 gemachtigd, opgekomen bij adres aan Z. M., dd. 30 Maart 1883. Het eerste gedeelte van dat adres bevat een uitvoerig relaas der feiten

vóór het besluit van Z. M. van 16 Juni 1881, n°. 32, boven gememoreerd, welk relaas echter als opgenomen in het daaraan voorafgegane verslag, op 18 Mei 1881 in deze Afdeeling uitgebracht, hier met stilzwijgen mag worden voorbij gegaan. Wat het tegenwoordige punt van geschil betreft, merkt het adres op, dat de bevoegdheid van Gedep. Staten om een herziening der tabel te bevelen, in geenen deele de bevoegdheid van den Raad uitsluit om uit eigen beweging dat werk tot stand te brengen, indien Gedep. Staten het bevel tot herziening weigeren te geven. Neemt men deze bevoegdheid van den Raad niet aan, dan zou er, zoo meent het appelleerend Gemeentebestuur, ten zijnent geene verandering kunnen komen in den ellendigen toestand die reeds te lang voortduurt en niet meer houdbaar is. Mitsdien wordt bij het adres verzocht, dat Z. M. het besluit van Gedep. Staten vernietige en de vaststelling van het eerste gedeelte van de door den Raad op 28 Jan. 1883 voorloopig goedgekeurde tabel der wegen gelaste.

Gedep. Staten van Drente, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid daarop gehoord, adviseeren in hun ambtsbericht van 14 April 1883, no. 31, tot niet-ontvankelijk-verklaring van het ingestelde beroep. Hunne aangevallene resolutie van 2 Maart 1883, n°. 21, toch laat buiten beschikking het door den Raad der gemeente Hoogeveen vastgestelde eerste gedeelte eener nieuwe wegentabel en is dus geen beschikking krachtens art. 5, 5e alinea, van het Provinciaal Reglement, waartegen dan binnen 30 dagen hooger beroep bij Z. M. kan ingesteld worden.

Wat aangaat de bewering van Burg. en Weth., als zou de bevoegdheid, bij art. 10, 1e alinea, aan Gedep. Staten toegekend, die van den Gemeenteraad, om uit eigen beweging de tabel te herzien, niet uitsluiten, merken Gedep. Staten op, dat, als eenmaal de tabel krachtens de artt. 3—5 van het reglement is tot stand gekomen, te dien aanzien een eindbeslissing heeft plaats gehad, waarop niet kan worden teruggekomen, dan voor zoover het reglement er uitdrukkelijk bevoegdheid toe geeft. Huns inziens volgt dit uit den aard der zaak, waar bepaalde termijnen zijn voorgeschreven, zoowel ten aanzien van het opmaken en vaststellen der tabel, als ten aanzien van het beroep op Gedep. Staten en den Koning. Ook uit de bepalingen, voorkomende in artt. 6 en volg., blijkt, meenen Gedep. Staten, ten duidelijkste dat de tabel blijft zooals zij is vastgesteld, behoudens het opmaken van suppletoire tabellen, wijziging in bepaalde gevallen en herziening op bevel van Gedep. Staten. Trouwens art. 10, 2e alinea, spreekt van de primitieve tabel en de ten gevolge van bevel van Gedep. Staten opgemaakte nieuwe tabel. Een uit anderen hoofde opgemaakte nieuwe tabel kent het reglement dus niet. Derhalve heeft de Raad geen bevoegdheid tot het eigenmachtig opmaken eener nieuwe tabel.

Nadat deze zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 25 April ll., n°. 29, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, is een memorie ingekomen van J. van Raalte en J. Slothuis, dd. 11 Mei 1883, die, onder herinnering aan een reeds vroeger door hen ter zake ingediend adres, grieven inbrengen tegen den onderhoudslast, waarmede zij bij de ontworpene tabel huns inziens ten onrechte zijn bezwaard.

Nadere stukken zijn bij deze Afdeeling niet ingekomen.

V. het beroep van *J. W. Doorakkers, te Tilburg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij zijne aanwijzing tot den dienst bij de militie is gehandhaafd.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Door Z. M. daartoe gemachtigd, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 10 Mei 1883, n°. 685, Afd. M. S., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een door J. W. Doorakkers, loteling van de lichting der nationale militie van dit jaar, voor de gemeente Tilburg, ingesteld beroep van de uitspraak van Gedep. Staten van Noordbrabant, van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afd., houdende dat de door appellant bij hen ingebrachte bezwaren tegen zijne aanwijzing voor den dienst door den Militieraad in het 1e district, geen punt van onderzoek kunnen uitmaken.

Die uitspraak berustte daarop, dat de loteling Doorakkers de redenen, die hij had tot vrijstelling wegens broederdienst, niet had ingebracht bij den Militieraad en ook geene bewijsstukken tot staving dier redenen aldaar had ingediend, zoodat volgens art. 98 1°. der Militiewet geene bezwaren konden worden ingebracht tegen de aanwijzing voor den dienst, zonder dat bij den Militieraad eenige reden van vrijstelling was aangevoerd.

Van deze uitspraak van Gedep. Staten vraagt de belanghebbende van Z. M. vernietiging, met verzoek dat hem alsnog vrijstelling van den dienst worde verleend. Hij voert aan, dat hem bij de loting is ten deel gevallen n°. 160 en hij onmiddellijk na de trekking heeft opgegeven, reden van vrijstelling te hebben wegens broederdienst, dat hij wegens tijdelijke afwezigheid uit de gemeente niet bekend was geweest met de oproeping, om aan den Militieraad de bewijzen voor zijne vrijstelling over te leggen, en daarvan zijn verzuim om ze tijdig in te dienen, het gevolg is geweest. Hij meent voorts dat art. 98 1°. der wet ten zijnen aanzien niet toepasselijk is, daar die bepaling klaarblijkelijk betrekking heeft op lotelingen, die verzuimden de reden van vrijstelling op te geven bij de loting en dat het niet indienen der gevorderde bewijsstukken vóór de 1e zitting van den Militieraad geene reden kan zijn, om hem, terwijl hij die stukken ten behoorlijken tijde aan Gedep. Staten heeft overgelegd, te versteken van zijn recht om vrijstelling te erlangen, die hem door de wet is toegekend. In dezen zin werd, naar hij meent, ook beslist o. a. bij het Kon. besluit van 13 Nov. 1871, n°. 22.

De Commissaris des Konings in Noordbrabant, op het appellatoir adres gehoord, is van meening, dat met het oog op art. 98 1°. der wet, Gedep. Staten zich terecht niet bevoegd geacht hebben om in de uitspraak van den Militieraad verandering te brengen, ook al waren bij het bezwaarschrift de stukken gevoegd, noodig om het bestaan der gevraagde vrijstelling te staven, en adviseert mitsdien tot handhaving van het bestreden besluit van Gedep. Staten.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Achttiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 6 *Juni* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 25 Mei 1883, n°. 20, beschikkende op het adres van *Mr. W. A. Engelbrecht, te Arnhem, daarbij in beroep komende van eene uitspraak van den Commissaris des Konings in de provincie Gelderland, betreffende de inschrijving voor de militie van zijnen zoon Johannes Frederik.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 127).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien het adres van Mr. W. A. Engelbrecht, te Arnhem, daarbij in beroep komende van eene uitspraak van Onzen Commissaris in de provincie Gelderland, betreffende de inschrijving voor de militie van zijnen zoon Johannes Frederik;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 Mei 1883, n°. 21;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Mei 1883, no. 730, Afd. M. en S.;

Overwegende dat bovenbedoeld adres is geschreven op 3 vellen, waarvan alleen het eerste gezegeld is, zoodat zoowel adressant's onderteekening als het onmiddellijk daaraan voorafgaand geformuleerd verzoek om vernietiging van de aangevallen beschikking en bevel tot doorhaling van den naam van adressant's zoon op het inschrijvingsregister, gesteld is op ongezegeld papier;

dat op zoodanig adres, volgens art. 8 der wet van 3 October 1843 (*Stbl.* n°. 47), geen recht mag worden gedaan;

Gezien genoemd artikel en art. 12 van dezelfde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het door den appellant ingediend adres ter zijde te leggen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Walferdange, den 25 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *J. van der Leest, onderwijzer te Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, waarbij werd afgewezen zijn verzoek om te bevorderen dat hem eene bezoldiging voor het geven van herhalingsonderwijs zou worden verleend.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

In de op 7 Dec. 1882 gehouden vergadering van den Raad der gemeente Hoogeveen, werd tot de behandeling overgegaan van een, ter uitvoering van art. 4 van het besluit van dien Raad van 26 Oct. 1881, goedgekeurd door Gedep. Staten van Drente, bij resolutie van 10 Nov. 1881, n0. 49, door Burg. en Weth. gedaan voorstel tot regeling van het herhalingsonderwijs in die gemeente. De voordracht strekte, om aan het hoofd der herhalingschool in de kom der gemeente f 50 toe te kennen; aan iederen onderwijzer dier school f 25; en aan het hoofd van de herhalingschool in elk der scholen buiten de kom f 25; benevens aan iederen onderwijzer in die scholen f 20; terwijl mede werd voorgesteld te benoemen tot hoofd der herhalingschool in de kom der gemeente J. van der Leest en tot onderwijzer W. L. van Muijlwijk.

De meerderheid van den Raad was echter van oordeel, dat "aan de onderwijzers "bij de herhalingschool te benoemen, geen salaris ware te geven, tenzij mocht worden "besloten aan die school ook te doen onderwijzen vakken, welke niet tot de verplichte

„leervakken van het lager onderwijs behooren”. En het voormelde voorstel van het Dagelijksch Bestuur kwam dientengevolge te vervallen.

Toen daarop in de raadsvergadering van 19 Dec. 1882 Burg. en Weth. voorstelden o. a. de bovengenoemde J. van der Leest aan te stellen tot hoofd der herhalingschool en W. L. van Muijlwijk tot onderwijzer, met toekenning aan den laatsten van f 25 per kwartaal, voor het onderwijs in het handteekenen, heeft een der raadsleden voorgesteld aan den eerstgenoemde een bezoldiging van f 25 per kwartaal toe te kennen, voor het door hem te geven herhalingsonderwijs, doch werd dat voorstel verworpen en het voorstel van Burg. en Weth. aangenomen, met dit gevolg dat het eigenlijke herhalingsonderwijs zonder eenige vergoeding door den benoemde zal moeten worden gegeven.

Tegen die beslissing hebben J. van der Leest en W. L. van Muijlwijk bij Gedep. Staten van Drente hunne bezwaren ingebracht. Huns inziens toch volgt uit art. 44*d* van de wet op het lager onderwijs in verband met de tot de Provinciale Besturen gerichte missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Oct. 1882, n°. 2109, Afd. O., dat hun een afzonderlijke jaarwedde, eene toelage, of eene verhooging van jaarwedde moet worden toegekend, nademaal hunne traktementen niet zijn geregeld, met het oog op het geven van herhalings-onderwijs.

Gedep. Staten van Drente hebben echter bij hun besluit van 16 Febr. 1883, n°. 4, aan adressanten te kennen gegeven, dat zij geen termen vonden om tusschen beiden te komen.

Van dat besluit is nu J. van der Leest in beroep gekomen bij Z. M., bij adres van 14 Maart 1883, den 17 d. a. v. bij 't Kabinet gestempeld.

Gedep. Staten van Drente, op dit adres gehoord, adviseeren in hun ambtsbericht van 20 April 1883, n°. 23, tot ongegrondverklaring van het beroep. Hunne beschikking toch steunt, zoo beweren zij, terecht op de overweging dat de wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n°. 127) het toekennen eener bezoldiging voor herhalingsonderwijs niet gebiedend voorschrijft.

Nadat deze zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 2 Mei ll., n°. 15, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn geene verdere stukken bij de Afdeeling ingekomen.

III. het beroep van *de Weduwe G. Jelles, te Grouw, gemeente Idaarderadeel, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij de aanwijzing tot den dienst bij de militie van haren zoon Jelle is gehandhaafd.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Met Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij schrijven van 12 Mei 1883, n°. 698, Afd. M. S., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het door de Weduwe G. Jelles, te Grouw, gemeente Idaarderadeel, ingesteld beroep, van de uitspraak van Gedep. Staten van Friesland, van 5 April 1883, n°. 35, 1e afd., M. S., waarbij de aanwijzing tot den dienst van haar zoon Jelle is gehandhaafd;

Jelle Jelles, geboren 3 Dec. 1863, is de tweede van 3 zonen. Zijn oudste broeder Gerben Jelles, heeft in 1874 aan de loting deelgenomen en is voor den dienst aangewezen; hij heeft echter een plaatsvervanger gesteld, zekeren Wijbe Hornstra, die na van 1868—'74 voor zich zelven te hebben gediend, volgens een extract uit het stamboek van de officieren en manschappen van mindere graden bij het 7e reg. infanterie, op 12 Juni 1874 als plaatsvervanger voor Gerben Jelles onder no. 32 bij het 6e reg. infanterie is ingedeeld, op 26 Juli 1875 is overgegaan bij het 3e reg. hussaren, met vrijwillige verbindtenis voor 6 jaren; den 21 Nov. d. a. v. bij het 7e reg. infanterie is overgeplaatst, en den 9 Juni 1876 is gepasporteerd, uit hoofde van lichaamsgebreken, ontstaan niet tengevolge van omstandigheden, verrichtingen of vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, doch ook niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of ongeregeldheden, onder toekenning van eene gratificatie van f 25.

De jongste zoon Anke Jelles, heeft den militieplichtigen leeftijd nog niet bereikt. De tweede zoon Jelle beriep zich bij den Militieraad op broederdienst, doch werd desniettegenstaande tot den dienst aangewezen. Ook de bij Gedep. Staten van Friesland door zijne moeder ingediende reclame, werd bij resolutie dier Staten van 5 April 1883, n°. 35, afd. M. S., blijkens schrijven van Burg. en Weth. van Idaarderadeel, aan 's Konings Commissaris den 7 April d. a. v. aan de belanghebbende uitgereikt, van de hand gewezen, op grond dat de plaatsvervanger van reclamante's oudsten zoon niet volgens art. 50 4°. wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken door den dienst bekomen, is ontslagen, en evenmin volgens art. 50 5°. drie jaren heeft gediend, zoodat Jelle Jelles op geen recht van vrijstelling wegens broederdienst kon aanspraak maken.

Van deze uitspraak is appellante in beroep gekomen bij Z. M. bij een adres, den 16 April 1883 bij het Kabinet ingekomen. In hoofdzaak wordt daarin beweerd, dat de beslissing van Gedep. Staten aan reclamante daarom onjuist voorkomt, omdat de plaatsvervanger Wijbe Harnstra eerst vijf jaren als loteling voor zich zelf heeft gediend, toen bijna 2 jaren met een vrijwillige verbindtenis voor 6 jaar voor haar zoon, dus in het geheel 7 jaar, en ten slotte uit den dienst is ontslagen wegens lichaamsgebreken *in* doch niet *door* den dienst bekomen, doch ook niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag. Zij wijst er daarenboven nog op, dat tengevolge van het overgaan van den plaatsvervanger, met een vrijwillige verbindtenis voor 6 jaar, zij wel van de bij art. 61 der Militiewet genoemde aansprakelijkheid was ontheven, doch dat zij nu door het ontslag wegens lichaamsgebreken en tengevolge van den nu te kort door hem volbrachten dienst geen vrijstelling voor haar zoon zou kunnen inbrengen, iets wat haar onbillijk voorkomt, te meer, omdat zij daardoor tevens verstoken was van de gelegenheid, ingevolge de 2e alinea van genoemd artikel der wet een anderen plaatsvervanger te stellen. Van haar 3 zonen behoeft er toch slechts één te dienen.

's Konings Commissaris in Friesland, op dit adres gehoord, adviseert in zijn ambtsbericht van 26 April 1883, 1 afd., M. S., n°. 464, tot ongegrondverklaring van het beroep.

IV. het beroep van *Willem Veldpans, te Mil, vader van den loteling M. Veldpans, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, houdende vrijstelling van den dienst bij de militie als tweelingbroeder van den loteling Th. van Dijk.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Aan de op 28 Maart 1883 gehouden loting voor de nationale militie in het derde Militiedistrict van Noordbrabant, is deelgenomen door Theodorus en Anton van Dijk, tweelingzonen van Martinus van Dijk, te Mil.

Zij zijn de 2e en 3e uit een gezin van 4 zonen, waarvan de oudste als loteling van 1878 in dienst is en de vierde den militieplichtigen leeftijd nog niet heeft bereikt. Aan Theodorus viel n°. 36, aan zijn tweelingbroeder Anton n°. 7 te beurt. De Militieraad heeft laatstgenoemden wegens lichaamsgebreken van den dienst vrijgesteld en Theodorus daartoe aangewezen.

Van deze beslissing is de vader Martinus van Dijk in beroep gekomen bij Gedep. Staten van Noordbrabant, welke hebben goedgevonden bij besluit van 5 April 1883, G, n°. 113, 3e afdeeling, bovengemelde uitspraak van den Militieraad te niet te doen en voornoemden Theodorus van Dijk (aldus zijn de bewoordingen van het besluit) "mitsdien als te zijn tweelingbroeder, van den dienst der nationale militie "vrij te stellen".

Hun besluit steunde op de overweging, dat, wanneer van twee of meer broeders, die in hetzelfde jaar zijn geboren, aan een of meer vrijstelling moet verleend worden, alsdan volgens de laatste zinsnede van art. 49 der Militiewet hij tot den dienst behoort te worden aangewezen, die het laagste nommer heeft getrokken, tenzij anders mocht zijn overeengekomen, wat hier niet is geschied; en dat de wet geen uitzondering maakt, al moet de broeder, die het laagste nummer heeft getrokken, wegens lichaamsgebreken van den dienst worden vrijgesteld.

Tegen die beslissing heeft Willem Veldpans, landbouwer te Mil, wiens zoon Martinus thans aan de beurt van oproeping was gekomen, beroep ingesteld bij Z. M. bij adres op 10 April 1883 bij 's Konings Kabinet ingekomen. Z. i. heeft het laatste lid van art. 49 der voormelde wet alleen het oog op het geval, dat beide broeders geschikt zijn tot den dienst en mag nooit hij, die het hoogste nummer heeft getrokken, van den dienst worden vrijgesteld, indien hij, wien het laagste nummer te beurt viel, wegens ongeschiktheid niet kan worden aangewezen.

Zr. Ms. Commissaris in Noordbrabant, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dit adres gehoord, refereert zich in zijn ambtsbericht van 26 April ll. aan het besluit van het Gedeputeerd College en adviseert mitsdien tot handhaving der verleende vrijstelling.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij schrijven van 12 Mei 1883, n°. 699, afd. M. en S., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn geene verdere memoriën of bewijsstukken ingekomen.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Negentiende Vergadering.

Vergadering van Woensdag 13 *Juni* 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Az.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt.

Referendaris : Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat : Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 29 Mei 1883, n°. 19, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *de Imperial-Continental-Gasassociation te Londen, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders van Haarlem, dd.* 14 *September* 1882, n°. 18/171.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 117).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door de Imperial-Continental-Gasassociation te Londen, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders van Haarlem, dd. 14 September 1882, n°. 18/171;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 Mei 1883, no. 20;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 22 Mei 1883, n°. 31, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat de Imperial-Continental-Gasassociation te Londen, op de terreinen, waarop haar gasfabriek te Haarlem is gevestigd, aan de Vestesteeg n°. 1 en 2, kadastraal bekend onder sectie C, nos. 3667, 3668 en 3801, eene door stoom gedreven zwavelzure ammoniakfabriek wenschende te plaatsen, — en zulks beschouwende als eene uitbreiding van gezegde gasfabriek, bij tot Ons gericht adres van 12 Mei 1882, daartoe de volgens de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) noodige vergunning heeft verzocht;

dat door Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met Onze machtiging, bij beschikking van 25 Augustus 1882, n°. 39, op grond, dat het verzoek niet strekte tot uitbreiding eener bestaande, maar tot oprichting eener geheel zelfstandige, nieuwe fabriek, aan de verzoekster is te kennen gegeven, dat haar adres met de daarbij gevoegde stukken ter afdoening was gezonden aan het Gemeentebestuur van Haarlem;

dat daarop dit bestuur ter zake van gezegd adres heeft gehandeld als bij de artt. 6 en 7 van zoo even genoemde wet is voorgeschreven, — en in dato 14 September 1882 het in den hoofde dezes vermeld besluit heeft genomen, waarbij, op grond van vrees voor schade voor menschen, dieren en planten in de omgeving der bedoelde terreinen, de gevraagde vergunning werd geweigerd;

En dat de verzoekster bij adres van 27 September daaraanvolgende tegen dat besluit bij Ons in beroep is gekomen en van Ons verzocht heeft, dat door Ons, met vernietiging van het besluit, alsnog de verzochte vergunning mocht worden verleend

Overwegende, dat volgens art. 5 1°. van de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) bij het verzoek om vergunning onder anderen moet worden overgelegd eene opgave van hetgeen in de inrichting zal worden verricht, vervaardigd of verzameld, benevens van de beweegkracht die daarbij wordt aangewend;

Overwegende, dat blijkens dit voorschrift, in verband met de artt. 6 en 9 derzelfde wet, de wetgever heeft verlangd, dat er omtrent hetgeen de verzoeker voornemens is te doen, zoo min mogelijk onzekerheid zou worden gelaten, te dien effecte eerstens dat zoowel door alle verdere belanghebbenden als door het administratief gezag zelf over de bezwaren, die aan de voorgenomene inrichting mochten verbonden zijn, met deugdelijke kennis van zaken zou kunnen worden geoordeeld; en ten andere, dat bij inwilliging, later de gegevens voorhanden zouden zijn om ten allen tijde op vasten grondslag te kunnen nagaan, of hetgeen opgericht is en gedaan wordt, met betrekking tot die belangen waarop de genoemde wet het oog heeft, in overeenstemming is met den inhoud van de verleende vergunning;

Overwegende, dat bij dat stelsel van de wet, de ter voldoening aan gemeld voorschrift over te leggen stukken, naar den aard van ieder voorkomend geval, derwijze behooren te zijn opgemaakt, dat de beteekenis der ontworpene inrichting voor die belangen van derden, welker bescherming de wet van 1875 ten doel heeft, van stonde aan, immers zoover redelijkerwijze bereikbaar is, gepreciseerd en in haren vollen omvang kunne worden gewaardeerd; óók met dit gevolg, dat in diezelfde stukken de noodige gegevens zullen gevonden worden om het debat, waartoe art. 7 der wet de

gelegenheid geeft, te maken tot een open strijd tusschen de wederzijdsche partijen, en tot eene vruchtbare voorlichting voor het beslissend gezag;

Overwegende nu, dat in het voorliggend geval, ter voldoening aan dat art. 5, 1^{0}. betreffende de nieuwe inrichting, geene meerdere of andere opgave is gedaan dan deze, „dat er zwavelzure ammonia zou worden bereid”;

Overwegende, dat bij eene voor de omgeving zoo licht gevaarlijke en hinderlijke fabriek als eene tot ammonia-bereiding waarin grondstoffen van zeer onderscheiden aard gebezigd en zeer uiteenloopende werkwijzen gevolgd kunnen worden, — eene dusdanige, alles omvattende en niets bepalende opgave schier alles, waar het bij toepassing van de wet van 1875 op aankomt, ten eene male, verzwegen laat, geheel in strijd met des wetgevers boven herinnerde bedoelingen;

dat verder, zelfs ook in de zitting, door het Gemeentebestuur ter voldoening aan art. 7 der wet op 20 Juli 1882 gehouden, toen tal van bezwaren mondeling en schriftelijk waren ingebracht, van wege de verzoekster nader alleenlijk de negatieve verklaring is gegeven, dat het niet bewezen was dat hare fabriek zou ingericht worden zóó als eene gelijknamige, die te Amsterdam is gevestigd en waarvan de schadelijke werking niet werd betwist;

dat eerst bij de administratieve instructie van het appel, op eene vraag om inlichting van wege Gedeputeerde Staten van Noordholland gedaan, door de verzoekende maatschappij bij brief van 26 October 1882, eenige opening omtrent de door haar voorgenomen werkwijze is gegeven, in hoofdzaak nochtans neerkomende op eene verwijzing naar wat daarin genoemd wordt het systeem Abbot; eene uiteenzetting en verwijzing die, hare waarde en beteekenis daargelaten, toen en zóó eerst gedaan, het vroeger verzuimde, kwalijk konden aanvullen en herstellen;

En dat eindelijk nog, terwijl de bij het verzoek overgelegde stukken geene andere uitlegging toelaten, dan dat voor de ammoniafabricage een nieuw stoomwerktuig van 18 paardenkrachten bijgeplaatst, en als beweegkracht gebezigd zou worden, — in de openbare vergadering van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, waarin het onderwerpelijk beroep werd behandeld, — door den Directeur en den Inspecteur der appelleerende Maatschappij is opgegeven, dat in de ontworpene inrichting stoom slechts als verwarmingsmiddel bedoeld wordt, maar er als beweegkracht niet bij te pas komt, zoodat ook te dier zake voldoende zekerheid wordt gemist;

Overwegende eindelijk nog, dat wel is waar Gedeputeerde Staten van Noordholland in de uitkomsten van hun tijdens het appel ingesteld ambtsonderzoek aanleiding hebben gevonden om hunnerzijds van de inrichting der fabriek en de te volgen werkwijze in den breede eene beschrijving te geven, in den vorm van voorwaarden, die aan een eventueele vergunning waren te verbinden, doch dat het stelsel der wet, ook met het oog op derden, die reeds in eerste instantie voor hunne belangen moeten kunnen waken, niet gedoogt, dat bij wege van toepassing van art. 12, al. 1, en wel van Onzentwege bij de eindbeslissing, aldus hersteld en aangevuld zou worden wat met tekortdoening aan art. 5 door een verzoeker is verzuimd en onthouden.

Overwegende dat mitsdien het oorspronkelijk verzoek dezer appellante als niet voldoende aan de wet voor toewijzende of afwijzende beschikking onvatbaar was, en dat in dat gebrek niet ambtshalve valt te voorzien;

Gezien de voormelde wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het aangevallen besluit van Burgemeester en Wethouders van Haarlem, dd. 14 September 1882, n°. 18/171, te verklaren, dat op het verzoek van de adressante, zooals het gedaan was, geene beschikking had kunnen worden genomen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 29 Mei 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 1 Juni 1883, n°. 3, houdende beschikking op het beroep van *A. Kleijn, te Meerkerk, tegen eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van* 6/12 *Februari* 1883, n°. 68, *waarbij zijn verzoek om vernietiging van een besluit van stemgerechtigde ingelanden van den polder Botersloot, tot inwinning van een rechtskundig advies is afgewezen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 137).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van A. Kleijn, te Meerkerk, tegen eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 6/12 Februari 1883, n°. 68, waarbij zijn verzoek om vernietiging van een besluit van stemgerechtigde ingelanden van den polder Botersloot, tot inwinning van een rechtskundig advies, is afgewezen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 16 Mei 1883 n°. 23;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 26 Mei 1883 n°. 2, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende, dat in eene op 14 October 1882 gehouden bijeenkomst van stemgerechtigde ingelanden der polders Noordzijde, Botersloot, Grootewaard en Over-Slingeland besloten werd de besturen dier polders te machtigen tot het inwinnen van een rechtskundig advies omtrent het jacht- en vischrecht op de eigen gronden en wateren dier polders;

dat van dit besluit Arie Kleijn, wonende te Meerkerk, stemgerechtigd ingeland van den polder Botersloot, onder de gemeente Noordeloos, bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland de vernietiging heeft verzocht, doch dat Gedeputeerde Staten bij beschikking van 6/12 Februari 1883, B, n⁰. 182, 1e afd. G. S. n°. 68, hem hebben te kennen gegeven, dat er geene termen waren om aan zijn verzoek te voldoen, nademaal — daargelaten nog, dat adressant's beweren, als zou het inwinnen van dit advies niet zijn besloten door de ingelanden van den polder Botersloot, maar door eene op geen reglement steunende vergadering der gezamenlijke ingelanden van de vier polders onder Noordeloos, in strijd is met zijn eigen verzoek, dat gericht is tegen en dus de erkentenis bevat van het bestaan van een besluit, daartoe door de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van den polder Botersloot afzonderlijk genomen, — nergens is verboden een gelijktijdig samenkomen der ingelanden van gezegde polders, terzelfde plaatse, tot bespreking van een hun gemeen of gelijk belang van deze allen, ten einde daarna door de behoorlijk opgeroepen vergaderde ingelanden van elken polder, al zij het in elkanders tegenwoordigheid, met eigen meerderheid van stemmen een afzonderlijk besluit worde genomen, en dat zulk een besluit wettig is te achten;

dat appellant van deze beschikking bij adres van 24 Februari 1883, Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat art. 95 van het Algemeen Polderreglement voor Zuidholland, goedgekeurd bij Ons besluit van 24 Augustus 1856, n°. 63 (*Prov. Blad* 1856, n°. 99) slechts beroep toekent van beschikkingen van Gedeputeerde Staten, waarbij zij eene benoeming, een besluit van het Bestuur of van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden schorsen of vernietigen, eene gevraagde goedkeuring weigeren of omtrent een geschil uitspraak doen, en tegen door hen verleende goedkeuringen;

dat het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten, als inhoudende eene afwijzing van een verzoek om vernietiging, niet valt onder de gevallen in art. 95 genoemd en derhalve tegen zoodanig besluit geen beroep openstaat;

Gezien het Algemeen Polderreglement voor Zuidholland, goedgekeurd bij Ons besluit van 24 Augustus 1856, n⁰. 63 (*Prov. Blad* 1856, n⁰. 99);

Hebben goedgevonden en verstaan:

appellant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 1 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 5 Juni 1883, n°. 24, houdende beschikking op het beroep van *H. de Raat, te Alkmaar, van eene uitspraak van den militieraad in het* 3de *district van Noordholland, omtrent zijne tweelingzoons Johannes en Hermanus, lotelingen van de lichting van het jaar* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 149).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van H. de Raat, te Alkmaar, van eene uitspraak van den Militieraad in het derde district van Noordholland, omtrent zijne tweelingzoons Johannes en Hermanus, lotelingen van de lichting van het jaar 1883;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 23 Mei 1883 n°. 27;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 31 Mei 1883, n°. 807, Afdeeling Militie en Schutterij;

Overwegende dat volgens art. 97 der wet op de nationale militie, gedurende tien dagen, te rekenen van den dag waarop de Militieraad eene uitspraak heeft gedaan, daartegen door den loteling omtrent wien die uitspraak is gedaan, of door zijnen vader of voogd, bij Gedeputeerde Staten bezwaren kunnen worden ingebracht;

dat appellant, van de bovenvermelde uitspraak van den Militieraad bij Ons in beroep komende, derhalve het bepaalde in dat artikel niet heeft in acht genomen en een beroep heeft ingesteld dat hem door de wet niet wordt toegekend;

Gezien de wet op de nationale militie van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den appellant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 5 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *W. S. Faber, hoofd der openbare lagere school te Pietersbierum, (gemeente Barradeel), tegen de besluiten van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 8 *Maart* 1883, n⁰. 37, 3e *afd. S. en* 38, 2e *afd. F., strekkende het eene tot goedkeuring van een raadsbesluit van* 7 *November* 1882, n°. 8/1806, *tot regeling van de jaarwedde van den appellant, het laatste tot goedkeuring der begrooting der gemeente Barradeel voor* 1883.

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij schrijven van 4 Mei 1883, n°. 1652, Afd. O, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van W. S. Faber, hoofd der openbare lagere school te Pietersbierum, gemeente Barradeel, tegen de besluiten van Gedep. Staten van Friesland, van 8 Maart 1883, n°. 37, 3e ald. S. en 38, 2e afd. F., strekkende het eene tot goedkeuring van een raadsbesluit van 7 Nov. 1882, n°. 8/1806, tot regeling van de jaarwedde van den appellant, het laatste tot goedkeuring der begrooting der gemeente Barradeel voor 1883.

Appellant is in 1856 door Burg. en Weth. van Barradeel en door eene commissie uit de Hervormde Floreenplichtigen van Pietersbierum, volgens de toen bestaande bepalingen aangesteld tot hoofdonderwijzer, alsmede koster enz., van de Hervormde gemeente, op de in die akte van aanstelling omschreven inkomsten. Zoo was onder anderen daarin bepaald, dat hij genot zou hebben: 1°. van de opkomsten der indertijd tot school- en kerkedienst afgestane landen, in het ontvangdistrict Sexbierum gelegen, waartegen hij echter verplicht was tot betaling der grondlasten en om het toezicht van Kerkvoogden der Hervormde gemeente te Pietersbierum te erkennen, in de beoordeeling hoe die landen zouden verhuurd worden; 2°. jaarlijksche grondpachten door hem in te vorderen van de eigenaren der in de akte van 1856 omschreven gebouwen; 3°. een herroepelijke toelage, voor het eerste jaar op f 45 bepaald;

4°. de door hem van de ouders der leerlingen of andere verplichtten in te vorderen schoolgelden. Te dien aanzien was nog bepaald, hoe het schoolgeld geïnd zou worden, in hoeverre het verschuldigd was en wat dies meer zij;

5⁰. f 30 uit de kerkebus der Hervormde gsmeente te Pietersbierum, door Floreenplichtigen veranderbaar;

6⁰. vrije woning;

7⁰. vrijdom van personeele belasting wat de drie eerste grondslagen betreft;

8°. vrije zitplaats in de kerk voor eene vrouw van het gezin;

9°. opkomsten van het grasgewas;

10°. voor iedere aanwijzing uit 't grafregister bij het delven van een graf f 0.10.

Verder werden in die akte de verplichtingen van Faber als hoofdonderwijzer en als koster, voorlezer enz. in het breede omschreven.

In de eerste jaren na zijn aanstelling beliepen de opkomsten der tot school en kerkedienst afgestane landerijen, die tot bezoldiging van koster en onderwijzer steeds hadden gestrekt, ongeveer f 440 à f 450 's jaars; later f 600 à f 800, terwijl het

bedrag voor 1881—85 is gedaald tot f 558.98. De verhuring dier landen hetzij publiek, hetzij onder de hand, geschiedde altijd door appellant, onder toezicht van Kerkvoogden der Hervormde gemeente, zonder dat het gemeentebestuur zich daarin mengde. Bij de inwerkingtreding der wet van 13 Aug. 1857 (*Stbl.* no. 103) vroeg het gemeentebestuur van Barradeel aan Kerkvoogden der Hervormde gemeente, hoeveel van de opbrengst der landerijen gerekend kon worden door appellant genoten te worden als onderwijzer en zulks om de pensioensbijdrage van hem appellant te kunnen bepalen.

Bij besluit van Kerkvoogden en Floreenplichtigen van Pietersbierum van 7 Juni 1858 werd dit gevraagde bedrag op f 150 bepaald, zijnde 1/3 van de toenmalige onzuivere opbrengst der landerijen, zoodat dus 2/3 of f 300 overbleef voor den appellant, als koster.

Uitdrukkelijk behielden zich toen echter Kerkvoogden en Floreenplichtigen het recht voor, om de bestemming der school- en kerklanden als inkomsten voor den onderwijzer in het vervolg weder te regelen.

Ten einde nu de jaarwedde van den onderwijzer na het vervallen van eenige zijner voordeelen door de wet van 1857 tot of boven het bij die wet gestelde minimum te brengen, bepaalde de Raad in 1861, dat de dorpsbijdrage van f 45 op f 240 zou verhoogd worden, waardoor de jaarwedde met de f 150 uit de voormelde landerijen f 2 uit grondpachten, f 5 uit kerkhofgras en eenige andere voordeelen kwam op f 437.50; toen later de opbrengst der landerijen steeg bleef die som van f 150 steeds uitgetrokken als het gedeelte daarvan dat tot de jaarwedde van den onderwijzer behoorde.

Toen de wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n°. 127) op 1 Nov. 1880 in werking was getreden, werd de jaarwedde van app. als hoofd der school te Pielersbierum, door den Gemeenteraad bij besluit van 11 Dec. 1880 op f 800 bepaald, welk beslnit door Gedep. Staten in Dec. is goedgekeurd. Het Gemeentebestuur deed daarop een soortgelijke vraag aan Kerkvoogden, als in 1857, mede met het oog op de pensioensbijdrage en ook thans verklaarden zich Kerkvoogden, behoudens goedkeuring van Floreenplichtigen, bereid, f 400 uit de opkomsten der landerijen te garandeeren, zoodat dan ook de Gemeenteraad op de begrooting van 1881 en 1882 de jaarwedde op f 800 onder de uitgaven bracht en daartegen onder de inkomsten als tegemoetkoming uit de kerkvoogdijbus f 400.

De overeenkomst waarop in de begrooting werd gedoeld en welke Kerkvoogden met goedvinden van Floreenplichtigen met het Gemeentebestuur over die tegemoetkoming van f 400 zouden sluiten, kwam evenwel niet tot stand.

Inmiddels werd het toezicht voor de kerkelijke goederen te Pietersbierum overgedragen aan stemgerechtigde lidmaten der Hervormde kerk en het door hen benoemde College van Kerkvoogden verklaarde toen in overleg met die stemgerechtigden geen hoogere som dan f 300 te willen garandeeren.

Dit voorstel, waarmee ook de hoofdonderwijzer genoegen nam, werd echter in de vergadering van den Raad van Pietersbierum op 6 April 1882 verworpen en tevens besloten over deze quaestie een rechtskundig advies in te winnen. Dit advies, afkomstig van Mr. F. Hettinga Tromp te Leeuwarden, dat gedateerd is 18 Aug. 1882, is in hoofdzaak van den volgenden inhoud:

De eerste vraag, welke de Raad deed, namelijk of de hervormde gemeente te Pietersbierum, zoolang de in 1856 aangestelde W. S. Faber als zoodanig blijft fungeeren,

verplicht blijft, aan hem de inkomsten te laten, welke hem bij de aanstelling werden toegelegd, wordt bevestigend beantwoord. Uit de akte van aanstelling toch blijkt, dat deze een wederzijdsche overeenkomst is en dat Kerkvoogden, zoolang W. S. Faber al de daarin vermelde betrekkingen blijft vervullen, geen verandering daarin mogen brengen.

Tot de tweede vraag overgaande wordt dan ook in het advies te kennen gegeven, dat Faber de nakoming van wat hem toekomt, van Hervormde Kerkvoogden kan eischen, doch niet, dat het gemeentebestuur die kerkvoogdij in rechten zou kunnen aanspreken. Trouwens, volgens de akte hebben alleen Kerkvoogden zich het toezicht over het beheer, niet het beheer zelve voorbehouden. De onderwijzer moet de schoollanden verhuren en de huurpenningen ontvangen en wordt hij in dat hem toegekende recht verkort, dan kan hij de kerkvoogdij aanspreken en desnoods het gemeentebestuur in vrijwaring roepen. Dus kan den schoolmeester-koster niets tegen zijn zin worden onthouden, wanneer hij maar voor zijn rechten waakt.

Op de vraag, of door de akte van 1856 tusschen Kerkvoogden en de burgerlijke gemeente een contract is ontstaan, antwoordt Mr. Hettinga Tromp, dat dit in zekeren zin wel het geval is.

Tegenover elkander zijn zij verbonden, om te praesteeren wat den aangestelde gezamenlijk is verzekerd. Aan dien rechtsband is evenwel niet te ontleenen eene vordering om Kerkvoogden in rechten te dwingen tot bepaling van het deel, door hun college in het traktement van den schoolmeester-koster toegezegd. Die bepaling is een daad en tot het verrichten daarvan kan men niemand en allerminst een college dwingen, evenmin als voor het nalaten schadevergoeding kan in de plaats treden. Na voorts eenige volgende in het onmiddellijk verband met 't voorafgaande staande vragen beantwoord te hebben, concludeert Mr. Tromp dat, zoo er dus al een band tusschen de burgerlijke gemeente en Kerkvoogden bestaat, die toch niet medebrengt, dat de éene tegenover den ander verplicht zou zijn, tot een splitsing der sinds eeuwen onverdeelde revenuen der gecombineerde betrekking meê te werken.

Hij geeft ten slotte nog aan, hoe z. i. de quaestie het best zal worden opgelost.

De Raad der gemeente Barradeel heeft daarop bij besluit van 7 Nov. 1882, no. 8/1806, in overeenstemming met de strekking van bovenvermeld advies, bepaald, dat aan W. S. Faber, hoofd der school te Pietersbierum, als zoodanig toekomt 3/4 van de opbrengst der schoollanden aldaar, bedragende f 558.98 en dat dit 3/4 deel in mindering komt van de voor den onderwijzer vastgestelde som van f 800. — Tevens werd op de begrooting voor 1883 als jaarwedde van het hoofd der school te Pietersbierum f 380.75 uitgetrokken.

Tegen deze beslissingen is W. S. Faber opgekomen bij Gedep. Staten van Friesland, onder opmerking dat de regeling zijner jaarwedde zonder zijne toestemming of medewerking is geschied.

Gedep. Staten van Friesland hebben bij besluit van 4 Jan. 1883, n⁰. 53, 3e afd. S., te kennen gegeven, dat, aangezien de zaak zeer quaestieus was en appellant zelf verklaarde tot eene billijke schikking te willen medewerken, het hun het best toescheen, dat de Raad van Barradeel een poging aanwendde, om met den onderwijzer tot zulk een billijke regeling te geraken.

De Raad der gemeente heeft toen datgene gedaan wat het Gedeputeerd College

verlangde, doch is daarin niet geslaagd. Blijkens 's Raads missive van 22 Febr. 1883, n°. 5/238, is met den betrokken onderwijzer onderhandeld, doch daarbij is gebleken, dat hij niet meer bij zijn eens gedaan aanbod wil blijven, doch nu slechts f 250 wil afstaan, te beginnen met 1883.

Ten aanzien van het schrijven van den districts-schoolopziener, merkt de Raad op, dat er nu wel geen quaestie van kan wezen, of beide partijen hebben, alhoewel vruchteloos, overleg gepleegd en de splitsing heeft dus niet eigenmachtig, doch tengevolge van een rechtskundig advies, bij wege van administratieve regeling, plaats gegrepen. Daarenboven, zoo voegen zij er bij, de becijfering door den districts-schoolopziener gemaakt, is minder juist, immers het inkomen van den onderwijzer-koster, door hem getrokken uit de huur der landerijen en de toelagen, zoo van de gemeente als van de kerk, is thans f 49.73 meer, dan vroeger, zoodat zeer zeker aan art. 86 der wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n°. 127) is voldaan. Het op 7 Nov. 1882 genomen raadsbesluit werd dus op nieuw ter bekrachtiging aan Gedep. Staten aangeboden.

Deze hebben daarop besloten aan het raadsbesluit van 7 Nov. 1882, n⁰. 8/1086, hunne goedkeuring te verleenen. In hun besluit van 8 Maart 1883, n°. 37, 3e afd. S., hebben Gedep. Staten overwogen dat de wederzijdsche rechten en verplichtingen van het gemeentebestuur en den onderwijzer moeten gekend worden uit de akte van aanstelling, volgens welke de dorpsbijdrage f 45 bedroeg; dat des onderwijzers jaarwedde na het in werking treden van de wet van 1878 is gebracht op f 800; dat de Kerkvoogden, behoudens nadere goedkeuring van Floreenplichtigen, aanboden, daarvan de helft als opbrengst der landerijen te garandeeren, maar die goedkeuring achterwege is gebleven, tengevolge waarvan door het gemeentebestuur een regeling is gemaakt; dat dit gemeentebestuur daarbij krachtens regeeringsrecht handelt en alleszins bevoegd is, de zaak af te doen bij administratieven maatregel, nu men van den anderen kant daartoe niet medewerkt; dat de zuivere huur bedraagt f 558.98, die volgens de overeenkomst zal voortduren tot het najaar van 1885; dat de onderwijzer als vruchtgebruiker der schoollanden, die geniet uitsluitend als schoolmeester, onder verplichting zijnerzijds, om daarvoor tevens den dienst van koster en organist waartenemen; dat het gemeentebestuur in alle opzichten billijk handelt, door niet de geheele huur op de toegekende jaarwedde te imputeeren, maar een deel daarvan af te trekken voor de kerkelijke diensten; dat, hoezeer tusschen kerkelijke en burgerlijke gemeente, door de gezamenlijke aanstelling in 1856 een zeker contract in het leven is geroepen, de burgerlijke gemeente toch daaruit geen recht kan ontleenen om de kerkelijke te dwingen tot bepaling van het aandeel, wat de meester als onderwijzer, wat hij als koster uit de landerijen geniet, maar het gemeentebestuur dat zelfstandig kan doen, vooral als hij, gelijk in casu, de bijdrage uit de dorps- of gemeentekas hooger stelt, dan ze was vóór de invoering der onderwijswet van 1878 en dus een regeling „ex bono et aequo" wordt gemaakt.

Bij besluit van denzelfden datum van 8 Maart 1883, n⁰. 38, 2e afd. F., werd het bezwaar door appellant tegen de begrooting ingediend ongegrond verklaard en die begrooting mitsdien goedgekeurd.

Tegen deze beide besluiten is nu het onderwerpelijk appel, bij adres van 29 Maart 1883 ingesteld, gericht.

Nadat appellant daarin eene uitvoerige uiteenzetting der reeds vermelde feiten heeft gegeven, merkt hij, wat aangaat het besluit van 8 Maart ll., n°. 37, op dat, volgens het in 1858 door Kerkvoogden en Floreenplichtigen genomen besluit, waarnaar het gemeentebestuur zich steeds heeft gedragen, van de f 450 slechts f 150 gerekend werd voor het onderwijs te komen, zoodat f 300 overbleef voor de betrekking van koster enz., of zooveel meer als later door ondergeteekende als zoodanig werd genoten, terwijl nu bij het door Gedeputeerd College goedgekeurd besluit van het gemeentebestuur van de f 558.98 zuivere huur der voor school- en kerkedienst bestemde landerijen, het bedrag voor den onderwijzer is gesteld op f 419,25, zoodat voor den koster, organist enz. zou overschieten f 139,73.

Appellant ontkent voorts, dat een besluit, bepalende welk deel van de opkomsten der tot school- en kerkedienst bestemde landerijen zullen komen ten behoeve van het onderwijs en welk deel daarvan zal blijven bestemd voor den koster, door het gemeentebestuur krachtens regeeringsrecht kan genomen worden en, zooals door Gedep. Staten is beslist, bij administratieven maatregel zou kunnen worden afgedaan en door het gemeentebestuur zelfstandig zou kunnen worden beschikt over hetgeen hem appellant toekomt; hij, integendeel, is van meening, dat deze vraag krachtens art. 148 der Grondwet ter beoordeeling van den civielen rechter staat, zooals trouwens reeds vroeger bij arrest van 24 Febr. 1865 door den Hoogen Raad is beslist.

Wat aangaat het besluit van Gedep. Staten van 3 Maart ll., n°. 38, waarbij de dorpsbegrooting voor Pietersbierum is goedgekeurd, waarop voor jaarwedde van hoofd der school aldaar f 380.75 is uitgetrokken, merkt appellant op, dat volgens art. 205 der gemeentewet op de begrooting dienen voor te komen alle uitgaven en daaronder de bij *a* van dat artikel bedoelde jaarwedden, waartoe die van de onderwijzers behooren; de Gemeenteraad moet nu op de begrooting brengen de volle jaarwedde en mag niet daarvan aftrekken een bedrag, naar zijne meening door den titularis verschuldigd of wel door de kerkelijke gemeente, die, naar de in 1856 bestaande wet, met het gemeentebestuur de aanstelling had van den onderwijzer-koster. Dat verschuldigd zijn toch is een vraag van civiel recht.

Appellant concludeert mitsdien tot vernietiging der beide bestreden resolutiën, en voor zoover noodig dat Z. M. naar aanleiding van art. 19 der onderwijswet nader des appellants jaarwedde gelieve te regelen.

Gedep. Staten van Friesland, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dit adres gehoord, verdedigen in hun ambtsbericht van 12 April 1883, n°. 60, 3e afd. S., de aangevallen resolutiën. Huns inziens is de sedes materiae in de akte van 1856 gelegen en wanneer men nu het raadsbesluit aan die akte van aanstelling toetst, dan blijkt duidelijk, dat de gemeente in geenerlei opzicht in haar verplichtingen tegenover den onderwijzer tekort schiet, integendeel hem uit de gemeentekas grooter jaarwedde toelegt, dan waarvan die akte gewaagt. Hij, onderwijzer, zal moeten aantoonen, dat hij gelaedeerd wordt in de rechten, door die aanstelling verkregen, doch zoolang dit niet bewezen is, moet zijn poging, om dat raadsbesluit te vernietigen, ijdel wezen. Het gemeentebestuur appellants jaarwedde op f 800 vaststellend, is blijkbaar dupe geworden van den later gebleken onwil van den kant der Floreenplichtigen, om daarvan de helft te garandeeren, wat reeds door Kerkvoogden was toegezegd en van

daar dan ook, dat op de dorpsbegrootingen voor 1881 en 1882 de jaarwedde op bovengemelde som werd uitgetrokken en daartegenover f 400 als tegemoetkoming van wege de kerk in ontvang werd gesteld. Voor 1883 kon die weg niet meer gevolgd worden, omdat de onwil van kerkelijken kant voldoende was gebleken, alzoo bepaalde nu het gemeentebestuur krachtens regeeringsrecht wat uit het geheele vruchtgebruik van den onderwijzer, altijd in verband met de akte van 1856, hem als onderwijzer geacht kon worden toe te komen.

Gedep. Staten merken nog op, dat indien appellants meening, dat namelijk hun college onbevoegd zou wezen van deze zaak kennis te nemen, juist ware, hij met zijn adres ook niet bij Z. M. kon in beroep komen. Doch hij kan steeds, desverkiezende, een civiel geding aanhangig maken; hun college, geroepen in de zaak krachtens art. 26 der wet op het lager onderwijs, kon en mocht zich niet ambtshalve onbevoegd verklaren daarvan kennis te nemen, terwijl ook door geen van beide twistende partijen die incompetentie beweerd is.

Mocht de Hooge Raad geroepen worden in deze zaak een vonnis te vellen, dan zou trouwens de akte van aanstelling ook de eenige basis zijn van dit geding en die kan onmogelijk zóó worden uitgelegd dat het gemeentebestuur aan appellant eenvoudig de volle som van f 800 heeft uittekeeren en verder moet afwachten welke vergoeding de kerk hem dan zal geven.

Wat echter appellants bezwaar aangaat tegen het tweede besluit van Gedep. Staten, ontzeggen die Staten hem de bevoegdheid, om van dat besluit, waarbij een begrooting is goedgekeurd, in hooger beroep te komen. Huns inziens staat van een goedgekeurde begrooting in het geheel geen beroep bij den Koning open en kan alleen de Raad bij Z. M. voorziening vragen, wanneer Gedep. Staten de begrooting weigeren goed te keuren.

Zij eindigen met te adviseeren dat appellant deels niet-ontvankelijk, deels ongegrond, in zijn beroep worde verklaard.

Nadat deze zaak bij de Afdeeling is aanhangig gemaakt, is nog ingekomen een memorie van Kerkvoogden der Hervormde gemeente van Pietersbierum van 14 Mei 1883, waarin deze melden, dat zij zich met den inhoud van het appellatoir adres, voor zoover zij daarbij zijn betrokken, ten volle kunnen vereenigen.

Zij merken daarin voorts nog op, dat de toestand, die daar thans nog bestaat, voortgesproten is uit het besluit der Staten van Friesland, van 21 Maart 1580 en opvolgende staatsstukken, uit de schoolwet van 1806 en het daarop gebaseerd reglement van Friesland, van 20 Oct. 1806, waarop art. 31 (laatste woorden) der schoolwet van 1857 en art. 43 der wet van 1878 schijnen te doelen. Van oudsher reeds had de onderwijzer te Pietersbierum de opkomsten van de in het appellatoir adres bedoelde landen, zonder dat aangewezen was welk deel hem als onderwijzer, welk als koster toekwam en in de akte van 1856 komt evenmin eenige bepaling dienaangaande voor. Huns inziens missen dan ook èn Gemeenteraad èn Gedep. Staten de bevoegdheid die verdeeling "suo jure" te doen en moet het besluit van Gedep. Staten, waarbij het raadsbesluit is goedgekeurd, worden vernietigd.

Nadere memorien zijn bij de Afdeeling niet ingekomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 21 *Juni* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heijdenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 12 Juni 1883, n°. 25, houdende *benoeming van Mr. C. J. A. Heijdenrijck, tot lid der Afdeeling voor de geschillen van bestuur.*

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 Mei 1883, n°. 1267, afd. Binnenlandsch Bestuur;

Gezien art. 13 der wet van 21 December 1861 (*Stbl.* n°. 129);

Den Raad van State gehoord (advies van 5 Juni 1883, n°. 10);

Gelet op het nader rapport van Onzen voornoemden Minister, van 7 Juni 1883, n°. 2448, Afd. B. B.;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te benoemen tot lid der Afdeeling van den Raad van State voor de geschillen van bestuur, Mr. C. J. A. Heijdenrijck, lid van dien Raad.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State en aan de Departementen van Algemeen Bestuur.

Berg, den 12 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 8 Juni 1883, n°. 10, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Sluis, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van* 19/26 *Januari* 1883, n°. 8, *tot vaststelling der rekening dier gemeente over* 1881.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 148).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Sluis, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van 19/26 Januari 1883, n°. 8, tot vaststelling der rekening dier gemeente over 1881;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 23 Mei 1883, n°. 24;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Juni 1883, n°. 2319, afd. B. B.;

Overwegende, dat in de op 5 September 1882 gehouden vergadering van den Raad der gemeente Sluis besloten werd de advertentiekosten tot oproeping van sollicitanten naar de vaceerende betrekking van hoofd der gemeenteschool A in de nieuwsbladen „het Zuiden" en „het Sluissche Weekblad", ten bedrage van f 12.27⁵, niet in de rekening der ontvangsten en uitgaven, hem door Burgemeester en Wethouders aangeboden, onder de uitgaven toe te laten;

dat echter Gedeputeerde Staten, aan wie, ingevolge art. 221 der Gemeentewet, deze rekening ter vaststelling werd ingezonden, die betwiste posten onder de uitgaven

hebben opgenomen en dienovereenkomstig bij besluit van 19/26 Januari 1883, de rekening definitief hebben vastgesteld;

dat de Raad der gemeente Sluis van dat besluit bij Ons voorziening heeft gevraagd bij een adres, gedagteekend 23 Februari 1883 en op Maandag den 26 daaraanvolgende, bij Ons Kabinet als ingekomen gestempeld;

Overwegende, dat de oproeping van sollicitanten voor vergelijkende examens, betreft de uitvoering der wet op het lager onderwijs, welke uitvoering bij de 1e alinea van art. 3 van Ons besluit van 28 Mei 1879 (*Stbl.* n⁰. 104) aan Burgemeester en Wethouders is opgedragen;

dat het aan dezen derhalve vrijstaat binnen de grenzen der begrooting, tot richtige vervulling der hun opgedragen functiën, die uitgaven te doen, welke zij in het belang der zaak noodig achten;

dat dus ook de vraag, in welke bepaalde dagbladen oproepingen voor sollicitanten zullen geplaatst worden, met inachtneming van het voorschrevene bij art. 3 voormeld, ter beantwoording staat van Burgemeester en Wethouders, welk college de advertentiekosten dier oproepingen te recht onder de uitgaven op de gemeenterekening kan opnemen;

dat derhalve de aangevallene beslissing van Gedeputeerde Staten juist is te achten;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van 19/26 Januari 1883, n⁰. 8, het daartegen door den Raad der gemeente Sluis ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 8 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *J. N. van der List, te Gouda, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan G. J. D. Arends vergunning is verleend tot het plaatsen van een stoomwerktuig in zijne werkplaats aan de Nieuwehaven aldaar.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 17 Mei 1883, n°. 59, afd. H. en N., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door J. N. van der List, te Gouda, ingesteld, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan G. J. D. Arends vergunning is verleend tot het plaatsen van een stoomwerktuig in zijn werkplaats aldaar.

Door G. J. D. Arends, smid te Gouda, werd in Jan. 1883 aan Burg. en Weth. dier gemeente de vergunning aangevraagd om in het perceel, gelegen aan de Nieuwehaven, wijk N, n°. 120, kadastraal bekend in gemeente Gouda, sectie B, nos. 1783 en 1784, zijnde zijne werkplaats, een stoomketel en stoomwerktuig van 2 paardenkrachten te plaatsen. Volgens de bij dat verzoek gevoegde „omschrijving" zal de stoomkracht gebezigd worden tot het in werking brengen eener draai- of schaafbank tot het bewerken van ijzer. Voorts zijn daarbij de afmetingen van den stoomketel opgegeven. Als plattegrondsteekening, aanduidende de uit- en inwendige samenstelling der inrichting en toebehooren, was overgelegd een klein strookje papier, waarop eenvoudig een langwerpig vierkant is geteekend en een figuurtje de plaats van de machine en stoomketel aanwijst.

Op het den 14 Febr. 1883 gehouden verhoor de commodo et incommodo, is verschenen J. N. van der List, bewoner van het perceel, dat onmiddellijk aan dat van den verzoeker grenst, welke overlegt: 1°. een schrijven van F. S. Sparnaaij, eigenaar van een ander nabij gelegen perceel, waarin gewezen wordt op de schade, door hem wegens verhooging der assurantie-premie voor bedoeld perceel te lijden; 2°. een door J. N. van der List zelf opgestelde nota, houdende bezwaren tegen de voorgenomen plaatsing van het stoomwerktuig. Deze bezwaren, die nader mondeling door reclamant worden toegelicht, bestaan hoofdzakelijk in vrees voor verhooging der assurantie-premie, vermindering der waarde van zijn woning, zoowel in prijs als duurzaamheid door dreuning of trilling en schade in zijn beroep als barbier. Daarbij komt, dat reclamant mede fondsbode is en daarbij veel schrijfwerk heeft, dat hij 's avonds moet doen, iets wat niet mogelijk zal zijn, wanneer zijn buurman aan het werken is. Voorts zou het mogelijk springen der ketels tevens brandgevaar kunnen met zich brengen.

De verzoeker, mede verschenen, beweert dat de in het midden gebrachte bezwaren overdreven zijn en dat hij daarenboven in het voorstel van v. d. List, om de werkzaamheden in zijn smederij van 8 ure 's avonds tot 6 ure 's morgens te staken, om verschillende omstandigheden niet kan treden.

Burg. en Weth. van Gouda hebben bij besluit van 21 Febr. 1883 de vergunning alleen tot het plaatsen van een stoomwerktuig van 2 paardekrachten in bovengenoemd perceel aan G. J. D. Arends en zijn rechtverkrijgenden verleend onder de volgende voorwaarden:

a. dat het stoomwerktuig worde geplaatst aan de westzijde van het van steen opgetrokken voorgedeelte van het perceel N, n°. 120, op een fundeering niet samenhangende met de wanden van het perceel;

b. dat de schoorsteen tot een hoogte van 10 M. van af den beganen grond gemeten, worde opgetrokken en van een vonkenvanger of klep voorzien;

c. dat in de smederij, waarvoor het stoomwerktuig moet dienen, geen werkzaamheden mogen verricht worden tusschen des avonds 11 ure en des mogens 5 uur, dan met schriftelijke vergunning van den Commissaris van Politie der gemeente Gouda;

d. dat nauwkeurig worden nageleefd de voorschriften op het in werking brengen van stoomtoestellen, voorkomende in de Kon. besluiten van 24 Sept. 1869 en 22 Aug. 1870 (*Stbl.* nos. 154 en 155);

e. dat het stoomwerktuig binnen 6 maanden na dagteekening dezer vergunning in werking worde gebracht.

Tegen dit besluit heeft bovengenoemde J. N. van der List bij adres van 28 Febr., den 2 Maart bij het Kabinet als ingekomen gestempeld, bij Z. M. voorziening aangevraagd. Bij dit appel zijn de voorschriften van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) in acht genomen.

In hoofdzaak worden daarin door appellant dezelfde bezwaren te berde gebracht, als waarop hij bij het verhoor de commodo et incommodo wees.

Appellant houdt nog steeds aan al zijn toen geopperde bezwaren vast, blijft er bij, dat de smederij, geheel in strijd met vroeger gegeven vergunning, nu half van steen, half van hout geworden en niet meer een gewone smederij is, daar er ook in den laatsten tijd koperen en metalen stukken, voor de machine noodig, worden gegoten en dat de groote hinder, dien hij reeds sinds 1879 van de smederij heeft, thans in nog hooger mate zal merkbaar worden.

Gedep. Staten van Zuidholland, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit adres gehoord, vereenigen zich in hun ambtsbericht van 24/10 April 1883, B, n°. 1123 (1e afd.) G. S. n°. 13, ten volle met het door hun college ingewonnen advies van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat in hunne provincie, welke Hoofdambtenaar, na den invloed van het stoomwerktuigje op de werkzaamheden in de smederij te hebben nagegaan, en er op te hebben gewezen dat appellant niet verzoekt de weigering voor de plaatsing van een stoomwerktuig, doch beperking van den werktijd, opdat de reeds nu ondervonden hinder door de nieuwe vergunning niet toeneme, tot beperking van den werktijd en tot opneming van een bepaling hoe het overbrengen der beweging zal geschieden, adviseert en mitsdien in overweging geeft, dat het besluit van Burg. en Weth. gedeeltelijk vernietigd worde en dat daaraan nog worden toegevoegd de volgende voorwaarden:

1°. dat aan het stoomwerktuig geene andere bestemming worde gegeven dan het in beweging brengen van twee draaibanken, één schaafbank en één boormachine, gezamenlijk of afzonderlijk;

2°. dat de beweging niet anders dan met riemschijven op die werktuigen mag worden overgebracht;

3°. dat de stoelen, waarin de assen rusten, door welke die overbrenging plaats heeft, niet aan den scheidingsmuur of in de zolderbinten mogen bevestigd zijn, maar òf in den westelijken muur der werkplaats hun steun moeten vinden, òf afzonderlijk gefundeerd moeten zijn, en

4°. dat tusschen des avonds 8 ure en des morgens 6 ure niet mag worden gewerkt.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn nog een aantal missiven en memoriën ingekomen, waarvan echter, na hetgeen voorafgegaan is, slechts het volgende behoeft te worden herinnerd:

Vooreerst wijzen 2 andere buren van Arends, Klopper en Gibbon, nog in een schrijven dd. 31 Mei, op den hinder welken het 's nachts werken voor hen zal veroorzaken en geven ze in een brief van denzelfden datum te kennen dat zij, benevens v. d. List, hunne bezwaren persoonlijk zullen toelichten.

Voorts zijn nog verschillende missiven van Van der List ingekomen van 31 Mei en 1 Juni met talrijke bijlagen. De daarin ontwikkelde punten kunnen in hoofdzaak als toelichting beschouwd worden van hetgeen vroeger door hem is aangevoerd; alleen dient hier nog vermeld te worden, dat zich bij die van zijn kant aan de Afdeeling overgelegde stukken nog bevindt eene geneeskundige verklaring, inhoudende dat appellant's zuster een zwakke gezondheid geniet en behoefte heeft aan rust en dat tevens in een der brieven nog de opmerking van appellant gevonden wordt, dat zich in de nabijheid der werkplaats aan de overzijde der Nieuwehaven 2 openbare scholen bevinden op 11 Meter afstands en aan de zuidzijde nog een eind verder een bewaarschool.

Appellant legt nog over afschrift van een verzoek van hem zelven, van P. J. H. Klopper, L. van Oudheusden, C. Houdijk en F. S. Sparnaaij, dat aan Arends verboden moge worden te werken tusschen 8 ure des avonds en 6 ure des morgens.

Voorts zijn nog ingekomen missiven van 31 Mei ll., van Bokhoven en Luijendijk, waarin zij verklaren geen hinder van het stoomwerktuigje, mocht de vergunning tot het plaatsen daarvan bevestigd worden, te zullen hebben.

Nog zijn ingekomen eene machtiging van den verzoeker Arends op Mr. P. D. Kleij, advocaat te Capelle a/d IJsel, om hem in deze zaak te vertegenwoordigen en ten slotte nog eene uitvoerige memorie van Arends zelf, van 1 Juni 1883, waarin hij er de aandacht op vestigt, dat het bij alle autoriteiten vaststaat, dat de vergunning niet geweigerd kan worden, doch dat het verschil alleen loopt over bijkomende bepalingen, iets dat zelf door Van der List erkend wordt. De voorwaarden evenwel welke de Hoofdingenieur hem wil opleggen en waarmeê Gedep. Staten van Zuidholland zich hebben vereenigd, zijn voor hem zoo drukkend dat, worden die opgelegd, de vergunning voor hem van geen waarde zou zijn.

Daarbij komt, dat de nakoming dier voorwaarden hem veel kosten zou veroorzaken. Na voorts in het breede nog betoogd te hebben, dat van de inrichting geen hinder te vreezen is, wanneer de door het gemeentebestuur opgelegde voorwaarden worden bevestigd, verzoekt hij, dat Z. M. de vergunning, zooals zij verleend is, handhave.

Nadere memoriën zijn niet ingekomen.

De bezwaren tegen de verleende vergunning worden nog nader door den appellant Van der List en een zijner buren uiteengezet. Voor den belanghebbende Arends voert als gemachtigde het woord Mr. P. D. Kleij, advocaat te Capelle a/d IJsel, die het betwijfelt of er wel eenig bezwaar aan kan verbonden zijn om in de bestaande werkplaats een stoommachine van twee paardenkrachten te plaatsen. Hij is overigens

van oordeel dat het stellen eener afzonderlijke fundeering voor de machine en het bepalen van een beperkten werktijd, voor Arends als te bezwarende voorwaarden moeten worden aangemerkt en hoopt dat de vergunning zonder die voorwaarden zal worden gehandhaafd.

Zoowel gemachtigde als belanghebbenden beantwoorden daarna nog eenige vragen van den Staatsraad DE VRIES.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van IJzendijke, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van den Raad tot het aangaan eener geldleening.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

De gemeente IJzendijke is belast met drie geldleeningen, alle rentende 5 pct., eene aangegaan in 1872, aanvankelijk groot f 20,000; — thans nog beloopende f 10,000, aflosbaar met f 1000 p. a. en dus afloopende in 1892;

de tweede, aangegaan in 1875, aanvankelijk groot f 5000; — thans nog beloopende f 4000, aflosbaar van 1882 af met f 500 p. a. en dus afloopende in 1891; en

de derde, aangegaan in 1880, groot f 1500, waarvan om het andere jaar, te beginnen met 1883, f 500 moet worden afgelost en dus afloopende in 1887.

In totaal bedraagt die schuldenlast alzoo op het oogenblik f 15,500.

Om drieërlei redenen:

Vooreerst om de aflossing dier schulden over een langere periode te verdeelen en haar alzoo voorshands minder drukkend te maken;

ten tweede om eene besparing van intrest te maken van ongeveer ½ pct. per jaar;

en ten derde om tegelijk fondsen te vinden, ten beloope van een geraamd bedrag van f 5000, ter bestrijding der kosten van den voorgenomen verbouw der beide openbare scholen voor lager onderwijs;

heeft de Raad van genoemde gemeente op 12 Maart ll. besloten om, onder gelijktijdige aflossing der voormelde drie geldleeningen, eene nieuwe aan te gaan bij de Maatschappij voor Gemeentecrediet te Amsterdam, groot f 20,500, en voor intrest en aflossing kwijtbaar met 20 dadelijk ingaande annuiteiten van 7.85 pct. of f 1609.25, halfjaarlijks betaalbaar.

Bij hunne resoluties van 30 Maart en 6 April 1883, n°. 62, 1e afdeeling, hebben Gedep. Staten van Zeeland besloten hunne goedkeuring aan dat besluit te onthouden en wel op grond, dat de drie leeningen, welke alzoo zouden worden geconverteerd, uiterlijk in 1892 moeten afgelost zijn, terwijl de conversie tengevolge zou hebben dat de gemeente tot het jaar 1903 met schuld bezwaard bleef; dat er voor deze vertraagde afdoening geene voldoende redenen bestaan, daar de gemeente niet bovenmatig gedrukt wordt, ook al wordt de bestaande schuldenlast onder de oude voorwaarden van aflossing vermeerderd met een in korten termijn af te lossen geldleening voor schoolbouw;

dat voorts, waar buitengewone vermeerdering van uitgaven niet te wachten is en ook de gemeentebelastingen niet drukkend geacht kunnen worden, een maatregel, die een zoo aanzienlijke vertraging in de aflossing tengevolge heeft, in strijd moet geacht

worden te zijn met het belang der gemeente; en eindelijk nog ook op grond hiervan, dat naar het genomen raadsbesluit voor den schoolbouw f 5000 zou worden geleend, terwijl in de begrooting voor 1883 voor dien bouw geraamd is een som van f 6500, zoodat na aftrek der Rijksvergoeding van 30 pct. ten bedrage van f 1950, niet meer dan f 4550 ten laste der gemeente blijft.

Tegen die resolutie van Gedep. Staten heeft nu de Raad der gemeente IJzendijke voorziening gevraagd bij Z. M., bij adres van 18 April 1883. Hij wijst er daarin op, dat, aangezien uit de geldleeningen van 1872, 1875 en 1880, gesticht is een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, welke laatste aan het Rijk voor f 300 is verhuurd; — verder daaruit gedeeltelijk voor vruchtdragend gebruik geschikt gemaakt zijn de om de kom der gemeente gelegen hebbende vestingwerken, waardoor drie hectaren bouwgrond zijn verkregen, die per jaar ongeveer f 700 huur opbrengen; en ten slotte daarmede eene nieuwe school met onderwijzerswoning is gebouwd, het resultaat dier leeningen is, dat ze der gemeente een blijvend inkomen van ± f 1000 per jaar hebben bezorgd. Neemt men nu daarbij in aanmerking, zoo merkt de Raad nog op, dat in weinige jaren de hoofdelijke omslag van f 900 tot f 5000 is moeten worden opgevoerd en het onderwijzend personeel eerlang aanmerkelijk zal moeten vermeerderd worden en daardoor derhalve de uitgaven zeer zullen stijgen, dan is het vooral ook met het oog op den gedrukten toestand van den landbouwenden stand, waaruit de gemeente hoofdzakelijk bestaat, niet wenschelijk om de belastingen meer te verhoogen, dan hoogst noodzakelijk is. Mitsdien verzoekt de Raad, dat Z. M. de aangevallen resolutie vernietige en alsnog 's Raads besluit van 12 Maart 1883 moge goedkeuren.

Gedep. Staten, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dat adres gehoord, verdedigen in hun ambtsbericht van 27/30 April 1883, n°. 2339/52, 1e afdeeling, hun bestreden resolutie. Huns inziens dient altijd hoofdpunt van het debat te blijven de vraag: of kan worden toegelaten, dat de toekomst dermate als hier bedoeld is, zou worden bezwaard, ten bate van het tegenwoordige; en deze vraag beantwoorden zij ontkennend.

Een maatregel als hier ontworpen is, ware huns inziens alleen te verdedigen, wanneer òf de lasten van het oogenblik te drukkend waren, òf in de eerste jaren aanzienlijke verhooging van uitgaven te wachten was, die het wenschelijk zou maken de handen eenigszins vrijer te hebben.

Gedep. Staten toonen vervolgens aan, dat geen dier beide gevallen aanwezig zijn. Al is het toch niet te ontkennen, dat in betrekkelijk weinig jaren de hoofdelijke omslag belangrijk is toegenomen, zoo mag toch niet worden voorbijgezien, dat slechts 10 opcenten op de hoofdsom der grondbelasting op de gebouwde eigendommen en slechts 8 op die der ongebouwde geheven worden en, zoo als van zelf volgt, geenerlei opcenten op het personeel.

Op een bevolking van 3060 zielen wordt in dit jaar een omslag geheven van f 4978.44 of f 1.62 per ziel. Aangezien het getal contribuabelen 411 bedraagt, wordt derhalve gemiddeld f 12.11 betaald. Voegt men daarbij, dat van die f 4978.44 door 72 contribuabelen, die een inkomen van meer dan f 2000 hebben, f 3433.23 betaald wordt, dan zijn huns inziens de belastingen in IJzendijke niet drukkend. Wat de

gevreesde aanmerkelijke vermeerdering van het onderwijzend personeel aangaat, waarvan in het appellatoir adres nog melding wordt gemaakt, dienaangaande deelen de Staten mede, dat gerekend naar het aantal schoolgaande kinderen op 1 Jan. 1883 die vermeerdering zich zal bepalen tot de aanstelling van twee onderwijzers die met 1886 moeten aanwezig zijn.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging van 12 Mei ll., n°. 25, bij 's Raads Afdeeling voor de geschillen van bestuur aanhangig gemaakt, is ingekomen een missive van het betrokken gemeentebestuur, van 25 Mei ll., waarbij het meldt, geen nadere memoriën te zullen inzenden, doch dat toelichting, zoo noodig, op de openbare zitting door den Burgemeester der gemeente, daartoe door den Raad gemachtigd, zal worden verstrekt.

De heer Ch. de Vos, Burgemeester van IJzendijke, licht het beroep nader toe en wijst er op dat het in deze alleen betreft een verschil in den tijd van aflossing der leening. De Gemeenteraad besloot de aflossing gedurende twintig jaren te doen plaats hebben, terwijl Gedep. Staten den termijn op vijftien jaren verlangden gesteld te zien. Hij gelooft dat dit voor de gemeente nog al van belang kan worden geacht en hoopt dat het besluit van den Raad alsnog moge worden goedgekeurd.

De Burgemeester beantwoordt hierna nog enkele vragen van de Staatsraden Verniers van der Loeff en Smidt.

IV. het beroep van *J. P. L. Grasman, te Delft, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, tot ongegrondverklaring van zijne bezwaren tegen de daarin vermelde uitspraak van den militieraad, betreffende zijn zoon Gerardus.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Daartoe door Z. M. gemachtigd, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 26 Mei 1883, n°. 790, M. en S., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door Johannes Petrus Laurens Grasman, te Delft, ingesteld van de uitspraak van Gedep. Staten van Zuidholland, dd. 23 April 1883, B, n°. 216, 2e afd., G. S. n°. 26, waarbij ongegrond zijn verklaard zijne bezwaren tegen de uitspraak van den Militieraad van 's Gravenhage, strekkende tot aanwijzing van zijn zoon Gerardus voor den dienst der militie.

Bedoelde Gerardus Grasman is de jongste uit een gezin van twee broeders, van welke de oudste J. C. L. Grasman, geboren den 11 Dec. 1857, op den 2 Dec. 1873 eene vrijwillige verbintenis bij de landmacht heeft aangegaan voor den tijd van 5 jaren, op dien datum als tamboer bij het 4e reg. infanterie is in dienst gesteld, en op 1 Dec. 1878 wegens geëindigden diensttijd werd gepasporteerd.

Blijkens de ingewonnen berichten van den Voorzitter van den Militieraad in het 1ste district van Zuidholland, adviseerde de Militiecommissaris, om, hoezeer de oudste broeder zijn vijfjarigen dienst had volbracht, niettemin de loteling G. Grasman voor den dienst aan te wijzen, omdat onder de bedoelde vijf jaar, negen dagen waren

begrepen van dienst beneden de 16 jaar, die overeenkomstig art. 51 der wet op de nationale militie niet in aanmerking mochten komen.

In de zitting van 19 Maart ll. was de Militieraad echter eenparig van gevoelen, dat dergelijke strikte toepassing der wet op een geval als zich hier voordeed, niet kan worden toegelaten. Maar op den volgenden dag, kwam de Militieraad op zijn gevoelen terug en werd de loteling G. Grasman voor den dienst aangewezen.

Tegen die uitspraak bracht de vader J. C. L. Grasman bij Gedep. Staten als bezwaar in, dat zijn zoon aanspraak heeft op vrijstelling wegens broederdienst. Gedep. Staten verklaarden dit bezwaar ongegrond en handhaafden derhalve de uitspraak des Militieraads. Naar hetgeen zij overwogen, had de andere broeder wel is waar een diensttijd van vijf jaren volbracht, maar behoort daarvan te worden afgetrokken een termijn van negen dagen, welke door hem is vervuld vóór het volbrengen van zijn 16e levensjaar, daar ingevolge art. 51, n°. 1, der wet als broederdienst niet in aanmerking komt die voor het voleindigen van het zestiende levensjaar.

Van deze uitspraak van Gedep. Staten komt de vader J. P. L. Grasman in beroep bij Z. M. Althans in zijn adres beklaagt hij zich over die uitspraak, aanvoerende dat hij vermeent niet anders te vragen als datgene wat de wet toestaat en welke veroorlooft dat de voorgaande broeder den opvolgenden vrij maakt.

Hij verzoekt, dat de zaak worde onderzocht en daarover recht gesproken, opdat aan zijn billijk verlangen worde voldaan en zijn zoon van den dienst vrijgesteld.

Op dit adres, door den Minister gehoord, adviseert de Commissaris des Konings in Zuidholland, onder overlegging van de gewisselde stukken, tot bevestiging der uitspraak. die, hoe hard ook voor den loteling, evenwel met de wet in de hand, niet anders kon luiden. Wordt de beslissing vernietigd, op grond dat de Militieraad een volgenden dag niet kon herstellen een foutive beslissing, die hij den vorigen dag genomen heeft, dan rijst volgens den Commissaris des Konings de vraag, of de eerste beslissing daardoor weder in het leven treedt, en aangenomen dat dit het geval zij, dan zou eene vernietiging ten gevolge hebben, dat eene beslissing in strijd met de wet in het leven wordt geroepen, terwijl de juiste beslissing vernietigd wordt. Overigens schijnt het den Commissaris des Konings billijk toe, dat er termen mochten worden gevonden, om aan den loteling krachtens art. 127, 2e lid, der wet, ontheffing van den werkelijken dienst te verleenen.

Nadat dit beroep dij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, kwam er nog een schrijven in van appellant, waarbij hij zijn gedaan verzoek herhaalt en nader aandringt.

De belanghebbende zelf is met zijn zoon verschenen. Beiden geven eenige inlichtingen op de vragen van de Staatsraden Smidt, Verniers van der Loeff en de Vries.

V. het beroep van *S. Heemskerk, te Alphen, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de aanwijzing tot den dienst bij de militie van zijnen behuwdzoon Dirk van Grooningen Schinkel is gehandhaafd.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Ten gevolge van de daartoe door Z. M. verleende machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 26 Mei 1883, n°. 791, M. S., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een door S. Heemskerk, te Alphen, ingesteld beroep van de uitspraak van Gedep. Staten van Zuidholland dd. 16/25 April 1883, B, n°. 201 (2e afd.) G. S. n°. 30, betrekkelijk de bezwaren, door den appellant bij dat college ingebracht tegen de door den Militieraad in het 3e district van Zuidholland gedane aanwijzing van appellants behuwdzoon Dirk van Grooningen Schinkel tot den dienst der nationale militie.

Gedep. Staten hebben bij die resolutie den adressant niet-ontvankelijk verklaard, op grond dat de bestreden uitspraak van den Militieraad is gedaan op 15 Maart ll. en het daartegen gericht bezwaarschrift gedagteekend 7 April ll., den volgenden en dus eerst op den vier en twintigsten dag na die uitspraak bij hen is ingekomen, zoodat niet werd in acht genomen de termijn van tien dagen, te rekenen van den dag, waarop de Militieraad uitspraak deed, gesteld bij art. 97 der Militiewet tot het inbrengen van bezwaren daartegen.

Appellant voert in zijn aan Z. M. ingediend adres aan, dat hij bij den Burgemeester van Alphen, daags na de loting, aangifte had gedaan, dat zijn bovengenoemde behuwdzoon recht had op vrijstelling, als zijnde éénige zoon, — en ten aanzien van het niet tijdig indienen zijner bezwaren bij Gedep. Staten, dat daarin aan zijne zijde geenerlei verzuim bestond, omdat hij getracht heeft zich bij het gemeentebestuur van Oudshoorn de noodige stukken te verschaffen, maar hem die geheel wederrechtelijk werden en nog zijn onthouden.

Uit een door den Minister van den Commissaris des Konings in Zuidholland ingewonnen bericht, en bijgevoegd rapport van den Burgemeester van Alphen, blijkt, dat de moeder van den loteling Dirk van Grooningen Schinkel is hertrouwd met den appellant, uit welk huwelijk drie zonen waren geboren, en dat bedoelde loteling alzoo drie halve broeders had en mitsdien geene aanspraak kon maken op de hoedanigheid van eenige wettige zoon.

Nadat deze zaak bij de Afdeeling is aanhangig gemaakt, kwam bij haar nog een schrijven in van den appellant, waarin hij mededeelt, dat hij niet in staat is, het getuigschrift over te leggen, bedoeld bij art. 53 der wet op de Militie, daar de afgifte van dit stuk door den Burgemeester der gemeente Oudshoorn wordt geweigerd, waarin hij verzoekt, dat deze van hem requestrant onafhankelijke omstandigheid moge worde in aanmerking genomen.

Als gemachtigde voor den appellant treedt op de heer Ph. von Roesgen von Floss, te Rotterdam, die tot vrijstelling van den loteling concludeert.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Een en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 27 *Juni* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heijdenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roïjaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 12 Juni 1883, n°. 39, houdende beslissing in het geschil, gerezen tusschen *de collegiën van Gedeputeerde Staten in de provinciën Noordholland en Zuidholland*, *ten aanzien van de aan hunne goedkeuring onderworpen verordening op de stoomvaart in de boezemwateren van het Hoogheemraadschap Rijnland.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1882, blz. 479).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende in het geschil, gerezen tusschen de collegiën van Gedeputeerde Staten in de provinciën Noordholland en Zuidholland, ten aanzien van de aan hunne goed-

keuring onderworpen verordening op de stoomvaart in de boezemwateren van het Hoogheemraadschap Rijnland;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van den 15 November 1882, n°. 89;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 6 Juni 1883, n°. 2, Afdeeling Waterstaat A.;

Overwegende, dat de vereenigde vergadering van Rijnland, na vooraf gevoerde briefwisseling over eene vroeger door haar vastgestelde verordening, waartegen door Gedeputeerde Staten van Noord- en Zuidholland bedenkingen waren ingebracht, den 29 April 1881 op nieuw eene verordening vaststelde op „de stoomvaart in de boezem-„wateren van het Hoogheemraadschap Rijnland” in hoofdzaak daartoe strekkende, dat het verboden zal zijn om zonder schriftelijke vergunning van Dijkgraaf en Hoogheemraden, behalve in het Braassemermeer met stoomvaartuigen:

a. met grootere snelheid, dan in de verordening is bepaald, te varen in de volgende wateren, voor zooveel ze binnen Rijnland's gebied zijn gelegen of boezemwateren van het Hoogheemraadschap zijn, nl. in:

de Gouwe;

de Rijn;

de Oegstgeester en Katwijksche Kanalen;

het Additionele Kanaal;

de Zijl, het Zweiland, het Norremeer, de Dieperpoel;

de Eimerpoel, het Spijkerboor en de Kever;

het Nieuwe Meer en de Schinkel;

het Spaarne;

de Heimans- en Woudwateringen en het Paddegat;

de Oude Wetering;

de Mare en de Trekvaart naar Haarlem;

de Dingsdagsche Watering;

de Nieuwe Vaart, de Aar en de Drecht;

de Havensloot van Lisse; en

de Ringvaart van den Haarlemmermeerpolder;

b. in de overige boezemwateren te varen, tenzij met voorschreven vergunning en met inachtneming der daarbij te stellen voorwaarden;

terwijl de verordening voorts een volstrekt verbod bevat om bruggen of andere kunstwerken met stoomvaartuigen door te varen met meer dan halve snelheid en eindelijk behoudens eene vergunning als hierboven vermeld, het verbod om elders dan aan de bepaalde aanlegplaatsen aan te leggen;

dat voorschreven verordening aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van beide provinciën werd onderworpen, waarop die van Zuidholland zich bereid verklaarden haar te verleenen, maar die van Noordholland, volhardende bij hunne reeds vroeger te kennen gegeven meening, bezwaar maakten daartoe mede te werken, op grond van een zestal bedenkingen, waarin noch door het Bestuur van Rijnland, noch door hunne ambtgenooten in Zuidholland, werd gedeeld;

dat de bedoelde bedenkingen zijn de volgende:

1o. het onderwerp der verordening, de stoomvaart op Rijnland's boezemwateren, behoort niet tot de bemoeiingen van Rijnland's bestuur in zoo algemeenen zin als bij de verordening wordt aangenomen, zóódat daaronder ook valt de scheepvaart op de groote scheepvaartkanalen, tusschen het voormalig IJ en de Zuidhollandsche rivieren, waaronder er zijn, die zelfs in beheer en onderhoud behooren aan de provincie of aan anderen;

2o. de vereenigde vergadering van Rijnland is wel bevoegd tot het maken van keuren of politieverordeningen in het belang van het Hoogheemraadschap, niet in het belang of gemeen belang van onderdeelen daarvan, zooals het hier betreft;

3o. door in sommige wateren de stoomvaart afhankelijk te maken van eene vergunning van Dijkgraaf en Hoogheemraden, wordt teruggekeerd tot het door de wet van 23 April 1880 (*Stbl.* no. 67) verlaten stelsel van concessie;

4o. in de verordening wordt ten onrechte bepaald, wie als overtreders zullen worden aangemerkt, hetgeen aan het oordeel der rechterlijke macht behoort te worden overgelaten;

5o. de bevoegdverklaring, ook van leden en beambten der Polderbesturen, tot het constateeren van overtredingen, is in strijd met de verhouding tusschen die besturen en Rijnland's bestuur, zooals die in het reglement van Rijnland is omschreven;

6o. door het in de verordening opgenomen bevel, om tot het constateeren van overtredingen nopens vaartsnelheid eene tabel te maken, ter aanwijzing van de afstanden tusschen de plaatsen van vertrek en aankomst en daartusschen gelegen punten, zou Rijnland's bestuur zich een bewijsmiddel scheppen, waartoe het de bevoegdheid mist;

dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland, deze bedenkingen ongegrond achtende, met wederlegging der daarvoor aangevoerde gronden, ingevolge art. 184 van het Reglement voor het Hoogheemraadschap van Rijnland, bij hunne voordracht van 19 September 1881, G. S. n⁰. 62/2, de zaak aan Onze beslissing hebben onderworpen, waarna Gedeputeerde Staten van Noordholland, daarop gehoord, bij hun ambtsbericht van 12/15 Juli 1882, n⁰. 70, hebben volhard bij de geopperde bezwaren, maar tevens de toepasselijkheid bestreden van art. 184 van Rijnland's Reglement op het tegenwoordig geschil, vermits het onderwerp der verordening betreft de scheepvaart op kanalen en vaarten, waaromtrent aan de Staten het oordeel is, of zij binnen hunne provincie al dan niet aan politievoorschriften moeten worden onderworpen, en mitsdien niet valt binnen den kring der bemoeiingen van een waterschapsbestuur, zoodat hier geen verschil van gevoelen bestaat over eenig belang van het Hoogheemraadschap, als bij art. 184 wordt bedoeld;

Overwegende dat mitsdien in de eerste plaats te onderzoeken valt of Onze beslissing terecht is ingeroepen:

dat, wat er ook zij van de bevoegdheid der vereenigde vergadering van Rijnland om eene politieverordening of keur vast te stellen, gelijk door haar werd gedaan, elk bezwaar, daaraan ontleend, den grond der zaak betreft en eene reden kan zijn om aan de vastgestelde verordening de vereischte goedkeuring te onthouden, maar geenszins de strekking kan hebben om reeds dadelijk het onderzoek naar de gegrondheid van dat bezwaar af te snijden;

dat het in dezen vaststaat dat door de vereenigde vergadering van Rijnland, die volgens art. 86 van het reglement de keuren van politieverordeningen, die in het belang van het Hoogheemraadschap vereischt worden, vaststelt, zoodanige verordening naar haar oordeel in het belang dat zij heeft te behartigen is gemaakt, dat die verordening aan de ingevolge art. 176 van het reglement vereischte goedkeuring van Gedeputeerde Staten der provinciën Zuid- en Noordholland is onderworpen, en dat tusschen beide collegiën verschil van gevoelen is ontstaan en voortdurend bestaat over het verleenen dier goedkeuring;

dat, terwijl art. 6 der Grondwet alle geschillen van bestuur, welke tusschen twee of meer provinciën ontstaan, wanneer die niet in der minne kunnen worden bijgelegd, aan Onze beslissing opdraagt, art. 184 van het Reglement van Rijnland, gelijk het luidt na de wijziging van dat reglement, goedgekeurd bij Ons besluit van 30 December 1863 (*Stbl.* no. 208), uitdrukkelijk voorschrijft, dat in elk geval, waarin Gedeputeerde Staten van de beide provinciën ingevolge dat reglement gezamenlijk hunne goedkeuring moeten verleenen en tusschen hen verschil van gevoelen ontstaat, de zaak aan Ons ter beslissing wordt onderworpen en dat dit geval zich hier voordoende, Onze beslissing in dezen mitsdien terecht is ingeroepen;

Overwegende, dat de hoofdgrond van bezwaar tegen de vordering, waarover tusschen beide collegiën van Gedeputeerde Staten verschil van gevoelen is gerezen, daarop neerkomt, dat die verordening niet zoozeer een waterschapsbelang betreft, als wel de algemeene scheepvaartbelangen raakt, daar zij in hare werking zelfs niet tot de scheepvaart van de beide provinciën zou beperkt blijven, maar over de geheele binnenlandsche scheepvaart zich zou uitstrekken, terwijl zij, behalve voor eene groote vaart voor de schipperij in Noord- en Zuidholland, wat Noordholland betreft, ook van kracht zou zijn voor onderscheidene vaarwateren, waarvan beheer en onderhoud buiten Rijnland om zijn geregeld, waaronder ook het Spaarne, dat door de provincie Noordholland wordt beheerd en onderhouden, en dat mitsdien de vereenigde vergadering van Rijnland door hare onderwerpelijke verordening wetgevende macht zou uitoefenen over eene aangelegenheid, waaromtrent de Provinciale Wetgever, ieder in den zijne, heeft te oordeelen, voor zooverre de Rijkswetgever daarin niet heeft voorzien;

dat hiertegen is aangevoerd, dat niet de scheepvaart, maar de beveiliging der waterkeeringen langs de boezemwateren tegen de nadeelen der stoomvaart op die wateren, uitsluitend het onderwerp is der vastgestelde verordening, en het daarbij alzoo een bijzonder waterstaatsbelang van het waterschap betreft, waarin volgens Onze instellingen alleen door politievoorschriften, uitgaande van het waterschap, het welk voor dat belang heeft te zorgen, kan en moet worden voorzien, edoch onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, die, voor zooveel andere belangen, gelijk hier die der scheepvaart, daarbij mede zijn betrokken, bij hun oordeel hebben te overwegen en te beslissen, of daarmede bij de aan hunne goedkeuring onderworpen verordening behoorlijk rekening is gehouden;

Overwegende, dat de door de vereenigde vergadering van Rijnland vastgestelde verordening, gelijk de daaraan voorafgaande considerans luidt, ten doel heeft om "in het "belang van de waterkeeringen langs de boezemwateren van het Hoogheemraadschap" eenige regelen te stellen voor de uitoefening der stoomvaart;

dat echter, ook indien enkel door deze vooropgezette bedoeling de bevoegdheid tot het maken der verordening kon worden aangenomen (des neen), het alleszins aan bedenking zou onderhevig zijn, of de vereenigde vergadering zich daarmede niet een belang zou hebben aangetrokken, waarvan de zorg haar niet is opgedragen;

dat toch, daargelaten dat de beveiliging der waterkeeringen langs boezemwateren, die niet uitsluitend voor de uitwatering zijn aangelegd en bestemd, niet enkel afhankelijk kan gemaakt worden van hetgeen voor hare oevers wenschelijk is, — de zorg voor de kaden en dijken der in Rijnland gelegen waterschappen, door geene enkele bepaling van het reglement aan de vereenigde vergadering van het Hoogheemraadschap is opgedragen, integendeel zelfs aan Dijkgraaf en Hoogheemraden slechts in een bijzonder geval een recht van naschouw daarover is toegekend;

dat wel onder de belangen van het Hoogheemraadschap, aan Dijkgraaf en Hoogheemraden toevertrouwd, de verdieping en diephouding van de boezemwateren behoort, in zooverre namelijk, dat zij die overeenkomstig de keuren kunnen bevelen, maar dat, indien ook al toezicht op het in stand houden der boorden daaronder zou kunnen begrepen worden, daarin alleen niet de bevoegdheid der vereenigde vergadering kan zijn vervat, om de haar niet opgedragen zorg voor de waterkeeringen aan zich te trekken;

dat evenwel, hoe dit een en ander ook moge zijn, de toekenning der bevoegdheid aan een openbaar bestuur tot het maken eener politieverordening niet, althans niet uitsluitend, afhankelijk is van de bewering van eenig wezenlijk of vermeend belang, waarin door die verordening zou worden voorzien, als zijnde het hoofdkenmerk voor die wetgevende bevoegdheid in de eerste plaats gelegen in den aard van het onderwerp, hetwelk te regelen of door politievoorschriften te beperken is;

dat, wat ook met de voorschreven door de vereenigde vergadering van Rijnland vastgestelde verordening moge bedoeld zijn, zij rechtstreeks strekt tot regeling der stoomvaart op al wat tot boezem van Rijnland dient in zijnen ganschen omvang en het onderwerp daarvan alzoo de scheepvaart betreft op alle wateren en kanalen, die tot Rijnland's boezem behooren, en mitsdien ook op die openbare vaarwateren, welke tevens bestemd zijn en dienen voor de algemeene scheepvaart en als zoodanig bij het Hoogheemraadschap noch in beheer, noch in onderhoud zijn;

dat de inhoud der verordening, gelijk zij aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten werd onderworpen, dit buiten allen twijfel stelt, vermits zij uitsluitend bepalingen bevat tot beperking of verbod van de stoomvaart op de bedoelde wateren, zoowel in het algemeen als in het bijzonder, met betrekking tot het aanleggen en de aanlegplaatsen der stoombooten en zelfs ten aanzien van het doorvaren van bruggen en andere kunstwerken, en verder voorschriften, inhoudt tot verzekering van de nakoming dier politiebepalingen;

dat de verordening hierdoor een onderwerp betreft, hetwelk niet valt binnen den kring der keurmakende bevoegdheid der vereenigde vergadering van het Hoogheemraadschap, daar die bevoegdheid, niet uitsluitend bepaald wordende door eenig beweerd belang, integendeel zoowel naar den aard van hetgeen tot den bestuurskring van waterschappen behoort, als volgens art. 85 van Rijnland's Reglement uitsluitend beperkt is tot hetgeen de huishouding van het Hoogheemraadschap betreft;

dat de openbare wateren in het algemeene scheepvaartverkeer, onverschillig of de zorg en het toezicht daarover, hetzij aan het algemeen belang, hetzij aan het provinciaal bestuur, mogen zijn opgedragen, in geen geval behooren tot de huishouding van een waterschap en de wetgevende bevoegdheid van een waterschapsbestuur, als tot waterschapspolitie bepaald, en alzoo ook die van het Hoogheemraadschap van Rijnland, zich daarover dus niet kan nitstrekken;

dat, moge zoodanige bevoegdheid uit anderen hoofde ook al kunnen erkend worden ten aanzien van vaarten, door het Hoogheemraadschap zelf voor zijne waterschapsbelangen aangelegd, over welke het een volstrekt recht van beschikking heeft en waarvan het gebruik door de scheepvaart mitsdien slechts bij gedoogen van het Hoogheemraadschap kan plaats hebben, — volgens de voorgedragen verordening onder de wateren, op welke de bevaring door stoombooten wordt beperkt, ook behooren kanalen, bepaaldelijk ten behoeve van de scheepvaart gegraven, en tevens rivieren,zwinnen en meeren, die evenzeer voor de scheepvaart als voor Rijnland's uitwatering bestemd zijn;

dat het belang van boezemwateren als zoodanig wel kan doen wenschen de scheepvaart zóó te beperken, dat aan de oevers geene schade worde toegebracht, — maar het belang der scheepvaart daarentegen medebrengt de oevers zoo krachtig te voorzien en te verzekeren, dat zij zich zoo vrij mogelijk kunne bewegen;

dat, waar behoefte mocht ontstaan om beide deze belangen, zoo zij met elkander in strijd geraken, door politiebepalingen in overeenstemming te brengen, de daartoe noodige verordeningen niet eenzijdig mogen worden uitgevaardigd, maar alleen kunnen uitgaan van eene macht, die zoowel over de scheepvaart als over den waterstaat gezag heeft;

dat de vereenigde vergadering van Rijnland geen gezag over de scheepvaart heeft uit te oefenen en, geroepen om slechts eenzijdig voor een der beide voorschreven belangen te waken, krachtens haar gezag ten behoeve van het aan haar toevertrouwde waterschapsbelang, de vrijheid der scheepvaart niet kan beperken of opheffen;

dat de bewering, dat tegen te ver gedreven beperking van de scheepvaart genoegzaam zou gewaakt worden door de vereischte goedkeuring van Gedeputeerde Staten, niet afdoende is, omdat die goedkeuring aan het Waterschapsbestuur geene bevoegdheid kan verleenen, die het van elders niet bezit, en buitendien Gedeputeerde Staten, als zelven geene wetgevende macht uitoefenende, niet bevoegd zijn de vrije uitoefening der scheepvaart aan politievoorschriften te onderwerpen;

dat mitsdien de vereenigde vergadering van Rijnland, met welke goede bedoelingen ook, eene verordening op de stoomvaart in de boezemwateren van het Hoogheemraadschap vaststellende en daarmede met der daad politievoorschriften uitvaardigende voor de scheepvaart in openbare vaarwaters, daarbij den kring van hare bemoeiingen is te buiten gegaan, zoodat die verordening deswege alléén voor geene goedkeuring vatbaar is en door die beslissing elk verder onderzoek omtrent de andere punten van verschil, de bijzondere bepalingen van de verordening rakende, als ten eenenmale overbodig moet vervallen;

Gezien het reglement voor het Hoogheemraadschap van Rijnland, vastgesteld bij Ons besluit van 6 Juli 1857 (*Stbl.* n°. 90), gewijzigd bij dat van 10 April 1859

Stbl. n⁰. 20) en nader gewijzigd bij besluiten der Staten van Noord- en Zuidholland, goedgekeurd bij Onze besluiten van 30 December 1863 (*Stbl.* n⁰. 208) en van 10 Augustus 1875 (*Stbl.* n°. 144);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Te beslissen, dat door Gedeputeerde Staten van Noordholland terecht de gevraagde goedkeuring is onthouden aan de door de vereenigde vergadering van het Hoogheemraadschap van Rijnland op 29 April 1881 vastgestelde verordening op de stoomvaart in de boezemwateren van dat Hoogheemraadschap.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 12 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2⁰. van 15 Juni 1883, n⁰. 33, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Driel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de Raadsbesluiten van* 16 *September en* 26 *October* 1882, n⁰. 2 en 11, *voor zoover daarbij geregeld is de jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 160).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van Driel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarbij goedkeuring is onthouden aan de raadsbesluiten van 16 September en 26 October 1882, n°. 2 en 11, voor zoover daarbij geregeld is de jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 30 Mei 1883, no. 28;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Juni 1883, n⁰. 2138, afd. Onderwijs;

Overwegende, dat aan de openbare lagere school te Kerkdriel tot 1 October 1882 werkzaam waren het hoofd der school en één onderwijzer;

dat de jaarwedde van laatstgenoemden titularis, die tot 1878 f 450 bedragen had, destijds, omdat geene candidaten voor de opengevallen betrekking zich opdeden, achtereenvolgens is verhoogd en bij raadsbesluit van 17 Juli 1878 is gebracht op f 600, met toekenning eener toelage van f 50 na elk vol jaar verblijf;

dat de Gemeenteraad in den loop van het vorige jaar op aandrang van Gedeputeerde Staten besloot eenen tweeden onderwijzer tot bijstand van het hoofd der school aan de meergenoemde school te verbinden en diens jaarwedde op f 550 te bepalen;

dat dit besluit de goedkeuring erlangde van Gedeputeerde Staten;

dat, toen zich echter geen candidaat aanmeldde en inmiddels de betrekking van eersten onderwijzer vacant werd, de Gemeenteraad op 16 September ll. besloot de jaarwedde van beide onderwijzers nader te regelen en haar, voorbehoudens de goedkeuring van Gedeputeerde Staten, voor elk hunner vast te stellen op f 600;

dat Gedeputeerde Staten echter er bij den Gemeenteraad op aandrongen, dat de jaarwedde van den eersten onderwijzer zou worden vastgesteld op f 650;

dat de Gemeenteraad, met het oog op de omstandigheid dat zich sollicitanten hadden aangemeld, op 26 October besloot aan het verlangen van Gedeputeerde Staten niet te voldoen, doch het besluit van 16 September bevorens in zoover aan te vullen, dat de beide onderwijzers voor de bepaalde jaarwedde ook verplicht zouden zijn tot het geven van herhalingsonderwijs, zoo dit door het gemeentebestuur noodig geacht werd;

dat op de alstoen gevolgde oproeping zich drie sollicitanten aanmeldden, waarvan zich één later terug trok;

dat daarop ingevolge art. 28 der wet op het lager onderwijs, op de voordracht van Burgemeester en Wethouders, opgemaakt in overleg met den arrondissements-schoolopziener, door den Gemeenteraad op 27 Januari ll. de beide voorgedragenen benoemd werden tot onderwijzers aan meergenoemde school, met ingang van 1 Februari;

dat, nadat op gezegden dag de beide benoemden in functie waren getreden, Gedeputeerde Staten bij besluit van 13 Februari ll., n°. 59, hunne goedkeuring onthielden aan de regeling der jaarwedde, zooals die was getroffen bij de raadsbesluiten van 16 September 1882, n°. 2, en 26 October 1882, n°. 11, ten aanzien van den eersten onderwijzer aan de openbare school te Kerkdriel, doch die regeling, wat betreft den tweeden onderwijzer aan die school, goedkeurden;

en dat de Gemeenteraad van Driel van deze beschikking bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende, dat het mitsdien de vraag geldt, of voor den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel eene jaarwedde van f 600 niet voldoende is te achten;

Overwegende, dat de jaarwedde van den hier bedoelden titularis, die vroeger f 450 bedroeg, achtereenvolgens hooger is opgevoerd wegens gebrek aan sollicitanten;

dat op de ingevolge raadsbesluiten van 16 September en 26 October 1882 vastgestelde jaarwedde zich bevoegde candidaten hebben opgedaan, die, in overleg met den

arrondissements-schoolopziener, door Burgemeester en Wethouders aan den Gemeenteraad zijn voorgedragen en door dezen benoemd;

dat daaruit mag worden afgeleid, dat het laatstelijk door den Gemeenteraad vastgestelde bedrag voor alsnog voldoende is te achten, en er althans geene reden bestaat, waarom de grond, die Gedeputeerde Staten tot goedkeuring der regeling van de jaarwedde des tweeden onderwijzers leidde, dat namelijk „ter bezetting van die plaats „een onderwijzer is gevonden," ook niet voor den eersten onderwijzer zou moeten gelden;

dat onder deze omstandigheden, terwijl de hierbedoelde op 1 Februari ll. in functie getreden onderwijzer op de laatstelijk door den Raad bepaalde jaarwedde zijne betrekking aanvaardde, er geene genoegzame termen konden zijn om na vermeld tijdstip aan de getroffen regeling goedkeuring te onthouden;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der resolutie van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van 13 Februari ll., n°. 59, voor zoover daarbij goedkeuring is onthouden aan de bij raadsbesluiten van 16 September en 26 October 1882, n°. 2 en 11, vastgestelde jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de openbare lagere school te Kerkdriel, de jaarwedde van genoemden onderwijzer overeenkomstig 's Raads voornoemde besluiten vast te stellen op f 600, onder bepaling, dat hij voor gezegde jaarwedde ook verplicht zal zijn tot het geven van herhalingsonderwijs, zoo dit door het gemeentebestuur noodig geacht wordt.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 15 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. een Koninklijk besluit van 15 Juni 1883 (*Stbl.* n°. 91) *waarbij de Raad der gemeente Ambt-Delden niet-ontvankelijk wordt verklaard in zijn beroep tegen de door den Minister van Binnenlandsche Zaken genomen beslissing in zake de Rijksvergoeding, bedoeld bij artikel* 45 *der wet van* 17 *Augustus* 1878 (*Stbl.* n°. 127), *tot regeling van het lager onderwijs.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 103)

De *Staatscourant* van 24 en 25 Junij 1883, n°. 146, behelst het volgende rapport:

N°. 2522.
Algemeene Zaken.
en
Comptabiliteit.

—

Rijksvergoeding kosten
lager onderwijs der gemeente
Ambt-Delden.

—

Aan den Koning.

In hun brief van 26 Januari 1882, 2e afd., n°. 355/216, zonden Gedeputeerde Staten van Overijsel, overeenkomstig art. 2 van het Koninklijk besluit van 12 Augustus 1880 (*Stbl.* n°. 161), opgave van de kosten van het lager onderwijs, vermeld in art. 44 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127) zooals deze waren uitgetrokken in de gemeenterekening van Ambt-Delden over 1880. Bij ministerieele beschikking van 18 Maart 1882, n°. 650, afdeeling Algemeene Zaken en Comptabiliteit, werd voor die gemeente de vergoeding, bedoeld bij art. 45 der aangehaalde wet, vastgesteld en tevens bepaald dat eene som van f 8.39, door haar over 1880 bij voorschot te veel genoten, zou worden verrekend overeenkomstig het 3de lid van laatstgemeld wetsartikel.

Daarna werden ter voldoening aan art. 5 van gemeld Koninklijk besluit de verzamelstaten en bijlagen van eenige gemeenterekeningen, waaronder ook die der gemeente Ambt-Delden, onderzocht.

Bij dat onderzoek bleek dat Gedeputeerde Staten van Overijsel in hunne bovenbedoelde opgave onder de kosten van vergelijkende examens ook hadden opgenomen de kosten van ververschingen tot een bedrag van f 28.05.

De toenmalige Minister van Binnenlandsche Zaken meende die kosten niet te mogen rekenen tot die welke door het houden van het examen gevorderd worden en die daarom ook niet in aanmerking te mogen nemen voor de berekening der Rijksvergoeding. Met wijziging zijner hiervoren vermelde beschikking werd deze voor Ambt-Delden op nieuw geregeld en bepaald dat eene som van f 9.79, dat is f 1.40 meer dan aanvankelijk bepaald was, zou verrekend worden.

De raad der gemeente Ambt-Delden heeft zich toen tot Uwe Majesteit gewend met mededeeling dat hij in de door den Minister genomen beschikking niet kon berusten. De uitgaven aan ververschingen beschouwt hij als uitgaven voor de vergelijkende examens onder art. 44, lit. *h*, der aangehaalde wet met name genoemd onder de kosten van het lager onderwijs waarin de gemeente krachtens art. 43 voorziet, behoudens de vergoeding bij art. 45 vastgesteld.

De raad wijst er op dat in eene afgelegen landgemeente van belanghebbenden, vaak uit alle oorden des lands bijeengekomen, niet kan worden gevorderd, een, twee of meer dagen van afmattenden, inspannenden en onafgebroken geestesarbeid, zonder door eenige spijs en drank de levensgeesten bijeen te houden en het weerstandsvermogen te steunen.

Krachtens Uwer Majesteits machtiging is de zaak aanhangig gemaakt bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het behaagde Uwe Majesteit het door de Afdeeling onder dagteekening van 9 Mei 1883, n°. 5, aan Hoogstdezelve uitgebracht advies, aan den ondergeteekende om consideratiën en advies toe te zenden.

Die Afdeeling stelt Uwe Majesteit voor de volgende uitspraak te doen:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den raad der gemeente Ambt-Delden, betreffende eene korting op hetgeen der gemeente toekomt, als vergoeding van Rijkswege in de kosten van haar lager onderwijs over 1880;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 Mei 1883, n°. 5;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken;

Overwegende, dat, nadat de rekening der gemeente Ambt-Delden over het dienstjaar 1880 door Gedeputeerde Staten was vastgesteld en door dat college overeenkomstig art. 2 van Ons besluit van 12 Augustus 1880 (*Stbl.* n°. 161), aan Onzen Minister opgaaf was gedaan van de uitgaven, blijkens die rekening gedaan wegens de kosten van het lager onderwijs vermeld in art. 44 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127), door Onzen voornoemden Minister, volgens art. 4 van evengenoemd besluit, bij beschikking van 18 Maart 1882, n°. 650, is geregeld het bedrag aan genoemde gemeente volgens dat artikel uit te keeren;

dat later, overeenkomstig art. 5 van genoemd besluit, de verzamelstaten en bijlagen van deze gemeenterekening, voor zooveel de genoemde kosten betreft, door Onzen voornoemden Minister zijn onderzocht, en dat toen bij dat onderzoek bleek, dat onder de kosten van de gehouden vergelijkende examens in rekening was geleden een bedrag van f 28.05 wegens kosten van ververschingen bij gelegenheid van die examens verstrekt, de gemelde beschikking van 18 Maart 1882, n°. 650, in dier voege is gewijzigd, dat het aan de gemeente uit te keeren bedrag met de Rijksvergoeding over die f 28.05 werd verminderd;

dat de Gemeenteraad, meenende dat de kosten van eenige eenvoudige ververschingen, bij het houden van vergelijkende examens gebruikt, onder de onvermijdelijke kosten dier examens behooren, en zich dus met die beschikking, volgens welke over die kosten geene Rijksvergoeding zou worden gegeven, bezwaard gevoelende, zich tot Ons heeft gewend bij een adres, waarin hij zegt de vrijheid te nemen van die beschikking bij Ons in beroep te komen en Ons te naderen met de eerbiedige bede dat de bedoelde korting niet worde toegepast;

dat aan een eigenlijk gezegd hooger beroep hier niet te denken valt, omdat zoodanig beroep op Ons van eene handeling van Onzen Minister in ons staatsrecht niet bekend is, en adressant wel de uitdrukking van hooger beroep bezigt, maar zelf zijn verzoek niet als een eigenlijk gezegd hooger beroep heeft beschouwd, daar hij,

zich er van onthoudende van de beschikking, waarover hij zich beklaagt, vernietiging te vragen, alleen tot Ons richt de eerbiedige bede, dat de bewuste korting niet moge worden toegepast;

dat alzoo de uitdrukking in zijn adres, van die beschikking in beroep te komen, kan worden voorbijgegaan, en, wat daarvan zijn moge, zeer zeker de bijvoeging dier woorden geen reden kan zijn om niet op des adressants bede, zoo die rechtmatig en wel gegrond bevonden wordt, eene gunstige beschikking te nemen;

dat volgens art. 45 der wet op het lager onderwijs van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127) hetgeen bij eene uitkeering over een vroeger dienstjaar te veel mocht ontvangen zijn, in een volgend dienstjaar moet worden verrekend, zoodra het juiste cijfer der uitgaven ingevolge artt. 222 en 223 der wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85) is vastgesteld;

dat mitsdien naar dat art. 45 de verrekening daar voorgeschreven gebonden is aan de cijfers der gemeenterekening, gelijk deze door Gedeputeerde Staten is vastgesteld;

dat, geheel overeenkomstig deze wetsbepaling, door Ons in den algemeenen maatregel van inwendig bestuur, ter voldoening aan het laatste lid van gemeld art. 45 uitgevaardigd, hierboven reeds vermeld, in art. 2 is voorgeschreven dat Gedeputeerde Staten jaarlijks aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken opgaaf doen van de uitgaven blijkens de rekeningen van het voorlaatste jaar in elke gemeente gedaan wegens de kosten van het lager onderwijs, vermeld in art. 44 der wet; en voorts in art. 4, dat genoemde Minister vervolgens het bedrag in elk jaar aan elke gemeente uit te keeren regelt met toepassing van het derde lid van art. 45 voormeld, dat is naar het juiste cijfer der uitgaven door Gedeputeerde Staten ingevolge artt. 222 en 223 der gemeentewet vastgesteld;

dat Onze Minister aan dat voorschrift van genoemd art. 4 heeft voldaan bij zijne beschikking van 18 Maart 1882, n°. 650, en dus het daarbij geregeld bedrag de wettig vastgestelde som uitmaakt, op welker uitkeering de gemeente volgens de wet en Ons besluit recht heeft;

dat wel in art. 5 van denzelfden algemeenen maatregel van inwendig bestuur aan Onzen voornoemden Minister is opgedragen jaarlijks, voor zooveel betreft de in dat besluit bedoelde kosten, de verzamelstaten en bijlagen van eenige gemeenterekeningen te onderzoeken, maar dat daarbij als eenig gevolg van dat onderzoek is voorgeschreven dat bij de terugzending der stukken aan Gedeputeerde Staten de opmerkingen zullen worden medegedeeld, waartoe dat onderzoek heeft geleid;

dat daarbij niet is voorgeschreven dat, mocht op de vaststelling der cijfers door Gedeputeerde Staten eene aanmerking vallen, verbetering daarvan zou kunnen worden bevolen, en zoodanig bevel of verandering van het reeds geregelde ook niet in de bedoeling heeft gelegen, vermits anders niet het opvragen en onderzoeken der bijlagen van slechts eenige gemeenterekeningen maar van alle die rekeningen zou zijn voorgeschreven, omdat toch de gelijkheid van allen voor de wet medebrengt, dat alle gemeenten aan een gelijk toezicht worden onderworpen, maar vooral vermits zoodanige verandering van het reeds geregelde in strijd zou zijn met het voorschrift des wetgevers, die de vraag, welke uitgaven al of niet als kosten, onder eene der letters van art. 44 der aangehaalde wet bedoeld, in rekening behooren te worden

toegelaten, in dien zin oplost, dat dit afhankelijk is van de vaststelling van het juiste cijfer der uitgaven volgens artt. 222 en 223 der gemeentewet, welke door Gedeputeerde Staten geschiedt;

dat het gemeentebestuur van Ambt-Delden bij het houden van vergelijkende examens in 1880 eenige ververschingen heeft verstrekt, en dat deze onkosten op het houden dier examens gevallen, door Gedeputeerde Staten van Overijsel in de gemeenterekening zijn geleden;

dat zonder twijfel, indien het in des wetgevers bedoeling gelegen had, dat na de vaststelling der rekening nog geschil mogelijk zou zijn over de vraag of eenige uitgaaf ter zake der onderwerpen in art. 44 genoemd al dan niet terecht door Gedeputeerde Staten in de rekening waren opgenomen, in de wet een of ander gezag zou zijn aangewezen om zoodanig geschil te beslissen en, zoo noodig, herstel te bevelen, welke aanwijzing de wetgever niet heeft gedaan, evenmin als door Ons in Onzen bovengenoemden algemeenen maatregel van inwendig bestuur de mogelijkheid van zoodanig geschil is verondersteld;

dat dus op de beslissing van Gedeputeerde Staten, waarbij de bovengemelde kosten op het houden der vergelijkende examens gevallen, in de gemeenterekening zijn toegelaten, en dus onder de vastgestelde cijfers zijn opgenomen, ten minste zoolang die beslissing niet door Ons op grond van strijd met de wet is vernietigd, niet kan worden teruggekomen;

dat aan adressant, die zich door de uitvoering der wet bezwaard gevoelt — waar geen ander gezag tot beoordeeling van zijne bezwaren is aangewezen — het recht niet kan worden ontzegd zich met die bezwaren tot Ons te wenden met het verzoek dat door Ons de noodige bevelen omtrent die uitvoering worden gegeven;

Gezien art. 54 der Grondwet, art. 45 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127) op het lager onderwijs en Ons besluit van 12 Augustus 1880 (*Stbl.* n°. 161), ter voldoening aan dat wetsartikel genomen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen dat de bedoelde uitgaaf van f 28.05 onder de kosten der vergelijkende examens, waarover de Rijksvergoeding van dertig ten honderd verschuldigd is, zal blijven toegelaten.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Met dit advies kan ik mij niet vereenigen.

Door de Afdeeling wordt te recht in het licht gesteld dat hoezeer in het adres van den Gemeenteraad de uitdrukking voorkomt, dat hij van 's Ministers beschikking in beroep komt, dit evenwel geacht moet worden in oneigelijken zin gezegd te zijn, daar hooger beroep van eene ministerieele beschikking op Uwe Majesteit in onze wetgeving niet bekend is.

Met dit laatste kan ik mij ten volle vereenigen, maar daaruit volgt, naar mijne overtuiging, dan ook dat zulk een beroep niet-ontvankelijk is. De Raad van State heeft dientengevolge een verkeerden weg betreden door het evenwel te onderzoeken.

Eerbiedig veroorloof ik mij een ontwerp-besluit ter bekrachtiging aan te bieden dat de niet-ontvankelijkheid uitspreekt.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

(Staatsblad n⁰. 91.) *BESLUIT van den* 15*den Juni* 1883, *waarbij de raad der gemeente* Ambt-Delden *niet-ontvankelijk wordt verklaard in zijn beroep tegen de door den Minister van Binnenlandsche Zaken genomen beslissing in zake de Rijksvergoeding, bedoeld bij art.* 45 *der wet van* 17 *Augustus* 1878 (Staatsblad n⁰. 127), *tot regeling van het lager onderwijs.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van den raad der gemeente Ambt-Delden, betreffende eene korting op hetgeen der gemeente toekomt als vergoeding van Rijkswege in de kosten van haar lager onderwijs over 1880;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 9 Mei 1883 n⁰. 5;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Juni 1883, n⁰. 2522, Afdeeling Algemeene Zaken en Comptabiliteit;

Overwegende, dat geenerlei wetsbepaling aan iemand het recht toekent om van eenige beschikking Onzer Ministers, Hoofden van Departementen van Algemeen Bestuur, bij Ons te komen in hooger beroep;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Gelet op art. 40 der wet van 21 December 1861 (*Stbl.* no. 129);

Hebben goedgevonden en verstaan:

den raad der gemeente Ambt-Delden niet-ontvankelijk te verklaren in zijn beroep tegen de door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken genomen beslissing in zake de Rijksvergoeding, bedoeld bij art. 45 der eerstgenoemde wet.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* en tegelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister in de *Staatscourant* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen aan bestuur.

Berg, den 15 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK

Uitgegeven den *vier en twintigsten* Juni 1883.
De Minister van Justitie,
DU TOUR VAN BELLINCHAVE

Aan de orde is:

11. het beroep van *M. A. Jentink, te Bolsward, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener fabriek tot bereiding van zwavelzure ammonia.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 26 Mei 1883, n°. 53, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door M. A. Jentink, te Bolsward, ingesteld, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener fabriek tot bereiding van zwavelzure ammonia.

Door M. A. Jentink, Burgemeester der gemeente Bolsward, werd bij verzoekschrift van 20 Febr. 1883, aan het College van het Dagelijksch Bestuur dier gemeente de vergunning aangevraagd, om op het perceel van de Stadsstreng, gemeente Bolsward, sectie B, n°. 1229, een fabriek tot het bereiden van zwavelzure ammonia op te richten.

Volgens de opgaaf aan het slot van dat verzoek voorkomende, zijn daarbij overgelegd de stukken bij art. 5, n°. 1 en 2, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) bedoeld, stukken welke adressant oorspronkelijk niet bij zijn adres aan Z. M. heeft gevoegd. Later heeft hij, daarop aandachtig gemaakt bij missive van 14 Mei 1883, aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zoodanige stukken ingezonden.

Omtrent die stukken valt op te merken, dat als nauwkeurige beschrijving volgens art. 5 1°. gevorderd, door adressant gezonden is een bloote mededeeling van de uitwendige samenstelling van den toestel ter verwerking van ammoniakwater, waarbij nog vermeld wordt, dat de verwerking tot zwavelzure ammonia geschiedt door verdamping van het aanwezige water en het binden van de ammoniakdampen door het zwavelzuur, na reiniging door kalkmelk. Of aan het voorschrift, vervat in het eerste lid van art. 6 der genoemde wet, is voldaan, blijkt niet uit de stukken. Ook is niet overgelegd het proces-verbaal van het verhoor, dat ter voldoening aan art. 7 heeft moeten plaats hebben. Nadat de bekendmaking van het verzoek op 22 Februari 1883 had plaats gegrepen, hebben Burg. en Weth. van Bolsward bij besluit van 7 Maart 1883, dus reeds 13 dagen na die bekendmaking, de vergunning geweigerd en wel op grond, dat volgens opgemaakt proces-verbaal door heeren Wethouders der gemeente bezwaren waren geopperd, uit hoofde van brandgevaar, terwijl men het uitoefenen van het beroep van fabriekant door den adressant, Burgemeester zijnde, wilde tegengaan, daar wellicht de heer directeur der gemeentelijke gasfabriek in het uitvoeren der voorschreven fabriek den adressant behulpzaam zou zijn, wat in strijd is met zijn instructie, door den Gemeenteraad vastgesteld.

Den 10 Maart d. a. v. is dit besluit ter kennis van het publiek gebracht.

Bij een adres van 13 Maart 1883 is de verzoeker toen in beroep gekomen bij Z. M. Hij wijst er daarin op, dat deze fabriek zal opgericht worden buiten de kom

der stad Bolsward, op een terrein aan de stadsgracht en dat geen der buren bezwaren tegen de voorgenomen inrichting heeft te berde gebracht. Adressant, die, een gering inkomen genietende, als Burgemeester zijn maatschappelijke positie handhaven en tevens in het noodige voor zijn gezin voorzien moet, kan in het door hem bekleed ambt geene reden vinden, waarom hem de vergunning van de bedoelde industrie uit te oefenen zou kunnen worden geweigerd. Mitsdien verzoekt hij, dat Z. M. de vergunning alsnog verleene.

Gedep. Staten van Friesland, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op dit adres gehoord, hebben bericht en raad ingewonnen van Burg. en Weth. van Bolsward en van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat. Eerstgenoemd college heeft in zijn missive van 12 April 1883 aan 's Konings Commissaris in Friesland er op gewezen, dat aan art. 5, sub 3°., der wet niet voldaan is en er zich overigens toe bepaald, aan te geven dat, behalve de in het besluit van het Dagelijksch Bestuur opgenomen bezwaren, de op te richten fabriek tengevolge van den door haar veroorzaakten stank hinderlijk zal zijn voor het passeeren van den publieken wandelweg, waarvan die fabriek alleen door de Stadsgracht zal zijn gescheiden.

Bij dit schrijven is gevoegd eene nota, mede van 12 April, van den appellant, waarin hij het formeele bezwaar van het gemeentebestuur, dat aan de bij het verzoek overgelegde stukken ontbrak het extract bij art. 5, n°. 3, der aangehaalde wet bedoeld, erkent, maar opmerkt dat de Wethouders in het door hun college genomen besluit daarvan geen melding hoegenaamd gemaakt hebben en verklaart alsnu dat ontbrekende stuk te hebben aangevraagd en verkregen. Hij tracht voorts te betoogen, dat èn het bezwaar aan zijn ambt ontleend, niet opgaat, immers in art. 62 en 63 der Gemeentewet wordt het zijn van fabriekant niet onvereenigbaar met het burgemeesterschap verklaard, èn het bezwaar van brandgevaar zich niet zal voordoen, iets wat hij door een voorbeeld tracht op te helderen.

Van stank kan ook zijns inziens hoegenaamd geen sprake zijn; hij wijst er nog op, dat op hetzelfde terrein, enkele meters van de plaats, waar appellant zijn fabriek wil oprichten, zich bevinden een velleblooterij en een huidenzouterij, daarnaast een fabriek tot het maken van potten, draineerbuizen enz., daarnaast een stoomoliefabriek en daartegenover de stedelijke gasfabriek. Juist, omdat al die genoemde fabrieken zich reeds tegenover de Roomsch-Catholieke kerk bevinden, gelooft hij, dat zijn inrichting aan die kerk allerminst hinder zal toebrengen. Ook de Hoofdingenieur is in zijn schrijven van 10 Mei 1883, n°. 613, aan 's Konings Commissaris, van oordeel, dat de vergunning kan worden verleend. Noch appellant's ambt, noch vrees voor brandgevaar, kan volgens dien hoofdambtenaar reden tot weigering wezen; terecht is ook zijns inziens door appellant opgemerkt, dat er geen sprake kan zijn van overmatige spanning, waardoor dat brandgevaar zou kunnen ontstaan. Stank zal door de velleblooterij en huidenzouterij veel meer worden verspreid, dan door de inrichting, waartoe appellant vergunning vraagt. Ook de Hoofdingenieur wijst ten slotte op het onvoldoende der stukken bij het verzoek ter voldoening aan art. 5 gevoegd.

Gedep. Staten van Friesland hebben in hun ambtsbericht van 11 Mei 1883, n°. 18, Afd. B, geadviseerd tot verleening der gevraagde vergunning. Ook zij zijn van oordeel, dat noch appellant's ambt, noch vrees voor brandgevaar, noch vrees voor

stankverspreiding in deze kan leiden tot weigering van het verzoek en zij dringen derhalve aan op vernietiging van het besluit van het gemeentebestuur. Gedep. Staten hebben intusschen opgemerkt, dat de volgens art. 5 over te leggen bescheiden, zich niet bij de stukken bevonden en hebben daarom den appellant uitgenoodigd, die bescheiden alsnog aan den Minister in te zenden, waarop adressant bij brief van 14 Mei ll. eenige teekeningen aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft gezonden, met de beschrijving, waarvan boven is melding gemaakt, en tevens een uittreksel uit den perceelsgewijzen kadastralen legger, waaruit blijkt dat op het perceel n°. 894 van sectie A der gemeente Bolsward, de kerk van den Heiligen Martinus is gevestigd.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn nog ingekomen:

1°. eene verklaring van Eerdmans, dat hij voor noch tegen het door adressant ingesteld beroep iets heeft aan te voeren;

2°. een schrijven van Burg. en Weth., verwijzende naar het bericht van hun college van 12 April jl., en

3°. een schrijven van adressant, er op wijzende dat fabrieken tot bereiding van zwavelzure ammonia bestaan te Schiedam, Lochem, Breda, Schoonhoven, Nieuwediep, Tiel, Nijkerk en twee te Amsterdam.

III. het beroep van *den Gemeenteraad van Bolsward, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, tot niet-goedkeuring van een raadsbesluit tot aankoop van een huis.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

In de vergadering van den Raad der gemeente Bolsward, van 22 Febr. 1883, werd met algemeene stemmen besloten tot het aankoopen van het huis met erf aan de Wipstraat, grenzende aan de Waag en het Stadhuis, toebehoorende aan en bewoond door Pieter Jans van Spanning, kadastraal bekend in sectie A, n°. 376, groot 1 Are, 31 Centiaren, voor de som van f 7000, op voorwaarde:

a. dat de levering zal moeten plaats hebben op den 12 Mei 1883;

b. dat de betaling der koopsom zal plaats hebben bij de levering van het verkochte;

c. dat de grondlasten zijn voor rekening van den kooper van den 1 Jan. 1883 af en verder op de gewone conditiën volgens plaatselijk gebruik.

Blijkens de overwegingen van het besluit, achtte de Raad den aankoop van gemeld huis gewenscht in het algemeen belang, om de Waag te kunnen uitbreiden, waardoor het publiek verkeer langs de Waag verbeterd en de handel meer onbelemmerd zou worden.

Gedep. Staten van Friesland, aan wie, ter voldoening aan art. 194 der Gemeentewet, dit besluit ter goedkeuring werd gezonden, konden zich daarmede niet vereenigen. Bij hunne resolutie van 22 Maart 1883, n°. 48, 2e afd., besloten zij het raadsbesluit

niet goed te keuren, op grond dat uit een overgelegd gemotiveerd bewijs van waardeschatting van 2 deskundigen bleek, dat aan gemeld perceel geen hoogere waarde dan f 5,500 kon worden toegekend en zij geene aanleiding vonden in hetgeen was aangevoerd, om zich met den aankoop voor een koopprijs van f 7000 te vereenigen.

Na ontvangst van dit besluit is door Burg. en Weth., namens den Gemeenteraad, bij schrijven van 11 April 1883, n°. 227, nader op goedkeuring van 's Raads besluit aangedrongen. In dat schrijven erkennen zij dat de akte van waardeschatting wel is waar f 5500 aanwijst, doch huns inziens moesten Gedep. Staten bij de beoordeeling van het besluit niet enkel op die taxatie, maar ook op de waarde letten, die het pand voor de gemeente heeft, in verband met de daaraan te geven bestemming. De menigvuldige gegronde klachten over de weinige ruimte in en om de Waag, zoowel van de boter- en kaashandelaren als van de boeren en van de in Bolsward bestaande vereeniging van handel en nijverheid, bereiken sedert jaren hun College en den Gemeenteraad. Aan de ondervonden bezwaren kan om verschillende redenen niet en niet voldoende worden te gemoet gekomen, zoolang bedoeld huis niet is verkregen, waarheen dan ook de Kaaswaag, die nu onder de Raadszaal is en van daar moet worden verwijderd, kan worden overgebracht.

Waren er andere middelen, om aan den gebrekkigen toestand van Waag en Waagplein te gemoet te komen, de Raad zou zeker niet tot den aankoop van het huis hebben besloten. Hierbij komt nog, dat de stoomtram in Bolsward ook onmiddellijk langs de Waag loopt en de bekrompen ruimte nog meer beperkt. De Raad ontkent niet, dat de som van f 7000 op zich zelf genomen, te hoog zou zijn, doch meent, dat men zich niet zoo streng heeft te houden aan een door twee taxateurs vastgesteld cijfer, vooral als men in aanmerking neemt, dat de eigenaar P. J. van Spanning, die 25 jaar in bedoeld huis heeft gewoond en daarin eene bloeiende zaak uitoefent, volstrekt niet gedrongen is, het te verkoopen. De Raad moest dus, wat trouwens in dergelijke gevallen overal voorkomt, meer dan waarde geven. Voegt men nu bij dit alles, dat de gemeente weinig schulden heeft, er weinig belastingen worden geheven en eindelijk dat het besluit van den Raad met algemeene stemmen is genomen, dan behoeft men naar de meening van het gemeentebestuur, waar het eene gewenschte zaak geldt, niet voor een, zij het dan ook ietwat te duren aankoop terug te deinzen.

Gedep. Staten van Friesland hebben in den inhoud dezer missive echter geene aanleiding gevonden op hun genomen besluit terug te komen. Bij hunne resolutie van 13 April 1883, n°. 11, 2e afd., verklaarden zij, na overwogen te hebben, dat gemeld pand voor de werkelijke waarde door toepassing der onteigeningswet zal kunnen worden verkregen, bij hun besluit van 22 Maart 1883, n°. 48, 2e afd., te persisteeren.

Bij adres dd. 4 Mei 1883, den volgenden dag bij het Kabinet des Konings ontvangen, is daarop de Raad der gemeente Bolsward in beroep gekomen bij Z. M. In het breede ontwikkelt de Raad daarin de reeds in bovengemeld schrijven aan Gedep. Staten aangevoerde gronden voor den aankoop. Overigens merkt hij op, dat wel Gedep. Staten naar de onteigeningswet verwijzen, doch dat hij die ongaarne zou willen toepassen op een pand van een ingezetene, welke niet ongenegen is dat te verkoopen, terwijl de Raad ook betwijfelt, of die wet in dezen zou kunnen worden toegepast en zoo al, of dan den eigenaar wel een geringer som dan f 7000 zou

worden toegekend. Ten slotte verzoekt de Raad dat het besluit van Gedep. Staten, waarbij de goedkeuring aan 's Raads besluit is onthouden, worde vernietigd en dit raadsbesluit alsnog goedgekeurd.

Het College van Gedep. Staten, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op het appellatoir adres gehoord, adviseert tot niet-ontvankelijkverklaring en subsidiair tot ongegrondverklaring van het beroep. Wat het eerste aangaat, wijzen Gedep. Staten er op, dat art. 200 der Gemeentewet het recht van beroep op Z. M. tegen besluiten als het onderwerpelijke slechts open stelt gedurende dertig dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedep. Staten. Deze beslissing nu is van 22 Maart en het verzoekschrift is eerst op 5 Mei bij het Kabinet ingekomen. Wel heeft de Raad intusschen eene poging gedaan, dat College op zijn besluit te doen terug komen, doch Gedep. Staten hebben bij hun eenmaal genomen besluit gepersisteerd en deze omstandigheid kan geen wijziging brengen in den datum der afwijzing.

Mocht echter die niet-ontvankelijkheid niet worden uitgesproken, dan meent het Gedeputeerd College dat het beroep ongegrond is. Zijns inziens heeft het gemeentebestuur van Bolsward te weinig gewicht aan de akte van waardeschatting gehecht. Hieruit toch blijkt, dat bij de taxatie door twee erkend knappe deskundigen, alle omstandigheden zijn in aanmerking genomen, welke de waarde van het huis tot haar hoogste standpunt kunnen opvoeren en boven zulk eene taxatie zou men dan nog gaan met het aanzienlijk cijfer van f 1500.

Wat verder betreft het beroep van den Gemeenteraad op den rijkdom, den bloei en de welvaart der gemeente, hieromtrent merken Gedep. Staten op, dat dezelfde Raad kort geleden nog de stelling verdedigde, dat de gemeente ook 30 pct. Rijkssubsidie moest hebben van onderwijsuitgaven, welke niet ten laste der gemeentekas komen, maar van beneficiale goederen, doch nu beweert, dat het er niets toe doet, of de gemeente f 1500 meer of minder uitgeeft. Trouwens, Gedep. Staten kunnen, het toezicht op gemeentebesturen uitoefenende, geen verschil tusschen rijke en arme gemeenten maken. Zij eindigen met de juistheid van hunne meening te verdedigen, dat aan de gemeente het middel van onteigening ten dienste staat en er dus hoegenaamd geen reden is het huis voor een prijs, verre boven taxatie, aan te koopen. In casu toch zijn, daar de tegenwoordige eigenaar het pand wel in der minne wil overdragen, doch voor een, de schatting ver overtreffenden prijs, gemeente en eigenaar tegenover elkander in een rechtsverhouding geplaatst, waarop die wet zou kunnen worden toegepast, als het openbaar nut vaststaat en dit laatste is huns inziens voldoende aan te toonen.

Bij adres van 24 Mei 1883 aan Z. M., wijzen J. Terwisschen, Van Schettinge en 18 anderen, allen boter- en kaashandelaren, op het groote belang voor de gemeente Bolsward aan den koop van het bewuste pand verbonden, vooral met het oog op de uitbreiding van Waag en Waagplein, waarom ze dan ook Z. M. eerbiedig verzoeken het besluit van den Gemeenteraad alsnog goed te keuren.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, is nog ingekomen een uitvoerige memorie van den Raad der betrokken gemeente van 14 Juni 1883, n°. 24fi, waarin

de reeds vroeger aangevoerde grond voor den aankoop van het huis nog nader wordt toegelicht, maar die inzonderheid strekt, om in bijzonderheden den gunstigen financieelen toestand der gemeente aan te toonen. Eindelijk wordt daarin door den Raad nog nader weersproken de bewering, dat te dezer zake de onteigeningswet met goed gevolg zou kunnen worden toegepast, — en mocht dit ook al het geval zijn, dan zou daarmede vooreerst nog een geruime tijd verloopen, wat niet wenschelijk is, en zou de gemeente misschien niet minder dan f 7000 betalen. Daarenboven bewijzen èn de sympathie der ingezetenen voor het besluit, om de Waag en het Waagplein te vergrooten en te verbeteren, èn adressen van adhaesie, dat de Raad in deze een juist inzicht had in het belang der gemeente en ten bewijze dat voor de gemeente de koopprijs niet te hoog is, voert de Gemeenteraad ten slotte nog aan, dat onder de onderteekenaars van het aan Z. M. ingediend adres van adhaesie ook voorkomt een der twee taxateurs (H. H. van der Werf) die het perceel op f 5500 hebben geschat, en die dus, niettegenstaande die taxatie, den aankoop voor f 7000 niet te duur acht.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Twee en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 11 *Juli* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heijdenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roïjaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 19 Juni 1883, n°. 36, houdende beschikking op het beroep van *J. Keijzer te Leeuwarden, L. Wichers te 's Gravenhage, S. van Hulst te Leeuwarden, E. J. Meijer te Jelsum, en H. M. van Bateles te Leeuwarden, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 1 *Februari* 1883, n⁰. 58, 2e *afd. W., waarbij de staat van openbare, tot den gemeenen dienst van alle bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden definitief is vastgesteld.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 175.)

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. Keijzer te Leeuwarden, door L.

Wichers te 's Gravenhage, door S. van Hulst te Leeuwarden, door E. J. Meijer te Jelsum en door H. M. van Bateles te Leeuwarden, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 1 Februari 1883, n⁰. 58, 2e afdeeling W., waarbij de staat van openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden definitief is vastgesteld;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 30 Mei 1883 n⁰. 31;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 14 Juni 1883 n⁰. 8, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende dat ter uitvoering van het reglement tot regeling van het toezicht der staten op de openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in Friesland, niet in onderhoud of beheer bij het Rijk, de provincie of bij waterschappen, vastgesteld door de Staten van Friesland, den 28 Mei 1878 en door Ons goedgekeurd bij besluit van 19 Juni daaraanvolgende n⁰. 15, door Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden is opgemaakt en door den Raad dier gemeente voorloopig is vastgesteld een staat van de bedoelde in die gemeente gelegen waterstaatswerken;

dat Gedeputeerde Staten van Friesland, aan wie die staat ter definitieve vaststelling was opgezonden, van meening dat meerdere werken op den staat behoorden voor te komen, daarvan mededeeling deden aan Burgemeester en Wethouders, die daarop twee staten, gemerkt A en B, opmaakten, de werken bevattende, die naar de door Gedeputeerde Staten te kennen gegeven meening, op den voorloopig vastgestelden staat zouden ontbreken, waarna Gedeputeerde Staten bij besluit van 1 Februari 1883, n⁰. 58, 2e afdeeling W, besloten de werken, op bedoelde staten A en B vermeld, te brengen op den door den Raad voorloopig vastgestelden staat, waarmede mitsdien de beide staten A en B geacht werden een geheel uit te maken en voorts den aldus aangevulden staat definitief vast te stellen;

dat van deze alzoo genomen beslissing van Gedeputeerde Staten, door vijf belanghebbenden bij Ons in beroep is gekomen, bewerende dat sommige door Gedeputeerde Staten op den staat gebrachte werken daarop niet behooren, als:

door Jacob Keijzer te Leeuwarden, wat betreft de bestrating van de Keizersbuurt;

door Louis Wichers te 's Gravenhage, ten aanzien van „de Vierhuisterweg";

door Simon van Hulst te Leeuwarden, wat betreft de bestrating der Hulstbuurt en Seringebuurt en de Weerklank, en de walbeschoeiing op het Zuidvliet, langs de perceelen sectie G, n⁰. 3482 en 3487;

door Eeltje Johannes Meijer, onder Jelsum, met betrekking tot de walbeschoeiing van den Dokkumer Trekweg, langs de perceelen sectie E, nos. 706, 616 en 285;

en door Hemmes Martinus van Bateles te Leeuwarden, voor wat aangaat de stegen op het Noordvliet, perceelen sectie G, nos. 2641 en 2637 (thans nieuw nommer 4617);

Overwegende, dat op de staten in art. 2 van het boven aangehaald reglement bedoeld, naar art. 1 van dat reglement gebracht moeten worden de openbare waterstaatswerken, waaronder verstaan worden die, welke tot den gemeenen dienst van allen bestemd en niet bij het Rijk, de provincie of waterschappen in beheer of onderhoud zijn

dat door Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden, met instemming van Gedeputeerde Staten, erkend wordt, dat de werken, waartegen door de appellanten Keijzer, Van Hulst en Van Bateles bezwaar is ingebracht, geene openbare waterstaatswerken in den zin van het Provinciaal Reglement zijn;

en dat mitsdien de bezwaren van die appellanten als gegrond moeten worden aangemerkt;

Overwegende, dat evenzeer, ten aanzien van het beroep van L. Wichers, eenstemmigheid bestaat daaromtrent, dat de Vierhuistersweg niet is een weg voor het openbaar gebruik, doch dat dienaangaande beweerd wordt, dat hij als voetpad wel ten gemeenen dienste van allen bestemd is, als zijnde de verbinding van den Stienserstraatweg met den Dokkumer Trekweg, zoodat gemelde weg van de rubriek wegen naar die der voetpaden zou moeten worden overgebracht;

dat alzoo moet worden aangenomen, dat de Vierhuisterweg als weg geheel en al particulier eigendom en uitsluitend ten dienste is van de aangelande eigenaren, maar dat daarmede dan ook niet kan samengaan dat hij als voetpad tot den gemeenen dienst van allen bestemd is, enkel op den door Burgemeester en Wethouders aangevoerden grond, dat die weg eene verbinding geeft tusschen twee andere wegen, en dit te minder, omdat volgens het door appellant overgelegde, door den bewaarder van de hypotheken en het kadaster te Leeuwarden, op 27 October 1882 afgegeven extract uit het kadastrale plan, blijkt dat de daarop voorkomende Vierhuisterdijk niet doorloopt tot aan den weg langs de Dokkumer Ee, maar stuit tegen het kadastraal perceel sectie E, n⁰. 879, zoodat te dier plaatse van een publiek voetpad over den Vierhuisterweg in geen geval sprake zou kunnen zijn;

en dat alzoo het beroep van L. Wichers mede als gegrond moet worden beschouwd;

Overwegende, wat betreft het beroep van E. J. Meijer, dat diens bezwaren hierop neerkomen, dat Gedeputeerde Staten niet zelve de op staten A en B omschreven werken op den staat hadden mogen brengen, maar volgens art. 5 van het reglement den staat door het gemeentebestuur hadden moeten doen aanvullen, voorts dat het reglement niet toepasselijk is op de walbeschoeiing van den Dokkumer Trekweg, als zijnde betrekkelijk tot een geoctrooieerd werk, en eindelijk, dat die walbeschoeiing niet op den staat behoort voor te komen, dewijl ze niet is een op zich zelf staand waterstaatswerk, maar alleen dient tot behoud van den dijk;

dat deze bezwaren echter niet gegrond zijn bevonden;

dat aan Gedeputeerde Staten, volgens het reglement, de vaststelling van den staat is opgedragen, en daaruit steeds volgt, dat zij bevoegd zijn den staat zoodanig te veranderen en in te richten, dat hij voor vaststelling vatbaar is, gelijk trouwens ook ten overvloede bevestigd wordt door de bepaling van art. 3, zesde lid, van het reglement, waarin met zoovele woorden de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten wordt uitgesproken tot definitieve vaststelling van den staat "met of zonder wijziging" en welke bevoegdheid niet wordt ingekort, maar veeleer uitgebreid, door art. 5 van het reglement, hetwelk in het verband, waarin het met het onmiddellijk daaraan voorafgaande art. 4 voorkomt, de bepaling bevat, dat Gedeputeerde Staten na de definitieve vaststelling der staten ook nog bevoegd zijn, eene herziening of aanvulling daarvan te bevelen;

dat, wat aangaat de toepasselijkheid van het reglement, vermits de Dokkumer Trekweg een geoctroieerd werk is, die toepasselijkheid thans niet twijfelachtig zijn kan, vermits, geheel daargelaten wat rechtens zou geweest zijn, indien de in art. 1 van het reglement, gelijk het in 1878 werd vastgesteld, voorkomende uitzondering voor "geoctrooieerde of geconcessioneerde werken" alsnog bestond, — op die uitzondering in allen gevalle geen beroep meer kon worden gedaan, sedert zij vervallen is bij de wijziging van het reglement door de Staten in hunne vergadering van 9 November 1881, welke wijziging door Ons werd goedgekeurd bij besluit van 27 November 1881, n⁰. 11;

dat eindelijk voor de bewering dat de walbeschoeiing niet op den staat zou dienen voor te komen, omdat ze niet een op zich zelf staand waterstaatswerk is, geen steun wordt gevonden in het reglement, hetwelk geen voorschrift bevat omtrent de wijze van omschrijving der werken, mits ze slechts duidelijk zij, en aan de duidelijkheid niet is te kort gedaan door de in dezen gevolgde inrichting van den staat, ook niet voor appellant zelven, gelijk uit zijn eigen beroep blijkt, terwijl in geen geval de walbeschoeiingen op den staat mochten ontbreken, daar ze, zooals ook door appellant wordt erkend, dienen tot beveiliging en behoud van den weg en alzoo haar onderhoud voor de bruikbaarheid van den weg noodzakelijk is, en het reglement in art. 17 dan ook de walbeschoeiingen in het bijzonder vermeldt en daaromtrent bepaalt dat zij overeenkomstig aard en bestemming steeds in voldoenden toestand moeten verkeeren, waaruit volgt, dat naar de bedoeling van den provincialen wetgever ook walbeschoeiingen behooren tot de werken waarover de werking van het reglement zich uitstrekt;

en dat mitsdien aan het door den appellant Meijer ingesteld beroep geen gevolg kan worden gegeven;

Gezien voorschreven reglement, goedgekeurd bij Ons besluit van 19 Juni 1878, n°. 15, gelijk mede de wijziging daarvan, goedgekeurd bij Ons besluit van 27 November 1881, n°. 11, Provinciale Bladen van Friesland 1878, n°. 76, en 1881, n°. 134, alsmede 1882, u°. 33;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Het tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 1 Februari 1883, n°. 58, 2e afdeeling W, door E. J. Meijer ingesteld beroep, te verklaren voor ongegrond; maar voor het overige, met verbetering in zooverre van dat besluit, te bepalen dat van den daarbij definitief vastgestelden staat der openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in de gemeente Leeuwarden zullen worden afgevoerd:

De bestrating van de Keizersbuurt;

De Vierhuisterweg;

De bestrating der Hulstbuurt en Seringebuurt in de Weerklank;

De walbeschoeiing op het Zuidvliet langs de perceelen sectie G, nos. 3482 en 3487; en

De stegen op het Noordvliet, perceelen sectie G, nos. 2641 en 2637 (nu nieuw genummerd 4617).

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 19 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN.
Refs.

2°. van 22 Juni 1883, no. 14, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van 2 Maart* 1883, n°. 21, *omtrent eene nieuwe tabel van wegen in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 178).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van 2 Maart 1883, n°. 21, betreffende eene nieuwe tabel van wegen in genoemde gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 6 Juni 1883, n°. 30;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 18 Juni 1883, no. 6, Afd. Waterstaat A;

Overwegende, dat, nadat bij Ons besluit van 16 Juni 1881, n°. 32, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen, daartoe door den Raad dier gemeente gemachtigd, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van 14 Januari 1881, n°. 18, waarbij deze hadden verklaard, dat er geene termen waren op eene hun ter vaststelling aangebodene suppletoire tabel van wegen en daartoe betrekkelijke voorwerpen eene beschikking te nemen, dat gemeentebestuur daarin niet-ontvankelijk was verklaard, — Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen eene geheel nieuwe tabel van wegen hebben ontworpen, waarop alle wegen in hun geheel waren gebracht en waarvan het eerste gedeelte bij besluit van 23 Januari 1883 voorloopig door den Raad der gemeente is vastgesteld

om, nà het bekend worden van de uitkomsten der hermeting van eenige kadastrale sectien, door een tweede en laatste gedeelte te worden gevolgd;

dat echter Gedeputeerde Staten van Drente, aan wie deze tabel ingevolge art. 5 van het reglement op de wegen en voetpaden in dat gewest, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, nº. 55, ter definitieve vaststelling werd toegezonden, bij resolutie van 2 Maart 1883, nº. 21, besloten haar buiten beschikking te houden, op grond dat volgens art. 10 van gezegd reglement hun college alleen bevoegd is eene herziening der tabellen of van één daarvan te bevelen;

en dat tegen deze beslissing Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen, daartoe door den Gemeenteraad gemachtigd, Onze voorziening hebben ingeroepen, aanvoerende, dat de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten om eene herziening der tabellen te bevelen, de bevoegdheid van den Gemeenteraad niet kan uitsluiten om uit eigen beweging dat werk tot stand te brengen, indien Gedeputeerde Staten een bevel tot herziening weigeren te geven;

Overwegende, dat art. 5, al. 5, in verband met art. 10, al. 2, van het hierboven aangehaalde Provinciale Reglement alleenlijk een beroep op Ons openstelt van eene beschikking van Gedeputeerde Staten, waarbij deze, met of zonder wijziging, de tabellen van wegen en voetpaden vaststellen, die, hetzij primitief ter uitvoering van art. 3 van het reglement, hetzij bij herziening, op bevel van Gedeputeerde Staten door de gemeentebesturen zijn opgemaakt;

dat, op grond dat in het onderwerpelijk geval van eene primitieve tabel geen sprake was en een bevel tot herziening der bestaande primitieve door Gedeputeerde Staten niet was gegeven, Gedeputeerde Staten bij hunne aangevallene resolutie, zonder meer, verklaard hebben, dat er geene termen waren om opzichtens de op eigen initiatief, dat is op eene in het reglement niet erkende wijze, door het gemeentebestuur opgemaakte tabel eene beschikking te nemen;

Overwegende, dat hier dus niet is genomen eene zoodanige beschikking, als waartegen alleen, naar het zooeven overwogene, beroep op Ons is opengesteld;

Gezien het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drente, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868, nº. 55;

Hebben goedgevonden en verstaan:

den Gemeenteraad van Hoogeveen niet-ontvankelijk te verklaren in het door hem ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 22 Juni 1883. WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

Bij afwezen,

P. H. GEVERS DEIJNOOT,

Refs.

30. van 29 Juni 1883, nº. 7, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *de Weduwe G. J. Jelles, te Grouw, gemeente Idaarderadeel, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij aanwijzing tot den dienst bij de militie van haren zoon Jelle is gehandhaafd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 183).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door de weduwe G. Jelles, te Grouw, gemeente Idaarderadeel, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 5 April 1883, nº. 35, 1e afd., M. en S., waarbij de aanwijzing tot den dienst van haren zoon Jelle is gehandhaafd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Juni 1883, nº. 35;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Juni 1883, nº. 905, Afd. M. en S.;

Overwegende, dat appellante's zoon Jelle, loteling van dit jaar, voor de nationale militie uit de gemeente Idaarderadeel, de tweede is uit een gezin van drie zonen, waarvan de oudste in 1874 tot den dienst is aangewezen en eenen plaatsvervanger heeft gesteld, die, na van 1868—1874 voor zich zelven gediend te hebben, blijkens een extract uit het stamboek van de onderofficieren en manschappen van mindere graden bij het 7e regiment infanterie, op 12 Juni 1874 bij het 6e regiment infanterie als plaatsvervanger is ingedeeld, den 26 Juli 1875 is overgegaan bij het 3e regiment hussaren, met eene vrijwillige verbintenis voor zes jaren, den 21 November 1875 is overgeplaatst bij het 7e regiment infanterie, en den 9 Juni 1876 is gepasporteerd uit hoofde van lichaamsgebreken, ontstaan niet ten gevolge van omstandigheden, verrichtingen en vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, doch ook niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of ongeregeldheden, onder toekenning van eene gratificatie van f 25, terwijl de jongste zoon den militieplichtigen leeftijd nog niet heeft bereikt;

dat appellante van de uitspraak van den Militieraad, waarbij haar tweede zoon, niettegenstaande hij aanspraak maakte op vrijstelling wegens broederdienst, voor den dienst werd aangewezen, in beroep is gekomen bij Gedeputeerde Staten van Friesland;

dat echter Gedeputeerde Staten het beroep hebben ongegrond verklaard;

dat appellante thans bij Ons voorziening heeft gevraagd;

Overwegende, dat vrijstelling van den dienst bij de nationale militie wegens broederdienst wordt verleend, volgens art. 50, nº. 4 juncto nº. 7, wanneer de broeder zijnen vijfjarigen diensttijd heeft doen volbrengen door eenen plaatsvervanger, welke wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door den dienst bekomen, ontslagen is, en volgens art. 50, nº. 5, mede juncto nº. 7, indien de plaatsvervanger, na drie jaren te

hebben gediend, wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, niet door den dienst bekomen, is ontslagen;

dat, blijkens bovenaangehaald uittreksel uit het stamboek voor onderofficieren en manschappen van mindere graden bij het 7e regiment infanterie, de plaatsvervanger van den oudsten broeder, na nog geen volle twee jaar te hebben gediend als plaatsvervanger, ontslagen is uit hoofde van lichaamsgebreken, ontstaan niet ten gevolge van omstandigheden, verrichtingen en vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden;

dat Jelle Jelles ook niet verkeert in een der andere gevallen, waarin volgens art. 50 der Militiewet op vrijstelling van den dienst wegens broederdienst aanspraak kan worden gemaakt, en mitsdien zijne aanwijzing tot den dienst door den Militieraad terecht is geschied;

Gezien de wet op de nationale militie van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 5 April 1883, n°. 35, 1e afd. M. en S., het daartegen door appellante ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 29 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN.
Ref.

4°. van 29 Juni 1883, n°. 9, houdende beschikking op het beroep van *J. van der Leest, onderwijzer te Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, waarbij werd afgewezen zijn verzoek om te bevorderen dat hem eene bezoldiging voor het geven van herhalingsonderwijs zou worden verleend.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 182).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. van der Leest, hoofd eener openbare lagere

school te Hoogeveen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, waarbij werd afgewezen zijn verzoek om te bevorderen, dat hem een bezoldiging voor het geven van herhalingsonderwijs zou worden toegekend

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Juni 1883, n°. 33;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Juni 1883, n°. 2345, Afd. Algemeene Zaken;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van Hoogeveen op 26 October 1881 besloot, dat in die gemeente herhalingsonderwijs zou worden gegeven, en dat besluit door Gedeputeerde Staten van Drente is goedgekeurd den 10 November daaraanvolgende onder n°. 49;

dat, nadat ter uitvoering van het raadsbesluit door het Dagelijksch Bestuur, in overleg met het schooltoezicht, ingevolge art. 21 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127), op 30 November 1882 een leerplan was vastgesteld, Burgemeester en Wethouders aan den Gemeenteraad voorstelden over te gaan tot de benoeming van het onderwijzend personeel en tot het vaststellen van eene bezoldiging voor dat personeel;

dat de Gemeenteraad echter in zijne vergadering van 7 December 1882 zich met dit laatste voorstel niet vereenigde, op grond dat aan de met het herhalingsonderricht te belasten onderwijzers geene afzonderlijke jaarwedde behoorde te worden verleend;

dat in de daarop gevolgde raadsvergadering van 19 December 1882 de school in de kom der gemeente is aangewezen als bestemd voor herhalingsonderwijs en het hoofd dier school is aangewezen als hoofd der herhalingsschool, zonder toekenning van eenigerlei geldelijke belooning te dier zake; dat deze zich alstoen bij adres van 22 December daaraanvolgende heeft gewend tot Gedeputeerde Staten van Drente, met verzoek hem alsnog eene bezoldiging toe te kennen, geëvenredigd aan zijne nieuwe werkzaamheden;

dat Gedeputeerde Staten voornoemd, bij besluit van 16 Februari 1883, n°. 4, aan adressant te kennen gaven, dat er geene termen waren om ter zake tusschenbeide te komen;

dat adressant van deze beslissing Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat de wet op het lager onderwijs besluiten van Gemeentebesturen, waarbij aan onderwijzers van de lagere school eene opdracht gedaan wordt tot het geven van herhalingsonderwijs, — althans indien daarbij niet tegelijkertijd eene wijziging gebracht wordt in de aan die personen bevorens krachtens art. 26 der wet op het lager onderwijs toegekende jaarwedden, niet onderwerpt aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten;

dat deze, ingevolge de voorschriften dier wet, slechts geroepen worden tot handelend optreden, wanneer een Gemeenteraad aan hen een voorstel onderwerpt tot vaststelling eener jaarwedde of tot wijziging eener vroeger toegekende jaarwedde;

dat zoodanig voorstel hier niet is gedaan en derhalve de eenvoudige, hierboven vermelde beschikking van Gedeputeerde Staten, op adressant's verzoek om verhooging zijner bezoldiging, niet kan worden beschouwd als een besluit krachtens de wet op het lager onderwijs genomen;

dat van zoodanige beschikking geen beroep op Ons open staat;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 29 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

5°. van 29 Juni 1883, n°. 25, houdende beschikking op het beroep van *J. L. Smith Jz. c. s., van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen, omtrent de begrooting van het waterschap Westerwolde.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 172).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. L. Smith Jzn. c. s., van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Groningen, omtrent de begrooting van het waterschap Westerwolde;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Juni 1883 n°. 29;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 23 Juni 1883, n°. 8, Afdeeling Waterstaat A.;

Overwegende, dat ingevolge art. 75 van het reglement voor het waterschap Westerwolde (vastgesteld door de Staten der provincie Groningen, bij resolutie van 20 Juli 1876, n°. 8, en door Ons goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Mei 1878, n°. 25, *Prov. Blad* 1878 no. 43), door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van evengenoemd waterschap is ontworpen eene begrooting der behoeften en inkomsten voor het dienstjaar 1883/4;

dat tegen dit ontwerp door Ingelanden uit het voormalige 4e, 5e en 6e, thans 3e, 4e en 5e onderdeel, namelijk uit Oude Pekela A, Ommelanderwijk en Nieuwe Pekela A, bezwaren zijn ingebracht bij gecommitteerden, hoofdzakelijk hierop nederkomende, dat de voorgenomen uitgaaf voor het verbeteren der Westerwoldsche Aa, te hoog was geraamd, namelijk op f 50,500, zijnde daarbij de bedoeling kennelijk om genoemde waterleiding tot een scheepvaartkanaal te maken, terwijl ook volgens het voorschrift van art. 3 van meergenoemd reglement, alleen het wegnemen der ondiepten uit dat riviertje op algemeene kosten moet plaats hebben, waartoe naar hun oordeel eene som van f 5000 voldoende zou zijn;

dat in de vergadering van het hoofdbestuur van 29 Januari ll. met gedeeltelijke tegemoetkoming aan de ingebrachte bezwaren de begrooting is vastgesteld tot een minder bedrag voor het hierboven bedoeld werk, dan door gecommitteerden was vastgesteld, namelijk in stede van f 50,500, f 28,100;

dat adressanten, daarmede echter niet tevreden, zich alstoen hebben gewend tot Gedeputeerde Staten, onder te kennengeving:

1o. dat de vergadering van het hoofdbestuur onwettig was gehouden, zijnde de oproepingsbriefjes niet alle tijdig verzonden, dat dien ten gevolge een lid de vergadering niet heeft kunnen bijwonen en diens stem, nu een voorstel omtrent den bedoelden post om het staken der stemmen als verworpen is beschouwd, van invloed had kunnen zijn, en derhalve het op die vergadering genomen besluit vernietigd behoort te worden, en

2o. dat ook de door het hoofdbestuur vastgestelde begrooting wijziging behoeft en op een minder bedrag behoort te worden teruggebracht;

dat Gedeupteerde Staten bij besluit van 9 Maart 1883, no. 76, 1e afdeeling, het eerste bezwaar ongegrond verklaarden, daar de niet tijdige toezending van een oproepingsbriefje geene nietigheid medebrengt der in die vergadering genomen besluiten, en wat het tweede bezwaar betreft, de gewijzigde begrooting, zooals die hun ter goedkeuring was ingezonden, niet hebben goedgekeurd, maar die hebben vastgesteld, nadat daarop gebracht waren de kosten van het wegnemen der ondiepten uit de Aa, op eene diepte van 1.80 Meter beneden het waterschapspeil en wel in ontvangst ter somma van f 61,454.53 en in uitgaaf op gelijk bedrag;

dat adressanten van deze beslissing Onze voorziening inroepen, op grond van art. 107 van meergenoemd reglement, in verband met art. 38 van het grondreglement voor de waterschappen in Groningen (vastgesteld door de Staten den 23 November 1852) en door Ons goedgekeurd bij besluit van 6 December 1852, no. 15 (*Prov. Blad* 1852, no. 173);

dat zij daarbij hoofdzakelijk betoogen dat de omstandigheden sedert Mei 1881 zijn veranderd, en er dus volstrekt geen reden is, dat Gedeputeerde Staten hun besluit van 21 Mei 1881, betreffende de peilsbepaling, verder handhaven, vermits een diepte van 1.31 Meter Westerwoldsche peil, voor de afwatering meer dan voldoende is; en op de aangevoerde gronden verzoeken, dat door Ons moge worden beslist:

a. dat de begrooting niet mag worden goedgekeurd, dan nadat zij in eene op nieuw belegde wettig bijeen te roepen vergadering is behandeld;

b. dat Gedeputeerde Staten hun besluit van 21 Mei 1881, no. 108, in dier voege

dienen te wijzigen, dat de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa in plaats van op 1.80 Meter tot op 1.31 Meter Westerwoldsche peil worden weggenomen, en

c. dat eenige daarbij aangewezen posten, met name die voor de verbetering der Westerwoldsche Aa, tot een aanzienlijk minder bedrag op de begrooting moeten worden uitgetrokken;

Overwegende, dat volgens art. 3 van boven aangehaald reglement, de diepte beneden het waterschapspeil, op hetwelk de ondiepten uit de Westerwoldsche Aa tusschen de Bult en het punt alwaar beneden Wessinghuizen, de Ruiten en Mussel Aa zich met elkander vereenigen, door Gedeputeerde Staten, na het waterschapsbestuur te hebben gehoord, moet worden bepaald;

dat aan dat voorschrift door Gedeputeerde Staten is gevolg gegeven bij hun besluit van 21 Mei 1881, n°. 108, 1e afdeeling, en voornoemd peil alstoen is bepaald op 1.80 beneden Westerwoldsch peil;

dat wijziging van dit besluit slechts kan plaats hebben door Gedeputeerde Staten en derhalve, zoolang daarin geene verandering is gebracht, gezegd besluit van kracht blijft, zonder dat het reglement den weg heeft opengesteld om daartegen bij Ons voorziening te vragen;

dat dus adressanten in hun verzoek op dit punt niet zijn ontvankelijk;

Overwegende voorts:

dat art. 75 van meergenoemd reglement tegen eene door Gedeputeerde Staten vastgestelde begrooting geen beroep toestaat;

dat dus bezwaren tegen de begrooting als zoodanig niet aan Ons oordeel kunnen worden onderworpen;

dat wel bij art. 107 van dat reglement recht van beroep is toegekend van uitspraken van Gedeputeerde Staten, in geschillen tusschen het bestuur en de ingelanden, rakende de uitlegging of toepassing van het reglement, maar dat, aangenomen dat hier door Gedeputeerde Staten, in den vorm van gewijzigde vaststelling der begrooting, eene uitspraak zou kunnen zijn gedaan in een geschil, dit geschil, voor zooveel het betreffen mocht de diepte-bepaling volgens het besluit van Gedeputeerde Staten, van 21 Mei 1881, n°. 108, zooals appellanten schijnen te bedoelen — geen geschil is „tusschen het bestuur en de ingelanden of tusschen de ingelanden onderling" en het geschil, dat hier tusschen het bestuur en ingelanden bestond, niet gold de uitvoering of toepassing van het reglement, maar alleen het cijfer, waarop zekere werken moesten worden geraamd, welk geschil zelfs door Gedeputeerde Staten niet is uitgemaakt, maar voorbijgegaan, naardien Gedeputeerde Staten, noch de som, voorkomende op de aan hen onderworpen begrooting f 28,100 hebben behouden, noch daarvoor het bedrag, hetwelk appellanten wenschten ± f 5000, in de plaats stelde, — maar de begrooting inrichtende, uitsluitend met het oog op de uitvoering van hun besluit van 21 Mei 1881, haar wijzigden door den bedoelden post tot f 50,500 te verhoogen, waartoe aan Gedeputeerde Staten, althans formeel naar het slot van het 6e lid van art. 75 van het waterschapsreglement, de bevoegdheid niet kan worden ontzegd, vermits er bezwaren bij dat college waren ingebracht;

dat voorts, wat er zij van de verbindende kracht van het grondreglement voor de waterschappen, dat, blijkens art. 1 der overgangsbepalingen, de beginselen bevat

volgens welke de Provinciale Staten de nieuwe waterschapsreglementen zouden vaststellen, dat reglement in geen geval toepassing kan erlangen waar in latere waterschapsreglementen andere bepalingen voorkomen;

dat dit hier het geval is, daar in art. 107 van het Westerwoldsche reglement de regel van art. 38 van het grondreglement slechts gedeeltelijk is overgenomen;

dat derhalve adressanten ook op de verdere punten van hun beroep moeten worden verklaard niet-ontvankelijk;

Gezien het grondreglement voor de waterschappen in Groningen, vastgesteld door de Staten dier provincie 23 November 1852 en door Ons goedgekeurd bij besluit van 6 December 1852, n⁰. 15 (*Prov. Blad* 1852, n°. 173) en het reglement voor het waterschap Westerwolde, vastgesteld door de Staten der provincie Groningen, bij resolutie van 20 Juli 1876, n⁰. 8, en door Ons goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Mei 1878, n°. 25 (*Prov. Blad* 1878, no. 43);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Adressanten te verklaren niet-ontvankelijk in hun gedaan verzoek en ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 29 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
G. J. G. KLERCK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Refs.

6°. van 29 Juni 1883, no. 8, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *W. Veldpans, te Mil, vader van den loteling M. Veldpans, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, houdende vrijstelling van den dienst bij de militie als tweelingbroeder van den loteling Th. van Dijk.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 185).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Willem Veldpans, vader van den

loteling Martinus Veldpans, te Mil, van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 5 April 1883, G, n°. 113, 3e afd., waarbij vrijstelling van den dienst bij de militie is verleend aan den loteling Theodorus van Dijk;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Juni 1883 n°. 36;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Juni 1883, n°. 906, afd. Militie en Schutterij;

Overwegende, dat het gezin, waartoe genoemde Theodorus van Dijk behoort, bestaat uit vier zonen, waarvan de oudste als loteling van 1878 in dienst is, de tweede en derde tweelingen zijn, die dit jaar hebben geloot, te weten Anton en Theodorus voornoemd, en de vierde den militieplichtigen leeftijd nog niet heeft bereikt;

dat bij de loting aan Theodorus van Dijk is te beurt gevallen no. 36 en aan Anton van Dijk no. 7;

dat laatstgenoemde door den Militieraad wegens lichaamsgebreken van den dienst is vrijgesteld en Theodorus daartoe is aangewezen;

dat Gedeputeerde Staten die uitspraak opzichtens Theodorus hebben vernietigd en hem alsnog vrijstelling hebben verleend;

dat appellant, wiens zoon Martinus ten gevolge dezer beslissing voor den dienst zal worden opgeroepen, tegen die, door Gedeputeerde Staten aan Theodorus van Dijk verleende vrijstelling bij Ons in beroep komende, beweert, dat het laatste lid van art. 49 der Militiewet alleen het oog zou gehad hebben op het geval, dat de beide broeders voor den dienst geschikt zijn, en dat hij, die het hoogste nummer heeft getrokken, niet altijd mag worden vrijgesteld, daar hij, wien het laagste nummer te beurt viel, bij gebleken ongeschiktheid tot den dienst niet kan worden aangewezen;

Overwegende, dat naar het duidelijke voorschrift van art. 49, laatste lid, der Militiewet, bij broeders, die in hetzelfde jaar geboren zijn, hij, die het laagste nummer heeft getrokken, voor den dienst moet worden aangewezen, tenzij anders mocht zijn overeengekomen, wat hier niet het geval is;

dat de wet geene uitzondering behelst voor het geval, dat de broeder, die het laagste nummer heeft getrokken, wegens lichaamsgebreken van den dienst moet worden vrijgesteld;

dat derhalve de Militieraad ten onrechte den loteling Theodorus, die het hoogste nummer had getrokken, voor den dienst heeft aangewezen;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bevestigen de bovenvermelde uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 5 April 1883 en het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 29 Juni 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Refs.

7°. van 3 Juli 1883, n°. 6, houdende beschikking op een beroep van *S. Heemskerk, te Alphen, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij de aanwijzing tot den dienst bij de militie van zijn behuwdzoon Dirk van Grooningen Schinkel is gehandhaafd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 207).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een adres van S. Heemskerk, te Alphen, voor zoover daarbij beroep wordt ingesteld van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 16/25 April 1883, B, n⁰. 201, 2e afd. G. S. n⁰. 30, ter zake van de aanwijzing van appellants behuwdzoon Dirk van Grooningen Schinkel, tot den dienst bij de nationale militie;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Juni 1883, n°. 40;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Juni 1883, n⁰. 919, Afd. Militie en Schutterij;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten bij de boven aangehaalde resolutie, den appellant niet-ontvankelijk hebben verklaard in het inbrengen van bezwaren tegen de uitspraak van den Militieraad in het 3e district van Zuidholland, waarbij appellants behuwdzoon, Dirk van Groningen Schinkel, voor den dienst der militie werd aangewezen, uit hoofde de uitspraak van den Militieraad is van 15 Maart 1883 en het daartegen gericht bezwaarschrift, gedagteekend 7 April daaraanvolgende, den 8 April en dus eerst op den 24sten dag na die uitspraak bij hen is ingekomen;

Overwegende, dat bij het vaststaan van voorschreven dagteekeningen, waaromtrent door appellant geen twijfel hoegenaamd wordt geopperd, Gedeputeerde Staten den

appellant te recht niet-ontvankelijk hebben verklaard, vermits volgens art. 97 der wet op de nationale militie van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72) slechts gedurende tien dagen, te rekenen van den dag waarop de Militieraad eene uitspraak heeft gedaan, tegen die uitspraak bij Gedeputeerde Staten bezwaren kunnen worden ingebracht, en de appellant dien termijn niet had in acht genomen;

Gezien het aangehaald wetsartikel;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 16/25 April 1883, B, n°. 201, 2e afd., G. S. n°. 30, het daartegen door appellant ingesteld beroep te verklaren voor ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 3 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

Aan de orde is:

II. het beroep van *C. ter Beek, te Amsterdam, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van eene varkensslachterij in de Haarlemmerstraat.*

De *Staatsraad* HEYDENRIJCK brengt het volgend verslag uit:

Bij adres, in duplo, van Februari 1883, zonder nadere dagteekening, wendde zich J. A. Sanders Jr., timmerman, per order van C. ter Beek, varkensslachter, wonende te Amsterdam, Haarlemmerstraat 132, tot het bestuur dezer laatste gemeente, met het verzoek, dat aan genoemden C. ter Beek vergunning zou worden verleend, zijne bestaande slachterij te mogen verplaatsen in perceel Haarlemmerstraat 130, zijnde laatstgenoemd perceel diens eigendom.

Bij het adres in duplo was overgelegd eene plattegrondteekening in duplo, „waarop, „zoo zegt het verzoekschrift, worden aangewezen de ruimte voor winkel, woonkamers, „slachtplaats, rookkast, kookketel, als ook een te maken afvoerbuis voor water binnens- „huis, als zulks door het Edel Achtbaar Bestuur noodig mocht worden geacht."

Tevens bevond zich bij het verzoekschrift een uittreksel uit de kadastrale liggers,

overeenkomstig n⁰. 3, art. 5, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n⁰. 95), maar de nauwkeurige beschrijving, door n⁰. 1 van bewust artikel gevorderd, is niet bij de stukken te vinden.

Tot het verhoor de commodo et incommodo deed het gemeentebestuur den 23 Febr. 1883 overgaan, nadat de betrekkelijke stukken behoorlijk ter visie hadden gelegen.

Zoowel de vereischte aankondiging en aanplakking, als de schriftelijke mededeeling aan belanghebbenden hadden plaats.

Van de opgeroepenen verscheen alleen de adressant, doch door het Katholiek Parochiaal Kerkbestuur O. L. Vrouw Onbevlekte Ontvangenis, werd een bezwaarschrift ingezonden en aan het proces-verbaal van verhoor gehecht.

Daarin wijst het kerkbestuur op de groote nadeelen welke reeds door de bestaande slachterij voor de, in de onmiddellijke nabijheid ter schole gaande kinderen, ontstaan door luchtbederf, stoornis der lessen, zenuwprikkeling der meisjes, ten gevolge van het keelen der varkens, rooken van het spek en wat dies meer zij, om alle welke redenen het kerkbestuur de aan zijne school of scholen grenzende perceelen 132 en 134 heeft aangekocht en C. ter Beek zijne slachterij, ten behoeve der school, moest verliezen, doch nu zou, indien de nieuwe vergunning aan C. ter Beek werd verleend, de toestand nog slechter worden.

Bij besluit van 10 Maart 1883, wezen Burg. en Weth. het verzoek om vergunning van de hand, op grond, „dat geene gelegenheid bestaat, om het verbruikte slachtwater langs regelmatigen weg af te voeren”.

De openbare aankondiging, overeenkomstig art. 8 der wet, had plaats ten zelfden dage, 10 Maart 1883.

Tegen die beslissing is C. ter Beek, thans in eigen naam, in beroep gegaan bij Z. M., welk adres op 22 Maart 1883 bij het Kabinet des Konings inkwam, terwijl de openbare kennisgeving van het beroep, conform art. 15 der wet, den 24 Maart 1883 geschiedde.

Appellant geeft aan Z. M. te kennen, dat hij, eene varkensslachterij in het door hem bewoonde perceel (Haarlemmerstraat 132) uitoefenende, ten gevolge van huuropzegging door eigenaresse, de R. K. Kerk, genoodzaakt wordt te verhuizen en in het naastbij gelegen perceel 130, hem toebehoorende, eene varkensslachterij wil oprichten; dat tegen het toekennen der vergunning alleen bezwaar is gemaakt door de R. K. Kerk, die zijn perceel n⁰. 130 wil koopen; dat Burg. en Weth. afwijzend hebben beschikt, uitsluitend, wijl er geene gelegenheid zou bestaan, om het verbruikte slachtwater langs regelmatigen weg af te voeren; dat appellant zulks niet begrijpt, wijl zijne nieuwe inrichting geheel op denzelfden voet zou verkeeren als andere slachterijen; dat in het betrokken stadskwartier geen stadsriool bestaat en het water toch in een beerput zal moeten worden afgevoerd; dat appellant overigens bereid is te doen wat in de gegeven omstandigheden mogelijk is; dat de wet slechts kent afwijzing wegens gevaar voor de gezondheid of hinder van ernstigen aard voor de buren, als bedoeld in art. 11 der wet, waarvan, tenzij men alle slachterijen wil verbieden, hier in het bijzonder niet is gebleken; dat afwijzende beschikking, op grond alleen van onregelmatigheid in de wijze van waterafvoer, in elk geval naar de wet onvoldoende is en er van geene andere beweegredenen voor weigering is gebleken;

redenen waarom appellant den Koning verzoekt, de afwijzende beschikking van Burg. en Weth., dd. 10 Maart 1883, te vernietigen en alsnog vergunning te verleenen, zij het des noods voorwaardelijk, tot het oprichten van eene varkensslachterij in zijn perceel, Haarlemmerstraat 130, ter vervanging van die in perceel 132.

Gedep. Staten van Noordholland vereenigden zich in hun advies van 16/18 Mei 1883 geheel en al met het bericht van Burg. en Weth. van Amsterdam, in dato 9 Mei, n⁰. 4957/2085 P, waarbij dezen, blijvende bij hun afwijzende beschikking, nog doen opmerken, dat in elk geval oppomping van het bedorven water zou moeten plaats hebben, om het door de snijding tusschen de perceelen 128—130 in de straatgoot langs die perceelen te voeren, welke oppomping daarenboven uit den aard der zaak, wegens het telkens volloopen der kuil, dikwijls zou moeten geschieden; dat schade voor de gezondheid en hinder hieruit noodzakelijkerwijze ontstaan en desinfectie onmogelijk is, ook wegens onmogelijkheid van contrôle.

Krachtens Z. M. machtiging van 30 Mei 1883, n⁰. 9, werd de overweging dezer zaak den 4 Juni daaraanvolgende aanhangig gemaakt bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Sedert zijn ingekomen: 1⁰. eene verklaring van D. W. Hinze Jr., opgeroepen belanghebbende, dat hij nooit eenig bezwaar heeft gemaakt tegen het oprichten eener varkensslachterij in de Haarlemmerstraat te Amsterdam, door C. ter Beek;

2⁰. eene verklaring van M. G. Smits, opgeroepen belanghebbende, dat de oprichting der varkensslachterij en alles wat daarmede verbonden is, zonder eenig voorbehoud, hoogst nadeelig en verkeerd moet worden geacht, zóó voor het onderwijs als voor de gezondheid der kinderen, daar de scholen van alle kanten aan de inrichting grenzen, zóó dat het bestuur der scholen reeds twee belendende huizen heeft aangekocht;

3⁰. een schrijven van het kerkbestuur der Parochie van onze Lieve Vrouw (onder den titel der Onbevlekte Ontvangenis) inhoudende, dat het zijn bezwaren bij heeren Burg. en Weth. heeft ingebracht en zich refereerende aan het schrijven, den 19 Febr. 1883 tot laatstgenoemde autoriteiten gericht;

4⁰. een adres van appellant aan den Raad van State, waarbij hij eenige opmerkingen maakt naar aanleiding der memorie, door Burg. en Weth. omtrent zijn appel uitgebracht.

De weigering berust, volgens hem, niet op ingekomen bezwaren, welke trouwens door D. W. Hinze, een bekend onderwijzer, blijkens diens verklaring aan den Raad van State niet worden gedeeld, maar op aangenomen gevaar voor de gezondheid der aanwonenden.

Trouwens, zoo die gevaren bestonden, moest niet appellant door zijne varkensslachterij, maar het gemeentebestuur, wegens het gemis van behoorlijke afvoermiddelen, daarvoor verantwoordelijk worden gesteld.

De grond van weigering zou elke slachterij in het betrokken stadskwartier en in zoo menig ander, onmogelijk maken. Zoolang geene verordening, krachtens en overeenkomstig art. 4, n°. 2, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) bestaat, zal de eenige vraag wezen, op welke wijze, met de bestaande middelen, de afvoer het best te regelen zij. Appellant verklaart zich nogmaals bereid, alles te doen wat hem, in

de gegeven omstandigheden, mogelijk is; somt eenige middelen op, die ter zake zouden kunnen dienen; wijst op andere vergunningen die, ofschoon geheel van denzelfden aard, in dezelfde gemeente zouden zijn verleend, en oordeelt dat de bezwaren aan de nabijheid der scholen ontleend, zullen vervallen, wanneer het slachten plaats heeft in het sousterrain en niet op de plaats.

De heer Mr. N. A. Calisch, advocaat te Amsterdam, treedt als gemachtigde van den appellant op, dringt er op aan, dat de gevraagde vergunning alsnog zal worden verleend, en verklaart dat appellant bereid is zich aan alle voorwaarden te onderwerpen die men hem bij het verleenen van de vergunning mocht opleggen.

Door den Voorzitter en de leden van den Raad worden aan den gemachtigde verschillende vragen gedaan, die door hem worden beantwoord.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Drie en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 25 *Juli* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heijdenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roïjaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 3 Juli 1883, n°. 21, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *de Drentsche Kanaalmaatschappij, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van* 2 *Februari* 1883, n°. 37, *betreffende de tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Oosterhesselen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 157).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door de Drentsche Kanaalmaatschappij, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van 2 Februari 1883, n°. 37, betreffende de tabellen der wegen en voetpaden in de gemeente Oosterhesselen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord advies van 30 Mei 1883, n°. 26;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 Juni 1883, n°. 8, Afd. Waterstaat A;

Overwegende dat op de door Burgemeester en Wethouders der gemeente Oosterhesselen, aan den Raad aangeboden en door dezen op 11 April 1881 voorloopig vastgestelde tabel der wegen en daartoe betrekkelijke voorwerpen, die volgens het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drente, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868 (*Prov. Blad* n°. 31) aan het toezicht van het gemeentebestuur zijn onderworpen, ten laste van Markgenooten van Gees gebracht was "een "brugje in den Zandweg, loopende ten Noorden langs het kanaal der Drentsche "Kanaalmaatschappij," van af de gemeente Hoogeveen tot de gemeente Dalen, tegen perceel n°. 1939, sectie B, gemeente Oosterhesselen, en dat als grond dezer verplichting was aangegeven, dat genoemd brugje door onderhoudsplichtigen in hun belang was daargesteld; dat echter Gedeputeerde Staten van Drente bij de definitieve vaststelling der tabel, bij besluit van 2 Februari 1883, n°. 37, na te hebben overwogen, dat bedoeld brugje door Markgenooten, met vergunning der Drentsche Kanaalmaatschappij, gelegd is in een weg, behoorende tot de concessioneele werken dier maatschappij, en dat de maatschappij tot het onderhoud dier werken tegenover het openbaar gezag verplicht is, op grond harer concessie, het bedoeld brugje ten laste der Drentsche Kanaalmaatschappij hebben gebracht;

dat tegen deze beslissing H. L. van der Lelij, civiel-ingenieur te Hoogeveen, als directeur der Drentsche Kanaalmaatschappij, bij adres van 28 Februari 1883, Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat volgens art. 21 der concessie, krachtens Ons besluit van 12 Maart 1850, n°. 3, aan Jhr. Mr. A. W. van Holthe tot Echten c. s. verleend, de Drentsche Kanaalmaatschappij gehouden is de kanalen, de waterleiding en derzelver aanhoorigheden in voldoenden staat te onderhouden;

dat de vraag, welke die aanhoorigheden zijn, niet door dat artikel wordt uitgemaakt, doch beantwoord moet worden naar de ontwerpen der werken, die ingevolge art. 11 der concessie aan de goedkeuring van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken moesten onderworpen worden;

dat die ontwerpen hier zijn:

een korte algemeene beschrijving van het ontwerp ter verlenging der Hoogeveensche vaart en het bestek voor de verlenging dier vaart, van af het dwarsgat van Nieuweroord tot het gehucht Zwinderen;

dat in de korte algemeene beschrijving onder de rubriek peil en dwarsprofil gesproken wordt van den aanleg van een weg of jaagpad naar behoefte en in het genoemde bestek de aanleg is opgenomen van wegen, ter weerszijden van het kanaal;

dat daarenboven het bestek nog bepaalt, dat langs de zuidzijde van een deel van het kanaal van Nieuweroord tot de grens der gemeenten Oosterhesselen en Hoogeveen geen weg behoefde te worden aangelegd, waardoor nog wordt bevestigd, dat overal elders langs het kanaal, dus ook ter plaatse waar het brugje ligt, de aanleg van een weg voor de Maatschappij verplichtend is gesteld;

dat alzoo, nu die wegen overeenkomstig het goedgekeurd bestek zijn aangelegd, zij gerekend behooren te worden tot de aanhoorigheden van het kanaal, tot welker onderhoud de Maatschappij volgens art. 21 harer concessie verplicht is;

dat dan ook de weg, waarin het brugje ligt, zonder tegenspraak der Maatschappij, in de tabel te haren laste is gebracht;

dat het nu wel aan de Maatschappij vrijstaat, in een tot hare concessioneele werken behoorenden weg aan anderen vergunning te verleenen in hun belang een brugje aan te leggen en te onderhouden; doch dat zoodanige vergunning niet te kort kan doen aan de tegenover het publiek gezag op de Maatschappij rustende verplichting om den weg in zijn geheel, en dus ook het brugje dat daarin met hare vergunning gelegd is, te onderhouden;

dat derhalve Gedeputeerde Staten het brugje terecht ten laste der Drentsche Kanaalmaatschappij hebben gebracht;

Gezien het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Drente, goedgekeurd bij Ons besluit van 5 Augustus 1868 (*Prov. Blad* n°. 31);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, van 2 Februari 1883, n°. 37, het daartegen door de Drentsche Kanaalmaatschappij ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 3 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Refs.

2°. van 6 Juli 1883, no. 14, houdende beschikking op een door *J. P. L. Grasman, te Delft, ingesteld beroep van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Zuidhollland, van* 23 *April* 1883, *B,* n°. 216, 2e *afd.*, *G. S.* n°. 26, *waarbij de aanwijzing van zijnen zoon Gerardus, loteling van de lichting van* 1883, *uit de gemeente Delft, voor den dienst bij de nationale militie is gehandhaafd.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 206).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op een door J. P. L. Grasman, te Delft, bij Ons ingesteld beroep van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 23 April 1883, B, n°. 216, 2e afd., G. S. n°. 26, waarbij de aanwijzing van zijnen zoon Gerardus, loteling van de lichting van 1883, uit de gemeente Delft, voor den dienst bij de nationale militie is gehandhaafd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Juni 1883, n°. 39;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Juni 1883, n°. 918, Afd. Militie en Schutterij;

Overwegende, dat de loteling Gerardus Grasman slechts éénen broeder heeft, genaamd Johannes Cornelis Laurens Grasman, die, geboren 11 December 1857, op 2 December 1873, en alzoo op 15-jarigen leeftijd, vrijwillig is in dienst getreden bij het 4e regiment infanterie en daaruit den 1 December 1878 wegens geëindigden diensttijd is gepasporteerd:

dat volgens art. 50 der wet op de nationale militie, een dienst van vijf jaren als vrijwilliger bij het leger hier te lande aanspraak geeft op vrijstelling van eenen broeder, maar dat volgens art. 51 dier wet, als broederdienst niet in aanmerking komt die vóór het voleindigen van het zestiende levensjaar;

dat de genoemde J. C. L. Grasman, na het voleindigen van zijn zestiende levensjaar, slechts eenen dienst van vier jaar, elf maanden en een en twintig dagen heeft vervuld, en de diensttijd geen recht op vrijstelling van eenen broeder geeft;

en dat mitsdien de wet eene aanwijzing van den loteling G. Grasman voor den dienst der militie vorderde;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met ongegrondverklaring van het ingesteld beroep, te beslissen, dat de loteling G. Grasman geen recht heeft op vrijstelling wegens broederdienst.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 6 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Ref.

3°. van 10 Juli 1883, n°. 23, houdende beschikking ten aanzien van *het door Gedeputeerde Staten van Overijssel aan 's Konings beslissing onderworpen geschil, rakende de uitlegging en toepassing van de overeenkomst tusschen de gemeenten Nienwleusen en Ambt-Ommen gesloten, betrekkelijk het schoolgaan der kinderen uit die gemeenten, wederkeerig op elkanders openbare scholen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 154).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende ten aanzien van het door Gedeputeerde Staten van Overijssel aan Onze beslissing onderworpen geschil, rakende de uitlegging en toepassing van de overeenkomst tusschen de gemeenten Nieuwleusen en Ambt-Ommen gesloten, betrekkelijk het schoolgaan der kinderen uit die gemeenten, wederkeerig op elkanders openbare scholen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 13 Juni 1883, n°. 25;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Juli 1883, n°. 2640, afd. Binnenlandsch Bestuur;

Overwegende, dat de Gemeenteraden van Ambt-Ommen en Nieuwleusen, na machtiging en met goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Overijssel, op 24 Januari en 25 Februari 1863 eene overeenkomst sloten over het schoolgaan wederkeerig van kinderen uit de eene gemeente op de openbare lagere scholen der andere;

dat in die overeenkomst bij art. 4 is bepaald;

de uitgaven voortvloeiende uit:

a. het verhoogen van jaarwedden van schoolonderwijzers en die welke mochten ontstaan door aanstelling van hulponderwijzers en toelagen voor kweekelingen;

b. de vergrooting der schoolgebouwen;

c. de bijdragen tot het pensioen der onderwijzers, — worden door de beide gemeenten gedragen in verhouding van het getal kinderen, hetwelk op de school onderwijs heeft genoten, de twee jaren voorafgaande aan dat, waarin de meerdere of nieuwe uitgave heeft plaats gehad;

dat de Gemeenteraad van Nieuwleusen op 19 December 1878 besloot tot het vergrooten der school in die gemeente, en wel in den vorm eener geheele vernieuwing, op grond dat de kubieke inhoud dier school te gering was voor het aantal aldaar schoolgaande kinderen;

dat, nadat aan dit besluit uitvoering gegeven en de nieuwe school voltooid was, het gemeentebestuur van Nieuwleusen aan dat van Ambt-Ommen eene declaratie zond van f 1525.50, zijnde het aandeel in de kosten van bouw of vergrooting der school, hetwelk de gemeente Ambt-Ommen krachtens voorschreven overeenkomst zou hebben te dragen;

dat echter het gemeentebestuur van Ambt-Ommen, na afdoening der gewone verschuldigde kosten ad f 381, weigerde het overige gevorderd bedrag ad f 1114.80 te voldoen, op grond dat geene vergrooting der school maar eene vernieuwing had plaats gehad en de gemeente volgens voorschreven overeenkomst wel tot de kosten van vergrooting, niet tot die van vernieuwing verplicht is bij te dragen;

dat daarop het gemeentebestuur van Nieuwleusen aan Gedeputeerde Staten van Overijssel verzocht, dit geschil aan Onze beslissing te onderwerpen;

dat Gedeputeerde Staten, na te vergeefs getracht te hebben, het geschil in der minne te doen bijleggen, daarop ter voldoening aan het verlangen van Nieuwleusen de zaak, naar aanleiding van art. 132 der Grondwet en van art. 147 j°. 161 der Provinciale Wet, aan Ons ter beslissing voorlegden;

Overwegende, dat de gemeentebesturen van Nieuwleusen en Ambt-Ommen, zich grondende op art. 121 der gemeentewet, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten de wederkeerige toelating van kinderen uit de eene gemeente op de lagere scholen der andere hebben geregeld, eene regeling, die in zóó verre een publiekrechtelijk karakter draagt, als zij strekt om zich te kwijten van de zorg en verplichting voor het doen geven van voldoend lager onderwijs, dat die regeling heeft plaats gevonden bij eene overeenkomst, waarin de bepalingen en voorwaarden voor die toelating zijn omschreven;

dat die overeenkomst voor hen, die haar hebben gesloten, de wet is, naar welke de wederzijdsche rechten en verplichtingen moeten worden beoordeeld;

dat dus het geschil, dat daaromtrent is ontstaan, naar de termen en de bedoeling der gesloten overeenkomst, moet worden beslist, en dat, ofschoon het onderwerp der regeling van publiekrechtelijken aard moge zijn, het tegenwoordig geschil, als betreffende eene schuldvordering gegrond op hetgeen tusschen partijen is overeengekomen, geen geschil van bestuur is, waarvan de kennisneming behoort tot het administratief gezag;

Gezien art. 132 der Grondwet en art. 147 der Provinciale wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat het tusschen de gemeentebesturen van Nieuwleusen en Ambt-Ommen gerezen geschil niet staat ter Onzer beslissing.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 10 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

4⁰. van 13 Juli 1883, n°. 6, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *W. S. Faber, hoofd der openbare lagere school te Pietersbierum (gemeente Barradeel), tegen de besluiten van Gedeputeerde Staten van Friesland, van* 5 *Maart ll.*, n⁰. 37, 3e *afd. S. en* n°. 38, 2e *afd. F., strekkende het eerste tot goedkeuring van een raadsbesluit van* 7 *November* 1882, n°. 8/1086, *tot regeling van de jaarwedde van appellant, het laatste tot goedkeuring der dorpsbegrooting van Pietersbierum voor* 1883.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 192).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door W. S. Faber, hoofd der openbare lagere school te Pietersbierum, gemeente Barradeel, tegen de besluiten van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 5 Maart ll., n°. 37, 3e afd. S. en n°. 38, 2e afd. F., strekkende het eerste tot goedkeuring van een raadsbesluit van 7 November 1882, no. 8/1086, tot regeling van de jaarwedde van appellant, het laatste tot goedkeuring der dorpsbegrooting van Pietersbierum voor 1883;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 Juni 1883, n°. 32;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Juli 1883, n°. 2445, afd. Onderwijs;

Overwegende, dat appellant in het jaar 1856 door Burgemeester en Wethouders van Barradeel en door eene commissie uit de Hervormde Floreenplichtigen van het dorp Pietersbierum, volgens de toen bestaande bepalingen werd aangesteld tot hoofdonderwijzer, alsmede tot koster, voorlezer en voorzanger of organist van de Hervormde gemeente, op de in de akte van aanstelling in het breede omschreven inkomsten, waaronder f 45 als herroepelijke dorpsbijdrage voor het eerste jaar voorkomt;

dat in de eerste jaren na 1856 de opkomsten der tot school- en kerkedienst afgestane landerijen, die tot bezoldiging van koster en onderwijzer hadden gestrekt, ongeveer f 440 à f 450 's jaars bedroegen, later f 600 en f 800 en thans gedaald zijn tot f 558.98;

dat bij het in werking treden der wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103), het gemeentebestuur van Barradeel, ten einde de pensioensbijdrage van appellant te bepalen, aan Kerkvoogden der Hervormde gemeente de vraag richtte, hoeveel van de opbrengst der landerijen gerekend kan worden door appellant als onderwijzer genoten te worden, en dat daarop bij besluit van Kerkvoogden en Floreenplichtigen van Pietersbierum van 7 Juni 1858, dit bedrag op f 150 of 1/3 van de toenmalige onzuivere opbrengst der landerijen werd bepaald;

dat daarop de Raad der gemeente Barradeel, ten einde de jaarwedde van appellant als onderwijzer, na het vervallen van eenige zijner voordeelen, door de wet van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* n°. 103), tot of boven het door de wet gestelde minimum te

brengen, na de dorpsbijdrage gebracht te hebben van f 45 op f 240, die jaarwedde met f 150 uit de voormelde landerijen en nog eenige andere voordeelen op f 437.50 heeft vastgesteld;

dat later, toen de opbrengst der landerijen steeg, de som van f 150 steeds is uitgetrokken als een gedeelte daarvan, dat tot de jaarwedde van den onderwijzer behoorde;

dat toen de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127) op 1 November 1880 in werking was getreden, de jaarwedde van appellant als hoofd der school te Pietersbierum door den Gemeenteraad bij besluit van 11 December 1880 op f 800 is bepaald, welk besluit Gedeputeerde Staten van Friesland hebben goedgekeurd;

dat het gemeentebestuur omstreeks dien tijd even als in 1857 aan Kerkvoogden der Hervormde gemeente de vraag heeft gericht, hoeveel van de opbrengst der landerijen aan appellant als onderwijzer geacht kon worden toe te komen en dat Kerkvoogden, behoudens goedkeuring van Floreenplichtigen, zich bereid verklaarden f 400 uit de opkomst der landerijen te garandeeren;

dat daarop de Gemeenteraad op de begrooting voor 1881 en 1882 de jaarwedde op f 800 onder de uitgaven brachten en daartegen f 400 onder de inkomsten als tegemoetkoming der kerkvoogdij;

dat echter die overeenkomst, welke Kerkvoogden onder goedkeuring van Floreenplichtigen, met het gemeentebestuur over die tegemoetkoming zouden sluiten, niet tot stand kwam, en dat, nadat het toezicht over de kerkelijke goederen van Pietersbierum overgedragen was aan stemgerechtigde lidmaten der Hervormde kerk, het door deze lidmaten benoemde college van Kerkvoogden verklaarde geen hooger som dan f 300 te willen waarborgen;

dat echter dit voorstel, waarmede ook appellant zich vereenigde, in de vergadering van den Raad van Barradeel op 6 April 1882 werd verworpen en na het inwinnen van een rechtskundig advies, bij besluit van 7 November 1882, n°. 8/1056, bepaald werd, dat aan appellant als hoofd der school te Pietersbierum toekomt 3/4 van de opbrengst der schoollanden, bedragende f 558.98, welk 3/4 in mindering zou komen van de voor den onderwijzer vastgestelde som van f 800;

dat dien ten gevolge op de begrooting voor 1883 als jaarwedde van het hoofd der school te Pietersbierum f 380.75 werd uitgetrokken;

dat tegen beide beslissingen appellant is opgekomen bij Gedeputeerde Staten van Friesland, onder opmerking dat deze regeling zijner jaarwedde zonder zijne toestemming of medewerking is geschied;

dat, nadat Gedeputeerde Staten eerst bij besluit van 4 Januari 1883, n°. 53, Afd. S., den Raad van Barradeel hadden uitgenoodigd om pogingen aan te wenden, met den onderwijzer tot eene billijke schikking te geraken en blijkens 's Raads missive van 22 Februari 1883, n°. 5/238, die pogingen waren mislukt, dezelfde Staten besloten bij resolutie van 8 Maart 1883, n°. 37, 3e afd. S., het besluit van den Raad van Barradeel van 7 November bevorens goed te keuren, daarbij in hoofdzaak overwegende, aangezien des onderwijzers jaarwedde op f 800 moest gebracht worden en de in uitzicht gestelde overeenkomst met Kerkvoogden niet tot stand was gekomen, het gemeentebestuur volkomen bevoegd was een regeling te maken en de zaak bij administratieven maatregel af te doen; dat voorts, aangezien de zuivere huur tot 1885 bedraagt f 558.98, welke de onderwijzer geniet, onder verplichting zijnerzijds,

om daarvoor tevens den dienst van koster, voorlezer, voorzanger of organist waar te nemen, het gemeentebestuur in alle opzichten billijk handelt door niet die geheele huur op de toegekende jaarwedde te imputeeren, maar een deel daarvan voor kerkelijke diensten af te trekken en dat, hoezeer tusschen de kerkelijke en burgerlijke gemeente door de akte van 1856 een zeker contract in het leven is geroepen, de burgerlijke gemeente toch daaruit geen recht kan ontleenen, om de kerkelijke te dwingen tot bepaling van het aandeel, dat appellant als onderwijzer en van dat hetwelk hij als koster uit de landerijen moet geacht worden te genieten, maar de Gemeenteraad dit nu zeer zeker zelfstandig kan doen, wanneer hij, zoo als hij gedaan heeft, de bijdrage uit de dorps- of gemeentekas hooger stelt, dan zij was vóór de invoering der onderwijswet van 1875 en dus eene regeling „ex bono et aequo" maakt;

dat Gedeputeerde Staten voorts bij besluit van denzelfden datum onder n°. 38, 2e afd. F., het bezwaar door appellant tegen de begrooting ingediend, ongegrond verklaard en die begrooting mitsdien goedgekeurd hebben;

dat appellant tegen deze beide besluiten van Gedeputeerde Staten bij Ons voorziening vraagt bij adres van 29 Maart 1883, daarin aanvoerende, wat het besluit, waarbij zijne jaarwedde geregeld is, aangaat, dat volgens het in 1858 door Kerkvoogden en Floreenplichtigen genomen besluit, waarnaar het gemeentebestuur zich steeds heeft gedragen, van de f 450 slechts f 150 gerekend werd voor het onderwijs te komen, zoodat alsdan f 300 voor hem als koster, of zooveel meer als later door hem als zoodanig werd genoten, overbleef, doch dat bij het nu door Gedeputeerde Staten goedgekeurd besluit van den Raad van de f 558.98 zuivere huur der voor school en kerkedienst bestemde landerijen, het bedrag voor den onderwijzer is gesteld op f 419.25, zoodat slechts f 139.73 voor hem als koster, organist enz. overschiet; dat voorts een besluit, welk deel der tot school- en kerkedienst bestemde landerijen zullen komen ten behoeve van het onderwijs, en welk deel daarvan zal bestemd blijven voor den koster, door het gemeentebestuur niet krachtens regeeringsrecht kan worden genomen, noch, zooals door Gedeputeerde Staten is beslist, bij administratieven maatregel zou kunnen worden afgedaan, maar dat deze vraag krachtens art. 148 der Grondwet, ter beoordeeling van den civielen rechter staat; en wat betreft het besluit, waarbij Gedeputeerde Staten de dorpsbegrooting hebben goedgekeurd, waarop voor jaarwedde van het hoofd der school te Pietersbierum f 380.75 is uitgetrokken, dat volgens art. 205 der Gemeentewet, op de begrooting dienen voor te komen alle uitgaven en daaronder de bij *a* van dat artikel bedoelde jaarwedde, waartoe die van de onderwijzers behooren, zoodat de Raad op de begrooting moet brengen de volle jaarwedde en daarvan niet mag aftrekken een bedrag, naar zijne meening door den titularis verschuldigd of wel door de kerkelijke gemeente, die, naar de in 1856 bestaande wet, met het gemeentebestuur de aanstelling had van den onderwijzer-koster nademaal dat verschuldigd zijn een vraag van civiel recht betreft;

Overwegende, dat art. 26 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127) voorschrijft, dat aan elken onderwijzer een vaste jaarwedde moet worden toegelegd en art. 86 bepaalt, dat die jaarwedde ten minste gelijk moet zijn aan die welke op het tijdstip van het in werking treden der wet aan zijne betrekking verbonden was, vermeerderd met het gemiddeld bedrag van de door hem genoten wisselende inkomsten,

dat dus waar de belooning, vóór het in werking treden dier wet aan de betrekking van onderwijzer verbonden, gedeeltelijk in een vaste jaarwedde uit de gemeentekas, gedeeltelijk uit wisselende inkomsten bestond, de toen geldende regeling na het in werking treden der wet door eene nieuwe moest worden vervangen, waarbij de jaarwedde gebracht werd op een vast cijfer, gelijkstaande met het vereenigd bedrag der vroeger genoten jaarwedde en wisselende inkomsten;

dat inderdaad na het in werking treden der wet zulk een nieuwe regeling van des onderwijzers jaarwedde heeft plaats gehad bij raadsbesluit van 11 December 1880, bij welke regeling de Gemeenteraad het oog heeft gehad op hetgeen de onderwijzer geacht moest worden vóór de wet aan wisselende inkomsten als onderwijzer te hebben genoten, welk bedrag de Raad rekende, dat voortaan aan de gemeentekas te goede zou komen;

dat Gedeputeerde Staten aan dit raadsbesluit hunne goedkeuring hebben verleend en niemand daartegen bij Ons in beroep is gekomen;

dat het bedrag, bij dat besluit als vaste jaarwedde aan den onderwijzer toegekend geheel uit de gemeentekas behoort te worden voldaan, zonder dat daarop eenig bedrag in mindering kan worden gebracht;

dat dus het besluit van den Gemeenteraad, om een deel van eenige wisselende inkomsten in mindering van de vastgestelde jaarwedde te doen strekken, in strijd is met de wet en door Gedeputeerde Staten niet had mogen worden goedgekeurd;

dat echter, wat betreft de begrooting voor 1883, waarop die jaarwedde niet tot het volle bedrag is uitgetrokken, die begrooting door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd en tegen dit besluit geen beroep op Ons openstaat;

Gezien artt. 26 en 86 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n⁰. 127) op het lager onderwijs en art. 209 der Gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

1⁰. met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 8 Maart 1883, n⁰. 37, te beslissen, dat het besluit van den Gemeenteraad van Barradeel, van 7 November 1882, n⁰. 8/1086, niet vatbaar is voor goedkeuring, met bepaling wijders dat de vaste jaarwedde den onderwijzer uit de gemeentekas toekomende, blijft vastgesteld op f 500;

2⁰. den adressant in zijn beroep tegen het besluit van Gedeputeerde Staten voornoemd, tot goedkeuring der begrooting voor 1883, te verklaren niet-ontvankelijk.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 13 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Refs.

5°. van 13 Juli 1883, n°. 7, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. N. van der List, te Gouda, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan G. J. D. Arends, meester smid, vergunning is verleend tot het plaatsen van een stoomwerktuig in zijne werkplaats aldaar, zijnde het perceel, gelegen aan de Nieuwehaven, wijk N,* n°. 120, *kadastraal bekend als gemeente Gouda, sectie B,* nos. 1783 en 1784.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 200).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. N. van der List, te Gouda, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan G. J. D. Arends, meester smid, vergunning is verleend tot het plaatsen van een stoomwerktuig in zijne werkplaats aldaar, zijnde het perceel, gelegen aan de Nieuwehaven, wijk N, n°. 120, kadastraal bekend als gemeente Gouda, sectie B, nos. 1783 en 1784;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 27 Juni 1883 n°. 37;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 7 Juli 1883, n°. 50, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat G. J. D. Arends, te Gouda, in Januari 1883 aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft gevraagd in zijne bovengenoemde werkplaats een stoomwerktuig van twee paardenkracht te plaatsen;

dat, nadat op de zitting, gehouden ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), door J. N. van der List, bewoner van het onmiddellijk aangrenzende perceel, bezwaren tegen de voorgenomen inrichting waren in het midden gebracht, hoofdzakelijk ontleend aan vrees voor verhooging der assurantiepremie, hinder en vermindering van de waarde zijner woning door dreuning of trilling en mogelijk brandgevaar, Burgemeester en Wethouders van Gouda, bij besluit van 21 Februari 1883, eene vergunning tot het plaatsen van een stoomwerktuig aan den verzoeker en diens rechtverkrijgenden, onder zekere voorwaarden hebben verleend;

dat tegen deze beslissing J. N. van der List, bij adres van 28 Februari 1883, Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat Burgemeester en Wethouders van Gouda bovengenoemde aanvrage hebben opgevat als eene aanvraag om vergunning, enkel tot het plaatsen van een stoomwerktuig en die vergunning als zoodanig hebben verleend, zonder daarbij uit te drukken voor welke inrichting die bestemd zal zijn, terwijl zij wel in eene der opgelegde voorwaarden als in het voorbijgaan vermelden, dat het stoomwerktuig voor eene smederij moet dienen, maar daarbij niet vermelden, welke werktuigen door de stoomkracht in beweging zullen worden gebracht;

dat echter zoodanige beschikking niet voldoet aan den eisch der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), die niet voor het stoomwerktuig op zich zelf, maar voor de

inrichting in haar geheel, bij welke stoom gebezigd of die door stoomkracht gedreven wordt, vergunning vordert:

dat daarom de aangevallen beschikking van Burgemeester en Wethouders behoort te worden vernietigd;

dat intusschen omtrent de gedane aanvrage niet kan worden beslist;

dat toch uit die aanvrage is op te maken, dat de stoomketel en machine voor eene smederij bestemd zijn, en in de omschrijving der localiteit, bij het verzoek gevoegd, wordt opgegeven, dat de stoomkracht zal gebezigd worden tot het in werking brengen eener draai- of schaafbank tot het bewerken van ijzer, maar dat — daargelaten dat de verzoeker later heeft opgegeven, dat hij de vrijheid verlangt zoovele draaibanken te plaatsen, als hij voor zijn bedrijf zal noodig achten — het strookje papier, waarop eenvoudig een langwerpig vierkant is geteekend, waarbinnen een zeker figuurtje alleen den stoomketel met de machine voorstelt, zonder dat de werktuigen der inrichting, die door stoom gedreven zullen worden, daarop zijn aangeduid, en zonder dat zelfs daaruit is op te maken, aan welke zijde van de werkplaats de stoommachine zal worden geplaatst, zeker niet kan aangemerkt worden als de plattegrondteekening bij n°. 2 van art. 5 der aangehaalde wet gevorderd;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen de beschikking, door Burgemeester en Wethouders van Gouda, den 21 Februari dezes jaars op het verzoek van G. J. D. Arends genomen, en te verklaren, dat omtrent dat verzoek, zooals het is gedaan, geene beslissing kan worden genomen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, 13 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. J. VEGELIN VAN CLAERBERGEN,
Refs.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Poldermeesters en Geïnteresseerden in de Korne en Stadsgracht van Buren, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, nopens de opruiming van een gedeelte pakwerk, door verzakking geschoven in de Korne.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 3 Nov. 1882, n°. 15, heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een, naar aanleiding van art. 14 van het reglement op het onderhoud der Linge en der daaraan verbonden algemeene watergangen door het college van poldermeesters en geïnteresseerden in de Korne en Stadsgracht van Buren, ingesteld beroep tegen eene beslissing van Gedep. Staten van Gelderland.

De feiten, die tot dit beroep hebben aanleiding gegeven, komen in hoofdzaak op het volgende neer:

In de maand Mei 1880 heeft N. J. M. F. van Everdingen, oud-notaris te Buren, handelende voor en in naam van mejufvrouw H. W. Spiering, te Tiel, zijn lastgeefster met toestemming van den Dijkstoel van het polderdistrikt Buren en mede onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 19 Juli 1879, n°. 15, afd. W., onder Achterdenhaag, gemeente Buren, een gedeelte Lingedijk, de zoogenaamde Kromme Elleboog, aan de N. W. zijde van de rivier de Korne doen recht leggen.

Bij deze verlegging stuitte men echter op het bezwaar dat een gedeelte van het terrein waarop de nieuwe dijk moest gelegd worden, daartoe ten eenemale ongeschikt was. Ten einde nu van dit gedeelte, een bijna geheel verland stuk moeras of laagland, den grondslag te verbeteren, was men verplicht, ter verkrijging van een goed fundament, dit onland uit te graven en met rijshout aan te vullen. Over dat pakwerk van rijshout werd de nieuwe dijk gelegd. Toen deze echter geheel gereed was, om opgeleverd te worden, vertoonde zich plotseling een verzakking in dat gedeelte van den dijk, waarin zich dat rijswerk bevindt. Bij onderzoek bleek, dat door de zwaarte van den dijk de modder onder het rijswerk in de Korne geperst en het rijswerk zelf ook eenigszins buitenwaarts verplaatst en uitgeschoven was. Dadelijk heeft toen de ondernemer van het werk zorg gedragen voor de opruiming van den modder uit de rivier. Desniettemin is een smalle streep van het rijs- of pakwerk, onmiddellijk aan den teen van den dijk verbonden, naar buiten blijven uitsteken.

Toen dit aan het college van poldermeesters en geïnteresseerden in de Korne en Stadsgracht van Buren, waarvan het beheer over dien watergang is opgedragen, bekend werd, heeft dat Bestuur bij missive van 25 Mei 1882, n°. 155/2, naar aanleiding van art. 13 van het Provinciaal Reglement op het onderhoud der Linge en de daaraan verbonden algemeene watergangen, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 16 Febr. 1865, n°. 36, *Prov. Blad* Gelderland 1865, n°. 60, en bij Koninklijk besluit van 6 Sept. 1882 (*Prov. Blad* 109) de opruiming van het pakwerk, voor zoover het in de Korne was geschoven, bevolen.

Alvorens echter hieraan gevolg te geven, heeft de gemachtigde van mejufvrouw Spiering bovengenoemd, doen onderzoeken of werkelijk door het bestaan van het uitgezakte pakwerk eenige verhindering in den afloop van het water der Korne op het aangewezen punt zou kunnen plaats hebben. Dienvolgens is door den opzichter van het polderdistrict Buren op 30 Mei 1882 eene verklaring overgelegd, houdende,

dat hem bij nauwkeurig onderzoek en peilingen is gebleken, dat de capaciteit van den waterafloop, ter plaatse van het punt in quaestie, de meeste plaatsen in de Korne aan de boven- en benedenzijde gelegen, overtreft en alzoo ook daar geene verhindering aan den waterafloop kan teweeg brengen.

Nadat bij missive van 30 Mei 1882 aan poldermeesters en geïnteresseerden bovengenoemd, van die verklaring was kennis gegeven en tegelijkertijd de meening uitgesproken, dat ze zich bij die verklaring zouden neerleggen, is echter dat college bij zijn gevoelen blijven persisteeren en heeft bij missive van 4 Juni 1882, n°. 186, de opruiming van het pakwerk andermaal, en thans vóór 1 Juli 1882, gelast.

De gemachtigde van Everdingen heeft zich toen gewend tot den Dijkstoel van het polderdistrict Buren, met de vraag, in hoever het, naar de bestaande reglementaire bepalingen, geoorloofd ware, het zichtbare pakwerk, dat thans één geheel met den voet van den dijk was geworden, te mogen wegnemen en c. q. daartoe vergunning te verleenen.

De Dijkstoel heeft bij besluit van 7 Juni 1882, n°. 67/1, goedgevonden de gevraagde vergunning te weigeren, eensdeels op grond van de verklaring van den opzichter van 30 Mei 1882, boven gerelateerd, anderdeels op grond, dat de toestand van den voormaligen Lingedijk daar ter plaatse gebiedend vordert, dat geene vergravingen aan den voet geschieden. Van dit besluit werd aan den verzoeker en aan Poldermeesters kennis gegeven. Deze hebben toen hunnerzijds een onderzoek in loco bevolen en het resultaat daarvan was, dat de door hun college daartoe aangewezen dijkmeester van het polderdistrict Neder-Betuwe verklaarde, dat de gemelde inschuiving hinderlijk is voor den gewonen afloop van het water en dat de breedte van het drijvende water ter plaatse in quaestie, is verminderd.

Het college kwam daarna bij missive van 19 Juni 1882, n°. 157/1, aan den heer van Everdingen op de bewuste uitnoodiging terug, om alsnog vóór 1 Juli d. a. v. het pakwerk op te ruimen, onder opmerking dat het hem niet geoorloofd was, zich voor zijne weigering te beroepen op een afwijzende beschikking van een daartoe, naar het oordeel van Poldermeesteren, onbevoegd college.

De gemachtigde van Everdingen voornoemd, heeft toen gemeend, ingevolge art. 14 van het Reglement op het onderhoud der Linge, de beslissing van Gedep. Staten van Gelderland te moeten inroepen.

Nadat dit beroep bij adres van 30 Juni 1882 was ingesteld, is bij dat college ingekomen een missive dd. 12 Juli 1882, van het college van poldermeesters, waarin deze, na den feitelijken loop der zaak te hebben geschetst, nog in het bijzonder op eenige punten de aandacht van het Gedeputeerd College vestigen:

Ten eerste wijzen zij er op dat een ieder, huns inziens, bij een meest oppervlakkige beschouwing, gewaar wordt, dat de watergang vernieuwd is; dat trouwens dit feit door niemand wordt tegengesproken en noch de opzichter van het polderdistrict Buren, noch de dijkmeester van het polderdistrict Neder-Betuwe dit ontkennen.

Ten tweede vestigen zij er de aandacht op, dat door art. 12 van het Linge reglement elke vernauwing verboden wordt, niet alleen voor het geval, dat de afloop van het water daardoor wordt verhinderd, iets wat hier het geval is.

Ten derde tracht het college van poldermeesters te doen uitkomen, dat de Dijkstoel

van Buren volkomen onbevoegd is over de vraag te oordeelen, of de Korne vernauwd is en of de waterloop belemmerd wordt. Ook de Dijkstoel van Buren moet het oordeel van het lichaam, dat met de zorg voor en het beheer over den watergang belast is, eerbiedigen, zoolang het niet door hooger autoriteit is ter zijde gezet.

Ten vierde wijst het college er op, dat ook aan de zorg van den Dijkstoel over de instandhouding der bewuste kade, die bevoegdheid niet kan worden ontleend. Immers het bewuste uitgezakte gedeelte is een onnatuurlijke uitwas. Aangezien nu het onderhoud bij het district is, had de Dijkstoel die uitwas uit eigen beweging moeten verwijderen, gedachtig aan art. 303 van het Rivierpolderreglement, voorschrijvende dat de dijken onder een behoorlijk profil moeten gehouden en gebracht worden en zooveel mogelijk een gelijkmatige vervallijn van de kruin der dijken bevorderd.

In plaats van nu dit voorschrift na te leven, tracht de Dijkstoel een maatregel te verhinderen, door welks uitvoering tegelijkertijd aan het aangehaald artikel zou worden gevolg gegeven. En die tegenwerking wordt alleen goed gemaakt met een beroep op art. 258 van het Rivierpolderreglement, een artikel, dat echter alsdan te letterlijk wordt opgevat.

De Dijkstoel van het polderdistrict Buren, door Gedep. Staten gehoord, betoogde daarop in zijn missive van 20 Juli 1882, n°. 70/3, dat de eisch van poldermeesters onredelijk is, daar het pakwerk, van welks opruiming sprake is, alleen bij laag water zichtbaar is, en hun college meer dan eens, om water in hun polders te houden, zelf den waterafvoer door het plaatsen van schutten, dikwerf geheel belemmert. Die onredelijkheid blijkt nog te meer, als men op het terrein let, op den eigenaardigen toestand der Korne daar ter plaatse en ook op de omstandigheid, dat die watergang op veel plaatsen zoowel boven als beneden het quaestieuse punt minder breedte heeft.

Ten slotte poogt de Dijkstoel zijn gegeven verbod te rechtvaardigen met een beroep op het feit, dat het pakwerk met den Lingedijk zóó verbonden is, dat het als het ware één geheel daarmee uitmaakte en de opruiming er van eene schadelijke werking in het dijklichaam zou dreigen te voorschijn te roepen.

De Ingenieur van den provincialen waterstaat, mede door Gedep. Staten gehoord, is het in zijn ambtsbericht van 25 Aug. 1882, n°. 352, met den Dijkstoel geheel eens. Ook hem komt het voor, dat dit lichaam, in overeemstemming met artt. 257 en 258 van het Rivierpolderreglement, het recht heeft de opruiming te verbieden en zijns inziens is in casu terecht van die bevoegdheid gebruik gemaakt. Het ware toch minstens genomen onvoorzichtig te noemen, aan den buitenteen van een nieuwen, verzakten schaardijk te graven. Vermoedelijk heeft de aanwezigheid van het pakwerk de verzakking eenigszins beperkt en de vrees is niet ongegrond, dat bij gedeeltelijke opruiming een nieuwe verzakking zal plaats hebben. Ook zelfs, wanneer werkelijk het pakwerk een nadeeligen invloed op den waterafvoer had, zou de Ingenieur nog aan verruiming aan den tegenovergestelden oever de voorkeur geven.

Op technische gronden poogt de Ingenieur voorts nog aan te toonen, dat van een belemmering van den waterafvoer door het pakwerk geen sprake hoegenaamd kan zijn.

De Ingenieur adviseert dus mede tot intrekking van het bevel tot opruiming.

Gedep. Staten van Gelderland hebben daarop bij gemotiveerd besluit van 12 Sept. 1882, n⁰. 77, verklaard, dat de opruiming van het bewuste pakwerk of verruiming van den watergang niet noodzakelijk was.

Tegen deze beslissing nu heeft het college van poldermeesters voorziening aangevraagd bij Z. M., bij adres van 9 Oct. 1882, den volgenden dag bij 's Konings Kabinet ingekomen.

Nadat deze zaak bij Zr. Ms. machtiging van 3 Nov. 1882, n⁰. 15, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn nog eenige nadere stukken ingekomen, waaronder in de eerste plaats een het appel toelichtende memorie van het collegie van poldermeesters en geïnteresseerden in de Korne en Stadsgracht van Buren, voor welker indiening dit college, met het oog op den hoogen waterstand, die tot het doen der noodige opnemingen belemmerde, herhaaldelijk uitstel verzocht en verkreeg, laatstelijk tot 20 Maart 1883.

In deze memorie, voor poldermeesters door hun gemachtigde Mr. Rink, te Tiel, onderteekend, en waarbij gevoegd is een rapport met teekeningen, na gedane opneming, opgemaakt door den opzichter van 's Rijks waterstaat bij het beheer der groote rivieren, te Wageningen Boeree, dd. 16 Maart 1813, worden in het bijzonder de volgende punten nog gememoreerd:

Vooreerst beweert het college van poldermeesters, dat het standpunt van Gedep. Staten, blijkens het dictum hunner beslissing, onjuist is. Immers het college van poldermeesteren van de Korne was volkomen bevoegd te beslissen dat het belang van den watergang, de opruiming van de daarin plaats gevonden uitzakking noodzakelijk maakt en mitsdien, nu de tot de opruiming verplichte weigert dat bevel ten uitvoer te leggen, zou alleen een uitspraak van hoogere autoriteit, houdende dat behoud der verzakking noodzakelijk is, deze weigering kunnen wettigen.

De uitspraak nu, dat de door adressanten bevolen opneming niet noodzakelijk is, ontheft den verplichte niet van de gehoudenheid, om aan het bevel te gehoorzamen, want het bevel is daardoor niet te niet gedaan; immers, men is ook gehoorzaamheid verschuldigd aan bevelen, welke een hoogere autoriteit niet noodzakelijk oordeelt, indien en zoolang zij niet tevens opgeheven of door andere vervangen worden.

De uitspraak van Gedep. Staten beslist dus volgens poldermeesters òf het geschil niet, en laat de daarin betrokkenen in het onzekere, wat zij mogen of moeten doen of nalaten, òf zij berust, zoo zij voor een opheffing van het gedaan bevel moet doorgaan, op een geheel onvoldoenden grond.

Ten tweede wijzen poldermeesters er op, dat hetgeen aan het besluit der Staten vorafgaat, namelijk een betoog, strekkende om aan te toonen, dat het belang der langs de Korne gelegen kade, door de wegruiming geschaad is en zekere bepaling van het reglement daardoor overtreden zou worden en dat de breedte en diepte der Korne, ook nadat de uitzakking plaats had, nog voldoet aan de eischen, welke het Lingereglement in art. 6 ten aanzien der Korne voorschrijft, hun èn onafdoende èn ongegrond voorkomt.

Nadat deze beide qualificatiën breedvoerig zijn toegelicht, trachten poldermeesters ten slotte aan te toonen, dat het bevel door hun college binnen hun wettelijke

bevoegdheid is gegeven. De vrees, dat er door de ten uitvoerlegging schade voor de kade zou ontstaan, is ongemotiveerd. Huns inziens toch blijkt:

a. dat, indien de mogelijkheid van schade door die wegruiming mocht bestaan, zij een gevolg zou zijn van het geheel onvoldoende van het werk, door den maker der kade geleverd;

b. dat het lichaam, dat met de zorg voor de kade is belast, is verplicht den abnormalen toestand, waarin de kade door uitzakking verkeert, te verhelpen;

c. dat juist het lichaam, dat te dien aanzien zijn verplichting niet nakomt, zich verzet tegen hetgeen poldermeesters in het belang van den watergang noodzakelijk achten;

en *d.* dat de mogelijkheid bestaat datgene te doen wat poldermeesters noodzakelijk achten, met vermijding van het mogelijke gevaar voor de kade.

Poldermeesters concludeeren dus tot vernietiging van het besluit van Gedep. Staten.

Dezen daarop gehoord, hebben bij hunne missive van 20 Juni ll., n^{0}. 75/3, na het advies van den Provincialen Ingenieur van den Waterstaat andermaal te hebben ingewonnen, hun ingenomen standpunt nader trachten te rechtvaardigen.

Bij den Raad van State zijn ten slotte nog ingekomen:

1°. een missive van den Dijkstoel van het polderdistrict Buren, van 21 Nov. 1882, houdende afschrift van den brief van dat lichaam, van 20 Juli 1882, waarvan reeds boven in extenso is melding gemaakt;

2°. een machtiging van mejufvrouw Spiering, op den heer Mr. A. Pijnacker Hordijk, advocaat te Tiel, van 27 Maart ll., ter waarneming harer belangen bij de behandeling van het onderwerpelijk geschil;

3°. drie gelijkluidende memoriën, de eerste van 17 April 1883, van J. C. van Maurik en 36 anderen, de tweede van denzelfden datum van A. van der Woert en 66 anderen en de derde van 18 April 1883, van A. G. von Steenisz en 80 anderen, waarbij adressanten als hun oordeel uitspreken, dat de opruiming van het pakwerk overeenkomstig de bestaande reglementaire bepalingen in het belang van den watergang en het aan het college van poldermeesters opgedragen beheer, niet slechts wenschelijk, maar gebiedend noodzakelijk is.

De heer Mr. P. Rink, advocaat te Tiel, treedt als gemachtigde op van poldermeesteren en Mr. A Pijnacker Hordijk, advocaat te Tiel, als gemachtigde van mejufvrouw Spiering.

De Staatsraden Verniers van der Loeff en de Vries richten onderscheidene vragen tot de gemachtigden, die door dezen worden beantwoord.

III. het beroep, ingesteld door *C. F. Cramer, te Nijmegen, van een besluit van den Raad dier gemeente, betreffende de verpachting van het veer van Nijmegen op Lent.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken met zijn schrijven van 27 Juni 1883, n°. 2766, afd. B. B., bij den Raad van State,

Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door C. F. Cramer, te Nijmegen, tegen het raadsbesluit dier gemeente, van 28 April 1883, waarbij is ingetrokken het besluit van denzelfden Gemeenteraad van 31 Maart bevorens.

Adressant geeft in zijn adres te kennen, dat hij, ingevolge een besluit van den Gemeenteraad, met Burg. en Weth. in overleg is getreden over de pacht van het veer van Nijmegen op Lent en daaromtrent met dat college een overeenkomst heeft aangegaan. Dat daarop 31 Maart door den Raad is besloten: 1°. tot verpachting van dat veer voor zes achtereenvolgende jaren aan hem adressant, met bepaling dat hij een jaarlijksche bijdrage van f 2350 uit de gemeentekas zou genieten; 2°. Burg. en Weth. uit te noodigen het ontwerp van de definitieve overeenkomst aan den Raad ter goedkeuring over te leggen; dat echter in de vergadering van 14 April een voorstel is gedaan om die besluiten in te trekken, welk voorstel, nadat daarover de stemmen hadden gestaakt, in de vergadering van 28 April is aangenomen. Adressant acht zich met dat besluit bezwaard en komt daarvan in beroep bij Z. M.

Gedep. Staten van Gelderland, op dat adres gehoord, zenden bij hun ambtsbericht een schrijven in van Burg. en Weth. Daarin wordt aangevoerd, dat Burg. en Weth. wel met adressant over de pacht van het veer hebben gehandeld, maar daarover met hem geene overeenkomst hebben aangegaan; dat zij wel aan den Raad hebben voorgesteld, hem te machtigen de overeenkomst op den grondslag van de door adressant overgelegde concept-voorwaarden te sluiten, maar dat de Raad dit niet heeft aangenomen, maar Burg. en Weth. uitgenoodigd hebben, het ontwerp van de definitieve overeenkomst aan den Raad ter goedkeuring over te leggen; dat er dus geen contractueele band gesloten is. Burg. en Weth. wijzen er verder op, dat in deze geen recht van beroep op den Koning uit eenige wetsbepaling is af te leiden.

Meent adressant dat door het aangevallen raadsbesluit inbreuk wordt gemaakt op door hem bij overeenkomst verkregen rechten, dan kan hij handhaving dier rechten bij den burgerlijken rechter vragen.

Gedep. Staten, zich, hiermede vereenigende, zijn van oordeel, dat adressant niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard.

Adressant heeft aan den Raad van State eene zeer uitgebreide memorie ingezonden, waarin de loop der onderhandelingen in 't breede wordt uiteengezet, met overlegging van verslagen van het in den Gemeenteraad over deze zaak verhandelde. De strekking dezer memorie is hoofdzakelijk om aan te toonen, dat inderdaad tusschen hem en het Gemeentebestuur eene overeenkomst is tot stand gekomen, zonder dat daartegen obsteert, dat zij nog niet is in schrift gebracht, en dat op het gebied van het administratief recht dus de vraag te beslissen valt, die hij ontkennend beantwoordt: heeft de Gemeenteraad de bevoegdheid, om een besluit, waarbij hij met een derde eene overeenkomst aangaat tot verpachting, zonder medewerking van dien derde, die in de hoofdvoorwaarde heeft toegestemd, eigenmachtig in te trekken? Uit welk artikel der wet hij echter het recht om tegen het aangevallen besluit in beroep te komen, meent te kunnen ontleenen, daarover bewaart de memorie het stilzwijgen.

De besluiten van 31 Maart en 28 April dezes jaars, hierboven bedoeld, zijn, op

verzoek van den Raad van State, hem door Gedep. Staten van Gelderland toegezonden en thans bij de stukken gevoegd.

De heer Mr. J. J. BERGSMA, advocaat te 's Gravenhage, treedt als gemachtigde op voor C. F. Cramer, te Nijmegen, terwijl de heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, advocaat te 's Gravenhage, als gemachtigde optreedt voor den Gemeenteraad van Nijmegen.

Verschillende vragen, door leden van den Raad tot hen gericht, worden door de gemachtigden beantwoord.

IV. het beroep van *den Gemeenteraad van Montfoort, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van* 12 *Februari* 1883, *tot vermindering van den omvang van dat onderwijs op de openbare lagere school in genoemde gemeente, met het onderwijs in de gymnastiek.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging, van 23 Juni 1883, n⁰. 14, is bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt de overweging van een beroep, door den Raad der gemeente Montfoort, op Z. M. ingesteld.

De feiten, die tot dat beroep aanleiding gaven, zijn de volgende:

In zijne zitting van 26 Nov. 1880 heeft de Raad der genoemde gemeente besloten, dat buiten de verplichtende leervakken in de openbare school aldaar, ook onderwijs zal worden gegeven o. a. in de gymnastiek.

De aan die school verbonden hulponderwijzer, die in het bezit was van eene akte van bekwaamheid tot het geven van onderwijs in genoemd vak, en die ter uitvoering van gezegd raadsbesluit met het geven van dat onderwijs belast was, is in het najaar van 1882, wegens elders erlangde benoeming, eervol ontslagen.

In zijn plaats is in Dec. 1882 een onderwijzer benoemd, die geene akte van bekwaamheid als voren bedoeld, bezat — evenmin als zulks met een der andere aanwezige onderwijzers het geval is.

Terwijl in dien toestand de uitvoering van voormeld Raadsbesluit de aanstelling zou hebben gevorderd van een vak-onderwijzer voor de gymnastiek, kwam de Gemeenteraad in zijne vergadering van 12 Febr. ll., uit overweging, naar gezegd werd, dat slechts weinig ouders te Montfoort prijs stelden op het bedoelde onderwijs, aangezien in den laatsten tijd niet meer dan 20 pct. der kinderen er aan deel namen, tot het besluit: bovenvermeld raadsbesluit van 26 Nov. 1880, immers wat de gymnastiek betreft, in te trekken.

Overeenkomstig art. 19 der wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n°. 127), is dat besluit aan de goedkeuring van Gedep. Staten van Utrecht onderworpen.

Door dezen het schooltoezicht ter zake gehoord zijnde, heeft dit eenstemmig tot onthouding der goedkeuring geadviseerd. Met name, de schoolopziener van het betrokken arrondissement heeft in een breedvoerig schrijven van 24 Febr. ll. zich in dien zin verklaard, onder aanwijzing, zoowel van het groot nut van het bedoelde

onderwijs, als van de practische mogelijkheid en wenschelijkheid, om het ter schole van Montfoort onder de leervakken te behouden.

Voornamelijk de motieven van dien ambtenaar overnemende, hierin bestaande, dat de inrichting tot het geven van het op gronden van onderwijskunde en gezondheidsleer zoo wenschelijke gymnastiek-onderwijs te Montfoort volledig bestaat; dat een vijfde der schoolgaande kinderen er steeds aan deel neemt; en dat het genomen raadsbesluit alzoo niet geacht kan worden te strooken met de belangen van het openbaar onderwijs in die gemeente, hebben Gedep. Staten daarop bij resolutie van 29 Maart 1883, n°. 20, aan meerbedoeld raadsbesluit hunne goedkeuring onthouden.

Tegen die resolutie heeft de Raad der gemeente Montfoort, bij adres van 24 April d. a. v., beroep ingesteld op Z. M.

Bij dat stuk wordt aangevoerd, dat het art. 2 der wet op het lager onderwijs de leervakken verdeelt in verplichte en facultatieve; — dat de Raad, behoudens hoogere goedkeuring, krachtens art. 19, bevoegd is tot opheffing van het onderwijs in een of meer der facultatieve; — dat de gymnastiek, behoorende tot die facultatieve, het besluit tot opheffing van het onderwijs daarvan, getoetst behoort te worden aan het al dan niet bestaan van „genoegzame behoefte" als bij art. 16 der wet bedoeld; — en dat nu, wel verre van het bestaan van dusdanige behoefte, in casu het tegendeel zou zijn gebleken, naardien van de aanwezige inrichting en de geopende gelegenheid tot het erlangen van het bedoelde onderwijs, slechts door één vijfde van de schoolgaande kinderen gebruik wordt gemaakt; en, wat meer is, zelfs onderscheidene ouders hunne kinderen van de school hebben afgenomen, omdat zij hen niet „aan het „gymnastiek-onderwijs onderworpen" willen zien.

Om die gronden, waarmee het adres ten slotte ook nog het financieel belang der gemeente in verband brengt, vermeent de Raad op zijn genomen besluit van 12 Febr. ll., Zr. Ms. goedkeuring te mogen verzoeken.

Het schooltoezicht door Gedep. Staten van Utrecht, in wier handen dat adres ten fine van bericht en raad was gesteld, ter zake gehoord, — adviseert eenstemmig tot afwijzing. De arrondissements-schoolopziener, die daarbij de geheele zaak aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpt, deelt met betrekking meer bepaald tot den feitelijken inhoud van het appellatoir adres mede, dat alléén in den eersten tijd, na de invoering van het gymnastiek-onderwijs, kinderen te dier zake de school hebben verlaten, en dat zich dat tot die uit 2 of 3 gezinnen heeft beperkt; — dat daarop evenwel Burg. en Weth. bepaald hebben, dat niet alle leerlingen der school aan onderwijs behoefden deel te nemen; — en dat onder die vrijlating tot den laatsten tijd toe, ruim 40 leerlingen van dat onderwijs gebruik hebben gemaakt.

Gedep. Staten van Utrecht deelen in hun ambtsbericht van 11 Juni ll., n°. 49, gedetailleerd de cijfers meê, betrekkelijk het lager onderwijs, voorkomende op de rekening der gemeente over het jaar 1881, welke met een batig saldo van f 3144.56[5] sluit.

Daaruit blijkt, dat ter zake van het lager onderwijs, en met inbegrip van intrest en aflossing eener leening voor schoolbouw aangegaan, in het genoemde jaar ten laste der gemeente is gebleven een totaal bedrag van f 1272.80, een cijfer, dat voor eene bevolking van 1942 zielen, kwalijk bezwarend kan worden geoordeeld.

Gedep. Staten brengen verder nog in herinnering, dat aan de nieuw gebouwde school alles reeds aanwezig is wat noodig is voor het gymnastiek-onderwijs; — dat te dier zake dus van geen kosten sprake komt, en dat een vakonderwijzer ware aan te stellen, voor wiens tractement art. 26, al. 3, der wet zou gelden.

Dat er aan het bedoelde onderwijs geen "genoegzame behoefte" zou bestaan, wordt, meenen Gedep. Staten, weersproken door het feit, dat bij eene schoolbevolking van 169 jongens en 56 meisjes, nog een 40-tal scholieren geregeld aan dat onderwijs deelnamen.

Gedep. Staten adviseeren mitsdien tot onthouding der gevraagde goedkeuring.

De heer Mr. E. L. van Emden treedt als gemachtigde voor den Gemeenteraad van Montfoort op, en beantwoordt verschillende vragen, hem door de Staatsraden Verniers van der Loeff en Smidt gedaan.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vier en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 8 *Augustus* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heijdenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 17 Juli 1883, n°. 33, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van IJzendijke, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van* 30 *Maart en* 6 *April* 1883, n°. 62, le *afd., waarbij goedkeuring wordt onthouden aan een besluit van dien Raad tot het aangaan eener geldleening.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 204).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Gemeenteraad van IJzendijke, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van 30 Maart en 6 April 1883, n°. 62, le afd., waarbij goedkeuring wordt onthouden aan een besluit van dien Raad tot het aangaan eener geldleening.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 27 Juni 1883, nº. 38;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Juli 1883, no. 2906, Afd. B. B.;

Overwegende, dat de Gemeenteraad van IJzendijke onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Zeeland, achtereenvolgens in 1872, 1875 en 1880 drie leeningen heeft aangegaan, tegen 5 pct. rente, te weten:

de eerste groot f 20,000, thans nog f 10,000 bedragende, waarvan jaarlijks sedert 1873 f 1000 wordt afgelost, zoodat zij in 1892 gedelgd zal zijn;

de tweede groot f 5000, thans nog bedragende f 4000, met jaarlijksche aflossing van f 500, gedurende de jaren 1882 tot 1891;

en de derde groot f 1500, waarvan om het andere jaar, te beginnen met 1883, f 500 moet worden afgelost, zoodat zij in 1887 gedelgd zal zijn;

zoodat de schuldenlast op het oogenblik in het geheel f 15,500 bedraagt;

dat de Gemeenteraad voornoemd, om de aflossing dier schulden over eene langere periode te verleenen, om eene besparing van interest te maken van ongeveer ½ pct. per jaar en om tegelijk fondsen te vinden, ten beloope van een geraamd bedrag van f 5000, ter bestrijding der kosten van den voorgenomen verbouw der beide openbare scholen voor lager onderwijs, op 12 Maart 1883 heeft besloten bij de Maatschappij van Gemeentecrediet te Amsterdam aan te gaan eene geldleening ten bedrage van f 20,500 voor interest en aflossing, te kwijten met 20 dadelijk ingaande annuiteiten van f 7.85 pct. of f 1609.25, halfjaarlijks betaalbaar;

dat Gedeputeerde Staten van Zeeland bij besluit van 30 Maart en 6 April 1883, nº. 62, 1e afdeeling, aan dat besluit hunne goedkeuring hebben onthouden, op grond dat voor vertraagde afdoening der drie bestaande leeningen geene voldoende redenen waren bijgebracht;

en dat de Gemeenteraad van IJzendijke tegen die resolutie bij adres van 18 April 1883, Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat geene der drie redenen die, als boven uiteengezet, tot het betrekkelijke besluit van den Raad aanleiding gaven, dit voldoende kunnen rechtvaardigen, zóó, dat de goedkeuring van Gedeputeerde Staten als ten onrechte onthouden zou moeten beschouwd worden;

dat toch, indien er thans bij eenigszins gewijzigde tijdsomstandigheden gelegenheid bestaat om tegen ietwat lageren interest geld op te nemen, dan in vroegere jaren het geval was, daarvan voor de betrokken gemeente profijt ware te trekken, ook zonder dat daaruit de noodzakelijkheid zou voortvloeien om de leeningen, in 1872, 1875 en 1880 aangegaan, zoo belangrijk langer onafgelost te laten, dan oorspronkelijk is vastgesteld en goedgekeurd;

dat verder voor diergelijke verschuiving der eenmaal geregelde aflossingen evenmin in het algemeen afdoende gronden zijn bijgebracht uit den toestand der gemeente ontleend; dat toch in dien toestand geenerlei zoo bezwarende veranderingen zijn voorgekomen, als het zouden billijken om een deel van den last, die naar de bestaande regelingen nu eenmaal op het tegenwoordige geslacht rust, alsnog op het later komende over te brengen;

en eindelijk dat, indien de voorgenomen schoolverbouw eene opneming van gelden wenschelijk en geoorloofd mocht maken, over dat onderwerp eene afzonderlijke, zelfstandige regeling onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten ware te treffen, maar dat niets aanwijst, dat ter zake daarvan aan de bestaande leeningen zou moeten worden geraakt en dezer regelmatige afloop gestoord zou moeten worden;

Overwegende, dat derhalve de appelleerende Gemeenteraad zich ten onrechte bezwaard acht door de weigering van Gedeputeerde Staten, om den ontworpen maatregel goed te keuren;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de aangevallene resolutie van Gedeputeerde Staten van Zeeland, het daartegen door den Gemeenteraad van IJzendijke ingestelde beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Berg, den 17 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
Bij afwezen,
P. H. GEVERS DEIJNOOT,
Refs.

2°. van 29 Juni 1883, n°. 5, houdende beschikking op het beroep door *den Raad der gemeente Bolsward, ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan 's Raads besluit van* 22 *Februari* 1883, n°. 10, *tot aankoop van een huis en erf.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 225).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ..

Beschikkende op het beroep, door den Raad der gemeente Bolsward, ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is

onthouden aan 's Raads besluit van 22 Februari 1883, nº. 10, tot aankoop van een huis en erf;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Juli 1883 nº. 43;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Juli 1883, nº. 3116, Afdeeling B. B.;

Overwegende, dat de Raad der gemeente Bolsward, ter voorziening in eene door hem noodzakelijk geoordeelde uitbreiding van de Waag en het Waagplein, bij besluit van 22 Februari 1883, nº. 10, besloot om van P. J. van Spanning voor f 7000 aan te koopen het huis en erf aan de Wipstraat te Bolsward, grenzende aan de Waag en het Stadhuis, kadastraal in die gemeente bekend in sectie A, nº. 376, groot 1 Are, 31 Centiaren;

dat Gedeputeerde Staten van Friesland, na kennis genomen te hebben van eene door twee deskundigen gedane schatting van voorschreven perceel, waaruit hun bleek, dat aan dat perceel geen hoogere waarde dan f 5500 kan worden toegekend, bij besluit van 22 Maart 1883, nº. 48, 2e afdeeling, besloten des Gemeenteraads voormeld besluit niet goed te keuren, uit hoofde de bewering van den Gemeenteraad, dat de aankoop in het algemeen gewenscht is om de Waag te kunnen uitbreiden en het publiek verkeer langs de Waag te verbeteren, geen voldoende grond is voor het besteden van eenen koopprijs van f 7000, die blijkens de gedane schatting verre boven de waarde is;

dat daarop Burgemeester en Wethouders namens den Gemeenteraad alsnog eene poging hebben aangewend om Gedeputeerde Staten op het door hen genomen besluit te doen terugkomen, maar die poging het gewenscht gevolg niet had, daar Gedeputeerde Staten op 13 April ll. onder nº. 11, 2e afdeeling, verklaarden bij hun besluit van 22 Maart te voren, te persisteeren;

dat de Raad der gemeente Bolsward, van het besluit van Gedeputeerde Staten tot niet-goedkeuring van voormeld Raadsbesluit vervolgens bij Ons in beroep is gekomen bij een adres gedagteekend 4 Mei 1883, den volgenden dag bij Ons Kabinet ingekomen;

Overwegende, dat de aan Ons ingevolge art. 200 der Gemeentewet gevraagde voorziening tegen de weigering van goedkeuring door Gedeputeerde Staten, immers gelijk ze thans plaats vond ten aanzien van 's Raads besluit van 22 Februari ll., geen gevolg kan hebben, vermits de termijn, waaraan bij het aangehaalde wetsartikel het inroepen Onzer voorziening is gebonden, niet is in acht genomen;

dat toch Onze voorziening slechts kan gevraagd worden binnen 30 dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, waarbij de goedkeuring is geweigerd, en het daartoe strekkende besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland de dagteekening draagt van 22 Maart ll., waarvan eerst bij adres van 4 Mei ll., ingekomen 5 Mei ll., beroep is ingesteld;

dat de Gemeenteraad derhalve den door de wet bepaalden termijn om Onze voorziening te vragen ongebruikt heeft laten voorbijgaan, en dit verzuim bij de ondubbelzinnige uitdrukking der wet niet gedekt wordt door de omstandigheid, dat het Gemeentebestuur inmiddels nog te vergeefs getracht heeft Gedeputeerde Staten op

hun besluit te doen terugkomen, vermits hierdoor geen verandering gebracht werd in de dagteekening der eenmaal genomen beslissing;

dat Gedeputeerde Staten bij hun besluit van 13 April ll. dan ook geene nieuwe beslissing gegeven, maar eenvoudig bij de genomen beslissing gepersisteerd hebben, en dat besluit van 13 April ll. buitendien niet als aanvang van eenen nieuwen termijn van beroep kan worden aangenomen, daar op die wijze de termijnsbepaling van art. 200 der Gemeentewet ten allen tijde zou kunnen worden verijdeld;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85):

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Oranje Nassau, den 29 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Mr. W. A. Engelbrecht, te Arnhem, van eene uitspraak van den Commissaris des Konings in Gelderland, betreffende de inschrijving voor de militie van zijn zoon Johannes Frederik.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Bij Z. M. besluit van 25 Mei 1883, n°. 20, werd goedgevonden en verstaan, een adres van Mr. W. A. Engelbrecht, te Arnhem, waarbij hij in beroep kwam van eene uitspraak van den Commissaris des Konings in Gelderland, dd. 6 Febr. 1883, betreffende de inschrijving van zijn zoon Johannes Frederik voor de nationale militie, ter zijde te leggen, als niet voldoende aan art. 8 der wet van 3 Oct. 1843 (*Stbl.* n°. 47).

Genoemde Mr. W. A. Engelbrecht heeft, gelijk hij te kennen geeft, „naar aanleiding „van die beslissing en met opvolging van de daarbij gegeven uitlegging der zegelwet", onder dagteekening van 16 Juni 1883 (bij het Kabinet op 19 d. a. v. ontvangen) hetzelfde adres, dat hij vroeger inzond, maar thans geheel op gezegeld papier geschreven, op nieuw aan Z. M. ingediend.

Daar de inhoud en strekking van het tegenwoordig adres volkomen dezelfde zijn, als van dat, waarover in de openbare zitting dezer Afdeeling van 2 Mei ll. verslag werd uitgebracht, en thans ook geene andere stukken daarbij worden aangetroffen dan die van vroeger bekend zijn, kan thans volstaan worden met eene verwijzing naar den inhoud van het op 2 Mei ll. uitgebracht rapport.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vijf en Twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 22 Augustus 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Az.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris : Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1⁰. van 27 Juni 1883, nº. 15, houdende beschikking op het beroep van *M. A. Jentink, te Bolsward, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener fabriek tot bereiding van zwavelzure ammonia.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 223).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van M. A. Jentink, te Bolsward, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener fabriek tot bereiding van zwavelzure ammonia;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Juli 1883 n°. 41;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 20 Juli 1883, no. 41, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende dat M. A. Jentink, die de betrekking van burgemeester van Bolsward vervult, bij adres van 20 Februari ll., aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft verzocht tot het oprichten eener fabriek tot het bereiden van zwavelzure ammonia op het perceel in die gemeente aan de Stadsstreng, kadastraal sectie B, n°. 1229;

dat het Gemeentebestuur, na bij openbare bekendmaking van 22 Februari ll. dat verzoek ter kennis van het publiek te hebben gebracht, op 7 Maart daaraanvolgende, en dus vroeger dan meergenoemde wet toelaat, heeft besloten, dat verzoek te weigeren, deels om brandgevaar, deels op gronden niet aan die wet ontleend, namelijk op de overweging dat adressants betrekking van burgemeester het onraadzaam maakte, hem de gevraagde toestemming te verleenen;

dat adressant van deze beschikking bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende dat bij de indiening van dit verzoek en de behandeling daarvan door het Dagelijksch Bestuur de bij de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) voorgeschrevene formaliteiten, niet zijn in acht genomen;

dat toch, ook volgens adressants eigen erkentenis, hoewel de kerk aan den Heiligen Martinus gewijd, zich bevindt op minder dan 200 Meter van de voorgenomene inrichting, echter bij het aan Burgemeester en Wethouders gericht verzoek niet is overgelegd, zooals art. 53 van meergenoemde wet vordert, een uittreksel uit de kadastrale liggers, betreffende genoemd perceel;

dat voorts wel door adressant aan het slot van bovengezegd verzoek wordt medegedeeld de overlegging der stukken, bedoeld bij art. 5, sub 1 en 2, doch die mededeeling moeielijk als geheel juist kan beschouwd worden;

dat toch, aangenomen dat de stukken, die aanvankelijk niet bij het appellatoir adres waren gevoegd, maar eerst later als de stukken bij n°. 1 en 2 van genoemd art. 5 bedoeld, aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn toegezonden, dezelfde stukken zijn, die bij adressants verzoek aan het Gemeentebestuur zijn gevoegd geweest, dan nog uit die stukken eensdeels de uit- en inwendige samenstelling der inrichting en toebehooren niet valt op te maken, daar onder meer niets blijkt omtrent de hoogte en omvang van den schoorsteen, evenmin hoe het gebouw voor de inrichting bestemd, zal opgetrokken en gedekt worden, noch op welke plaatsen daar in de deur en eventueel de luchtramen zullen worden aangebracht en welke voorzorgen tot voorkoming van stankverspreiding zullen worden genomen; en anderdeels eene voldoende nauwkeurige beschrijving en opgave, zooals art. 5, sub 1 vordert, niet wordt aangetroffen in het eenige, daarvoor in aanmerking komende stuk, zijnde de woorden gevoegd achter de legenda der teekening van den toestel; „de verwerking „tot zwavelzure ammonia geschiedt door verdamping van het aanwezige water en „het binden van de ammoniacdampen door de zwavelzuur, na reiniging door kalkmelk”, daar daarbij wel in algemeene termen de te volgen werkwijze wordt aangegeven, maar bij eene inrichting als de thans beoogde, die zoo licht gevaarlijk en hinderlijk

kan zijn voor de naburen, meer gedetailleerde opgaven ook omtrent het soort van water waaruit ammonia zal worden gedistilleerd, volstrekt vereischt worden, zal aan de bedoeling der wet van 2 Juni 1875, bescherming van de rechten der omwonenden, voldoende worden beantwoord;

dat toch de wetgever heeft gewild, dat omtrent hetgeen de verzoeker voornemens is te doen, zoo min mogelijk onzekerheid worde gelaten, opdat zoowel door alle verder belanghebbenden, als door het administratief gezag zelf, over de bezwaren, die aan de voorgenomene inrichting mochten verbonden zijn, met deugdelijke kennis van zaken zou kunnen worden geoordeeld, en tevens opdat, bij inwilliging, later de gegevens voorhanden zouden zijn om ten allen tijde op vasten grondslag te kunnen nagaan of de verleende vergunning getrouw wordt nageleefd;

dat het ingediende verzoek dus voor toewijzende of afwijzende beschikking onvatbaar was;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het aangevallen besluit van Burgemeester en Wethouders van Bolsward te verklaren, dat omtrent het verzoek van adressant, zooals het aan het Dagelijksch Bestuur gericht was, door dat bestuur geene beslissing had kunnen genomen worden.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Pyrmont, den 27 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 31 Juli 1883 (*Stbl.* no. 124), *waarbij, met handhaving van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van* 29 *Maart* 1883, *het daartegen ingesteld beroep van J. W. Doorakkers, loteling van de lichting der nationale militie van* 1883 *voor de gemeente Tilburg, ongegrond wordt verklaard.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 180).

De *Staatscourant* van 12 en 13 Augustus 1883, n°. 188, behelst het volgende rapport:

N°. 1015 M.

—

Afd. Militie en Schutterij.

—

Aan den Koning.

's-Gravenhage, 27 Juli 1883.

Het behaagde Uwer Majesteit, om consideratiën en advies in mijne handen te stellen het hierbij teruggaande advies van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, van 11 Juli jl., n°. 34, betreffende het door J. W. Doorakkers, loteling van de lichting der nationale militie van dit jaar voor de gemeente Tilburg, ingesteld beroep van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afd., waarbij hem is te kennen gegeven, dat de door hem ingebrachte bezwaren tegen de uitspraak van den militieraad in het 1ste militiedistrict dier provincie, van 17 Maart te voren, houdende zijne aanwijzing tot den dienst bij de militie, geen punt van onderzoek kunnen uitmaken.

De Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, meent dat art. 98, 1°. der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72) niet van toepassing is op de door appellant bij Gedeputeerde Staten ingediende bezwaren, en dat hem mitsdien, met vernietiging van eerstvermelde uitspraak, alsnog vrijstelling van den dienst bij de militie wegens broederdienst behoort te worden verleend. Het ontwerp van het daartoe strekkend besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. W. Doorakkers te Tilburg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afd., waarbij zijne aanwijzing tot den dienst bij de nationale militie is gehandhaafd;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Juli 1883, n°. 34;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van

Overwegende, dat appellant is de tweede uit een gezin van drie broeders, waarvan de oudste, blijkens extract-stamboek, afgegeven door den kolonel-commandant van het 6e regiment infanterie op 15 Februari 1883, op 5 Mei 1880 is ingedeeld als loteling van de lichting van 1880 uit de gemeente Tilburg, op 17 Juni 1882 zich vrijwillig heeft geëngageerd voor zes jaren en bij voormeld regiment dient, terwijl de jongste den militieplichtigen leeftijd nog niet heeft bereikt;

dat appellant, als loteling van de lichting der nationale militie van dit jaar voor de gemeente Tilburg, bij de loting, dadelijk na het trekken van zijn nummer, overeenkomstig art. 34 der militiewet, als reden van vrijstelling broederdienst heeft opgegeven, waarvan in het lotingsregister aanteekening is gehouden, maar door bijzondere omstandigheden verhinderd was de tot staving der opgegevene reden van vrijstelling gevorderde bewijsstukken bij den militieraad in te zenden;

dat de militieraad hem daarop voor den dienst heeft aangewezen;

dat appellant van deze beschikking, onder toezending der gevorderde bewijsstukken, bij Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in beroep is gekomen, doch dezen, op grond dat hij geene redenen van vrijstelling bij den militieraad inbracht en verzuimde de tot staving daarvan gevorderde bewijsstukken bij den militieraad in te dienen, uit kracht van art. 98, 1⁰., der militiewet, bij resolutie van 29 Maart 1883, aan adressant te kennen gaven, dat de door hem ingediende bezwaren geen punt van onderzoek konden uitmaken;

dat appellant zich daarop tot Ons heeft gewend, met verzoek hem alsnog, met vernietiging der uitspraak van Gedeputeerde Staten, van den dienst vrij te stellen;

Overwegende, dat de wet op de nationale militie met betrekking tot de wijze en den tijd voor het indienen van redenen van vrijstelling slechts ééne enkele bepaling heeft, voorkomende in het 1ste lid van art. 34, volgens welke de bij de loting opgekomen ingeschrevene, dadelijk na het trekken van zijn nummer, de redenen van vrijstelling opgeeft die hij meent te hebben;

dat, moge hierdoor elke andere wijze om eene aanspraak op vrijstelling te doen gelden al niet zijn buitengesloten, het met de wet niet is overeen te brengen, dat op redenen van vrijstelling slechts dan zou zijn te letten, indien ze op eene bij de wet niet bekende wijze zijn ingebracht, en daarentegen daaromtrent geene uitspraak zou moeten worden gedaan, indien ze op de éénige door de wet zelve voorgeschrevene wijze zijn kenbaar gemaakt;

dat niet alleen de bepaling van art. 34, 1ste lid, maar ook het verband van de onderscheidene betrekkelijke voorschriften der wet aanwijst, dat de opgaaf der redenen van vrijstelling bij de loting als eene alleszins voldoende en wettige wijze van indiening dier redenen is aan te merken, daar toch volgens het 3de lid van art. 34 de opgegeven redenen in het lotingsregister moeten worden vermeld en dit lotingsregister bij den militieraad wordt overgebracht, waardoor die raad van de ingediende redenen van vrijstelling op wettige wijze in kennis wordt gesteld, moetende de militieraad immers volgens art. 94 der wet omtrent elken loteling uitspraak doen en deze uitspraak in het lotingsregister worden opgeteekend, — terwijl eindelijk in art. 87 der wet wel melding wordt gemaakt van de verplichting tot het verschijnen voor den militieraad of tot het indienen van de tot staving der redenen van vrijstelling gevorderde bewijsstukken, maar geenszins van die, om de bedoelde redenen alsnog nader afzonderlijk aan den militieraad op te geven, wat trouwens na de bij de loting gedane opgaaf, ook een geheel noodelooze formaliteit zou zijn, in geenen deele passende in het stelsel van den wetgever, die ook volgens art. 88 der wet van hen, die vrijstelling beweren wegens broederdienst of wegens andere redenen, voor wier onderzoek de persoonlijke tegenwoordigheid niet noodzakelijk is, niet vordert om voor den militieraad te verschijnen;

dat alzoo de eisch van Gedeputeerde Staten, dat appellant, behalve op de wijze en den tijd, in het 1ste lid van art. 34 der wet vermeld, ook bij den militieraad de redenen van vrijstelling, die hij meende te hebben, had behooren in te dienen, ten einde daaromtrent eene uitspraak te erlangen, met de duidelijke bepalingen der wet, zoowel op zich zelven als in haar onderling verband genomen, niet is overeen te brengen

dat ook de door Gedeputeerde Staten aangenomen stelling "dat volgens art. 98, "1°., der militiewet geene bezwaren kunnen worden ingebracht tegen eene uitspraak, "waarbij een loteling voor den dienst is aangewezen, zonder dat door hem bij den "militieraad eenige reden van vrijstelling is ingediend", èn op het thans voorhanden geval niet toepasselijk èn buitendien op het punt, waarop het in dezen aankomt, niet geheel juist is, vermits toch de in het lotingsregister als opgegeven vermelde reden van vrijstelling bij den militieraad ter behandeling wordt aangebracht door de overbrenging van dat register bij dien raad, en vermits in art. 98, 1°., der wet niet, gelijk Gedeputeerde Staten stellen, gezegd wordt, dat geene bezwaren kunnen worden ingediend tegen eene uitspraak, waarbij een loteling voor den dienst is aangewezen, "zonder dat door hem *bij den militieraad* eenige reden van vrijstelling is ingediend", maar integendeel, zonder dat de woorden *bij den militieraad* daarin voorkomen, in 't algemeen wordt gezegd "zonder dat door hem eenige reden van vrijstelling was "ingebracht";

en dat appellant niet kan worden aangemerkt zoodanige reden niet te hebben ingebracht, nadat hij haar op de éénige bij de wet voorgeschreven wijze, namelijk bij de loting, dadelijk na het trekken van zijn nummer, behoorlijk had opgegeven, gelijk uit het lotingsregister blijkt;

Overwegende voorts, dat adressant werkelijk verzuimd heeft het betrekkelijke getuigschrift des burgemeesters en het bewijs van werkelijken dienst zijns broeders in te leveren bij den militieraad en die stukken eerst aan Gedeputeerde Staten heeft toegezonden;

dat, gelijk reeds herhaaldelijk door Ons is beslist, het middel van hooger beroep uit zijnen aard de bevoegdheid medebrengt om het bewijs van daadzaken, waarin men in eersten aanleg is te kort geschoten, alsnog te leveren of aan te vullen, en dit ook in 't bijzonder in militiezaken met de bedoeling des wetgevers volkomen strookt;

dat toch wel in een vroeger ontwerp van wet op de nationale militie eene bepaling was opgenomen, dat bij het beoordeelen der bezwaren tegen eene uitspraak van den militieraad geene bewijsstukken mochten worden in aanmerking genomen, die niet aan dien raad waren overgelegd, maar dat die bepaling uit een later ontwerp is weggelaten, nadat in het Voorloopig Verslag van het onderzoek in de afdeelingen der Tweede Kamer de aanmerking was gemaakt, dat men niet inzag, waarom de loteling met opzicht tot het overleggen van bewijsstukken moest worden beperkt, en dat alleen het onderzoek van de geldigheid en deugdelijkheid der bewijsstukken moest in aanmerking komen;

dat dan ook eene bepaling als de zooeven bedoelde, in de wet niet voorkomt, en art. 98 der wet, bepalende tegen welke uitspraken van den militieraad geene bezwaren kunnen worden ingediend, daarbij wel noemt die, waarbij een loteling voor den dienst is aangewezen, zonder dat door hem eenige reden van vrijstelling was ingebracht, maar niet die, waarbij de aanwijzing geschied is ten gevolge van het ontbreken der door de wet gevorderde bewijzen;

dat de militieraad bij gebreke van bewijs den loteling wel is waar voor den dienst moest aanwijzen, maar, nu de gevorderde bewijsstukken door adressant aan Gedeputeerde Staten zijn ingediend, dezen, de stukken in orde bevindende, in

hooger beroep de gevraagde vrijstelling van den dienst hadden moeten uitspreken;

Overwegende eindelijk, dat appellant, nu hij in den door de wet voorgeschreven vorm het bewijs heeft geleverd, dat hij de tweede zoon is uit een gezin van drie broeders, waarvan de jongste den militieplichtigen leeftijd nog niet heeft bereikt en waarvan de andere broeder alsnog in dienst is, recht heeft op vrijstelling van den dienst bij de nationale militie en die vrijstelling hem door Gedeputeerde Staten had moeten zijn verleend;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afd., aan appellant alsnog wegens broederdienst vrijstelling te verleenen van den dienst bij de nationale militie.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Met dit advies kan ik mij niet vereenigen.

Het komt mij voor, dat de Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, ten onrechte geen onderscheid maakt tusschen het bij de loting aan den ambtenaar, te wiens overstaan deze plaats heeft, *opgeven van de redenen van vrijstelling*, welke men meent te hebben, en het *aanvragen van vrijstelling* bij den militieraad, het college bij de wet aangewezen tot het doen van uitspraak omtrent het recht op vrijstelling van lotelingen, die redenen van vrijstelling hebben ingediend.

Het opgeven van de redenen van vrijstelling, welke een loteling meent te hebben, bij de loting (art. 34), bij de naloting (art. 41, juncto art. 34), of bij het verschijnen voor den burgemeester (art. 57) is, naar mijn inzien te recht, steeds aangemerkt als eene, met het oog op het opmaken van later aan den militieraad of aan Gedeputeerde Staten in te leveren bewijsstukken voorgeschreven formaliteit. Immer is begrepen, dat de aanvraag om vrijstelling moet geschieden — zooals trouwens in den aard der zaak ligt — bij het college, met de uitspraak belast, alzoo bij den militieraad zelven, en wel in zijne eerste zitting op het daartoe overeenkomstig art. 25 van Uwer Majesteits besluit van 8 Mei 1862 (*Stbl.* n°. 46) bepaalde tijdstip, of, zoo Gedeputeerde Staten in eerste instantie uitspraak moeten doen, op den dag, door dat college voor de behandeling der zaak bepaald.

Al moge een voorschrift, dat de vrijstelling moet worden gevraagd bij den militieraad, die omtrent het bestaan van het recht op vrijstelling uitspraak moet doen, niet met even zoovele woorden in de wet worden gevonden, toch blijkt genoegzaam, dat dit des wetgevers bedoeling is geweest. Immers volgens de eerste zinsnede van art. 44 moet hij, die nageloot heeft en redenen van vrijstelling meent te hebben, deze, zoo de zittingen van den militieraad zijn afgeloopen, *inbrengen* bij Gedeputeerde Staten. Hieruit volgt, dat, zijn de zittingen van den militieraad nog niet afgeloopen, de redenen van vrijstelling moeten worden *ingebracht* bij laatstgenoemd college, niet-

tegenstaande voor de naloting blijkens art. 41 ook art. 34 geldt. Het is niet aannemelijk, dat de wet ten aanzien van het *inbrengen* van redenen van vrijstelling, alzoo ten aanzien van het aanvragen van vrijstelling, voor den loteling een anderen regel hebbe gewild dan zij voor den naloteling voorschrijft.

Luidens de eerste zinsnede van art. 54 der wet moet elke reden van vrijstelling bestaan op het tijdstip, waarop de vrijstelling wordt "aangevraagd". De wet bezigt hier dit laatste woord, en niet, even als in art. 34, het woord "opgeven". Ook uit deze verschillende woordenkeus blijkt, dat het bij de loting *opgeven* der redenen van vrijstelling die een loteling meent te hebben, niet synoniem is met het *áánvragen* van vrijstelling.

Volgens Uwer Majesteits besluit van 25 December 1873, n°. 28 (*Stbl.* no. 196*a*), is, wat de lotelingen betreft, omtrent wie door den militieraad uitspraak moet worden gedaan, het in de eerste zinsnede van art. 54 der militiewet bedoelde tijdstip de eerste zitting van voormeld college.

In het stelsel van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, zou dit voortaan niet meer voor allen het geval zijn. Voor den één zou dat tijdstip zijn de dag der loting, voor den ander de overeenkomstig art. 25 van Uwer Majesteits besluit van 8 Mei 1862 (*Stbl.* no. 46) bepaalde dag der eerste zitting van den militieraad, al naar gelang belanghebbenden de redenen van vrijstelling hebben opgegeven bij de loting, of die voor 't eerst bij den militieraad hebben ingediend. Zulke ongelijkheid in rechtstoestand behoort niet in het leven te worden geroepen. Wel laat de Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de vraag in het midden, of men ook op andere wijze dan door opgaaf bij de loting, een aanspraak op vrijstelling kan doen gelden, doch deze vraag kan niet dan toestemmend worden beantwoord, omdat de bevoegdheid om vrijstelling te vragen bij het college zelf, dat over het recht op vrijstelling uitspraak moet doen, in den aard van de zaak ligt en daarom niet uitdrukkelijk bij de wet behoefde te worden toegekend.

Met het oog hierop zouden belanghebbenden dus, werd het voorgedragen besluit bekrachtigd, de keuze hebben ten aanzien van het tijdstip, waarop hunne reden van vrijstelling moet bestaan. Dat echter zoodanige keuze niet aan belanghebbenden kan worden overgelaten, maar voor de toepassing der eerste zinsnede van art. 54 een tijdstip moet worden aangenomen, dat voor allen hetzelfde is, behoeft geen betoog. De noodzakelijkheid van dit laatste blijkt ook uit art. 162 der wet.

Door deze beschouwing wordt niet te kort gedaan aan het juiste beginsel, waarop Uwer Majesteits besluiten van 13 November 1871, n°. 22, 9 December 1881, n°. 39, en 2 December 1882, n°. 16, in 's Raads advies aangehaald, rusten, vermits daarbij alleen is beslist, dat zoo belanghebbenden bij den militieraad of bij Gedeputeerde Staten te kort zijn geschoten in het bewijs van het bestaan hebben, op het in art. 54, eerste zinsnede, bedoelde tijdstip, van hunne, te bekwamer tijd ingebrachte redenen van vrijstelling, zij dit bewijs in hooger beroep, ook bij Uwe Majesteit, nog kunnen leveren of aanvullen.

Voor den loteling J. W. Doorakkers is echter te bekwamer tijd, d. i. in de eerste zitting van den militieraad op den overeenkomstig art. 25 van Uwer Majesteits besluit van 8 Mei 1862 (*Stbl.* n°. 46) bepaalden dag, geene reden van vrijstelling

ingebracht; zoodat, vermits, volgens art. 98, 1°., der wet, in dat geval geene bezwaren kunnen worden ingediend tegen de uitspraak van den militieraad, de vraag, of de loteling al dan niet recht had op vrijstelling van den militiedienst, geen punt van onderzoek en beslissing kan uitmaken noch bij Gedeputeerde Staten, noch bij Uwe Majesteit.

Op deze gronden meen ik Uwer Majesteit in overweging te moeten geven, de door den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, voorgedragen uitspraak niet te bekrachtigen, maar, in plaats daarvan, de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant te handhaven en daartoe het besluit te nemen, waarvan het ontwerp hierbij eerbiedig aan Hoogst Dezelve wordt aangeboden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

(Staatsblad n°. 124.) *BESLUIT van den* 31*sten Juli* 1883, *waarbij, met handhaving van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van* 29 *Maart* 1883, *het daartegen ingesteld beroep van* J. W. Doorakkers, *loteling van de lichting der nationale militie van* 1883 *voor de gemeente* Tilburg, *ongegrond wordt verklaard.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. W. Doorakkers, te Tilburg, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afdeeling, waarbij hem is te kennen gegeven, dat de door hem ingebrachte bezwaren tegen de uitspraak van den militieraad in het 1ste militie-district dier provincie, van 17 Maart te voren, houdende zijne aanwijzing tot den dienst bij de militie, geen punt van onderzoek kunnen uitmaken;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 Juli 1883 n°. 34;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Juli 1883, n°. 1015, afd. Militie en Schutterijen;

Overwegende, dat appellant, loteling van de lichting der nationale militie van dit jaar voor de gemeente Tilburg, bij de loting, dadelijk na het trekken van zijn nummer, overeenkomstig art. 34 der wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72), aan den militie-commissaris als reden van vrijstelling broederdienst heeft opgegeven, waarvan in het lotingsregister aanteekening is gehouden;

dat hij echter op het daartoe, overeenkomstig art. 25 van Ons besluit van 8 Mei 1862 (*Stbl.* n°. 46), bepaalde tijdstip in de eerste zitting van den militieraad geen reden van vrijstelling bij dat college heeft ingebracht, en evenmin aan den militieraad eenige bewijsstukken heeft ingeleverd;

dat hij dien ten gevolge door voormeld college in zijne zitting van 17 Maart ll. tot den dienst bij de militie is aangewezen;

dat hij tegen deze uitspraak, met overlegging van bewijsstukken tot staving van de gegrondheid der door hem bij de loting opgegeven reden van vrijstelling, bezwaar heeft ingediend bij Gedeputeerde Staten, met verzoek om alsnog van den militiedienst te worden vrijgesteld wegens broederdienst;

dat Gedeputeerde Staten hem evenwel bij bovenvermelde uitspraak hebben te kennen gegeven, dat die bezwaren geen punt van onderzoek kunnen uitmaken, omdat hij de reden, welke hij had tot vrijstelling wegens broederdienst, niet bij den militieraad heeft ingebracht en ook verzuimd heeft de tot staving dier reden van vrijstelling gevorderde bewijsstukken bij dat college in te dienen;

Overwegende, dat deze uitspraak van Gedeputeerde Staten in overeenstemming is met art. 98, 1°., der aangehaalde wet, bepalende, dat geene bezwaren kunnen worden ingediend tegen eene uitspraak, waarbij een loteling voor den dienst is aangewezen, zonder dat door hem eenige reden van vrijstelling was ingebracht;

dat toch het, overeenkomstig art. 34 van voormelde wet, bij de loting opgeven van de redenen van vrijstelling, die een loteling meent te hebben, niet, zooals appellant beweert, aangemerkt kan worden als het indienen of inbrengen der redenen van vrijstelling bij het college, dat omtrent het bestaan van het recht op vrijstelling uitspraak moet doen, en mitsdien als het aanvragen van vrijstelling bij dat college;

Gezien de wet van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 29 Maart 1883, G, n°. 132, 3e afdeeling, het daartegen door adressant ingestelde beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* en tegelijk met het rapport van Onzen genoemden Minister in de *Staatscourant* zal worden geplaatst.

Oranje-Nassau, den 31 Juli 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Uitgegeven den *twaalfden* Augustus 1883.
De Minister van Justitie,
DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Aan de orde is:

II. het beroep van *G. J. Breukman, te Aalst, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, omtrent het onderhoud der Lingekade ten laste van alle geërfden van den dorpspolder Aalst.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij de Afdeeling van den R. v. S. voor de G. v. B., de overweging aanhangig gemaakt van een adres aan Z. M. gericht door G. J. Breukman, te Aalst, naar aanleiding van een besluit van Gedep. Staten van Gelderland, dd. 9 Jan. 1883, n⁰. 132, betreffende het onderhoud der Lingekade, ten laste van alle geërfden van den dorpspolder Aalst.

De feiten, die ten dezen in aanmerking komen, zijn in hoofdzaak de volgende:

Door den geërfden dag van den polder Aalst, werd op 24 Maart 1880 met 24 tegen 22 stemmen besloten, dat de polder de kosten van het onderhoud der Lingekade zal dragen. Over dat besluit beklaagde G. J. Breukman zich bij Gedep. Staten, die daarop den 9 Jan. 1883 aan den adressant te kennen gaven, dat aan zijn beklag geen gevolg kan worden gegeven, omdat het besluit van den geërfden dag op wettige wijze is genomen, de goedkeuring van Gedep. Staten daarop niet door het rivierpolderreglement van 1856 werd gevorderd en hunnerzijds geene termen zijn gevonden om het besluit te schorsen en aan de Staten ter vernietiging voor te dragen.

Adressant, Breukman, wendde zich daarop in dato 7 Juli ll. (bij het Kabinet den volgenden dag ingekomen) tot Z. M.

In zijn adres geeft hij te kennen, dat het geërfden dagsbesluit, hetwelk steeds is en wordt ten uitvoer gelegd, zeer onbillijk lasten oplegt, voor vele geërfden van geen belang. De kade, die het betreft, werd vroeger door de aangelande eigenaren onderhouden, en te recht. Zij kan slechts het lagere gedeelte des polders voor overstrooming beveiligen, en een aanzienlijk deel des polders ligt er buiten. Voor zooverre bekend, heeft geen der aangelanden ooit om verlichting van 't onderhoud der kade gevraagd. Niettemin begon het polderbestuur voor 1875 reeds eigenmachtig de kade ten laste van alle geërfden des polders te doen herstellen, tegen den zin zelfs van sommige aangelanden, waarop aan het polderbestuur was voorgesteld, wel de kade te doen herstellen, maar de kosten dan over de eigenaren-aangelanden om te slaan, waarin echter niet was gestreden. Integendeel: in weerwil de kade niet, gelijk de bandijk, die echter steeds ten laste van onderhoudsplichtigen blijft, van algemeen belang is, maar daarvan nagenoeg niemand anders genot heeft dan de aangelanden-eigenaar, die, door haar te beweiden, juist zelf oorzaak is dat de kade op de afscheidingen telken jare door het vee wordt afgeloopen en steeds herstelling behoeft, — heeft het polderbestuur voorgesteld en de geërfde dag besloten, de kosten van het onderhoud der kade ten laste van alle geërfden des polders te brengen. Adressant geeft eindelijk te kennen, dat het hem steeds is voorgekomen dat art. 111 van het rivierpolderreglement van 1857 en 144 van dat van 1880 geschreven zijn, om te waken tegen misbruik van macht, en, hoewel hier niet van toepassing, er toch aanleiding is om aan te nemen, dat hoogere besturen daar zijn om in voorkomende gevallen de minderheid tegen de meerderheid in bescherming te nemen; waarom hij van Z. M. verzoekt de vernietiging van het bovengenoemde geërfden dagsbesluit.

Gedep. Staten van Gelderland, op dit adres gehoord, geven als hun gevoelen te kennen, dat het blijkbaar adressants bedoeling is, krachtens het eerste lid van art. 10

van het reglement, bij Z. M. in beroep te komen van hun besluit van 9 Jan. ll., n⁰. 132, daar onder dagteekening van 8 Jan. ll., door Breukman aan hen de kennisgeving is gedaan, bedoeld in het 2e lid van genoemd artikel. Zij rekenen den adressant niet-ontvankelijk in zijn beroep, omdat hij den termijn, bepaald in gemeld art. 10, ongebruikt heeft laten voorbijgaan, en zij meenen daarom zich van verdere behandeling van zijn adres te kunnen onthouden.

Nadat deze zaak bij de Afd. is aangebracht, werd van adressant nog eene memorie ontvangen tot nadere toelichting van zijn beroep, met onderscheidene bijlagen. Na het hierboven vermelde, worde daaromtrent nog gerelateerd:

dat uit een overgelegd afschrift der aanteekeningen van het verhandelde in den polder Aalst op 8 Nov. 1882 blijkt, dat het werk der herstelling van de kade vroeger wellicht door 't polderbestuur gedaan is om reden het dan beter en goedkooper voor den polder uitkwam, dan indien het overgelaten werd aan de aangelanden, die het werk meestal zoo gebrekkig deden, dat het water over of door de kade heenliep, waardoor de polder in groote kosten geraakte;

en dat door adressant wordt overgelegd eene verklaring van Jan Dirk de Haas, wonende te Aalst, handelende voor zich en zijne moeder de wed. Gerrit de Haas en verdere mede-eigenaren, inhoudende, dat de Lingekade van ouds door hen alle aangelanden moest worden onderhouden, dat door het polderbestuur hun nooit is voorgesteld of gevraagd, die verplichting voor den polder over te nemen, dat evenmin door hen om ontheffing dier verplichting is verzocht en dat zij als verzet tegen dezen maatregel steeds zijn blijven voortgaan de kade in goeden staat te onderhouden.

De belanghebbende BREUKMAN is zelf verschenen. Hij heeft bij het uitgebracht verslag niets te voegen, maar beantwoordt eene hem door den Staatsraad SMIDT gedane vraag.

III. het beroep van *A. Starink en J. E. Gustenhoven, te Doesburg, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. H. Schmitt vergunning is verleend tot oprichting van een stoomwerktuig tot het drijven van een korenmolen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging, werd bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 18 Juli 1883, n⁰. 56, H. en N., aangebracht een beroep van A. Starink en J. E. Gustenhoven, te Doesburg, van een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. H. Schmitt vergunning is verleend tot het oprichten van een stoomwerktuig tot het drijven van een korenmolen.

Bij adres van 20 Maart 1883 verzocht J. H. Schmitt, koopman en winkelier te Doesburg, aan den Raad dier gemeente vergunning tot het oprichten van een stoommeelmolen op de perceelen, kadastraal bekend sectie C, nis. 1145 en 1146, en om daarin te mogen plaatsen eene stoommachine met liggenden ketel tot het drijven van twee paar maalsteenen in afzonderlijk vertrek.

Bij dit adres waren gevoegd de bij art. 5 der wet van 2 Juni 1875 bedoelde stukken. Uit de daartoe behoorende beschrijving blijkt, dat één lokaal aan de straat gelegen, zal dienen voor bergplaats waarboven graanzolder, een tweede lokaal tot plaatsing der twee paar maalsteenen op een onderslag of zolder met trap, welke steenen bewogen zullen worden door eene in een derde lokaal staande stoommachine van zeven paardenkracht, gedreven door eenen daarvan afzonderlijk liggenden stoomketel van 8½ paardenkracht. Het gebouw grenst aan de voorzijde aan de straat, aan de achterzijde aan des verzoekers tuin, rechts aan eene schuur in gebruik bij Tempelaar, links aan eene smederij, in gebruik bij A. Adams. Uit de overgelegde extracten uit de kadastrale leggers blijkt, dat binnen den kring van 200 M. van de voorgenomen inrichting gelegen zijn: de kerk van den Heiligen Martinus, het gemeentelijk ziekenhuis, eene kerk en school, behoorende bij het gasthuis van Doesburg, de school van den instituteur Mans, een perceel, toebehoorende aan het R. C. Parochiaal Kerkbestuur en de kerk der Israëlietische gemeente aldaar.

Op de vergadering ingevolge art. 7 der wet belegd, zijn door twee naburen bezwaren ingebracht, n.l. door A. Starink, eigenaar van eene aangrenzende hooischuur, ook tot verblijf van vee dienende, gedekt met losse pannen en van een daarbij gelegen pakhuis van hooi, hout en steenkolen, die brandgevaar duchtte en het onbruikbaar worden van het achter zijn huis gelegen bleekveld door het neervallen van roet. Hij vreesde voorts het gedruisch dat het grutten zou veroorzaken, en door J. E. Gustenhoven, die ten gevolge der nabijheid van meerdere hooizolders eveneens brandgevaar duchtte.

Door Burg. en Weth. is op 24 April 1883, op grond dat de ingebrachte bezwaren deels ongegrond, deels door het opleggen van voorwaarden uit den weg te ruimen zijn, aan adressant toegestaan het oprichten van eenen stoomkorenmolen van zeven paardenkracht in de perceelen, kadastraal bekend C, nis. 1145, 1147, onder voorwaarden, „dat 1o. het gebouw moet worden voorzien van een steenen schoorsteen, opgemetseld „ter hoogte van 16 M. boven den beganen grond, waarop geplaatst een vonkenvanger „en 2o. als brandstof niets anders gebezigd worde dan steenkolen”.

Van deze beschikking hebben A. Starink en J. E. Gustenhoven bij adres, aan 's Konings Kabinet den 5 Mei ll. ingekomen, beroep ingesteld. Zij herhalen de vroeger reeds geopperde bezwaren tegen de voorgenomen oprichting in het dichtst bebouwd gedeelte der gemeente, bovenal de vrees voor brandgevaar. Behalve verhooging van assurantie-premie, vreest voorts Starink dat hij voor zijne bovenwoning, tot dusver verhuurd, geen huurders zal vinden, omdat ten gevolge van den rook der fabriek, de vensters aldaar steeds gesloten zullen moeten zijn; — eindelijk wijst hij op den last van rook en roet voor te bleeken gelegde goederen.

Van dit beroep is door appellant, ter voldoening aan art. 15 der wet, kennis gegeven aan het Gemeentebestuur, dat daarvan openbare mededeeling deed.

Het Gemeentebestuur, door Gedep. Staten over dit adres gehoord, beweert dat voor brandgevaar weinig vrees bestaat, dewijl de afgewerkte stoom niet zooals bij vele andere machines door den schoorsteen, maar door een afzonderlijk staande pijp gaat.

Gedep. Staten hoorden voorts den Provincialen Ingenieur, die mededeelde dat de fabriek reeds in aanbouw is en wel op de perceelen 1145/47 en een gedeelte van

perceel 1749. — Hij schrijft vervolgens onder overlegging eener daarbij overgelegde situatieteekening:

„Voorts wenscht men de fabriek geheel in te sluiten binnen een rondgaanden één steens muur, zooals met een roode lijn op bijgaand kaartje is aangeduid. Zij wordt dus vrij van de nevenstaande gebouwen gesteld en directe beweging of schudding daardoor voorkomen. De fabriek zal bestaan uit eene verdieping, hoog ongeveer 3.5 M. met een zolder daarboven. Het voornemen bestaat, den schoorsteen te bouwen op perceel n^{0}. 1749, tegen den oostelijken buitenmuur der fabriek, aan het noordeinde daarvan en dus nabij perceel n^{0}. 1322. De stoomcylinder en de ketel zijn liggende machines, de laatstgenoemde heeft eene lengte van 1.50 M., bij eene wijdte van 1.05 M. in middellijn.

Adressant bewoont perceel n^{0}. 1749 en heeft daarin eene kruideniersaffaire.

Adressant Starink is eigenaar van perceel n°. 1321, bestaande uit herberg en logement, het is gedeeltelijk door hem bewoond en een gedeelte der bovenverdieping is verhuurd.

Zijn perceel n^{0}. 1322 is eene schuur, dienende tot stalling voor vee en tot berging van hooi. Daarin is een stookketel met een schoorsteen buitendaks van gebakken aarden potten. De nok is ongeveer 8 M. boven den grond.

Zijn perceel n°. 1748 is een schuur met zolders, dienende tot berging van rijtuigen, hooi, stroo, meubelen, schors en steenkolen. Adressant is mede koopman in steenkolen, welke tevens gedeeltelijk open en bloot op het open erf achter dit perceel en daaraan behoorende liggen. Genoemde schuren zijn met pannen gedekt, doch niet gedokt noch aangestreken.

De perceelen van den adressant Gustenhoven bestaan uit de woning van den adressant, perceel n°. 822, waarin eene kruideniersaffaire wordt uitgeoefend, en eene schuur perceel n^{0}. 1561, waarvan de benedenverdieping voor een deel als woning is verhuurd en voor het overige deel wordt gebruikt tot pakhuis en graanzolder. De perceelen nos. 1416 en 1417, mede van adressant, zijn te ver afgelegen om in aanmerking te komen.

Het perceel benoorden tegen perceel n^{0}. 1145 grenzende, bevat beneden eene stalling en bovenzolder tot berging van hooi en stroo. Dit gebouw is tot aan den nok ongeveer 12 M. hoog. Het perceel daarnaast en onder hetzelfde dak is beneden bewoond, en dient boven tot berging van hooi en stroo. Geen dezer daken is gedokt of aangestreken.

Zuidelijk tegen perceel n^{0}. 1147 is eene smederij, wier eigenaar westelijk van perceel n^{0}. 1749 woont. Naast het perceel van Gustenhoven is eene broodbakkerij.

Het komt mij voor dat de bezwaren door adressant in het adres geopperd, over het algemeen gegrond zijn en dat, bij onverhoopten brand in de fabriek, het gevaar voor de aangrenzende perceelen, wegens het gebruik daarvan als bergplaatsen van hooi en stroo enz., zeer groot is. Nogthans meen ik niet tot intrekking der verleende vergunning te moeten adviseeren, maar in overweging te mogen geven om, ter tegemoetkoming aan de bezwaren van adressanten, bij de door het Gemeentebestuur gestelde voorwaarden nog de volgende bepalingen te voegen:

a. dat de schoorsteen minstens 1 M. hooger dan in de vergunning is bepaald, dus

tot minstens 17 M. boven den beganen grond, en zooveel mogelijk aan het zuideinde van den oostelijken buitenmuur der fabriek gebouwd moet worden;

b. dat op den schoorsteen een ijzeren koof bevestigd en in goeden staat onderhouden moet worden, waarvan de tusschenruimten niet grooter zijn dan 2 cM.;

c. dat een rookverslinder achter den vuurhaard aangebracht en voortdurend gebruikt moet worden;

d. dat het vertrek waarin stoomketel en stookplaats komen, met steenen bevloerd en de naar het vertrek leidende toegangen van ijzeren deuren of van deuren met ijzer beslagen, voorzien moeten worden;

e. dat tusschen den bovenkant van den ketel en de zoldering eene ruime opening gelaten moet worden, zoodanig dat de machinist of stoker over den ketel heenzien en de daarop geplaatste toestellen, als veiligheidskleppen enz., gemakkelijk bereiken kan;

f. dat de bovenkant van den ketel helder verlicht moet zijn;

g. dat de zoldering boven den ketel en de stookplaats moet bestaan uit ijzeren blokjes en trogwulven;

h. dat de pannen tot dekking der fabriek met kalk moeten worden aangestreken;

i. dat de afgewerkte stoom niet op zij uit, noch door den schoorsteen, maar door eene afzonderlijke pijp, te lood op tot boven den nok der fabriek, afgevoerd moet worden;

k. dat niet voor zonsopgang of na zonsondergang mag gewerkt worden;

l. dat de concessionaris zich aan zoodanige verplichtingen moet onderwerpen, als later blijken mochten in het belang eener goede politie noodig te zijn, en

m. dat de inrichting niet in gebruik mag worden gesteld, alvorens eene opname van Gemeentewege heeft plaats gehad en daarvan een bewijs van goedkeuring is afgegeven, alles onverminderd de verplichtingen, overeenkomstig art. 1 van het Koninklijk besluit van 24 Sept. 1869 (*Stbl.* n°. 154), om van den stoomketel geen gebruik te maken, dan nadat daartoe door den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning zal zijn verleend. Gedep. Staten adviseeren tot het handhaven der vergunning maar onder de voorwaarden door den Provincialen Ingenieur voorgesteld.

Bij 's Konings besluit van 1 Aug. ll., n°. 17, is de nieuw te nemen beslissing verdaagd.

Nadat dit beroep bij de Afdeeling was aangebracht, zijn bij haar ingekomen:

1o. eene machtiging van Schmitt op Mr. A. J. W. van Royen;

2o. van adressanten een drietal verklaringen van agenten van assurantie-maatschappijen, houdende dat door de voorgenomene inrichting hunne verschuldigde premiën zullen stijgen. Voorts wordt door hen beweerd dat eene commissie van deskundigen door het Gemeentebestuur benoemd, om op Schutt's aanvrage te adviseeren, tot niet toestaan concludeerde, op grond van brandgevaar, en eindelijk nog door A. Starink te kennen gegeven dat, nu de fabriek bijna geheel voltooid is, blijkt dat de machinekamer onmiddellijk grenst aan zijne hooischuur met veestalling.

Bij deze stukken is gevoegd eene verklaring van J. Gudde, inhoudende dat hij als nabuur zich vereenigt met de door appellanten ingebrachte bezwaren

De belanghebbende J. E. Gustenhoven licht het beroep nader toe, ook als gemachtigde van A. Starink. Zijne bezwaren betreffen hoofdzakelijk de plaats waar het stoomwerktuig zal worden opgericht, die hij, met het oog op het brandgevaar dat te duchten is, ongeschikt oordeelt.

Als gemachtigde van J. H. Schmidt treedt op Mr. A. J. W. VAN ROIJEN, advocaat te 's Gravenhage, die tracht aan te toonen dat het brandgevaar zeer gering zal zijn en niet in aanmerking mag genomen worden voor eene weigering der vergunning. Hij bespreekt voorts de nadere voorwaarden door den Provincialen Ingenieur van den Waterstaat gesteld, waarvan enkelen hem voorkomen met eene weigering gelijk te staan. Spreker hoopt dat zij niet in het advies der Afdeeling zullen worden opgenomen, dan nadat een grondig onderzoek omtrent de noodzakelijkheid er van, zal zijn ingesteld.

Eenige vragen van de Staatsraden DE VRIES, SMIDT en VERNIERS VAN DER LOEFF worden daarna nog beantwoord door de belanghebbenden Gustenhoven en Schmidt, zoomede door den gemachtigde van laatstgenoemden.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zes en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 5 *September* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 7 Augustus 1883, n°. 14, houdende beschikking op het beroep van *C. Ter Beek te Amsterdam, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van eene varkensslachterij in de Haarlemmerstraat no.* 130 *aldaar.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 244).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van C. Ter Beek te Amsterdam, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van eene varkensslachterij in de Haarlemmerstraat no 130 aldaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 25 Juli 1883 n°. 44;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 3 Augustus 1883, n°. 38, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat bij adres in duplo van Februari 1883, zonder nadere dagteekening, J. H. Sanders Jz., timmerman, per order van C. Ter Beek, varkensslachter, wonende te Amsterdam, Haarlemmerstraat 132, zich wendde tot het Gemeentebestuur aldaar, met verzoek aan genoemden C. Ter Beek vergunning te verleenen zijne in n°. 132 bestaande slachterij te verplaatsen naar het perceel in dezelfde straat n°. 130;

dat op de vergadering de commodo et incommodo ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) niemand anders dan appellant verscheen, doch daarbij een bezwaarschrift inkwam van het Katholiek Parochiaal Kerkbestuur O. L. V. Onbevlekte Ontvangenis, hetwelk van de voorgenomene inrichting hinder van ernstigen aard door luchtbederf als anderszins vreesde voor zijne in de onmiddellijke nabijheid gelegen school of scholen;

dat Burgemeester en Wethouders bij beschikking van 10 Maart 1883, n°. 19756/9008 P. W. op grond dat geene gelegenheid bestaat om het verbruikte slachtwater langs regelmatigen weg af te voeren, de gevraagde vergunning weigerden;

dat C. Ter Beek bij tijdig ingediend adres tegen deze beschikking Onze voorziening heeft ingeroepen, verzoekende hij, dat het besluit vernietigd en hem alsnog, zij het voorwaardelijk, de gevraagde vergunning verleend worde;

Overwegende, dat volgens art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) bij het verzoek om vergunning moeten worden overgelegd eene nauwkeurige beschrijving in dubbel van de plaats waar de inrichting zal worden gesteld, en eene opgave van hetgeen in de inrichting zal worden verricht;

dat dit voorschrift beoogt niet alleen de beoordeeling van het verzoek mogelijk te maken, maar in verband met art. 9 der wet, hetwelk de aanhechting van dit stuk aan de vergunning gebiedt, tevens dient om, wanneer het verzoek is toegestaan, te kunnen nagaan, of de werkzaamheden worden uitgeoefend op de wijze en binnen de perken bij de vergunning aangegeven;

dat derhalve het voorschrift van art. 5 stiptelijk behoort te worden nageleefd;

Overwegende:

dat, behalve de omstandigheid, dat het verzoek aan Burgemeester en Wethouders niet door den aanvrager persoonlijk is onderteekend, maar namens den aanvrager door eenen derde, de timmerman Sanders, gezegd adres niet vergezeld was van de nauwkeurige beschrijving en opgave hierboven bedoeld;

dat dientengevolge niet slechts onzekerheid blijft bestaan omtrent de wijze, waarop het slachtwater zoowel buiten- als binnen 's huis zal worden afgevoerd, maar ook omtrent hetgeen de aanvrager in zijne inrichting wenscht te verrichten;

dat volgens het oorspronkelijk adres en de bij dat adres overgelegde teekening in de inrichting zullen worden gesteld een kookketel, zoutbak en rookkast, en dat daaruit zou kunnen worden afgeleid, dat adressant behalve eene slachterij, ook eene andere der in art. 2 sub X van de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) genoemde inrichtingen, namelijk eene rookerij en zouterij van dierlijke stoffen, in perceel 130

zou mogen vestigen, terwijl daarentegen in de beschikking van Burgemeester en Wethouders, waarbij het verzoek werd geweigerd, en in de daaraan voorafgegane en daarop gevolgde bekendmakingen, evenals in het door adressant aan Ons gericht verzoek, slechts van eene varkensslachterij of de verplaatsing eener varkensslachterij sprake is;

dat dus alleen door eene nauwkeurige beschrijving volgens art 5 der wet van 2 Juni 1875 kan blijken, wat in de inrichting zal worden verricht, en elk misverstand worden voorkomen;

dat onder deze omstandigheden Burgemeester en Wethouders op het verzoek, zooals het zonder voldoende overlegging der bij de wet vereischte stukken is gedaan, niet hadden behooren te beschikken;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging der beschikking van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, van 10 Maart 1883, n°. 19756/9008 P. W., te verklaren, dat omtrent het verzoek van adressant, zooals het is gedaan, geene beslissing had kunnen worden genomen.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Oranje-Nassau, den 7 Augustus 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 14 Augustus 1883, n°. 18, houdende beslissing in het *geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Leendert Hoekstra.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 97).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van den armen krankzinnige Leendert Hoekstra;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 25 Juli 1883, n°. 19;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Augustus 1883, n°. 3358, Afd. B. B.;

Overwegende, dat Leendert Hoekstra, geboren te Bolsward den 17 November 1855, op 23 October 1882 is opgenomen in het gesticht voor behoeftige krankzinnigen te Franeker, krachtens machtiging van den President der Arrondissements-Rechtbank te Leeuwarden van 9 October bevorens;

dat de Besturen der gemeenten Wijmbritseradeel en Sneek, deswege gevraagd, zich niet verplicht rekenen de kosten zijner verpleging voor rekening hunner gemeente te nemen, en dat Gedeputeerde Staten van Friesland van oordeel zijn, dat voor genoemden krankzinnige geene woonplaats binnen het Rijk is te vinden, op grond dat hij behoort tot eene in een schip wonende, steeds rondzwervende familie, die, gelijk zoovele andere in die provincie, nu hier dan elders vaart of ligt, zonder eenig duurzaam verblijf in ééne gemeente te hebben;

dat uit het ingestelde onderzoek en uit de verklaringen van Ale of Ale Franzes Hoekstra, vader van genoemden krankzinnige, die door den kantonrechter te Sneek onder eede is gehoord, gebleken is, dat de zoon Leendert steeds, ook na zijne meerderjarigheid, aan boord bij zijnen vader heeft gewoond in diens schip, hetwelk aan hem en zijn gezin voortdurend tot woning diende; dat de vader met diens gezin wel is waar tijdens de volkstelling 1879/1880 verblijf hield in eene kamer in een der dorpen van de gemeente Wijmbritseradeel, waarin hij tijdelijk was gehuisvest, daar zijn woonschip destijds in reparatie was, geschiedende die herstelling voor rekening van armvoogden van Scharnegoutum, welke aan het gezin tevens van wege den gebrekkigen toestand van het hoofd des gezins onderstand verleenden; maar dat nà een verblijf van ongeveer dertien weken, toen het schip hersteld was, bedoeld gezin in het schip weder is gaan wonen en varen, en zich eerst korten tijd te Sneek, daarna te Stiens, gemeente Leeuwarderadeel en vervolgens te Bolsward, wederom te Sneek en te Pingjum en Arum, beiden in de gemeenten Wonseradeel, ophield, in den winter van 1881/1882 gedurende een week te IJsbrechtum, gemeente Wijmbritseradeel, vertoefde, vervolgens Leeuwarden, Wons en Pingjum, beiden gemeente Wonseradeel, bezocht, daarna met het schip eene ligplaats had in de vaart naast den nieuwen puinweg tusschen Scharnegoutum en Goënga, ten slotte naar Sneek vertrok en in de Franekervaart ging liggen, waar de vader door eenigen handel en door aan hem uitgereikte aalmoezen in het onderhoud van hem en zijn gezin voorzag en waar de krankzinnigheid van zijnen zoon van dien aard was geworden, dat diens overbrenging naar een gesticht noodzakelijk werd; terwijl later, in den winter van 1882/1883, de vader met zijn schip bevonden is te Leeuwarden zich op te houden;

dat door vorenstaande feiten de bewering, dat de krankzinnige Leendert Hoekstra behoort tot eene familie, die steeds is rondvarende en rondzwervende, volkomen wordt bevestigd en tegenover die feiten geen gewicht kan worden gehecht aan de omstandigheid, dat de vader, Ale Hoekstra, zonder ook toen eene bekende woonplaats te hebben, bij de laatste volkstelling in de gemeente Wijmbritseradeel vertoevende, aldaar is geteld en tengevolge daarvan in die gemeente ook in het bevolkingsregister is

ingeschreven, daar die telling en inschrijving op zich zelven geenerlei bewijs opleveren van het hebben van zijne woonplaats te Wijmbritseradeel, hetgeen evenmin is af te leiden uit de omstandigheid, dat een andere zoon van genoemden Ale Hoekstra vóór twee jaren in de gemeente Wijmbritseradeel voor de nationale militie heeft geloot, daar diens inschrijving voor de militie het gevolg daarvan schijnt te zijn geweest, dat hij alstoen in genoemde gemeente alsnog in het bevolkingsregister stond ingeschreven;

dat bij gebreke van afdoende feiten of omstandigheden, waaruit is af te leiden dat Ale Hoekstra in eene bepaalde gemeente woonplaats had, derhalve moet worden aangenomen dat hij behoort tot die schippers, die, steeds in hun schip wonende, daarmede voortdurend een zwervend leven leiden, en dat dus ook zijn zoon Leendert, die steeds bij hem aan boord verblijf hield, niet kan geacht worden in eenige gemeente woonplaats gehad te hebben, toen zijne opneming in een krankzinnigengesticht noodig werd;

Gezien de wet van 28 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 100), zooals zij gewijzigd is bij de wet van 1 Juni 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat de kosten der overbrenging naar- en der verpleging van Leendert Hoekstra in het gesticht voor behoeftige krankzinnigen te Franeker zullen worden gekweten uit 's Rijks kas, uit de fondsen, voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

Oranje-Nassau 14 Augustus 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

30. van 19 Augustus 1883, n°. 27, houdende beschikking op het beroep van *den Gemeenteraad van Montfoort, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, van* 29 *Maart* 1883, *n°.* 20, *waarbij goedkeuring is onthouden aan een Raadsbesluit van* 12 *Februari te voren tot vermindering van den omvang van het onderwijs op de openbare lagere school in de genoemde gemeente, met het onderwijs in de gymnastiek.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 266).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, van den gemeenteraad van Montfoort, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht, van 29 Maart 1883, n°. 20, waarbij goedkeuring is onthouden aan een Raadsbesluit van 12 Februari te voren tot vermindering van den omvang van het onderwijs op de openbare lagere school in genoemde gemeente met het onderwijs in de gymnastiek;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 8 Augustus 1883, n°. 46;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 16 Augustus 1883, n°. 3018, Afdeeling Onderwijs;

Overwegende, dat, nadat met toepassing van art. 36 der wet op het lager onderwijs van 13 Augustus 1857 (*Stbl.* no. 103) eene nieuwe openbare school voor lager onderwijs te Montfoort was tot stand gekomen, en daarbij een lokaal voor gymnastiek-onderwijs, met al de daartoe noodige hulpmiddelen was ingericht, de Raad dier gemeente op 26 November 1880 besloot dat buiten de verplichte leervakken aan die school onderwijs zou worden gegeven in de Fransche en Duitsche taal zoomede in de gymnastiek;

dat toen nu ten vorigen jare bij eene verandering in het onderwijzend personeel de eenige onderwijzer die eene acte bezat voor gymnastiek was vervangen door een onderwijzer niet voorzien van zoodanige acte, Gedeputeerde Staten van Utrecht het Gemeentebestuur er op hebben gewezen dat alsnog in het onderwijs in de gymnastiek op behoorlijke wijze moest worden voorzien;

dat de gemeenteraad echter, in steê van daaraan gevolg te geven, goedgevonden heeft in zijne vergadering van 12 Februari 1883 zijn besluit van 26 November 1880, voor zoover daarbij was besloten tot het verstrekken van onderwijs in de gymnastiek, in te trekken, onder opdracht aan Burgemeester en Wethouders om, tenzij daardoor het onderwijs in de Duitsche en Fransche taal zou worden belemmerd, bij de eerstvolgende vacature als onderwijzer het bezit eener acte voor gymnastiek verplichtend te stellen;

dat Gedeputeerde Staten van Utrecht, nadat het schooltoezicht met kracht op het behoud van het onderwijs in de gymnastiek had aangedrongen, bij Resolutie van 29 Maart 1883 aan voorbedoeld Raadsbesluit van 12 Februari 1883 hunne goedkeuring hebben onthouden als niet strookende met de belangen van het openbaar lager onderwijs in die gemeente, nu daar ter plaatse de voor dat onderwijs noodige localiteit en hulpmiddelen voorhanden zijn, en een vrij belangrijk aantal kinderen het onderwijs in de gymnastiek in dit leervak tot dusver volgde;

dat de gemeenteraad, van die Resolutie bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat het onderwijs in de gymnastiek niet is een verplicht leervak, doch een zoodanig dat alleen wanneer blijkt van genoegzame behoefte kan worden verstrekt; — en dat de

gemeenteraad, beter dan iemand anders in staat om die behoefte te beoordeelen, thans tot het inzicht is gekomen dat gezegd onderwijs, in stede van bijval, afkeuring ondervindt;

Overwegende, dat de wet op het lager onderwijs in art. 2 j°. 16 gymnastiek opneemt onder die vakken waarin onderwijs *kan* worden gegeven en bij genoegzame behoefte onderwijs *moet* worden verstrekt;

dat derhalve bij het ingesteld beroep thans door Ons moet worden beslist of aan onderwijs in de gymnastiek in de gemeente Montfoort genoegzaam behoefte geacht kan worden te bestaan;

Overwegende daaromtrent, dat die behoefte blijkbaar door den gemeenteraad van Montfoort erkend werd te bestaan toen hij op 26 November 1880 besloot tot invoering van zoodanig onderwijs;

dat dat onderwijs door een vrij belangrijk aantal kinderen is gevolgd, daar blijkens de opgaven van het gemeentebestuur zelf van eene schoolbevolking van ongeveer 225 kinderen, een veertigtal de gymnastieklessen bijwoonde;

dat uit zoodanig cijfer genoegzame behoefte voldoende blijkt, zoodat er onder deze omstandigheden en nu een opzettelijk voor dit onderwijs ingericht lokaal met al de noodige hulpmiddelen aanwezig is er geen afdoende grond kan zijn om het tot dusver gegeven onderwijs te staken, enkel en alleen omdat geen der thans aanwezige onderwijzers in het bezit is eener acte van gymnastiek-onderwijs;

dat dan ook de gemeenteraad zelf de bestaande behoefte aan dit onderwijs blijkbaar niet ontkent daar hij in hetzelfde besluit waarin de afschaffing van het gymnastiek-onderwijs werd uitgesproken aan Burgemeester en Wethouders opdroeg om, tenzij het onderwijs in de Fransche en Duitsche taal daardoor schade mocht lijden, het bezit eener acte voor gymnastiek-onderwijs bij de eerstvolgende vacature verplichtend te stellen;

dat derhalve door Gedeputeerde Staten van Utrecht terecht aan voornoemd besluit goedkeuring is onthouden;

Gezien de wet van 17 Augustus, 1878 (*Stbl.* n°. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de bestredene Resolutie van Gedeputeerde Staten van Utrecht, het daartegen door den gemeenteraad van Montfoort ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Oranje-Nassau, den 19 Augustus 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4⁰. van 19 Augustus 1883, n°. 28, houdende beschikking op het beroep van *C. F. Cramer, te Nijmegen, van een besluit van den Raad dier gemeente, betreffende de verpachting van het veer van Nijmegen op Lent.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 264)

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van C. F. Cramer, te Nijmegen, van een besluit van den Raad dier gemeente betreffende de verpachting van het veer van Nijmegen op Lent;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 8 Augustus 1883, n⁰. 45;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Augustus 1883, n°. 3578, afd. Binnenlandsch Bestuur;

Overwegende, dat adressant in den aanvang van dit jaar, toen bij den Gemeenteraad van Nijmegen in behandeling was de vraag, hoe het veer tusschen die gemeente en Lent in het vervolg zou worden geexploiteerd, met Burgemeester en Wethouders aldaar te dier zake in overleg is getreden;

dat tengevolge daarvan in de vergadering van den Gemeenteraad van 31 Maart de zaak in behandeling is gekomen en toen is besloten:

1°. tot verpachting van het veer bovenbedoeld voor zes achtereenvolgende jaren aan adressant, met bepaling dat hij eene jaarlijksche bijdrage van f 2350 uit de gemeentekas zou genieten;

2⁰. Burgemeester en Wethouders uit te noodigen het ontwerp van de overeenkomst van pacht aan den Raad ter vaststelling voor te leggen;

dat echter in de vergadering van 14 April daaraanvolgende een voorstel is gedaan om die besluiten in te trekken, en dit voorstel, nadat daarover de stemmen hadden gestaakt, in de vergadering van 28 April is aangenomen;

dat adressant van deze beslissing bij Ons in beroep is gekomen;

Overwegende, dat geene enkele bepaling der Gemeentewet of eenige andere wet de gelegenheid openstelt of de bevoegdheid verleent om van een besluit, als op 28 April ll. door den Nijmeegschen Gemeenteraad genomen werd, bij Ons in beroep te komen;

Gezien de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit

besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Oranje-Nassau, den 19 Augustus 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het geschil over *de woonplaats van de arme krankzinnige Aaltje Boermans.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 26 Mei ll. n°. 23, is bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt de overweging van een geschil over de woonplaats van Aaltje Boermans, dochter van Gerben Pieters Boermans en Wimkje Sweitzes Boonstra, die krachtens rechterlijke machtiging op 21 Febr. dezes jaars in het krankzinnigen-gesticht te Franeker ter verpleging is opgenomen.

Genoemde Gerben Pieters Boermans heeft zich, kort na het sluiten van zijn huwelijk op 1 Oct. 1842, — gevestigd in Birdaard, gemeente Dantumadeel, en is daar ongeveer negen jaren blijven wonen, tot nadat zijn dochter Aaltje aldaar op 23 Jan. 1851 was geboren. — Daarna echter is hij gaan varen, zich met zijn schuit dan hier, dan daar, ophoudende, al naar gelang de kleine nering, die hij en zijn vrouw dreven, dat scheen meê te brengen.

Het blijkt uit de stukken, dat hij nergens op een bevolkingsregister is ingeschreven, en dat hij bij telling van 1869 en die van 1879 niet is beschreven. Burg. en Weth. van Wijmbritseradeel althans, waar hij beweerde voor de laatstgenoemde telling te zijn opgenomen, rapporteeren in hunnen brief aan Zr. Ms. Commissaris in Friesland, dd. 7 April ll., dat zulks toen daar niet het geval is geweest.

Burg. en Weth. van Leeuwarden deelen nogthans in hun ambtsbericht van 16 Maart. ll. mede, dat Gerben Boermans, naar hij aan hen gezegd had, nog steeds Birdaard, gemeente Dantumadeel, als zijn woonplaats beschouwt, — voornamelijk daarbij er op wijzende, dat hij daar ter plaatse telken jare tot in 1881 een kleine jagtacte heeft aangevraagd en verkregen.

Zijn zoon Pieter, in 1843 te Birdaard geboren, en daar in 1863 voor de nationale militie geloot hebbende, is trouwens in die gemeente op het bevolkingsregister ingeschreven.

Zr. Ms. Commissaris en evenzoo Gedeputeerde Staten in Friesland, veel gewicht hechtende aan het zooeven vermelde feit der geregelde jaarlijksche afgifte eener jagt-

acte door Burg. en Weth. van Menaldumadeel, zijn van oordeel, dat de kosten der opneming en verpleging ten laste van die gemeente zouden moeten komen.

Ter versterking dan nog van dit hun oordeel voeren Gedeputeerde Staten aan, dat Boermans, toen in Sept. 1882 sporen van krankzinnigheid zich bij zijn dochter vertoonden, aan het bestuur van Menaldumadeel om hulp heeft gevraagd. De tegenopmerking, dat Boermans die vraag tot dat bestuur heeft gericht, eenvoudig omdat hij zich toen dáár, te Birdaard, met zijn schip bevond — wordt door Gedeputeerde Staten van geen beteekenis geacht.

Op verzoek intusschen der Afdeeling voor de geschillen van bestuur zijn nog door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten van Friesland eenige nadere inlichtingen verzocht omtrent een dienstbetrekking aan den vasten wal waarin de verpleegde, 6 of 7 jaar geleden, zou zijn geweest, alsmede omtrent het verblijf van den vader, met de dochter, in deze laatste jaren.

Daarbij is gebleken, dat van een beweerd verblijf van Aaltje Boermans te Sneek niets bekend is; — maar wel, dat zij ongeveer 5 of 6 jaren geleden te Leeuwarden zich op de proef als dienstbode heeft verhuurd, welke dienst echter geen 24 uren heeft geduurd. En verder, dat zij in Mei 1880 door haar vader als kostgangster besteed is ten huize van J. Terpsta te Leeuwarden, in de verwachting dat zij het daar verschuldigde kostgeld van f 0.50 per dag met het slijten van kleine koopwaren zou kunnen verdienen. — Haar zonderling gedrag maakte echter een langdurig verblijf onmogelijk, en na drie weken is zij op aanzegging van voornoemden Terpstra vertrokken, en is zij weer bij haar vader aan boord opgenomen. — Deze nu zou in de latere jaren zich meest in de gemeente Baarderadeel hebben opgehouden, en nu en dan te Leeuwarden tot het doen van inkoopen. Thans moet hij in de provincie Groningen verblijven.

Gedeputeerde Staten besluiten uit een en ander, dat de verpleegde, hoezeer reeds lang meerderjarig, geen andere woonplaats heeft dan haar vader. En deze, zoo blijven Gedeputeerde Staten van oordeel, is, blijkens de telken jare aangenomen aanvrage om een jagtacte, te Dantumadeel gedomicilieerd.

III. het beroep van *J. Rijlaarsdam te Aarlanderveen, van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, omtrent den legger der wegen en voetpaden in die gemeente.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging, heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij schrijven van 6 Juni 1883, n°. 18, W. A., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, aangebracht een beroep van J. Rijlaarsdam, te Aarlanderveen, van eene beschikking van Gedeputeerde Staten van Zuidholland omtrent den legger der wegen en voetpaden in die gemeente.

Langs de noordwestelijke grens der gemeente Aarlanderveen, kronkelt zich de Kromme

Aar, een vaarwater, dat, wegens zijn gebrekkigen toestand, niet langer als scheepvaartkanaal kunnende dienen, noch voldoende kunnende voorzien in de gemeenschap tusschen Rijn en Gouwe eenerzijds en de Drecht anderzijds, voor een gedeelte vervangen werd door de in de jaren 1825—1828 gegraven Nieuwe Vaart. Langs de Kromme Aar loopt eene kade en weg, die vroeger, vóór het graven der Nieuwe Vaart, algemeen in gebruik was, doch sedert, toen aan beide zijden van de Nieuwe Vaart kunstwegen waren aangelegd, alleen nog voor de aanliggers diende.

Toen nà de invoering van het reglement op de wegen in 1854 leggers werden opgemaakt van de openbare wegen, is deze kade daarop niet vermeld. In 1872 echter werd die kade op den legger der wegen en voetpaden van de gemeente Aarlanderveen gebracht, en dadelijk kwam de tegenwoordige adressant als eigenaar van een belangrijk deel daarvan, daartegen in verzet bij Gedeputeerde Staten. Burg. en Weth. van Aarlanderveen, op dat verzoek gehoord, gaven toen bij schrijven van 1 Febr. 1872 te kennen, dat die weg tot aan het graven van die Nieuwe Vaart van oudsher de eenige publieke weg was; dat het publiek verkeer daarna gemakkelijker langs den nieuwen weg kon geschieden en daarom van den ouden weg weinig anders gebruik gemaakt werd dan door de eigenaars van de aangelegen landen, die ook, elk voor zoover zijn land strekt, eigenaars van den weg zijn; dat de weg slechts door achteloosheid van het gemeentebestuur in 1854 niet op den legger gebracht was; dat uit aanmerking van het weinige belang dat het publiek bij den weg had, daarop niet schijnt gelet; dat die weg echter op den legger behoorde voor te komen en derhalve het verzoek van adressant niet behoorde te worden toegestaan. De hoofdingenieur van den waterstaat in het 10e district, door Zr. Ms. Commissaris gehoord, berichtte dat er geen twijfel kon zijn, of de in deze bedoelde weg is vroeger het verlengde geweest van den nog bestaanden weg langs de Oude Aar, welk verlengd gedeelte na het graven van de Nieuwe Vaart, wel is waar niet veel meer is gebruikt geworden, doch daarom niet als vervallen kan beschouwd worden.

Door Gedeputeerde Staten van Zuidholland werd daarop bij Resolutie van 16 Juli 1872 adressant's bezwaar ongegrond verklaard, op grond dat in de koopcontracten van in den Coupépolder gelegen landerijen aan het einde van elk perceel vermeld staat, dat de kooper verplicht is te maken het banwerk van den weg langs de Oude Aar, een vaarwater, waarvan nog steeds door ieder kan gebruik gemaakt worden en ook nu en dan gebruik gemaakt wordt, als wanneer men tot het trekken of sleepen van vaartuigen het gebruik van dien weg behoeft.

Sedert, en wel op 19 Mei 1873, is door den gemeenteraad van Aarlanderveen eene verordening vastgesteld op het onderhoud van eenige wegen in die gemeente, met name ook van den Ouden Aardijk, de hierbedoelde kade.

In November 1882 wendde adressant zich andermaal tot Gedeputeerde Staten om bedoelden weg, die niet meer voor den publieken dienst werd gebruikt, van den legger te willen afvoeren. Deze hoorden op dat verzoek Burg. en Weth. van Aarlanderveen, die bij schrijven van 1 December 1882 te kennen gaven, dat de genoemde weg paralel loopt met het riviertje de Oude Aar, dat als scheepvaartkanaal zijne bestemming heeft verloren en alleen nog maar tot economische doeleinden gebruikt wordt en onmisbaar is; — dat ten behoeve van dit gebruik het behoud van een trekpad, liggende ten

dienste van het algemeen, onontbeerlijk is, zoodat de waterkeerende kade steeds als zoodanig hare bestemming dient te behouden; dat de daar beneden loopende rijweg echter, geen deel uitmakende van een verder strekkenden weg, naar de tegenwoordige bestemming ook niet meer kan gezegd worden te zijn een weg, liggende ten dienste van het algemeen, maar deze door gewijzigde plaatselijke toestanden is geworden een weg, uitsluitend liggende ten dienste der aangelanden, de weduwen G. L. en J. W. Piek, de eerste door een perceel land halverwege aan dien weg gelegen, de laatste door het bezit van een overhaalpont, ten behoeve van eene over de Aar, op Oudshoorn's grondgebied gelegen boerenwoning, aan het einde van den bedoelden weg, nabij den Kanaaldijk aanleggende; dat zoo slechts het publiek karakter van het voetpad erkend blijft, geene publiekrechtelijke gronden aanwezig zijn die voor het behoud van den Ouden dijk als publieken rijweg pleiten, weshalve door hen werd geadviseerd aan adressant's verlangen gevolg te geven.

Gedeputeerde Staten verklaarden zich bij schrijven van 19/23 December 1882 niet ongenegen aan adressant's verzoek, door het college van dagelijksch bestuur der gemeente ondersteund, gevolg te geven, doch alvorens daartoe overtegaan, wenschten zij het gevoelen van den gemeenteraad te vernemen. De gemeenteraad gaf daarop bij besluit van 29 December ll. te kennen, dat tegen de voorgenomen wijziging van den legger geene overwegende bedenkingen voorkomen.

Alvorens echter door Gedeputeerde Staten werd beslist, kwam bij dat college een adres van J. Piek en N. Dam, weduwe J. W. Piek, waarin werd aangedrongen op het behoud van genoemden weg op den legger, omdat de weg, de Aardijk of Oude dijk genaamd, sinds onheuchelijke tijden ten publieken dienste is bestemd als een gedeelte van den weg, die van Alphen naar Amsterdam leidt; dat door den nieuwen weg langs de Nieuwe vaart de Aardijk nog geenszins het karakter van publieken weg heeft verloren, omdat hij de eenige weg is, langs welken men van Amsterdam of Alphen bij de eigendommen van adressanten komen kan, en de eenige gelegenheid is om van hunne eigendommen met wagen en paard andere wegen en plaatsen te bereiken.

Voorts kwam bij Gedeputeerde Staten in een adres van wed. J. J. van Rijn, verklarende, dat bij haar geen bedenking bestond tegen de afvoering van den weg van den legger, zoo maar geenerlei afbreuk worde gedaan aan het van ouds haar toekomende recht tot vrij gebruik van den onderwerpelijken rijweg ten behoeve van hare daar aanlandende eigendommen.

Gedeputeerde Staten hebben daarop 12 Maart 1883 genomen de volgende beslissing:

„De Gedeputeerde Staten der provincie Zuidholland,

„Overwegende, dat de weg in geschil, blijkens de authentieke kaart van Rijnland van 1746, vóór de doortrekking van het Aarkanaal in 1825 tot den watermolen van den Noord- en Zuid-Eindschenpolder, deel uitmaakte van den weg, die, toen loopende ten Oosten van de Kromme Aar over den Aardijk van gezegden polder, den langen Rijndijk met het dorp van Aarlanderveen verbond, en mitsdien ten dienste van het algemeen lag."

„Overwegende dat tengevolge der genoemde doortrekking van het Aarkanaal de weg in geschil met de daarop uitkomende landerijen, thans uitmakende den Coupépolder,

wel van den Noord- en Zuid-Eindschenpolder werd afgesneden en daardoor heeft opgehouden dienst te doen voor de gemeenschap tusschen den Lagen Rijndijk en het dorp Aarlanderveen, doch hij gelijktijdig daarmede aan zijn beide uiteinden in verband is gebracht met den weg, die toen aan de Westzijde van dat kanaal werd aangelegd tot verbinding van den Lagen Rijndijk met de dorpen van Ter Aar en Nieuwveen (thans n⁰. 12 geteekend op den legger) en zulks met het eenig mogelijke en plichtmatige doel om de aan den weg in geschil en de aan de overzijde van de Kromme Aar gelegen gronden in het genot van hunne ligging aan den openbaren weg, dat is gelegen ten dienste van het algemeen, te doen blijven."

"Overwegende, dat dit doel is bereikt door dat noch vóór noch nà die inverbandbrenging des wegs met dien langs het Aarkanaal het gezag hem uit dien dienst heeft ontslagen."

"Overwegende, dat dan ook, toen in 1872 deze zelfde adressant eene poging deed om dat ontslag door afvoering van den legger der wegen en voetpaden te verkrijgen, dit college bij besluit van 16 Juli 1872 n°. 35 dat ontslag geweigerd en den weg op den legger gehandhaafd heeft."

Overwegende, dat het thans evenmin als toen geoorloofd is uitsluitend ten laste van den adressant zijne gronden te ontheffen van een publiek bezwaar, waarmede zij sints des menschen geheugenis tot heden belast zijn en aan welks gebruik voor de aan dien weg en de overzijde van de Kromme Aar gelegen gronden, nog dezelfde behoefte bestaat, als die ten tijde der bovengenoemde doortrekking van het kanaal tot behoud van dat bezwaar heeft geleid;

"Gelet op art. 3 van het reglement op de wegen en voetpaden in dit gewest:

Hebben besloten:

"te verklaren dat er geene termen bestaan om den weg, onder volgn⁰. 16 op den legger der wegen en voetpaden der gemeente Aarlanderveen, voorkomende onder de benaming van Aardijk, ook wel Oudedijk — en door den adressant Weilandskade geheeten — en loopende van de scheeve jaagbrug achter den Côupépolder om tot aan de brug van het Heemraadschap van den Amstel nabij de grensscheiding van Oudshoorn, van dien legger af te voeren en mitsdien het verzoek van den adressant af te wijzen."

Tegen deze beslissing is adressant bij Z. M. in beroep gekomen, bewerende dat ten onrechte is aangenomen dat de bedoelde kade zoude zijn een weg, liggende ten dienste van het algemeen, en verzoekende dat, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, moge worden bevolen, dat de kade onder volgn°. 16 op den legger voorkomende, daarvan worde afgevoerd.

Gedeputeerde Staten, op dit beroep gehoord, voegden bij hun bericht afschriften van de hierboven vermelde stukken, maar meenden zich van verdere beschouwingen te moeten onthouden, omdat adressant niet getreden was in eene wederlegging der gronden, waarop hunne beslissing steunt.

Ten slotte deelen Gedeputeerde Staten mede, dat volgens ontvangen bericht van het Gemeentebestuur van Aarlanderveen, de aankondiging hunner beslissing, ingevolge alinea 8 van art. 3 van het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in die gemeente, heeft plaats gehad op 23 Maart ll. "zoodat" schrijven zij "de termijn van beroep bij het aangehaald artikel bepaald door reclamant is in acht genomen."

Dat bericht van het Gemeentebestuur van Aarlanderveen is thans bij de stukken. Uit den stempel, op het adres gesteld, blijkt dat het bij 's Konings Kabinet is ingekomen 21 April dezes jaars, alzoo op den 29en dag na de dagteekening der aankondiging.

Nadat dit beroep alstoen bij de afdeeling was aangebracht, zijn bij haar ingekomen:

Volmachten van adressant op Mr. J. S. D. van Doorn en van de familie Piek op Mr. F. Was, beiden advocaat en procureur te Leiden.

Eerstgenoemde gemachtigde verklaart in een aan de afdeeling overgelegde memorie, dat de weg na 1825 feitelijk aan het publiek verkeer werd onttrokken, zooals blijkt uit de omstandigheid dat volgens uittreksels van het oorspronkelijke kadastrale plan der gemeente Aarlanderveen, reeds in 1829 aan de beide uiteinden van den grond in geschil hekken geplaatst waren. Nimmer nog heeft de gemeente sedert de weg op den legger geplaatst was daarover schouw gevoerd en de verordening van 1873, hoewel op dezen weg toepasselijk verklaard, is daarop nooit toegepast; de grond in geschil was en bleef tot heden feitelijk weiland en staat als zoodanig bij het kadaster bekend; adressant werd eigenaar toen de kade nog niet als weg op den legger voorkwam, zoodat thans niet van eene ontheffing van bezwaar, maar van eene handhaving van eene belasting ten zijnen nadeele sprake is. Voorts is het behoud van den weg niet noodzakelijk voor de familie Piek; de grond van de wed. G. L. Piek grenst wel is waar aan de éene zijde aan den grond in geschil, maar volgens overgelegde uittreksels uit de kadastrale plans en den kadastralen legger der gemeente aan de tegenovergestelde zijde aan den nieuwen kanaalweg, zoodat voor deze eigenares het gebruik van genoemden weg onnoodig is. — De gronden van de andere reclamante, de wed. Piek—Dam, liggen aan de overzijde van de Kromme Aar. Aangenomen dat die geen uitweg kunnen vinden aan die zijde van het riviertje, waar zij gelegen zijn, maar dien aan den overkant moeten zoeken, kan ook privaatrechtelijk het eigendom van appellant haar ten goede komen, maar is een publiek bezwaar met al de voor hem nadeelige gevolgen alleen ten haren bate niet geoorloofd, allerminst noodzakelijk.

De tweede gemachtigde betoogt in zijne memorie dat appellant reeds in 1872 datzelfde verzoek om den Aardijk van den legger af te voeren tot Gedeputeerde Staten heeft gericht, — dat zijn verzoek toen is afgewezen en hij in die afwijzing heeft berust; dat sedert dien tijd in den feitelijken toestand niets is veranderd, en dus de vraag is, of appellant, nu hij na zijne berusting in die afwijzing nogmaals op dezelfde zaak terugkomt, wel ontvankelijk is; dat het beroep voorts ongegrond is, want de Aardijk heeft sinds 1825 zijn publiek karakter niet geheel verloren en heeft plaatselijk belang behouden. Hij herhaalt verder, dat het voor de familie Piek de eenige weg is om naar hare landen te komen en ontkent dat aan de uiteinden hekken zijn geplaatst geworden. Maar ook al ware dit het geval geweest, zou het niets bewijzen, daar ten platten lande dikwijls hekken op wegen geplaatst worden om vee, dat aldaar graast, tegen te houden, terwijl het verkeer vrij blijft door de hekken te openen en na doortocht weder te sluiten. De wed. G. L. Piek behoeft overbrugging eener sloot om van den Kanaaldijk op haar erf te komen, hetgeen kostbaar is en waartoe consent noodig is van het waterschapsbestuur.

Door Burg. en Weth. is onder dagteekening van 14 Juni jl. aan den Raad van State een schrijven gericht, waarin zij aanvoeren dat eene ondervinding van ruim 10 iaren hun oordeel omtrent de al of niet noodzakelijkheid van den weg voor het publiek verkeer beduidend gewijzigd heeft, als zijnde in dien tijd hun gebleken, dat niemand behalve de aangelanden daarvan gebruik maakt en derhalve de toepassing der verordening van 1873 op dezen weg inderdaad voor een publiekrechtelijke plagerij zou kunnen gelden.

De wed. van Rijn verzoekt, dat bij wijziging van den legger, haar recht van uitweg verleend wordt.

Als gemachtigde voor de familie Piek, treedt op de heer Piek, die de ingediende memorie nader toelicht.

IV. het beroep van *W. Brinks te Meppel, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan E. Lakke vergunning is verleend tot het oprichten eener stoomolieslagerij.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid onder dagteekening van 21 Juli ll. n⁰. 49, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State (Afd. voor de Geschillen van Bestuur) de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door W. Brink, hoofd eener school, wonende te Meppel, tegen het besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 21 Mei 1883 n°. 31/3, waarbij aan E. Lakke vergunning is verleend tot oprichting eener stoomolieslagerij op zijn land, gelegen aan de Hoogeveensche vaart, kadastraal in de gemeente Meppel bekend in sectie C. n⁰. 989, onder voorwaarde:

a. dat de voorgevel van het pakhuis worde geplaatst evenwijdig met den straatweg op een afstand gelijk aan dien van de belendende huizen aan de westzijde, zijnde 8.20 M. gemeten uit den zuidelijken kantsteen van dien weg en de zijgevel aan de westzijde op een afstand van 25 M., gemeten uit het begin van de schutting nevens gemelde huizen;

b. dat aan de westzijde van het gebouw geen water of stoom worde afgevoerd;

c. dat de schoorsteen worde opgetrokken ter hoogte van 20 M. en voorzien van een kap dienstig voor rook- en vonkvertering;

d. dat de inrichting binnen een jaar voltooid en in werking gebracht zij.

Door W. Brinks, een van hen die ook reeds bij Burg. en Weth. in de zitting, op 11 April ll. overeenkomstig art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) gehouden, bezwaren had ingebracht, wordt thans in appel bij die bezwaren volhard, en hij verwijst dienaangaande naar het in afschrift overgelegd bezwaarschrift, door hem en G. Donker in der tijd aan het gemeentebestuur ingediend, met verzoek aan Z. M., om de door dat bestuur aan E. Lakke gegeven vergunning te vernietigen. In bedoeld bezwaarschrift geven Brinks en Donker te kennen, dat zij eigenaren en bewoners zijn

van twee aan elkander gebouwde woningen met tuin, aan de Hoogeveensche vaart te Meppel gelegen, onmiddellijk ten Westen grenzende aan het perceel, waarop de stoomolieslagerij zal worden opgericht. Door deze oprichting zal de gezondheid hunner woningen schade lijden tengevolge van de voortdurende rookkolommen, bezwangerd met kooldeelen, en het vrolijk wonen zeer verminderen door het voortdurend zagen en steunen der machine en het stooten der stampers. Zij wijzen er op, dat blijkens de teekening de schoorsteen onmiddellijk aan hun tuin zal komen, de machinekamer van den achtergevel van appellants woning slechts circa 8 Meter zal verwijderd zijn en de fabriek circa 16 M., terwijl de stoomafvoer onmiddellijk aan hun tuin zal worden aangebracht, zoodat het zeer waarschijnlijk is, dat door de werking der fabriek in verband met een bodem, als waarop Meppel gebouwd is, de muren hunner huizen zullen scheuren, en het zousterrein, waarin de keukens en kelder zijn, zoo niet geheel onbruikbaar, dan toch veel minder zal worden en gedeeltelijk ongeschikt voor de bestemming. Ook vreezen zij schade aan eigendommen, in zooverre zij, wanneer de fabriek tot stand komt, geene koopers zullen vinden voor hunne panden, tegen den thans te erlangen prijs, daar huis en tuin gedeprecieerd zullen worden door de werking der stoommachine en der stampers, men genoodzaakt zijn zal de ramen gesloten te houden en het waschwater van elders aan te voeren, en de tuin voor uitspanning ongeschikt zal worden, als de wind uit den in ons land meest gewonen hoek: het Noordoosten, Oosten of Zuidoosten, zal waaien, dewijl men er dan hinder zal hebben van rook en roet en altijd den last zal ondervinden van den afgevoerden stoom. Zij meenden daarom, dat hier alle redenen bestaan, in de wet opgenoemd, om het verzoek te doen wijzen van de hand; terwijl zij ten slotte te kennen geven, dat de verzoeker geheel noodeloos hun moeielijkheden wil veroorzaken, daar hij zeer goed zijne fabriek op grooteren afstand aan den publieken weg zou kunnen oprichten, daar hij eigenaar is van het geheele stuk land, op welks voorste gedeelte hij voornemens is de fabriek te stichten, terwijl dat land vermoedelijk wel eene diepte heeft van 150 M.

Op het appellatoir adres zijn Gedeputeerde Staten van Drenthe gehoord, die in hun rapport mededeelen, dat zij het in afschrift overgelegde bericht van Burg. en Weth van Meppel hebben ingewonnen, en dat zij, zich daarmede vereenigende, het ingestelde beroep ongegrond achten.

In bedoeld bericht van Burg. en Weth. worden de bezwaren van appellant breedvoerig besproken. Zij meenen, dat zijn bezwaar omtrent vrees voor de gezondheid moet worden beschouwd in verband met appellants opgaaf, „dat de schoorsteen onmiddellijk komt te staan aan den tuin van adressant”, en leggen eene situatieteekening over, waaruit blijkt, dat de schoorsteen 23.50 M. van den tuin verwijderd blijft. Al ware dit echter ook niet aldus, dan zou volgens Burg. en Weth. uit het oogpunt van gezondheidsbelang daartegen weinig zijn in te brengen, getuige de ervaring in andere plaatsen. Tot wegneming van schade of hinder die de rook zou kunnen veroorzaken, is volgens Burg. en Weth. redelijkerwijze al het mogelijke gedaan. De geheele inrichting is naar Cornwall's systeem met lange rookgangen en de schoorsteen heeft eene hoogte van 20 M. De hinder van de rook zal dus tot een minimum beperkt zijn, vooral ook daardoor, dat niet, gelijk appellant zegt, de Oostenwind, maar de Weste- en Zuidweste-winden hier te lande de heerschende zijn. Wel was

bij Burg. en Weth. nog in overweging geweest, om voor te schrijven dat de vuurhaard voorzien moest zijn van een toestel tot rookverbranding, maar bekwame technici, daarover geraadpleegd, hadden verklaard, dat eene inrichting tot rookverbranding nog moest gevonden worden en de practijk leerde dat de toestellen, daarvoor voorgeschreven, dadelijk buiten gebruik worden gesteld: — en dat, gelijk ook in het voorloopig verslag over het ontwerp van de wet van 2 Juni 1875 was gezegd, de ware rookverbrander van een vuurhaard de stoker is. — Omtrent het bezwaar, ontleend aan het voortdurend zagen en steunen van de stoommachine en het stooten der stampers, meenen Burg. en Weth. dat appellant aan dien hinder zal gewoon zijn, voordat hij het zelf weet, en die hinder in allen gevalle niet kan geacht worden „van ernstigen aard” te zijn. — Ten aanzien van appellants beweringen, dat de machinekamer en de fabriek circa 8 à 16 M. van zijne woning zouden verwijderd zijn, doen Burg. en Weth. opmerken, dat die afstanden, volgens de overgelegde situatieteekening, bedragen 28.04 en 33.50 M., terwijl, wat de plaats betreft, voor den afvoer of het afblazen van den stoom, deze niet ligt onmiddellijk aan appellants tuin, maar daaromtrent de voorwaarde is gesteld, dat de stoom aan de Westzijde van het gebouw (d. i. aan de zijde van appellants tuin) juist *niet* zal mogen worden afgevoerd.

Met betrekking tot het gevaar over het scheuren van muren, geven Burg. en Weth., na daaromtrent van deskundigen ontvangene voorlichting, de meest geruststellende verklaring, zoowel wegens den afstand, die niet is „circa 10—15 M.”, maar 33.50 M., als omdat appellants woning op een *zeer vasten* bodem staat. — Eindelijk, wat betreft de gevreesde vermindering van koopwaarde en het bederf van 't regenwater, meenen Burg. en Weth. dat de eerste niet is vrees voor schade aan eigendommen in dien zin der wet, en het laatste geenszins is bewezen en, indien het dit ware, dan in allen gevalle door appellant zelven gemakkelijk kan worden geweerd. Burg. en Weth. hadden dan ook geene vrijheid gevonden, om aan den aanvrager Lakke de verplichting op te leggen, om zijne fabriek op een grooteren afstand van den publieken weg te plaatsen, dan door hem werd verlangd.

Nadat deze zaak bij den Raad van State ter behandeling is aangebracht zijn, ten gevolge van de daartoe gedane oproeping, nog twee adressen ingekomen, één van E. P. E. Hamer, koopman te Meppel, en het andere van den appellant.

Eerstgenoemde geeft te kennen, dat hij als eigenaar van het perceel, gelegen ten Oosten van dat, waarop de fabriek zou worden opgericht, vroeger zijne bezwaren aan het gemeentebestuur heeft ingediend, ter aanvulling waarvan hij nog aanvoert, dat het aan hem toebehoorende perceel is aangekocht om, in verbinding met andere, die hem reeds vroeger behoorden, te worden gebruikt voor den aanleg eener boerenplaats, voor welk doel echter dat perceel, door de oprichting der fabriek, onmiddellijk naast zijn eigendom en dus nog veel bezwarender dan vroeger, geheel ongeschikt zou worden. Ook voor bouwterrein, waarvoor zijn perceel zou kunnen dienen, zal het onbruikbaar worden, dewijl niemand daar zal willen wonen in de onmiddellijke nabijheid van de rook en walm uit eene stoompijp en van het aanhoudend gestamp en gesteun eener olieslagerij.

De appellant Brinks voert nog aan, dat de fabriek, met wier bouw reeds een aanvang is gemaakt, zóó dicht aan den publieken weg, niet anders dan zeer nadeelig

kan werken op de verdere geschiktheid van die streek als bouwterrein; en dat de onmiddellijke nabijheid aan den straatweg tevens gevaarlijk wordt voor de veiligheid van rijtuigen, welke juist daar zoo dikwijls moeten wachten voor den overweg over den staatsspoorweg.

De belanghebbende LAKKE is zelf verschenen. Hij bestrijdt het beroep en beantwoordt eenige vragen van den Staatsraad-rapporteur.

V. het beroep van *Mr. G. J. Berkhoff, te Nijmegen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. Bielen vergunning is verleend tot oprichting eener goudsmederij in de Korte Burgstraat aldaar.*

De *Staatsraad* HEYDENRIJCK brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 25 Juli n°. 18, werd den 28en Juli door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, (Afd. voor de geschillen van bestuur) aanhangig gemaakt het door Mr. G. J. Berkhoff, te Nijmegen, ingesteld beroep tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. Bielen aldaar vergunning is verleend tot het oprichten eener goudsmederij.

Voldoende aan art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) volgde een Kon. besluit van 8 Aug. 1883, n°. 17, tot verdaging van Zr. Ms. beslissing. Uit het onderzoek blijkt dat Mr. G. J. Berkhoff zich reeds den 16en Januari 1883 tot het gemeentebestuur van Nijmegen wendde met de kennisgeving dat de heer J. Bielen in zijn achterhuis, liggende tegen het kantoor van hem, Mr. Berkhoff, eene smederij en metaalsmelterij had opgericht, zonder vergunning. Brandgevaar, hinder en allerlei ongerief ontstond daardoor voor hem, weshalve hij, met het oog op de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl. n°.* 95), het gemeentebestuur verzocht de zaak te onderzoeken en de noodige maatregelen te nemen. Den 12en Maart 1883 richtte Jacques Bielen, gevestigd te Nijmegen, tot Burg. en Weth. dier gemeente het verzoek dat hem zoude vergund worden in zijn huis, gelegen aan de Burgstraat, wijk A n°. 3 (of 8?) in het locaal, aangegeven op teekening als werkplaats, te mogen uitoefenen het beroep, zooals hij zich uitdrukte, van goudsmederij.

Bij de stukken bevindt zich eene gewaarmerkte beschrijving, waaruit o. a. blijkt dat de smederij of werkplaats wordt opgericht in het lokaal, grenzende aan de open plaats *van* en het huis, bewoond *door* Mr. G. J. Berkhoff, terwijl de smidse is gesteld aan den kant der open plaats en gemetseld van steen. De middellijn bedraagt ongeveer een kwart meter. Een teekening (schaal 1 à 100) en een uittreksel uit de kadastrale liggers zijn bij het verzoekschrift te vinden. Onder de stukken wordt ook aangetroffen een gedrukt exemplaar der bekendmaking aan het publiek, door art. 6 der wet van 2 Juni 1875 gevorderd. Of aanplakking op het terrein heeft plaats gehad blijkt niet.

Aangezien niet was overgelegd het proces-verbaal der vergadering door art. 7 der wet van 2 Juni 1875 bedoeld, en in casu den 30en Maart 1883 ten half één ure

gehouden, werd dit stuk, nadat het beroep bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, opgevraagd, hetgeen een antwoord van HH. Gedeputeerde Staten der Provincie Gelderland tengevolge had, waarbij zij te kennen gaven, dat, volgens mededeeling van Burg. en Weth. van Nijmegen, in de door dezen belegde vergadering niemand was verschenen, zoodat het bepaalde bij de voorlaatste alinea van bedoeld art. 7 hier niet van toepassing was.

Mr. G. J. Berkhoff en P. Jansen, mede te Nijmegen gevestigd, opperden schriftelijk eenige bezwaren tegen het verleenen der vergunning.

De eerste, zich refereerende aan zijne missive van 16 Jan. jl., wees ditmaal inzonderheid op het brandgevaar voor de omliggende bebouwde erven en gaf in overweging den heer Bielen zijne smederij weder te doen vestigen aan de straat, liggende aan de Muchterstraat, terwijl P. Jansen voor zijne belendende slaapkamers grooten hinder door het gedurig kloppen, vooral bij ziekten, vreesde.

Den 27en April 1883 verleenden Burg. en Weth. de door J. Bielen gevraagde vergunning, doch voorwaardelijk. Zij overwogen, dat de bezwaren door twee bewoners van aangrenzende perceelen Mr. G. J. Berkhoff en P. Jansen ingebracht, omtrent den hinder door de inrichting te veroorzaken, niet gegrond waren, zijnde de mogelijke hinder niet van dien ernstigen aard als door de wet wordt bedoeld, doch dat in het gevaar van brand moest worden voorzien.

Dientengevolge verleenden Burg. en Weth. aan J. Bielen en zijne rechtverkrijgenden de vergunning tot het oprichten eener goudsmederij in het achtergedeelte van het perceel aan de Korte Burgstraat n^{0}. 8 (of 3), onder voorwaarde dat de in de werkplaats aanwezige smeltoven zou worden dichtgemetseld en met bepaling dat de inrichting binnen 6 weken na den dag der vergunning (27 April) moest zijn voltooid en in werking gebracht.

Extract, wat dit punt betreft, zou aan den verzoeker gezonden en een gewaarmerkt exemplaar der overgelegde stukken daaraan vastgehecht worden. — De Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant van 29 en 30 April 1883 bevatte de kennisgeving van 27 April van de voorwaardelijke vergunning aan het publiek.

Van de beslissing door Burg. en Weth. den 27en April genomen, kwam nu Mr. G. J. Berkhoff, advokaat en procureur te Nijmegen, den 12en Mei d. a. v. bij den Koning in beroep.

Herinnerende aan zijn schrijven, den 16en Januari jl. en 29 Maart jl. tot Burg. en Weth. gericht, waarin zijne bezwaren tegen het toestaan van het verlangen des heeren Bielen zijn ontwikkeld, verklaart appellant, dat bij de voorwaarde, laatstelijk den heer Bielen opgelegd, om den smeltkroes dicht te metselen, wel op brandgevaar is gelet, maar dat de andere grief, te weten het gebruik van een zwaren hamer, hetgeen een hinderlijk gebons en gedreun op des appellants kantoor veroorzaakt, blijft bestaan; dat het kantoor ligt tegen het achterhuis van den heer Bielen, waarin deze de smederij reeds eenigen tijd zonder vergunning heeft uitgeoefend; dat alleen een muur, zonder eenige tusschenruimte, zijn kantoor van de smederij scheidt; dat appellant reeds ruim 24 jaren het kantoor, hetwelk tevens zijn studeervertrek is, gebruikt; dat het door het aanhoudend hameren onbewoonbaar is geworden en onbruikbaar met het oog op het beroep van advokaat en procureur, door appellant uitgeoefend; dat

appellant hierdoor in zijn beroep wordt benadeeld; redenen waarom hij Z. M. verzoekt de beslissing van Burg. en Weth., houdende voorwaardelijke vergunning, te vernietigen en de vergunning alsnog te weigeren.

Uit niets blijkt, dat de appellant, Mr. G. J. Berkhoff, het voorschrift van alinea 2 van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) heeft nageleefd. Integendeel wijzen Gedeputeerde Staten van Gelderland in hun adres van 9 Juli 1883, hetwelk concludeert tot handhaving der vergunning, op de omstandigheid, dat appellant, volgens mededeeling van den concessionaris, aan dezen geene kennis bij exploot van het ingestelde beroep heeft gegeven en ook het gemeentebestuur van Nijmegen, volgens diens verklaring, de kennisgeving, bedoeld bij de 2e alinea van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl. n°.* 95), niet heeft ontvangen.

Zoowel Gedeputeerde Staten voornoemd, als het betrokken gemeentebestuur, het laatste na plaatselijke opneming, zijn van oordeel, dat het hier eene zaak van zeer geringen omvang geldt, en dat in geen geval de hinder, die uit de uitoefening van het bedrijf voor de bewoners van naburige huizen kon voortvloeien, van zulk een ernstigen aard zou zijn, dat die huizen daardoor onbewoonbaar zouden worden.

Voorts berichten Gedeputeerde Staten, en blijkt uit het tevens overgelegd rapport van den Ingenieur van den Provincialen Waterstaat dd. 28 Juni jl. n°. 281, waarnaar door hen verwezen wordt, dat de werkzaamheden in de localiteit waarvoor de vergunning is gegeven, voor het tegenwoordige, d. i. 28 Juni of 9 Juli, zijn gestaakt, zoodat over de klacht van hinder geen oordeel kon worden uitgesproken.

Volgens het gemeld rapport, in dato 28 Juni 1883, zou uit eene plaatselijke opneming zijn gebleken, dat de goudsmederij toen niet meer ter plaatse, waar deze volgens besluit van Burg. en Weth. en de bij de stukken overgelegde plattegrondteekening zou behooren te zijn, aanwezig was. Op de 3e verdieping van hetzelfde perceel bevond zich eene werkplaats, welke, volgens verkregen inlichtingen, diende tot tijdelijke vervanging der overeenkomstig de vergunning in werking gebrachte goudsmederij.

De op de teekening aangeduide werkplaats bestond uit een woonvertrek en een keuken en het voornemen scheen te bestaan, om die vertrekken, ter bewoning ingericht, niet meer als werkplaats te gebruiken, terwijl de werkplaats op de 3e verdieping mede wellicht reeds zeer spoedig van daar verplaatst zou worden.

De ingenieur adviseerde dus heeren Gedeputeerde Staten de beslissing omtrent het door Mr. Berkhoff ingesteld beroep te verdagen, tot ná het tijdstip waarop de inrichting eventueel wederom in werking mocht zijn gebracht en Burg. en Weth. van Nijmegen uit te noodigen, van dat tijdstip te zijner tijd kennis te geven.

Op dit rapport volgde het straks vermelde advies van Gedeputeerde Staten, in dato 9 Juli 1883, strekkende tot handhaving der vergunning.

Nadat de zaak bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) was aanhangig gemaakt, werd ontvangen een antwoord van Burg. en Weth. van Nijmegen, dat zij in zake het beroep van Mr. Berkhoff geene nadere memoriën of bewijsstukken hebben in te zenden en een schrijven van Jacques Bielen voornoemd, inhoudende, dat eene goudsmederij reeds sints ruim 7 jaren bestaat, met Mr. Berkhoff tot achterbuurman, zonder dat van zijn kant daartegen bezwaar is gemaakt; dat

ook andere naaste buren geene aanleiding tot klagen gevonden hebben, met uitzondering van P. Jansen, welke drie huizen van hem, Bielen, afwoont en òf tot bezwaar maken is overgehaald òf wel uit eigen beweging tracht hem hinderlijk te zijn.

Diens huis toch grenst bijna onmiddellijk aan een fabriek van kerkornamenten, waar o. a. met een valwerk gewerkt wordt, terwijl bij hem, Bielen, slechts kleine gouden en zilveren voorwerpen worden vervaardigd.

Aangezien de werkplaats reeds meermalen door verschillende daarmede belaste personen is opgenomen, acht hij het onnoodig hierop terug te komen en beveelt hij zijne zaak den Raad van State aan.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zeven en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 *September* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Mr. G. de Vries Azn.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit:

van 2 September 1883, n°. 16, houdende beschikking op het beroep door *Mr. W. A. Engelbrecht te Arnhem ingesteld, van de uitspraak van den Commissaris des Konings in de provincie Gelderland, van* 6 *Februari* 1883, *betreffende de inschrijving van appellants zoon Johannes Frederik voor de nationale militie.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 273).

Het besluit luidt als volgt:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep door Mr. W. A. Engelbrecht te Arnhem ingesteld, van de uitspraak van Onzen Commissaris in de provincie Gelderland van 6 Februari 1883, betreffende de inschrijving van appellants zoon Johannes Frederik, voor de nationale militie.

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 Augustus 1883 n⁰. 47;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Augustus 1883, n⁰. 1189, Afdeeling Militie en Schutterij;

Overwegende dat appellants zoon Johannes Frederik te Arnhem, voor de nationale militie, in 1882 werd ingeschreven en die inschrijving bij de uitspraak van Onzen Commissaris in Gelderland, dd. 6 Febr. ll., n⁰. 794/14, 3e afd., gegeven op het door den vader ingediende bezwaarschrift, werd gehandhaafd;

en dat appellant bij adres, gedagteekend Arnhem 16 Juni 1883 (den 19den daaraanvolgende bij Ons Kabinet ingekomen), van voormelde uitspraak alsnog bij Ons in beroep komt, verzoekende, dat, met vernietiging daarvan, worde verklaard dat zijn zoon Johannes Frederik van de inschrijving voor de nationale militie is vrijgesteld, en gelast, dat diens naam op het inschrijvingsregister worde doorgehaald.

Overwegende, dat over de inschrijving van appellants zoon Johannes Frederik, daargelaten dat deze reeds op 21 Maart ll., op grond van lichaamsgebreken, door Gedeputeerde Staten van Gelderland van den dienst is vrijgesteld, — volgens de wet in hoogste instantie is beslist bij de voormelde uitspraak van Onzen Commissaris voornoemd;

dat toch de wet op de nationale militie niet toelaat, dat tegen het inschrijvingsregister eenig ander bezwaar worde ingebracht dan op de wijze en binnen den tijd, in art. 26 dier wet aangewezen, namelijk bij Onzen Commissaris in de provincie, wien bij dezelfde wetsbepaling wordt opgedragen daaromtrent „ten spoedigste” eene uitspraak te doen; en dat van die uitspraak door de wet geen beroep is toegelaten;

Gezien de wet op de nationale militie van 19 Augnstus 1861 (*Stbl.* n⁰. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Appellant niet-ontvankelijk te verklaren in het door hem ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Oranje Nassau, den 2 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Joseph Pape, te Montfoort, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht, waarbij hij zonder loting tot den dienst der militie is aangewezen.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 20 Juli ll., n°. 19, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 23 Juli ll., M. en S. n°. 1036, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het door Joseph Pape, koopman te Montfoort, ingestelde beroep van de uitspraak van Gedep. Staten van Utrecht dd. 14 Juni ll. n°. 53, waarbij hij zonder loting tot den dienst bij de militie is aangewezen.

Voornoemde Joseph Pape heeft zich namelijk in den aanvang dezes jaars met het oog op een te sluiten huwelijk gewend tot Zr. Ms. Commissaris in Utrecht met het verzoek, dat hem mogt worden uitgereikt een bewijs zijner ongehoudenheid tot deelneming aan de nationale militie.

Het ambtelijk onderzoek, waartoe dat verzoek aanleiding gaf, heeft tengevolge gehad, dat, met toepassing van art. 161 der wet op de nationale militie, Gedep. Staten van Utrecht geroepen zijn tot de beslissing der vraag, of de verzoeker zich bij het bereiken van den militieplichtigen leeftijd niet ter inschrijving had behooren aan te geven.

Na verhoor van den belanghebbende en na kennisneming o. a. 1°. van een bewijs te Neu-Astenberg op 12 Maart 1883 afgegeven, waaruit blijkt dat Joseph Pape, zoon van Friedrich Pape en Theresia Leber, op 26 October 1857 te Alt Astenberg in Pruisen is geboren;

2°. van eene door de Koninklijke Pruisische Regering te Arnsberg op 10 September 1873 afgegeven Entlassings-Urkunde uit het Pruisische Staatsverband betrekkelijk Joseph Pape; en

3°. van een dergelijk stuk dd. 23 Februari 1879 betrekkelijk zijn vader, Friedrich Pape;

hebben Gedep. Staten voornoemd de bovenvermelde beslissing genomen.

In hoofdzaak komen de overwegingen dier decisie hierop neer, dat blijkens het sub 1°. vermelde stuk Joseph Pape op 1°. Januari 1876 zijn 19e jaar was ingetreden; — dat, blijkens ingesteld ambtelijk onderzoek, zijn vader, Friedrich Pape, zich op 27 December 1872 gevestigd heeft in de gemeente Benschop, komende uit zijn vroegere woonplaats Woerden; dat hij daar gevestigd is gebleven, en er ook nog op 1 Januari 1876 gevestigd was; — dat hij mitsdien op dien datum op grond van art. 31 der wet van 28 Juli 1850 S. 44 ingezetene van Nederland was; dat dus de zoon Joseph, die blijkens ambtsbericht en eigen erkentenis, van 1873—1882 met zijn vader te Benschop verblijf heeft gehouden, op 1 Januari 1876 krachtens art. 15, eerste zinsnede 1°. der militiewet voor ingezetene ten opzichte der militie moest worden gehouden, zoo hem althans die hoedanigheid niet weder werd ontzegd door de laatste zinsnede van dat wetsartikel; — dat echter dáárvan niet blijkt, nademaal zijn door geboorte gevestigd verband tot den Pruisischen Staat blijkens het boven sub 2°. aangehaalde stuk, in verband met de omstandigheden, met 10 September 1873 was komen te vervallen; — dat mitsdien in 1876 hier te lande te Benschop, destijds woonplaats zijns vaders, aangifte ter inschrijving voor de nationale militie had moeten geschieden; dat zulks echter is verzuimd; dat de belanghebbende thans geen andere

dan een ongegrond bevonden reden van vrijstelling wegens zwakte van gezichtsvermogen had bijgebracht; — en dat hij alzoo zonder loting voor den dienst behoorde aangewezen te worden, zooals dan ook geschied is.

Tegen die beslissing heeft Joseph Pape zich bij adres, op 22 Juni ll. aan Zr. Ms. Kabinet inhekomen, in appel voorzien bij Z. M.

Bij dat adres voert de appellant de bewering, nog nader ontwikkeld bij eene memorie op 2 Augustus ll. door hem aan deze Afdeeling ingediend, dat krachtens de laatste zinsnede van art. 15 zijn vader, die eerst in 1879 uit het Pruisische Staatsverband is ontslagen, in Januari 1876 niet was te houden voor ingezetene in den zin der Militiewet; en dat er dus voor den appellant, als zijnde zoon van een niet-ingezetene, destijds geen verplichting tot inschrijving zou bestaan hebben en mitsdien geen verzuim door hem begaan zijn.

Hij verzocht alzoo vernietiging der aangevallen uitspraak; subsidiair, overeenkomstig art. 127 der wet, ontheffing van den werkelijken dienst.

Zr. Ms. Commissaris in Utrecht, op dat adres gehoord, schrijft in zijn ambtsbericht van 9 Juli ll. N. M. en S. n°. 1, — onder gunstig advies op het subsidiair gedane verzoek om toepassing van art. 127 der wet, rakende de juistheid der aangevallene beslissing het volgende:

„Het schijnt mij toe aan twijfel te zijn onderworpen, dat het gronddenkbeeld in het besluit van Gedeputeerde Staten nedergelegd, als zou de slotalinea van art. 15 der Militiewet rechtstreeks betrekking hebben op den volgens zijnen leeftijd in te schrijven persoon, met de bedoeling van dat wetsartikel overeenkomt.”

„Dit artikel toch bepaalt, volgens de duidelijke bewoordingen van de 2e zinsnede, sub 1°., wie voor ingezeten, in den zin van de 1e alinea, is te houden en stelt dit afhankelijk van het ingezetenschap, volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Stbl.* n°. 44), van den vader, de moeder of den voogd, en legt sub 2°. der genoemde 2e zinsnede alleen dán den nadruk op den rechtstoestand van den jongeling zelven, zoo deze geen ouders of voogd heeft, terwijl sub 3°. in het daarbij genoemde geval, indien de ouders overleden zijn, zelfs nog het ingezetenschap van den langstlevende hunner als voorwaarde wordt gesteld voor het ingezetenschap van den in te schrijven persoon.”

„Waar alzoo overigens uit de voorschriften van art. 15 der Militiewet overtuigend blijkt, dat, ter bepaling van het ingezetenschap, in den zin van de 1e alinea van dat artikel, van een jongeling, moet worden te rade gegaan met den rechtstoestand van zijn vader, moeder of voogd, en alleen bij ontstentenis van dezen laatsten de rechtstoestand van den jongeling zelven in aanmerking kan komen, schijnt het niet aannemelijk, dat de slot-alinea rechtstreeks en uitsluitend den minderjarige zou betreffen, en aldus het antwoord op de vraag, of deze niet voor ingezeten te houden is, slechts van zijn eigen handelingen zou afhangen, zonder dat de staat van vreemdeling des vaders daarop van invloed is.”

„De duidelijke woorden der wetsbepalingen schijnen mij zoodanige interpretatie moeielijk toe te laten.”

's Raads Afdeeling voor de geschillen van bestuur heeft, ook met het oog op de overwegingen van Zr. Ms. besluit van 19 April 1879 n°. 8 (Raad van State, verza-

meling van BELINFANTE deel XIX p. 165) gemeend nog eenige nadere inlichtingen te moeten vragen aan Gedeputeerde Staten van Utrecht, die naar aanleiding daarvan in hunnen brief van 1 Sept. ll. nº. 40 nog hebben bericht: "dat Friedrich Pape, vader van Joseph Pape, gedurende ongeveer 30 jaren verblijf heeft gehad bij zijnen zwager Frans Pfennig, te Woerden, doch des winters naar zijne woonplaats in Pruisen terugkeerde en ook iederen zomer zich eenmaal daarheen begaf;

"dat echter Joseph Pape nimmer in Woerden verblijf heeft gehad en slechts tweemalen zijn aldaar wonenden oom heeft bezocht, terwijl niet is kunnen blijken, dat hij vóór 1876 tien of meerdere jaren hier te lande woonplaats heeft gehad;

"dat Friedrich Pape zich den 28 December 1872 te Benschop heeft gevestigd, aldaar een huurhuis heeft betrokken, waarvan hij in 1874 door aankoop eigenaar is geworden, en dat uit een ingesteld onderzoek niet is kunnen blijken, dat hij gedurende den tijd, dat hij te Benschop woonachtig is geweest, geregeld ieder jaar naar Pruisen is gegaan.

"Wij hebben de eer U HoogEdelGestrenge van het bovenstaande mededeeling te doen en daarbij tevens te kennen te geven, dat ons Collegie geene meerdere feiten, waaruit het verblijf hier te lande van Friedrich Pape nader kon worden gestaafd, heeft kunnen opsporen."

De appellant is zelf tegenwoordig en beantwoordt eenige vragen van de Staatsraden VERNIERS VAN DER LOEFF, DE VRIES en SMIDT.

III. het beroep van *den gemeenteraad van Wijmbritseradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan het raadsbesluit van* 4 *Juni* 1883, *tot regeling der jaarwedden van de onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 2 Augustus 1883 nº. 2878, afd. O., bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door den Raad der gemeente Wijmbritseradeel ingesteld, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 14 Juni 1883 nº. 46, 3e Afd. S., waarbij goedkeuring is onthouden aan een Raadsbesluit van 4 Juni te voren, tot regeling der jaarwedden van de onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente.

Nadat de Raad der gemeente Wijmbritseradeel in zijn beroep tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 8 December 1882 nº. 10, 3e Afd. S., waarbij de goedkeuring was onthouden aan een Raadsbesluit van 25 November bevorens, tot regeling van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere scholen in die gemeente, niet-ontvankelijk was verklaard bij K. B. van 23 April 1883 nº. 3, wegens het niet inachtnemen van den termijn, voorgeschreven in art. 14 der wet op

het lager onderwijs, heeft die Raad op nieuw in zijne vergadering van 4 Juni 1883 eene regeling van bovenbedoeld onderwerp vastgesteld, geheel gelijkluidend met de voorgaande, welke in het verslag, uitgebracht in de openbare vergadering der Afd. op 4 April ll., is medegedeeld en waaromtrent het dus thans onnoodig is in bijzonderheden te treden.

Gedeputeerde Staten van Friesland hebben bij besluit van 14 Juni 1883 n°. 46, 3e Afd. S., ook aan deze regeling hunne goedkeuring onthouden, hoofdzakelijk op dezelfde gronden, als in hun vorig besluit. Het komt hun ook thans nog voor, dat al de jaarwedden te laag zijn gesteld en dat de regeling eer blijk geeft van een zucht om het openbaar onderwijs geheel weêrloos te maken, dan van eene getrouwe uitvoering der onderwijswet.

Van deze beslissing is de Raad van Wijmbritseradeel bij adres van 28 Juni 1883, den 30en d. a. v. bij het Kabinet ingekomen, in beroep gekomen, in welk adres dezelfde redenen, waarom de Raad meent in de beslissing van het Gedeputeerd College niet te kunnen berusten, als in het vorig adres, worden aangetroffen.

Gedeputeerde Staten, door den Minister van Binnenlandsche Zaken op dat adres gehoord, refereeren zich in hun ambtsbericht van 13 Juli 1883, n°. 8, 3e Afd. S., in hoofdzaak naar wat door hen in hunne missive van 22 Februari 1883, n°. 52, 3e Afd. S., naar aanleiding van het vorig adres is in het midden gebracht. Bovendien pogen zij thans nog door voorbeelden aan te toonen, dat de regeling der jaarwedden, zooals die in het Raadsbesluit voorkomt, hoogst onvoldoende is; dat er geen verhouding is in acht genomen tusschen grootere en kleinere scholen en dat de tijdsomstandigheden veeleer wijzen op verhooging, dan op verlaging der jaarwedden. Zij geven ten slotte nog aan, hoe haars inziens het best de jaarwedden zouden kunnen worden geregeld. — Mitsdien adviseeren zij, dat Z. M. het door den Raad ingesteld hooger beroep ongegrond verklare, en eene regeling overeenkomstig het door hun college ontworpen schema vaststelle.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging bij de Afdeeling is aanhangig gemaakt, is alleen ingekomen een bericht van het gemeentebestuur van Wijmbritseradeel, waarin het te kennen geeft, geene nadere memoriën meer te zullen inzenden.

IV. het beroep van *W. L. van Dis c. s., te Fijnaart, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, betreffende de oprichting van een stoomgemaal in het waterschap „De oude Appelaar".*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij missive van 8 Aug. ll., n°. 30, Afd. Waterstaat A., bij den Raad van State, Afd. van de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep door W. L. van Dis, D. J. Sneep, H. W. Maris en W. A. Laurense, zich noemende „stemgerechtigde en verdere ingelanden of gevolmachtigden van dezen, in

het Waterschap den ouden Appelaar, gemeente Fijnaart", ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant dd. 17 Mei 1883, G. n°. 170, 1e Afd. A., betreffende de oprichting van een stoomgemaal in genoemd waterschap.

Tot de stichting van zoodanig stoomgemaal was in de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van 16 Januari 1883 met 40 tegen 33 stemmen besloten, maar dit besluit werd in de vergadering van 28 Maart ll. weder ingetrokken.

Appellanten wendden zich daarop tot Gedeputeerde Staten met het verzoek, om het besluit van stemgerechtigde ingelanden van 28 Maart te vernietigen, op grond 1°. dat dit besluit in strijd is met het Algemeen Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, en 2°. dat daarbij ook het algemeen belang van het waterschap blijkbaar wordt benadeeld.

Gedeputeerde Staten gaven, bij besluit van 17 Mei ll., G. n°. 170, 1e Afd. A., aan adressanten te kennen, dat geene termen zijn gevonden tot vernietiging van voormeld besluit, uit overweging:

"dat het bestreden besluit in de vergadering van den 28en Maart jl. is genomen met 39 tegen 3 stemmen, terwijl ook in eene den 24 April d. a. v. daartoe expresselijk belegde vergadering stemgerechtigde ingelanden dat besluit van 28 Maart hebben gehandhaafd";

"dat stemgerechtigde ingelanden in de eerste plaats geroepen zijn, om te beslissen welke werken tot afvoer van water voor rekening van het waterschap moeten aangelegd worden en zij tot tweemalen toe formeel hebben besloten niet over te gaan tot oprichting van een stoomgemaal"; en

"dat de door hen genomene beslissing niet in strijd is met de wet of bestaande reglementen of verordeningen en ook niet strekt ten nadeele van den algemeenen waterstaat of die van andere waterschappen".

Tot dit besluit zijn Gedeputeerde Staten niet overgegaan dan na eerst den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat en het waterschapsbestuur te hebben gehoord.

De Hoofdingenieur was van oordeel, dat het intrekkingsbesluit van ingelanden wel is te bejammeren, maar niettemin niet voor vernietiging in aanmerking kan komen. Hij opperde echter het vermoeden, dat de meerderheid wellicht niet op het vroeger besluit tot stichting van een stoomgemaal zou zijn teruggekomen, indien zij bekend geweest ware met al hetgeen in verband met die stichting door het bestuur reeds was verricht, daar toch het bestuur niet alleen reeds de ontwerpen voor een stoomgemaal had doen vervaardigen maar, ook reeds omtrent de uitvoering eene overeenkomst had gesloten. De Hoofdingenieur gaf daarom in overweging, eene nadere vergadering van stemgerechtigde ingelanden te doen beleggen en in die vergadering, na duidelijke uiteenzetting van de moeielijkheden en kosten, die het gevolg zullen zijn van het den 28 Maart genomen besluit, eene nadere beslissing ten deze uit te lokken.

Aan dit voorstel werd door Gedeputeerde Staten gevolg gegeven. Blijkens het daarop ontvangen bericht van het waterschapsbestuur, had op 24 April ll. eene nadere vergadering van ingelanden plaats gehad, waarin een voorstel van 't bestuur om voor de tot stichting van een stoomgemaal gemaakte kosten een post op de begrooting te

brengen, was verworpen en zelfs aangenomen dat men in het geheel geene uitgaven hieromtrent gedaan wilde bewilligen. Het waterschapsbestuur verzocht, in verband daarmede, Gedeputeerde Staten dringend, om, gelijk het dat noemt „de reglementen tot hun recht te doen komen", en het besluit van 28 Maart te vernietigen, er bij voegende, dat dit besluit in strijd is met het algemeen belang van het waterschap omdat dit belang dringend verbetering der waterlossing eischt, wat ook niemand, ook niet de sterkste bestrijder van het besluit van 16 Jan. ll., tegenspreekt, en die verbetering anders dan door een stoomgemaal ook niet is te verkrijgen; zullende de polder dan noodwendig elken winter voor een groot gedeelte onder water moeten staan, en zijnde er zelfs geen geheel perceel land aan te wijzen, dat in het geheel niet door het water gekweld wordt.

Tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van 17 Mei ll., waarbij zij aannamen dat er geene termen voor vernietiging bestaan, en welk besluit, volgens opgaaf van appellanten, op 24 Mei ll. hun is uitgereikt, is hooger beroep ingesteld door W. L. van Dis c. s., bij een adres, dat op 18 Juni ll. bij het Kabinet is ingekomen. Appellanten voeren daarbij aan, dat Gedeputeerde Staten uitgaan van de onjuiste stelling, dat door ingelanden op 24 April hun besluit van 28 Maart zou zijn gehandhaafd. Dit is onjuist. In die vergadering is alleen een begrootingspost voor de reeds gemaakte kosten voor een stoomgemaal verworpen, inweerwil Gedeputeerde Staten zelve de voldoening daarvan billijk achtten en, bij weigering daarvan, proceskosten vreesden, wat reeds op zich zelf eene benadeeling is van het algemeen belang van het waterschap en een grond tot vernietiging opleverde. — Appellanten hebben voorts tegen het besluit van Gedeputeerde Staten deze grieve, dat het niet met redenen is omkleed. Als zoodanig kunnen, naar hunne meening, toch niet gelden de bloot negatieve overwegingen, dat er geen strijd of benadeeling is. Zij merken daaromtrent op, dat het besluit tot stichting van een stoomgemaal genomen was op grond der behoefte aan verbeterde waterlossing, die nog altijd bestaat, en dus door de intrekking van dat besluit het algemeen belang van het waterschap blijkbaar werd benadeeld. Te meer daar dat besluit reeds in uitvoering was en naar buiten had gewerkt, en dus niet meer kon worden ingetrokken, zonder in strijd te geraken met het Algemeen Reglement. Appellanten verzoeken uit dien hoofde van Z. M. vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten en evenzeer van het besluit van stemgerechtigde ingelanden van 28 Maart ll., zoodat het besluit van 16 Jan. te voren alsnog effect zou kunnen erlangen.

Op het appellatoir adres zijn Gedeputeerde Staten van Noordbrabant gehoord. Zij zijn van meening, dat aan het in 't adres gedaan verzoek niet kan worden voldaan, daar de stemgerechtigde ingelanden, die in de eerste plaats geroepen zijn om te beslissen welke werken in het belang van het waterschap behooren te worden aangelegd, zelfs nog na de intrekking van het besluit van 16 Jan. ll. besloten hebben niet over te gaan tot oprichting van een stoomgemaal. Bovendien komt het hun voor, dat, al mocht de oprichting van het stoomgemaal voor sommige grondeigenaren van belang zijn, het niet gebleken is dat het algemeen belang van het waterschap door de niet-oprichting benadeeld wordt.

Nadat het beroep bij deze Afdeeling ter behandeling is aangebracht, zijn nog een viertal memoriën ingekomen, als:

1⁰. van het waterschapsbestuur, hetwelk daarin als zijne meening te kennen geeft, dat voor eene goede beoordeeling der zaak nog verschillende stukken aan het dossier zouden moeten worden toegevoegd, en voorts, onder overlegging van 6 stukken, zijnde beschrijving, bestek, teekeningen en begrooting van het stoomgemaal, alsmede eene overeenkomst omtrent de levering der machinerie, — mededeelt, dat het besluit van 16 Jan. reeds zóó ver in uitvoering was gebracht, dat er een ingenieur op bepaalde voorwaarden benoemd was en verschillende verbintenissen waren aangegaan, en dat, naar zijn oordeel, een besluit, hetwelk reeds zoo zeer naar buiten had gewerkt, niet eenvoudig op zijde kon worden gezet;

2⁰. van appellanten, die zich beklagen dat door Gedeputeerde Staten niet is overgelegd hun aan dat college ingediend adres van 31 Maart ll. en voorts opkomen tegen de stelling van dat bestuur, dat een stoomgemaal wel van belang kan wezen voor sommige grondeigenaren, maar dat daarom het algemeen belang van het waterschap door de niet-oprichting niet benadeeld wordt. Alle gronden toch hebben behoefte aan verbeterde waterlossing, en, ware dit ook niet aldus, de eigen stelling van Gedeputeerde Staten had tot vernietiging moeten leiden, omdat de geschiedenis van art. 96 van het Algemeen Reglement aantoont, dat benadeeling van een gedeelte der ingelanden te begrijpen is onder benadeeling van het algemeen belang van het waterschap. Met betrekking tot de stelling van Gededuteerde Staten dat stemgerechtigde ingelanden in de eerste plaats geroepen zijn om te beslissen, welke werken moeten worden aangelegd, zeggen appellanten eindelijk dat die stelling volkomen juist is, maar dat het geheel iets anders is, indien zoodanig besluit na rijp beraad en na jaren lang voorafgaand overleg genomen en dit reeds in uitvoering gebracht is, naar buiten gewerkt heeft, enz. om alsdan zoodanig besluit weder in te trekken;

3°. van G. Versluijs en 8 andere stemgerechtigde ingelanden van het waterschap den Ouden Appelaar, die daarin voor de ingelanden het recht vindiceeren om vroegere besluiten in te trekken, zelfs dan indien ze reeds naar buiten hadden gewerkt, wat huns inziens echter in dezen niet het geval was, daar het bestuur nog alléén een deskundige had geraadpleegd omtrent het stoomgemaal. Vooralsnog kon, naar zij meenen, het bestuur niet handelend optreden en zij vertrouwen dan ook, dat het ingesteld beroep zal worden verworpen; en

4°. van den Dijkgraaf van het waterschap, die daarbij in eene wederlegging treedt van de zoo even vermelde door G. Versluijs c. s., ingediende memorie en zijne adhaesie betuigt aan hetgeen laatstelijk door appellanten was aangevoerd.

V. het beroep van *Herberdina Wilhelmina Sluiter, te Zoelen, tegen het haar weigeren van vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij

schrijven van 14 Augustus 1883, n⁰. 3564, Afdeeling B. B., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door H. W. Sluiter te Zoelen, tegen het weigeren van vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein.

Door mejufvrouw H. W. Sluiter, te Zoelen, werd aan Burgemeester en Wethouders dier gemeènte, een adres gericht, inhoudende het verzoek 1⁰. de haar bij besluit van 8 April 1882 n⁰. 10/10, verleende vergunning tot uitoefening van den kleinhandel in sterken drank in de kamer aan de zuidzijde der woning van C. A. Sluiter te Zoelen, met één jaar te verlengen, en 2⁰. voor den tijd van één jaar vergunning te verleenen tot uitoefening van dien handel in het nevenvertrek dat door den gang met het vorige gemeenschap heeft.

Burgemeester en Wethouders van Zoelen hebben, bij besluit van 28 April 1883, n⁰. 1, het eerste gedeelte van het verzoek ingewilligd, en bepaald, dat de vergunning voor die lokaliteit telkens geacht wordt voor 1 jaar te zijn ingegaan, indien aan art. 2 der verordening op de invordering van het recht wordt voldaan en dat recht voor het einde van het jaar betaald. Op het verzoek om vergunning voor het vertrek, bedoeld sub 2, hebben zij echter afwijzend beschikt, omdat in dat vertrek na 1 Mei 1881 geen sterke drank in het klein met vergunning werd verkocht en het dientengevolge van bestemming is veranderd.

Tegen dit laatste gedeelte der beschikking van het gemeentebestuur is adressante opgekomen bij Gedeputeerde Staten van Gelderland, bij adres van 11 Mei 1883. Zij poogt daarin aan te toonen dat het Gemeentebestuur art. 28 der drankwet onjuist heeft toegepast. In Zoelen toch, zoo voert zij aan, is het van algemeene bekendheid dat op 1 Mei 1881, in beide vertrekken (zoowel in dat waarvoor zij reeds vergunning heeft, als in dat waarvoor zij die thans vraagt), zonder strijd met wet of verordening sterke drank wordt verkocht door C. A. Sluiter. Zij, adressante, heeft daarop die beide vertrekken gehuurd en de koffiehuiszaak van genoemden Sluiter overgenomen en alléén voor één der beide vertrekken vergunning gevraagd. Dientengevolge is in het ander vertrek na 1 Mei 1882 geen sterke drank meer verkocht, doch daaruit kan haars inziens nooit volgen, dat het van bestemming zou zijn veranderd. Deze is integendeel altijd dezelfde gebleven, namelijk het publiek er te ontvangen, dat altijd wijn, bier, koffie, enz. kon bekomen. Hoegenaamd geene verandering is in de bestemming van het bewuste vertrek gekomen. Het kan toch niet aangaan uit de enkele omstandigheid, dat in een lokaal geen sterke drank met vergunning werd verkocht, te concludeeren, dat het van bestemming zou zijn veranderd aangezien alsdan art. 28 der wet geheel overbodig zou zijn. Zoowel de blijkbare bedoeling van den wetgever, als de beteekenis van het woord „bestemming" wraken de beperkte uitlegging in het bestreden besluit. Zij concludeert daarom, dat met vernietiging der aangevallen beschikking aan haar de gevraagde vergunning alsnog mocht worden verleend.

Gedeputeerde Staten hebben bij besluit van 5 Juni 1883 n⁰. 29 de beklaagde beschikking gehandhaafd, na te hebben overwogen, dat, daar in de bedoelde kamer na 1 Mei 1882 bij gelegenheid der Zoelensche markten wel de verkoop van bier en koffie is voortgezet, doch die van sterken drank is gestaakt, deze lokaliteit geacht

moet worden van bestemming te zijn veranderd en de vergunning tot drankverkoop derhalve daarin terecht is geweigerd.

Mej. H. W. Sluiter heeft tegen deze beslissing beroep bij Z. M. ingesteld bij adres den 22en Juli ll. bij het Kabinet ingekomen.

Na hetgeen boven reeds uit adressants memorie aan het Gedeputeerd College is medegedeeld, zij het voldoende hier te vermelden dat zij nog de geschiedenis der drankwet bij de beraadslaging in de Tweede Kamer aanhaalt, om aan te toonen dat èn het besluit van het Zoelensche gemeentebestuur èn dat van Gedeputeerde Staten, met de wet in strijd zijn.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Acht en twintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 19 *September* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het beroep van *Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden, te Nijmegen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, betreffende de benoeming van een ontvanger van het polderdistrict Over-Betuwe.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

In de vergadering van het Gecombineerd Collegie van het Polderdistrict Over-Betuwe van 21 Maart dezes jaars is overgegaan tot de benoeming van een ontvanger in dat district.

Bij de eerste stemming heeft Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden 6 van de 12 uitgebrachte stemmen erlangd; H. Duijs 5 en J. de Hartog Jager 1. — Een volstrekte meerderheid alzoo ontbrekende, heeft er eene tweede vrije stemming plaats gehad, waarbij ieder van de twee eerstgenoemde candidaten 6 stemmen heeft verkregen. En bij de daarop gevolgde herstemming, waarbij nu 13 stemmen werden uitgebracht, heeft H. Duijs 7 stemmen op zich vereenigd en Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden 6.

Naar aanleiding echter eener opmerking door een der Hoofdgeërfden gemaakt, —

hierheen strekkende, dat H. Duijs voornoemd als bekleedende de betrekking van Ontvanger van den Dorpspolder van Elst ingevolge art. 57 en 164 van het reglement op het beheer der Rivierpolders in Gelderland, niet benoembaar zou zijn tot ontvanger van het district, — werd met algemeene stemmen besloten, de benoeming als niet geschied te beschouwen en in eene vergadering, op 31 Maart d. a. v. te houden, tot eene nieuwe keuze over te gaan.

In die vergadering evenwel is men niet tot die nieuwe keuze overgegaan, maar heeft men, na ample discussiën, *eerstens* aangenomen een voorstel om terug te komen op zooeven vermeld besluit van 21 Maart bevorens, voor zooverre daarbij als niet geschied werden beschouwd de toen plaats gehad hebbende stemmingen; — en heeft men wijders besloten aan Gedeputeerde Staten van Gelderland te verzoeken den benoemde, H. Duijs, ontheffing te verleenen van de uitsluiting, vermeld in art. 21 letter *e* van het Polderreglement, ter zake zijner betrekking van ontvanger van den dorpspolder van Elst.

Bij resolutie van 18 April d. a. v. n°. 52, hebben Gedeputeerde Staten die ontheffing verleend, onder te kennengeving nogtans, dat door die ontheffing wel is waar de benoeming van H. Duijs, ontvanger van den dorpspolder van Elst, tot ontvanger van het district Over-Betuwe was gesanctionneerd en alzoo geldig, doch dat hij om voor laatstgemelde betrekking in functie te kunnen treden, de eerste zou moeten laten varen.

Jhr. van Pabst van Bingerden bovengenoemd heeft zich daarop bij adres tot Gedeputeerde Staten gewend, naar aanleiding van art. 6 van voormeld Provinciaal Reglement verzoekende, dat zij de verkiezing van H. Duijs, als zijnde deze tengevolge zijner betrekking van ontvanger van een dorpspolder niet verkiesbaar, zouden vernietigen; — en dat zij naar aanleiding van art. 7 van dat Reglement zouden beslissen, dat hij, adressant, als hebbende het grootste aantal geldige stemmen verkregen, verkozen was.

Gedeputeerde Staten hebben, onder referte aan hunne zooeven vermelde resolutie, bij beslissing van 16 Mei ll. n°. 44, dat verzoek ongegrond en mitsdien niet voor inwilliging vatbaar verklaard.

Van die beslissing is Jhr. van Pabst van Bingerden, bij adres van 26 Mei ll., in beroep gekomen.

Na uiteenzetting der feiten, spreekt de appellant bij dat adres het vertrouwen uit, dat geen uitvoerig betoog noodig is om de onjuistheid der aangevallene beslissing in het licht te stellen.

Gedeputeerde Staten, zoo luidt dit deel van het adres, onderscheiden tusschen benoembaarheid en gelijktijdige bekleeding der beide betrekkingen; door ons besluit van 15 April, zeggen zij, werd het verbod, dat de benoeming belette, opgeheven, maar niet verlof gegeven tot het bekleeden van beide betrekkingen, want dit laatste kan (met het oog op de artt. 163 en 164) niet worden toegestaan.

Naar het oordeel van requestrant maken Gedeputeerde Staten hier eene onderscheiding, die door het Reglement wordt gewraakt; art. 57 bedoelt met de woorden *ontheffing verleenen* kennelijk niet het geven van machtiging tot benoeming alleen, maar het geven van verlof om, ongeacht de bepalingen van de art. 19 en 21, de

betrekking te aanvaarden en te bekleeden; art. 57 § 2, in éene zinsnede sprekende van de uitsluiting wegens bloedverwantschap en van die in art. 21 letter *e*, maakt eene andere opvatting onmogelijk, en de vraag kan dus alleen zijn, of hier den polderontvanger ontheffing kon worden verleend van de bepaling, die hem verbiedt districtsontvanger te zijn.

Die vraag beantwoorden Gedeputeerde Staten zelf te recht ontkennend; de algemeene bepaling van art. 57 § 4, dat aan ambtenaren en bedienden aan den Dijkstoel ondergeschikt, dispensatie kan worden verleend, moet wijken voor de bijzondere bepaling van art. 163 § 2, waarbij in dat geval dispensatie wordt uitgesloten: de speciale wet derogeert aan de algemeene.

Neemt men dit niet aan, dan komt men tot de vreemde conclusie, dat Gedeputeerde Staten wel zouden kunnen toestaan, dat de polderontvanger tot districtsontvanger, maar niet dat de districtsontvanger tot polderontvanger benoemd werd.

Adressant wijst er ten slotte op, dat (Gedeputeerde Staten zelven geven dit toe) H. Duijs op het oogenblik der stemming eene betrekking bekleedde, welke met die van districtsontvanger volstrekt onvereenigbaar was, en dat dus daarom de zijn naam vermeldende stembriefjes op grond van art. 50 § 4 van onwaarde verklaard hadden moeten worden.

Het is op deze gronden, dat adressant zich wendt tot den Koning met eerbiedig verzoek, dat het Z. M. behagen moge, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland van 16 Mei 1883, eveneens te vernietigen de besluiten van het gecombineerd collegie van het polderdistrict Over-Betuwe van 21 en 31 Maart 1883, in zoover daarbij na de eerste stemming tot herstemming overgegaan en H. Duijs verklaard is als ontvanger van het polderdistrict gekozen te zijn, en naar aanleiding van art. 7 van het Reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland te beslissen, dat adressant wettig als ontvanger benoemd is.

Gedeputeerde Staten van Gelderland, op dat adres door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gehoord, erkennen in hun ambtsbericht van 19 Juli ll. n°. 79/4, — wat zij trouwens van den aanvang af in het oog hebben gehouden, — dat de beide bewuste betrekkingen krachtens art. 164 van het Polderreglement onvereenigbaar zijn, en dat daarvan geene ontheffing te geven ware; — doch tegen de benoembaarheid, die hier betwist wordt, bestaat, meenen zij, na de door hen krachtens art. 57 van het Reglement verleende dispensatie, geen bezwaar. — Zij adviseeren mitsdien tot handhaving van hun besluit en ongegrondverklaring van het beroep.

Nadat daarop de overweging dezer zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 4 Juli ll. n°. 17 bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, was aanhangig gemaakt, zijn geen nadere schrifturen desbetrekkelijk ingekomen.

Voor den belanghebbende H. Duijs treedt als gemachtigde op Mr. W. van Rossem Bz., advocaat te 's Gravenhage, die tot niet-ontvankelijk- of ongegrondverklaring van het beroep concludeert.

II. het beroep van *J. Schmal te Voorburg, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot voortzetting zijner tapijtklopperij.*

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging van 11 Juli 1883, n°. 17, werd den 16en Juli d. a. v. bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) de overweging aanhangig gemaakt van het door J. Schmal, behanger en stoffeerder te Voorburg, ingesteld beroep, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener klopperij van tapijten.

Voldoende aan het voorschrift van art. 15 3e alinea der wet van 2 Juni 1875, (*Stbl.* no. 95), volgde een Koninklijk besluit van 16 Augustus 1883, waarbij de beslissing ten aanzien van dit beroep werd verdaagd.

Uit het onderzoek blijkt, dat, gelijk appellant beweert en door Burgemeester en Wethouders wordt erkend, den 12en April 1883 genoemde J. Schmal door het gemeentebestuur werd aangezocht, voor zijne sedert ruim veertig achtereenvolgende jaren op denzelfden voet bestaan hebbende tapijtenklopperij, alsnog eene aanvrage om vergunning in te dienen, waaraan hij, meenende, zooals hij zich uitdrukt, een lacune der gemeentelijke administratie te helpen aanvullen, heeft voldaan.

Uit het dezerzijds opgevraagd adres, in dato 23 April 1883 door J. Schmal tot het genoemde gemeentebestuur gericht, blijkt dan ook dat hij verzocht eene klopperij van tapijten te mogen oprichten en gebruiken op de plaats, door teekening en beschrijving aangewezen, d. i. Heerenstraat wijk B n°. 15, kadastraal Sectie B n°. 436, namelijk dezelfde plaats, waar zij reeds bestond.

Of de voorschriften van art. 6 2e alinea der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) geheel zijn nageleefd, blijkt niet.

Ter zitting, door art. 7 dier wet bedoeld en in deze den 10en Mei 1883 gehouden, verscheen niemand, waaruit Burgemeester en Wethouders afleidden, dat van de zijde der naaste bewoners geene bezwaren tegen de inrichting konden worden aangevoerd.

Desniettemin wezen Burgemeester en Wethouders den 10en Mei 1883 het verzoek van de hand en wel op grond van het aanwezig zijn van scholen en kerkgebouw binnen den afstand van 200 meter van de voorgenomen inrichting, hetwelk, *zoo schrijven zij*, in strijd is met de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95).

Den adressant werd echter herinnerd, dat het hem volkomen vrijstond om van de afwijzende beschikking in hooger beroep te gaan.

Uit eene opmerking, voorkomende in het schrijven van Burgemeester en Wethouders van 7 Juni 1883 tot heeren Gedeputeerde Staten van Zuidholland gericht, kan men afleiden dat de aankondiging door art. 8 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) gewild, heeft plaats gehad.

Bij adres, den 18en Mei 1883 aan het Kabinet des Konings ontvangen, kwam J. Schmal voornoemd, bij Z. M. in beroep. Hij geeft te kennen, dat zijne zaak, waartoe eene klopperij van tapijten, Sectie B, n°. 436 behoort, sedert ruim veertig achtereenvolgende jaren, eerst onder wijlen zijn vader Dingeman Franciscus Schmal en later onder des appellants beheer staande, nimmer aanleiding tot eenige klacht heeft gegeven; dat hij, door het gemeentebestuur daartoe aangezocht, nu wel vergunning heeft gevraagd, doch zich niet kon voorstellen, dat eene afwijzing volgen zou, te minder wijl door niemand eenig bezwaar ingebracht werd en het argument,

ontleend aan het aanwezig zijn van scholen en kerkgebouw binnen 200 meter, volstrekt geen steek houdt, daar van belemmering in het gebruik dier lokalen zou moeten blijken, hetgeen door eene veertigjarige ondervinding wordt weersproken.

Redenen waarom appellant verzoekt dat, met vernietiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders in dato 10 Mei jl., òf zal worden uitgemaakt, dat de gevraagde vergunning onnoodig is voor zijne meer dan veertig jaren bestaande zaak, òf hem alsnog zal worden toegestaan het hebben eener klopperij van tapijten binnen Voorburg, op het kadastrale perceel Sectie B n°. 436.

Burgemeester en Wethouders voornoemd, op het appellatoir adres gehoord, bleven bij hunne meening dat nu er scholen en eene kerk binnen de 200 meter aanwezig zouden zijn, de wet eene inrichting als hier wordt verlangd, ten stelligste verbiedt.

Even als meerdere tapijtklopperijen in de gemeente, bestond ook deze reeds een groot aantal jaren, doch zulks neemt, volgens Burgemeester en Wethouders, niet weg, dat vergunningen, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend vóór het in werking treden der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) verleend, kwamen te vervallen, zoo zij niet binnen een jaar na de afkondiging dezer laatste, in werking waren gebracht. Van daar dat alle ingezetenen van Voorburg, bezitters van tapijtklopperijen, onder welke geene enkele vergunning had, door hen, Burgemeester en Wethouders, op hunne verplichting tot het vragen van vergunning zijn gewezen, waaraan allen voldeden.

Gedeputeerde Staten van Zuidholland adviseerden tot vernietiging der beslissing van Burgemeester en Wethouders van Voorburg dd. 10 Mei 1883 n°. 182 en tot verklaring dat voor het in werking houden der tapijtklopperij, opgericht vóór de invoering der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), geene nadere vergunning van het openbaar gezag wordt vereischt.

Heeren Gedeputeerden adstrueeren hun gevoelen, met aanhaling van rechterlijke en administratieve uitspraken, en toonen, o. a. met verwijzing naar art. 11 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), het onhoudbare aan van de opvatting van Burgemeester en Wethouders omtrent de gevolgen van het aanwezig zijn van scholen en kerk binnen de 200 meter.

Behalve negatieve berichten van Burg. en Weth. van Voorburg en van het Kerkbestuur der Nederl. Herv. gemeente aldaar, kwamen, sints het beroep bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, door tusschenkomst van den heer Mr. J. J. Bergsma, advocaat te 's Gravenhage en gemachtigde van J. Schmal, nog berichten in van H. Milo, hoofdonderwijzer aan de school voor Christelijk Nationaal Onderwijs te Voorburg; — van H. Hemkes, vroeger hoofdonderwijzer eener openbare school aldaar; van J. J. ten Have en vijf anderen, nu of vroeger onderwijzers aan de o. l. school te Voorburg en eindelijk van 18 ingezetenen dier gemeente, waaronder het hoofd der o. l. school, allen wonende in de nabijheid van den heer Joh. Schmal, welke berichten zonder uitzondering inhouden, dat door de tapijtklopperij van laatstgenoemde nooit eenige hinder, van welken aard ook, werd veroorzaakt.

Voor den appellant treedt als gemachtigde op Mr. J. J. Bergsma, advocaat te 's Gravenhage. Hij licht het beroep kortelijk toe en hoopt dat de Afdeeling tot vernietiging van het besluit van Burg. en Weth. zal adviseeren.

III. het beroep van *J. Mieras te Yerseke, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan P. Sandée Jr. vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij.*

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Bij Zr. Ms. besluit van 11 Mei 1883, beschikkende op het beroep van J. J. van den Broeke te Yerseke, werd een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, houdende vergunning aan P. Sandée Jr. aldaar, tot het oprichten eener kalkblusscherij, vernietigd, wijl de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) niet behoorlijk was nageleefd, ook afgescheiden van de omstandigheid, dat vergunning voor eene andere inrichting werd verleend, dan was aangevraagd.

Den 30 Mei 1883 kwam genoemde P. Sandée Jr., oester- en kalkhandelaar te Yerseke, op de zaak terug en verzocht Burg. en Weth. dier gemeente, dat hem zou vergund worden eene kalkblusscherij op te richten, lang 20, breed 8 en hoog 6 meter, op het kadastraal bekende perceel Sectie D n°. 849 der gemeente Yerseke.

Ook volgens verklaring van adressant werden bij het verzoekschrift overgelegd eene beschrijving en eene plattegrondteekening in dubbel en bevinden zich geene gebouwen als bedoeld bij n°. 3 van art. 5 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) binnen den kring van 200 meter.

Het verzoek werd den 30 Mei 1883, bij afkondiging door Burg. en Weth. ter kennis van het publiek gebracht, terwijl de zitting, bedoeld in art. 7 der bovengenoemde wet, werd aangekondigd tegen en ook plaats had op 15 Juni d. a. v. des voormiddags ten 10 ure.

Ter vergadering verschenen Jan Jacob van den Broeke, Johannes Mieras en de verzoeker. De eerste, zich refereerende aan zijn bezwaarschrift van 14 Juni 1883, opperde bedenking wegens brandgevaar, de tweede, zulks beamende, vreesde daarenboven, dat de stof, die eene kalkblusscherij veroorzaakt, zijne woning zou bereiken en zijne touwwerken, aldaar aanwezig, bederven.

Bij besluit van 18 Juni 1883, verleenden Burg. en Weth. de gevraagde vergunning tot het oprichten eener kalkblusscherij op het perceel Sectie D n°. 849, onder voorwaarde dat zij vervalt, indien daarvan niet vóór den 1en Jan. 1884 is gebruik gemaakt, met dien verstande, dat de loods volgens de opgegeven afmetingen zal moeten zijn afgewerkt alvorens daarvan tot het bergen of blusschen van kalk mag worden gebruik gemaakt. — Burg. en Weth. overwogen, dat op het terrein reeds meer kalkblusscherijen bestaan, dat de bezwaren wegens brandgevaar ongegrond zijn; dat wel degelijk in de onmiddellijke nabijheid water aanwezig is; — dat de brandbluschmiddelen der gemeente in zeer goeden staat verkeeren; dat door verscheidene andere personen, wier woningen en loodsen zich in de onmiddellijke nabijheid en op dezelfde afstanden van de op te richten blusscherij bevinden, geene bezwaren worden geopperd en geen brand gevreesd; dat de plaats, waar de kalkloodsen zijn gevestigd, in het belang der oester-industrie zeer gewenscht voorkomt, en eindelijk dat Mieras geene schade voor zijn touwwerk heeft te vreezen, indien zijne woning in goeden staat verkeert, weshalve hij ook vroeger geene bedenking tegen de toen opgerichte kalk-

blusscherijen heeft geopperd, zoodat het nu den schijn heeft, alsof hij door den heer van den Broeke, die concurrentie in den kalkhandel vreest, is opgezet.

Bij adres, gedagteekend 30 Juni 1883, doch den 2 Juli 1883 bij het Kabinet des Konings ingekomen, wendde zich Johannes Mieras, koopman in touwwerk en andere scheepsbehoeften te Yerseke, tot Z. M. met het verzoek, dat het Z. M. moge behagen, te niet te doen het besluit van het bestuur der gemeente Yerseke van 18 Juni 1883 en te verklaren, dat het door Pieter Sande gevraagde verlof tot het stichten der in het besluit omschreven inrichting niet voor inwilliging vatbaar is.

Appellant beweert, dat het brandgevaar voor zijne in de onmiddellijke nabijheid gelegen roerende en onroerende goederen zeer groot zou worden, nu reeds andere inrichtingen van dien aard op dezelfde plek gronds gesticht zijn en een steenkolenmagazijn zeer dicht bij de nieuwe inrichting en bij adressants perceel gevestigd is; dat de fijne, voortdringende kalkdeeltjes zijne verschillende scheepsartikelen zullen bederven, ja onafleverbaar maken; dat aan zijn huis aanmerkelijke schade zal berokkend worden en onder andere het water in zijn regenbak nu reeds door de kalkdeelen onbruikbaar wordt; en eindelijk dat soortgelijke inrichtingen in eene zich dagelijks meer bevolkende gemeente als Yerseke zeer schadelijk zijnde, niet moesten worden geduld.

De kennisgevingen van het beroep overeenkomstig art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95) hadden behoorlijk plaats. Gedep. Staten van Zeeland, over deze zaak gehoord, adviseeren, om redenen in hun schrijven van 9 Februari n°. 147 ontwikkeld, dat het beroep ongegrond worde verklaard en doen opmerken, dat aangezien de nieuwe kalkblusscherij tusschen twee reeds bestaande wordt ingericht, appellant had moeten aantoonen dat de nieuwe meer gevaar of hinder zal opleveren dan de reeds bestaande.

Het ambtsbericht van Burg. en Weth. van Yerseke, weinig anders inhoudende dan beschouwingen van persoonlijken aard, gaat van het denkbeeld uit, dat bij de behandeling van het beroep van J. J. van den Broeke door den Raad van State, diens bezwaren wegens brandgevaar niet in overweging zijn genomen. Het doet op nieuw opmerken dat Johannes Mieras zich nimmer tegen andere vergunningen voor het oprichten van kalkblusscherijen daar ter plaatse op eenigerlei wijze heeft verzet en oordeelt dat appellant den bij art. 15 eerste alinea der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) gestelden termijn van 14 dagen heeft overschreden, zijnde het appellatoir adres eerst in den laten avond van 2 Juli 1883 bij het Kabinet des Konings ontvangen, terwijl de uiterste termijn, volgens de overgelegde publicatie van 18 Juni 1883, den 2 Juli 1883, des morgens ten 11½ ure, was verschenen, welke laatste bewering eene tegenbemerking van Gedeputeerde Staten van Zeeland tengevolge had, dat wettelijke termijnen niet naar uren maar naar dagen berekend worden.

Sedert het beroep bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur) was aanhangig gemaakt, kwamen geen andere stukken, dan een negatief bericht van Burgemeester en Wethouders van Yerseke, in.

IV. het beroep van *den Gemeenteraad van Loosduinen, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij met vernietiging van een besluit van den Gemeenteraad beslist is dat dr. A. van Traa niet als raadslid kan worden toegelaten.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 11 Aug. ll. no. 13 is bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen uan bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van den gemeenteraad van Loosduinen, tegen eene resolutie van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 9 Juli 1883 n°. 16, waarbij, met vernietiging van het besluit van voornoemden gemeenteraad dd. 20 Juni ll., beslist is, dat dr. A. van Traa, tot lid van dien Raad gekozen, als zoodanig niet kan worden toegelaten.

Op 12 Juni dezes jaars is dr. A. van Traa voornoemd, gekozen tot Raadslid. Bij het onderzoek zijner geloofsbrieven in de Raadsvergadering van den 20en Juni d. a. v. is door een der leden, P. van der Gaag, tegen zijne toelating bezwaar ingebracht op grond van art. 23 der gemeentewet, in verband met het feit, dat de gekozene als gemeente-geneesheer, behalve tot de armenpraktijk, ook gehouden is tot het verrichten van kostelooze inentingen en herinentingen, waartoe ingevolge art. 18 der wet van 4 December 1872 (*Stbl.* n°. 134) in elke gemeente door de zorg van het gemeentebestuur gelegenheid moet worden gegeven.

Na breedvoerige discussiën, waarvan het verslag bij de stukken gevoegd is, heeft de Raad, in overeenstemming met het advies van zijn voorzitter, met 5 tegen 1 stem zich niet met dat bezwaar vereenigd, en tot toelating van den gekozene besloten.

Bij adres dd. 25 Juni d. a. v. heeft voornoemd Raadslid tegen dat besluit zijne bezwaren ingebracht bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland, die daarop in dato 9 Juli ll. hunne hierboven vermelde beslissing gegeven hebben, eene beslissing waarvan de motieven geheel overeenkomen met die waarop berusten de Besluiten door Z. M. op advies dezer Afdeeling, op 3 December 1881, sub nis. 24 en 25 genomen (BELINFANTE's Verzameling, XXI, p. 560—562).

Tegen die beslissing heeft de gemeenteraad bij adres van 19 Juli ll. zich in beroep voorzien bij Z. M. Motieven zijn bij dat adres niet aangevoerd, doch de Raad heeft den Burgemeester der gemeente Mr. H. A. van de Velde gemachtigd bij de behandeling van dit geschil in de openbare vergadering dezer Afdeeling, het aldus ingestelde beroep nader mondeling toe te lichten.

Gedep. Staten van Zuid-Holland, ter zake gehoord, hebben bij hunnen brief van 3 Augustus ll. G. S. n0. 18, onder overlegging der Instructie voor den gemeentegeneesheer te Loosduinen, zich bepaald tot de opmerking, dat hunne aangevallene resolutie geheel overeenstemt met door Z. M. bereids in soortgelijke geschillen gegevene beslissingen, met name de beide boven aangehaalde besluiten van 3 December 1881.

De heer Mr. H. A. VAN DE VELDEN, Burgemeester van Loosduinen, licht het beroep nader mondeling toe en beantwoordt eene vraag van den Staatsraad VERNIERS VAN DER LOEFF.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negenentwintigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 26 *September* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. *het geschil tusschen de besturen der gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel, over de verbouwing der gemeenschappelijke openbare lagere school te Rottevalle.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, bij brief van 23 Juli 1883, n°. 2759, Afd. O., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een door Gedeputeerde Staten van Friesland bij adres van 5 Juli n°. 50, 3e Afd. S, aan Z. M. ter beslissing voorgedragen geschil tusschen de besturen der gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel over de verbouwing der gemeenschappelijke school te Rottevalle.

In het dorp Rottevalle, gelegen in de gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel, bestaat sinds de vorige eeuw een openbare gemeenschappelijke school voor lager onderwijs, bestemd voor kinderen uit dat dorp. Die school is laatstelijk publiekrechtelijk geregeld bij verordening door de Raden der drie genoemde gemeenten in den loop van 1875 vastgesteld en door Gedeputeerde Staten van Friesland bij resolutie van 29 October 1875 n°. 25 goedgekeurd.

Eenigen tijd na de invoering der wet op het lager onderwijs van 17 Augustus 1878, (*Stbl.* no. 127) kwam eene herziening dier verordening aan de orde. De drie gemeen-

tebesturen konden het daarover echter niet eens worden, daar de Raden van Smallingerland en Tietjerksteradeel in de verordening eene bepaling wilden hebben opgenomen waardoor opheffing van- of uittreding uit de gemeenschap mogelijk werd gemaakt en met het oog op eene eventueele opheffing eene regeling gemaakt werd, terwijl Achtkarspelen in geene bepalingen van dien aard wilde treden.

Gedeputeerde Staten hebben te vergeefs gepoogd partijen tot eenstemmigheid te brengen. Zij waren trouwens van oordeel, dat eene herziening der verordening minder urgent was dan wel de vergrooting van het schoollokaal, zij hebben den inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht uitgenoodigd een onderzoek in loco in te stellen, waarvan het resultaat was, dat deze ambtenaar het schoolgebouw — afgezien van andere gebreken — wegens onvoldoende ruimte heeft afgekeurd. Dientengevolge hebben Gedeputeerde Staten aan de Gemeentebesturen in overweging gegeven, vooreerst de herziening der verordening te laten rusten maar hen uitgenoodigd tot de verbouwing der school over te gaan.

Alleen de gemeenteraad van Achtkarspelen verklaarde zich nu zonder eenig voorbehoud bereid daartoe mede te werken. De Raden van Smallingerland en Tietjerksteradeel daarentegen stelden hunne bereidverklaring afhankelijk van de hunnerzijds verlangde wijziging der schoolverordening, rakende de eventueele opheffing der gemeenschap, waarvan boven de rede was.

Bij resolutie van 22 Juni 1883 n°. 11, 3e Afd. S, hebben Gedeputeerde Staten daarop andermaal de drie besturen gewezen op de urgentie der verbouwing op den voet der nog altijd geldende verordening van 1875; en hebben zij de drie gemeenteraden wijders uitgenoodigd binnen veertien dagen te berichten of zij bereid waren daartoe meê te werken en in de benoodigde kosten bij te dragen, onder opmerking, dat een bereidverklaring onder eenig voorbehoud met eene weigering geacht zou worden gelijk te staan. Alleen de Raad der gemeente Achtkarspelen gaf een bevredigend antwoord; die van Smallingerland stelde zijne medewerking afhankelijk van de bewuste herziening der verordening; die van Tietjerksteradeel verklaarde vooralsnog geen besluit te kunnen nemen tot onvoorwaardelijke medewerking.

In dien stand der zaak hebben Gedeputeerde Staten van Friesland aanleiding gezien, om zich, overeenkomstig art. 147 der Prov. wet, bij adres dd. 5 Juli 1883, 3e Afd., S. n°. 50, tot Z. M. te wenden en Hds. beslissing in deze in te roepen. — De toedracht der zaak resumeerende „zeggen zij in dat adres", doet zich hier het geval voor, dat de te Rottevalle bestaande, krachtens verordening van 1875 aan drie gemeenten behoorende openbare school, door den inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht volgens art. 5 der wet op het lager onderwijs is afgekeurd; dat tengevolge daarvan die school onverwijld moet worden verbouwd door de drie betrokken gemeenten naar den maatstaf, aangegeven bij art. 23 der bovenaangehaalde verordening; dat terwijl één der drie betrokken Raden de wettelijke voorschriften betreffende een gemeenschappelijke school, wil naleven, de twee anderen dit niet willen; — dat zij, Gedeputeerde Staten, vruchteloos hebben getracht de zaak te vereffenen en dat dus in casu aanwezig is een geschil van bestuur, dat overeenkomstig art. 147 der Prov. wet aan Z. M. ter beslissing moet worden voorgedragen.

De overweging van dat aldus aangebrachte geschil werd krachtens Zr. Ms. mach-

tiging van 20 Juli 1883, n°. 18, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt. De dientengevolge van wege de Afdeeling uitgegane oproepingen, hebben geleid tot de indiening van eene memorie van het gemeentebestuur van Smallingerland en van eene van dat van Tietjerksteradeel, terwijl dat van Achtkarspelen bericht heeft, zijnerzijds geene stukken te zullen inzenden.

Bij de eerstbedoelde memorie van Smallingerland, dd. 27 Juli ll., n°. 65/274, voert het bestuur dier gemeente, na eene feitelijke uiteenzetting der zaak, voornamelijk aan, dat de Raden der drie betrokken gemeenten geen geschil hebben over het verbouwen der school dat zij het toch over het noodzakelijke daarvan volkomen eens zijn; dat echter geschil van gevoelen bestaat over het opnemen in de verordening voor de school te Rottevalle van eene bepaling, die ontbinding der schoolgemeenschap te eenigertijd mogelijk zou maken. Zijns inziens stellen Gedeputeerde Staten de zaak verkeerd voor en dragen aan Z. M. eene quaestie ter beslissing voor, die niet bestaat. Allerminst zou dus daarvan een geschil van bestuur mogen worden gemaakt.

In de Memorie van Burgemeester en Wethouders van Tietjerksteradeel, dd. 17 Augustus 1883, n°. 481, die subsidiair en gelijksoortig betoog leveren, wordt ten principale een ander standpunt ingenomen.

In dat stuk namelijk wordt beweerd, dat de tegenwoordige regeling zonder machtiging, als bedoeld in art. 121 der gemeentewet, zou zijn tot stand gekomen, dat zij mitsdien onwettig zou wezen, en niet als verbindend zou mogen beschouwd worden.

's Raads Afdeeling voor de geschillen van bestuur heeft gemeend naar aanleiding dezer memorie eenige nadere inlichtingen en mededeelingen aan Gedeputeerde Staten te moeten vragen. Bij missive van 6 September 1883, n°. 673, Afd. S., zijn haar dientengevolge toegezonden:

1°. Een afschrift van het besluit van het Gedeputeerd College van 16 April 1870, no. 13, waarvan in laatstgemelde memorie gewag werd gemaakt.

2°. De door den Burgemeester en den Secretaris van Achtkarspelen gewaarmerkte afschriften der missives van:

a. Burgemeester en Wethouders van Achtkarspelen dd. 23 September 1858, n°. 661;

b. van Smallingerland dd. 27 September 1858, n°. 55/243;

c. van Tietjerksteradeel dd. 28 September 1858, B. n°. 86;

3°. Een afschrift der missive van het gemeentebestnur van Achtkarspelen dd. 11 October 1858 no. 699;

4°. Een afschrift van het besluit van Gedeputeerde Staten van 18 October 1858 n°. 33.

Bij de toezending dier stukken wordt door Gedeputeerde Staten wijders nog medegedeeld, dat tot het vaststellen der verordening van 1875 door hen inderdaad geene machtiging is verleend, maar dat dit naar hun voorkwam ook niet noodig was, omdat de schoolverordening van 1875 niet anders was dan — zooals zij zich uitdrukten — „eene herziene editie" van die van 1859, tot vaststelling van welke laatste wel degelijk door hun college, te weten bij besluit van 18 October 1858, n°. 33, zooeven sub 1°. vermeld, de vereischte machtiging werd verleend op de daartoe strekkende aanvrage door de drie gemeentebesturen gedaan blijkens de sub 2°. vermelde stukken.

Dat tot herziening toch eener met de vereischte machtiging gemaakte regeling

„geen *nieuwe* machtiging noodig is, vindt bovendien nog steun, schrijven Gedeputeerde Staten, in de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 November 1872, n°. 225, 2e Afd. (aangeh. in Weekblad voor de Burgerl. Administratie, n°. 1228) en in de missive van denzelfden Minister van 24 April 1878, n°. 18, Afd. Binnenl. Bestuur, (Prov. blad van Friesland n°. 59, van 1878).

Ten slotte zijn bij de Afdeeling nog ingekomen:

1°. Eene missive dd. 1 Augustus ll., geteekend door H. Mulder en door E. Mulder, gepensioneerd hoofdonderwijzer van de school te Rottevalle, waarin omtrent de aangelegenheden dier school in vroegere tijden eenige mededeelingen worden gedaan.

2°. Een tweetal adressen dd. 11 Aug en 19 Aug. 1883, de eerste door J. W. Faber en 47 anderen en de tweede door M. L. Geerlings en A. M. Geerlings onderteekend, waarin op den treurigen toestand van het onderwijs in Rottevalle wordt gewezen en de overtuiging wordt uitgesproken, dat het in menigerlei opzicht zeer te bejammeren zou zijn indien eene bepaling in de verordening werd opgenomen waardoor het voortbestaan der gemeenschappelijke school zou worden bedreigd.

De heer J. Kuipers, hoofd der school te Rottevalle, treedt op als gemachtigde van ingezetenen van die gemeente en ontwikkelt de gronden die naar zijn oordeel kunnen in aanmerking komen voor het behoud der gemeenschappelijke school, dat hij ook voor de gemeente Tietjerksteradeel een zeer gewenschte zaak acht.

De Burgemeester van Tietjerksteradeel, de heer S. B. Drijber Bz., de memorie toelichtende door het bestuur zijner gemeente ingediend, betwijfelt het of indertijd wel voldoende machtiging voor het gebruik der school te Rottevalle door den Raad zijner gemeente is verleend. Hij is overigens van meening dat de gemeente, ook met het oog op haren finantieelen toestand, er door gebaat zal worden wanneer zij tot het gebruik der school niet meer zal gehouden zijn.

Ook de Wethouder de Boer is dat gevoelen toegedaan; hij geeft, op een vraag van den Staatsraad Smidt, eene inlichting in dien zin.

Andere vragen door de Staatsraden Verniers van der Loeff, de Vries en Smidt gedaan, worden zoowel door den Onderwijzer als door den Burgemeester beantwoord.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Dertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 3 *October* 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Az.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A Heydenrijck.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is :

I. het geschil over *de woonplaats van de arme krankzinnige J. L. Zonneveld.*

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging van 30 Juli 1883, werd den 7 Aug. 1883 door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur), de overweging aanhangig gemaakt van het geschil tusschen de gemeenten Noordwijk en Bloemendaal over de woonplaats van de arme krankzinnige J. L. Zonneveld.

Volgens de niet weersproken verklaring harer moeder heeft bedoelde Johanna Leonarda Zonneveld, van wier ouderdom niet blijkt, na voortdurend verblijf te Noordwijk, in 1882 een half jaar als dienstbode gewoond bij den heer Cotaar, Banketbakker te Delft; is zij, omstreeks half September van dat jaar, weer thuis gekomen en den

3en November daaraanvolgende, in gezelschap van haar broeder, naar Overveen vertrokken, om aldaar in dienst te gaan bij den heer J. W. Bijvoet.

Den 11en November echter, verliet zij weder dien dienst, wijl de heer Bijvoet, wegens het zonderlinge van haren toestand en haar gedrag, oordeelde dat het tijd werd, haar wederom huiswaarts te doen keeren. Dientengevolge seinde hij aan de familiebetrekkingen en vertrok Johanna, op laatstgenoemden dag, volgens verklaring van den heer Bijvoet, kalm en welgemoed, na beleefd en zeer gewoon afscheid te hebben genomen, in gezelschap van haar broeder, naar Noordwijk.

Den 28en November 1882 werd Johanna Leonarda Zonneveld, op verzoek van Burgemeester en Wethouders van Noordwijk, in het krankzinnigen-gesticht te Zutphen (daar elders geene plaats was) opgenomen.

Burgem. en Weth. constateeren hunnerzijds, in hun desbetreffend bericht aan Gedeputeerde Staten van Zuidholland, dat de krankzinnige laatstelijk te Noordwijk verbleef, doch tijdens het ontstaan der krankzinnigheid woonplaats had ten huize van haren meester, den heer Bijvoet te Overveen, gemeente Bloemendaal, bij wien zij als dienstbode woonde, en derhalve deze laatste gemeente de kosten der verpleging moest dragen.

Toen Bloemendaal weigerde en volhield dat de krankzinnige woonplaats had te Noordwijk, trachtten heeren Gedeputeerde Staten van Noord- en Zuidholland te vergeefs het geschil in der minne te doen schikken.

Door tusschenkomst dezer laatsten had, den 26 Februari 1883, in overeenstemming met art. 70 der Armenwet, voor den heer Kantonrechter te Leiden, een verhoor plaats van de te Noordwijk woonachtige familieleden der krankzinnige.

Zij allen verklaarden, dat bij Johanna Leonarda, tot op hare indiensttreding ten huize van den heer Bijvoet, nimmer door hen iets vreemds of ongewoons was bespeurd, hetgeen zelfs maar in de verste verte aan krankzinnigheid zou hebben doen denken; dat zij, zes weken vóór den 3 Nov., op verlangen van den heer Bijvoet, met hare moeder, dien heer een bezoek bracht en na persoonlijke kennismaking, geheel uit vrijen wil bij hem in dienst trad; dat de moeder den 11 November een telegram ontving van den heer Bijvoet, luidende: „vrouw Zonneveld, kom heden nog uwe dochter halen, want ze doet zoo raar” — waaraan gevolg werd gegeven, en dat Johanna dienzelfden dag huiswaarts gekeerd, reeds bij aankomst zeer opgewonden en gejaagd was.

Een der broeders: Johannes Bernardus Zonneveld, verklaarde nog, dat terwijl Johanna bij hare indiensttreding in gewonen toestand verkeerde, zij, den 11 Nov. teruggehaald, terstond klaagde, dat zij ten huize van den heer Bijvoet zooveel had uitgestaan en zóo ongelukkig was geweest, terwijl èn de heer Bijvoet zelf, èn twee dienstboden hem mededeelden, dat er hooggaande twisten tusschen de huishoudster en Johanna hadden plaats gegrepen, die invloed op het zenuwgestel van de laatste uitoefenden.

Hunnerzijds bleven Burg. en Weth. van Bloemendaal, die reeds den 17en Jan. 1883 op de totale ongeschiktheid van Johanna tijdens hare indiensttreding, op het zoo spoedig verlaten van den dienst en het terughalen naar Noordwijk, gewezen hadden, bij hunne meening.

Wegens ongeschiktheid van Johanna, werd volgens hen, de dienstbetrekking verbroken. Uit vrijen wil en met zelfbewustheid keerde zij terug naar de plaats van waar zij was gekomen.

Den 4en April 1883 werd Petronella Veerkamp, dienstbode van den heer Bijvoet, ook tijdens de aanwezigheid van Johanna, door den Burgem. van Bloemendaal in verhoor genomen.

Deze getuigde, dat Johanna, ofschoon overigens geheel gewoon in hare manieren en haar spreken, niet goed in orde en zeer zenuwachtig was, inzonderheid wanneer, zooals telkens gebeurde, aanmerkingen op haar werk door de huishoudster werden gemaakt; en dat Johanna overigens gewoon en wel vertrok, verheugd dat zij naar huis ging.

Den heer Bijvoet kwam, volgens zijne overgelegde verklaring, Johanna zonderling doch niet krankzinnig voor; om hare zenuwachtigheid en toen zij voor alle redeneering doof bleef, deed hij haar door de familie terughalen, vreezende dat zij eene of andere opkomende ziekte onder de leden had en haar op de reis iets zou overkomen. Zij vertrok overigens kalm en welgemoed.

Burgem. en Weth. van Bloemendaal doen in hun schrijven van 21 Juni aan Gedeputeerde Staten van Noordholland nogmaals uitkomen, dat Johanna, in elk geval te Noordwijk krankzinnig geworden, uit vrijen wil en met zelfbewustheid hare dienstbetrekking te Bloemendaal verbrak en van daar vertrok. Kunnen, zoo vragen zij, indien als woonplaats moet worden aangenomen de gemeente waar enkel de voorboden der krankzinnigheid zich vertoonden, die voorboden niet reeds eer dat zij te Bloemendaal kwam, b.v. te Delft, waar zij evenzeer slechts korten tijd verbleef, bestaan hebben? Hoe heeft zij ter laatste plaatse gediend? Heeft men wel veel aan de getuigenissen der familie Zonneveld voor den Kantonrechter afgelegd, te hechten? Zooals aan Burgem. en Weth. werd medegedeeld, heeft ook een der broeders van Johanna aan krankzinnigheid geleden.

Burgem. en Weth. legden tevens het procesverbaal over van het verhoor van J. A. G. Mol, huishoudster bij den heer Bijvoet tijdens de aanwezigheid van Johanna en thans wonende te Beverwijk. Het verhoor werd op verzoek van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en door den Burgemeester gehouden.

Comparante heeft trouwens nog vóór Johanna, d. i. den 10 Nov., den dienst des heeren Bijvoet moeten verlaten. Volgens haar kwam Johanna oogenschijnlijk in gezonden toestand in dienst, doch was zij toen zeer stil, liet hare moeder voor zich spreken en deed juist alsof het haar eigenlijk niet aanging; overigens handelde Johanna tijdens de dienstbetrekking zoo zonderling, dat zij comparante, zeker gelooft, dat Johanna niet goed in orde was vóór hare komst te Bloemendaal.

Zoowel Gedeputeerde Staten van Noord- als die van Zuidholland oordeelen, dat Bloemendaal als de gemeente moet worden beschouwd, die volgens art. 26 der Armenwet, de kosten der verpleging heeft te dragen, daar, met ter zijde stelling van suppositiën omtrent Johanna's vroegeren toestand, de krankzinnigheid — volgens Gedeput. Staten van Noordholland *waarschijnlijk*, — volgens die van Zuidholland *zeker* te Bloemendaal is ontstaan.

Onder de stukken bevindt zich eene verklaring van Doctor J. van Nes, practiseerend geneesheer te Noordwijk, dat bij Johanna Leonarda Zonneveld, in den avond van

11 November 1882, ongeveer één uur na hare aankomst per spoor uit Haarlem, in krankzinnigen toestand ten huize harer moeder heeft ontmoet.

Als gemachtigde voor de gemeente Bloemendaal treedt op de heer Mr. A. P. Th. Eijssell, advocaat te 's Gravenhage. Hij gelooft niet dat de gemeente Bloemendaal als de woonplaats van de krankzinnige beschouwd kan worden, hoofdzakelijk op grond: dat haar zonderling gedrag niet voor 't eerst in die gemeente, maar reeds vroeger te Delft was opgemerkt; dat zij, verheugd naar haar moeder te Noordwijk terug te kunnen gaan, hare dienstverbintenis te Bloemendaal vrijwillig had verbroken en niet voornemens was daar weder terugtekeeren; en dat hare krankzinnigheid eerst werd geconstateerd te Noordwijk, hoewel kort na hare aankomst in de ouderlijke woning, maar toch op een tijdstip dat zij geen domicilie te Bloemendaal meer had.

De Burgemeester van Noordwijk, de heer C. L. C. W. Pické, bestrijdt het gevoelen van den gemachtigde der gemeente Bloemendaal. Het komt hem voor dat het zonderlinge gedrag van de arme, ook niet voor 't eerst te Noordwijk waargenomen, reeds als krankzinnigheid moet aangemerkt worden. Wel werd de krankzinnigheid te Noordwijk geconstateerd, maar dat was zóó kort na hare aankomst uit Bloemendaal, dat het er z. i. voor moet gehouden worden dat de krankzinnige reeds in die gemeente in dien toestand verkeerde. Hij gelooft mitsdien dat de gemeente Noordwijk ten deze evenmin aansprakelijk is.

Eenige vragen van de leden der Afdeeling, worden daarna door de gemachtigden beantwoord.

II. het beroep van *den Raad der gemeente Schiedam, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit tot verkoop van een perceel gemeentegrond aan de bouwvereeniging Nieuwsticht.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging van 25 Aug. ll. n⁰. 1, is bij den Raad van State, (Afd. voor de geschillen van bestuur) de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door den Raad der gemeente Schiedam, tegen een Resolutie van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, tot niet goedkeuring van een besluit van dien Raad tot verkoop van een perceel gemeentegrond.

De feiten, die tot dit geschil geleid hebben, zijn blijkens de overgelegde stukken en memoriën de volgende:

Krachtens besluit van den Gemeenteraad van Schiedam, dd. 4 April 1855, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Zuidholland op den 11en April d. a. v., is in gezegd jaar aan de te Schiedam gevestigde „Vereeniging tot het verschaffen van goede woningen aan minvermogenden”, (welke vereeniging in latere stukken afwisselend ook wel genoemd wordt en zich zelve noemt: „Bouwvereeniging Nieuwsticht”) op erfpacht gedurende den tijd van honderd jaren uitgegeven, ten einde er woningen op te doen bouwen, een aan de gemeente behoorend stuk grond, destijds weiland gelegen in Oost-Frankenland, op den kadastralen legger voorkomende onder Sectie D

n°. 7; en zulks tegen een jaarlijkschen erfpacht van f 200; — en onder de nadere speciale voorwaarden bij Raadsbesluit van denzelfden dag, hierop neerkomende, dat de te bouwen woningen binnen een jaar na de uitgifte van den grond zouden moeten voltooid zijn, en dat al de kosten op de uitgifte vallende voor rekening der vereeniging zouden komen.

Alle partijen in dit geschil zijn het er over eens, dat de genoemde vereeniging destijds dien grond heeft aangevraagd en op de gestelde termen heeft aanvaard uit philantropische bedoelingen. De algemeene stand der woningen voor de lagere klassen was verre van voldoende; de huisvesting was in den regel slecht en duur. De vereeniging stelde zich ten doel daarin langs directen en indirecten weg verbetering te brengen. En dat doel, ook hierover zijn allen het eens, is, dank zij de loffelijke toewijding der vereeniging, in allen deele bereikt. Hoezeer ongezocht, ook niet zonder eigen voordeel. Na een bijkans 30-jarig bestaan is het met de vereeniging thans finantieel krachtiger gesteld dan bij den aanvang. En nog steeds onveranderd gezind, zooals hare bestuurders zich in hunne aan den Raad van State ingediende memorie uitdrukken, om „met des te meer succes op onbekrompen en milde wijze zich aan hare roeping te kunnen wijden", heeft de vereeniging ten vorigen jare zich gewend tot den gemeenteraad met het verzoek om van wat zij in 1855 in honderdjarigen erfpacht verkreeg, thans den vrijen en vollen eigendom te mogen erlangen.

Dat verzoek heeft in de Raadsvergaderingen van 5 en 29 September 1882 het onderwerp van breedvoerige discussiën uitgemaakt.

Uit de in druk overgelegde Notulen, daartoe betrekkelijk, blijkt dat bij die beraadslagingen hoofdzakelijk tweeërlei momenten hebben gegolden. *Vooreerst* de vrees, dat de inwilliging van het verzoek allen waarborg voor verdere behartiging van het oorspronkelijke, philantropische doel zou doen verloren gaan.

Er waren er, en met name daaronder het college van Burg. en Weth. bij monde van zijn voorzitter, die als vaststaande aannamen dat de uitgifte in 1855, zooal niet expresselijk geclausuleerd, dan toch derwijze geschied was, dat bij onveranderde handhaving der erfpachtspositie, de gemeente bij machte zou wezen alle bestel van zaken van de zijde der vereeniging, strijdig met het philantropische doel, te keeren.

Anderen betwistten zulks, er op wijzende dat geen enkel beding te dier zake bestond, en achtten de vrees bovendien ijdel, op grond van hun — naar ze zeiden — bekende bedoelingen der vereeniging. De voorzitter rescontreerde het eerste met een beroep op de behandeling der zaak ten jare 1855 in haar geheelen samenhang; — en voerde wat de beweerde intentiën der vereeniging betreft, in de tweede Raadsvergadering, die van 29 September, dit aan, dat daaromtrent door die vereeniging, hoezeer zij er ruimschoots gelegenheid voor had gehad en de discussiën van 5 Sept. bevorens er alleszins aanleiding toe hadden gegeven, hoegenaamd geen nadere toelichting, veelmin eenige zekerheid, verstrekt was.

Het andere hoofddeel der discussiën gold de geldelijke zijde van de zaak, het geldelijke belang der gemeente.

Het terrein in quaestie is 100 M. breed bij ongeveer gelijke diepte, en dus ten naastenbij een H.A. groot. Het ligt, de Burgemeester wees er bij herhaling en met nadruk op, uitnemend gunstig. Eenerzijds aan de Bakkershaven, anderzijds aan de

Buitenhaven, deze met bazaltkade en straatweg. Het verzoek strekte om daarvan nu eigenaresse te worden tegen betaling van f 7500, dus ± f 0.75 per □ M..

Allerlei voorbeelden nu werden in pro en contra bijgebracht, voor welker bijzonderheden naar de gedrukte Notulen dient verwezen te worden; deze ten bewijze van algemeen lagere, andere van hoogere waarde, die aan het perceel in quaestie zou moeten worden toegekend. In verband natuurlijk tevens met de erfpachtsuitgifte voor nog 72 jaren, waarmêe het perceel, een canon van slechts f 200, is bezwaard. En in verband ook met de meer speculatieve beschouwingen, omtrent de koopwaarde, die het vrije terrein na omkomen dier 72 jaren vermoed zou mogen worden wel te zullen hebben. Dit laatste dan tegenover het cijfer, waartoe bij accres van zamengestelde rente te geraken ware uit hetgeen de contante koopsom van f 7500 meer beschikbaar laat dan noodig ware voor vervanging van den 72-jarigen canon van f 200.

Het slot was, dat het voorstel van Burg. en Weth. tot afwijzing van het verzoek om aankoop voor f 7500 verworpen werd met 9 tegen 7 stemmen; en dat, na verwerping van een tusschenvoorstel van een der Raadsleden, tot strekking hebbende eene rechtsgeldige bestendiging van de philantropische bestemming van den grond, aangenomen werd het voorstel van een ander lid om het perceel voor f 10.000 aan de Bouwvereeniging Nieuwsticht af te staan in vollen eigendom; dit met 11 tegen 5 stemmen.

De Burgemeester, gevolg gevende aan een vóór die stemmingen door hem kenbaar gemaakt voornemen, heeft daarop doen opmerken: 1°. dat Raadsleden aan de stemming hadden deelgenomen, in strijd met art. 46 der gemeentewet, en 2°. dat een openbare weg en straten, die zich op het bewuste terrein bevinden en zoowel publiekrechtelijk als privaatrechtelijk aan de gemeente behooren, bij het laatstgenomen besluit werden vervreemd, met terzijdestelling van art. 230 der gemeentewet. In een en ander zou de Burgemeester, naar hij daaraan toevoegde, aanleiding zien tot toepassing van art. 70 dier wet, ware het niet, dat art. 194*c* de geheele zaak onderwierp aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten, die zijns inziens in het geldelijk belang der gemeente niet ware te wachten.

Gedeputeerde Staten hebben het nemen hunner beslissing verdaagd. Zij hebben inmiddels nadere inlichting verzocht aan Burg. en Weth., die bij missive van 29 Maart ll. n°. 171, met aanvoering van gronden, als hunne meening hebben te kennen gegeven, dat het perceel in quaestie ten jare 1855 f 5 per centiare waard was en dat de tegenwoordige waarde zeker niet lager te stellen is.

Daarop hebben Gedep. Staten bij resolutie van 19 Juni ll. n°. 23/1:

Overwegende dat genoemd terrein groot één hectare in 1855 voor den tijd van 100 jaar in erfpacht is uitgegeven tegen een jaarlijkschen canon van f 200 aan de Vereeniging tot het verschaffen van goede woningen aan minvermogenden ter bevordering van het philantropische doel, door die vereeniging beoogd;

dat de verkoop van dit terrein, hetwelk de genoemde vereeniging reeds in erfpacht bezit, niet strekt tot bevordering van het doel dat de vereeniging zich voorstelt en dus alleen verdedigd kan worden indien hij strekte in het finantieel belang der gemeente;

dat het terrein nu reeds zeker waard zoude zijn f 7 per centiare, en verkoop na afloop van het erfpachtsrecht voor de gemeente dus voordeeliger zou zijn;

dat dus door voorschreven besluit van den Raad, het toekomstig belang der gemeente tengevolge van het voor betrekkelijk geringen prijs in eigendom overdragen van den genoemden grond, niet voldoende wordt gediend;

dat alzoo de gevorderde goedkeuring aan meergenoemd besluit niet is te verleenen;

Besloten, krachtens art. 194*a* der gemeentewet, goedkeuring te onthouden aan het besluit van den Raad der gemeente Schiedam, dd. 29 Sept. 1882, tot afstand in vollen en vrijen eigendom aan de Bouwvereeniging Nieuwsticht voor den prijs van f 10.000, van den daarbij vermelden gemeentegrond.

Bij besluit van 2 Juli d. a. v. — waarvan onder dagteekening van 15 Juli een door Burgemeester en Secretaris geteekend afschrift aan Zr. Ms. kabinet is ingediend, heeft de Gemeenteraad besloten tegen die resolutie hooger beroep in te stellen bij den Koning. Tevens is toen eene Commissie van drie Raadsleden benoemd tot het ontwerpen en vaststellen van het in te dienen adres aan Z. M. waarbij in hooger beroep wordt gekomen.

Dientengevolge is, tegelijk met bovenbedoeld afschrift van voorzegd Raadsbesluit, aan Zr. Ms. Kabinet een adres ingediend namens den Gemeenteraad van Schiedam, door voorbedoelde commissie van Redactie onderteekend.

Bij dat stuk wordt, na feitelijke uiteenzetting van den loop der zaak, achtereenvolgens eerst een gedetailleerd overzicht gegeven van de onderscheidene prijzen, die voor meer of minder gelijksoortige terreinen te Schiedam vroeger in 1855, en later, tot den tegenwoordigen tijd, besteed zijn; — wordt de slotsom daaruit getrokken, dat niets het door Gedep. Staten genoemde cijfer van f 7 per cA. rechtvaardigt; — wordt verder betoogd, dat onder de bestaande erfpachtsregeling de gemeente geen het minste recht van contrôle heeft, opzichtens de bestendiging van het oorspronkelijk philantropische doel; — en wordt eindelijk becijferd, dat de prijs van f 10.000 voor de gemeente *over* 72 *jaren* een bedrag vertegenwoordigen zou van f 9.23 per cA., meer dus nog dan het willekeurig door Gedep. Staten aangenomen waardecijfer.

Gedep. Staten, ter zake gehoord, hebben, bij ample missive van 14/17 Aug. ll., nº. 23, eene wederlegging geleverd van den inhoud van dat adres; en op grond van dien, tot handhaving hunner resolutie geadviseerd.

Nadat daarop de zaak bij deze Afdeeling voor den Raad van State was aanhangig gemaakt, zijn bij haar ingediend twee uitgewerkte memoriën, de eene van wege den Gemeenteraad, de andere van het bestuur der betrokken Bouwvereeniging, beide strekkende tot nadere adstructie van het ingesteld beroep en tot rechtvaardiging van het bewuste Raadsbesluit. — In het bijzonder mag daaruit hier worden aangeteekend, onder referte overigens aan de schrifturen zelve, dat bij de eerstvermelde, tegenover de bewering als zou het quaestieuse terrein reeds ten jare 1855 eene waarde van f 5 per cA. en dus van ± f 50.000 gehad hebben, in herinnering wordt gebracht, dat blijkens het bij de stukken aanwezige extract uit het verhandelde in de vergadering van den Gemeenteraad van 4 April 1855, het bedoelde perceel, destijds, zooals boven gememoreerd werd, als weiland verhuurd was voor niet meer dan f 103 per are. —

Na het uitbrengen van dit Verslag wordt voor den Gemeenteraad van Schiedam de ingediende memorie nader toegelicht door den heer Nolet, die met de heeren van der Schalk en Schieveen den Gemeenteraad vertegenwoordigt.

Voor de bouwvereeniging „Nieuwsticht” zijn verschenen de heeren VAILLANT en BEUKERS, president en secretaris dier vereeniging. De memorie dezer vereeniging wordt door den heer VAILLANT toegelicht. De vereeniging is bereid voor den grond f 10.000 te geven ofschoon zij meent dat die som te hoog is.

Op onderscheidene vragen van de leden der Afdeeling worden door de heeren VAILLANT en NOLET nog inlichtingen verstrekt, welke hierop neerkomen, dat „Nieuwsticht” haar philantropisch doel blijft handhaven en ofschoon haar de bevoegdheid niet kan worden betwist om den grond te verkoopen, het plan daartoe niet bestaat. Het plan tot bebouwing van den grond behoefde niet aan de goedkeuring van het Gemeentebestuur te worden onderworpen. De Gemeenteraad had wel geen voorstel gedaan tot het kapitaliseeren van de koopsom van f 10.000, maar de positie is toch zóó dat bij een goed financieel beheer over 72 jaren de gemeente in het bezit van eene som van f 92.000 zal zijn. Overigens wordt niet ontkend dat door belanghebbenden in de bouwvereeniging, tot het door den Gemeenteraad genomen besluit was medegewerkt.

III. het beroep van *het bestuur van het Waterschap „de Oude Appelaar” gemeente Fijnaart, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, betreffende de toelating van J. van Dis Jzn., in de vergadering van stemgerechtigde ingelanden.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij brief van 1 Sept. 1883, n⁰. 21, Afd. Waterstaat A., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door het bestuur van het waterschap de Oude Appelaar, van eene beslissing van Gedep. Staten van Noordbrabant, dd. 2 Juli 1883, G. n⁰. 83, 1e Afd. A., betreffende de toelating van J. van Dis Jz., als gemachtigde, in de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van dat waterschap, gehouden op 24 April te voren.

In die vergadering kwam J. van Dis Jz. op, voorzien van twee volmachten. De eerste daarvan was, blijkens het daarvan bij de stukken voorhandene afschrift, eene in het Fransch gestelde algemeene volmacht, verstrekt door Josse Marie Gaston Gihoul, grondeigenaar, wonende te Brussel, op H. P. Mastboom, Burgemeester van Gastel, en strekkende tot het bestier van des lastgevers in Nederland gelegen goederen. In dat stuk komt voor, dat de lastgeving ook strekt „à l'effet d' assister à toutes les assemblées des comptes, élections, nominations et fixation des appointements des administrations des polders, Heemraadschappen”, en verder: „substituer d'autres en vertu des présentes.” De tweede, mede in afschrift overgelegde, volmacht is afgegeven door H. P. Mastboom, „Burgemeester van en wonende te Gastel, rentmeester van den Hoogwelgeb. Heer Josse Marie Gaston Gihoul”, en strekt, om, ingevolge de voormelde lastgeving van den heer Gihoul en het daarbij verleende recht van substitutie, den „*houder* of *toonder* dezer volmacht” te machtigen tot vertegen-

woordiging van hem „zoo in privé als in bovengenoemde kwaliteit” „op alle rekeningen en vergaderingen van den Grooten Torenpolder en den polder Oude Appelaar te Fijnaart, de koekkoek” enz.

Blijkens 't bericht van het waterschapsbestuur van den Onden Appelaar werd J. van Dis Jz. in de bedoelde vergadering van Stemgerechtigde Ingelanden niet toegelaten en daarbij door den voorzitter aan hem te kennen gegeven, dat de toelating niet kon plaats hebben op eene volmacht bij substitutie. Volgens de toelichting van het waterschapsbestuur berustte dit hierop, dat in art. 6 van het Alg. Reglem. voor de waterschappen wel eene vertegenwoordiging bij eene schriftelijke volmacht is toegestaan, maar niet geoorloofd is de uitbreiding dat de lasthebber weder een ander in *zijne* plaats kan stellen. Het bestuur is daarbij van meening, dat het hier *publieke rechten* betreft, waarbij niet stilzwijgend geldt wat in het burgerlijk recht is toegelaten.

Het vertegenwoordigen bij volmacht is eene uitzondering op den regel en uitzonderingen zijn van strikte toepassing en mogen niet worden uitgebreid. — Het bestuur verklaart voorts, dat er nog andere punten van twijfel zijn, die de aanneming der bedoelde stukken moeielijk zouden gemaakt hebben, namelijk:

1. dat de volmacht in eene vreemde taal zonder officieele vertaling werd aangeboden en het bestuur die taal niet machtig is;

2. dat de volmacht bij substitutie is aan houder of toonder, in strijd met art. 6 van het Algem. Reglement;

3. dat het twijfelachtig is of de volmacht in de Fransche taal de vroeger door den eigenaar Gihoul afgegeven speciale volmacht tot het bijwonen der vergaderingen van stemgerechtigde ingelanden deed vervallen.

De niet-toegelaten lasthebber J. van Dis, beklaagde zich bij Gedep. Staten van Noordbrabant, dat hij niet als gemachtigde van den heer Gihoul was toegelaten, waardoor hij (aldus luidt het in zijn bezwaarschrift) o. a. is verhinderd de aan den heer Gihoul komende comparitiegelden in ontvangst te nemen”. Naar aanleiding daarvan wonnen Gedep. Staten het gevoelen in van Mr. van Zinnicq Bergman, te 's-Hertogenbosch, over de vragen, of een ingelande, die krachtens art. 6 van het Algem. Regl. voor de waterschappen zich doet vertegenwoordigen *bij schriftelijke volmacht*, aan den gemachtigde het recht van substitutie kan geven en of eene volmacht aan houder of toonder als voldoende is te beschouwen? In het daarop ontvangen advies werden beide vragen bevestigend beantwoord, en bij hun besluit van 2 Juli ll. gaven Gedep. Staten eene beslissing, steunende op de volgende overwegingen:

„Overwegende dat eene lastgeving moet worden beschouwd als eene overeenkomst waarbij iemand aan een ander de macht geeft en deze aanneemt om eene zaak voor den lastgever in zijnen naam te verrichten, zoodat hetgeen de lastgever doen kan, daartoe ook de lasthebber bevoegd is;

„Overwegende dat waar de volmacht door den heer Gihoul is gegeven met het recht van substitutie, de lastgever geheel aan deu lasthebber heeft overgelaten, wien hij als plaatsvervanger kiezen zal;

Overwegemde, dat ten onrechte is aangevoerd, dat geen bepaald persoon zou zijn aangewezen, aangezien de lasthebber als persoon aanwees den houder of toonder van de volmacht

„Overwegende dat art. 6 van het Algem. Reglem. van den waterstaat in Noord-brabant (P. B. 1862 n°. 1) eene schriftelijke volmacht eischt, geteekend door den lastgever, doch geene schriftelijke aanneming vordert, geteekend door den lasthebber, zoodat het zich gedragen als lasthebber in verband met het bezit van het stuk voldoende is”.

Op deze overwegingen werd door Gedep. Staten besloten te verklaren dat de adressant ten onrechte met de hem bij substitutie verstrekte volmacht niet is toegelaten ter vergadering van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap de „Oude Appelaar” en hem derhalve de aan den heer Gihoul komende comparitiegelden alsnog zullen behooren te worden uitgekeerd”.

Van dit besluit van Gedep. Staten wordt door het bestuur van het waterschap den Ouden Appelaar de vernietiging aan Z. M. gevraagd. Het bestuur acht zich door dat besluit bezwaard, omdat het berust op gronden ontleend aan het burg. recht, die niet toepasselijk zijn waar het, gelijk hier, de vertegenwoordiging en stemgerechtigdheid in eene publiekrechtelijke vergadering betreft. Wel is bij art. 6 Algem. Reglem., eene vertegenwoordiging bij schriftelijke volmacht toegelaten, maar dit geeft nog geen recht om het stemrecht, zijnde een publiek- of staatsrecht, bij substitutie andermaal door een ander te doen overdragen, en nog minder om dit te doen aan *toonder*. Volgens app. is dit klaarblijkelijk in strijd met gemeld art. 6, dat blijkens de 2e en 3e zinsnede toch volmachten op *naam*, dus van bepaald aangewezen personen, op het oog heeft, terwijl volmachten aan toonder ook leiden tot ontduiking van het 3e lid van genoemd artikel. Ten slotte voert app. nog aan, dat aan Gedep. Staten niet het recht toekomt om te beslissen over de uitkeering van comparitiegelden, als zijnde eene geheel huishoudelijke zaak.

Gedep. Staten, over dit appellatoir adres gehoord, bepalen zich in hun berichtschrift tot de verwijzing naar den hierboven medegedeelden inhoud der overgelegde stukken en tot het voorstel dat op het verzoek van het waterschapsbestuur afwijzend worde beschikt.

Nadat deze zaak bij de Afd. is aangebracht, zond J. van Dis Jz. nog een schrijven in, waarin hij opkomt tegen de bewering van het waterschapsbestuur, dat Gedep. Staten geen recht zouden hebben om te beslissen over de uitkeering van comparitiegelden. „Immers”, aldus luidt zijne bemerking, „de hoofdzaak is deze: is ondergeteekende met recht of ten onrechte niet toegelaten als gevolmachtigde”.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Eenendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 10 *October* 1883

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Az.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 18 September 1883, n°. 18, houdende beschikking op het beroep van *A. Starink en J. E. Gustenhoven, te Doesburg, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. H. Schmitt vergunning is verleend tot het oprichten van een stoomkorenmolen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 285).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van A. Starink en J. E. Gustenhoven, te Doesburg,

van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. H. Schmitt vergunning is verleend tot het oprichten van een stoomkorenmolen;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 September 1883, n°. 52;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 14 September 1883, n°. 41, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat J. H. Schmitt, koopman en winkelier te Doesburg, bij adres van 20 Maart 1883 aan het Gemeentebestuur aldaar toestemming heeft verzocht tot oprichting van een meelmolen, gedreven door eene stoommachine van zeven paardenkrachten, te plaatsen op de perceelen, zooals hij opgaf, kadastraal Sectie C 1145 en 1146, doch uit de bij het adres gevoegde plattegrondteekening met de beschrijving vergeleken zich ook over het perceel n°. 1147 en een gedeelte van n°. 1749 uitstrekkende;

dat tegen dit verzoek op de ingevolge art. 7 der wet belegde vergadering bezwaren zijn ingebracht: 1°. door A. Starink, eigenaar van een aangrenzende hooischuur die ernstig brandgevaar duchtte, ook voor zijn in de nabijheid gelegen pakhuis, dienende tot berging van hooi, stroo, schors, hout en steenkolen, het onbruikbaar worden van zijn bleekveld tengevolge van het neervallende roet, en het onbewoonbaar worden van zijn bovenhuis tot dusverre steeds verhuurd, en 2°. door J. E. Gustenhoven, die eveneens brandgevaar duchtte;

dat Burg. en Weth. bij hunne resolutie van 24 April 1883 n°. 9, de gevraagde vergunning hebben verleend, op grond dat de ingebrachte bezwaren deels overdreven waren en deels daaraan door het stellen van voorwaarden kon worden tegemoet gekomen, en mitsdien aan den verzoeker hebben toegestaan een stoomkorenmolen op te richten van zeven paardenkrachten, op de perceelen kadaster Sectie C. nos. 1145, 1146 en 1147, onder voorwaarde:

1°. dat het gebouw moet worden voorzien van een steenen schoorsteen, opgemetseld ter hoogte van 16 Meter boven den beganen grond, waarop geplaatst een vonkenvanger;

2°. dat als brandstof niet anders mag gebezigd worden dan steenkolen;

dat adressanten, onder herhaling der reeds vroeger ingebrachte bezwaren, van deze beslissing, bij adres van 3 Mei ll., bij Ons in beroep zijn gekomen met inachtneming der formaliteiten bij art. 15 der wet van 2 Juni 1875 voorgeschreven;

dat Gedep. Staten, op het adres van appellanten gehoord, in overeenstemming met het bericht van den provincialen ingenieur, die een plaatselijk onderzoek instelde adviseeren tot handhaving der verleende vergunning, doch onder oplegging van eenige nadere tot bescherming der naburen noodzakelijk geachte voorwaarden;

Overwegende, dat de inrichting wel is gelegen in de kom der gemeente, in eene zeer dicht bevolkte buurt en in de onmiddellijke omgeving van hooizolders en van schuren, gevuld met licht ontvlambare zelfstandigheden, doch dat zij is van zeer kleinen omvang, daar de meelmolen zal worden gedreven door eene stoommachine van slechts zeven paardenkrachten;

dat eene dergelijke inrichting, voorzien van een schoorsteen, hoog 16 Meter, die beduidend boven den nok van het hoogste der in de nabijheid gelegen panden uitsteekt,

geen grooter ja eerder minder gevaar zal opleveren dan elke schoorsteen van gewone woonhuizen;

dat derhalve de vrees voor brandgevaar zeer overdreven is, en in elk geval door het voorschrijven van gepaste voorwaarden daaraan kan worden tegemoetgekomen;

dat ook het roet, voortkomende uit eene stoommachine van zoo geringen omvang, geen beduidend nadeel aan de buren zal toebrengen en zeker het bovenhuis van den appellant Starink door den rook der voorgenomene inrichting niet onbewoonbaar zal worden; .

dat er derhalve alleszins termen zijn om de door het Gemeentebestuur verleende vergunning te handhaven, doch tevens om de voorwaarden, zooals die door het Gemeentebestuur zijn opgelegd, eenigszins uit te breiden door voorschriften vasttestellen omtrent de inrichting van den vonkenvanger, het dak der fabriek, het afvoeren van den afgewerkten stoom en de aan te wenden brandstof;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Te handhaven de bestreden beschikking van Burgem. en Weth. van Doesburg, waarbij aan J. H. Schmitt en zijne rechtverkrijgenden vergunning is verleend tot het oprichten van een korenmolen gedreven door een stoommachine van zeven paardenkrachten in de perceelen gemeente Doesburg, kadastraal bekend Sectie C. n°. 1145, 1146 en 1147, met bijvoeging bij de opgenoemde nommers van het n°. 1749 en met aanvulling der voorwaarden, zoodat deze in haar geheel zullen luiden als volgt:

1°. dat de inrichting voorzien zij van een steenen schoorsteen, opgemetseld ter hoogte van 16 M. boven den beganen grond;

2°. dat inwendig in het bovengedeelte van het gemetselde voetstuk van den schoorsteen eene ijzeren plaat met nederwaarts omgebogen randen, als vonkenvanger, en op den schoorsteen eene kap van gevlochten ijzerdraad met mazen van ten hoogste 4 millimeters geplaatst worden;

3°. dat de pannen tot dekking der fabriek niet mogen voorzien zijn van dokken van stroo of van andere licht brandbare stoffen;

4°. dat de afgewerkte stoom niet op zijde uit, noch door den schoorsteen, maar door eene afzonderlijke pijp, te lood op tot boven den nok der fabriek moet afgevoerd worden;

5°. dat als brandstof niet anders mag gebezigd worden dan cokes of steenkolen, en met bepaling dat de inrichting moet zijn voltooid en in werking gebracht binnen zes maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's-Gravenhage, 18 Sept. 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

2⁰. van 18 September 1883, n°. 19, houdende beschikking op het adres van *G. J. Breukman, te Aalst, gemeente Lienden, strekkende om in beroep te komen van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van* 9 *Januari* 1883 *n°.* 132, *betreffende het brengen der onderhoudskosten van de Lingekade ten laste van den dorpspolder Aalst.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 283).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van G. J. Breukman te Aalst, gemeente Lienden, strekkende om bij Ons in beroep te komen van het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van 9 Jan. 1883 n⁰. 132, betreffende het brengen der onderhoudskosten van de Lingekade ten laste van den dorpspolder Aalst;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 5 September 1883 n⁰. 50;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 15 September 1883, n⁰. 5, Afdeeling Waterstaat A;

Overwegende, dat door den geërfdendag van den dorpspolder, Aalst op 24 Maart 1880 met meerderheid van stemmen besloten is, dat de polder de kosten van het onderhoud der Lingekade zal dragen;

dat G. J. Breukman, zich bezwaard achtende door dat besluit, waardoor de aangelande eigenaren van bedoeld onderhoud ontheven en alle geërfden van den polder daarmede belast werden, tegen voormeld geërfdendagsbesluit de voorziening van Gedeputeerde Staten heeft ingeroepen;

dat Gedeputeerde Staten daarop, bij hun besluit van 9 Jan. ll., aan den adressant te kennen gaven, dat er geene aanleiding bestaat om aan zijn verzoek gevolg te geven, vermits het geërfdendagsbesluit op wettige wijze is genomen, de goedkeuring van Gedeputeerde Staten niet behoeft en voor hen ook geene termen oplevert tot schorsing of vernietiging;

dat G. J. Breukman, bij Ons in beroep komende, van Ons de vernietiging van het geërfdendagsbesluit verzoekt;

Overwegende, dat art. 10 van het reglement op het beheer der rivierpolders in de provincie Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 24 Aug. 1880, n⁰. 7 (Provinciaal Blad 1880 n⁰. 82) slechts hooger beroep toelaat van de beslissingen en besluiten, door Gedeputeerde Staten krachtens de artt. 5, 6 en 9 1e en 2e lid genomen, zijnde de beslissingen omtrent geschillen van bevoegdheid en bestuur, de besluiten tot schorsing of vernietiging van besluiten van besturen en de besluiten, waarbij de staking en opruiming of de uitvoering van eenig werk wordt gelast;

dat het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten, als in werkelijkheid bevattende eene *afwijzing* van een verzoek tot schorsing of vernietiging, niet valt in de termen van voormeld art. 10 en derhalve tegen dat besluit geen beroep openstaat, terwijl de

vernietiging van een geërfdendagsbesluit, volgens art. 6 van het reglement slechts door Gedeputeerde Staten kan uitgesproken, en mitsdien ook alleen van dat college met goed gevolg kan gevraagd worden;

Gezien voornoemd Reglement;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Adressant niet ontvankelijk te verklaren in bet door hem ingesteld beroep,

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's-Gravenhage, 18 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
Accordeert met deszelfs origineel.
ALEWIJN.

30. van 25 September 1883, nº. 4, houdende beschikking op het beroep van *W. Brinks te Meppel, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 21 *Mei* 1883, *n*º. 31/3, *waarbij aan E. Lakke vergunning is verleend tot het oprichten eener stoomolieslagerij op een aan de Hoogeveensche vaart gelegen perceel.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 304).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van W. Brinks, te Meppel, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 21 Mei 1883, nº. 31/3, waarbij aan E. Lakke vergunning is verleend tot het oprichten eener stoomolieslagerij op een aan de Hoogeveensche vaart gelegen perceel;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 Septemher 1883, nº. 54;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 22 September 1883, nº. 47, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende dat op het verzoek van E. Lakke om vergunning tot oprichting eener stoomolieslagerij op zijn land, gelegen te Meppel aan de Hoogeveensche vaart, kadastraal aldaar bekend in Sectie C. nº. 989, door Burgemeester en Wethouders gunstig

werd beschikt, maar tevens, ter tegemoetkoming aan de bij hen ingebrachte bezwaren. aan de vergunning de volgende voorwaarden werden verbonden:

a. dat de voorgevel van het pakhuis worde geplaatst evenwijdig met den straatweg op een afstand gelijk aan dien van de belendende huizen aan de westzijde, zijnde 8.20 Meter gemeten uit den zuidelijken kantsteen van dien weg, en de zijgevel aan de westzijde op een afstand van 25 Meter gemeten uit het begin van de schutting nevens gemelde huizen;

b. dat aan de westzijde van het gebouw geen water of stoom worde afgevoerd;

c. dat de schoorsteen worde opgetrokken ter hoogte van 20 Meter en voorzien van een kap dienstig voor rook- en vonkvertering;

dat van deze beschikking door W. Brinks bij Ons in beroep is gekomen, verzoekende dat zij moge worden vernietigd op grond van de bezwaren, vroeger door hem en zijn buurman G. Donker bij Burgemeester en Wethouders ingediend, welke bezwaren hierop nederkomen, dat door den rook, vermengd met kooldeelen, de gezondheid zal worden benadeeld en het regenwater bedorven, en door de werking van de stoommachine en stampers, bij een afstand van slechts circa 8 Meters tusschen den achtergevel van appellants woning en de machinekamer, of van ongeveer 16 Meter van de fabriek, hinder van ernstigen aard zal worden ondervonden en het gevaar zal ontstaan dat de muren zijner woning zullen scheuren, waardoor die woning gedeeltelijk voor bewoning ongeschikt zal worden, evenzeer als de tuin voor plaats van uitspanning, dewijl men dáár, behalve van rook en roet, last zal hebben van den stoomafvoer, die onmiddellijk aan den tuin zal worden aangebracht, terwijl in allen gevalle huis en tuin door de op te richten fabriek zeer in waarde zullen verminderen, het omliggende terrein zijne geschiktheid voor bouwterrein zal verliezen en de veiligheid voor paarden en rijtuigen op den straatweg langs de Hoogeveensche vaart in gevaar zal gebracht worden;

Overwegende dat de ingebrachte bezwaren, voor zooveel zij volgens de wet in aanmerking kunnen komen, deels als ongegrond deels als zeer overdreven zijn te beschouwen;

dat appellant bij de voorstelling zijner bezwaren, geene rekening schijnt te hebben gehouden met het ruime en opene terrein, waarop de fabriek zal worden gesticht, en in allen gevalle in de feitelijke dwaling is vervallen, dat de afstand zijner woning van de machinekamer en fabriek zou zijn 8 à 16 Meter, terwijl die meer dan 28 en 33 Meter zal zijn, en dat de afgewerkte stoom onmiddellijk aan en naar zijn tuin zal worden afgeblazen, terwijl die, gelijk de daaromtrent gestelde duidelijke voorwaarde aangeeft, zelfs in het geheel niet aan de zijde van appellants tuin zal worden afgevoerd;

dat daarenboven aan de bezwaren, voor zooveel ze als gegrond kunnen worden aangemerkt, door de opgelegde voorwaarden op doelmatige en ruim voldoende wijze wordt tegemoet gekomen, en de hinder, dien de werking van de machine en stampers mocht kunnen veroorzaken, op het ruime en weinig bebouwde terrein, waarvan hier sprake is, niet van zoodanigen aard zal zijn, dat uit dien hoofde de vergunning zou mogen worden geweigerd;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Met handhaving der aangevallen beschikking van Burgemeester en Wethouders van Meppel het door appellant ingestelde beroep te verklaren ongegrond; en nader te bepalen dat de stoomolieslagerij moet zijn voltooid en in werking gebracht binnen een jaar na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's-Gravenhage, 25 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 30 September 1883, n°. 22, houdende beslissing in het *geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Aaltje Boermans.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 298).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beslissende het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige Aaltje Boermans;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 September 1883, n°. 42;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 September 1883, no. 4095, Afd. B. B.;

Overwegende dat Aaltje Boermans, dochter van Gerben Pieter Boermans en Wimkje Sweitzes Boonstra, geboren 23 Januari 1851 te Birdaard, gemeente Dantumadeel, krachtens rechterlijke machtiging op 21 Februari 1883 in het krankzinnigengesticht te Franeker is opgenomen;

dat blijkens de overgelegde stukken de vader na zijn huwelijk, hetwelk op 1 Oct. 1842 is gesloten, gedurende 9 jaren te Birdaard, gemeente Dantumadeel, is blijven wonen, doch daarna, schipper van beroep, een zwervend leven is gaan leiden;

dat uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat Aaltje Boermans 5 of 6 jaren

geleden zich als dienstbode heeft verhuurd te Leeuwarden, doch dat die dienstbetrekking reeds den volgenden dag is verbroken;

dat zij later en wel in Mei 1880 door haren vader is besteed als kostgangster in zeker mede te Leeuwarden gevestigd gezin, doch dat zij ook van daar, reeds na een drietal weken, wegens haar zonderling gedrag is moeten vertrekken en dat zij sedert bij haren vader aan boord is gebleven;

dat derhalve omtrent haar woonplaats, toen zich op het eind van 1882 sporen van krankzinnigheid bij haar vertoonden, hetzelfde zal moeten beslist worden, als omtrent het toenmalig domicilie haars vaders bevonden mocht worden rechtens te zijn;

Overwegende nu daaromtrent, dat uit niets is gebleken, dat deze ergens een hoofdverblijf heeft gevestigd gehad, of dat hij in eenigerlei gemeente in het bevolkingsregister staat ingeschreven, terwijl hij zelfs bij de algemeene volkstellingen van 1869 en 1879 nergens is beschreven;

dat wel is waar Gedeputeerde Staten van Friesland nochtans van oordeel zijn, dat Birdaard, gemeente Dantumadeel, als zoodanig zou moeten worden aangenomen, doch dat dit oordeel in hoofdzaak en behoudens het straks nog aantevoerene alleen steunt hierop, dat Gerben Boermans daar ter plaatse telken jare tot in 1881 eene kleine jachtakte placht aantevragen, en hem die daar werd uitgereikt;

Overwegende dat hieruit wellicht ware af te leiden, dat de aanvrager meende in die gemeente woonachtig te zijn, maar dat die meening, al moge daarin, met betrekking tot de aangevraagde akte, ook zijn berust, van geenerlei gewicht is, waar, zooals in dezen blijkt, de man zijne woning in die gemeente reeds voor jaren had opgebroken en sedert dien tijd steeds in zijn schip varende en rondzwervende is geweest, zonder op eene bepaalde plaats een hoofdverblijf te hebben;

dat verder door Gedeputeerde Staten voormeld nog nader wordt aangevoerd, dat Gerben Boermans in September 1882, toen zich sporen van krankzinnigheid bij zijne dochter voordeden, zich tot het Gemeentebestuur van Dantumadeel om onderstand heeft gewend, doch dat het kwalijk aangaat dááruit te besluiten dat hij alzoo dáár zijn woonplaats had, nademaal het feit dier aanvrage om hulp, toen en dáár, veeleer zijn gereede verklaring hierin vindt, dat de man toen met zijn schip daar was liggende, en hij dus, gelijk van zelf sprak, voor de toen opkomende behoefte zich tot het bestuur van de plaats, waar hij lag, heeft gewend.

dat er alzoo geen termen gevonden zijn, om niet aan te nemen, dat Gerben Pieter Boermans behoort tot die schippers die geenerlei vaste woonplaats hebben, en dat bijgevolg ook geen domicilie kan worden aangewezen voor zijne dochter Aaltje, die bij hem aan boord verblijf hield;

Gezien de wet van 28 Jnni 1854 (*Stbl.* n°. 100), zooals die gewijzigd is bij de wet van 1 Juni 1870 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren dat de kosten van overbrenging naar- en verpleging van Aaltje Boermans in het krankzinnigengesticht te Franeker van Rijkswege zullen worden voldaan uit de fondsen voor dergelijke uitgaven bestemd.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, en aan de Algemeene Rekenkamer ter informatie.

Het Loo, den 30 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 30 September 1883, n°. 23, houdende beschikking op het beroep van *Joseph Pape, koopman te Montfoort, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht, dd.* 14 *Juni* 1883, *n*°. 53.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 312).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Joseph Pape, koopman te Montfoort, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Utrecht, dd. 14 Juni 1883, n°. 53;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 19 September 1883, n°. 53;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 28 September 1883, n°. 1304, Afdeeling M. en S.;

Overwegende, dat Joseph Pape, de appellant, op 26 October 1857 te Alt-Astenberg, in Pruisen, is geboren uit het huwelijk der daar woonachtige echtelieden Friedrich Pape en Theresia Leber;

dat hij, gevestigd te Montfoort, met het oog op een te sluiten huwelijk, in den aanvang dezes jaars zich gewend heeft tot Onzen Commissaris in de provincie Utrecht, met het verzoek dat hem mocht worden uitgereikt een bewijs zijner ongehoudenheid tot deelneming aan de Nationale Militie hier te lande;

dat de wettelijke nasporingen, waartoe dat verzoek aanleiding gaf, tengevolge hebben gehad, dat, met toepassing van art. 161 der wet op de Nationale Militie van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 72) Gedeputeerde Staten van Utrecht geroepen zijn tot het onderzoeken van de vraag, of de verzoeker bij het bereiken van den militieplichtigen leeftijd niet ter inschrijving voor den dienst bij de Nationale Militie had behooren te zijn aangegeven;

dat zij daarop, na verhoor van den belanghebbende, bij hunne uitspraak van 14

Juni 1883, n°. 53, hebben beslist, dat hij in 1876 in de gemeente Benschop voor de militie had behooren te zijn ingeschreven; en dat de aangifte daartoe was verzuimd; weshalve zij — onder ongegrondverklaring der eenige reden van vrijstelling, die ter zake van een beweerd lichaamsgebrek door hem was ingebracht, — hem bij gezegde uitspraak zonder loting, voor den dienst hebben aangewezen;

En dat Joseph Pape, als met die uitspraak bezwaard, zich daartegen bij adres, op 22 Juni d. a. v. bij Ons Kabinet ingekomen, bij Ons in beroep heeft voorzien;

Overwegende, dat tot bestrijding der aangevallene uitspraak, door den appellant wordt aangevoerd, dat op 1 Januari 1876, toen hij zijn 19e jaar was ingetreden, zijn vader een vreemdeling was als bedoeld wordt in de slotbepaling van art. 15 der voormelde wet; en dat tengevolge van dien, hij appellant, als zoon van iemand, die dan naar luid van die bepaling destijds niet voor ingezetene zou zijn te houden, ook zelf niet als ingezetene in den zin van art. 15 kon worden beschouwd; — dat hij mitsdien niet viel onder het bereik van het gebod van dat artikel, zoodat een strafschuldig verzuim van aangifte ter inschrijving zijnerzijds onbestaanbaar was;

Overwegende, dat, blijkens de door den appellant overgelegde stukken, de door hem gedane verklaringen aan Gedeputeerde Staten van Utrecht en het ingestelde ambtelijk onderzoek, feitelijk vaststaat;

1°. dat de appellant uit Pruisische ouders in Pruisen geboren is, op 26 October 1857, en dus op 1 Januari 1876 zijn 19e jaar was ingetreden;

2°. dat hij op 10 September 1873 op rechtsgeldige wijze uit het Pruisische staatsverband is ontslagen, zonder dat door hem beweerd, veelmin bewezen is, dat hij later onderdaan van eenigen anderen vreemden staat zou zijn geworden;

3°. dat zijn vader, Friedrich Pape, hoezeer eerst later, en wel op 23 Februari 1879, uit het Pruisische staatsverband ontslagen, nochtans bereids in een der laatste maanden van 1872 zich als winkelier gevestigd heeft in de gemeente Benschop, aldaar een huurhuis heeft betrokken, waarvan hij in 1874 door koop eigenaar is geworden, en waar hij sedert gevestigd is gebleven tot op en lang na 1 Januari 1876;

4°. dat de appellant Joseph Pape kort na zijn ontslag uit het Pruisische staatsverband, sub 2°. vermeld, in 1873 naar Nederland is overgekomen, zijn intrek genomen heeft bij zijn vader te Benschop en aldaar tot 1882 zijn verblijf gehouden heeft;

5°. dat de appellant voor de Nat. Militie hier te lande nooit is ingeschreven; en

6°. dat als eenige reden van vrijstelling door hem bij Gedeputeerde Staten is ingebracht beweerde, maar niet bestaand bevondene zwakte van gezicht;

Overwegende, dat uit het sub 3°. vermelde feit volgt, dat op 1 Januari 1876, toen de appellant zijn 19e jaar was ingetreden, zijn vader, Friedrich Pape, gedurende de drie laatst voorafgegane jaren binnen het Rijk in Europa had gewoond; en dat deze Friedrich Pape, toen alzoo volgens art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Stbl.* no. 44), was ingezetene;

dat nu, nademaal art. 15, 2e alinea 1°. der militiewet voor ingezetene in den zin van dat artikel verklaart hem, wiens vader is een ingezetene naar de wet van 28 Juli 1850, Joseph Pape, de appellant, als zoon van gezegden Friedrich Pape, was een der ingezetenen, waarop het gebod tot inschrijving der 1e alinea van dat art. 15

der militiewet toepasselijk is; en dat die toepasselijkheid voor hem *niet* kwam te vervallen door den inhoud der ten gunste van vreemdelingen geschrevene 3e alinea, naardien, gelijk uit het boven gerelateerde blijkt, hij, Joseph Pape, bereids op 10 September 1873, en alzoo vóór 1876, had opgehouden tot een vreemden staat te behooren;

Overwegende nu, wat de door den appellant daartegen ingebrachte, boven uiteengezette verwering betreft, dat het niet aangaat, zooals de appellant wil, die *laatste* alinea van art. 15 in zeker verband te brengen met de tweede, in het bijzonder met de daarin sub 1 geschrevene;

dat integendeel die *derde* of laatste alinea van het artikel, waarbij vreemdelingen ontheven worden, juist *uitsluitend* in verband staat met de *eerste* alinea, waarbij de inschrijving bevolen wordt, en dat zij daarentegen bij de uitlegging en toepassing der *tweede* buiten beschouwing behoort te blijven;

dat de geschiedenis van het wetsartikel allen redelijken twijfel daaromtrent uitsluit;

dat toch blijkens die geschiedenis het bewuste artikel, zooals het door de Regeering ontworpen, en ten slotte harerzijds gewijzigd was, bestond uit slechts twee alinea's, zijnde letterlijk de tegenwoordige eerste en tweede;

dat echter bij de behandeling van het artikel in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 10 Juli 1861, onder meer, gewezen is op de wenschelijkheid eener bepaling, die in het wetsontwerp ten eenenmale ontbrak, en die tot strekking zou hebben om vreemde jongelingen, die hier ingezetenen zijn en den militieplichtigen leeftijd bereikt hebben, bij wege van internationale reciprociteit, vrij te laten van den dienst;

dat om daaraan te voldoen, en als gevolg van de daaromtrent gevoerde beraadslagingen, in gezegde zitting, met voorbijgang van de vraag, of het niet regelmatiger ware die bedoelde vrijstelling in art. 20 van het wetsontwerp, nu art. 17 op te nemen door een der leden is voorgesteld om aan het ontworpen artikel 18, nu artikel 15, eene nieuwe zinsnede toe te voegen, te weten, de tegenwoordige 3e alinea;

En dat, toen een ander lid omtrent het goed verband van dat toevoegsel, ook met de voorafgaande *tweede* alinea, eenigen twijfel had geopperd, door den voorsteller van het amendement, onder paraphrase van het artikel, zooals het, aangevuld, in zijn geheel zou te verstaan zijn, „in het vertrouwen" zooals hij zeide, „dat die beraadslaging strekken zou om allen twijfel weg te nemen" — uitdrukkelijk is verklaard, dat de door hem voorgestelde *derde* alinea, zeggende, wie *niet* voor ingezetenen worden gehouden, *natuurlijk terug zou slaan op de algemeene bepaling in de eerste zinsnede*; met andere woorden: *„eene nadere aanwijzing zijn zou van hetgeen in de eerste alinea voorkomt;"*

dat onder die toelichting, door niemand nader besproken, veelmin bestreden, de voorgestelde toevoeging, en daarna het aldus zamengestelde artikel is aangenomen;

Overwegende, dat alzoo de inrichting van het artikel, nu uit *drie* alinea's bestaande, des te verstaan is, dat het in de *eerste* alinea het gebod van inschrijving uitspreekt voor alle mannelijke *ingezetenen* van zekeren leeftijd; in de *tweede* alinea verklaart wie het wèl, en dan in de *derde*, wie het *niet* houdt voor dusdanige ingezetenen, als *waarop de eerste alinea het oog heeft*; bij hoedanige inrichting die *derde* alinea tot

niets anders dient dan om in de eerste alinea den omvang te beperken van het begrip van militieplichtige *ingezetenen*, en dat zij dan ook alleen en uitsluitend in verband met die *eerste* alinea is te lezen:

dat dus de bedoeling der *derde* alinea van art. 15 geen andere dan deze is, om vrijstelling te verzekeren aan dien 18-jarige, die *zelf* een vreemdeling is, en behoorende tot een van die staten, die hunnerzijds van den Nederlander geen dienst eischen;

dat nu wel de beantwoording der vraag in concreto, of een 18-jarige al dan niet onder die categorie te brengen zij, daar waar het blijken mocht, dat de zoon opzichtens zijne nationaliteit volgende is den rechtstoestand zijns vaders, afhankelijk zal zijn van het dan in te stellen onderzoek naar de nationaliteit van dezen op het oogenblik waarop de zoon den militieplichtigen leeftijd bereikte, maar dat in het voorliggende geval blijkens de Entlassungs Urkunde der Pruisische Regeering, die tot staving van het boven sub 2°. vermelde feit is overgelegd, deze appellant lang voor hij zijn 19e jaar bereikt had, op zijn zelfstandig verzoek, gesterkt door dat zijns vaders, uit het vreemde staatsverband, waartoe hij krachtens zijn geboorte behoorde, is ontslagen; en zulks zonder later in eenigen anderen vreemden staat te zijn opgenomen;

dat hier derhalve omtrent den rechtstoestand des zoons uit eigen hoofde onmiddelbare, afdoende zekerheid bestaat;

dat dus terwijl, gelijk boven is overwogen, zijn vader was een ingezetene volgens de wet van 1850, de appellant niet was een vreemdeling, als bedoeld bij art. 15 al. 3 der militiewet;

dat uit het eerste volgt, dat de appellant naar luid der *tweede* alinea 1°. van dat artikel was te houden voor ingezetene in den zin *dier* wet; en uit het laatste, dat door hem op de *derde* alinea van dat artikel geen beroep kon worden gedaan; het een met het andere ten dien effecte, dat de appellant krachtens de *eerste* alinea tot aangifte ter inschrijving voor de Nationale Militie ten jare 1876 was verplicht;

En dat deze, verzuimd zijnde, de appellant, na verwerping in hoogste ressort van de door hem opgegevene reden van vrijstelling, geacht moet worden door de uitspraak van Gedeputeerde Staten geenszins te zijn bezwaard;

Gezien de wet op de Nationale Militie van 19 Augustus 1861 (*Stbl.* no. 72);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der aangevallene uitspraak van Gedep. Staten van Utrecht, dd. 14 Juni 1883, n_o. 53, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 30 September 1883. WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *H. Rijstenbil c. s., ingelanden van het waterschap Scherpenisse, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, betreffende den staat der waterleidingen van dien polder.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met zijn schrijven van 30 Aug. 1883, n°. 14, Afd. Waterstaat, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep ingesteld door Rijstenbil c. s., ingelanden in het waterschap Scherpenisse, van besluiten van Gedeputeerde Staten van Zeeland, betreffende den staat der waterleidingen in dien polder.

Volgens art. 23 van het Algemeen Reglement voor de polders of waterschappen in Zeeland, afgekondigd in het *Prov. Blad* van 1873 n°. 23, wordt door de besturen dier waterschappen een staat opgemaakt, aanwijzende de waterleidingen, dienende tot afvoer van het polderwater, die op kosten van hun waterschap worden onderhouden, met de daarbij behoorende kunstwerken.

Zoodanige staat is ook voor het waterschap Scherpenisse opgemaakt. Daarop staat thans niet zekere waterleiding kad. bekend Sectie A. n°. 489 bis en Sectie B. no. 360 gedeeltelijk, omdat het onderhoud daarvan ten laste der aangelanden is. Adr. wenschen echter dat die waterleiding op den staat gebracht en alzoo in onderhoud door den polder zal overgenomen worden.

De vergadering van ingelanden had inderdaad op 29 Sept. 1874 die waterleiding in den staat opgenomen. Daartegen bestond echter bij Gedeputeerde Staten bezwaar. Het waterschap Scherpenisse toch is calamiteus. De inkomsten uit zijne bezittingen komen dus volgens art. 3 der wet van 19 Juli 1870 (*Stbl.* n°. 119), voor zoover zij niet noodig zijn tot bestrijding der volstrekt noodzakelijke polderuitgaven, in mindering der kosten van de calamiteuse zeewering en oeververdediging. Elke vermeerdering der noodzakelijke polderuitgaven strekt alzoo ten nadeele van hen, die de kosten der calamiteuse waterkeering moeten dragen. Gedeputeerde Staten schreven daarom 27 Maart 1875 aan het bestuur van het waterschap dat het, naar hun oordeel, niet geoorloofd is te achten polderuitgaven onmiddellijk te brengen ten laste van het bestuur der waterkeering, door ze eerst te nemen voor rekening van de polderkas, om ze later te doen gelden bij het bepalen van de som die aan het bestuur der waterkeering moet worden uitgekeerd. Tengevolge van dat schrijven werd in de vergadering van ingelanden van 16 April 1875 de bedoelde waterleiding van den staat afgevoerd.

In eene vergadering van 18 Mei 1881 werd echter de zaak op nieuw ter sprake gebracht en nu besloten, dat het delven der waterleiding zou geschieden voor rekening van het waterschap, doch dat het gewone onderhoud zou blijven ten laste van de aangrenzende eigenaars. Met dit besluit werd de staat in overeenstemming gebracht.

Toen daarop het polderbestuur door Gedeputeerde Staten in de gelegenheid werd

gesteld zijn gevoelen mede te deelen omtrent de som, waarop de volgens het aangehaalde art. 3 der wet van 19 Juli 1870 te doene uitkeering uit de eigen inkomsten aan het bestuur der waterkeering kon worden berekend, verzocht het polderbestuur Gedeputeerde Staten het bedrag dier uitkeering met f 100 te verminderen, o. a omdat het noodig was de waterleiding, waarmede het waterschap ingevolge evengemeld besluit der vergadering van ingelanden van Mei 1881 was bezwaard, te delven.

Gedeputeerde Staten maakten daartegen bezwaar omdat niet was aangetoond dat de verplichting tot dat delven op den polder rustte. Zij verzochten daarom bij schrijven van 20 Januari 1882 het polderbestuur aan de vergadering van ingelanden mede te deelen, dat haar besluit van 18 Mei 1881 behoorde te worden ingetrokken. Na vergeefsche poging om Gedep. Staten van gedachten te doen veranderen, besloot de vergadering van ingelanden op 17 Mei 1882 haar besluit van 18 Mei 1881 in te trekken en den staat der waterleidingen in overeenstemming daarmede te wijzigen.

Adr. beweren dat zij door deze handelwijze van Gedep. Staten en het daardoor uitgelokte besluit der vergadering van ingelanden van 17 Mei 1882 in hunne rechten zijn verkort. Zij vragen daarom van Z. M. vernietiging 1°. van hetgeen zij noemen het besluit van Ged. Staten van 27 Maart 1875 tot niet-goedkeuring van het besluit der vergadering van ingelanden van 29 September 1874; 2°. van hetgeen zij noemen het besluit van dat college tot vernietiging van het besluit der vergadering van ingelanden van 18 Mei 1881; 3°. van het besluit dier vergadering van 17 Mei 1882, en voorts dat het Z. M. behage, de bedoelde waterleiding in den staat van waterleidingen te doen opnemen.

Gedep. Staten, op het adres gehoord, doen, na uiteenzetting van den loop der zaak, opmerken, dat van niet-goedkeuring of vernietiging der besluiten van ingelanden geen spraak is geweest. Goedkeuring door hun college van den staat in art. 23 algemeen reglement voorgeschreven wordt niet vereischt. Vernietiging van het besluit van 18 Mei 1881 behoefde niet in overweging te worden genomen, vermits dat besluit door de vergadering van ingelanden zelve op 17 Mei 1882 werd ingetrokken. Zij adviseeren alzoo dat adr. zullen worden verklaard niet ontvankelijk.

Door den eersten adr. is nog aan den Raad van State een schrijven gericht, er op aandringende, dat geene gronden zijn aangegeven, waarom de verplichting tot onderhoud der bedoelde waterleiding *niet* op den polder zou rusten.

III. het beroep van *K. de Grooth c. s., te Winschoten, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan A. en S. Schott vergunning is verleend tot het oprichten eener bewaarplaats van lompen en beenderen en eener inrichting voor het droogen en bewaren van vellen en het blooten en zouten van huiden, nabij den Ludensweg in die gemeente.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Ingevolge 's Konings machtiging is, onder dagteekening van 3 Sept. ll. n°. 38, Afd. Handel en Nijverheid, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, ter behandeling aangebracht het beroep van K. de Grooth, G. Edens weduwe H. de Boer, en F. Kuiper,

te Winschoten, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 21 Mei 1883, n°. 57, waarbij aan S. en A. Schott vergunning is verleend tot het oprichten van eene bewaarplaats voor lompen en beenderen en van eene inrichting voor het droogen en bewaren van vellen en het blooten en zouten van huiden; een en ander in een gebouw, te stichten op het perceel kadastraal bekend in de gemeente Winschoten, Sectie F. n°. 3157, gelegen aan Ludensweg, ten noorden van het provinciaal omsnijdingskanaal.

Appellanten verzoeken, dat het Z. M. moge behagen het besluit van Burgem. en Weth. te vernietigen, op grond van de volgende bezwaren, die naar hunne meening overeenkomstig art. 11 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), tot weigering der aanvrage kunnen leiden:

1°. De inrichtingen, waartoe vergunning werd verleend, in 't bijzonder eene huidenblooterij, verspreiden een ondragelijken stank, die doordringt in de nabij gelegen woningen, waaronder die van den eerstgenoemde der appellanten, en in die van de daaraan zwettende dicht bevolkte buurt „het Zandpad", waardoor schade aan eigendommen zal worden veroorzaakt, en woonhuizen of gedeelten daarvan ongeschikt zullen worden voor bewoning, terwijl bovendien de honden, door het in de inrichting geborgen aas gelokt, des eersten appellants in de onmiddellijke nabijheid aanwezige droogschuren voor het steenfabriekaat zullen betreden en aan dat fabriekaat schade zullen toebrengen.

2°. Waardevermindering zal er ontstaan voor de landerijen en gronden, die de tweede en derde appellant op 4 Januari ll. publiek gekocht hebben voor eenige duizende guldens en die gelegen zijn aan den Ludensweg en aan den weg langs het omsnijdingskanaal in de onmiddellijke nabijheid van het perceel van S. en A. Schott. Het doel van dien aankoop was hoofdzakelijk, om den grond weder voor bouwterrein te verkoopen, maar die aankoop zal zeer nadeelig voor hen worden, daar niemand zich zal willen vestigen op een terrein, waar allerlei onaangenaamheden, als stank, ongedierte enz. te duchten zijn.

3. Binnen den kring van 200 M. zijn eene openbare school en het kerkgebouw der Roomsch-Katholieken gelegen en ofschoon het kerkbestuur bezwaar inbracht bij het gemeentebestuur, heeft dit het verleenen der vergunning niet kunnen beletten, vermoedelijk omdat rekening is gehouden met de eventualiteit, dat door het toestaan der vergunning eene andere gelijke inrichting der aanvragers, gelegen aan de Langestraat en nog meer in de nabijheid der openbare school, zou worden opgeruimd; eene omstandigheid, die niet mocht gelden bij de beoordeeling der aanvraag, ten effecte dat de een daardoor wordt ontheven van een last ten nadeele van een ander, — en dit te minder omdat het gemeentebestuur het in zijne macht heeft, om de inrichting in de Langestraat, als onwettig te doen opruimen.

4. Het onderwerpelijk terrein is wel is waar gelegen ten noorden van het omsnijdingskanaal, doch niettemin nabij eene dicht bevolkte buurt, die wegens de vele heerschende noorde- en oostewinden de nadeelige gevolgen der inrichting zal ondervinden; hetgeen niet zal zijn te keeren, ook dan niet indien de ramen in de lokalen voor het bergen van beenderen en het blooten van huiden bestemd, evenals die in den westelijken frontmuur, vaststaande moeten zijn.

5. Eindelijk voeren appellanten nog aan, dat het gemeentebestuur zich de beteekenis der inrichting o. a. voor het blooten van huiden niet ontveinst, zooals blijkt uit de in de beschikking voorkomende herinnering aan de aanvragers, dat het hun niet geoorloofd is, ten behoeve van dat blooten gebruik te maken van eenig kanaal.

Op het appellatoir adres zijn Gedep. Staten van Groningen gehoord, die, onder overlegging van- en verwijzing naar de ter zake betrekkelijke bescheiden, als hun gevoelen mededeelen, dat de ingebrachte bezwaren, met het oog op art. 11 der wet, niet van dien aard zijn, dat ze tot eene vernietiging van het gewraakte besluit moeten leiden, — en dat het gevaar voor luchtverontreiniging, het eenige bezwaar hetwelk bij hen in aanmerking zoude kunnen komen, weggenomen wordt door de voorwaarden, welke aan de vergunning werden verbonden.

Uit de door Gedep. Staten overgelegde bescheiden blijkt, dat de Inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht in de provinciën Friesland en Groningen in den tijd geadviseerd heeft voor het geven eener voorwaardelijke vergunning, waaromtrent de werken van dien Inspecteur, betrekkelijk een aan te brengen luchtkoker en het vaststaan van de ramen en luiken aan de westzijde van het gebouw, in de gegeven beschikking zijn opgevolgd.

Onder die bescheiden is voorts nog een bericht van Burg. en Weth. van Winschoten, die daarbij ten aanzien van de aangevoerde bezwaren te kennen geven,

dat de vrees voor stank in het door den eersten appellant bewoonde perceel, zeer overdreven is, daar dit perceel ongeveer 120 M. van de inrichting zal zijn verwijderd; en nog meer overdreven ten aanzien van de woningen aan het Zandpad, voor welke de afstand nog ongeveer 15 à 20 M. meer bedraagt, zoodat van een eventueel ter bewoning ongeschikt worden, geene sprake kan zijn, te minder, omdat de voorwaarde is opgelegd, dat in den westelijken frontmuur geene draai- of beweegbare deur- of lichtramen mogen zijn;

dat voorts bij eene andere voorwaarde de verplichting is opgelegd om op de onbebouwde deelen van het perceel niets te verrichten, bergen of uit te voeren wat met de inrichting in verband staat, waardoor het nadeel zal zijn voorkomen, hetwelk de eerste appellant voor zijne steenfabriek van de honden vreest;

dat even moeielijk kan worden betwist als verdedigd de bewering van appellanten, dat bij wederverkoop der door hen gekochte gronden, deze zouden blijken minder prijswaardig te zijn, omdat ook ten behoeve dier gronden de reeds vermelde voorwaarden zijn gemaakt;

dat het feit dat binnen 200 M. eene school en kerk zijn gelegen, ten deze niet afdoet, omdat de belangen der school niet zijn veronachtzaamd en het kerkbestuur vroeger wel bezwaar inbracht maar van de genomen beschikking niet in beroep is gekomen;

en dat, terwijl aan de aanvragers in Juni 1882 vergunning werd geweigerd om hunne inrichtingen te plaatsen op een perceel ten zuiden van het omsnijdingskanaal, als te nabij gelegen aan de bebouwde kom der gemeente, het niet aangaat en ook niet door de wet wordt gewild, om nijverheidsondernemingen, door die wet beheerscht, onmogelijk te maken, indien aan erkende bezwaren kan worden tegemoet gekomen, zooals hier het geval is.

Nadat deze zaak bij de Afdeeling werd aangebracht, zijn nog een tweetal memoriën ingekomen, waaruit, na het hierboven vermelde, nog het volgende hier zij medegedeeld.

De concessionarissen A. en S. Schott doen in een van hen ontvangen schrijven opmerken, dat de appellant de Grooth nog ongeveer 120 M. van de inrichting zal verwijderd blijven en die inrichting voor 't overige geplaatst zal worden op een terrein hetwelk geheel en al onbebouwd is. De aangevoerde bezwaren beschouwen zij als personeel en gezocht, daar in de kom der gemeente dusdanige inrichtingen bestaan, waarover men van de naastwonende buren geen de minste klachten hoort. De belangrijke schade, die de 2e en 3e appellant beweren te zullen lijden, op de door hen voor eenige duizende guldens aangekochte gronden, ontkennen zij. Daargelaten dat een hunner slechts een hoekje grond voor f 415 kocht, verklaren zij zich bereid om de door den ander voor f 5345 aangekochte gronden, zoo de vergunning verleend wordt, volgaarne met winst te willen overnemen.

In eene door den gemachtigde der appellanten ingediende memorie wordt, na een kritiek van sommige der door het Gemeentebestuur gestelde voorwaarden, gevraagd, waarom, indien stank en schadelijke uitwasemingen uit den westelijken frontmuur moeten gekeerd worden, waarom dan ook niet inzonderheid uit de openingen in den noordelijken muur, waar de blooterij is gelegen? of wel dat het de bedoeling is om alle ventilatie door den luchtkoker te doen plaats hebben? Voorts wordt aangevoerd dat de overgelegde beschrijving zoo onvolledig en gebrekkig is, dat de zaak niet in détails kan worden beoordeeld, althans dat, terwijl er geene schriftelijke aanvraag schijnt te zijn, de stukken geen voldoend begrip geven van de droogerij en in 't geheel niet van de zouterij en blooterij, zoodat de aanvragers niet-ontvankelijk hadden behooren verklaard te zijn.

Eindelijk wordt er op gewezen, dat, moge de aanvraag ook al ontvankelijk en die voor eene lompenbewaarplaats niet voor afwijzing vatbaar zijn, toch die voor de zouterij en blooterij zal dienen te worden geweigerd en, met betrekking tot de lokalen voor de berging van lompen en beenderen en het droogen van vellen, de voorwaarde E, eerste gedeelte, gewijzigd in dien zin dat alleen aan de zuidzijde toegangen en openslaande ramen of luiken mogen gemaakt worden en de aan de andere zijden eventueel te maken lichtramen vaststaande moeten wezen.

Voor de appellanten treedt als gemachtigde op de heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's-Gravenhage. Hij licht het beroep nader toe en is van oordeel, dat blijt, de vergunning gehandhaafd, de gestelde voorwaarden even rigoureus zullen moeten zijn als die in eene vroeger behandelde zaak zijn aangegeven. Wat de huidenblooterij betreft, de bezwaren daartegen komen hem zóó gegrond voor dat de vergunning daartoe in ieder geval zal behooren geweigerd te worden.

Op de vragen van den President en de Staatsraden de Vries, Verniers van der Loeff en Smidt, geeft de belanghebbende S. Schott eenige inlichtingen.

IV. het beroep van *den Raad der Gemeente Aagtekerke, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij goedkeuring is onthouden aan het Raadsbesluit van* 17 *Juli* 1883, *tot sluiting der openbare lagere school in die gemeente.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 7 Sept. 1883, n°. 3275, Afd. O., bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van den Raad der gemeente Aagtekerke tegen de resolutie van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 20 Juli ll. n°. 15, waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van dien Raad van 17 Juli bevorens, tot sluiting van de openbare lagere school in die gemeente.

In Sept. 1882 is het hoofd der openbare lagere school te Aagtekerke door ziekte buiten staat geraakt, zijn betrekking waar te nemen. In November d. a. v. werd een waarnemend onderwijzer aangesteld, die tot 1 Juni 1883 die betrekking heeft vervuld. Inmiddels was het hoofd der school op 22 Maart 1883 overleden, zoodat ingevolge de bepalingen van de wet op het lager onderwijs een vergelijkend examen ter vervulling der vacature moest plaats hebben.

Daartoe bewogen door een adres van een dertigtal ingezetenen, verklarende dat het huns inziens onnoodig was tot de benoeming van een hoofd der school over te gaan, aangezien bijna alle kinderen, die vroeger de openbare lagere school bezochten, thans de Hervormde Diaconieschool bezoeken, en na daarbij tevens overwogen te hebben, dat het te voorzien is, dat de enkele kinderen thans nog op die openbare school, deze weldra zullen verlaten, heeft de Raad van Aagtekerke bij besluit van 17 Juli 1883 de openbare school in die gemeente gesloten verklaard.

Gedeputeerde Staten van Zeeland hebben echter bij resolutie van 20 Juli 1883, n°. 15, 1e Afd., geweigerd dat besluit goed te keuren op grond, dat, terwijl art. 194 der Grondwet en art. 16 der lager onderwijswet eischen, dat in elke gemeente voldoend openbaar lager onderwijs worde gegeven, — door bedoeld besluit de eenige nog bestaande gelegenheid tot het erlangen van dusdanig onderwijs zou komen te vervallen.

De Raad van Aagtekerke is bij adres van 8 Augustus ll. tegen die resolutie in beroep gekomen bij Z. M. In dat adres worden geen nieuwe gronden aangevoerd, doch alleenlijk de motieven in herinnering gebracht, die volgens het hierboven gerelateerde tot de sluiting der school hebben geleid. Een dat appel steunend adres van een 6tal ingezetenen van Aagtekerke is tegelijkertijd aan Z. M. ingediend.

Gedeputeerde Staten van Zeeland, op het appellatoir adres gehoord, verdedigen in hun ambtsbericht van 17/24 Aug. 1883, n°. 4728/29, 1e Afd., hunne aangevallen resolutie. Zij schrijven als volgt: Volgens art. 194 der Grondwet wordt overal in het Rijk voldoend openbaar lager onderwijs gegeven; volgens art. 16 der wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* n°. 127) wordt „in elke gemeente voldoend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen, welke voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid toegankelijk zijn". Indien aangaande den zin van deze naar onze meening op zich zelf reeds duidelijke voorschriften nog twijfel kon bestaan, dan moet die wijken voor de klaarblijkelijke bedoeling van den wetgever, zooals die zich o. a. bij de behandeling der voordracht, die de wet van 17 Aug. 1878 is geworden, heeft geopenbaard.

Reeds in de Memorie van Toelichting werd door de Regeering betoogd, dat volgens de Grondwet in elke gemeente of in voor dat doel vereenigde gemeenten een openbare school, toegankelijk voor kinderen van verschillende gezindheden, moet gevestigd zijn. "Het openbaar onderwijs" schreef de Regeering, "vult niet het bijzondere aan, waar dit in zijn pogingen tekort schiet; het acht zich geroepen, in alle behoeften te voorzien. Elk kind heeft aanspraak op het aanleeren der allereerste kundigheden. — Van overheidswege moet gezorgd worden, dat de gelegenheid hiertoe openstaat."

Nader bleek nog de bedoeling der Regeering bij de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over art. 16 van het ontwerp. Bij die beraadslaging zeide de Minister van Binnenlandsche Zaken o. m.: "De bepalingen der Grondwet brengen m. i. mede, dat op het bijzonder onderwijs in zooverre volstrekt niet gerekend wordt, dat in elke gemeente een school moet zijn, die geschikt is, om de kinderen van verschillende gezindheden te ontvangen. Dergelijke scholen zijn er ook in ons land onder de wet van 1857 in iedere gemeente, of anders sticht eene vereeniging van gemeenten die. Maar altijd moet de gelegenheid bestaan, dat kinderen, die van de openbare school gebruik willen maken, dit kunnen doen. Men zal dus het stichten van openbare scholen niet mogen nalaten, omdat men meent, dat, indien die openbare school er niet is, de kinderen wel naar de bijzondere school zullen gaan".

Het artikel is ongewijzigd wet geworden; veilig mag dus worden aangenomen dat het door den Minister gesprokene de bedoeling van den wetgever uitdrukt.

En met die bedoeling is het besluit van den Gemeenteraad van Aagtekerke dd. 17 Juli jl., waarvan bij het adres een afschrift wordt overgelegd, in strijd; immers door de opheffing der eenige openbare lagere school zou iedere gelegenheid tot het ontvangen van openbaar lager onderwijs in de genoemde gemeente ontbreken.

Zooals uit ons besluit van 20 Juli jl., n°. 15, 1e Afd., waarvan de Raad eveneens een afschrift overlegt, blijkt, hebben wij op dien grond onze goedkeuring aan het Raadsbesluit onthouden.

Onze meening, dat het niet voor goedkeuring vatbaar was, werd echter nog versterkt door een onderzoek naar de vraag, in hoeverre te Aagtekerke aan openbaar lager onderwijs behoefte bestaat. Die vraag kan o. i. niet anders dan toestemmend beantwoord worden. Nadat toch de bijzondere school te Aagtekerke in den loop van 1881 was geopend, werd de openbare lagere school op 1 Januari 1882 nog door 40 leerlingen bezocht en op 1 Januari 1883, niettegenstaande de openbare school, toen het hoofd der school in September ziek werd, tot in het laatst van November gesloten was geweest, bedroeg het aantal leerlingen aldaar nog 34.

Van 20 November 1882 tot 1 Juni 1883 werd tijdelijk in de waarneming der betrekking van hoofd der school voorzien door een onderwijzer van elders.

De titularis is intusschen op 22 Maart jl. overleden; de benoeming van een nieuwen hoofdonderwijzer kon niet spoedig plaats hebben; in de tijdelijke waarneming werd slecht voorzien, zoodat zelf van 1 Juni tot 7 Juli de school op nieuw tijdelijk gesloten is geweest; het laat zich verklaren, dat een en ander invloed uitoefende. Toch werd, zoodra op 7 Juli weder — nog niet een definitief hoofd maar een onderwijzer tot waarnemend hoofd was aangesteld, de school, volgens een mededeeling van den

Burgemeester, weder bezocht door 12 leerlingen. Volgens het adres bedraagt het getal leerlingen thans slechts 3.

Het ligt niet op onzen weg te treden in een onderzoek naar de waarheid eener mededeeling, die de Burgemeester Ons bij schrijven van 31 Juli ll. deed, als zou „onedele pressie de eenige oorzaak" zijn, dat het getal leerlingen tot een zoo laag cijfer daalde; naar onze meening volgt echter uit het medegedeelde, dat te Aagtekerke aan openbaar lager onderwijs metterdaad behoefte wordt gevoeld. Die behoefte wordt nog nader gestaafd door een adres van een negental ingezetenen, hetwelk wij den 8 dezer ontvingen en waarvan wij een afschrift hierbij voegen.

Gedeputeerde Staten geven aan het slot van deze hunne beschouwingen op, hoeveel voor het lager onderwijs in de laatste jaren door de gemeente Aagtekerke is uitgegeven en hoeveel zij te dier zake aan schoolgelden en van Rijkswege heeft genoten. Daaruit blijkt, dat het lager onderwijs in de jaren 1877—1881 gemiddeld aan de gemeente per resto heeft gekost f 609, en dat evenzoo over 1883 op f 572 zal te rekenen zijn.

Nadat deze zaak met Zr. Ms. machtiging van 4 September ll., n°. 8, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, zijn nog ingekomen een memorie van den Raad van Aagtekerke, alsmede een van den Burgemeester dezer gemeente.

In het eerste stuk, dd. 14 September 1883, wordt andermaal aangedrongen, dat de bestaande bijzondere school voor alle kinderen toegankelijk is en voldoende gelegenheid tot het erlangen van lager onderwijs aanbiedt; — en wordt verder op de mogelijkheid gewezen die voor de gemeente Aagtekerke openstaat, om, ingevolge art. 16 der wet op het lager onderwijs, met een naburige gemeente een regeling vasttestellen omtrent de toelating der kinderen uit de eene gemeente op de scholen der andere.

Wat de in de tweede plaats vermelde memorie, die van den Burgemeester van Aagtekerke, betreft, daarin wordt na een uiteenzetting der feiten, door dien ambtenaar verzekerd:

1°. dat de openbare school der gemeente door den onwil van den Raad om een behoorlijke bezoldiging voor een tijdelijk hoofd toe te staan en door pressie zijner leden op de ingezetenen is ontvolkt;

2°. dat wanneer weder een hoofd der openbare school zal aangesteld zijn, deze weldra een dertigtal leerlingen zal tellen;

3°. dat het bestaan der openbare school geen overwegend geldelijk bezwaar kan worden geacht voor de gemeente, daar het te voorzien is dat deze met het jaar 1885 geene behoefte meer zal hebben aan de heffing van hoofdelijken omslag; en

4°. dat er geen de minste reden bestaat om met het bestuur eener andere gemeente een overeenkomst te sluiten om däär de kinderen ter school te zenden, voor welke openbaar onderwijs verlangd wordt, aangezien hier een vóór weinige jaren nieuw gebouwd schoollokaal en onderwijzerswoning, beiden zeer doelmatig ingericht, bestaan en het bovendien een groote last zou zijn, om de veelal jeugdige kinderen tot het ontvangen van onderwijs naar elders te moeten zenden.

De Raadsleden K. Melis en P. de Visser zijn als belanghebbenden verschenen.

Eerstgenoemde betwijfelt het of de tegenstanders van het Raadsbesluit wel allen inwoners van Aagtekerke zijn. Het besluit tot sluiting der school was alleen genomen omdat er geen behoefte aan de school bestaat. Tegen eene combinatie betrekkelijk de school met eene andere gemeente, en wel met de gemeente Meliskerke, bestaat z. i. geen bezwaar. De belanghebbende beantwoordt voorts eenige vragen van de Staatsraden VERNIERS VAN DER LOEFF, DE VRIES en HEYDENRIJCK.

V. het beroep van *H. J. Melgers te Delft, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener smederij aan de Buitenwatersloot aldaar.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met zijn schrijven van 6 Sept. 1883, n⁰. 60, Afdeeling Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het door H. J. Melgers te Delft ingesteld beroep tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente, waarbij hem de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener smederij.

Het verzoek van genoemden Melgers strekte om vergunning te bekomen om eene smederij met ééne smidse op te richten in een door hem gehuurd huis aan de zuidzijde van de Buitenwatersloot te Delft, kadaster Sectie A. n⁰. 2578. De bezwaren daartegen door de buren ingebracht, betroffen brandgevaar voor den hooizolder van J. H. Vos; hinder te duchten bij het verhuren van een in de nabijheid gelegen huis van Th. Vos, en vrees voor het instorten van de woning van L. van Berkel, tengevolge van het afzagen van een gemeenschappelijk bint. De brandmeester van de wijk verklaarde tegen de inrichting geen bezwaar te hebben.

De weigering van Burg. en Weth., gedagteekend 15/19 Juni 1883, steunt op de overweging, 1⁰. dat op betrekkelijk geringen afstand van den te bouwen smidsschoorsteen (ongeveer 15 M.), zich bevindt een paardenstal met hooizolder, wiens uitgebreidheid, wijze van afdekking met ongestreken pannen en zoogenaamde stroopoppen gevaar voor brand opleveren; en 2⁰. dat bij de jongste aanbouwing van het pand, waarin de smederij zou worden gedreven, aanmerkelijke schade is toegebracht aan de daarnaast gelegen panden, en de uitoefening van het smidsbedrijf deze benadeeling in groote mate zal vermeerderen en voor beide panden in den toestand, waarin zij thans verkeeren, gevaar gaat opleveren.

Van deze beschikking is adr. binnen den bij de wet bepaalden termijn en met kennisgeving aan het gemeentebestuur, zooals de wet vordert, in beroep gekomen.

Ter wederlegging van de gronden van Burg. en Weth. voert app. aan, dat zijn schoorsteen 16 M. verwijderd is van den buitenmuur van den paardenstal; dat hij 13 of 14 M. hoog zal worden en voorzien wordt van een kap of dicht rooster, terwijl overal waar die steenen schoorsteen door de betimmeringen gaat, ijzer zal worden gebezigd; dat bovendien uit den schoorsteen van een sloten- en kachelsmederij, zooals hij wil

oprichten, geen vonken komen. Wat het tweede bezwaar betreft, voert adr. aan, dat door de verbouwing van het pand, waarin de smederij zou worden gedreven, volstrekt geene schade aan de beide belendende perceelen, flinke panden van steen en pannen, is toegebracht; alleen zijn de zolders vernieuwd en nieuwe binten gelegd in den gemeenen muur — doch al ware het zoo, dan mocht dit in deze niet als bezwaar gelden, maar zou het alleen grond geven tot een burgerlijk rechtsgeding tot schadevergoeding. De adr. verzoekt mitsdien dat Z. M. alsnog zijn verzoek moge toestaan.

Gedep. Staten, in wier handen dit adres is gesteld geworden, hebben daarover gehoord den Hoofdingenieur van den Prov. Waterstaat. Deze verklaarde dat, naar zijn oordeel, in het algemeen eene smederij geen bijzonder gevaar voor brand doet ontstaan, en ook de door app. op te richten smederij niet gevaarlijk kan zijn voor de op 15 M. afstand gelegen hooizolder. Uit den schoorsteen eener smederij ontsnappen niet meer vonken dan uit dien van een particulier huis, misschien nog minder, om den aard der gebezigde brandstoffen. Ten aanzien van het tweede punt van bezwaar van Burg. en Weth. deelt de Hoofdingenieur mede, dat tusschen het pand van Melgers en dat van L. van Berckel een doorgang is, over welken de bovenverdieping van beide huizen heenloopt. De binten gaan in ééne lengte over beide huizen en over den doorgang door en onder deze is een zwaarder bint, dat een tusschenmuur draagt. Bij de verbouwing door app. was dat zwaardere bint doorgezaagd, zóó, dat hieruit niet ongegronde vrees voor schade ontstond. Dat bezwaar is weggenomen op eene ook den buurman bevredigende wijze; maar heeft overigens met het oprichten der smederij niets te maken. Dreuning, welke door die binten zoude kunnen worden overgebracht, is uit den aard van het bedrijf niet te vreezen. Het huis staat geheel in zijn eigen muren, zoodat ook voor hinder van het geraas voor de buren niet te vreezen is. Onder overlegging van een schets der situatie van de verschillende panden adviseert de Hoofdingenieur de vergunning te verleenen onder de volgende voorwaarden:

1°. dat de schoorsteen der smidse, ingericht volgens de plaatselijke verordeningen, worde opgetrokken tot ten minste één meter boven den nok van het ten oosten belendende woonhuis;

2°. dat de blaasbalg en de vangschoorsteen niet worden opgehangen aan de bestaande binten, maar aan andere afzonderlijke daartoe gelegd, die alleen in de eigen muren der smederij hunnen steun vinden;

3°. dat tusschen des avonds ten acht en des morgens ten vijf ure niet worde gewerkt; en

4°. dat de smederij voltooid en in werking gebracht zij vóór 1 April 1884.

Bij de tweede voorwaarde werd tot toelichting bericht, dat zij, ofschoon eigenlijk overbodig, voorgesteld wordt om ieder bezwaar van den buurman aan die gemeenschappelijke binten ontleend, weg te nemen, terwijl zij, gelijk in loco werd besproken, voor den adress. geen overwegend bezwaar oplevert.

Gedeputeerde Staten verklaren dat zij zich met het advies van den Hoofdingenieur vereenigen.

De beslissing van dit geschil is bij Zr. Ms. besluit van 27 September jl., n°. 10, verdaagd.

De heer P. A. Post Uiterweer, advocaat te Delft, treedt op als gemachtigde van den appellant. Het komt hem voor dat de bezwaren tegen de verlangde vergunning aangevoerd, zeer overdreven zijn en dit ook het oordeel was van den Hoofdingenieur, die tot het toestaan van het verzoek heeft geadviseerd. Wat echter de door dien ambtenaar aangegeven voorwaarden betreft, en wel hoofdzakelijk die betrekkelijk den werktijd, acht hij het wenschelijk dat zij worden gewijzigd, daar het verbod om te werken later dan tot 8 uur 's avonds met eene weigering der vergunning zou gelijk staan. Hij ziet een gunstig advies van den Raad van State tegemoet.

De bezwaren tegen de oprichting der smederij worden nader aangedrongen door de belanghebbenden J. H. Vos, L. van Berckel en T. Vos, terwijl op de vragen van den President en van den Staatsraad Verniers van der Loeff door den appellant zelf inlichtingen worden gegeven of door diens gemachtigde wordt geantwoord.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Tweeendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 10 *October* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden :*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris : Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten :

1°. van 27 September 1883, n°. 11, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. Rijlaarsdam te Aarlanderveen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van* 12 *Maart* 1883, n°. 20, *omtrent den legger der wegen en voetpaden in de gemeente Aarlanderveen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 299).

Het besluit luidt aldus :

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. Rijlaarsdam, te Aarlanderveen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 12 Maart 1883, n°. 20, omtrent den legger der wegen en voetpaden in de gemeente Aarlanderveen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 September 1883, n°. 48;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 25 September 1883, nº. 3, Afdeeling Waterstaat A.;

Overwegende, dat in het jaar 1872 op den legger der wegen en voetpaden in de gemeente Aarlanderveen gebracht werd een weg, genaamd de Oude Aardijk of Oude Dijk, loopende van de Scheve jaagbrug achter den Coupépolder om tot aan de brug van het Heemraadschap van den Amstel nabij de grensscheiding van Oudshoorn;

dat J. Rijlaarsdam, eigenaar van een belangrijk gedeelte van dien weg, daartegen bezwaren inbracht bij Gedeputeerde Staten van Zuidholland, doch dat dit college bij resolutie van 16 Juli 1872, nº. 35, die ongegrond verklaarde;

dat adressant zich op 13 November 1882, andermaal heeft gewend tot Gedeputeerde Staten van Zuidholland, met het verzoek om bedoelden weg, die volgens hem niet meer voor den publieken dienst werd gebruikt, van den legger af te voeren;

dat echter dat college bij besluit van 12 Maart 1883, nº. 20, heeft verklaard, dat er geene termen bestaan om aan adressant's verzoek te voldoen;

dat J. Rijlaarsdam van deze beschikking bij adres, op 21 April 1883 bij Ons kabinet ingekomen, bij Ons voorziening vraagt;

Overwegende, dat volgens art. 3, alinea 8, van het reglement op de wegen en voetpaden in de provincie Zuidholland, zooals dat is gewijzigd bij besluit der Staten van 20 November 1877, goedgekeurd bij Ons besluit van 7 Januari 1878, nº. 10, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten als boven bedoeld, slechts binnen 4 weken na de dagteekening der aankondiging bij Ons in beroep kan worden gekomen;

dat, aangezien die aankondiging, blijkens bericht van Burgem. en Weth. van Aarlanderveen van 8 Mei 1883, nº. 321, heeft plaats gehad op 23 Maart 1883, en des appellants adres bij Ons Kabinet is ingekomen op 21 April d. a. v., de voorgeschreven termijn niet is in acht genomen;

Gezien het reglement op de wegen en voetpaden in Zuidholland, vastgesteld bij besluit van de Staten dier Provincie van 3 November 1870, goedgekeurd bij Ons besluit van 21 November 1870, nº. 16 (*Prov. Blad* nº. 103), gewijzigd bij besluit dier Staten van 20 November 1877, goedgekeurd bij Ons besluit van 7 Januari 1878, nº. 10 (*Prov. Blad* 1878 no. 5) en nader gewijzigd bij besluit dier Staten van 10 Juli 1879, goedgekeurd bij Ons besluit van 16 Aug. 1879 nº. 23 (*Prov. Blad* nº. 49);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Appellant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's-Gravenhage, 27 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

2°. van 27 September 1883, n°. 12, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Mr. G. J. Berkhoff te Nijmegen, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan J. Bielen aldaar vergunning is verleend tot het oprichten eener goudsmederij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 307.)

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Mr. G. J. Berkhoff, te Nijmegen, tegen een besluit van Burgem. en Weth. dier gemeente, waarbij aan J. Bielen aldaar vergunning is verleend tot het oprichten eener goudsmederij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 12 September 1883 n°. 55;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 24 September 1883, no. 28, Afd. H. en N.;

Overwegende, dat Burgem. en Weth. van Nijmegen, bij besluit van 27 April 1883, n°. 6, opgenomen in de Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant van 29 en 30 April daaraanvolgende, aan J. Bielen aldaar en zijne rechtverkrijgenden, vergunning hebben verleend tot het oprichten eener goudsmederij in het achtergedeelte van het perceel aan de Korte Burgstraat n°. 8, onder voorwaarde dat de in de werkplaats aanwezige smeltoven worde dichtgemetseld en met bepaling, dat de inrichting binnen 6 weken voltooid en in werking gebracht zij;

dat tegen deze beslissing Mr. G. J. Berkhoff, advocaat en procureur te Nijmegen, bij adres den 12 Mei 1883, bij Ons Kabinet ingekomen, Onze voorziening heeft gevraagd;

dat, — daargelaten de vraag, of de termijn van appel, bij art. 15, 1e alinea, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) voorgeschreven, door appellant werd in acht genomen en den concessionaris behoorlijk exploit gedaan, — appellant verzuimd heeft van het ingestelde beroep kennis te geven aan het betrokken Gemeentebestuur;

dat derhalve art. 15, 2e alinea, der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), niet is nageleefd;

Gezien voornoemde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het door Mr. G. J. Berkhoff in deze ingesteld beroep niet-ontvankelijk te verklaren.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

's-Gravenhage, den 27 September 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 4 October 1883, n°. 29, houdende beschikking op het adres van *Herberdina Wilhelmina Sluiter, te Zoelen, ingekomen* 22 *Juli* 1883, *voor zoover betreft het beroep, daarbij ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van* 5 *Juni* 1883, *n*°. 29, *waarbij haar geweigerd is vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 319).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het adres van Herberdina Wilhelmina Sluiter, te Zoelen, bij Ons ingekomen 22 Juli 1883, voor zoover betreft het beroep, daarbij ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van 5 Juni 1883, n°. 29, waarbij haar geweigerd is vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 19 September 1883, n°. 60;

Op de voordracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 1 October 1883, n°. 4176, Afd. B. B.;

Overwegende, dat Burgem. en Weth. van Zoelen, bij besluit van 28 April 1883, n°. 1, de aan Herberdina Wilhelmina Sluiter, aldaar bij besluit van 8 April 1882, n°. 10/10, verleende vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein voor de kamer, gelegen aan de zuidzijde der woning, gemerkt n°. 27, met één jaar hebben verlengd, indien aan de in dat besluit opgenoemde voorwaarden werd voldaan, doch op haar verzoek om vergunning voor het aangrenzend vertrek, dat door den gang met het vorige gemeenschap heeft, afwijzend hebben beschikt;

dat adressante van deze laatste beschikking in beroep is gekomen bij Gedeputeerde Staten van Gelderland, doch dat dit college bij resolutie van 5 Juni 1883, n°. 29, de weigering der vergunning heeft gehandhaafd, op grond dat in de bedoelde kamer

na 1 Mei 1882 de verkoop van sterken drank is gestaakt en dientengevolge de lokaliteit moet geacht worden van bestemming te zijn veranderd;

dat appellante thans aan Ons een adres heeft gericht waarin zij verklaart van laatstgemelde resolutie bij Ons in beroep te komen;

dat echter van beslissingen van Gedep. Staten als bovenbedoeld, geen beroep bij Ons openstaat;

dat dit niet alleen volgt uit het ontbreken eener bepaling tot toekenning van het middel van beroep in art. 11 der wet op den kleinhandel in sterken drank van 28 Juni 1881 (*Stbl.* no. 97), maar dat ook uit de beraadslaging over dat artikel in de Tweede Kamer stellig blijkt, dat de wetgever tegen de hierbedoelde beschikkingen van Gedeputeerde Staten geen beroep heeft willen toelaten;

Gezien de aangehaalde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressante niet-ontvankelijk te verklaren in haar ingesteld beroep.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 4 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 5 October 1883, n°. 35, houdende beschikking op het beroep van *W. L. van Dis c. s., ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van* 17 *Mei* 1883, *G. n°.* 170, 1*e Afd. A., betrekkelijk tot het niet-oprichten van een stoomgemaal in het waterschap "de Oude Appelaar", gemeente Fijnaart.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 316).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van W. L. van Dis c. s., ingesteld van een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 17 Mei 1883, G. n°. 170, 1e Afd. A,

betrekkelijk tot het niet-oprichten van een stoomgemaal in het waterschap „de Oude Appelaar", gemeente Fijnaart;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 19 September 1883, n°. 58;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 2 October 1883, n°. 5, Afd. Wat. A.;

Overwegende, dat door stemgerechtigde ingelanden van het waterschap den Ouden Appelaar, in hunne vergadering van 16 Januari 1883, besloten werd tot oprichting van een stoomgemaal in dat waterschap, maar dat dit besluit, tot welks uitvoering het bestuur reeds was werkzaam geweest, in de vergadering van 28 Maart d. a. v. door stemgerechtigde ingelanden is ingetrokken;

dat van laatstbedoeld besluit van 28 Maart 1883, door W. A. Laurense c. s., stemgerechtigden en verdere ingelanden of gevolmachtigden van deze in genoemd waterschap, van Gedeputeerde Staten de vernietiging verzocht werd, die daarop echter, bij besluit van 17 Mei 1883, aan de adressanten te kennen gaven, dat geene termen tot vernietiging zijn gevonden, hoofdzakelijk op grond dat stemgerechtigde ingelanden zelve moeten beslissen welke werken tot afvoer van water zullen aangelegd worden, en de door hen genomen beslissing niet in strijd is met de wet of bestaande reglementen of verordeningen, en ook niet strekt ten nadeele van den algemeenen waterstaat of dien van andere waterschappen;

dat van die beschikking van Gedeputeerde Staten door W. L. van Dis, D. J. Sneep, H. W. Maris en W. A. Laurense, stemgerechtigde en verdere ingelanden of gevolmachtigden van deze in het waterschap den Ouden Appelaar, bij Ons in beroep is gekomen, aanvoerende, dat het besluit van Gedeputeerde Staten niet met redenen is omkleed, en dat het besluit van ingelanden van 28 Maart jl. strekt ten nadeele van het algemeen belang van het waterschap en in strijd is met het algemeen reglement op de waterschappen, vermits alle gronden van het waterschap dringend verbetering van waterloozing eischen, de intrekking van het besluit, tot het oprichten van een stoomgemaal, na de daaraan reeds gegeven uitvoering, het waterschap in moeielijkheden en proceskosten zal wikkelen en op dat besluit, hetwelk door de daaraan gegeven uitvoering reeds naar buiten had gewerkt, op 28 Maart ll. niet meer mocht worden teruggekomen, op grond waarvan appellanten van Ons verzoeken de vernietiging zoowel van het besluit van Gedeputeerde Staten als van dat van stemgerechtigde ingelanden van 28 Maart ll., zoodat het besluit van ingelanden dd. 16 Januari te voren, alsnog effect zou kunnen erlangen;

Overwegende, dat het recht tot vernietiging der besluiten van stemgerechtigde ingelanden niet behoort tot Onze bevoegdheid, als zijnde dat recht bij art. 96 van het algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant, goedgekeurd bij Ons besluit van 4 Januari 1862, n°. 101 (*Prov. Blad* n°. 1), in de daar bedoelde gevallen toegekend aan Gedeputeerde Staten, en dat volgens art. 99 van het aangehaalde reglement de beschikking van Gedeputeerde Staten, waarbij zij een besluit vernietigen, niet die waarbij eene vernietiging geweigerd wordt, met redenen moet zijn omkleed en aan beroep bij Ons wordt onderworpen;

dat mitsdien, wat er ook moge zijn aangevoerd of aan te voeren ten gunste van de

bewering dat er strijd zou zijn met het algemeen reglement of benadeeling van het algemeen belang van het waterschap, en hoezeer ook niet blijken moge dat deze laatste bewering door Gedeputeerde Staten is onderzocht, in ieder geval van Ons geene vernietiging van het bestreden besluit van stemgerechtigde ingelanden kan gevraagd worden;

dat alsmede, naar het bestaande reglement, de bezwaren der appellanten tegen de beschikking van Gedeputeerde Staten geen onderwerp van onderzoek bij Ons kunnen uitmaken, naardien die beschikking, wel verre van het besluit van stemgerechtigde ingelanden te vernietigen, dit besluit geheel onaangetast laat, met uitdrukkelijke verklaring zelfs dat er geene termen voor vernietiging zijn gevonden en er derhalve van die beschikking geen beroep is opengesteld.

Gezien voormeld algemeen reglement op de waterschappen in Noordbrabant;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Adressanten niet-ontvankelijk te verklaren in het ingestelde beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 5 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

5°. van 6 Oct. 1883, n°. 30, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den Raad der gemeente Loosduinen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van* 9 *Juli* 1883, *n°.* 16, *waarbij is beslist dat Dr. A. van Traa*, *niet als Raadslid kan worden toegelaten.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 328.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den Raad der gemeente Loosduinen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 9 Juli 1883, n°. 16, waarbij is beslist dat dr. A. van Traa, niet als raadslid kan worden toegelaten;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 September 1883 n⁰. 61;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 October 1883, n°. 2445, afd. B. B., n°. 4248;

Overwegende, dat op 12 Juni 1883 tot lid van den gemeenteraad te Loosduinen is gekozen Dr. A. van Traa, praktiseerend geneesheer aldaar, en dat deze bij besluit van 20 Juni d. a. v. door den gemeenteraad is toegelaten;

dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland, bij wie door een der leden van den Raad bezwaren tegen dat besluit waren ingediend, bij resolutie van 9 Juli 1883, n⁰. 16, gezegd raadsbesluit hebben vernietigd, op grond dat de verkozene, behalve met de armenpraktijk, ook belast is met kostelooze inentingen en herinentingen, en dus moet geacht worden een betrekking te bekleeden, onvereenigbaar met het lidmaatschap van den Raad;

en dat de Raad der gemeente Loosduinen bij adres van 19 Juli 1883 tegen deze beslissing bij Ons voorziening heeft gevraagd;

Overwegende, dat de gemeentewet in art. 23 *la f* het lidmaatschap van den Raad in het algemeen onvereenigbaar verklaart met de betrekking van ambtenaar van wege het gemeentebestuur aangesteld of daaraan ondergeschikt, behoudens alleenlijk de in de slotzinsnede van dat artikel gemaakte uitzondering, onder anderen voor de genees-, heel- en verloskundigen, die met de armenpraktijk belast zijn;

dat deze slotbepaling, gelijk elke uitzondering, niet mag worden uitgebreid buiten de termen, door de wet zelve bepaald;

dat feitelijk vaststaat, dat de verkozene Dr. van Traa van wege de gemeente, behalve tot de armenpraktijk, ook tot andere diensten gehouden is, bepaaldelijk tot het verrichten van kostelooze inentingen en herinentingen, waartoe ingevolge art. 18 der wet van 4 December 1872 (*Stbl.* n⁰. 134) in elke gemeente door de zorg van het gemeentebestuur gelegenheid moet worden gegeven en welke verrichtingen in geen geval kunnen begrepen worden onder armenpraktijk, vermits bedoelde inenting zich geenszins bepaalt tot armen of behoeftigen, maar van gemeentewege moet verricht worden aan ieder die zich daarvoor aanmeldt;

dat Dr. A. van Traa mitsdien eene betrekking bekleedt, vallende in art. 23 *f* der gemeentewet en niet beperkt binnen de grenzen der uitzondering, in de slotbepaling van dat artikel vervat;

Gezien de wet van 28 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland van 9 Juli 1883, n⁰. 16, het daartegen door den Raad van Loosduinen ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit,

waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 6 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *Jhr. Mr. D. O. en Jhr. W. A. R. Engelen, te Leeuwarden, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, betreffende den staat van openbare waterstaatswerken in de provincie Friesland, gemeente Schoterland.*

De *Staatsraad* HEYDENRIJCK, brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging van 12 Aug. 1883, werd den 18en Aug. d. a. v. door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door Jhr. Mr. D. O. Engelen en Jhr. Mr. W. A. R. Engelen, van eene uitspraak der Gedeputeerde Staten van Friesland, betreffende den staat van openbare waterstaatswerken in de gemeente Schoterland.

Blijkens extract uit het resolutie-boek van het college der heeren Gedeputeerde Staten van Friesland dd. 7 Juni 1883, n°. 43, 2e afd. W., werd ongegrond verklaard eene reclame van Jhr. Mr. W. E. Engelen, te Leeuwarden, dd. 19 April 1879, tegen het brengen op den staat van openbare tot algemeenen dienst bestemde waterstaatswerken in Schoterland van:

1°. de Heerenwalsterdraai;

2°. de brug in den weg naar Rottum;

3°. de brug in den weg van Nieuweschoot;

4°. de draai in het voetpad, loopende van Oudeschoot naar de Gaast;

5°. de Engelenvaart;

6°. de Veenscheiding.

Gedeputeerden voornoemd overwogen, dat de staat overeenkomstig hun opmerkingen was gewijzigd en aangevuld en dat de formaliteiten, voorgeschreven door het Provinciaal Reglement van Friesland tot regeling van het toezicht der Staten op de openbare, tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken, vastgesteld bij het besluit dier Staten van 28 Mei 1878 n°. 15, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 19 Juni 1878, n°. 15, en gewijzigd bij het besluit der Staten van 9 November 1881, zijn in acht genomen. Zij overwogen verder, dat de hoofdredenen, waarom reclamant de

genoemde werken van den staat wenscht afgevoerd te zien, nl. dat zij òf hem reclamant in eigendom toebehooren, òf geoctrooieerde dan wel geconcessioneerde werken zijn, niet gelden kunnen, daar bij het opmaken van den staat, geen onderzoek behoeft te worden ingesteld naar eigendoms- of andere burgerlijke rechten en dienaangaande niets wordt beslist, maar enkel beoordeeld wordt of de voorwaarden bij het reglement gesteld voor het brengen der waterstaatswerken op den staat — aanwezig zijn;

dat het reglement, zooals het laatstelijk werd gewijzigd, mede van toepassing is op geoctrooieerde of geconcessioneerde werken; dat alzoo dient te worden nagegaan of de genoemde werken al of niet ten algemeenen dienste zijn bestemd; dat zulks met het werk sub 1° genoemd, ook volgens erkentenis van reclamant, het geval is;

dat de sub 2° aangeduide brug, gelegen in den, ten publieken dienste bestemden weg van Lemmer over Rottum naar Heerenveen, is aangelegd met bestemming tot den gemeenen dienst van allen en steeds als zoodanig wordt gebruikt, regelende de door reclamant bedoelde overeenkomst den onderhoudsplicht van dit werk, zonder in eenigerlei opzicht het publiek karakter daarvan buiten te sluiten;

dat de sub 3° bedoelde brug is gelegen in den ten publieken dienste bestemden weg loopende door Nieuweschoot en derhalve tot den gemeenen dienst van all n is bestemd;

dat ditzelfde geldt ten aanzien van de sub n°. 4 vermelde draai gelegen in het ten algemeenen dienste bestemde voetpad van Oudeschoot naar Gaast; en eindelijk dat de sub 5° en 6° vermelde werken — de Engelenvaart met een gedeelte veenscheiding, de Compagnonsvaart te Heerenveen en de rivier de Tjonger verbindende, eveneens als zoodanig zijn bestemd tot den gemeenen dienst van allen, wat door reclamant ook wordt erkend. Derhalve stelden Gedeputeerde Staten voornoemd, den staat definitief vast, met verklaring, dat de reclamatie van Jhr. Mr. W. E. Engelen is ongegrond.

Den 7en Juli 1883 kwam bij het Kabinet des Konings een appellatoir adres in van Jhr. Mr. D. O. Engelen en Jhr. W. A. R. Engelen, de twee eenige kinderen en rechthebbenden van den reclamant. Zij verzoeken den Koning hun beroep gegrond te verklaren en te beslissen, dat de bewuste staten voor waterstaatswerken in Schoterland in dien zin zullen worden gewijzigd, dat de werken, boven in bijzonderheden aangeduid, hetzij allen, hetzij ten deele, zullen worden geschrapt van die staten;

Zij beweren, dat de werken, althans niet op de wijze, als is geschied, op den staat mochten zijn gebracht.

In het oorspronkelijk Provinciaal Reglement van 1878 waren uitgezonderd de geoctrooieerde of geconcessioneerde werken. Op dat Reglement is geageerd door Burgemeester en Wethouders benevens den Raad van Schoterland en gereclameerd door den rechtsauteur van appellanten.

In 1881 is in het Reglement de uitzondering voor geoctrooieerde of geconcessioneerde werken vervallen.

De reclame dus en alles wat daaraan voorafging was gebaseerd op het oude recht en men besloot conform het nieuwe.

Hangende de reclame, zijn werken volgens een vernieuwd reglement op den staat gebracht. Volgens appellanten staat hun derhalve nu voor hun verzet, slechts éene

instantie open, die bij den Koning, terwijl hun anders drie, nl. bij Burgemeester en Wethouders, bij den Raad en bij Gedeputeerde Staten, zouden zijn gegund.

Wat de hoofdzaak aangaat, beweren appellanten, dat de werken, in quaestie, niet op den staat behooren voor te komen, daar ook het gewijzigd reglement daarvoor het openbaar zijn der werken eischt. Dit karakter nu dragen de werken zeer stellig niet. Ook zijn zij niet in den Staatsrechtelijken zin ten dienste van allen bestemd. Immers hun rechtsauteur, die bestemming erkennende, deed zulks slechts onder zekere voorwaarden.

Appellanten, wijzende op eenige onnauwkeurigheden zooals bv. daarop, dat in de Heerenwalsterdraai eigenlijk geen draai bestaat, maar wel een flapbrug, trachten hunne stellingen door het aanvoeren van zeer vele bijzonderheden te adstrueeren, welke bijkans allen daarop nederkomen dat de werken niet, of ten minste niet allen, zijn geoctrooieerd of geconcessioneerd in den zin en den omvang, welke Gedeputeerden daaraan geven; dat zij meest allen zijn van privaatrechtelijken aard en privaat eigendom, tenzij Gedeputeerden het tegendeel bewijzen; dat indien daaromtrent overeenkomsten met eenig publiek gezag zijn getroffen, men de voorwaarden niet eenzijdig mag verscherpen;

en eindelijk dat, wat betreft de brug in den weg naar Rottum, art. 231 der gemeentewet toepasselijk is en plaatsing op den staat nog daarenboven niet te pas komt.

Gedeputeerde Staten van Friesland, op het beroep gehoord, houden hunnerzijds de juistheid hunner beslissing vol.

De wijzigingen dd. 9 November 1881 door de Staten in het bewuste Provinciaal Reglement gebracht, werden bij Koninklijk besluit van 27 Nov. 1881 n⁰. 11, goedgekeurd en afgekondigd in het *Prov. Blad* van 1881 n⁰. 134. — Gedeputeerden waren verplicht op de geoctrooieerde of geconcessioneerde werken, waarvan hier sprake is, het aldus gewijzigd reglement toe te passen, in overeenstemming met de overwegingen en het dictum van het Koninklijk besluit van 9 Febr. 1882, n°. 11, opzichtens den trekweg van Dockum naar Leeuwarden, gedeelte Oostdongeradeel.

Redelijkerwijze kan het niet worden betwijfeld, dat de werken publieke voor den dienst van allen bestemde werken zijn.

Wat alles afdoet is, dat bij besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, dd. 14 Januari 1841, n⁰. 39/256, aan den auteur van appellanten werd toegestaan het graven van een kanaal of vaart door Nieuweschoot, van de Tjonger naar de Veenscheiding, onder voorwaarde, met anderen „dat het gebruik van gezegd kanaal ten allen tijde zal worden opengesteld voor de algemeene scheepvaart enz., tegen betaling van doorvaarts- en afvaartsgelden" enz.

De andere werken nu, in de reclame opgenoemd, staan allen in nauw verband, of zijn gevolg van het graven van de Engelenvaart. Wat meer in het bijzonder de Veenscheiding aangaat, het desbetreffende octrooi, van 17 Maart 1769, moge niet zijn geinterimeerd, er werd in vollen omvang uitvoering aan gegeven, zoowel met betrekking tot de tot standbrenging van het werk als tot de tolheffing.

Nadat de overweging van het beroep bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, was aanhangig gemaakt, kwam nog eene memorie van de heeren Engelen in, ten betooge dat de vaart geheel gegraven is door eigen

grond en in het algemeen, dat de werken òf privaateigendom zijn òf het karakter van particuliere onderneming dragen.

Een bewijsstuk, dat het octrooi van 17 Maart 1769 niet werd geinterimeerd, ging daarbij.

III. het beroep van *den Raad der Gemeente Beilen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Drente, betrekkelijk de regeling der jaarwedden van de onderwijzers aan de school te Beilen.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 13 September 1883, n⁰. 3342, Afd. O., bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, door den Raad der gemeente Beilen ingesteld tegen een resolutie van Gedeputeerde Staten van Drente, van 21 Juli 1883, n⁰. 68, waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit van 13 Juli jl. n⁰. 223, betreffende de verhooging van de jaarwedden van de onderwijzers aan de openbare lagere school te Beilen.

De Raad der gemeente Beilen heeft bij besluit van 6 December 1882, n°. 200, bepaald, dat aan een herhalingsschool aldaar onderwijs zal worden gegeven in de vakken vermeld in art. 2, onder de letters *a—k*, *l*, *o* en *p* van de wet van 17 Aug. 1878 (*Stbl.* no. 127).

Tot regeling der onderwijzersjaarwedden voor dat herhalingsonderwijs heeft nu voornoemde Raad in dd. 13 Juli ll., sub n⁰. 223, besloten als volgt:

I. de jaarwedde van het hoofd der school te Beilen, (geregeld bij raadsbesluit van 7 October 1881, n°. 118, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten dd. 14 October 1881, n°. 200) te verhoogen met f 200 en deze alzoo te brengen op f 1000.

II. de jaarwedden van den eersten onderwijzer aan de school te Beilen (geregeld bij raadsbesluit van 7 October 1880, n°. 50, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten van 29 October 1880, n°. 9), zoomede die van den derden onderwijzer aan die school (geregeld bij raadsbesluit van 11 Juli 1882, n°. 168, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten dd. 15 Juli 1882, n°. 38), ieder te verhoogen met f 50 en die van den eersten onderwijzer alzoo te brengen op f 750 en die van den derden onderwijzer op f 650.

III. Deze verhooging van jaarwedden te verleenen onder uitdrukkelijke bepaling, dat zij worden gegeven als belooning voor het herhalingsonderwijs aan de school te Beilen en ook slechts gedurende den tijd dat het herhalingsonderwijs te Beilen op de bepaalde wijze wordt gegeven.

Dat besluit, aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Drente onderworpen zijnde, hebben deze bezwaar gemaakt die te verleenen.

In hunne desbetrekkelijke missive van 21 Juli ll., n°. 68, schrijven zij, dat huns inziens eene voorwaardelijke verhooging van jaarwedden, als onder III in het besluit is vervat, niet kan plaats hebben, daar een latere vermindering van de jaarwedden

niet afhankelijk kan zijn van het vervallen eener voor de verhooging gestelde voorwaarde, maar behoort te geschieden volgens een alsdan te nemen en aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten te onderwerpen raadsbesluit.

Bij adres, op 18 Aug. ll., bij Zr. Ms. Kabinet ingekomen, heeft de gemeenteraad van Beilen, zich te dier zake gewend tot Z. M. Na te hebben doen uitkomen, dat de verhooging der jaarwedden afhankelijk was gesteld van het al dan niet blijven bestaan der redenen, die er aanleiding toe gaven, schrijft de Raad daarbij verder:

„dat door tegemoetkoming aan de bezwaren van Gedeputeerde Staten maar al te zeer wordt gevreesd, dat nimmer bij dat college zal worden goedgekeurd een besluit tot verlaging der jaarwedden, bijaldien werden opgeheven de redenen, die thans bestaan tot verhooging; dat het gemeentebestuur alsdan zou komen te staan voor een toestand, die geenszins wordt gewenscht, overtuigd, als het bestuur is, dat bedoelde jaarwedden ten eenenmale voor de gewone werkzaamheden aan de school te Beilen op voldoende hoogte zijn gebracht;

De Raad verzoekt mitsdien Z. M. eerbiediglijk de jaarwedden van het hoofd en die van den eersten en derden onderwijzer aan de school te Beilen respectievelijk te willen vaststellen op f 1000, f 750 en f 650 en onder de voorwaarde gesteld sub III van eerstgemeld besluit".

Gedeputeerde Staten van Drente, door den Minister van Binnenlandsche Zaken ter zake gehoord, schrijven in hun ambtsbericht van 25 Aug. 1883, n°. 41, van oordeel te zijn, dat volgens de voorlaatste alinea van art. 26 der wet van 17 Augustus 1878, (*Stbl. n*°. 127), geene voorwaardelijke, maar definitieve regeling der jaarwedden moet plaats hebben; dat toch volgens gemeld raadsbesluit de jaarwedden der bedoelde onderwijzers alleen door het vervallen der voorwaarden, waaronder de verhooging geschied is, zouden worden verlaagd en niet tengevolge van een alsdan te nemen raadsbesluit dat aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten zou worden onderworpen, hetgeen lijnrecht in strijd ware met het bepaalde bij de voorlaatste alinea van art. 26 van bovengenoemde wet.

Gedeputeerde Staten geven mitsdien in overweging den Koning te adviseren bij Hd. beslissing de bedoelde jaarwedden vasttestellen respectievelijk op f 1000, f 750 en f 650, onder uitdrukkelijke verplichting voor de betrokken onderwijzers om herhalingsonderwijs te geven aan de school te Beilen, zooals door hun college aan Burgemeester en Wethouders reeds bij missive van 21 Juli, n°. 68, was medegedeeld.

Nadat dit beroep bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, is aanhangig gemaakt, is nog ingekomen een missive van den eersten onderwijzer aan de openbare school te Beilen, waaruit o. a. blijkt, dat de Burgemeester der gemeente hem, onderwijzer, bij zijn komst in de gemeente mondeling heeft medegedeeld, dat zijn hulp bij het herhalingsonderwijs gevorderd zou worden en dat hij zich dan ook gedurende Januari, Februari en Maart van dit jaar met dat onderwijs heeft belast, zoodat hij z. i. daarvoor op de jaarlijksche tegemoetkoming van f 50 aanspraak heeft. Een verhooging zijner jaarwedde, zoo voegt hij er bij, „draagt zijn goedkeuring weg, mits ze niet geschiedt onder vermindering of vernietiging der tegemoetkoming of onder het opleggen van verplichtingen".

Mede is nog ingekomen een brief van het gemeentebestuur van Beilen, waarin

beweerd wordt, dat Gedeputeerde Staten ten onrechte oordeelen, dat de jaarwedden of toelagen, door het gemeentebestuur voor het geven van herhalingsonderwijs te verleenen, zouden moeten worden geregeld, in overeenstemming met art. 26 der wet op het lager onderwijs. Te vergeefs wordt toch, zoo voeren Burgemeester en Wethouders aan, in die wet eenige bepaling gezocht, waaruit zou blijken, dat de jaarwedden of toelagen voor het herhalingsonderwijs moeten zijn vaste jaarwedden volgens art. 26 en waar dit niet blijkt moet ook de Raad eener gemeente de vrijheid behouden, deze toelagen vast te stellen op zoodanige wijze, als hij het meest geschikt en dienstig oordeelt.

IV. het beroep van *J. Krammer te Leeuwarden, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bewaarplaats van vellen aan de Nieuweburen aldaar.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Door Z. M. daartoe gemachtigd, heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij missive van 13 September ll., n°. 45, Afd. Handel en Nijverheid, bij deze Afd. van den Raad van State de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door J. Krammer te Leeuwarden, tegen een besluit van Burg. en Weth. dier gemeente van 4 Juli 1883, n°. 10, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten van eene bewaarplaats van vellen op den zolder van het perceel, plaatselijk gequoteerd Nieuweburen n°. 38, kadastraal bekend in sectie A, n°. 1019.

Die weigering was daarop gegrond, dat de bedoelde zolder ligt boven de woning van Krammer, en gedeeltelijk boven de verdieping van het gebouw, die door een ander gezin wordt bewoond, — dat de bovenwoning, evenals het overig gedeelte van het perceel, slechts door een planken vloer is gescheiden van den zolder, zoodat de stank en onreinheden, die ontstaan door eene opeenhooping van vellen, op zeer onvoldoende wijze van het bewoonde gedeelte van het gebouw zijn afgesloten; — en bovendien dat een zolder, tengevolge van de warmte die daarop bij erge hitte heerscht, uit den aard der zaak geheel ongeschikt is tot bewaarplaats van vellen, aangezien, bij hooge temperatuur, de vleezige en bloederige deelen spoedig tot bederf overgaan en zoodanigen stank en walgelijke uitdampingen verspreiden, dat dit niet alleen hinder van ernstigen aard zoude veroorzaken, maar ook vrees voor de gezondheid van de bewoners zoude doen ontstaan.

In het appellatoir adres wordt niet anders aangevoerd dan dat appellant door de weigering van Burgem. en Weth. geheel belemmerd wordt in de uitoefening van zijn beroep en dus zijn brood niet kan verdienen voor hem en zijn talrijk gezin en feitelijk tot den bedelstaf wordt gebracht.

Gedep. Staten van Friesland, op dit adres gehoord, zijn, op grond van de door hen ingewonnen en overgelegde adviezen van Burgem. en Weth. van Leeuwarden, van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat en van den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in Friesland en Groningen, van meening, dat de vergunning op goede gronden is geweigerd.

In het overgelegd bericht van Burgem. en Weth. wordt de opmerking aangetroffen, dat door het stellen van voorwaarden aan de bezwaren niet kan worden tegemoe gekomen, zoodat zij het ingestelde beroep niet gegrond achten.

De Hoofdingenieur deelt mede, dat, mocht tijdens het van wege 't Gemeentebestuur ingesteld onderzoek al eene kamer van appellants perceel aan een ander gezin verhuurd zijn geweest, dat gedeelte tijdens zijn onderzoek onbewoond was. Evenwel, in den zin van eene bewaarplaats van vellen, zou er ook zijns inziens bezwaar hebben bestaan om de gevraagde vergunning te verleenen. Maar het denkbeeld van bewaarplaats is hier zeer zeker te ruim genomen; tot opheldering waarvan de Hoofdingenieur het volgende aanvoert:

„De vellenhandel van Krammer bepaalt zich tot het opkoopen van vellen langs de „huizen om en bij Leeuwarden, het opzamelen daarvan tot Vrijdags, wanneer die „door hem op de markt worden verkocht. Evenals velen zijner geloofsgenooten in „Leeuwarden, is het dus hier een kleinhandel en daar de bewoners van de onmiddellijk „naastliggende perceelen geen bezwaren indienden en deze ook niet hebben, bestaat „er m. i. geen genoegzame grond de gevraagde vergunning te weigeren".

Deze opmerking van den Hoofdingenieur kan, volgens den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht, geene aanleiding geven tot eene gunstige beschikking, omdat, als de verzoeker eenmaal de vergunning heeft bekomen, deze daaraan het recht zou ontleenen om eene „bewaarplaats" van vellen, in elken zin van die woorden op te richten en te exploiteeren. De Inspecteur is dan ook van meening, dat het besluit van Burgem. en Weth. dient te worden gehandhaafd. Bij een door hem ingesteld onderzoek was hem gebleken, dat het houten beschot tusschen den zolder, bestemd tot bewaring van vellen (waaronder in casu te verstaan zijn: kalfs-, hazen-, konijnen-, katten-, lams- en geitenvellen en velletjes) en den zolder van den naasten buurman zeer gebrekkig is en noodzakelijk de verbreiding van gassen derwaarts moet teweegbrengen.

De motieven, die aanleiding geven om in den regel geene vergunning te verleenen voor lompenmagazijnen binnen de kommen der steden, komen — „met het oog op de verbreiding van rottingsgassen, die bij het „bewaren" van versche „vellen", vooral als dat op een zolder geschiedt, in meerdere of mindere mate zich wel moeten ontwikkelen" — den Inspecteur voor, nòg in sterkere mate te pleiten tegen het verleenen van vergunning voor bewaarplaatsen van vellen, te midden van sterk bevolkte buurten, in onze steden.

Nadat deze zaak bij de Afdeeling ter behandeling is aangebracht, zijn bij haar nog drie bescheiden ingekomen.

Het ééne daarvan is een schrijven van H. van der Schaaf, die daarin te kennen geeft:

dat zijn pand en dat van Krammer is één gebouw onder één dak, gesplitst in twee gedeelten, waarvan de zolder of bovenverdieping zal worden afgeschut met latten, en

dat in zijn gedeelte, bij gemis van andere ruimte, die zolder moet worden gebezigd voor bewaring van appels, peeren, aardappels en verdere levensbehoeften, wat ten eenenmale onmogelijk zou worden gemaakt indien Krammer's verzoek werd ingewilligd,

waardoor daarenboven groot nadeel aan de gezondheid zou kunnen worden teweeggebracht.

Waarom hij verzoekt, dat de aanvraag van Krammer om in een massaal pand vellen te bergen, van de hand worde gewezen.

Het andere stuk is eene uitvoerige memorie van den appellant. Tegen de beweringen van Burgem. en Weth. voert hij aan, dat de planken zolder, die de bovenverdieping scheidt van de benedenwoning, zich in den besten staat bevindt, daar hij vóór eenige jaren nieuw gelegd is en de planken allen voldoende aan elkander sluiten, zoodat de zolder volstrekt geen stank of onreinheden zal doorlaten, ingeval van stank of onreinheden sprake kan zijn. Ten aanzien van de stelling, dat op een zolder, tengevolge van de hitte die er heerscht, de bloederige en vleezige deelen der vellen spoedig tot bederf overgaan, doet hij opmerken dat natte vellen volstrekt niet opgehoopt mogen en kunnen worden, dewijl daardoor de vellen zouden beginnen zich te ontbinden en geheel waardeloos zouden worden. De natte vellen worden, volgens appellant, nadat zij van bloederige en vleezige deelen zijn ontdaan, op stokken gehangen om te droogen, waarna zij als perkament worden en niet den minsten stank verspreiden.

Tegen aankoop van vellen, die reeds aan bederf onderhevig zijn, wordt streng gewaakt, daar zulke vellen niet gedroogd kunnen worden en alle waarde verliezen. Daar de vellenhandel hoofdzakelijk gedreven wordt van November tot April en de appellant maar kleinhandelaar is, die zijne inkoopen in den regel elke week weder van de hand doet, zal er van ophooping gedurende het warme jaargetijde geen sprake kunnen zijn.

Maar, ware dit al ook eens het geval, dan zou dit geen nadeel veroorzaken omdat de vellen juist in den zomer het spoedigst (in 24 uur) droog zijn en dan gerust op elkander kunnen gelegd worden, daar ze dan zijn als hout en er geen bederf meer ontstaat. De appellant deelt voorts nog mede, dat hij de meeste vellen des Donderdagsavonds koopt van de dan te Leeuwarden aankomende veerschepen, om ze den volgenden morgen op de vellenmarkt weer te verkoopen, zoodat tenminste 9/10 van al de vellen, die hij koopt, geen 12 uur op de bewaarplaats blijven. Daarbij komt, dat de zolder door een groot dakraam flink kan worden gelucht en de heerschende zuidwestewinden alle uitwasemingen buiten de stad zullen voeren, daar zijn perceel aan den noordkant der stad is gelegen, terwijl dit, hangende de tegenwoordige zaak, door den eigenaar aanmerkelijk is verbeterd doordien er een gang bijlangs het huis is gemaakt, zoodat de vellen niet meer door de onderwoning behoeven gevoerd te worden.

Eindelijk voert appellant aan, dat zijn bestaan van het verleenen of weigeren der vergunning afhangt en hij eene weigering niet kan verwachten, daar hij in zijne vorige woning, die hij wegens gebrek aan ruimte voor zijn gezin moest verlaten, vergunning van Burgemeester en Wethouders had verkregen, in weerwil die woning slechts uit ééne kamer en een zolder bestaande, in eene nauwe steeg stond, — en hij nu een grooter huis had gehuurd, dat veel ruimer, frisscher en luchtiger is dan het vorige.

Het derde stuk is ook van den appellant afkomstig. Het is een brief, waarin hij te kennen geeft, dat hij niet in de openbare vergadering dezer Afdeeling kan ver-

schijnen en waarbij hij voorts eene verklaring overlegt ten bewijze dat H. Frenkels, de bovenbewoner van het huis, waarin de bewaarplaats zou worden opgericht, dat huis met der woon gaa verlaten.

V. het beroep van *A. de Niet Jr. c. s., te Scheveningen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage, waarbij aan W. Groen vergunning is verleend tot oprichting eener bokkingrookerij aan de Zeilstraat te Scheveningen.*

De Voorzitter verklaart zich van de behandeling van dit beroep te moeten onthouden, daar hij als President der Sophia-Stichting bij de zaak betrokken is. Hij draagt daarom de leiding der vergadering verder over aan den *Staatsraad* de Vries.

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Den 15en Mei 1883 verzocht W. Groen, te Scheveningen, de vergunning van Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage, eene haring- of bokkingrookerij te mogen oprichten in de Zeilstraat te Scheveningen, achter het perceel n°. 17, verlengde Badhuisstraat, sectie M. n°. 6130?, zullende die worden gestookt met mot.

Den 19 Juni d. a. v. werden in de zitting, bedoeld bij art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), door A. de Niet en 6 andere personen van Scheveningen, schriftelijk eenige bezwaren tegen het toestaan der vergunning ingebracht.

Eigenaars of bewoners van huizen in de Badhuis-, Haven- en Zeilstraat zijnde, vreesden zij voor hunne belendende, pas onlangs opgerichte gebouwen, die tot sieraad van genoemde straten strekken, groote schade, ja, totaal waardeverlies indien het verzoek werd ingewilligd.

Ook mondeling verzetten zich P. Baak en A. de Niet tegen het toestaan der vergunning.

De eerste, die in den omtrek van het perceel in quaestie voor f 20.000 aan woningen bezit, vreesde dat deze huizen, onmiddellijk na het in werking brengen der bokkingrookerij, zouden verlaten worden. Hij vreesde ook stank, wanneer de met haring gevulde wagens op het erf der rookerij eenigen tijd gestationeerd bleven.

De tweede, eigenaar van 15 perceelen in de nabijheid, verklaarde, dat, terwijl de overige rookerijen, bijna allen circa 40 M. van de bewoonde perceelen verwijderd zijn, deze inrichting op een afstand van slechts 10 M. zou verrijzen.

Wordt van de bestaande rookerijen reeds veel overlast ondervonden, de toestand zou thans onhoudbaar worden wegens het neêrslaan van den rook, zoo schadelijk voor de gezondheid en de waardevermindering der omliggende perceelen, als gevolg daarvan.

De verzoeker, zoo beweerde hij, kan elders gemakkelijk de gelegenheid vinden tot uitoefening van zijn beroep.

Deze laatste achtte de bezwaren ongegrond, o. a. wijl het aangrenzende bebouwd is met bokkingrookerijen en de gevraagde rookerij zou worden belend door een op te richten pakhuis.

Overigens bedraagt de afstand niet 10 M., gelijk door A. de Niet beweerd wordt, maar minstens 18.

Den 6en Juli 1883 verleenden Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage de verlangde vergunning, gelet op het gemeenschappelijk rapport van den Opperbrandmeester en den Inspecteur der Bouwpolitie.

Tevens stelden zij als voorwaarden: „1°. dat van de vergunning zou worden gebruik gemaakt vóór 1 Sept. 1883; 2°. dat het gebouw geheel van steen gemetseld en met pannen gedekt moest worden; 3°. dat de deuren en luiken geheel van plaatijzer zouden worden voorzien, en 4°. dat de geheele inrichting moest worden gemaakt volgens de voorschriften der verordening, regelende de bouwpolitie, onder toezicht en ten genoegen van de ambtenaren, met hare toepassing belast.

Den 20en Juli 1883 werd aan het Kabinet des Konings een adres ontvangen van Arie de Niet Jr., timmerman en 5 andere inwoners van Scheveningen, gemeente 's-Gravenhage, waarzij zij in beroep kwamen van de beslissing van Burgemeester en Wethouders.

Hunne bezwaren zijn ongeveer gelijk aan die, welke in de vergadering de commodo et incommodo werden geopperd. De rook, zeer laag bij den grond blijvende, moet op de perceelen van appellanten slaan en aangezien van half Juli tot half April het rooken plaats vindt, zullen geene badgasten hun intrek nemen in de woningen, die grootendeels met het oog op hunne komst, gebouwd zijn.

Vermindering dus der waarde hunner eigendommen, ontsiering der straten, walgelijke damp en dientengevolge benadeeling van de gezondheid der omwonenden, ook inzonderheid der kinderen verpleegd wordende in de, slechts 200 Meter verwijderde Sophia-Stichting, zouden de gevolgen zijn der vergunning.

Zij verzoeken dus den Koning, met vernietiging van het besluit van 6 Juli 1883, deze alsnog te weigeren.

De Gedeputeerde Staten van Zuidholland, op het appellatoir adres gehoord, adviseeren tot handhaving der voorwaardelijke vergunning. De ingebrachte bezwaren toch zijn, volgens hen, deels onjuist, deels overdreven.

Er bevinden zich reeds 10 dergelijke inrichtingen in de onmiddellijke nabijheid, waarover door niemand geklaagd wordt, behalve door appellanten, doch eerst nu, terwijl die inrichtingen reeds sedert jaren bestonden. Niet van half Juli tot half April, maar gedurende de maanden September, October en November heeft het rooken volgens verzoeker inzonderheid plaats, terwijl gestookt wordt, uitsluitend met eiken spaanders, die zelfs, bij epidemische ziekten, dienen tot zuivering der lucht.

Opmerking verdient ook, zeggen Gedeputeerden voornoemd, dat noch P. van Duijne, eigenaar en bruiker van een gedeelte van perceel 6130, waarop de rookerij staat, noch het hoofd der Gemeenteschool in de Verlengde Badhuisstraat, noch het Bestuur der Sophia-Stichting, eenige klachten of bezwaren hebben ingediend.

Sedert de overweging van het beroep, krachtens 's Konings machtiging door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, den 17en Sept. 1883, was aanhangig gemaakt bij den Raad van State (Afdeeling voor de geschillen van bestuur), zijn nog ingekomen:

1°. eene verklaring van den heer Blum, hoofd der Gemeenteschool aan de Verlengde

Badhuisstraat te Scheveningen, dat hij geene bezwaren heeft in te brengen tegen het toestaan der vergunning;

2°. eene gelijksoortige verklaring van den heer P. van Duijne, aldaar;

3°. een negatief bericht van Burg. en Weth. van 's-Gravenhage;

4°. eene memorie van Mr. Joh. Addink, gevolmachtigde van de heeren A. de Niet Jr. c. s., bewerende, dat de bestaande rookerijen zich op een afstand van minstens 40 M. bevinden, terwijl die in quaestie slechts 10 M. van de bedoelde woningen verwijderd zou zijn; dat de heer Groen reeds in de maand Augustus van het jaar zeer sterk heeft gerookt; dat in elk geval September een der drukste badmaanden is; dat, al stookt men eiken spaanders, zulks niets ontneemt aan de onaangename uitwasemingen, en deze door appellanten als schadelijk voor de gezondheid worden beschouwd.

Als gemachtigde voor appellanten treedt op de heer Mr. J. Addink, advocaat te 's-Gravenhage. Hij refereert zich aan de ingediende memorie en ontwikkelt nader de bezwaren door appellanten tegen de oprichting der rookerij ingebracht.

De heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's-Gravenhage, voor den belanghebbende W. Groen optredende, acht de aangevoerde bezwaren overdreven, ook met het oog op de onmiddellijke nabijheid van andere rookerijen, die, zoowel in de omgeving der huizen van appellanten als van den aanvrager der vergunning zelf, sedert jaren in werking zijn. Hij gelooft dat de badgasten voor wie de woningen speciaal zijn bestemd, geen last zullen ondervinden van den rook die slechts in zeer geringe mate zal worden ontlast.

Namens het Gemeentebestuur geeft de Opperbrandmeester, de heer Bodenz, eenige inlichtingen, welke hierop nederkomen, dat van de rookerij geen hinder zal te duchten zijn.

Onderscheidene vragen van de Staatsraden Heydenrijck, Verniers van der Loeff en Smidt worden door de gemachtigden beantwoord.

De heer W. Groen geeft zelf nog enkele inlichtingen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Drieendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 24 *October* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roïjaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 9 October 1883, n°. 23, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *J. Schmal, behanger en stoffeerder te Voorburg, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van* 10 *Mei* 1883, *waarbij hem vergunning werd geweigerd tot het oprichten en gebruiken eener klopperij van tapijten in de Heerenstraat aldaar wijk B, n°.* 15, *kadastraal sectie B, n°.* 436.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 324).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door J. Schmal, behanger en stoffeerder te Voorburg, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, van 10

Mei 1883, waarbij hem vergunning werd geweigerd tot het oprichten en gebruiken eener klopperij van tapijten in de Heerenstraat aldaar, wijk B, n°. 15, kadastraal sectie B, n°. 436;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 September 1883 n°. 51;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 5 October 1883, n°. 35, Afd. H. en N.;

Overwegende, dat J. Schmal, behanger en stoffeerder te Voorburg, door het Gemeentebestuur — zooals door beide partijen wordt erkend — daartoe aangezocht, den 23 April 1883 aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft gevraagd eene klopperij van tapijten te mogen oprichten en gebruiken op de plaats, aangewezen volgens bijgaande teekening en beschrijving;

dat door appellant klaarblijkelijk werd bedoeld eene inrichting — ook volgens verklaring van Burgemeester en Wethouders —, lang vóór het in werking treden der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), bestaan hebbende terzelfde plaatse, zonder eenige uitbreiding of verandering voort te zetten;

dat in de zitting, bedoeld bij art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), geene bezwaren tegen de inrichting zijn in het midden gebracht;

dat Burgemeester en Wethouders van Voorburg, bij besluit van 10 Mei 1883, het verzoek van de hand hebben gewezen, op grond van het aanwezig zijn van kerk en schoolgebouwen binnen den afstand van 200 Meter van de inrichting;

dat J. Schmal voornoemd, tegen deze beschikking bij Ons voorziening heeft gevraagd bij adres van 18 Mei ll., aanvoerende, dat hij, daartoe aangezocht door het Gemeentebestuur, voor zijne ruim veertig jaren bestaande inrichting slechts vergunning heeft verzocht, wijl hij zoodoende eene lacune der gemeentelijke administratie meende te helpen aanvullen; dat tegen de voortzetting zijner zaak door niemand eenig bezwaar werd ingebracht, en het argument, ontleend aan het daar zijn van kerk- en schoolgebouwen binnen den afstand van 200 Meter, allen grond mist, daar van belemmering in het gebruik dier lokalen zou moeten blijken, wat juist door eene meer dan veertig jarige ondervinding wordt weersproken;

dat hij op grond van een en ander Ons verzoekt, met vernietiging van het Besluit van Burgemeester en Wethouders, hetzij uittemaken, dat de gevraagde vergunning onnoodig is, hetzij hem alsnog toe te staan, de bedoelde klopperij van tapijten te hebben;

Overwegende, dat de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), niet van toepassing is op inrichtingen, welke tijdens het in werking treden dier wet bestonden en voor hare oprichting, volgens het Koninklijk besluit van 31 Januari 1824 (*Stbl.* n°. 19), geene vergunning behoefden;

dat voor de oprichting van tapijtklopperijen onder werking van gezegd besluit geene vergunning was verplichtend gesteld;

dat de tapijtklopperij, hier bedoeld, ook volgens erkentenis van beide partijen, lang vóór het in werking treden der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), bestond en appellant, toen hij den 23 April 1883 vergunning vroeg, uitsluitend op het voortbestaan het oog had;

dat derhalve, waar het uitsluitend geldt het voortbestaan der onderhavige inrichting, geene sprake van eene vergunning tot oprichting volgens de wet van 2 Juni 1875, (*Stbl. n°.* 95) kan wezen;

Gezien het Koninklijk besluit van 31 Januari 1824 (*Stbl.* n°. 19), en de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te vernietigen het besluit van Burgemeester en Wethouders van Voorburg van 10 Mei 1883 en te verklaren, dat in deze geene vergunning volgens de wet van 2 Juni 1875 (*Sttbl.* n°. 95), wordt vereischt.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 9 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 9 October 1883, no. 24, houdende beschikking op het beroep door *J. Mieras, te Yerseke, ingesteld tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, in dato* 18 *Juni* 1883, *n*°. 113, *waarbij aan P. Sandée Jr. vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 327).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep door J. Mieras, te Yerseke, ingesteld tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente in dato 18 Juni 1883, n°. 113, waarbij aan P. Sandée Jr., vergunning is verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 26 September 1883 n°. 59;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 5 October 1883, n°. 36, Afd. H. en N.;

Overwegende, dat, nadat bij Ons besluit van 11 Mei 1883, no. 8, het besluit van Burgemeester en Wethouders van Yerseke, waarbij aan P. Sandée Jr., vergunning werd verleend tot het oprichten eener kalkblusscherij, was vernietigd en verklaard, dat omtrent het daarbij behandeld verzoek van genoemden P. Sandée Jr., zooals het gedaan was, geene beslissing kon worden genomen, — dezelfde aanvrager, thans met inachtneming van de voorschriften der wet, andermaal aan het gemeentebestuur van Yerseke, de vergunning heeft verzocht tot oprichting eener kalkblusscherij op het perceel, kadastraal bekend als sectie D, n°. 849, gemeente Yerseke;

dat Burgemeester en Wethouders die vergunning bij besluit van 18 Juni 1883, B, n°. 113, hebben verleend;

dat tegen deze beschikking J. Mieras, te Yerseke, Onze voorziening vraagt, aanvoerende dat door de voorgenomen inrichting brandgevaar en schade aan zijn bedrijf zal worden veroorzaakt;

Overwegende. dat volgens art. 11 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), het oprichten eener inrichting alleen dan mag worden geweigerd, wanneer daarvan te duchten is gevaar, schade aan eigendom, bedrijven of gezondheid en hinder van ernstigen aard, als daar omschreven;

dat de bezwaren, door appellant met betrekking tot brandgevaar, bestuiven van zijn touwwerk enz., aangevoerd, van geen gewicht zijn bij de omstandigheid, dat volgens het overgelegde schetskaartje de te vestigen inrichting zal komen te staan tusschen twee reeds aanwezige kalkblusscherijen, beide, evenzeer als die welke thans zou worden opgericht, van hout gebouwd en appellant's woning door eene dier reeds bestaande kalkblusscherijen, van de nieuwe inrichting zal worden gescheiden;

dat derhalve de aangevoerde bezwaren ongegrond zijn te achten;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te handhaven het besluit van Burgemeester en Wethouders van Yerseke, van 18 Juni 1883, n°. 113, en het daartegen door J. Mieras ingesteld beroep, te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 9 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den raad der gemeente Hoedekenskerke en van J. Steijn, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, waarbij besloten is J. Steijn niet als raadslid toe te laten.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF breugt het volgend verslag uit:

Op 17 Juli dezes jaars heeft er in de gemeente Hoedekenskerke eene verkiezing plaats gehad voor twee leden van den Raad. Daarbij zijn ingeleverd 47 stembriefjes. Een daarvan was in blanco. Bij de overigen waren de stemmen uitgebracht als volgt:

op	A. van der Stel	26
〃	Jan Steijn	18
〃	L. L. Peeters	16
〃	M. Verbeek	18
〃	M. G. Verbeek	6
〃	Marinus Verbeek	2
〃	M. G. Verbeek, landbouwer	1
〃	M. Verbeek, landbouwer	1
en 〃	4 andere personen elk	1

Het stembureau heeft blijkens het proces-verbaal der stemopneming aan M. G. Verbeek toegekend de 10 stemmen die er gezamenlijk waren uitgebracht op M. G. Verbeek, Marinus Verbeek, M. G. Verbeek, landbouwer, en M. Verbeek, landbouwer, — maar het heeft de 18 stemmen uitgebracht op M. Verbeek, van onwaarde verklaard als geen persoon duidelijk aanwijzende.

Bij gevolg heeft het bureau uitgemaakt, 1⁰. dat alleen A. van der Stel de volstrekte meerderheid had verkregen, en 2°. dat er eene herstemming moest plaats hebben tusschen Jan Steijn en L. L. Peeters, die na hem de meeste stemmen hadden verkregen.

Bij die herstemming is Jan Steijn gekozen. En bij besluit van den Raad van 3 Augustus ll., is deze als lid toegelaten.

Gedeputeerde Staten van Zeeland zijn ten deze krachtens art. 35 der gemeentewet tusschen beiden gekomen;

Bij hun onderzoek hebben zij bevonden dat wel is waar twee ingezetenen van Hoedekenskerke, beiden de vereischten voor het lidmaatschap van den Gemeenteraad bezittende, beiden den naam voeren van M. Verbeek, te weten: Marinus Gregorius Verbeek, landbouwer, en diens broeder Martinus Verbeek, veldarbeider bij eerstgenoemde; doch dat bij advertentie in de Goesche Courant door de Kiesvereeniging „Eendracht maakt Macht" de eerstgenoemde als M. Verbeek, landbouwer, ter verkiezing was aanbevolen, terwijl laatstbedoelde, de veldarbeider, door geen der partijen candidaat was gesteld;

Uit dien hoofde oordeelden Gedeputeerde Staten het aan geen redelijken twijfel onderhevig, of de kiezers, die hun stembiljet met M. Verbeek invulden, daarmede M. G. Verbeek, den landbouwer, hadden bedoeld, bij wiens openlijke aanbeveling evenzeer de vermelding der tweede voorletter was verzuimd.

Zij achtten zulks te meer aannemelijk met het oog op het verschil in maatschappelijke positie tusschen de beide broeders, welk verschil aanleiding geeft, om het er voor te houden dat eene benoeming van Martinus Verbeek als Raadslid niet bedoeld kon wezen.

Zij beschouwden mitsdien de beslissing van het stembureau, waarbij de 18 op M. Verbeek uitgebrachte stemmen niet aan M. G. Verbeek waren toegekend, in strijd met art. 61 der kieswet te zijn genomen. — Huns oordeels had M. G. Verbeek, bij de eerste stemming met 28 stemmen de volstrekte meerderheid erlangd; en was alzoo ten onrechte eene herstemming uitgeschreven. De verkiezing van Jan Steijn bij die herstemming, en diens toelating oordeelden zij mitsdien onwettig; en bij resolutie van 17 Aug. ll. n°. 119, 3e Afd., besloten zij alzoo, met verbetering van bovenvermeld raadsbesluit, gezegden Jan Steijn niet als Raadslid toe te laten.

De gemeenteraad en Jan Steijn, beiden, hebben zich bij adressen, beide dd. 22 Aug. ll. en beide op den 25en d. a. v. bij Zr. Ms. Kabinet ingekomen, tegen die resolutie voorzien in beroep;

Bij die stukken wordt onder verwijzing naar art. 61 der Kieswet er op aangedrongen dat bij het in de gemeente Hoedekenskerke wonen van twee verkiesbare, schier geheel gelijknamige personen, als boven is uiteengezet, het niet zeker is, wie met de stembriefjes ingevuld: „M. Verbeek” bedoeld werd: Marinus Gregorius, dan wel Martinus Verbeek. — Op aanbevelingen van personen in couranten geplaatst, mag, zegt het adres van den Raad, niet worden afgegaan.

De appellanten verzoeken mitsdien dat Z. M., met vernietiging der aangevallene resolutie van Gedep. Staten van Zeeland, het vermelde besluit van den gemeenteraad van Hoedekenskerke, tot toelating van Jan Steijn, zal gelieven te handhaven.

Gedeputeerde Staten van Zeeland, ter zake gehoord, adviseeren bij hun ambtsbericht van 7 Sept. ll. n°. 5189/123, 3e Afd., tot ongegrondverklaring der ingestelde appellen. Zij maken daarbij, onder nadere aandringing hunner boven in den breede reeds medegedeelde motieven, nog de opmerking, dat indien er kiezers mochten geweest zijn, die, zoo schrijven zij, „uit aardigheid” hun stem op Martinus Verbeek, den arbeider, hadden willen uitbrengen, dan deze wel door vermelding òf van den vollen voornaam, òf van zijn beroep, van den openlijk aanbevolen candidaat zou zijn onderscheiden.

Nadat deze zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 16 Sept. ll., n°. 20, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, ter behandeling was aangebracht, — is bij deze Afd. nog ingekomen:

1°. eene missive, geteekend W. Paauwe, waarbij bezwaren geopperd worden ten opzichte der herstemming zelve, die, zooals uit het bovenstaande blijkt, buiten de grenzen van dit geschil ligt; en

2°. eene missive van W. te Gempt, te Hoedekenskerke, voorzitter van de Kiesvereeniging „Eendracht maakt macht” aldaar. In dat stuk wordt medegedeeld, dat de advertentie in de Goesche Courant ter aanbeveling ter verkiezing van den landbouwer Verbeek, alleen diens voorletter M. had vermeld, omdat Voorzitter en Secretaris, die haar onderteekenden, eerst na den afloop der verkiezing hadden bemerkt dat er een broeder van den kandidaat bestond met de voorletter M., welke persoon in de vergadering der vereeniging volstrekt niet bedoeld noch besproken was.

III. het beroep door de *firma Kosters en Cie.*, *te Heerewaarden, ingesteld tegen de voorwaarden, waaronder haar door Burgemeester en Wethouders dier gemeente concessie is verleend tot het oprichten van een stoomkorenmolen.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Ingevolge Zr. M. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij missive van 24 Sept. ll., n°. 32, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een door de firma Kosters en Cie, gevestigd te Heerewaarden, ingesteld beroep tegen eene beschikking van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 3 Juli 1883, waarbij haar vergunning werd verleend voor de oprichting van een stoomkorenmolen op het perceel, kadastraal bekend in genoemde gemeente in sectie C, n°. 971, in zooverre daaraan verschillende voorwaarden werden verbonden, welke de appelleerende firma te bezwarend oordeelt.

De voorwaarden, door haar bedoeld, en de bedenkingen welke zij daartegen inbrengt, zijn de volgende:

1°. de voorwaarden *a* luidende:

„dat de ketel moet worden ommetseld met een halven meter dikte metselwerk".

Hieromtrent voert de appellant aan, dat zoodanige dikte geheel ongewoon is, daar stoomketels, ook van 't zwaarste gehalte en de meeste drukking, zoo ze al met steen worden omgeven, nooit met meer dan dertig centimeter worden ommetseld, dat de gemetselde steenlaag niet dienen kan als voorzorg tegen mogelijk gevaar, maar alléén wordt aangebracht voor het beter warm houden, en dat daarom de eisch van een halven meter dikken steenlaag zeer overdreven is.

2°. de voorwaarde *d*, luidende:

„dat de stoomkorenmolen niet in werking mag worden gebracht binnen veertien dagen nadat door Kosters en Cie. alhier aan ons zal zijn kenbaar gemaakt dat de stoomkorenmolen geheel zal zijn afgewerkt."

Mocht deze voorwaarde, waarvan appellante de strekking niet begrijpt, niet anders beteekenen dan dat Burgemeester en Wethouders zich vóóraf moeten overtuigen, dat de gestelde voorwaarden zijn vervuld en nageleefd; dan heeft zij geen bezwaar. Maar is het de bedoeling, dat Burgemeester en Wethouders den geheelen bouw kunnen nagaan en beoordeelen, te dien effecte dat zij werken kunnen afkeuren en het in werking brengen van den molen verbieden, totdat alles naar hun zin zal zijn gebouwd en veranderd, dan acht zij zich daardoor ten zeerste bezwaard.

3°. de voorwaarde *e* luidende:

„dat de stoomkorenmolen in werking moet worden gebracht binnen den tijd van zes maanden na de dagteekening van dit besluit";

waaromtrent appellante doet opmerken, dat haar deze termijn te kort voorkomt, nu zij hooger beroep heeft ingesteld; en

4°. de voorwaarde *f* luidende:

„dat de stoomkorenmolen niet zal mogen werken vóór zons op- en na zonsondergang".

Deze levert voor appellante nog het meeste bezwaar op, omdat daardoor, vooral in

den winter, de werkuren zoodanig worden beperkt dat de zaak bijna niet dan met verlies zou kunnen werken, te meer daar de noodzakelijkheid om met zonsondergang, ook al is men te midden eener fabricatie, wier duur vóóraf niet altijd te berekenen is, de fabriek plotseling te doen stilstaan, veel verlies zou geven aan stoom, aan kracht en aan warmte en daarenboven groote schade door vermeerderd verbruik van steenkolen en van tijd. Appellante meent, dat de bevoegdheid tot zoodanige beperking, die zelfs niet bij windmolens werd voorgeschreven, bij de wet nergens aan Burgemeester en Wethouders is verleend, dat met de regeling van werkuren, die tot het inwendig beheer behoort, een plaatselijk bestuur niets te maken heeft, en dat bovendien het nut van zoodanige bepaling, die zelfs in onze steden voor groote stoomfabrieken niet bestaat, alleszins valt te betwijfelen.

Op het adres van appellante heeft de Minister Gedeputeerde Staten van Gelderland gehoord, die, onder mededeeling dat Burgemeester en Wethouders hunne beschikking „op gronden van brandgevaar en hinder" verdedigen, bij hun advies overleggen een door hen ingewonnen bericht van den Ingenieur van den Provincialen Waterstaat.

In dit bericht wordt het bezwaar tegen de geconditioneerde ommetseling van den ketel gegrond geacht, omdat die ommetseling niet ter voorziening tegen brandgevaar, tot welk einde Burgemeester en Wethouders de voorwaarden maakten, dienen kan. Het bezwaar tegen de voorwaarde *d* beschouwt de Ingenieur niet gegrond, omdat zij tot niets anders kan dienen dan ter verzekering van het toezicht, in art. 18 der wet bedoeld; — doch dat, tegen de voorwaarde, inhoudende verbod om vóór zons op- en na zonsondergang te werken, acht hij niet geheel ongegrond. Deze voorwaarde werd gesteld ter voorziening in brandgevaar en hinder van ernstigen aard voor de buren, zijnde A. van Herpen en J. Groenendaal, wier panden met riet of stroo gedekt, respectievelijk 5 M. en 4 M, verwijderd zijn van het gebouw, waarin de fabriek zal worden opgericht, terwijl eene schuur achter de woning van laatstgenoemde circa 1.25 M. daarvan verwijderd doch met pannen gedekt is, en terwijl onmiddellijk aan de fabriek verbonden zullen zijn, aan de oostzijde een woonhuis en aan de westzijde een pakhuis en bakkerij van appellante, die gedeeltelijk met pannen gedekt zijn en volgens de voorwaarden der vergunning geheel daarmede zullen moeten gedekt worden.

De Ingenieur is van meening, dat ter voorkoming van brandgevaar eenige nieuwe voorwaarden moeten worden gesteld, tengevolge waarvan geene constructiën van hout in het ketelhuis zullen voorkomen enz., en dat ter tegemoetkoming aan het bezwaar van hinder van ernstigen aard zou kunnen bepaald worden, dat de molen van 1 September tot 1 April van 's avonds 8 tot 's morgens 6 uur en gedurende de overige maanden tusschen zonsondergang en zonsopgang niet zal mogen werken.

Met deze voorstellen van den Ingenieur vereenigen Gedeputeerde Staten zich, behoudens deze uitzondering, dat huns inziens door den voorgedragen werktijd de fabriek te zeer zou worden gedrukt. Zij wenschen dien tijd nog iets ruimer gesteld en bepaald te hebben, dat het verbod zou gelden voor nà tien uur 's avonds, en vóór 5 uur 's morgens in de vier zomermaanden en vóór 6 uur in de overige maanden van 't jaar.

De heer Mr. W. Thorbecke, advocaat te 's-Gravenhage, treedt op als gemachtigde van de appelleerende firma. Hij bespreekt de voorwaarden zoowel door Burgemeester en Wethouders gesteld als door den Provincialen Ingenieur aangegeven. Het komt hem voor dat eene bemetseling van den stoomketel tot eene dikte van 30 centimeter met het oog op het brandgevaar voldoende mag worden geacht en dat er geen bezwaar in kan gelegen zijn om toe te staan dat in de inrichting dag en nacht worde gewerkt daar dit overal elders 't geval is, zelfs daar waar molens van grooter paardenkracht worden gebruikt. Hij kan niet inzien dat daardoor hinder van ernstigen aard kan ontstaan.

Enkele vragen van de Staatsraden Smidt en Verniers van der Loeff worden daarna beantwoord door de heeren Kosters en Peereboom, leden der firma, terwijl eenige inlichtingen van technischen aard worden verstrekt door den Ingenieur Beegeman.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Vierendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 7 November 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Az.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van het volgend Koninklijk besluit, als:

van 18 October 1883, n°. 16, houdende beslissing in het geschil tusschen *de gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel, over de verbouwing der gemeenschappelijke openbare lagere school te Rottevalle.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 330).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beslissende het geschil tusschen de gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en

Tietjerksteradeel aan Onze beslissing onderworpen door Gedeputeerde Staten van Friesland, bij brief van 5 Juli 1883, 3e Afd. S., n⁰. 50;

Den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 3 October 1883, n⁰. 57;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 15 October 1883, n⁰. 3664, Afdeeling Onderwijs;

Overwegende dat de gemeenten Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel in het dorp Rottevalle, liggende op het grondgebied van gezegde drie gemeenten, sinds onheugelijke jaren eene gemeenschappelijke school voor lager onderwijs hebben, welke laatstelijk is geregeld bij verordening in den loop van 1875 door de Raden der genoemde gemeenten vastgesteld, en door Gedep. Staten van Friesland bij resolutie van 29 October 1875, n⁰. 25, goedgekeurd;

dat het gebouw dier school door den betrokken Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht krachtens art. 5 der wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n⁰. 127), afgezien van andere gebreken, wegens onvoldoende ruimte, in den aanvang dezes jaars is afgekeurd, en zonder dat iemand tegen die afkeuring in beroep is gekomen, dientengevolge is gesloten;

dat, toen de in dien toestand door de plaatselijke besturen in onderling overleg te treffen maatregelen niet bleken genomen te worden, Gedep. Staten zijn tusschenbeide getreden, en op 22. Juni ll. de gemeentebesturen hebben aangeschreven om zich binnen veertien dagen duidelijk te verklaren of zij al dan niet bereid waren tot de vereischte verbouwing der gemeenschappelijke school over te gaan en mêe te werken, op den voet van het vijfde hoofdstuk der bovenvermelde organieke verordening;

dat de gemeenteraad van Achtkarspelen zich daartoe gaaf bereid heeft verklaard;

dat daarentegen die van Smallingerland zijne medewerking afhankelijk gesteld heeft hiervan, dat vóóraf de bedoelde verordening zou worden herzien en derwijze aangevuld, dat eene ontbinding van de van ouds bestaande schoolgemeenschap op verlangen van een der partijen mogelijk gemaakt en geregeld zou worden, terwijl de Raad van Tietjerksteradeel verklaard heeft vooralsnog geen besluit te kunnen nemen tot onvoorwaardelijke medewerking; — eene onthoudende verklaring, die, zooals nader in eene door dat bestuur bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, ingediende memorie meer in den breede is ontwikkeld, haren grond vond in de bewering van dat bestuur, dat de gemeenschappelijke regeling van 1875 zonder voorafgegane machtiging als bedoeld bij art. 121 der gemeentewet zou zijn tot stand gekomen en dat zij uit dien hoofde niet als verbindend zou behoeven beschouwd te worden;

dat Gedep. Staten van Friesland, terwijl alzoo één van de drie betrokkene gemeenten de voor de gemeenschappelijke zaak gestelde regelen wilde naleven, maar de twee andere daartoe niet wilden overgaan, — na vruchteloos te hebben getracht de zaak in der minne te doen bijleggen, het geval, als zijnde een geschil van bestuur tusschen gemeentebesturen, bij hun in den hoofde dezes vermeld schrijven aan Ons ter beslissing hebben voorgedragen;

Overwegende, dat de noodzakelijkheid der verbouwing van de zonder iemands tegenspraak afgekeurde school te Rottevalle niet wordt betwist;

en dat het geval van dusdanige noodzakelijkheid bij de verordening van 1875 is voorzien en in uitvoering en bekostiging is geregeld; — edoch dat het gemeentebestuur van Smallingerland en dat van Tietjerksteradeel weigerachtig zijn om overeenkomstig die regeling hunne medewerking te verleenen;

Overwegende nu, wat de door het gemeentebestuur van Smallingerland daarbij aangenomen houding betreft, dat de eisch om vóóraf gezamenlijk over te gaan tot eene herziening der verordening, met name op het stuk eener eventueele ontbinding der gemeenschap, wat er ook van het meer of minder wenschelijke daarvan moge zijn, afstuit op het onbetwistbaar feit, dat Smallingerland naar de verordening van 1875, zooals deze bestaat, zonder eenig voorbehoud verbonden is om tot de vernieuwing, verbetering en uitbreiding van het schoolgebouw mede te werken en bij te dragen; en dat er alzoo geen grond is om de praestatie te verschuiven, waarop de Gedep. Staten van Friesland bij dat bestuur terecht hebben aangedrongen als onvoorwaardelijk verschuldigd;

Overwegende verder wat het bovengerelateerde exceptieve verweer van het gemeentebestuur van Tietjerksteradeel betreft, dat de daaraan ten grond liggende bewering bij onderzoek bewezen is feitelijk te zijn onjuist;

dat toch blijkens de stukken, tijdens de behandeling van dit geschil bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, ingekomen, ten jare 1858 door het gemeentebestuur van Achtkarspelen, handelende zoo voor zich zelf als ook ter uitvoering der hem door de gemeentebesturen van Smallingerland en Tietjerksteradeel daartoe gedane opdracht, van Gedep. Staten van Friesland inderdaad overeenkomstig art. 121 der gemeentewet, machtiging voor de drie gemeentebesturen is verzocht en is verkregen om de aangelegenheden der school te Rottevalle als gemeenschappelijke zaak te regelen; dat die regeling dienovereenkomstig dan ook eerst in 1859, later bij herziening in 1875, is tot stand gekomen, en dat steeds, tot het huidig verzet toe, door alle partijen, met name ook door de gemeente Tietjerksteradeel, de voordeelen van die regeling zijn getrokken en de lasten er van zijn gedragen, zonder eenige tegenspraak;

Overwegende dat uit een en ander volgt dat de weigering zoowel van het gemeentebestuur van Smallingerland als van dat van Tietjerksteradeel om tot de door Gedep. Staten verlangde en door het gemeentebestuur van Achtkarspelen toegezegde samenwerking over te gaan, is ongegrond;

Gezien art. 147 van de Provinciale wet en art. 125 van de Gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te beslissen dat de verordening der gemeenteraden van Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel, goedgekeurd door Gedep. Staten van Friesland, bij resolutie van 29 October 1875, n°. 25, op wettige wijze is tot stand gekomen en dat zij onvoorwaardelijk behoort te worden nageleefd.

En te bevelen, dat de gemeentebesturen van Smallingerland en Tietjerksteradeel, met dat van Achtkarspelen, ter inachtneming van deze Onze beslissing, mitsdien bij

de verbouwing van het afgekeurde schoolgebouw te Rottevalle, zich zullen hebben te gedragen overeenkomstig gezegde verordening.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur,

Het Loo, den 18 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *L. van der Wiel, te Haarsteeg, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant omtrent de lijst van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap de gecombineerde buitenpolder van Vlijmen, Engelen en Hedikhuizen.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met zijn schrijven van 17 September 1883, n⁰. 10, Afd. Waterstaat A, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van een beroep, ingesteld door L. van de Wiel, van eene beslissing van Gedep. Staten van Noordbrabant, omtrent de lijst van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap de gecombineerde buitenpolder van Vlijmen, Engelen en Hedikhuizen.

Het bezwaar van appell. tegen gemelde lijst bestaat hierin, dat, naar zijne meening verkeerdelijk, daarop afzonderlijk gebracht zijn de verschillende deelgerechtigden in de zoogenaamde Gemeent of het Meerland en de slagen onder Vlijmen en Engelen, alsof die deelgerechtigden daarvan eigenaars waren in den zin van art. 583 B. W.

Reeds bij het bestuur des waterschaps, had appell. zijn bezwaar ingebracht, doch te vergeefs omdat dat bestuur zijne bewering, dat de administratie van het Vlijmensche Veld en de commissie van de Engelsche slagen als bestuurders en vertegenwoordigers van zedelijke lichamen moeten worden aangemerkt, onjuist oordeelde.

Naar aanleiding van appell. beroep op Gedep. Staten schreef het bestuur aan dat college, dat de eigenaars van het door appell. bedoelde Meerland en van de Engelsche slagen door hem beschouwd worden als eigenaars in den zin van art. 583 B. W.,

dewijl elk eigenaar in het bijzonder zijn aandeel verkoopt, verpacht of in eigen gebruik neemt al naar het hem goeddunkt en alzoo rechtstreeks het volle genot van zijn eigendom heeft; dat de waterschapslasten van elken eigenaar in het bijzonder worden ingevorderd; dat de commissiën, die door en uit eigenaars worden gekozen, om het daarop te brengen vee te scharen en ter voorkoming van besmetting te doen keuren, het gekeurde vee ter onderscheiding, van brandmerk te voorzien en verder het opzicht te houden, niet als besturen van zedelijke lichamen worden beschouwd en als commissiën niet in het minst eenige rechtspersoonlijkheid hebben.

Gedep. Staten waren op grond van deze feiten van oordeel dat de lijst van stemgerechtigde ingelanden, zooals die door het bestuur is opgemaakt, niet kan geacht worden te zijn in strijd met de bepalingen van het Algemeen Reglement voor de Watersch. in Noordbrabant, en hebben daarom bij besluit van 12 April 1883, des appell. verzoek om vernietiging van het besluit van het waterschapsbestuur, waarbij op zijne bezwaren afwijzend was beschikt, afgewezen.

Tegen deze beslissing van Gedep. Staten is appell. opgekomen bij Z. M., verzoekende dat met vernietiging dier beslissing de lijst van stemgerechtigde ingelanden door Z. M. moge worden vastgesteld overeenkomstig art. 5 van het Provinciaal Reglement (*Pròv. Blad* 1862 n⁰. 1);

Adress. voert aan, dat niet ieder deelgerechtigde in het Meerland of de slagen naar goedvinden zijn aandeel verpacht of in eigen gebruik neemt, maar alleen bevoegd is zijn aandeel in de communauteit te verkoopen; dat niemand hunner individueel recht heeft om over een bepaald grondstuk als eigenaar te beschikken, dewijl de regeling van de beweiding en het aantal scharen, alsmede hoeveel van het geheel gehooid zal worden, afhankelijk is van de beslissing van schaarmeesters, die beheer voeren krachtens een reglement steunende op de wetten van 1809 en 1810, uitgevaardigd door Koning Lodewijk Napoleon; dat de openbare eigendomsregisters geen individueele eigenaars van bepaalde grondstukken, maar slechts deelgerechtigden in de markgenootschap aanwijzen; dat zoodanige communauteit wel is een zedelijk lichaam, hetgeen nog in 1877 of 1878 is gebleken, toen schaarmeesters in rechten zich namens de gemeente met goed gevolg verweerd hebben tegen een eisch tot scheiding der gronden.

Gedeputeerde Staten, op appell. adres gehoord, hebben nadere inlichtingen ingewonnen bij het waterschapsbestuur. Dat bestuur verklaart, dat de regeling der beweiding niet geheel en al afhankelijk is van schaarmeesters, maar deze zich moeten gedragen naar de beslissingen van deelgerechtigden; dat vroeger ook de grondbelasting van elk deelgerechtigde in het bijzonder werd geheven; dat de waterschapslasten worden geheven naar een bestaanden legger, die ook het eigendom van elk der deelgerechtigden in de Slagen en het Meerland bevat, hetwelk hun even gelijk andere eigendommen wordt aangerekend tot stembevoegdheid in het waterschap, en dat ook, zijns inziens, het vertegenwoordigen van zoodanigen eigendom niet aan anderen kan worden opgedragen, omdat een dusdanig eigendom slechts als gemeenschappelijk eigendom, niet als eigendom van een zedelijk lichaam kan worden beschouwd.

Bij de toezending van dit bericht wijzen Gedeputeerde Staten er nog op, dat de

wetten van Koning Lodewijk van 1809 en 1810 in Noordbrabant nooit van toepassing zijn geweest, vermits reeds vóór de invoering dier wetten die provincie van het koningrijk Holland afgescheiden en bij 't Keizerrijk ingelijfd was.

Het waterschapsbestuur heeft aan den Raad van State ingezonden: eene memorie, waarbij het zijne reeds vermelde gronden herhaalt; de kohieren van de polderaanslagen over de drie laatste jaren, ten bewijze dat elk deelgerechtigde afzonderlijk is aangeslagen, en den legger, ter voldoening aan art. 83 van het Reglement opgemaakt, vermeldende de namen der eigenaars, de hoegrootheid der perceelen, die hun in eigeendom toebehooren, enz., van welken legger de juistheid nooit betwist is, zoodat het daarop aangegeven grondbezit vaststaat.

Door een lid en den secretaris van het polderbestuur, als gemachtigden van den dijkgraaf optredende, worden eenige inlichtingen verstrekt en enkele vragen van de Staatsraden DE VRIES en SMIDT beantwoord.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Vijfendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 14 *November* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 25 October 1883, n°. 14, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden, te Nijmegen, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van* 16 *Mei* 1883, *n°.* 44, *betreffende de benoeming van eenen ontvanger van het polderdistrict Over-Betuwe.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 322),

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden

te Nijmegen, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van 16 Mei 1883, n°. 44, betreffende de benoeming van eenen ontvanger van het polderdistrict Over-Betuwe;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 10 October 1883, n°. 49;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 22 October 1883, n°. 8, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende, dat in de vergadering van het gecombineerd college van het polderdistrict Over-Betuwe op 21 Maart dezes jaars is overgegaan tot de benoeming van eenen ontvanger en dat bij de eerste stemming Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden 6 van de 12 uitgebrachte stemmen erlangde, H. Duijs 5 en J. de Hartog Jager 1; dat er, eene volstrekte meerderheid ontbrekende, eene tweede vrije stemming heeft plaats gehad, waarbij ieder der twee eerstgenoemden 6 stemmen op zich vereenigde en dat bij daarop gevolgde herstemming, waarbij 13 stemmen werden uitgebracht, H. Duijs 7 en Jhr. R. W. J. van Pabst van Bingerden 6 stemmen heeft verkregen;

dat echter naar aanleiding eener gemaakte opmerking, dat H. Duijs de betrekking bekleedde van ontvanger van den dorpspolder van Elst, en dus ingevolge artt. 57 en 164 van het rivierpolderreglement van Gelderland niet tot ontvanger van het district benoembaar zou zijn, met algemeene stemmen werd besloten de benoeming als niet geschied te beschouwen en in eene vergadering op 31 Maart daaraanvolgende tot eene nieuwe keuze over te gaan;

dat deze echter in die nieuwe vergadering niet geschiedde doch daarin besloten werd om op het zooevenvermeld besluit terug te komen, voor zoover de plaats gehad hebbende stemmingen als nietig waren beschouwd, en dat daarin vervolgens het besluit werd genomen aan Gedeputeerde Staten te verzoeken den benoemde, H. Duijs, ontheffing te verleenen van de uitsluiting in art. 21 *la. e* van bovengenoemd reglement voorkomende;

dat daarop Gedeputeerde Staten, bij besluit van 18 April 1883, n°. 52, die ontheffing hebben verleend, daarbij tevens te kennen gevende, dat door die ontheffing wel is waar de benoeming van H. Duijs tot ontvanger van het district was gesanctionneerd, doch dat hij, om voor laatstgemelde betrekking in functie te kunnen treden, de eerste, die van ontvanger van den dorpspolder Elst, moest laten varen;

dat Jhr. van Pabst van Bingerden zich daarop heeft gewend tot Gedeputeerde Staten van Gelderland, aanvoerende, dat H. Duijs, ingevolge zijne betrekking als ontvanger van den dorpspolder Elst, niet verkiesbaar was en vragende mitsdien vernietiging dezer verkiezing;

dat echter Gedeputeerde Staten, zich refereerende aan hunne zooeven vermelde resolutie, bij beslissing van 16 Mei 1883, n°. 44, dat verzoek ongegrond hebben verklaard;

en dat appellant tegen die beslissing bij Ons hooger beroep heeft ingesteld;

Overwegende, dat art. 10 van het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, goedgekeurd bij Ons besluit van 24 Augustus 1880, n°. 7 (*Prov. Blad* 1880, n°. 82), slechts hooger beroep toelaat van beslissingen en besluiten, door Gedeputeerde Staten krachtens de artt. 5, 6, 9, 1e en 2e lid, genomen, zijnde de

beslissingen omtrent geschillen van bevoegdheid en bestuur, de besluiten tot schorsing en vernietiging van besluiten van besturen, en de besluiten, waarbij de staking en opruiming of de uitvoering van eenig werk wordt gelast;

dat het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten, als niet anders zijnde dan eene afwijzing van een verzoek tot vernietiging, niet valt in de termen van voormeld art. 10 en derhalve tegen dat besluit geen beroep bij Ons openstaat;

Gezien voornoemd reglement;

Hebben goedgevonden en verstaan:

adressant niet-ontvankelijk te verklaren in zijn ingesteld beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 25 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

De Directeur van het Kabinet des Konings,
Accordeert met deszelfs origineel.
ALEWIJN.

2°. van 25 October 1883, n°. 15, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *het bestuur van het Waterschap "de Oude Appelaar" van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, dd. 2 Juli* 1883, *G, n°.* 83, 1*e Afd. A.*, *omtrent de geweigerde toelating van J. van Dis Jzn., als gemachtigde in eene vergadering van stemgerechtigde ingelanden van genoemd waterschap.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 341).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door het bestuur van het waterschap "de Oude Appelaar", van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, dd. 2 Juli 1883, G, n°. 83, 1e Afd. A, omtrent de geweigerde toelating van J. van Dis Jz. als gemachtigde, in eene vergadering van stemgerechtigde ingelanden van genoemd waterschap;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 10 October 1883, nº. 65;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 22 October 1883, nº. 9, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende, dat ter vergadering van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap „de Oude Appelaar", gehouden op 24 April 1883, J. van Dis Jz., zich aanmeldde om, blijkens door hem overgelegde stukken, in die vergadering op te komen als gemachtigde van den stemgerechtigde J. M. G. Gihoul, grondeigenaar, wonende te Brussel;

dat genoemde van Dis echter alstoen niet is toegelaten, daar hij niet rechtstreeks door den stemgerechtigde Gihoul was gemachtigd, maar krachtens eene volmacht, luidende aan houder of toonder, gesubstitueerd was door H. P. Mastboom, Burgemeester van Gastel, die als rentmeester van genoemden landeigenaar Gihoul door dezen bij eene schriftelijke algemeene volmacht met recht van substitutie gemachtigd werd tot vertegenwoordiging van zijnen lastgever op vergaderingen van polders, heemraadschappen, enz.;

dat als grond voor de geweigerde toelating in hoofdzaak is aangevoerd, dat art. 6 van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant wel eene vertegenwoordiging van stemgerechtigden bij eene schriftelijke volmacht toelaat, maar dit, als zijnde eene exceptioneele bepaling, niet mag worden uitgebreid in dien zin, dat daarin ook zou zijn begrepen, de bevoegdheid om het stemrecht, zijnde een publiek recht, bij substitutie andermaal door een ander te doen overdragen, en nog minder om dat te doen niet aan een bepaald aangewezen persoon, maar aan toonder of houder;

dat daarop J. van Dis Jz., zich bij Gedeputeerde Staten van Noordbrabant beklaagde, dat hij, in strijd met art. 6 van genoemd reglement, uit de vergadering was geweerd, er bij voegende, dat hij daardoor onder anderen verhinderd was de aan den heer Gihoul komende comparitiegelden in ontvangst te nemen;

dat Gedeputeerde Staten, na het waterschapsbestuur te hebben gehoord, bij besluit van 2 Juli ll. beslisten, dat, waar de volmacht door den heer Gihoul is gegeven met het recht van substitutie, de lastgever het aan zijnen lasthebber heeft overgelaten, wien hij als plaatsvervanger zal kiezen; dat in dezen ook wèl een bepaald persoon is aangewezen, daar de lasthebber als zoodanig aanwees den houder of toonder der volmacht, en dat art. 6 van het Algemeen Reglement, eene schriftelijke volmacht eischende, geteekend door den lastgever, geene schriftelijke aanneming vordert, geteekend door den lasthebber, zoodat het zich gedragen als lasthebber in verband met het bezit van het stuk voldoende is, — op grond van welk een en ander Gedeputeerde Staten besloten „te verklaren dat de adressant ten onrechte met de hem bij substitutie verstrekte volmacht niet is toegelaten ter vergadering van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap „de Oude Appelaar", en hem derhalve de aan den heer Gihoul komende comparitiegelden alsnog zullen behooren te worden uitgekeerd";

en dat het waterschapsbestuur, van deze beslissing beroep instellende, van Ons de vernietiging daarvan vraagt;

Overwegende, dat het hier de vraag betreft, of J. van Dis Jzn. aan de door hem ter vergadering van stemgerechtigde ingelanden op 24 April ll. geproduceerde stukken het recht kon ontleenen om in die vergadering als volmacht van J. M. G. Gihoul op te treden;

dat die vraag, als in dezen betreffende een geschil omtrent de toepassing van art. 6 van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, naar art. 98 van dat Reglement aan de beslissing van Gedeputeerde Staten kon worden onderworpen, en dat dit college bij de gegeven beslissing de gestelde vraag terecht bevestigend heeft beantwoord;

dat toch eene volmacht bij substitutie, gelijk mede eene volmacht aan houder of toonder, door het gemeene recht niet is verboden en ook door de hier speciaal toepasselijke waterschapsreglementen niet is uitgesloten, luidens welke, naar den inhoud van het aangehaalde art. 6, alleen deze beperking is gemaakt, dat, terwijl volgens het gemeene recht lastgeving zoowel schriftelijk als bij monde kan geschieden, voor de vertegenwoordiging van stemgerechtigden bepaaldelijk een schriftelijke volmacht wordt geëischt, aan welken eisch, gelijk niet betwist is, door J. van Dis Jzn., door de productie van schriftelijke bescheiden ter vergadering van 24 April ll., was voldaan;

en dat mitsdien de beslissing van Gedeputeerde Staten, voor zooveel ze dit geschil betreft, behoort te worden gehandhaafd;

Overwegende, dat Gedeputeerde Staten echter aan die beslissing de verklaring hebben toegevoegd, dat aan den adressant de aan den heer Gihoul komende comparitiegelden alsnog zullen behooren te worden uitgekeerd, en er voor het geven dier verklaring geen voldoende grond is gevonden;

dat toch de bedoelde adressant J. van Dis Jzn., blijkens de eigen beslissing van Gedeputeerde Staten bij zijn beklag, dat hij niet ter vergadering was toegelaten, wel als een gevolg daarvan heeft vermeld, dat hij daardoor onder anderen verhinderd was de voorschreven comparitiegelden in ontvangst te nemen, maar dit in 't bijzonder niet als een geschil aan de uitspraak van dat college heeft onderworpen, — en in allen gevalle, mocht dat adressants bedoeling ook geweest zijn, daartoe geen grond bestond, vermits vooralsnog, zoolang omtrent de hoofdzaak niet definitief was beslist, van een geschil over de uitkeering van comparitiegelden geen sprake kon zijn, gelijk dan ook van het bestaan van zoodanig geschil niet is gebleken, en evenmin daarvan, dat dusdanig geschil, indien het al mocht bestaan of ontstaan, de toepassing van het Algemeen Reglement op de waterschappen of van een bijzonder Reglement betreft;

en dat mitsdien Gedeputeerde Staten van Noordbrabant zich hadden moeten onthouden van eene beslissing omtrent de uitkeering van comparitiegelden;

Gezien het algemeen Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, goedgekeurd bij Ons besluit van 4 Januari 1862, n°. 101 (*Provinciaal Blad* 1862, n°. 1), en het Bijzonder Reglement voor het waterschap „de Oude Appelaar" onder Fijnaart en Heijningen, goedgekeurd bij Ons besluit van 23 December 1865, n°. 53 (*Provinciaal Blad* 1865, n°. 27);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der aangevallen beslissing van Gedeputeerde Staten, voor zooveel zij betreft het recht op toelating van J. van Dis Jz., in de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap "de Oude Appelaar", het daartegen ingesteld beroep te verklaren ongegrond, — doch die beslissing te vernietigen, wat aangaat de daarbij uitgesproken verplichting tot het uitkeeren van comparitiegelden.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 25 October 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 1 November 1883, n°. 31, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *K. de Grooth c. s. te Winschoten, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van* 21 *Mei* 1883, *n°.* 57, *waarbij aan S. en A. Schott aldaar, vergunning is verleend tot het oprichten van eene bewaarplaats voor lompen en beenderen en van eene inrichting voor het droogen en bewaren van vellen en het blooten en zouten van huiden, op het perceel, kadastraal bekend in de gemeente Winschoten, sectie F, n°.* 3157, *gelegen aan den Ludensweg ten noorden van het Provinciaal Omsnijdingskanaal.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 357).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door K. de Grooth c. s. te Winschoten, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 21 Mei 1883, n°. 57, rbij aan S. en A. Schott aldaar, vergunning is verleend tot het oprichten van eene bewaarplaats voor lompen en beenderen en van eene inrichting voor het drogen en bewaren van vellen en het blooten en zouten van huiden, op het perceel, kadastraal bekend in de gemeente Winschoten, sectie F, n°. 3157, gelegen aan den Ludensweg, ten noorden van het Provinciaal Omsnijdingskanaal;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 October 1883, n°. 66;

Op de voordragt van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 29 October 1883, n°. 29, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat bij verzoekschrift dd. 25 Januari 1883, door S. en A. Schott te Winschoten, met overlegging der door de wet vereischte stukken, aan Burgem. en Weth. dier gemeente, vergunning is aangevraagd op een deel van het kadastraal perceel, gemeente Winschoten, sectie F, n°. 3157, gelegen ten noorden van het Omsnijdingskanaal nabij den Ludensweg, eene inrichting te mogen oprichten voor eene bewaarplaats van lompen en beenderen, voor het drogen en bewaren van vellen en het blooten en zouten van huiden;

dat, nadat op de vergadering, belegd ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), verschillende bezwaren waren ingebracht, Burg. en Weth. van Winschoten, bij besluit van 21 Mei 1883, n°. 57, de gevraagde vergunning hebben verleend, edoch met toevoeging van onderscheidene voorwaarden, ter tegemoetkoming aan de ingebrachte bezwaren;

dat van deze beschikking K. de Grooth, G. Edens weduwe H. de Boer en F. Kuiper te Winschoten bij Ons in beroep zijn gekomen aanvoerende dat de door Burgem. en Weth. vergunde inrichtingen, vooral eene huidenblooterij, een ondragelijken stank verspreiden, waardoor het woonhuis van den eersten appellant geheel of gedeeltelijk ongeschikt zou worden voor bewoning en aan de omgelegen eigendommen der beide andere appellanten schade zou worden toegebracht;

dat mede het bedrijf van steenfabrikant door den eersten appellant uitgeoefend, nadeel zou ondervinden, doordien in de hem toebehoorende droogschuren voor het steenfabriekaat, dit fabrikaat zou worden bedorven door den toeloop van honden, op zijn erf gelokt door het aas, in de nabij gelegen inrichtingen geborgen, alsmede dat waardevermindering zal ontstaan voor de landerijen en gronden, die de 2e en 3e appellant op 4 Januari ll. publiek gekocht hebben, welke gelegen aan den Ludensweg en aan den weg langs het Omsnijdingskanaal in de onmiddellijke nabijheid van het perceel der aanvragers door hen geschikt gerekend werden voor bouwterrein, doch niet dan met schade weder zullen kunnen verkocht worden, daar niemand zich op een terrein zal willen vestigen, waar allerlei onaangenaamheden te duchten zijn, terwijl eindelijk, wegens de vele heerschende noorde- en oostewinden, de bebouwde buurten der gemeente de nadeelige gevolgen der inrichtingen zullen ondervinden;

Overwegende dat de voor de voorgenomen inrichtingen bestemde plaats is gelegen buiten de kom der gemeente, in een geheel onbebouwd gedeelte der gemeente, en aan alle kanten door open terrein omgeven;

dat onder deze omstandigheden het bezwaar van den eersten appellant, ontstaan uit vrees voor het binnendringen van stank in het door hem bewoond perceel, met het oog op den afstand van dit perceel tot de plaats van de gevraagde inrichtingen, zijnde 120 meter, niet aannemelijk is en alleen zeer overdreven moet geacht worden en daaraan in allen gevalle door de voorwaarde, waarbij verboden is om in den westelijken frontmuur draai- of beweegbare deur- of lichtramen aan te brengen, voldoende is tegemoet gekomen, zoolas ook het geval is ten aanzien van het bezwaar

omtrent den toeloop van honden, voor zooveel dit in aanmerking zou kunnen komen, door de voorwaarde die gesteld is omtrent het naar buiten afvoeren van vuilnis of afval;

dat wat de bezwaren der beide andere appellanten betreft, bij de bovenomschreven plaatselijke gesteldheid de op te richten inrichting geen hinder voor hem zal kunnen veroorzaken, daar hunne omgelegen landerijen, een geheel open en onbebouwd terrein vormen; en de beweerde schade aan hunne eigendommen niet bestaat in eenig rechtstreeksch nadeel, uit de inrichtingen te duchten, maar dáárin dat naar hun oordeel die eigendommen voor bouwterrein geschikt zijn of worden zullen maar daarvoor door de inrichtingen waarvan hier sprake is, zouden worden bedorven;

dat dit bezwaar, de gegrondheid daarvan geheel daargelaten, in dezen niet in aanmerking kan komen, omdat bij de beoordeeling eener gevraagde vergunning alleen de bestaande toestand, niet een toekomstige, die onzeker is, al moge hij ook door appellanten voor mogelijk of waarschijnlijk gehouden en gewenscht worden, tot grondslag der beoordeeling kan worden genomen;

dat eindelijk het door appellanten geopperd bezwaar van hinder voor de bebouwde kommen der gemeente ongegrond is te achten, daar die buurten, wier eigen bewoners bij Ons geene bedenkingen aanvoerden, verder van de inrichtingen zullen verwijderd zijn dan de woning des eersten appellants, en in allen gevalle eene ligging dier inrichtingen ten noorden en oosten van bebouwde buurten geenszins als bijzonder nadeelig kan aangemerkt worden;

Overwegende dat overigens geene bedenkingen tegen de door Burgem. en Weth. verleende vergunning of de daaraan verbonden voorwaarden zijn aangevoerd, wier gegrondheid is gebleken;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

het beroep van appellanten ongegrond te verklaren en, met handhaving van het besluit van Burgem. en Weth. van Winschoten van 21 Mei 1883 n°. 57, te bepalen dat de daarbij bedoelde inrichting moet zijn opgericht en in werking gebracht binnen negen maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 1 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 1 November 1883, n°. 32, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *H. J. Melgers te Delft, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener smederij.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883. bl. 364).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door H. J. Melgers te Delft, tegen een besluit van Burgem. en Weth. dier gemeente, waarbij hem de vergunning is geweigerd tot het oprichten eener smederij;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 October 1883, n°. 71;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 29 October 1883, n°. 30, Afdeeling H. en N.;

Overwegende dat H. J. Melgers voornoemd aan Burgem. en Weth. van Delft de vergunning heeft aangevraagd om eene smederij met eene smidse op te richten in een door hem gehuurd huis aan de zuidzijde van de Buitenwatersloot te Delft; kadaster Sectie A, n°. 2578;

dat, nadat op de zitting, voorgeschreven bij art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), bezwaren, ontleend aan vrees voor brandgevaar, hinder te duchten bij het verhuren van een in de nabijheid gelegen huis, alsmede vrees voor het instorten van de woning van L. van Berkel, tengevolge van het afzagen van een gemeenschappelijk bint, waren in het midden gebracht, Burgem. en Weth. van Delft, bij besluit van 15/19 Juni 1883, de vergunning hebben geweigerd op grond:

1°. dat op betrekkelijk geringen afstand van den te bouwen smidsschoorsteen (± 15 M.) zich bevindt een paardenstal met hooizolder, waarvan de uitgebreidheid, wijze van afdekking met ongestreken pannen en zoogenaamde stroopoppen gevaar voor brand opleveren; en

2°. dat bij de jongste verbouwing van het pand, waarin de smederij zou worden gedreven, aanmerkelijk schade is toegebracht aan de daarnaast gelegen panden en de uitoefening van het smidsbedrijf deze benadeeling in groote mate zal vermeerderen en voor beide panden in den toestand waarin zij thans verkeeren gevaar gaat opleveren;

dat appellant tegen deze beslissing Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat, wat de vrees voor brandgevaar betreft, in het algemeen eene smederij geen bijzonder gevaar voor brand doet ontstaan en volgens de verklaring van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat de op te richten smederij ook niet gevaarlijk kan zijn voor den op 15 M. afstands gelegen hooizolder, wanneer de schoorsteen tot behoorlijke hoogte wordt opgetrokken;

dat, wat den tweeden grond der weigering betreft — daargelaten; dat het bezwaar van het doorzagen van een bint, waardoor Burgem. en Weth. oordeelden, dat schade aan de naast gelegen panden was toegebracht, volgens mededeeling van den Hoofdingenieur op bevredigende wijze is weggenomen, — in allen geval aan het gevaar, dat volgens Burgem. en Weth. uit de uitoefening van het smidsbedrijf voor die naastgelegen panden wordt gevreesd, door het stellen van eene voorwaarde kan worden tegemoet gekomen;

dat voorts het pand van appellant in zijne eigen muren staat en dus voor ernstigen hinder van geraas voor de buren geen vrees behoeft te zijn;

dat derhalve geen der bezwaren afdoende kan geacht worden om de vergunning te weigeren;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Delft van 15/19 Juni 1883, aan H. J. Melgers en zijne rechtverkrijgenden vergunning te verleenen tot het oprichten, volgens de bij dit besluit behoorende teekening en beschrijving, eener smederij met ééne smidse in een door hem gehuurd huis aan de zuidzijde van de Buitenwatersloot te Delft, kadaster sectie A, n°. 2578, onder voorwaarde:

1°. dat de schoorsteen der smidse worde opgetrokken tot ten minste 14 M. boven den beganen grond;

2°. dat de blaasbalg en de vangschoorsteen niet worden opgehangen aan de bestaande binten, maar aan andere, afzonderlijk daartoe gelegd, die alleen in de eigen muren der smederij hunnen steun vinden;

3°. dat de aanbeelden der smederij behoorlijk zullen worden gefundeerd;

4°. dat de inrichting in werking moet zijn gebracht binnen 6 maanden na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 1 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

Omschrijving van het pand staande aan de zuidzijde van de Buitenwatersloot wijk 3, n°. 249:

het huis is van steen opgetrokken en bevat volgens bijzijnde situatieteekening, voor aan de straat een werkplaats, daaraanvolgend een kamer en weder daaraanvolgend een keuken, daarachter open plaats met privaat, is hoog van verdieping 3.30 M.;

de eerste verdieping bestaat uit bijna drie gelijk verdeelde apartementen, mede hoog 3.50 M.

en op het voorste gedeelte van het pand nog een verdieping, zijnde één apartement, daarboven zolder en dak met pannen afgedekt;

over de twee achterapartementen mede zolder en dak als voren.

Behoort bij Koninklijk besluit van 1 November 1883, n°. 32.

Mij bekend,

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN

5°. van 2 November 1883, n°. 16, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den raad der gemeente Aagtekerke, tegen de resolutie van Gedeputeerde Staten van Zeeland, van* 20 *Juli* 1883, *n°.* 15, *waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van dien raad dd.* 17 *Juli bevorens, tot sluiting van de openbare lagere school in die gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 360).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den raad der gemeente Aagtekerke, tegen de resolutie van Gedep. Staten van Zeeland, van 20 Juli 1883, n°. 15, waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van dien raad dd. 17 Juli bevorens, tot sluiting van de openbare lagere school in die gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 October 1883, n°. 69;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 30 October 1883, n°. 3890, Afdeeling O.;

Overwegende dat, nadat in September 1882 het hoofd der openbare lagere school te Aagtekerke door ziekte buiten staat geraakt was zijne betrekking waar te nemen en in November daaraanvolgende door een tijdelijken onderwijzer was vervangen, die

tot 1 Juni 1883 daar is gebleven, bovengenoemd hoofd der school op 22 Maart ll. is overleden en derhalve, volgens de bepalingen der wet op het lager onderwijs, een vergelijkend examen voor hoofd der school moest plaats hebben;

dat echter de raad der gemeente Aagtekerke naar aanleiding van een adres van ingezetenen waarin vervulling der hoofdonderwijzersplaats onnoodig werd verklaard, aangezien bijna alle kinderen die vroeger de openbare school bezochten thans de hervormde diakonieschool bezoeken, en na daarbij overwogen te hebben, dat de enkele kinderen, thans nog op de school aanwezig, deze weldra zullen verlaten, bij resolutie van 17 Juli 1883 de openbare school in die gemeente gesloten heeft verklaard;

dat Gedeputeerde Staten van Zeeland bij besluit van 20 Juli 1883, n°. 15, 1e Afd., aan deze resolutie hunne goedkeuring hebben onthouden, op grond dat, zoowel de bepalingen der grondwet als die der wet op het lager onderwijs eischen, dat in elke gemeente voldoend openbaar lager onderwijs wordt gegeven in een genoegzaam aantal scholen, toegankelijk voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid;

dat de raad der gemeente Aagtekerke tegen deze beslissing bij adres van 8 Aug. ll. bij Ons voorziening heeft gevraagd;

Overwegende, dat art. 16 der wet op het lager onderwijs in overeenstemming met het voorschrift van art. 194 der Grondwet, bepaalt, dat in elke gemeente voldoend openbaar lager onderwijs moet worden gegeven in een genoegzaam aantal scholen welke voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid toegankelijk zijn.

dat blijkens de door de Regeering in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gegeven toelichting, het de bedoeling van dat artikel is te waken dat altijd de gelegenheid besta, dat kinderen, die van de openbare school gebruik willen maken, dit inderdaad kunnen doen;

Overwegende nu, dat toen de bijzondere school te Aagtekerke in den loop van 1881 was geopend, de openbare school aldaar op 1 Januari 1882 nog 40 leerlingen telde en dit aantal op 1 Januari 1883, niettegenstaande de openbare school door ziekte van het hoofd der school tot November gesloten was geweest, slechts met 6 was verminderd en dus 34 bedroeg;

dat voorts, toen na den dood van het hoofd der school op 22 Maart ll. in de tijdelijke waarneming der betrekking niet zoo spoedig kon worden voorzien en de school zelfs van 1 Juni—7 Juli weer gesloten was geweest, bij de heropening op 7 Juli nog 12 leerlingen aanwezig waren, zoodat het getal van 3 leerlingen bij het instellen van dit beroep die school bezoekende en later, zooals uit een ingekomen ambtsbericht blijkt, weer geklommen tot 7, allerminst kan bewijzen dat aan openbaar lager onderwijs in de gemeente Aagtekerke, waar eerst kort geleden een aan alle eischen voldoend schoollokaal met onderwijzerswoning nieuw gebouwd is, — geen behoefte zou bestaan, doch dit geringe getal te wijten zal zijn aan den onvoldoenden gang en aan de herhaalde staking van het onderwijs;

dat derhalve Gedeputeerde Staten terecht aan voornoemd raadsbesluit hunne goedkeuring hebben onthouden;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* n°. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 20 Juli 1883, n°. 15, 1e Afdeeling, het daartegen door den raad der gemeente Aagtekerke bij Ons ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 2 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

6°. van 4 November 1883, n°. 11, houdende beschikking op het beroep ingesteld door *H. Rijstenbil c. s., ingelanden in het waterschap Scherpenisse, tegen besluiten van Gedeputeerde Staten van Zeeland en tegen een besluit van de vergadering van ingelanden van dat waterschap, betreffende den staat der waterleidingen van dien polder.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 356).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door H. Rijstenbil c. s, ingelanden in het waterschap Scherpenisse tegen besluiten van Gedeputeerde Staten van Zeeland en tegen een besluit van de vergadering van ingelanden van dat waterschap, betreffende den staat der waterleidingen van dien polder;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 October 1883, n°. 68;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 1 November 1883, n°. 7, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende, dat in de vergadering van ingelanden van het calamiteuse waterschap Scherpenisse op 29 Sept. 1874, besloten werd op den volgens art. 23 van het Algem. Reglem. voor de polders of waterschappen in Zeeland, goedgekeurd bij Ons besluit van 12 Februari 1873, n°. 2 (*Prov. Blad* n°. 23) op te maken staat van waterleidingen, die op kosten van den polder onderhouden worden, op te nemen de waterleiding,

kadastraal bekend sectie A, n⁰. 489*bis* en sectie B, n⁰. 366 gedeeltelijk, welke waterleiding tot dien tijd door aangelanden werd onderhouden;

dat echter Gedeputeerde Staten van Zeeland in hunnen brief van 27 Maart 1875 hiertegen bezwaar hebben gemaakt, oordeelende, dat het niet geoorloofd was polder-uitgaven middellijk te brengen ten laste van het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap door die uitgaven aanvankelijk voor rekening van de polderkas te nemen om ze later te doen gelden bij het bepalen van de som, die, overeenkomstig art. 3 der wet van 19 Juli 1870 (*Stbl.* n⁰. 119), aan het bestuur der waterkeering uit te keeren is;

dat daarop in de vergadering van ingelanden van 16 April 1875 besloten werd de bedoelde waterleiding weder van den staat af te voeren;

dat in de vergadering van 18 Mei 1881 besloten werd dat het delven der genoemde waterleiding zou geschieden voor rekening van het waterschap, doch dat het gewone onderhoud daarvan zou blijven ten laste van de aangrenzende eigenaars, met welk besluit de staat der waterleidingen in overeenstemming werd gebracht;

dat, toen daarop het bestuur van het waterschap door Gedeputeerde Staten in de gelegenheid werd gesteld zijn gevoelen medetedeelen omtrent de som, die overeenkomstig art. 3 der aangehaalde wet aan het bestuur der waterkeering moest worden uitgekeerd, dat bestuur Gedeputeerde Staten verzocht het bedrag dier uitkeering met f 100 te verminderen, ten einde die waterleiding te kunnen delven;

dat echter Gedeputeerde Staten tegen deze vermindering bezwaar hadden, omdat huns inziens niet was aangetoond dat de verplichting tot dat delven op den polder rustte en dat zij daarom per brief van 20 Januari 1882 het waterschapsbestuur verzochten bij de vergadering van ingelanden er op aan te dringen, dat zij haar besluit van 18 Mei 1881 introk, aan welk verlangen van Gedeputeerde Staten door ingelanden op 17 Mei 1882 gevolg is gegeven;

dat appellanten thans beweren door deze handelingen van Gedeputeerde Staten en het daardoor uitgelokte besluit van de vergadering van ingelanden van 17 Mei 1882 bezwaard te zijn en van Ons verzoeken vernietiging van wat zij noemen de besluiten van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 27 Maart 1875 en 20 Januari 1882, alsmede van het besluit der vergadering van ingelanden van 17 Mei 1882;

Overwegende, dat het verzoek om vernietiging van wat appellanten noemen de besluiten van Gedeputeerde Staten van 27 Maart 1875 en 20 Januari 1882 niet vatbaar is voor inwilliging, omdat die zoogenoemde besluiten niet anders zijn dan uitnoodigingen van dat college, aan de vergadering van ingelanden gericht, om de bedoelde waterleiding weder van den staat af te voeren;

dat, al waren die uitnoodigingen voor vernietiging vatbaar, die vernietiging niet de door appellanten verlangde uitwerking zou hebben, omdat de tengevolge dier uitnoodigingen genomen besluiten van de vergadering van ingelanden tot afvoering der bewuste waterleiding van den staat, desniettemin in stand zouden blijven;

dat appellanten dit — naar 't schijnt — gevoelende, tevens de vernietiging vragen van het besluit der vergadering van ingelanden van 17 Mei 1882, hierboven gemeld;

dat echter volgens art. 117 van het bovenaangehaald Algemeen Reglement voor de

polders of waterschappen in Zeeland de bevoegdheid tot vernietiging van besluiten van de vergadering van ingelanden alleen is toegekend aan Gedeputeerde Staten en derhalve appellanten in dit gedeelte van hun verzoek niet-ontvankelijk behooren verklaard te worden;

Gezien het Algemeen Reglement voor de polders of waterschappen in Zeeland, vastgesteld door de Staten op 8 November 1872 en 30 Januari 1873 (goedgekeurd bij Ons besluit van 12 Februari 1873 n⁰. 2) (*Prov. Blad* 1873 n⁰. 23);

Hebben goedgevonden en verstaan:

te verklaren, dat er geene termen zijn om aan het verzoek van appellanten om vernietiging van de bovenvermelde besluiten van Gedeputeerde Staten van Zeeland te voldoen en hen, appellanten, in hun verzoek om vernietiging van het gemelde besluit der vergadering van ingelanden te verklaren niet-ontvankelijk.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 4 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *den gemeenteraad van Oostdongeradeel, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, tot niet-toelating van twee personen als leden van dien raad.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, met zijn schrijven van 12 October 1883 n°. 4322, Afd. B. B., bij den Raad van State. Afd. voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep ingesteld door den raad der gemeente Oostdongeradeel tegen het besluit van Gedep. Staten van Friesland tot niet-toelating van twee personen als leden van den raad dier gemeente.

Op den 17den Juli dezes jaars hadden in genoemde gemeente twee verkiezingen plaats voor leden van den gemeenteraad, eene ter vervanging van een overleden lid,

dat met September dezes jaars had moeten aftreden; de andere ter vervulling van vier plaatsen, die door de periodieke aftreding op den 1sten Dinsdag in September zouden openvallen. De eerste dier verkiezingen heeft tot geene bezwaren aanleiding gegeven.

Voor de andere zijn bij de opening in de bus gevonden 473 briefjes, welk getal bevonden is één grooter te zijn dan dat der gestemd hebbende kiezers. Het bureau verklaarde drie briefjes van onwaarde; één als in blanco gelaten, één als aan een ander briefje vastgehecht en één als voor de eerstgemelde verkiezing van een enkel lid bestemd.

Het getal der geldig uitgebrachte stemmen was dus volgens het bureau 470.

Van deze vereenigden J. H. Obma 243 en Th. R. Sinia 238 stemmen op zich en werden beiden dus verkozen verklaard. Over die beslissing is geen geschil. Maar verder bleken te zijn uitgebracht: op H. J. Meinsma 236, op Abe Sijbenga 232, op F. M. Miedema 230, op L. D. Stiemsma 230, op J. T. Alberda 229, op H. P. Wobma 226 en op vijf anderen eene of twee stemmen. Het bureau besliste daarop, dat het verschil tusschen het getal briefjes, dat in de bus gevonden was, en het getal der gestemd hebbende kiezers, van invloed had kunnen zijn op de door H. J. Meinsma verkregene meerderheid, en dat alzoo volgens art. 70 der kieswet eene vrije stemming moest plaats hebben voor de keus van één lid.

Verder besliste het bureau dat voor de vierde plaats eene herstemming moest gehouden worden tusschen Sijbenga die 232, Miedema en Stiemsma die elk 230 en Alberda die 229 stemmen verkregen had. Den laatste begreep het bureau op de lijst voor de herstemming te moeten plaatsen, omdat de beide voorlaatstgenoemden slechts éene stem meer dan hij hadden verkregen, en derhalve op het getal der door hen bekomen stemmen het bovenbedoeld verschil ook van invloed had kunnen zijn.

Bij de opening is blijkens het proces-verbaal door éénen kiezer bezwaar ingebracht op grond dat, naar zijne meening, de stem op E. M. Miedema en de twee stemmen op E. M. Miedema te Aalrum uitgebracht, niettegenstaande onder dien naam geen persoon in Oostdongeradeel bekend is, niet waren toegekend aan F. M. Miedema, die candidaat was.

Vervolgens is op 31 Juli bij de vrije stemming gekozen: H. J. Meinsma, en bij de herstemming op denzelfden dag gehouden: L. D. Stiemsma.

In zijne vergadering van 13 Augustus besloot de raad al de gekozenen toe te laten zonder dat daartegen bedenking was gemaakt. Alleen had de voorzitter te kennen gegeven, dat hij in het stembureau van gevoelen was geweest, dat de drie biljetten met E. M. Miedema ingevuld aan F. M. Miedema moesten worden toegerekend.

Gedeputeerde Staten van Friesland hebben zich verplicht geacht in deze ambtshalve te beslissen. Bij die uitspraak namen zij aan dat inderdaad het verschil tusschen het getal gevonden briefjes en het getal gestemd hebbende kiezers van invloed heeft kunnen zijn op de door H. J. Meinsma verkregene meerderheid, zelfs al neemt men aan dat het bureau niet drie maar slechts twee briefjes van onwaarde had moeten verklaren. De reden, waarom op dit laatste punt twijfel bestond, geven Gedeputeerde Staten echter bij hunne uitspraak niet op. Zij beslisten alzoo dat art. 70 al. 2 der kieswet hier toepassing heeft moeten erlangen; maar tevens dat de bedoeling van dit

wettelijk voorschrift is, dat de vrije stemming, die het beveelt, zal omvatten zoowel dengenen op wiens stemmental het bedoeld verschil inzonderheid werkt, als hen, die minder stemmen erlangden; dat eene vrije stemming niet anders denkbaar is; terwijl het ten eenenmale met de oekonomie der kieswet strijdt, dat iemand, die bij eene eerste stemming meer stemmen dan anderen erlangt, door welke omstandigheid dan ook, van slechtere conditie wordt dan laatstgenoemden en om gekozen te worden eene zwaardere kans te loopen heeft dan deze. Gedeputeerde Staten verklaarden op die gronden bij hunne uitspraak van 29 Augustus dat H. J. Meinsma en L. D. Stiensma ten onrechte door den raad als leden waren toegelaten.

Tegen deze beslissing is 's raads beroep gericht. De gronden, waarop hij verzoekt, dat de uitspraak van Gedeputeerde Staten moge worden vernietigd en bepaald moge worden dat de beide bedoelde leden terecht door den raad werden toegelaten, zijn:

dat de bepalingen, vervat in de artt. 37—69 der kieswet uitsluitend eene eerste stemming regelen; dat zulks ook duidelijk blijkt uit 't voorschrift gegeven bij de 1ste alinea van art. 70, waar men leest: "de bepalingen "der artt. 37—69 gelden in elk geval, dat eene herstemming of andermaal eene vrije "stemming plaats heeft;"

dat dus bij art. 66 alleen aan eene meerderheid bij eerste stemming en gevolgelijk aan eene volstrekte meerderheid is gedacht;

dat dit te meer aanneming verdient als men bedenkt, dat art. 66 moet worden beschouwd als een aanhangsel van art. 65, waarbij van de volstrekte meerderheid wordt gesproken;

dat 't zeer waarschijnlijk is, dat in art. 66 't woord "meerderheid" is gebruikt, om herhaling van de woorden: "volstrekte meerderheid" te vermijden, maar bovendien en vooral, uit hoofde ook dit artikel bij art. 70 mede op eene herstemming van toepassing is verklaard en bij eene herstemming iemand alleen bij meerderheid van stemmen de gekozene kan zijn;

dat de wetgever heeft gewild, dat men niet als de gekozene zal worden beschouwd, wanneer van invloed heeft kunnen zijn een aanwezig verschil tusschen het getal gevonden briefjes en dat der kiezers die stemden;

dat hij daarom in zoodanig geval 't houden eener vrije stemming heeft voorgeschreven, eenvoudig omdat dan geen andere weg tot verbetering openstaat;

dat echter, wanneer bij eene eerste stemming niemand de volstrekte meerderheid heeft erlangd en 't bedoelde verschil bestaat, bij de herstemming zelf met dat verschil rekening kan worden gehouden en dat derhalve dan 't houden eener vrije stemming geene noodzakelijkheid is;

dat ook daarin 't bewijs ligt, dat bij art. 66 voor eene eerste stemming met het woord "meerderheid" de volstrekte meerderheid wordt bedoeld;

dat, wanneer er eene eerste stemming, b. v. van vier raadsleden, plaats heeft, men moet aannemen, dat 't eene stemming is van 4 maal één lid;

dat bij de opening der briefjes voor zoodanige stemming, o. a. moet worden onderzocht, of — en zoo ja! door welke personen de volstrekte meerderheid is verkregen, en verder:

1⁰. of eene verkregen meerderheid ook valt onder de toepassing van art. 66 der kieswet; en

2°. voor hoeveel plaatsen geene volstrekte meerderheid is erlangd;

dat daarna voor 't geval 1°. art. 70 der kieswet en voor dat 2e art. 11 der gemeentewet moet worden opgevolgd

Op grond van al het aangevoerde is adressant van meening, dat in de gemeente Oostdongeradeel op den 31 Juli 1883 terecht heeft plaats gehad:

A. Bij vrije stemming de keus van één lid van den raad.

B. Bij herstemming de keus van nog één lid van den raad.

Hij is alzoo ook van oordeel, dat door Gedep. Staten op onhoudbare gronden is verklaard, dat H. J. Meinsma en L. D. Stiensma niet als lid van den raad der gemeente Oostdongeradeel behooren te worden toegelaten.

Wanneer hij al voor een oogenblik aanneemt dat de zienswijze van Gedeputeerde Staten, wat betreft de toepassing van art. 70 der kieswet, de rechte is, dan meent hij toch (de beschouwing volhoudende, dat het hier eene stemming geldt van 4 maal één lid), dat, wijl voor die plaats, waarin Meinsma gekozen is, reeds eene vrije stemming is gehouden, 't zeker niet opgaat daarvoor, nu er bij die vrije stemming geenerlei onregelmatigheid heeft plaats gehad, nog eens eene vrije stemming uit te schrijven, en dat dan ook de nader vereischte vrije stemming slechts zou behooren te gaan over de keus van één lid. Het nader advies van Gedeputeerde Staten in deze zaak ingewonnen luidt als volgt:

„Het geschilpunt draait om de juiste uitlegging van artt. 70 en 60 van de kieswet.

De raad van Oostdongeradeel beweert, dat in genoemd art. 66 met het woord „meerderheid” is bedoeld „volstrekte meerderheid”, omdat dit zou moeten worden beschouwd als een aanhangsel van art. 65, waar van de volstrekte meerderheid wordt gesproken.

Wij daarentegen zien in art. 66 een tegenhanger van art. 65.

Indien de wetgever in art. 66 de volstrekte meerderheid had bedoeld, dan zou hij ongetwijfeld die woorden hebben gebezigd, even als in het daaraan voorafgaand artikel.

Desgelijks sprak de wetgever in art. 70 van de meerderheid, zonder het adjectivum „volstrekte” er bij te voegen.

Meerderheid is algemeen en ziet dus op het geval van de meeste stemmen. (Zie Van Emden, Rechtspraak, vierde vervolg op deel I der Rechtspraak van Mr. D. Léon, ad art. 66 van de kieswet).

Dat de uitdrukking „verkregene meerderheid van stemmen” in het aangehaalde art. 66 niet minder de betrekkelijke dan de volstrekte meerderheid van stemmen omvat, besluiten Gedeputeerde Staten van Zuidholland reeds in 1853 (Gemeentestem n°. 278).

Bij Van Emden ter aangehaalde plaatse, en in de Gemeentestem n°. 1146, wordt vermeld een decisie van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 26 Augustus 1873 dat zij, die bij de eerste stemming na hen, die de volstrekte meerderheid verkregen, de meeste stemmen hebben erlangd en alzoo voor de herstemming in aanmerking komen, geacht moeten worden in den zin van art. 66 der kieswet een verkregen *meerderheid* van stemmen te hebben. Immers, zoo heet het in die beslissing, die bepaling gewaagt niet van „volstrekte meerderheid” enz., zoodat de wet onder ver-

kregen meerderheid van stemmen blijkbaar ook heeft begrepen het verkrijgen van de meeste stemmen, welke voor eene herstemming in aanmerking komen.

Het stembureau en op zijn voetspoor de gemeenteraad heeft wel aangenomen dat het te veel gevonden briefje van invloed is geweest op de keuze van H. J. Meinsma die 236 stemmen verkreeg.

Enkel voor die keuze werd de in art. 70 der kieswet bedoelde vrije stemming uitgeschreven, terwijl van de personen, die minder stemmen dan Meinsma hadden verkregen, de bekende lijst werd opgemaakt voor de herstemming noodig.

Alzoo werd, vreemd genoeg, degene die de meeste stemmen had verkregen niet op die lijst gebracht, terwijl daarop zijn geplaatst een zeker getal personen op wie minder stemmen waren uitgebracht. Hij die de eerste aanspraak had op de lijst geplaatst te worden werd achter gesteld aan anderen die minder stemmen hadden erlangd.

Dat is in strijd met de gansche economie der kieswet, met het verkiezingswerk als een geheel beschouwd.

Zoodra de vrije stemming, en te recht, werd uitgeschreven, kwam daarnevens geene herstemming te pas.

Het een sluit het andere buiten.

In Oostdongeradeel heeft men de zaak opgevat alsof het geldt een „zoogenaamde" vrije stemming alleen voor H. J. Meinsma en de rechten van hen die minder stemmen dan Meinsma hadden erlangd, ten eenenmale ongedeerd en dezelfde bleven als ware er van geen vrije stemming sprake.

Juist het voorschrift der wet, dat in een geval als het onderwerpelijke eene vrije stemming staande tegenover eene herstemming uit een beperkt getal personen moet worden gehouden, brengt mede dat het verkiezingswerk op nieuw van meet af aan moet beginnen en enkel een voldongen feit is ten opzichte van hen, wier getal stemmen boven de volstrekte meerderheid zoo groot is geweest dat daarop het te veel gevonden briefje van geen invloed heeft kunnen zijn.

De hoofdstelling van het adres welke, naar wij meenen, met een beroep op de jurisprudentie en de literatuur voldoende door Ons is weêrgelegd, valt ineen.

Hebben wij een gedeelte van dit advies aan dat destructief betoog gewijd het laatstelijk door ons aangevoerde heeft hoofdzakelijk de strekking om de laatste considederansen onzer aangehaalde beslissing, rakende de tweede vraag, in rechten nader in het licht te stellen.

Het zij ons vergund, aan dit alles nog deze opmerking toe te voegen, dat eene vrije stemming is eene zoodanige, waarbij de keuze op geenerlei wijze beperkt is; van die vrije stemming, gelijk die in Oostdongeradeel is gehouden, kan men dat niet zeggen.

Immers daarbij werden feitelijk uitgesloten die personen, die, op de betrekkelijke lijst gebracht, alleen in die herstemming begrepen werden.

Eene onbelemmerde keuze, zooals de artt. 70 en 66 der kieswet bedoelen, was dus niet mogelijk.

Ten slotte nemen wij de vrijheid te verwijzen naar het artikel, voorkomende in de Gemeentestem van 17 September jl., n°. 1668, getiteld: „Alweder een verkiezingskwestie".

Wij adviseeren dat het door den raad van Oostdongeradeel ingestelde hooger beroep ongegrond worde verklaard.

Meerdere stukken zijn niet ingekomen.

III. het beroep van *J. Schenkel c. s., te Uffelte, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Drenthe, over den legger der waterleidingen in de gemeente Havelte.*

De *Staatsraad* SMIDT brengt het volgend verslag uit:

Overeenkomstig art. 5 van het reglement op de waterleidingen in de provincie Drenthe (*Prov. Blad* van 1868 n°. 30), werd door den raad der gemeente Havelte een legger van de waterleidingen en daartoe betrekkelijke voorwerpen in die gemeente aan 't toezicht van 't gemeentebestuur onderworpen, op 29 Juli 1879 voorloopig vastgesteld.

Op dien legger was gebracht de Oude vaart en als een tot die waterleiding betrekkelijk voorwerp, volgn. 12, eene brug, genaamd de Havelterbrug, waarvan als onderhoudsplichtigen in de betrekkelijke kolommen vermeld werden M. J. Meeuwes en een groot aantal anderen, als eigenaren van de daarin genoemde met het onderhoud belaste perceelen.

Na onderzoek door Gedeputeerde Staten van Drenthe, bij wie onderscheidene bezwaarschriften waren ingediend, besliste dat college bij besluit van 24 November 1882 n°. 34, dat de hiervoren vermelde brug niet ten laste is van de in den voorloopig vastgestelden legger voorkomende perceelen en personen, maar van „markgenooten van Uffelte Westeinde", als met het onderhoud van de brug evenals dat van den weg, waarin de brug ligt, belast bij de invoering van het reglement op de wegen en voetpaden. Met wijziging in zóó verre van den legger, werd deze door Gedeputeerde Staten bij hetzelfde besluit vastgesteld.

Hiertegen zijn J. Schenkel en andere ingezetenen van Uffelte, bij adres van 21 December 1882, bij Z. M. in beroep gekomen. Zij zijn van meening, dat op grond van het contract van scheiding der Uffelte meente van 1832, van hetwelk zij een ongeteekend afschrift overleggen, het onderhoud der brug door het gemeentebestuur op den legger ten laste van de rechtmatige onderhoudsplichtigen was gebracht. Ingevolge dat contract toch was de brug door markgenooten van Havelte gelegd en onderhouden, zonder dat door markgenooten van Uffelte daartoe ooit iets was bijgedragen, voor wie zij ook wel gemist kan worden daar de brug alleen dient voor het gebruik van de gronden der Havelter markgenooten. Zij verzoeken dan ook eene wijziging van den legger in dier voege, dat het onderhoud kome ten laste van de markgenooten van Havelte.

Op dit adres is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid het gevoelen van Gedeputeerde Staten van Drenthe ingewonnen. Onder overlegging van een extract uit de naar het destijds bestaande reglement vastgestelde slagcedul van wegen en waterlossingen der gemeente Havelte, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten

bij resolutie van 22/28 Mei 1856 n°. 73/38, berichten Gedeputeerde Staten dat de in dezen bedoelde brug daarop voorkomt als de brug over de Oude vaart, gelegen in den weg naar Ruinen, van welke, evenals van den weg zelven, in den slagcedul als onderhoudplichtige staat aangeteekend „het Westeinde van het gehucht Uffelte”, wat gelijk zij mededeelen, beteekent: de marke of markgenooten van Uffelte Westeinde. — In 1848, het jaar waarin de slagcedul werd opgemaakt, was alzoo het onderhoud der brug reeds ten laste van genoemde markgenooten zonder dat daartegen destijds door iemand bezwaar was ingebracht. Hiertegen kan h. i. het door appellanten overgelegde stuk geenerlei bewijs opleveren. Dat stuk toch, slechts een ongewaarmerkte kopij draagt geenszins de blijken dat het origineel een wettig verbindend contract van scheiding is: het is door Jhr. van Holthe en de Havelter gerechtigden, aan welke gronden werden toebedeeld, niet geteekend, het draagt geene dagteekening en het is niet geregistreerd. En ware het ook een wettig verbindend contract dan levert, volgens Gedeputeerde Staten, de inhoud daarvan geen bewijs op tegen de duidelijke aanwijzing van de slagcedul, wie in 1848 met het onderhoud waren belast. Bovendien achten Gedeputeerde Staten het een door niets gestaafd beweren dat de brug ingevolge het contract door markgenooten van Havelte zou zijn gelegd.

Nadat dit beroep, krachtens Zr. Ms. machtiging, door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bij missive van 11 October ll. n°. 13, Waterstaat A, bij deze Afdeeling is aanhangig gemaakt, werd door appellanten nog eene memorie ingezonden, waarin, zonder dat verder eenig bewijsstuk wordt overgelegd, de vroeger door hen aangevoerde hierboven vermelde gronden worden herhaald en waarbij zij op grond van het contract blijven persisteeren bij hun gevoelen, dat zij in geen geval als onderhoudsplichtigen kunnen worden beschouwd, maar dat het onderhoud van genoemde brug moet blijven ten laste van de rechtmatige eigenaren.

IV. het beroep van *K. J. Tolner en H. Mulder Jzn. te Oude Pekela, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan F. L. Drenth vergunning is verleend tot oprichting eener door stoom gedreven strookartonpapierfabriek.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Freerk Liefkes Drenth te Oude Pekela, heeft in de maand Juli dezes jaars de volgens de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95), noodige vergunning verzocht voor de oprichting van eene door stoom gedrevene strookartonpapierfabriek op de perceelen kadastraal bekend als gemeente Oude Pekel A, sectie B., n°. 675 „en volgende”.

Tegen de inwilliging van dat verzoek zijn bij Burg. en Weth. van Oude Pekel A schriftelijk bezwaren ingebracht door:

1°. H. Mulder Jzn., papierfabriekant te Oude Pekel A.; en

2°. K. J. Tolner, zoutzieder aldaar.

Van beide opposanten kwamen de bezwaren hierop neêr, dat de nieuw op te richten

fabriek, die zelve haar schoon water zou trekken uit een aangelegen polder, blijkens de opgave door den aanvrager bij zijn verzoek gedaan, haar afgewerkt fabriekswater zou laten wegloopen in het Diep, dat daardoor in hooge mate verontreinigd en voor gebruik in der opposanten bestaande fabrieken onbruikbaar zou worden, een bezwaar te ernstiger omdat voor hen, opposanten, geene andere gelegenheid om schoon water te verkrijgen bestaat dan door het uit gezegd Diep te trekken.

Zij verzochten mitsdien, dat de aangevraagde vergunning niet mocht worden verleend dan onder verplichting des aanvragers om voor het vuile water van zijne nieuwe inrichting een uitweg te bezigen, buiten schade der bestaande nijverheidsondernemingen van hen opposanten.

Burgem. en Weth. hebben op 23 Juli d. a. v. ten deze hunne beschikking gegeven. Zij hebben de gevraagde vergunning daarbij verleend edoch onder eenige voorwaarden; die welke hier ter zake dienende is komt daaronder sub 5o. voor en luidt als volgt:

„5. Dat het afvalwater eerst moet worden geleid in twee bakken van voldoende „afmetingen, ten einde de in dat water voorhanden zijnde vuile stoffen tijd hebben om „te bezinken en het alsdan gezuiverd water langs een open goot van minstens 25 M. „lengte, en met een pomp onder den weg door in het Hoofddiep te leiden".

Bij adressen, beide op 13 Augustus ll. bij Zr. Ms. Kabinet ingekomen, hebben de twee voornoemde belanghebbenden zich tegen die beschikking in hooger beroep voorzien, herhalende hun verzoek, zooals dat in substantie zooeven is vermeld.

Wordt eenmaal, zoo voeren de appellanten onder meer aan, de fabriek opgericht met eene waterloozing in het Hoofddiep, dan zullen hunne zeer ernstige bezwaren moeielijk ooit op eenigerlei wijze kunnen worden weggenomen. Op nader te nemen voorwaarden late men het dus niet aankomen. En de eenige gestelde is onvoldoende: de vuile stoffen, waarvan hier sprake is, bestaan voornamelijk in strookleurstof en stroovezels, — die uit den aard niet bezinken zullen in de voor bezinking zoogenaamd bestemde putten, en die ook door filtratie zich niet laten verwijderen. Ook hierin zegt de appellant Mulder, zal de schade en het gevaar zich openbaren, dat, afgescheiden van de mindere bruikbaarheid voor de fabricage, de proefkranen en peilglazen van zijn stoomketels er verstopt door zullen raken met de gevolgen van dien.

Gedeputeerde Staten van Groningen, ter zake gehoord, hebben in hun ambtsbericht van 28 September ll. n°. 69, 1e Afd., geadviseerd tot afwijzing van de beide beroepen, zij achten het besluit van het gemeentebestuur juist, de gestelde voorwaarden voldoende, de klachten overdreven, Tot adstructie dier zienswijze voeren Gedep. Staten aan, wat den appellant Tolner betreft, dat diens „kleine" zoutziederij bijna 1000 M. hooger van het bijna altijd sterk afstroomende kanaal opstaat dan de op te richten fabriek; en wat den appellant Mulder betreft, — wiens fabriek zij erkennen lager te zijn gelegen, dat voor deze het benoodigde schoone water uit een nabij zijnden polder zou kunnen getrokken worden; — en dat bovendien, naar Gedeputeerde Staten meenen, er wel voorbeelden in hunne provincie zijn van gelijksoortige fabrieken, die zelve haar schoon water halen uit het eigen kanaal waarin haar eigen gebruikt water afvloeit, — en zulks zonder schade of nadeel.

Nadat dit geschil krachtens Zr. Ms. machtiging van 11 October ll. n°. 11, bij deze Afdeeling ter behandeling was aangebracht, — is bij haar ingekomen eene

machtiging van F. L. Drenth, den aanvrager, op Mr. H. Goeman Borgesius, te 's-Gravenhage, tot waarneming zijner belangen ten deze; — en verder eene missive van Mr. S. van Houten, mede te 's-Gravenhage, als gemachtigde van den appellant Mulder, waarbij in hoofdzaak twee punten worden aangedrongen. Vooreerst, dat het niet aangaat de bezwaren van dien belanghebbende ter zijde te schuiven met eene verwijzing naar eventueel nader op te leggen voorwaarden, krachtens art. 17 van de wet, zoolang het verre van zeker is dat dusdanige nadere voorwaarden mogelijk en uitvoerbaar zouden wezen. Deze zekerheid ontbrekende — als in casu — ware hoogstens eene vergunning te verleenen geweest op den voet van art. 12 al. penultima, nam. voor een proeftijd. De voorrang dien de wet aan bestaande fabrieken verzekerd wil zien, bleef dan bewaard; en de tegenwoordige aanvrager zou het voor zich zelven hebben te beslissen of hij zijn kapitaal in eene zaak met précaire vergunning zou willen wagen.

In de tweede plaats bespreekt deze memorie de boven gerelateerde bewering van Gedeputeerde Staten, dat onderscheidene soortgelijke fabrieken zelve haar afgewerkt water zouden laten loopen in het eigen kanaal waaruit zij het water putten voor hare fabricage.

De memorie wijst er op, dat Gedeputeerde Staten wel hebben nagelaten die door hen bedoelde fabrieken nominatim aan te wijzen. Wêerlegging is daardoor volkomen onmogelijk gemaakt. Het eenige gepreciseerde geval van dien aard, waarvan in de stukken gesproken wordt, geldt de fabriek te Ulrum en het geheel onafdoende van dat voorbeeld heeft de appellant, naar hij vertrouwt, reeds bij zijn adres van appel voldoende aangetoond.

Ten slotte zij hier nog vermeld dat zich bij het dossier bevinden:

1°. een brief van den belanghebbende H. Mulder aan het gemeentebestuur van Oude Pekel A, houdende kennisgeving van het door hem ingestelde beroep dd. 10 Augustus ll.;

2°. een soortgelijk schrijven van den belanghebbende Tolner, dd. 11 Augustus ll.;

3°. een deurwaardersexploot, waarbij Hiddo Mulder aanzegging van het ingestelde beroep doet aan den aanvrager, dd. 28 Augustus ll.; en

4°. een dergelijk exploot ten verzoeke van den appellant Tolner, beteekend op 30 Augustus ll.

De voorzitter van 's Raad's Afdeeling heeft naar aanleiding van die stukken aan Gedeputeerde Staten van Groningen inlichting gevraagd omtrent den dag, waarop de afkondiging der aangevallene vergunning had plaats gehad.

Ter voldoening daaraan is ingezonden een afdruk van het besluit van vergunning waarin, zooals in transitu mag worden opgemerkt, geenerlei voorwaarden vermeld zijn, en in dorso waarvan voorkomt het volgende:

„Afgekondigd den 29 Juli 1883, door opname in de *Veendammer Courant*, dd. 31 „Juli 1883 n°. 115. Mij bekend de Secretaris van Oude Pekel A, (get.) S. F. de „Jonge. Voor afschrift conform, Burg. en Weth. van Oude Pekel A" enz.

De heer Mr. S. van Houten, advocaat te 's-Gravenhage, als gemachtigde voor de appellanten optredende, ontwikkelt nader de bezwaren tegen de vergunning om het afgewerkte water der fabriek in het Hoofddiep te loozen waaruit appellanten het

water voor hunne fabrieken moeten gebruiken. Hij gelooft dat, hoe gezuiverd dat water ook moge worden, er toch altijd stoffen zullen worden medegevoerd die nadeelig zullen zijn voor de fabricatie van appellanten. Mocht de toestemming worden verleend dan komt het hem voor dat het alleszins billijk zal zijn dat aan den aanvrager Drenth zoodanige voorwaarden zullen worden opgelegd dat de belangen van appellanten niet zullen worden geschaad en dat er een proeftijd zal gesteld worden.

De heer Mr. H. Goeman Borgesius, te 's-Gravenhage, voor den belanghebbende Drenth optredende, is van meening dat de door Burgem. en Weth. aangegeven voorwaarden zeer voldoende zijn. Het komt hem voor dat het water niet zoo verontreinigd zal worden dat het niet meer bruikbaar zal zijn voor de fabrieken. De bezwaren tegen de vergunning acht hij nog al overdreven voorgesteld vooral met het oog op het gevoelen van alle autoriteiten wier oordeel is ingeroepen. Hij hoopt dat de vergunning zal worden gehandhaafd omdat zij voor de gemeente Oude Pekela eene levensquaestie mag worden geacht. De thans gestelde voorwaarden behoeven z. i. niet te worden uitgebreid en het bepalen van een proeftijd acht hij te zeer bezwarend.

Enkele vragen van de Staatsraden Verniers van der Loeff, de Vries en Smidt worden hierna nog door de gemachtigden beantwoord, terwijl de belanghebbenden Mulder en Drenth eenige inlichtingen geven.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zesendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 21 *November* 1883

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten:

1°. van 9 November 1883, n°. 18, houdende beschikking op het beroep, ingesteld door *den Raad der gemeente Beilen, tegen eene resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe van* 21 *Juli* 1883, *no.* 68, *waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van dien Raad van* 13 *Juli* 1883, *no.* 223, *betreffende de verhooging van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere school te Beilen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 378).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den Raad der gemeente Beilen, tegen eene resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 21 Juli 1883, n°. 68, waarbij goedkeuring is onthouden aan een besluit van dien Raad van 13 Juli 1883, n°. 223, betreffende de verhooging van de jaarwedden der onderwijzers aan de openbare lagere school te Beilen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 October 1883, n°. 72;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 November 1883, n°. 3977, Afd. Onderwijs;

Overwegende dat de Raad der gemeente Beilen, na bij besluit van 6 December 1882, n°. 200, bepaald te hebben, dat aan eene herhalingsschool in die gemeente onderwijs zou worden gegeven in de vakken vermeld in art. 2, sub *a—k, l, o* en *p*, der wet op het lager onderwijs, bij besluit van 13 Juli 1883, n°. 223, ter zake van dat herhalingsonderwijs opzichtens de jaarwedden der met het geven van dat onderwijs belaste onderwijzers aan de lagere school besloten heeft, als volgt:

I. de jaarwedde van het hoofd der school te Beilen (geregeld bij raadsbesluit van 7 October 1881, n°. 118, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten dd. 14 October 1881, n°. 20), te verhoogen met f 200 en deze alzoo te brengen op f 1000;

II. de jaarwedde van den eersten onderwijzer aan de school te Beilen, (geregeld bij raadsbesluit van 7 October 1880, n°. 50, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten van 29 October 1880, n°. 9) zoo mede die van den derden onderwijzer aan die school geregeld bij raadsbesluit van 11 Juli 1882, n°. 168, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten van 15 Juli 1882, n°. 38), ieder te verhoogen met f 50 en die van den eersten onderwijzer alzoo te brengen op f 750 en die van den derden op f 650;

III. deze verhooging van jaarwedden te verleenen onder uitdrukkelijke bepaling, dat zij worden gegeven als belooning voor het herhalingsonderwijs aan de school te Beilen en ook slechts gedurende den tijd, dat het herhalingsonderwijs te Beilen, op de bepaalde wijze wordt gegeven;

dat Gedeputeerde Staten van Drenthe blijkens hunne missive van 21 Juli 1883, n°. 68, hunne goedkeuring aan dat raadsbesluit hebben gemeend te moeten onthouden uit overweging, dat eene verhooging van jaarwedde niet, zooals bij dat besluit geschiedt, voorwaardelijk kan worden verleend, daar eene latere vermindering der jaarwedden niet afhankelijk mag worden van het vervallen eener voor de verhooging gestelde voorwaarde, doch volgens een alsdan te nemen en aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten te onderwerpen raadsbesluit behoort te geschieden;

dat de Raad der gemeente Beilen zich te dier zake tot Ons heeft gewend, bij adres dd. 17 Augustus ll., van Ons vaststelling der jaarwedden verzoekende op de bedragen en onder de voorwaarde, bij het raadsbesluit bepaald;

Overwegende, dat de wet op het lager onderwijs, geenszins verbiedt het geven van gewoon lager onderwijs en van herhalingsonderwijs aan denzelfden persoon op te dragen, en dat, waar dit geschiedt, de jaarwedde der onderwijzers nevens belooning voor het geven van gewoon lager onderwijs, óók eene vergoeding voor het geven van herhalingsonderwijs kan bevatten;

dat bij eene regeling op die wijze de verhooging, die ter zake van het herhalingsonderwijs toegelegd en bij de gewone jaarwedde gevoegd wordt, uit den aard der zaak komt te vervallen, indien dat herhalingsonderwijs niet meer mocht worden gegeven, en dat een in dien zin geformuleerd raadsbesluit, waarbij immers de gewone jaarwedde vast verzekerd blijft, geenszins geacht kan worden iets te kort te doen

aan de eerste zinsnede van art 26 der wet op het lager onderwijs, zoodat Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring niet hadden behooren te onthouden;

dat de door den gemeenteraad vastgestelde cijfers tot geenerlei bedenkingen aanleiding hebben gegeven;

Gezien de wet van 17 Augustus 1878 (*Stbl.* no. 127);

Hebben goedgevonden en verstaan:

alsnog goedkeuring te verleenen aan het besluit van den Raad der gemeente Beilen van 13 Juli 1883, nº. 223, en mitsdien de daarin vervatte regeling bij dezen te bekrachtigen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 9 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2º. van 9 November 1883, nº. 19, houdende beschikking op het beroep van den *Raad der gemeente Schiedam, tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, dd.* 19 *Juni* 1883, *no.* 23/1.

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 337.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den Raad der gemeente Schiedam, tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, dd. 19 Juni 1883, nº. 23/1;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 17 October 1883, nº. 64;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 November 1883, nº. 4566, Afd. B. B.;

Overwegende, dat de Raad der gemeente Schiedam op 29 September 1882 het besluit heeft genomen om aan de aldaar gevestigde „Vereeniging tot het verschaffen van goede woningen aan minvermogenden" het perceel grond groot ongeveer eene Hectare, kadastraal bekend als sectie D, n°. 7, eigendom der gemeente, doch bij voornoemde vereeniging tot 1955 als erfpachtster tegen een jaarlijkschen canon van f 200 in bezit, aan dezen in vollen en vrijen eigendom af te staan voor een prijs van f 10.000;

dat Gedeputeerde Staten van Zuidholland aan dat besluit, toen het ter voldoening aan art. 194 der gemeentewet aan hunne kennisneming werd onderworpen, bij resolutie van 19 Juni ll. n°. 23/1, hunne goedkeuring hebben onthouden, als zijnde het belang der gemeente er niet voldoende door gediend;

en dat de Raad der gemeente Schiedam in dd. 2 Juli daaraanvolgende besloten heeft tegen die Resolutie bij Ons in beroep te komen;

Overwegende, dat, zooals Gedeputeerde Staten terecht hebben begrepen, om tot goedkeuring van een raadsbesluit als waarvan hier de rede is, te kunnen overgaan, er voldoende zou moeten blijken, dat het geldelijk belang der gemeente, zij het ook met het oog op eene nog verre toekomst, daarmede niet zou worden beschadigd; en dat bij het desbetrekkelijk onderzoek dan voorzeker ook de vraag zou moeten worden overwogen, of dat belang wel behoorlijk ware behartigd, indien de gemeente zonder eenige dringende noodzakelijkheid noch buitengewoon voordeel, zich ontdeed van een groot en gunstig gelegen vast goed, waarvan wel is waar de juiste prijs bij het einde der erfpacht kwalijk nu reeds met zekerheid ware te voorspellen, edoch waarvan dan toch het rustig behoud naar den gewonen loop der waarde van in de kom eener groote gemeente liggende gronden, voor een blijvend lichaam als de gemeente zelve, wellicht alleszins geraden moet worden geoordeeld;

Overwegende echter dat, wat daarvan ook wezen moge, goedkeuring van een besluit als het genomene door de eigenaardige gesteldheid van het betrekkelijke goed in allen gevalle wordt verboden;

dat toch de gronden in quaestie, onmiddellijk grenzende aan een der groote havenkaden van de gemeente, met name zijn uitgegeven om te dienen tot bouwterreinen en dat zij dienovereenkomstig dan ook daadwerkelijk in exploitatie gebracht en nu reeds met ongeveer een honderdtal woningen bezet zijn; dat die gronden dus bestemd en gebezigd zijn om te worden en te blijven een deel van de bebouwde kom der gemeente, hetwelk noodwendigerwijze doorsneden is en moet wezen door de voor het publiek onmisbare wegen en straten;

dat dusdanige verkeerswegen, ze mogen dan ook al in den loop des tijds misschien gewijzigd of verlegd worden, — toch, bij bestendig gebruik der gronden in den zin der uitgifte, steeds zullen moeten aanwezig zijn; en dat het belang der gemeente, in verband ook met letter en geest der gemeentewet, niet gedoogt, dat die publieke gemeenschapsmiddelen, uit handen der gemeente, aan wie zij nu behooren, en die er bij het einde der erfpacht het geheel vrije bestel over erlangt, in den vrijen eigendom van eene particuliere vereeniging zouden overgaan;

en dat een daartoe leidend raadsbesluit, afgescheiden van alle verdere beschouwingen, reeds uit dien hoofde, als strijdig met het belang der gemeente, niet voor goedkeuring vatbaar is;

Gezien artt. 201 en 230 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der resolutie van Gedeputeerde Staten van Zuidholland, van 19 Juni 1883 nº. 23/1, het daartegen ingesteld beroep ongegrond te verklaren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 9 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *de commanditaire vennootschap „Fabriek van Waskaarsen", te Amsterdam, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij het voortzetten der werkzaamheden in hare fabriek is verboden.*

De *Staatsraad* DE VRIES brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met zijn schrijven van 20 September 1883 no. 35, Afd. Handel en Nijverheid, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep door de commanditaire vennootschap „Fabriek van Waskaarsen" te Amsterdam, ingesteld tegen een besluit van Burgem. en Weth. dier gemeente, waarbij het voortzetten der werkzaamheden in hare fabriek is verboden.

In Juli 1882 hebben een aantal bewoners der Ruijsdaelkade met het oog op de berichten, dat de fabriek van waskaarsen, tengevolge van een reorganisatie in haren finantieelen toestand, met vernieuwde kracht zou gaan werken, den gemeenteraad van Amsterdam gewezen op den overlast, dien zij daardoor zouden lijden tengevolge van de stank, rook en walm, onvermijdelijk aan die fabricatie verbonden. Zij gaven daarbij hunne vrees te kennen dat diezelfde rook en walm schadelijk dreigden te zijn voor de voorwerpen op de Internationale Tentoonstelling te verwachten en voor de schilderijen en andere kunstproducten in het nieuwe Rijksmuseum te plaatsen. Zij verzochten daarom dat stappen mochten worden gedaan om te komen tot eene overeenkomst met genoemde vennootschap, die leiden mocht tot verplaatsing der fabriek naar een ander terrein.

Kort na het openen der Internationale Tentoonstelling ontving de Burgemeester van de Koloniale Afdeeling een klacht over de vuile walgingwekkende lucht en smerige, vettige zwarte stof, waardoor de waskaarsenfabriek de atmospheer in den omtrek verontreinigde, en die tot in het koloniale gebouw doordringende, het verblijf aldaar voor de bezoekers onmogelijk maakten, terwijl de stof, zich op boeken, kaarten, schilderijen en andere voorwerpen hechtende, niet dan met veel moeite en voorzichtigheid en niet zonder sporen na te laten te verwijderen was. De Burgemeester werd daarom dringend verzocht maatregelen te nemen om de klagende afdeeling van die plaag te verlossen.

Daarop is den vierden Juni door de Bouwopzichters der gemeente eene inspectie gehouden van het gedeelte der voornoemde fabriek, gelegen aan de wetering, buiten de Weteringbarrière binnen de gemeente Amsterdam. Blijkens het door hen van die inspectie opgemaakt proces-verbaal is toen door hen gezien, dat in die inrichting aanwezig was een groot aantal distilleertoestellen en fornuizen; dat drie ketels stoom ophadden, dat in werking waren vier stoommachines, waardoor bewogen werden eenige pompen, hydraulische persen, giet- en zaagtoestellen, alsmede dat in werking waren twee distilleertoestellen met nevensstaande fornuizen.

Deze bevinding heeft Burgem. en Weth. van Amsterdam geleid tot het nemen van hun thans aangevallen besluit, gedagteekend 21 Juni 1883. Zij overwogen daarbij dat bij beschikking van hun college van 16 Maart 1857 aan N. D. Brandon vergunning is verleend om op het terrein zijner stearinekaarsenfabriek een fornuis te stellen tot het smelten van vet; dat door Gedeputeerde Staten van Noordholland aan hem, bij beschikking van 18 Maart 1857, vergunning is verleend om op datzelfde terrein te plaatsen een distilleertoestel met nevensstaand fornuis tot verwarming van stoompijpen ter distilleering van circa 1500 ned. ponden vetstoffen; dat aan genoemden heer Brandon of zijne opvolgers geen vergunning is verleend tot het plaatsen van meerdere fornuizen tot het smelten van vet en meerdere distilleertoestellen; dat uit gemeld proces-verbaal gebleken was, dat er meer fornuizen tot het smelten van vet en meer distilleertoestellen in het gedeelte der fabriek, staande binnen de gemeente Amsterdam, zijn geplaatst, dan waarvoor vergunning is verleend, zoodat de inrichting zonder vergunning veranderd en uitgebreid is, alsmede dat twee distilleertoestellen werden gebruikt, dat dus de fabriek zonder de vereischte vergunning in werking is en door hare uitbreiding meer vuile walgingwekkende dampen in de vrije lucht worden afgevoerd en den naburen meer schade en hinder wordt toegebracht dan het geval zou zijn, zoo slechts het ééne fornuis en één distilleertoestel, waarvoor vergunning gegeven is, werd gebruikt. Op deze gronden hebben Burgem. en Weth. het voortzetten van de werkzaamheden in het gedeelte der fabriek staande binnen de gemeente Amsterdam bij hun besluit verboden.

Nadat dit besluit ter kennis van belanghebbenden was gebracht is de commanditaire vennootschap voornoemd, vertegenwoordigd door den besturenden vennoot Otto Huijssen en de Directeuren C. A. H. Hartogh en M. Hogerzeil daarvan bij Z. M. in beroep gekomen.

Bij dat beroep zijn de voorschriften van art. 15 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), in acht genomen. In haar adres beweert appellant dat het gemeentebestuur

zich niet in het geval bevond, waarin het bevoegd zoude zijn tot het geven van het bedoeld verbod, en dat, al ware het daartoe bevoegd, van die bevoegdheid ten onrechte in dit geval gebruik zou zijn gemaakt. Het verbod kan alleen gegeven worden, wanneer de inrichting zonder de vereischte vergunning in werking is. De Was- en Stearinekaarsenfabriek is voor meer dan veertig jaren en dus onder de werking van het Koninklijk besluit van 31 Januari 1824 (*Stbl.* n°. 19) opgericht; welk besluit voor de oprichting van kaarsenmakerijen of kaarsenfabrieken in het algemeen geene vergunning eischte. Alleen zoo die door stoommachines gedreven werden, was eene vergunning van Gedeputeerde Staten noodig, zonder welke geene oprichting van stoomwerktuigen geoorloofd was. De fabriek van app. wordt door stoom gedreven en app. is in bezit van de noodige vergunningen voor alle in hare fabriek aanwezige stoomwerktuigen. Naar het oordeel van app. behoort de vraag of voor hare fabriek de vereischte vergunning is verkregen ter beslissing aan de rechterlijke macht, wier oordeel zij zich voorbehoudt alsnog in te roepen. Intusschen merkt zij op dat eene Was- of Stearinekaarsenfabriek niet is eene smelterij van vet en noch naar het besluit van 1824, noch naar de wet van 1875 onder vetsmelterijen is begrepen.

De heer Brandon heeft gedurende eenigen tijd ook eene vetsmelterij gedreven; daartoe heeft hij de vergunning van 1857 noodig gehad, doch dat bedrijf is reeds sedert eene reeks van jaren niet meer in deze inrichting uitgeoefend. De inrichtingen en toestellen welke thans in de fabriek van app. gebezigd worden, bestaan zelfs niet voor een gedeelte krachtens de vergunning tot vetsmelterij in 1857 aan den heer H. Brandon verleend. Zij bestaan alle krachtens de vergunningen van Gedeputeerde Staten tot het oprichten van stoomwerktuigen of, voor zoover zij niet in stoomwerktuigen bestaan, was eene vergunning niet vereischt.

Maar al ware het gemeentebestuur hier bevoegd te verbieden, dan ware hier toch van die bevoegdheid een zeer onbillijk gebruik gemaakt. De fabriek bestaat op den tegenwoordigen voet reeds sedert eene reeks van jaren. Hare inrichting met hare persen, stoomketels en distillatietoestellen was openbaar bekend en in officieele verslagen beschreven. Bij elke aanvraag om vergunning voor meer stoomketels en stoomwerktuigen is vermeld dat deze moesten dienen tot het drijven eener stearine- en waskaarsenfabriek. Op die aanvrage is door Gedeputeerde Staten telkens het advies gevraagd van Burgem. en Weth., steeds is de gevraagde vergunning overeenkomstig hun advies verleend en de plaatsing van de werktuigen, de inrichting van de gebouwen, de uitvoering van den bouw, en nadat de brand een gedeelte van de fabriek had vernield, ook de herbouw daarvan is geschied met toestemming van het gemeentebestuur en onder zijn toezicht. Nooit heeft dat bestuur bezwaar geopperd. Nog in 1872, 1873 en 1874 verklaarden Burgem. en Weth. in hunne adviezen aan Gedeputeerde Staten, dat de fabriek geheel omgeven is door landerijen en slooten, waarom een onderzoek de commodo et incommodo onnoodig was. Maar in de laatste jaren is de uitbreiding der stad tot de fabriek genaderd, en nu doen zij, die in de nabijheid hebben verkozen te bouwen, overdreven klachten hooren over het ongerief, hetwelk de nabijheid eener fabriek onvermijdelijk nu en dan doet ondervinden, en offeren Burgem. en Weth. aan hen de belangen der zoolang reeds bestaande fabriek op, daarbij zoover gaande, dat zij zelfs het gebruik verbieden van die toestellen, waarvoor

ook naar hun eigen oordeel de in hun oog noodige vergunning niet ontbreekt. Zulk eene handeling is zeker onbillijk en onredelijk. Appell. verzoekt daarom dat Z. M. het aangevallen besluit van Burgem. en Weth. moge vernietigen.

Gedeputeerde Staten op dit adres gehoord leggen bij hun antwoord een bericht over van Burgem. en Weth., waarbij deze opmerken, dat al het door app. aangevoerde niet wegneemt het feit, dat, terwijl voor één distilleerketel vergunning is verleend, met meerdere gewerkt wordt, op grond van welk feit het gemeentebestuur niet alleen bevoegd, maar zelfs verplicht was art. 21 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), toe te passen, welk artikel krachtens art. 29 dier wet ook op deze fabriek van toepassing is.

Er behoeft alzoo niet eens onderzocht te worden, of deze fabriek niet gerekend kan worden vet te smelten en olie te kooken en dus valt in art. 3 van het besluit van 1824 en dat van 13 Februari 1847 (*Stbl.* n°. 4).

Wat de billijkheid betreft, merken Burgem. en Weth. aan, dat daarvan, waar hun college volgens de wet verplicht is te handelen, geen quaestie behoeft te zijn. Niettemin deelen zij mede, dat het belang der vroegere ondernemers zoozeer bij hen heeft gewogen, dat zij, kennende den financieel uiterst zwakken toestand der onderneming, en elk oogenblik eene catastrophe verwachtende, opzettelijk nagelaten hebben hen ter zake hunner overtredingen hard te vallen, maar eerst zijn opgetreden toen de onderneming in andere handen was overgegaan.

En dit optreden heeft niet onverwacht of in stilte plaats gehad. Integendeel is door het antwoord gegeven op eene interpellatie in eene openbare zitting van den gemeenteraad, gedaan met het doel om de belangen van eventueele koopers niet te schaden, zeer nadrukkelijk uiteengezet, welke houding het gemeentebestuur dacht aan te nemen. Bovendien is door enkele leden van het Dagelijksch bestuur — individueel zoowel aan den voormaligen directeur als aan den lateren kooper mondeling medegedeeld, wat het gemeentebestuur onder zekere omstandigheden zou moeten doen en op welke gronden het dit doen zou. Het gaat dus niet aan, dat de nieuwe eigenaar, vooraf zeer nadrukkelijk gewaarschuwd, spreke van onbillijkheid jegens hem betracht.

Gedeputeerde Staten, dit bericht opzendende, verklaren dat ook naar hun oordeel, het beroep behoort te worden verklaard ongegrond.

Bij 's Konings besluit van 12 October jl. n°. 24, is de beslissing in deze verdaagd.

Door Mr. THORBECKE, als gemachtigde van app., zijn een aantal beschikkingen van Gedeputeerde Staten van Noordholland en van Burgem. en Weth. van Amsterdam overgelegd, houdende vergunningen tot bouwen op het bewuste terrein tot het plaatsen van stoomketels in de fabriek van was- en compositiekaarsen, waaronder eene reeds van 1841 dagteekende, tot het plaatsen van een toestel tot het stoken van gas ter verlichting der fabriek; tot het herbouwen van de door brand vernielde gedeelten der fabriek, verleend in Januari 1870; voorts vergunningen van den Minister van Binnenlandsche Zaken voor het gebruik der stoomketels; kennisgevingen van op de gebouwen te plaatsen nommers en buurtletters, en eindelijk de vergunning van Z. M. in 1857 verleend, dat de fabriek den naam voere van Koninklijke fabriek van Waskaarsen.

De jongste dier overgelegde beschikkingen dagteekent van Maart 1874. Onder de

vergunningen door Gedeputeerde Staten voor het plaatsen van stoomketels verleend is er eene van 12 Januari 1860, waaruit blijkt dat bij de aanvrage was opgegeven, dat het werktuig moest dienen tot het verwerken van vet, waarom onder de voorwaarden is opgenomen de bepaling dat de vuurhaard zoodanig worde aangebracht dat hij op voldoenden afstand van het te bereiden vet verwijderd zij en dat voor een doelmatigen afvoer van de onaangename en ongezonde vetdampen gezorgd worde door een boven het dak uitkomenden luchtkoker.

De wederzijds ingediende memoriën worden door gemachtigden van partijen breedvoerig toegelicht; voor appellante door Mr. W. Thorbecke, advocaat te 's-Gravenhage, en voor het gemeentebestuur van Amsterdam door Mr. P. A. Brugmans, advocaat te Amsterdam. Zij beantwoorden voorts eenige vragen van de Staatsraden de Vries en Smidt.

Op de vraag van den Staatsraad Verniers van der Loeff, omtrent de methode van werken in de fabriek, worden door den Directeur, den heer C. A. H. Hartogh, eenige inlichtingen verstrekt.

III. het beroep van *den gemeenteraad van IJlst, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, betreffende de jaarwedde van het hoofd der openbare school in die gemeente.*

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Nadat bij Kon. besluit van 27 December 1878 n°. 11, het besluit van den gemeenteraad van IJlst tot heffing van schoolgelden voor het openbaar onderwijs, was goedgekeurd, stelde diezelfde raad den 6en December 1880, ingevolge de wet van 17 Augustus 1878 n°. 127, de noodige bepalingen vast voor het lager-, het herhalings- en meer uitgebreid lager onderwijs aan de openbare school in zijne gemeente.

Het getal openbare scholen werd gesteld op één, alwaar onderwijs zou worden gegeven in de vakken *a—k* en in de vakken *l* en *p*, of zoo noodig in meer vakken van art. 2 der wet van 17 Augustus 1878, terwijl het 1e artikel der schoolverordening de zaak aldus formuleert, dat het onderwijs wordt gegeven in de vakken onder *a—k* en in een of meer der vakken onder lett. *l—t* van art. 2 enz. In het voorbijgaan constateerde de raad, dat het getal leerlingen van 6 jaren en daarboven toen bedroeg 93.

Voorts werd bepaald, aan heeren Gedeputeerde Staten mede te deelen, dat de vastgestelde jaarwedden bedroegen:

a. voor het hoofd der school f 1000;

b. voor den hulponderwijzer met acten voor meer uitgebreid lager onderwijs f 800;

c. voor den hulponderwijzer voor gewoon lager onderwijs f 600 en voor te stellen, dat de vergoeding aan het hoofd der school, wegens gemis van vrije woning, worde bepaald op f 200 's jaars, met bepaling dat bijaldien de gemeente in het bezit komt van eene geschikte woning, deze gelden alsdan vervallen.

Ook besloot de raad, dat wanneer aan het onderwijs op de herhalingschool niet meer dan 10 kinderen deelnamen, het genoemd onderwijs tijdelijk kon worden opgeheven.

Van de besluiten des gemeenteraads, boven omschreven, werd behoorlijke mededeeling gedaan aan Gedeputeerde Staten en deze stelden de vergoeding voor vrije woning vast op f 200.

Den 6en April 1883 kwam voornoemde raad op deze regeling in zóóverre terug, dat de jaarwedden werden gewijzigd en de betrekking van hulponderwijzer met acten voor meer uitgebreid lager onderwijs opgeheven.

De jaarwedde van het te benoemen hoofd der openbare school, ook belast met het herhalingsonderwijs, werd vastgesteld op f 860 en bijaldien deze in het bezit mogt zijn van acte of aanteekening voor het Fransch en de wiskunde, op f 900.

De vergoeding aan het hoofd der school, voor huishuur, bij gemis van vrije woning, wenschte de raad op f 150 bepaald te zien.

Voorts zou ter assistentie van den fungerenden, weldra aftredenden hoofdonderwijzer tijdelijk een onderwijzer worden aangesteld op een tractement, gaande van f 500 tot f 600, en de nadere regeling der jaarwedde en oproeping, of definitieve aanstelling van hulppersoneel verdaagd worden tot nadat een hoofd der openbare school definitief zou zijn benoemd.

De Raad werd tot een en ander geleid door de omstandigheid, dat, nu den hulponderwijzer met acten voor het Fransch en de wiskunde den 11 December 1882 een eervol ontslag was verleend en ook de hoofdonderwijzer stond af te treden, wel moest worden overwogen, dat de openbare school, het vorige kwartaal (behalve door eenige kinderen van tijdelijk verblijvende polderwerkers) slechts door hoogstens 77 kinderen werd bezocht en laatstelijk slechts door 4 leerlingen aan het Fransch werd deelgenomen, welk laatste onderwijs dus, benevens dat in de wiskunde, zoo het wenschelijk wordt, zeer gevoegelijk aan den nieuwen hoofdonderwijzer, bezittende de vereischte acten, kon worden opgedragen, welk recht de raad zich bij de regeling van 1880 reserveerde, en voor dit onderricht geen afzonderlijk leeraar noodig is.

De raad overwoog verder, dat nu de bijzondere Christelijke school steeds meerdere kinderen tot zich trekt en de openbare nog slechts door een vierde der schoolgaande kinderen wordt bezocht; nu het verhoogd subsidie, genoten onder de werking der wet van 1857 is vervallen en de aanvrage, conform art. 49 der nieuwe wet, van eene bijdrage van 70% van het vroeger genotene ad f 1266 herhaaldelijk werd geweigerd; nu de voorgedragen verhooging der schoolgelden de goedkeuring der Regering niet mocht verwerven, het niet aangaat, ook indien op het door andere gemeenten der Provincie van Rijkswege genotene wordt gelet, de ingezetenen der gemeente IJlst, welker meerderheid niet van het openbaar onderwijs gediend is, bovenmate te bezwaren en aan dat onderwijs eene inrichting, een omvang te geven, de behoefte ver overschrijdende.

Gedeputeerde Staten van Friesland weigerden, bij resolutie van 26 April 1883, laatstgemeld raadsbesluit van 6 April jl. goed te keuren, noodigden den gemeenteraad uit het 3e lid van zijn besluit, rakende de vergoeding voor huishuur, als liggende ten eenenmale buiten zijn competentie, in te trekken en gaven den raad in overweging het overige

deel van zijn besluit zóó te wijzigen, dat het openbaar lager onderwijs, daaronder bepaaldelijk begrepen het meer uitgebreid lager onderwijs, levensvatbaar blijve en de zaak worde ingericht overeenkomstig de wet.

Volgens Gedeputeerde Staten zou op een tractement van f 860 geen geschikt hoofdonderwijzer te vinden zijn; had het verlies van buitengewoon subsidie wel finantieel nadeelig voor IJlst gewerkt, doch heeft die gemeente slechts voor *ééne* openbare school te zorgen, terwijl de percentage van den hoofdelijken omslag in 1881 niet meer dan 3¾ bedroeg en IJlst dus, in vergelijking met het platte land van Friesland, allerminst heeft te klagen.

Gedeputeerden overwogen verder, dat bij de 77 kinderen, bezoekende de openbare school, wel degelijk de kinderen van polderwerkers, tijdelijk ter schole aanwezig, in rekening moesten worden gebracht; dat in elk geval de vermindering van het getal kinderen aan de lauwheid van het gemeentebestuur was te wijten, aangezien de beide betrekkingen van onderwijzer aan de school, de eerste sedert 11 December 1882, vacant zijn; dat het niet meer vervullen der betrekking van onderwijzer met acten voor uitgebreid lager onderwijs op een tractement van f 800, leidt tot feitelijke opheffing van dat onderwijs, welke opheffing niet strookt met art. 16 der onderwijswet en eindelijk dat de aanstelling van slechts één onderwijzer, behalve het hoofd der school, in flagranten strijd zou zijn met art. 24 van laatstgemelde wet.

Bij besluit van 7 Juni 1883 wijzigde de raad, ofschoon de voorstelling der feiten door Gedeputeerden onjuist achtende, in zooverre zijn besluit van 6 April jl., dat daaruit wegviel, wat betrof de vergoeding voor gemis van vrije woning, zijnde een huis voor den hoofdonderwijzer van gemeentewege gehuurd, en dat de f 40 verhooging van het tractement des hoofdonderwijzers vroeger voor het bezit der acten Fransch en wiskunde uitgeloofd, thans voor het Fransch alleen zou gelden.

Nadat heeren Gedeputeerden bij besluit van 28 Juni 1883 hunne beslissing verdaagd en het betrokken schooltoezicht te vergeefs eene schikking beproefd had, weigerden heeren Gedeputeerden bij resolutie van 12 Juli 1883 n°. 13, het raadsbesluit van 7 Juni 1883 goed te keuren, zijnde het van bijkans gelijken inhoud als dat van 6 April, terwijl zij verklaarden, dat voor het huren der onderwijzerswoning, hunne goedkeuring niet werd vereischt, doch de waarde der aan den onderwijzer toe te kennen vrije woning bepaalden op f 140 's jaars.

Van deze resolutie kwam de raad der gemeente IJlst den 6en Augustus 1883 bij Z. M. in beroep met de bede, dat het Z. M. mocht behagen, ten gunste van het niet goedgekeurde raadsbesluit te beslissen en de vereischte regeling vast te stellen.

De overweging van het beroep werd den 28en September 1883 bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt.

Den 15 Augustus te voren was nog bij het Kabinet des Konings een adres ingekomen van P. R. van de Velde en meer dan 40 ingezetenen van IJlst, ouders van kinderen die de openbare school bezoeken en belangstellenden, verzoekende den Koning te vernietigen de bewuste besluiten van den gemeenteraad en dezen de maatregelen voorteschrijven, welke voor den bloei van het openbaar onderwijs het meest gewenscht zijn.

Gedeputeerde Staten van Friesland op het appellatoir adres gehoord, adviseeren: 1°. dat de gemeenteraad in zijn beroep niet-ontvankelijk worde verklaard, aangezien 's raads besluit van 7 Juni jl., behoudens kleine wijzigingen, hetzelfde is als dat van 6 April, welk laatste bij resolutie van 26 April niet werd goedgekeurd. Van deze laatste resolutie is men, volgens hen, niet tempore utili volgens art. 14 der onderwijswet, in beroep gegaan.

Doch wordt het thans aanhangig beroep wel ontvankelijk geacht, adviseeren Gedeputeerden: 2°. dat met handhaving hunner beslissing, de Koning de jaarwedde van den onderwijzer, hoofd der school te IJlst, bepale op f 1000 met vrije woning en voorts van wege Z. M. aan de adressanten P. R. van de Velde c. s. worde bericht, dat bij de genomen beslissing op hun verzoek is gelet.

Aan de Afd. voor de geschillen van Bestuur werden nog verzonden eene zeer lijvige memorie met talrijke bijlagen van den gemeenteraad van IJlst, waaronder een staat, aangevende dat den 26en September 1883, de openbare school door 64 kinderen van ingezetenen werd bezocht en een schrijven van S. Stratemeijer, onderwijzer, den gemeenteraad van IJlst verzoekende, hem tegen 1° December e. k., eervol te ontslaan; voorts een schrijven van A. Tuinman Azn., hoofd der openbare school te IJlst, zich sterk beklagende over de behandeling van het openbaar onderwijs aldaar door den gemeenteraad en een schrijven van P. R. van de Velde c. s., den Raad van State hetzelfde verzoekende wat zij den Koning verzochten.

De Burgemeester van IJlst, de heer T. E. van Popta, licht het beroep kortelijk toe.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Zevenendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 28 *November* 1883.

(Geopend ten 11 ure).

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden*:

Mr. G. de Vries Az.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

I. het geschil over de woonplaats van de arme krankzinnige *Anna Maria Ragetli.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Op 10 Februari van dit jaar werd, krachtens rechterlijke machtiging, in het krankzinnigengesticht te Maastricht, na aldaar den vorigen dag in voorloopige bewaring te zijn opgenomen, geplaatst Anna Maria Ragetli, geboren te Oirschot op 8 Augustus 1849, uit het huwelijk van J. H. C. Ragetli, overleden, en A. Keizers, later hertrouwd met J. M. Lange, wonende te Maastricht.

Over de woonplaats van genoemde krankzinnige bestaat geschil tusschen de gemeente Maastricht en Arnhem.

Te Arnhem heeft zij gewoond van Mei 1870 tot in het begin van Januarij 1883. In dat tijdvak is zij, hoe lang blijkt niet, als onderhevig aan epileptische toevallen, verpleegd

geweest in het gasthuis te Arnhem, doch vóór haar vertrek uit Arnhem, woonde zij op eene kamer in de Brouwerstraat, was zij des voormiddags, om boodschappen te doen, in dienst bij den kantonrechter Schuurbeque Boeije, en ging zij des middags eten bij de weduwe Weill, winkelierster in de Walstraat.

In het begin van Januari ll. is zij met hare moeder uit Arnhem vertrokken naar Maastricht, alwaar zij in het huis van haren stiefvader en moeder inwoonde totdat zij op 9 Februari ll. in het krankzinnigengesticht moest worden opgenomen. Eene verklaring omtrent een voornemen tot woonplaatsverandering is door haar niet afgelegd.

Luidens de verklaringen van door de kantonrechters te Maastricht en te Arnhem onder eede gehoorde getuigen, was de moeder in Januari ll. naar Arnhem gegaan, met het doel, indien hare dochter hersteld was, deze naar Maastricht mede te brengen om van haar in huis gezelschap te hebben, naar aanleiding van een brief dier dochter, waarin zij haar verlangen om naar Maastricht te komen, had te kennen gegeven. Deze woonplaatsverandering was mede het gevolg van — of althans in overeenstemming met den raad van den heer Schuurbeque Boeije, die het beter vond dat zij te Maastricht was, omdat ze wel eens toevallen kreeg op straat. Te Arnhem had de dochter aan den heer en mevrouw Schuurbeque Boeije en aan de wed. Weill dan ook te kennen gegeven, dat zij bij hare ouders te Maastricht ging wonen en zich er over verheugde dat haar vader haar dat had toegestaan. Bij de drie genoemde had zij ook voor goed afscheid genomen, en den indruk achtergelaten, dat zij zeer goed wist wat zij deed, en alleszins in staat was haar eigen wil te bepalen. Vóór haar vertrek had zij hare goederen te gelde gemaakt, daar zij niet meer terug kwam en de hoop uitgedrukt, nu wel geheel te zullen herstellen, daar een vroeger tijdelijk verblijf te Maastricht haar reeds zooveel goed had gedaan. Op hare reis per spoor naar Maastricht was er niets buitengewoons aan haar te bespeuren geweest en had zij zoowel toen als bij hare aankomst herhaaldelijk haar genoegen betuigd, dat ze naar Maastricht ging en was zij blijkbaar zeer goed bij hare zinnen. Den eersten of tweeden dag na hare aankomst echter had zij hevige toevallen gekregen, en had dit aldus voortdurend, 6 à 7 op één dag, wat ten gevolge had, dat zij na verloop van circa vijf weken, geheel krankzinnig was geworden.

Uit al deze omstandigheden leiden Burgem. en Weth. van Arnhem af, dat Anna Maria Ragetli in Januari die gemeente met der woon heeft verlaten met het voornemen om zich te Maastricht te vestigen. Dit laatste wordt door Burgem. en Weth. dezer gemeente echter niet erkend; zij meenen dat de moeder der lijderes, die Arnhem in ziekelijken toestand verliet, over haar, eigener beweging, heeft beschikt, dat de lijderes vóór hare krankzinnigheid nimmer te Maastricht heeft gewoond; dat krankzinnigen bij tusschenpoozen wel eens goed redeneeren; en dat deze krankzinnige geruimen tijd in het gasthuis te Arnhem is verpleegd geweest wegens epilepsie, zijnde de vorm van krankzinnigheid, waarvoor zij ook in het geneeskundig gesticht te Maastricht is opgenomen. Moge het nu ook al zijn, dat de lijderes vroeger bij tusschenpoozen goed redeneerde en boodschappen kon doen, volgens het gemeentebestuur is het niet minder waar, dat hare moeder haar te Arnhem is gaan halen, juist wegens haren ziekelijken toestand en omdat zij liever wenschte bij hare moeder verpleegd te worden.

De Commissaris des Konings in het hertogdom Limburg, die het tegenwoordig geschil ter kennis der Regeering bracht, gaf daarbij als zijne meening te kennen, dat het vermoeden van 't gemeentebestuur van Maastricht, alsof Anna Maria Ragetli van Arnhem naar Maastricht vertrekkende, niet eigener beweging zou gehandeld hebben, door de verklaringen der onder eede gehoorde personen ten eenenmale wordt weersproken, aan welke verklaringen, voor zooveel ze den zielstoestand der patiente bij haar vertrek uit Arnhem en bij hare aankomst te Maastricht betreffen, hare kracht ook niet kan ontnomen worden door de bewering, dat krankzinnigen bij tusschenpoozen wel eens goed kunnen redeneeren. Met betrekking tot de tegenwerping, dat de lijderes wegens epilepsie te Arnhem reeds geruimen tijd was verpleegd geweest, doet de Commissaris des Konings opmerken, dat zij, toen ze Arnhem zou verlaten, aldaar niet meer in verpleging was ten gasthuize, maar 's middags in dienst was bij den kantonrechter aldaar enz. De Commissaris des Konings is dan ook van gevoelen, dat Maastricht ten dezen als woonplaats is aan te merken.

Naar aanleiding van art. 70 der wet op het armbestuur hebben Gedep. Staten van beide provinciën, pogingen in 't werk gesteld, om het geschil in der minne te doen bijleggen, doch zonder gevolg. Bij de mededeeling van dezen uitslag hunner tusschenkomst, leggen Gedeputeerde Staten van Gelderland alsnog een bericht over van Burgemeester en Wethouders van Arnhem, waaruit hier, na het boven reeds vermelde, alléén nog wordt medegedeeld, dat zij uitdrukkelijk de aandacht meenen te moeten vestigen op het feit, dat de verpleging van bedoelde persoon in het ziekenhuis aldaar, waarop men zich van de zijde der gemeente Maastricht beroept, 3 à 4 jaar geleden heeft plaats gehad, zoodat hieruit huns inziens bezwaarlijk eenig gevolg is te trekken ten opzichte van haren zielstoestand op het tijdstip van haar vertrek uit Arnhem.

Nadat deze zaak krachtens 's Konings machtiging bij den Raad van State was aanhangig gemaakt, zijn nog ingekomen brieven van beide gemeentebesturen, houdende dat zij geen verdere stukken hebben in te zenden. Alleen dat van Maastricht legt nog over eene apostille van het gemeentebestuur van Arnhem, waaruit, gelijk het schrijft, blijkt, dat de lijderes eerst op 5 Maart 1883 uit het bevolkingsregister dier gemeente is afgeschreven, terwijl hare opneming in 't gesticht Calvariënberg reeds den 9 Februari te voren had plaats gehad.

II. het beroep van *E. R. de Jong te Joure, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Friesland, omtrent den staat van openbare waterstaatswerken in de gemeente Wonseradeel.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid onder dagteekening van 6 September ll. n⁰. 28, Waterstaat A, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door E. R. de Jong, wonende te Joure, van de uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, dd. 7 Juni 1883, n⁰. 40, 2e Afd. W.,

omtrent den staat van openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in de gemeente Wonseradeel, niet in onderhoud of beheer bij het Rijk, de provincie of bij waterschappen.

Op dien staat komen voor onder nos. 181 en 206*a* het „voetpad van Tjerkwerd „over Jonkershuizen naar den Hemdijk" en het voetpad onder Tjerkwerd van uit „de Jonkershuijzen over Veldhuizen naar Aaksens".

Daartegen bracht app. bezwaar in bij Gedeputeerde Staten, die bij de bovenvermelde uitspraak zijne reclamatie ongegrond verklaarde op deze overwegingen:

„dat, blijkens de ingewonnen berichtschriften, eerstgenoemd pad sedert onheuchelijken tijd ten algemeenen dienste bekend staat en als zoodanig steeds ongehinderd is gebruikt, als kortste gemeenschap daarstellende tusschen de dorpen Tjerkwerd en Blaauwhuis;

„dat deze bewering wordt bekrachtigd door de omstandigheid dat dit pad voorkomt op de gemeentekaart van 1854;

„dat het andere pad, primitief niet op den staat voorkomende, daarop door het gemeentebestuur is aangebracht, tengevolge van eene reclame van onderscheidene ingezetenen van Tjerkwerd, op grond dat is gebleken, dat er steeds langs dat pad communicatie heeft bestaan tusschen de ingezetenen van de kom van gemeld dorp en de bewoners van de buurten Veldhuijzen en Aaksens; en

„dat bedoelde voetpaden alzoo moeten beschouwd worden als te zijn van publiek belang, ten gemeenen dienste van allen bestemd, en derhalve terecht op den staat voorkomen."

Tegen deze uitspraak van Gedeputeerde Staten is appellants beroep gericht, evenwel met deze uitbreiding, dat hij ook verzoekt, dat mede een derde pad, nl. het voetpad van Eemswoude over Veldhuizen naar den Hemdijk, van den staat worde afgevoerd.

Appellant wijdt in zijn adres eenige algemeene beschouwingen aan de stelling, dat de strekking van het reglement tot regeling van het toezicht der Staten op de openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in Friesland, niet is om aan alles wat voor het publiek van dienst kan wezen, met terzijdestelling van wet, eigendomsrecht en onteigeningsvoorschriften, een ongestoord ontstaan te verschaffen, doch alleen en uitsluitend om aan hetgeen rechtens bestaat, een ongestoord voortbestaan te waarborgen. In verband daarmede neemt app. aan, dat volgens den geest onzer wetgeving het bestaan van een zeer bezwarenden publieken last moet worden bewezen, maar niet, met voorbijgang van de gewone bewijsleer, arbitrair door de administratieve macht mag worden uitgemaakt. Het laatste is, naar hij beweert, door Gedep. Staten gedaan, daar zij niet mededeelen, wie de herinnering aan onheuchelijke tijden heeft bewaard, zij zich beroepen op eene kaart, die in dezen geen het minste officieel karakter heeft, en zij ten aanzien van het tweede pad eene steeds bestaan hebbende communicatie bloot beweren maar niet aantoonen. — Nu geene bewijzen door Gedep. Staten worden bijgebracht wordt hij in de onmogelijkheid gesteld, die te bestrijden, terwijl met vrucht niets is aan te voeren tegen beschouwingen, die z. i. in het systeem onzer wetgeving zelfs bij arbitrage niet zouden kunnen gelden. Appellant ontkent echter de juistheid der motieven van Gedeputeerde Staten. Terwijl sinds jaren een vrijwillig door hem gehouden vonder door hem was weggenomen en sinds tal van

jaren het gebruik niet slechts verhinderd maar zelfs onmogelijk was, had met dit niet-gebruik rekening moeten zijn gehouden, wanneer de immemorialis temporis praescriptio zal gelden. — De ingeroepen kaart van 1854 heeft voorts niet de minste waarde, daar niemand in der tijd daartegen bezwaren konde inbrengen.

Met betrekking tot het tweede pad, doet app. opmerken, dat eenvoudig het feit dat hij postbode en broodloopster, aan wie men gaarne hun werk vergemakkelijkt zijn eigendom liet oversteken om te vlugger vier buren te kunnen bereiken, als voldoende bron van een publiek recht wordt aanvaard, waardoor zijn eigendom niet slechts in waarde verminderd, maar daaraan ook veel last veroorzaakt wordt. Men is zelfs verder gegaan, daar volgens den staat het pad niet loopt in de richting, door app. in der tijd aan postbode en broodvrouw aangewezen, nl. over de kad. perceelen 308, 1458, 305, 296, 295 en verder langs het 1e pad naar Tjerkwerd, — maar geheel willekeurig over 308 in zijn geheele breedte gelegd wordt naar 307 en het daar met het 1e pad laat samenvallen.

Eindelijk komt app. nog op tegen een derde pad, dat op den staat voorkomt, het hierboven reeds vermelde voetpad van Eemswoude naar den Hemdijk, dat uit bloote tolerantie der eigenaren in vroegere jaren wel eens gebruikt werd, maar dan zelfs langs eene andere richting dan daarvan thans wordt gemeld.

Op het appellatoir adres zijn Gedeputeerde Staten van Friesland door den Minister gehoord. Zij doen opmerken, dat ter verzekering van het aan de Staten door de Grondwet en de Provinciale wet opgedragen toezicht op alle waterstaatswerken, door de bevoegde macht een reglement is vastgesteld, waarvan de strekking is, om vóór alles het Prov. bestuur bekend te maken met al de openbare, tot den gemeenen dienst van allen bestemde werken, zonder zich met quaesties van bezit, eigendom of onderhoudsplicht in te laten, maar met het doel om in 't publiek belang te waarborgen dat hetgeen voor het openbaar bestemd is niet van lieverlede in de macht en het bezit van een bijzonder persoon overgaat. Met de regelen van het privaatrecht heeft men hier dan ook geen rekening te houden, maar de administratieve rechter heeft, in zaken als deze, te letten op feiten, op toestanden, op den duur van tijd, gedurende welken dit of dat voorwerp zich in zekeren toestand heeft bevonden en die omstandigheden zijn de elementen voor de beslissing of dat voorwerp al dan niet eene publieke, eene voor den dienst van allen bestemde natuur heeft. Naar de meening van Gedep. Staten houdt app. daarmede geene rekening, daar hij de houding aanneemt alsof hij voor den civielen rechter wil aantoonen, dat zekere aan hem behoorende perceelen vrij zijn van het servituut van pad of weg. Dit nu is een onjuist standpunt; het komt er slechts op aan of de op den staat gebrachte werken al dan niet klaarblijkelijk en onbetwistbaar het karakter hebben en sints lang gehad hebben van te dienen voor het algemeen, van tot den gemeenen dienst van allen bestemd te zijn.

Wat in het bijzonder het beroep van app. betreft, meenen Gedeputeerde Staten dit, voor zooveel het betreft het 3e pad, dat van Eemswoude naar den Hemdijk, buiten verdere bespreking te kunnen laten, omdat dit niet-ontvankelijk is. Het reglement toch stelt in de 8e alinea, in verband met de beide voorafgaande, van art. 3 beroep op den Koning open van de uitspraak van Gedeputeerde Staten, op de bij hen ingediende bezwaren, en tegen bedoeld pad waren bij Gedeputeerde Staten door

den appellant geene bezwaren ingediend. Bij den Koning bezwaren te opperen in eerste instantie, is iets wat het reglement niet kent.

Ten aanzien van de beide andere paden stellen Gedep. Staten op den voorgrond de bekendheid dat zij sedert onheuchelijken tijd voor de publieke communicatie dienstbaar zijn geweest. Het eerste pad is, zoo lang menschen heugenis reikt, gebruikt door de voetgangers, van Tjerkwerd naar Blaauwhuis of omgekeerd. Dagelijks kan men er ettelijke menschen zien passeeren. Het 2e pad, dat zich aan het eerste aansluit, vormt de verbinding van de gehuchten Veldhuizen en Aaksens met de kom van het dorp Tjerkwerd. De kinderen gingen daar langs ter school, men gebruikte het als kerkpad, de postbode bezigde het bij het bezorgen van brieven, neringdoenden maakten er gebruik van om hunne klanten te bezoeken. Wel is de verbinding, door het willekeurig laten vervallen van een vonder, sedert eenigen tijd verbroken geweest, maar deze omstandigheid kan de vermelde, duidelijk sprekende feiten niet ongedaan maken. Juist het verbreken dier verbinding heeft de noodzakelijkheid en de publieke bestemming van het pad zóó duidelijk in 't licht gesteld dat de plaatsing van het pad op den staat door 28 ingezetenen van Tjerkwerd werd verzocht. Tegen de voorstelling van app., alsof hij geduld had, dat postbode en broodloopster van het pad gebruik maakten èn hij hun zelfs eene richting had aangewezen, voeren Gedep. Staten aan dat die „tolerantie" dan reeds geschiedde vóór dat app. eigenaar werd van de bedoelde perceelen land en zich reeds uitstrekte, zoover menschen geheugenis strekt. Geen der eigenaren van de andere perceelen, waarover de paden loopen, heeft dan ook bezwaar tegen de vermelding dier paden op den staat, ingebracht. Wat de kaart betreft waarop Gedep. Staten zich hadden beroepen, vermelden zij dat die kaart alleszins een officieel karakter heeft, daar zij vervaardigd is van wege het provinciaal bestuur en over elke kaart het gemeentebestuur gehoord is.

Met betrekking tot de richting van het 2e pad, erkennen Gedeputeerde Staten met het gemeentebestuur dat er een abuis is in de aangehaalde kadastrale nommers, hetwelk kan worden verbeterd, zonder iemand te schaden.

Naar aanleiding van eene daartoe door den voorzitter dezer Afdeeling gedane aanvraag, hebben Gedeputeerde Staten alsnog ingezonden:

a. afschrift der bovenvermelde reclame van 28 ingezetenen van Tjerkwerd, die tengevolge had, dat het 2e der bovenvermelde paden op den staat was gebracht;

b. eene verklaring van 21 ingezetenen, wonende te Tjerkwerd, Blaauwhuis, Graanterp en Dedgum, van welke allen de datum hunner geboorte wordt vermeld en waaromtrent hier alleen wordt gerelateerd, dat het geboortejaar van 1 hunner is in elk der jaren 1796, 1801, 1806, 1808, 1810, 1813, 1817, 1818, 1820, 1821, 1824, 1826, 1828, 1829, 1833 en 1841, van 3 is 1819 en van 2 is 1831, houdende die verklaring, dat er, zooverre hun heugenis reikt, heeft bestaan een onbelemmerd voor het publiek gebruik openstaand voetpad van Tjerkwerd over Jonkershuizen naar den Hemdijk met een zijtak uit Jonkershuizen over de Tjerkwerder zijlroede naar de gehuchten Veldhuizen en Aaksens, doch dat het gebruik van laatstgenoemden zijtak in den laatsten tijd belemmerd is geworden doordien de eigenaar der zathe in gebruik bij de weduwe Adema een over de zijlroede liggend zet heeft weggenomen of doen wegnemen;

c. eene situatieteekening ter verduidelijking van den toestand;

d. een bericht van Burgemeester en Wethouders van Wonseradeel van 14 Mei 1881, waarbij o. a. gevoegd is de aan Gedeputeerde Staten ingediende reclame van appellant, gericht tegen de beide bovengenoemde voetpaden, op grond dat zijne landen niet met voetpad zijn bezwaard noch krachtens titel noch ingevolge verjaring, — houdende het bericht van Burgemeester en Wethouders, dat over die paden steeds de communicatie is geweest;

e. Uittreksel uit een bericht van den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat van 2 Januari 1880;

f. een bericht van Burgemeester en Wethouders van Wonseradeel van 2 Augustus 1883, houdende dat de bekendheid omtrent de dienstbaarheid van de publieke communicatie sedert onheuchelijken tijd, ten aanzien van beide paden „boven twijfel verheven" is, waarvoor zij de verschillende, hierboven door Gedeputeerde Staten reeds gerelateerde feiten aanhalen en waarbij zij nog voegen dat de zathen nis. 1267 en 1627 tot voor korten tijd geen uitweg naar den Hemdijk hadden en dat dus indien het voetpad niet rechtens had bestaan de bewoners dezer zathen van alle gemeenschap te land zouden zijn buitengesloten geweest; en

g. een nader bericht van hetzelfde gemeentebestuur dd. 26 October 1883, waarin de toedracht van het laten vervallen van den zet over de zijlroede, waarover hierboven reeds is gehandeld, wordt medegedeeld.

Nadat het tegenwoordig beroep bij deze Afd. is aanhangig gemaakt, is bij den Raad van State nog ingekomen eene verklaring van J. J. Bouma en vier anderen, die, reeds langer dan 30 jaar ingezetenen van Jonkershuizen, daarbij te kennen geven, dat er, naar hun beste weten, nooit eenig voetpad geloopen heeft noch eenige schijn bestaat van voetpad over de perceelen land, bekend ten kadaster der gemeente Tjerkwerd, sectie A, nummers 307 en 308, wat het nummer 307 betreft althans niet in de door de autoriteiten thans gedachte richting en dat ditzelfde geldt van de kadastrale nummers 352 en 353, wat dit laatste nummer betreft althans niet in de door het gemeentebestuur gewilde richting.

De heer Mr. J. Verwer, advocaat te Zorgvliet (gemeente Diever) treedt als gemachtigde van appellant op. Hij tracht de door Gedeputeerde Staten gegeven beslissing nader te wederleggen en beantwoordt voorts eenige vragen door den President en den Staatsraad Smidt tot hem gericht.

III. het geschil over de woonplaats van *de arme krankzinnige Jenneke van IJzeren, weduwe van Arie van Drent.*

De *Staatsraad* de Vries brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging is door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 31 October 1883 n°. 4465, Afdeeling B. B., bij den Raad van State, Afd.

voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het geschil over de woonplaats van de krankzinnige Jenneke van IJzeren, weduwe van Arie van Drent.

Genoemde krankzinnige is geboren te Asperen den 2den November 1811 en op de verklaring van een geneesheer te Gorinchem van 17 Juli 1883 in het krankzinnigengesticht te Utrecht opgenomen, als lijdende aan woeste vlagen van krankzinnigheid. Over hare woonplaats ontstond nu geschil tusschen de gemeenten Arkel en Gorinchem. Te vergeefs beproefden Gedeputeerde Staten van Zuidholland ter voldoening aan art. 70 der armenwet het geschil in der minne bij te leggen, waarom hetzelfde college dan ook in zijn schrijven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken van 2/5 Oct. 1883 B. n°. 743 (4e afd.), G. S. n°. 82, na mededeeling van zijn gevoelen en onder overlegging der ter zake gevoerde correspondentie, het geschil aan 's Konings beslissing heeft onderworpen.

Als vaststaande kan worden aangenomen, dat J. van IJzeren, wed. van Drent, te Oosterwijk, gemeente Kedichem, heeft gewoond en aldaar door het Diaconie-armbestuur van Oosterwijk werd bedeeld. Deze bedeeling heeft opgehouden, toen zij zich is gaan vestigen te Arkel, waar zij 10 jaren heeft gewoond als dienstmeid bij F. W. C. Merkens, tot 30 Augustus 1880. Deze heeft haar, toen zij tengevolge van hare hooge jaren voor zijn dienst ongeschikt was geworden, op zijn kosten bezorgd bij menschen, waar zij nog eenige kleine diensten kon praesteeren. Die menschen woonden in de gemeente Gorinchem, ofschoon dit gedeelte dezer gemeente kerkelijk onder Arkel behoort, zoodat zij dan ook, vier maanden na het vertrek uit den dienst van den heer Merkens, door de diaconie van Arkel is bedeeld. Terwijl zij bij den heer Merkens diende, zijn er geen sporen van krankzinnigheid bij haar waargenomen.

De gemeente Gorinchem is nu van oordeel, dat de kosten van verpleging in en overbrenging naar het krankzinnigengesticht te Utrecht voor rekening van Arkel moeten komen. Zij grondt dit vooral hierop, dat de weduwe van Drent als dienstbode te Arkel inwoonde, en dat zij, toen zij dien dienst tengevolge van haar hoogen leeftijd moest verlaten, door het Diaconie-armbestuur te Arkel onder zijn verpleegden is opgenomen. Hieruit trekt nu het gemeentebestuur van Gorinchem de conclusie, dat zij nooit het voornemen heeft aan den dag gelegd, haar woonplaats Arkel met die te Gorinchem te verwisselen, waartoe een uitdrukkelijke wilsverklaring werd vereischt.

Wel is na de regeling omtrent hare verzorging een getuigschrift van verandering van werkelijke woonplaats ten haren behoeve naar Gorinchem gezonden, doch het dagelijksch bestuur hecht aan dit getuigschrift hoegenaamd geen waarde, omdat niet de werkelijke maar de wettige woonplaats het criterium is voor de aanwijzing van de plaats, die met de kosten der verpleging in het geneeskundig gesticht is belast.

Gedeputeerde Staten van Zuidholland zijn dezelfde meening toegedaan. Van de twee vereischten, zoo redeneert dit college, welke art. 75 B. W. voor verandering van woonplaats stelt, namelijk werkelijke woning in een andere plaats, gevoegd bij het voornemen, om aldaar zijn hoofdverblijf te vestigen, is alleen aan het eerste voldaan.

Erkennen Gedeputeerde Staten dus, dat de vrouw werkelijk is gaan wonen in de burgerlijke gemeente Gorinchem, haar voornemen om daar haar hoofdverblijf te vestigen, welk voornemen volgens art. 76 B. W. bewezen wordt door een verklaring, zoowel bij het bestuur der gemeente, die men verlaat, als bij dat der gemeente, waar de woonplaats wordt overgebracht, blijkt niet. Het van Arkel naar Gorinchem opgezonden verhuisbiljet kan dat voornemen niet bewijzen, het is geheel iets anders, dan de verklaring van art. 76 bovengenoemd.

Bij gebreke van verklaring moet ingevolge de slotbepaling van dit artikel het voornemen uit de omstandigheden worden opgemaakt. Omstandigheden die van een voornemen der vrouw om te Gorinchem haar hoofdverblijf te vestigen, zouden doen blijken, zijn volgens Gedeputeerde Staten niet aan te voeren. Dat college hecht noch aan het feit, dat zij uitbesteed is bij menschen, die op het grondgebied der burgerlijke gemeente Gorinchem wonen, noch aan het feit, dat het huis, waarin de arme vrouw vertoeft, toevallig op het grondgebied der burgerlijke gemeente Gorinchem gelegen is, eenig gewicht, daar de Diaconie van de kerkelijke gemeente Arkel haar steeds als armlastige is blijven beschouwen. Juist de omstandigheid, dat zij zich bij voortduring liet verplegen door die Arkelsche Diaconie, bewijst, huns inziens, dat zij tot de gemeente Arkel behoort.

De gemeente Arkel is daarentegen van oordeel, dat Gorinchem als domicilie van onderstand behoort te worden aangewezen. Haars inziens was de persoon in quaestie volkomen vrij te Gorinchem gebruik te maken van de voordeelen, die zij uit Arkel genoot. Daar zij noch minderjarig noch onder curateele geplaatst was, moest zij dan ook wel degelijk geacht worden te Gorinchem in den zin van het B. W. te wonen op het tijdstip toen machtiging tot plaatsing in het krankzinnigengesticht gevraagd werd en dit wel te meer, nu ze nooit haar verlangen heeft te kennen gegeven, van Gorinchem naar elders te verhuizen. De gemeente merkt verder nog op, dat de kerkelijke gemeente van Arkel zich uitstrekt over een gedeelte der burgerlijke gemeente van Gorinchem en dat deze indeeling toch geenszins de verplichting voor de burgerlijke gemeente Arkel kan meebrengen om armen die in dat gedeelte der burgerlijke gemeente van Gorinchem wonen, wat in casu het geval is, ten laste der burgerlijke gemeente van Arkel te nemen, indien zij krankzinnig worden, al zijn dan ook die armen onder den naam van uitbesteding of bedeeling door de Diaconie dier kerkelijke gemeente ondersteund.

De woning, waarin de weduwe sinds 31 Augustus 1880 verblijf hield, staat in een gedeelte der burgerlijke gemeente van Gorinchem, zoodat het voor de burgerlijke gemeente Arkel geen verplichting is, haar als inwoonster te blijven beschouwen, al blijft de Diaconie van Arkel haar kerkelijk nog tot hare gemeente rekenen. Het verpleegd worden door de kerkelijke gemeente kan wel als het voornemen worden aangemerkt om tot die kerkelijke gemeente van Arkel te blijven behooren, doch kan nooit aangemerkt worden als aan den daglegging van het voornemen om ook tot de burgerlijke gemeente Arkel te blijven gerekend worden.

Ten slotte merkt het gemeentebestuur van Arkel nog op, dat, als een werkelijk verblijf, zoo lang als de bovengenoemde persoon in Gorinchem gehad heeft, niet een omstandigheid is, waaruit haar voornemen om daar te willen blijven, moet worden

afgeleid, alle arme krankzinnigen bij toepassing van art. 26 der armenwet ten laste van hun geboorteplaats zouden moeten gebracht worden.

Trouwens ook de burgerlijke gemeente Arkel zou dan kunnen beweren, dat zij nooit aldaar woonplaats volgens het B. W. heeft gehad, daar de armen, die hun geboorteplaats verlaten, hun voornemen daartoe gewoonlijk niet anders dan door werkelijk verblijf op een andere plaats openbaren, terwijl inmiddels opzending van een verhuisbiljet pleegt te geschieden. Burgemeester en Wethouders van Arkel waren op deze gronden van gevoelen dat deze krankzinnige niet ten laste der gemeente Arkel kan worden gebracht.

Bij de Afdeeling is nog ingekomen een missive van Burgemeester en Wethouders van Arkel, van 13 November 1883, n°. 221/7371, waarvan de hoofdzakelijke inhoud reeds in het bovenstaande verslag is opgenomen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Achtendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag 5 *December* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN.

Tegenwoordig de *heeren:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

I. Door den VOORZITTER wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 7 November 1883, n°. 10, houdende beschikking op het beroep van *A. de Niet Jr. c. s., te Scheveningen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage, waarbij aan W. Groen vergunning is verleend tot oprichting eener bokkingrookerij aan de Zeilstraat te Scheveningen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 383).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van A. de Niet c. s., te Scheveningen, van een besluit van Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage, waarbij aan W. Groen

vergunning is verleend tot oprichting eener bokkingrookerij aan de Zeilstraat te Scheveningen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 October 1883, n°. 74;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 3 November 1883, n°. 33, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat W. Groen bij adres van 15 Mei 1883 aan het gemeentebestuur van 's-Gravenhage heeft verzocht tot oprichting eener haringrookerij in de Zeilstraat te Scheveningen op het perceel kadastraal bekend sectie M. n°. 6130;

dat ter vergadering, belegd ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95), bezwaren tegen de oprichting zijn ingebracht door P. Baak en A. de Niet, eigenaars van naburige perceelen, die waardevermindering vreesden hunner perceelen, grootendeels eerst onlangs gebouwd en bestemd tot verblijf van badgasten, terwijl nog ingekomen was een bezwaarschrift van dezelfde strekking, behalve door de beide reeds genoemden, nog geteekend door 5 andere personen, allen eigenaren of bewoners van nabij gelegen perceelen;

dat Burgem. en Weth., bij resolutie van 9 Juli 1883, van oordeel, dat de ingebrachte bezwaren eene afwijzing van het gedane verzoek niet rechtvaardigen, de gevraagde vergunning, onder zekere daarbij gestelde voorwaarden, hebben verleend;

dat Arie de Niet Jr., Johannes Verbaan, Arie van Leeuwen, Jan Kleijn, Johannes van der Ende en Pieter Baak, allen onderteekenaren van het vroeger bij Burgem. en Weth. ingediend bezwaarschrift en eigenaren van huizen aan de Badhuisstraat, de Ankerstraat en de Zeilstraat te Scheveningen, zich bij adres van 19 Juli ll. tot Ons hebben gewend met verzoek, de beschikking van het gemeentebestuur te vernietigen en aan W. Groen de vergunning tot oprichting eener bokkingrookerij alsnog te weigeren;

Overwegende, dat de bokkingrookerij zal worden opgericht in een deel der gemeente waar reeds zeer talrijke inrichtingen van dien aard voorhanden zijn, terwijl achter het perceel, waarvoor Groen de vergunning vroeg, en daaraan onmiddellijk grenzende, zich bevindt de rookerij enz. van A de Niet, den eersten appellant;

dat de aanwezigheid daar ter plaatse van deze nieuwe inrichting voor de omwonenden den mogelijken hinder en de schade in geen mate van eenige beteekenis kan vermeerderen, en er geen gronden zijn om ter wille van hem die hetzelfde bedrijf uitoefent aan een ander daar ter plaatse de uitoefening daarvan te ontzeggen;

dat trouwens vele der woningen, waarvoor men opkomt, werden gebouwd, toen niet weinige rookerijen reeds bestonden en het niet gebleken is, dat het bestaan van rookerijen daar ter plaatse hinder van ernstigen aard voor de omwonenden heeft opgeleverd;

dat overigens door de opgelegde voorwaarden aan werkelijk bestaande bezwaren op billijke wijze wordt tegemoet gekomen;

dat er onder deze omstandigheden alleszins termen zijn om de door het gemeentebestuur voorwaardelijk verleende vergunning te handhaven;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestreden beschikking van Burgem. en Weth. van 's-Gravenhage van 9 Juli 1883, het daartegen door A. de Niet c. s. ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 7 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 7 November 1883, n°. 11, houdende beschikking op het beroep van *J. Krammer, te Leeuwarden, ingesteld van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bewaarplaats van vellen aan de Nieuweburen aldaar.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 380).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. Krammer, te Leeuwarden, ingesteld van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij hem vergunning is geweigerd tot het oprichten eener bewaarplaats van vellen, aan de Nieuweburen aldaar;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 October 1883, n°. 73;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 5 November 1883, n°. 46, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende dat Izaäk Krammer, koopman in vellen, te Leeuwarden, zich bij adres van 31 Mei 1883 heeft gewend tot het bestuur dier gemeente, met verzoek op den zolder van het pand door hem bewoond, op de Nieuweburen n°. 38, kadastraal bekend gemeente Leeuwarden, sectie A, n°. 1019, te mogen oprichten een bewaarplaats van vellen;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n⁰. 95) belegde vergadering, niemand is verschenen, doch een bezwaarschrift is ingekomen van de weduwe P. Koster, bewonende een perceel, twee huizen van Krammers woning gelegen, die overlast vreesde van de nieuw op te richten inrichting;

dat Burgem. en Weth. bij beschikking van 4 Juli 1883, n°. 10, de gevraagde vergunning hebben geweigerd, op grond dat de inrichting van het perceel van dien aard was, dat de bewaarplaats voor de overige in dat huis wonenden, hinder van ernstigen aard zou opleveren, terwijl de stank en onreinheden, welke die verzamelplaats zal verspreiden, de gezondheid der naburen zou benadeelen;

dat Krammer tegen deze beschikking bij adres van 13 Juli 1883 Onze voorziening heeft ingeroepen;

Overwegende, dat het perceel voor de inrichting bestemd, voor de uitoefening van dergelijk bedrijf, ten eenenmale ongeschikt is, daar het is ingericht en gebruikt wordt voor de bewoning van meer dan één gezin, en de bewaarplaats als het ware een geheel uitmaakt met — althans niet voldoende is afgescheiden van dat gedeelte, hetwelk door de bovenbewoners wordt ingenomen, zoodat voor dezen hinder van ernstigen aard en gegronde vrees voor schade aan de gezondheid moet ontstaan door de onmiddellijke nabijheid eener inrichting, die uit den aard der zaak stank en ongezonde uitwaseming zal verspreiden, daar aan de huiden, als zij in de bewaarplaats gebracht worden, in den regel nog bloedige en vleezige zelfstandigheden zijn, die aldaar tot verrotting overgaan;

dat de oprichting eener dergelijke bewaarplaats, op niet verren afstand van eene school en de militaire ziekeninrichting, evenmin wenschelijk is, en dat het niet is gebleken dat door te stellen voorwaarden voldoende aan de bezwaren kan worden tegemoet gekomen, en derhalve de gevraagde vergunning niet kan worden verleend;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* no. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestreden beschikking van Burgem. en Weth. van Leeuwarden van 4 Juli 1883, n°. 10, het daartegen door J. Krammer ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 7 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

3°. van 15 November 1883, n°. 19, houdende beschikking op het beroep van *Jhr. Mr. D. O. en Jhr. W. A. R. Engelen, te Leeuwarden, van eene uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, betreffende den staat van openbare waterstaatswerken in de provincie Friesland, gemeente Schoterland.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 375).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van Jhr. Mr. D. O. en Jhr. W. A. R. Engelen, te Leeuwarden, van een uitspraak van Gedeputeerde Staten van Friesland, betreffende den staat van openbare waterstaatswerken in de provincie Friesland, gemeente Schoterland;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 24 October 1883 n⁰. 67;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 12 November 1883, n⁰. 7, Afd. Waterstaat A.;

Overwegende dat de gemeenteraad van Schoterland, toen bij hem in behandeling was een door Burgemeester en Wethouders opgemaakte staat van openbare, tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken, ter voldoening aan het reglement op het toezicht der Staten over die soort van werken in Friesland, welk reglement door die Staten den 28 Mei 1878 vastgesteld en door Ons bij besluit van 19 Juni 1878 n⁰. 15 (*Prov. Blad* n⁰. 76), goedgekeurd werd, den 31 Januari 1879 besloot op dien staat onder meer alsnog te brengen, en wel onder volgnummer 47, de Engelenvaart met een gedeelte Veenscheiding, kadastraal bekend, gemeente Heerenveen, sectie A, n°. 1242, 1277, 1278 en 775 en gemeente Knijpe, sectie C, n°. 852, aanvang nemende aan de Compagnonsvaart te Heerenveen en strekkende tot aan de rivier de Tjonge ter lengte van 6.800 Meter met de daarover liggende bruggen, als:

a. brug in den weg n⁰. 2, te Rottum;

b. brug in den weg n⁰. 3, te Nijeschoot en

c. draai in het voetpad van Oudeschoot naar Gaast;

dat de aldus aangevulde staat, nadat die op nieuw ter visie had gelegen, is toegezonden aan Gedeputeerde Staten van Friesland;

dat inmiddels de eigenaar van voornoemde vaart en de daarbij behoorende werken, Jhr. Mr. W. E. Engelen zich bij request van 19 April 1879 heeft gewend tot Gedep. Staten met verzoek, voornoemde werken alsnog van den staat af te voeren;

dat echter Gedeputeerde Staten, met ongegrondverklaring der ingediende reclame, bij hunne resolutie van 7 Juni 1883 vorenvermelden staat, althans wat dit volgnummer betreft, onveranderd definitief hebben vastgesteld, met bijvoeging onder volgnummer 46*h* van een brugje in het voetpad van Heerenveen naar den Heerenwal;

dat tegen deze beschikking, voor zoover betreft de onder n°. 46*h* en n°. 47 voorkomende werken Jhr. Mr. D. O. Engelen en Jhr. W. A. R. Engelen, als gezamentlijke erfgenamen van hun inmiddels overleden vader Jhr. Mr. W. E. Engelen, bij adres van 6 Juli 1883 Onze voorziening hebben ingeroepen, daarbij te kennen gevende, dat voornoemde werken, die, met uitzondering alleen van de Veenscheiding, hun in privaat eigendom toebehooren:

1°. niet zijn ten openbare dienste en derhalve niet op den staat behooren voor te komen en

2°. als geoctrooieerde of geconcessioneerde werken vallen in de uitzondering van alinea 2 van art. 1 van bovengemeld reglement en dus reeds alleen uit dien hoofde ten onrechte op meervermelden staat zijn gebracht;

Overwegende, wat der appellanten eerste bewering betreft, dat tot het graven der Engelenvaart, aangelegd door den oorspronkelijken reclamant, rechtsauteur der appellanten, door Gedeputeerde Staten van Friesland, bij hunne resolutie van 14 Januari 1841 slechts concessie werd verleend onder voorwaarde dat het gebruik van gezegd kanaal ten allen tijde zal worden opengesteld voor de algemeene scheepvaart, zoodat alle schepen hetzelve vrij zullen kunnen passeeren tegen betaling van de doorvaart- of afvaart- gelden, tot welker heffing de ondernemer na bekomen autorisatie van het openbaar gezag zal zijn gerechtigd;

dat het derhalve onbetwistbaar vaststaat, dat die vaart ten gemeenen dienste van allen bestemd is;

dat de over die vaart gelegde brugjes en draai, allen dienende tot herstel van door den aanleg dier vaart verstoorde communicatiën, reeds uit den aard der zaak voor den gemeenen dienst van allen bestemd zijn en zulks, wat de sub *a* en *b* van volgnummer 47 bedoelde bruggen betreft, ten overvloede uitdrukkelijk blijkt uit de bij voorschreven resolutie van Gedeputeerde Staten van 14 Januari 1841 gehandhaafde voorwaarde, waaronder reeds bij resolutie van 13 Augustus 1840 provisioneele vergunning tot aanleg van gezegde vaart was verleend en inhoudende sub 1°. dat er eene bekwame brug in den Lemsterweg zal worden gelegd en onderhouden; 2°. dat n het voetpad van Heerenveen naar Rottum zal worden gelegd en onderhouden eene bekwame brug tot genoegen van het grietenijbestuur van Schoterland;

dat wat betreft het gedeelte veenscheiding hetwelk met de Engelenvaart een geheel uitmaakt, genoemde veenscheiding, waartoe door de Staten van Friesland op 17 Maart 1769 octrooi werd verleend, sedert meer dan eene eeuw als een ten gemeenen dienste bestemd vaarwater bekend staat en gebruikt wordt;

dat derhalve het ten algemeenen dienste bestemd zijn van voorschreven vaarten en werken boven allen twijfel is verheven, en de omstandigheid, dat zij, met uitzondering van de veenscheiding, het privaat eigendom zijn van appellanten, niets ter zake afdoet, aangezien genoemd Provinciaal reglement, als uitsluitend vereischte, stelt het ten openbaren dienste bestemd zijn dier werken, onafhankelijk van de vraag, wie naar het burgerlijk recht eigenaar daarvan is;

Overwegende, wat het in de tweede plaats door appellante aangevoerde betreft;

dat de tweede alinea van het eerste artikel van voorzegd reglement, bepalende dat onder de waterstaatswerken, in dit reglement bedoeld, niet zijn begrepen verveeningen,

ontgrondingen, indijkingen, droogmakerijen, spoorwegen en geoctrooieerde of geconcessioneerde werken, door de Staten van Friesland in hunne vergadering van 9 November 1881 aldus is gewijzigd dat de uitzondering voor geconcessioneerde en geoctrooieerde werken is vervallen, en deze wijziging door Ons is goedgekeurd bij Ons besluit van 27 November 1881, n⁰. 11;

dat derhalve, afgezien van de vraag wat rechtens zou zijn geweest indien gemelde wijziging niet ware aangebracht, thans, nadat de genoemde verandering onder Onze goedkeuring is tot stand gebracht, het reglement vordert dat op meergenoemden staat de ten openbaren dienste liggende Engelenvaart met aanhoorigheden voorkome, zoodat door Gedeputeerde Staten terecht de onder de n⁰. 47 op den staat voorkomende werken daarop zijn gehandhaafd, en de onder n⁰. 46*h* voorkomende brug daarop is gebracht;

dat derhalve ook der appellanten tweede bewering is ongegrond;

Gezien het reglement tot regeling van het toezicht der staten op de openbare tot den gemeenen dienst van allen bestemde waterstaatswerken in Friesland, niet in onderhoud of beheer bij het Rijk, de Provincie of bij waterschappen, vastgesteld door de Staten den 28 Mei 1878 en door Ons goedgekeurd bij besluit van 19 Juni 1878, n⁰. 15 (*Prov. Blad* 1878 n⁰. 76), zoo als het is gewijzigd door de Staten den 9 November 1881, welke wijziging bij Ons besluit van 27 November 1881, n⁰. 11, (*Prov. Blad* 1881 n⁰. 134), werd goedgekeurd;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, van 7 Juni 1883, het daartegen door Jhr. Mr. D. O. en Jhr. W. A. R. Engelen ingestelde beroep te verklaren ongegrond;

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 15 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings
ALEWIJN.

4⁰. van 20 November 1883, n⁰. 27, houdende beschikking op het beroep van *den gemeenteraad van Hoedekenskerke, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, omtrent de toelating van J. Steijn als raadslid.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 390).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van den gemeenteraad van Hoedekenskerke van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, omtrent de toelating van J. Steijn als raadslid;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 November 1883, n°. 76;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 November 1883, n°. 4896, afd. B. B.;

Overwegende, dat bij de op 17 Juli 1883, in de gemeente Hoedekenskerke gehouden verkiezing voor twee leden van den gemeenteraad zijn ingeleverd 47 stembriefjes waarvan 1 in blanco;

dat daarbij met volstrekte meerderheid gekozen is A. van der Stel, die 26 stemmen verkreeg, terwijl voorts waren uitgebracht:

op Jan Steijn	18
〃 L. L. Peeters	16
〃 M. Verbeek	18
〃 M. G. Verbeek	6
〃 Marinus Verbeek	2
〃 M. G. Verbeek, landbouwer	1
〃 M. Verbeek, landbouwer	1

en 4 andere personen elk ééne stem verkregen hadden;

dat blijkens het proces-verbaal van stemopneming aan M. G. Verbeek zijn toegekend de 10 stemmen uitgebracht op M. G. Verbeek, Marinus Verbeek, M. G. Verbeek, landbouwer, en M. Verbeek, landbouwer, maar daarentegen van onwaarde zijn verklaard de 18 stemmen op M. Verbeek uitgebracht, als geen persoon duidelijk aanwijzende, en het stembureau mitsdien heeft gelast eene herstemming tusschen Jan Steijn en L. L. Peeters;

dat bij de op 30 Juli daaraanvolgende gehouden herstemming Jan Steijn is gekozen en de gemeenteraad hem in zijne vergadering van 3 Augustus 1883 heeft toegelaten;

dat Gedeputeerde Staten, ambtshalve tusschen beide tredende, bij besluit van 17 Augustus 1883 n°. 119, 3de Afd., met vernietiging van genoemd raadsbesluit hebben verklaard, dat laatstgenoemde niet had behooren te zijn toegelaten, aangezien aan M. G. Verbeek hadden moeten zijn toegekend de 18 op M. Verbeek uitgebrachte stemmen, zoodat deze op 17 Juli had moeten zijn verkozen verklaard, en derhalve de herstemming ten onrechte had plaats gehad;

dat de gemeenteraad, van deze beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat in de gemeente woonachtig zijn zoowel Marinus Gregorius Verbeek, landbouwer, als diens broeder Martinus Verbeek, veldarbeider, bij eerstgenoemden in dienst, dat beiden de

vereischten bezitten om tot raadslid te worden benoemd, en derhalve de alleen op M. Verbeek uitgebrachte stemmen geen persoon duidelijk aanwezen, zoodat zij te recht van onwaarde zijn verklaard;

Overwegende, dat terwijl er op geenerlei wijze sprake van geweest is Martinus Verbeek, den veldarbeider, tot candidaat te stellen voor de onderwerpelijke verkiezing, zijn broeder Marinus Gregorius Verbeek, de landbouwer, in eene vergadering der Kiesvereeniging: „Eendracht maakt Macht" tot candidaat gekozen, als zoodanig geproclameerd en door het bestuur dier kiesvereeniging bij annonce in de Goesche Courant ter verkiezing is aanbevolen, en wel bepaaldelijk met alleen de letter M. tot aanduiding van voornaam;

dat indien er nu kiezers mochten geweest zijn, die om hen moveerende redenen noch Verbeek den landbouwer, noch een der andere openlijk gestelde candidaten, maar Verbeek den arbeider hadden willen stemmen, van de zoodanigen mag worden aangenomen, dat zij onder de gegeven omstandigheden, dan wel niet zouden hebben nagelaten dezen man van hunne keuze met stelligheid aan te duiden hetzij door zijnen voornaam Martinus voluit in hun biljet op te nemen hetzij door vermelding van zijn beroep of op andere wijze;

dat bij gebreke echter van het één zoowel als van het ander het redelijkerwijze niet mag worden betwijfeld dat de kiezers, die hunne stem uitbrachten op M. Verbeek, daarmede bedoelden den landbouwer Verbeek, den aanbevolen candidaat, en niet diens broeder, den arbeider, van wiens verkiezing hoegenaamd geen sprake was geweest;

dat derhalve de 18 bewuste stemmen aan gezegden Verbeek, den landbouwer, hadden behooren te zijn toegekend, zoodat deze verkozen verklaard en geen herstemming had behooren te zijn uitgeschreven;

dat derhalve Jan Steijn, bij gezegde herstemming gekozen, ten onrechte door den Gemeenteraad is toegelaten en het daartoe strekkend besluit op goede gronden door Gedeputeerde Staten is vernietigd;

Gezien de wet van 4 Juli 1850 (*Stbl.* n°. 37) en de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* n°. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 17 Augustus 1883, n°. 119, 3de Afd., het daartegen door den gemeenteraad van Hoedekenskerke ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 20 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

5°. van 20 November 1883, n°. 28, houdende beschikking op het beroep van *J. Steijn, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, omtrent zijne toelating als raadslid.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 390).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. Steijn, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, omtrent zijne toelating als raadslid;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 November 1883, n°. 76;

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 16 November 1883, n°. 4896, Afdeeling B. B.;

Overwegende dat, bij de op 16 Juli 1883 in de gemeente Hoedekenskerke gehouden verkiezing voor twee leden van den gemeenteraad zijn ingeleverd 47 stembriefjes, waarvan 1 in blanco;

dat daarbij met volstrekte meerderheid gekozen is A. van der Stel, die 26 stemmen verwierf, terwijl voorts waren uitgebracht op:

Jan Steijn 18, L. L. Peeters 16, M. Verbeek 18, M. G. Verbeek 6, Marinus Verbeek 2, M. G. Verbeek, landbouwer 1, M. Verbeek landbouwer 1, en vier andere personen elk 1 stem verkregen hadden;

dat blijkens het proces-verbaal van stemopneming aan M. G. Verbeek zijn toegekend de 10 stemmen, uitgebracht op M. G. Verbeek, Marinus Verbeek, M. G. Verbeek, landbouwer en M. Verbeek landbouwer, maar daarentegen van onwaarde zijn verklaard de 18 stemmen op M. Verbeek uitgebracht, als geen persoon duidelijk aanwijzende; en het stembureau mitsdien eene herstemming heeft gelast tusschen Jan Steijn en L. L. Peeters;

dat bij de op 30 Juli d. a. v. gehouden herstemming Jan Steijn is gekozen en de gemeenteraad hem in zijne vergadering van 3 Augustus 1883 heeft toegelaten;

dat Gedeputeerde Staten, ambtshalve tusschen beide tredende, bij besluit van 17 Augustus 1883 n°. 119, 3e Afd., met vernietiging, van genoemd raadsbesluit hebben verklaard, dat laatstgenoemde niet had behooren te zijn toegelaten, aangezien aan M. G. Verbeek hadden moeten zijn toegekend de 18 op M. Verbeek uitgebrachte stemmen, zoodat deze op 17 Juli had moeten zijn verkozen verklaard en derhalve de herstemming ten onrechte had plaats gehad;

dat Jan Steijn, van deze beslissing bij Ons in beroep komende, aanvoert, dat in de gemeente woonachtig zijn zoowel Marinus Gregorius Verbeek, landbouwer, als diens broeder Martinus Verbeek, veldarbeider bij eerstgenoemden in dienst, dat beiden de vereischten bezitten om tot raadslid te worden benoemd en derhalve de alleen op

M. Verbeek uitgebrachte stemmen geen persoon duidelijk aanwezen, zoodat zij terecht van onwaarde zijn verklaard;

Overwegende, dat, terwijl er op geenerlei wijze sprake van geweest is, Martinus Verbeek, den veldarbeider, tot candidaat te stellen voor de onderwerpelijke verkiezing, zijn broeder Marinus Gregorius Verbeek, de landbouwer, in eene vergadering der Kiesvereeniging: „Eendracht maakt Macht" tot candidaat gekozen, als zoodanig geproclameerd en door het bestuur dier kiesvereeniging bij annonce in de Goesche Courant ter verkiezing is aanbevolen, en wel bepaaldelijk met alleen de letter M. tot aanduiding van voornaam;

dat, indien er nu kiezers mochten geweest zijn, die om hen moveerende redenen noch Verbeek den landbouwer, noch een der andere openlijk gestelde candidaten, maar Verbeek den arbeider hadden willen stemmen, van de zoodanige mag worden aangenomen, dat zij onder de gegevene omstandigheden dan wel niet zouden hebben nagelaten dezen man van hunne keuze met stelligheid aan te duiden, hetzij door zijnen voornaam Martinus voluit in hun biljet op te nemen, hetzij door vermelding van zijn beroep, of op andere wijze;

dat bij gebreke echter van het een zoowel als van het andere het redelijkerwijze niet mag worden betwijfeld, dat de kiezers, die hunne stem uitbrachten op M. Verbeek, daarmede bedoelden den landbouwer Verbeek, den aanbevolen candidaat, en niet diens broeder, den arbeider, van wiens verkiezing hoegenaamd geen sprake was geweest;

dat derhalve de 18 bewuste stemmen aan gezegden Verbeek den landbouwer hadden behooren te zijn toegekend, zoodat deze had behooren te zijn verkozen verklaard, en geene herstemming had behooren te zijn uitgeschreven;

dat derhalve appellant, bij gezegde herstemming gekozen, ten onrechte door den gemeenteraad is toegelaten en het daartoe strekkend besluit op goede gronden door Gedeputeerde Staten is vernietigd;

Gezien de wet van 4 Juli 1850 (*Stbl.* no. 37) en de wet van 29 Juni 1851 (*Stbl.* no. 85);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 17 Augustus 1883, n°. 119, 3de Afd., het daartegen door Jan Steijn ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 20 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *F. A. Rovers, te Steenbergen, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, waarbij beslist werd dat er geen termen waren tot vernietiging van een besluit van ingelanden van den Cruijslandspolder van* 9 *Juli* 1883.

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Op 5 Mei dezes jaars is door den voorzitter en de leden van het waterschapsbestuur van den Cruijslandspolder in het openbaar aanbesteed het ruimen, schoonmaken en verdiepen van eenige polderwateringen.

De uitvoering van dat werk, en wel in het bijzonder de verbreeding en verdieping van de watering genaamd de Hooge Derriekreek, heeft aan de Jonkheeren L. C. van den Bogaerde en D. T. A. van den Bogaerde van Moergestel te Heeswijk, aanleiding gegeven om bij deurwaardersexploot van 30 Juni ll. de heeren J. J. van Loon, Burgemeester te Steenbergen, G. P. Dischamps, Wethouder aldaar, A. Ramport, bouwman te Kruijsland, C. van Oers, bouwman te Kruijsland, P. van Bavel, bouwman te Steenbergen, M. Koenraadt, particulier te Kruijsland en Jan de Bruijn, bouwman te Steenbergen, te dagvaarden voor de Arrondissements-Rechtbank te Breda, ten einde aangezien zij gedaagden „als te zamen" zoo zegt de akte van dagvaarding, „als te zamen uitmakende het bestuur van den Kruijslandschen Polder" het bovenbedoelde werk hebben uitbesteed, en bij de uitvoering daarvan, op de wijze daarbij voorgeschreven, door de personen aan wie het werk door gedaagden was opgedragen, — de eischers deels gestoord zijn in, deels ontzet zijn uit het bezit van bij hen bezeten perceelen weiland, bij de akte van dagvaarding omschreven, — bij vonnis van voormelde Rechtbank de eischers te hooren handhaven en herstellen in hun bezit, met veroordeeling van de gedaagden in de kosten, schaden en interessen bij de eischers ter zake geleden, en in de kosten van het geding.

De ingelanden van den Kruijslandschen polder hebben daarop in hunne vergadering van 9 Juli d. a. v., waarin de aanleg dier procedure is meêgedeeld en behandeld, besloten „het bestuur te machtigen om met de Jonkheeren van den Bogaerde of „wel eene dading aan te gaan, of wel zich tegen hen in rechten te verweren „tegen de rechtsvordering door bedoelde heeren ingesteld tegen de heeren J. J. van „Loon c. s. in zake het opmaken van een polderwatergang."

Terwijl dat besluit ter goedkeuring ingevolge art. 97 van het Provinciaal Algemeen Reglement voor de waterschappen in Noordbrabant, bij Gedeputeerde Staten van dat gewest aanhangig was, heeft zich tot die Staten gewend T. A. Rovers, candidaat-notaris en grondeigenaar te Steenbergen, bij adres te kennen gevende, dat hij zich in de gehoudene poldervergadering tegen het nemen van voormeld besluit had verzet op grond dat niet de polder was gedagvaard, overeenkomstig art. 72 van het Algemeen Reglement, in den persoon des Dijkgraafs, maar de leden van het polderbestuur als onrechtmatig en in strijd met de wet gehandeld hebbende;

dat nogthans met 139 tegen 122 stemmen het bewuste besluit was genomen; dat zulks echter was in strijd met wet en reglement omdat de machtiging om in rechten

op te treden alleen verleend kan worden door de ingelanden als het geldt een belang van den polder, waarvoor deze in den persoon van den dijkgraaf wordt aangesproken; niet echter als de leden van het bestuur in hun privé worden aangesproken.

Met een beroep op art. 96 van het Algemeen Waterschapsreglement, verzoekt de adressant mitsdien, dat Gedeputeerde Staten het genomen besluit zouden vernietigen.

In dd. 16 Augustus d. a. v. hebben Gedeputeerde Staten aan den adressant te kennen gegeven, „dat de Rechter zal hebben te beoordeelen in hoeverre eene dag- „vaarding van de leden van het bestuur afzonderlijk, in plaats van den voorzitter, van „waarde is, wanneer het geldt eene rechtsvordering over zaken en handelingen, waarbij „het bestuur als vertegenwoordiger van het waterschap optreedt; — wijders, dat het „besluit niet geacht kon worden met wet of reglement te strijden”; weshalve Gedeputeerde Staten dan ook verklaarden geen termen te vinden om aan het gedaan verzoek te voldoen.

Tenzelfden dage namen Gedeputeerde Staten een resolutie, G. n°. 188, waarbij zij krachtens art. 97 van het reglement aan het genomen besluit hunne goedkeuring verleenden.

Van deze resolutie is op 21 Augustus d. a. v. aan het waterschapsbestuur kennis gegeven.

In dato 17 September ll. is daarop bij 's Konings Kabinet een adres ingekomen van T. A. Rovers voornoemd, waarbij, na uiteenzetting der feiten, en met verwijzing naar de beschouwingen in des adressants boven gerelateerd adres aan Gedeputeerde Staten vervat, met een beroep op art. 99 van het reglement, verzocht wordt vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij zij het in dat adres gedaan verzoek van de hand wezen; — en tevens ook vernietiging van het ingelandenbesluit van 9 Juli bevorens.

Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, op dat adres gehoord, adviseeren tot afwijzing van het verzoek en refereeren zich tot adstructie daarvan aan de motieven hunner resolutie.

Nadat deze zaak krachtens 's Konings machtiging van 8 October ll. n°. 9, bij deze Afd. was aanhangig gemaakt, is nog ingekomen:

1°. eene machtiging van den appellant op Mr. C. J. François, advocaat en procureur te 's-Gravenhage, tot waarneming zijner belangen ten deze; en

2°. een adres van het bestuur van Cruijslandspolder aan den Koning gericht, waarbij ongegrondverklaring van het ingestelde beroep wordt verzocht.

Het beroep van appellant wordt nader mondeling toegelicht door den heer Mr. C. J. François Jr., advocaat te 's-Gravenhage, terwijl het wordt bestreden namens den Cruijslandspolder door Mr. P. M. van Dam, advocaat te Breda.

Beide gemachtigden beantwoorden voorts eenige tot hen gerichte vragen.

III. het beroep van *N. S. Rambonnet, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, omtrent zijne vervallenverklaring van het lidmaatschap van den raad der gemeente Elburg.*

De *Staatsraad* Heydenrijck brengt het volgend verslag uit:

Krachtens 's Konings machtiging van 28 October 1883, werd den 30 October d. a. v. bij den Raad van State, Afd. voor de geschillen van bestuur, aanhangig gemaakt de overweging van het beroep, ingesteld door N. S. Rambonnet, raadslid van Elburg, tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, in dato 4 September 1883, n⁰. 70, betrekkelijk zijne vervallenverklaring van genoemd lidmaatschap.

Uit het onderzoek dezer zaak blijkt, dat, terwijl N. S. Rambonnet in het begin dezes jaars als raadslid en Wethouder van Elburg fungeerde, bij heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland een adres inkwam van W. G. Top en 4 andere ingezetenen dier gemeente, waarbij zij verzochten dat o. a. ook N. S. Rambonnet voornoemd, zoude ophouden raadslid van Elburg te zijn, aangezien hij in eene aangrenzende gemeente verblijf houdt of met ter woon gevestigd is en dat heeren Gedeputeerden, de daartoe noodige bevelen zouden geven.

Op de uitnoodiging dezer laatsten in dato 27 Juni 1883 tot het verstrekken van bericht, consideratiën en advies, gaven Burgemeester en Wethouders van Elburg, bij besluit van 3 Juli d. a. v., te kennen, dat, wat aangaat de, ook naar de meening des Burgemeesters onwettige zitting van den heer Rambonnet als raadslid, deze, naar het oordeel hunner vergadering, had opgehouden, door dien genoemden heer, ofschoon de onwettigheid van den tegenwoordigen toestand niet erkennende; een stuk gronds, gelegen op Elburgs territoir had aangekocht, op welken grond hij een kantoor zou bouwen, waarin hij steeds over de belangen der gemeente Elburg zal te spreken zijn „zullende deze bouw aangemerkt kunnen worden als uitbreiding zijner woning Huize Putten”.

Toen echter de Wethouder M. van der Maaten, den 9den Juli d. a. v. aan Gedeputeerden had kennis gegeven, dat hij zich niet vereenigde met het door den Burgemeester ingezonden bericht en integendeel van oordeel was, dat de Wethouder N. S. Rambonnet niet meer te Elburg woonplaats heeft, kwamen Gedeputeerden bij Burgemeester en Wethouders op de zaak terug onder verwijzing naar de artikelen 19 en 46 der gemeentewet, waarop door het collegie van Burgemeester en Wethouders, bij afwezigheid van den Wethouder van der Maaten en onthouding van den Wethouder Rambonnet, den 24en Juli 1883 werd besloten aan het raadslid Rambonnet eene schriftelijke waarschuwing te zenden, dat het collegie eene nieuwe keuze als raadslid in zijne plaats te bekwamer tijd zou bevelen.

Van dit besluit kwam N. S. Rambonnet bij den raad van Elburg in beroep, aangaande welk beroep den 31en Juli 1883 de stemmen staakten, doch den 21en Augustus d. a. v. besloten werd te verklaren dat de heer Nicolaas Samuel Rambonnet heeft opgehouden lid te zijn van den raad der gemeente Elburg en alzoo het besluit van Burgemeester en Wethouders van 24 Juli 1883 te handhaven, aangezien bedoelde heer sedert geruimen tijd zijne woonplaats heeft gevestigd op den huize Putten en deze buitenplaats moet gerekend worden onder de gemeente Doornspijk te liggen, niettegenstaande een gedeelte onder Elburg ressorteert, vermits het hoofdverblijf, het woonhuis, tot eerstgenoemde gemeente behoort.

Wel heeft de heer Rambonnet, zoo zegt de raad, zijn voornemen niet te kennen

gegeven, zijn hoofdverblijf te Doornspijk te vestigen, maar dit voornemen moet opgemaakt worden uit de omstandigheid, dat hij, zijn gezin en dienstboden, allen, gedurende het geheele jaar op den huize Putten verblijf houden, terwijl zij geene woning in de gemeente Elburg betrekken. Art. 19 der gemeentewet sluit den heer Rambonnet dus buiten.

Het beroep op Gedeputeerde Staten van Gelderland, door den heer Rambonnet tegen deze beslissing ingesteld, werd den 4den September 1883 door hen afgewezen.

Zij overwogen dat appellant feitelijk zijne woonplaats naar Doornspijk heeft overgebracht, aangezien hij, ofschoon bij dag te Elburg vertoevende, in verschillende betrekkingen aldaar werkzaam zijnde en behoorende tot de aldaar gepatenteerden — zijne huishouding en zijn bestaan te Doornspijk heeft gevestigd en dan ook geregeld derwaarts terugkeert.

Het opzettelijk inrichten van een kantoor te Elburg, in de onmiddellijke nabijheid zijner woning te Doornspijk, bewijst zelfs daghelder, dat hij in laatstgemelde woning geen tijdelijk maar een duurzaam verblijf wenscht te houden.

Bij adres, gedagteekend 17 September 1883, richtte N. S. Rambonnet zich tot den Koning, verzoekende dat Z. M. de besluiten van Gedeputeerde Staten van Gelderland, van den raad en van Burgemeester en Wethouders van Elburg, respectievelijk van 4 September, 21 Augustus en 24 Juli 1883, gelieve te vernietigen en te verstaan, dat de appellant de hoedanigheid van ingezeten van Elburg, noodig voor het lidmaatschap van den raad aldaar, niet heeft verloren.

Te Elburg geboren is hij daar steeds verbleven, deed nimmer van zijn voornemen tot verplaatsing blijken, behield er ook na het betrekken van het buitengoed te Doornspijk, zijn oude verblijf, in de ook hem toebehoorende woning zijner moeder, houdt er dagelijks kantoor, beheert aldaar zijne zaken, oefent er verschillende betrekkingen uit, is er gepatenteerd, ja kiezer, en is aldaar voor de Rijks personele belasting aangeslagen, terwijl men hem te Doornspijk voor hoofdelijken omslag slechts brengt op het suppletoir kohier en hij ter laatste plaatse niet op de kiezerslijsten voorkomt.

Gedeputeerde Staten van Gelderland adviseerden, met verwijzing naar hunne vroegere motieven, dat het beroep op den Koning ongegrond zou worden verklaard.

Appellant zelf erkent, dat hij, een paar jaren geleden in den echt tredende, een buitenverblijf onder Doornspijk metterwoon heeft betrokken.

Bij gebreke eener verklaring volgens art. 76 1e alinea B. W., blijkt het voornemen, om aldaar zijn voortdurend, d. i. hoofdverblijf te vestigen, voldoende uit de omstandigheid dat hij zich ter plaatse met zijn gezin en dienstboden heeft gevestigd, terwijl te vergeefs wordt gezocht naar eenig bewijs, dat bedoeld verblijf als tijdelijk zou zijn aan te merken en juist het inrichten van een kantoor op Elburg's territoir 't tegendeel aantoont.

Door Mr. Vlielander Hein te 's-Gravenhage, gemachtigde van den appellant, werd aan den Raad van State een schrijven gericht met elf bijlagen, zijnde afschriften van besluiten, bewijsstukken enz.

Dat appellant voorkomt op de bevolkingsregisters en de kiezerslijsten te Elburg;

dat al zijne brieven per post hem dáár bezorgd worden; dat hij steeds bij inzamelingen door collectanten uit Elburg wordt bezocht en dat hij voor zijne bedienden een plaats bezit in de Hervormde Kerk te Elburg, wat slechts toegelaten wordt aan inwoners der gemeente — kan, volgens dat schrijven, bij tegenspraak, bewezen worden.

Als gemachtigde voor appellant treedt op de heer Mr. B. M. VLIELANDER HEIN, advocaat te 's-Gravenhage, die op verschillende gronden het besluit van Gedeputeerde Staten niet juist oordeelt en een gunstig advies van de Afdeeling tegemoet ziet.

Eenige vragen van den President en de Staatsraden HEYDENRIJCK en VERNIERS VAN DER LOEFF, worden nog door den gemachtigde beantwoord.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Negenendertigste Vergadering.

Vergadering van Woensdag, 12 *December* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,
Mr. H. C. Verniers van der Loeff,
Mr. H. J. Smidt,
Mr. C. J. A. Heydenrijck.

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

Commies van Staat: Mr. J. B. Breukelman.

Aan de orde is:

het beroep van *H. J. Brandenburg te Brouwershaven, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland, houdende zijne vervallenverklaring van het lidmaatschap van den raad dier gemeente.*

De *Staatsraad* Smidt brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van 15 November ll., n°. 4897, Afd. B. B., bij den Raad van State Afdeeling voor de geschillen van bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep, ingesteld door H. J. Brandenburg te Brouwershaven, tegen zijne vervallenverklaring van het lidmaatschap van den raad dier gemeente.

Die vervallenverklaring is uitgesproken door Gedeputeerde Staten van Zeeland bij besluit van 7/14 September 1883, n°. 12, 3e Afdeeling.

Volgens de in dit besluit voorkomende overwegingen, liggen de volgende feiten en beschouwingen daaraan ten grondslag.

De heer H. J. Brandenburg, koperslager, loodgieter en handelaar, is tevens vennoot der firma Boogerd Brandenburg en Vink te Brouwershaven, welke firma in 1869 met die gemeente eene overeenkomst heeft aangegaan en waarbij zij voor een thans nog loopend tijdvak van 20 jaren de verlichting van de openbare straten en van de gemeentegebouwen heeft aangenomen. In Juni jl. heeft de heer Brandenburg van den aannemer der in aanbouw zijnde gemeenteschool, P. Vink te Noordgouwe onderaangenomen de verwerking van het voor dat gebouw benoodigde lood en daarvan ook gedeelten geleverd. In den afgeloopen winter heeft Brandenburg steenkolen geleverd op bons en voor rekening van het burgerlijk armbestuur aan door dit bestuur bedeelden, zijnde dit bestuur eene gemeenteinstelling, gesubsidieerd door en rekenplichtig aan de gemeente.

Deze feiten leveren volgens Gedeputeerde Staten, het eerste en het derde onmiddellijk en het tweede middellijke deelneming op aan leveringen of aannemingen ten behoeve der gemeente, vallende onder art. 24 der gemeentewet en zij zouden alle, op zich zelf, aanleiding geven om art. 26 der gemeentewet toe te passen.

Aangezien echter het vroegere mandaat voor den heer Brandenburg als raadslid tengevolge zijner periodieke aftreding met 4 September ll. is afgeloopen en hij thans na zijne herkiezing, krachtens een nieuw mandaat, als lid van den raad zitting heeft, kunnen voor de toepassing van art. 26 der gemeentewet, alléén die feiten in aanmerking komen, welke op dat nieuwe mandaat betrekking hebben.

Constateerende, dat, wat aangaat de hierboven in de 2e en 3e plaats gememoreerde handelingen, niet gebleken is, dat zij thans nog worden voortgezet, maar dat door den heer Brandenburg erkend wordt, dat hij nog altijd vennoot der firma is, welke de levering van gas aan de gemeente voor een thans nog loopend tijdvak heeft aangenomen, — leiden Gedeputeerde Staten daaruit af, dat de heer Brandenburg mitsdien voor zijn thans loopend mandaat in overtreding is van art. 24 der gemeentewet.

Het vervallen verklaarde raadslid heeft in die uitspraak niet berust. Bij adres van 22 September ll. heeft hij daartegen voorziening bij Z. M. gevraagd. In dat adres ontkent hij niet, dat hij vennoot der bovengenoemde firma is, welke de levering aan de gemeente heeft aangenomen voor het thans nog loopende tijdvak van 1869—1889, maar beweert hij dat dit niets afdoet, omdat bij Koninklijk besluit van 3 Maart 1862 (*Bijv. Staatsblad* pag. 182), is beslist, dat alléén een besturend vennoot eener firma, die de verlichting aan de gemeente levert, geen lid van den raad mag zijn. Hij zelf nu is geen besturend vennoot; integendeel, die betrekking wordt door een ander voor de weduwe van den overleden vennoot Boogerd Az. (directeur) waargenomen, en zijn belang daarbij is van dien aard, dat hij gaarne zijn aandeel in bedoelde vennootschap wil schenken en er nog f 50 op toegeven.

Ten aanzien der beide anderen door Gedeputeerde Staten vermelde leveringen, verklaart 1°. wat levering van lood betreft, dat die ruim 3 maanden na de publieke besteding was aangenomen en hij oogenblikkelijk van die levering afstand deed, toen hij vernam, dat men haar als verboden beschouwde, en ten 2e wat de levering van steenkolen aangaat, dat deze door de armen op naamlooze bons werden gehaald en de daarvan in rekening gebrachte prijs, evenals al zijne hande-

lingen en bemoeiïngen als voorzitter van het armbestuur dienden, om de subsidie uit de gemeentefondsen te verminderen, terwijl zoodanige levering ook door het reglement op het armbestuur niet is verboden.

Appellant geeft ten slotte te kennen, dat zijne vervallenverklaring geprovoceerd is door wangunstige medeburgers, ten bewijze waarvan hij aanhaalt, dat men zelfs zoover ging, om vóór de jongste verkiezing de zoogenaamd ongeoorloofde leveringen ter kennis te brengen van den Officier van Justitie te Zierikzee, namens welken ambtenaar door den brigadier der te Brouwershaven gestationeerde rijksveldwacht informatiën werden ingewonnen bij hem zelven, ter secretarie en zelfs bij de bedeelden, en dit juist een paar dagen vóór bedoelde verkiezing. Eerst had appellant dan ook reeds besloten in de uitspraak van het Gedeputeerd collegie te berusten, doch hij was van die meening door achtenswaardige menschen teruggebracht en verzoekt alsnu de van onwaarde verklaring der gevallen uitspraak.

Gedeputeerde Staten van Zeeland, op dit appellatoir adres gehoord, leggen bij hun ambtsbericht van 26/29 October 1883, n°. 6015/119, 3e Afdeeling, over:

1°. een afschrift van het contract omtrent de gasverlichting tusschen het gemeentebestuur van Brouwershaven en de heeren L. Boogerd Azn., H. J. Brandenburg en J. Vink, op 9 December 1869 gesloten nadat het besluit tot het aangaan van het contract bij besluit van Gedeputeerde Staten van 18 Augustus n°. 53, bevorens was goedgekeurd, en 2°. een afschrift van het in de *Staatscourant* opgenomen uittreksel uit de akte, verleden 3 December 1869 en ingeschreven ter griffie der Rechtbank te Zierikzee, op 13 Januari 1870, waarbij met ingang van 1 November 1869 voor 20 jaren tusschen de genoemde heeren Boogerd, Brandenburg en Vink besloten is tot de oprichting en exploitatie eener photogeen-gasfabriek te Brouwershaven met concessie der gemeenteverlichting aldaar.

Gedeputeerde Staten merken in hun ambtsbericht op, dat uit het contract blijkt. dat er tusschen de firma en de gemeente eene overeenkomst tot aanneming der verlichting van de openbare straat en van de gemeentegebouwen bestaat, wat ook door appellant geenszins wordt ontkend. Wat diens beweren echter betreft, dat hij geen besturend vennoot zou zijn, zeggen Gedep. Staten, dat in het reeds genoemde Koninklijk besluit van 3 Maart 1862, hetwelk appellant te zijner rechtvaardiging aanhaalt, sprake is van eene naamlooze vennootschap en niet van eene vennootschap onder eene firma.

Bovendien, zoo voegt dit college er nog aan toe, is appellants bewering, als zou hij geen besturend vennoot zijn, blijkens de akte van vennootschap slechts ten deele juist, immers alleen het dagelijksch beheer en toezicht aan den vennoot Boogerd opgedragen, zoodat voor daden van beheer, vallende buiten de dagelijksche leiding der zaken, de medewerking der andere vennooten vereischt wordt.

Doch zelfs afgescheiden van het beheer, moet de vraag of appellant onmiddellijk deelneemt aan aanneming ten behoeve der gemeente, toestemmend beantwoord worden, op grond van het feit, dat appellant niet commanditair vennoot, maar firmant in de genoemde vennootschap is.

Krachtens art. 18 Wetboek van Koophandel, is hij als zoodanig hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen der vennootschap, zoodat hij bij het contract van aanneming een rechtstreeks financieel belang heeft.

Met verwijzing naar Zr. Ms. besluit van 4 Mei 1883, n°. 6, waarbij de vervallenverklaring van een raadslid te Axel werd gehandhaafd, wijzen Gedeputeerde Staten er nog op, dat het geval kan voorkomen dat voor nalatigheid in de uitvoering van het contract, boeten beloopen worden, en dat dan het belang van appellant als lid der firma rechtstreeks in strijd komt met de belangen der gemeente, welker behartiging hem als raadslid is opgedragen.

Nadat deze zaak bij de Afdeeling is aangebracht is alléén nog ingekomen eene machtiging van den appellant op Mr. Vlielander Hein, te 's-Gravenhage, om in dezen zijne belangen waar te nemen en hem te vertegenwoordigen.

Door den gemachtigde van appellant, Mr. B. M. Vlielander Hein, advocaat te 's-Gravenhage, wordt het beroep nader mondeling toegelicht. Hij treedt in eene wederlegging van het besluit van Gedeputeerde Staten en ziet een advies tot vernietiging van dat besluit, van de Afdeeling tegemoet.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

Veertigste Vergadering.

Vergadering van Vrijdag 28 *December* 1883.

(Geopend ten 11 ure.)

Voorzitter, Jhr. Mr. G. C. J. van Reenen.

Tegenwoordig de *leden:*

Mr. G. de Vries Azn.,

Mr. H. C. Verniers van der Loeff,

Mr. H. J. Smidt,

Referendaris: Mr. G. J. Roijaards.

I. Door den Voorzitter wordt voorlezing gedaan van de volgende Koninklijke besluiten, als:

1°. van 21 November 1883, n°. 26, houdende beschikking op het beroep van *de firma Kosters en Co. te Heerewaarden, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van* 3 *Juli* 1883, *voor zooveel betreft eenige voorwaarden, die daarbij verbonden zijn aan de bij dat besluit aan haar verleende vergunning, tot oprichting van eenen stoomkorenmolen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 392).

Het besluit luidt aldus:

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Beschikkende op het beroep van de firma Kosters en Co. te Heerewaarden, tegen een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 3 Juli 1883, voor zooveel betreft eenige voorwaarden, die daarbij verbonden zijn aan de bij dat

besluit aan haar verleende vergunning, tot oprichting van eenen stoomkorenmolen;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 7 November 1883, n⁰. 77;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 17 November 1883, n°. 45, Afd. Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat door Burgemeester en Wethouders van Heerewaarden, ten einde te gemoet te komen aan de bij hen ingebrachte bezwaren, ontleend aan vrees voor brandgevaar en hinder, aan de bij hun besluit van 3 Juli 1883 aan de firma Kosters en Co. verleende vergunning tot oprichting van eenen stoomkorenmolen, verschillende voorwaarden zijn verbonden, strekkende om:

1⁰. den ketel met eene halve meter dikte metselwerk te ommetselen;

2⁰. de kap van het geheele gebouw met pannen te dekken;

3⁰. den schoorsteen op te trekken van steen ter hoogte van ten minste achttien meter en van eenen vonkenvanger te voorzien;

4⁰. den molen niet in werking te brengen binnen veertien dagen na gegeven bericht van de voltooiing; en

5⁰. te verbieden dat er gewerkt worde vóór zonsopgang en na zonsondergang;

dat de firma Kosters en Co. bij Ons van dat besluit in beroep is gekomen, aanvoerende, dat de voorschreven onder 1⁰, 4⁰ en 5⁰ vermelde voorwaarden voor haar te bezwarend en uit het oogpunt, waaruit ze zijn opgelegd, niet noodig zijn, onder opmerking tevens, dat de strekking van voorwaarde 4 onduidelijk is en dat ten gevolge van het door haar ingestelde beroep eene wijziging van den termijn voor het inwerkingbrengen der inrichting wordt gevorderd;

dat door Gedeputeerde Staten van Gelderland en den Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in dat gewest, het gevoelen is uitgesproken, dat de opgelegde voorwaarden, waartegen het beroep is gericht, noodeloos bezwarend zijn en door andere zouden dienen te worden vervangen, waarbij eene vermindering der beperking van den werktijd wordt aangenomen, maar verplichtend gesteld wordt het aanbrengen van muur- en ijzerwerken, met de noodige tusschenruimten en tevens alle houtconstructiën in het ketelhuis worden verboden;

en dat de appellante in de openbare zitting van den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, waarin haar beroep is behandeld, verklaard heeft, onder berusting in sommige der nieuw voorgedragen voorwaarden, tegen andere daarvan overwegende bedenkingen te hebben, aanvoerende, dat de vrees voor brandgevaar, uit hare inrichting te duchten, evenzeer overdreven is als die voor hinder, daar er geen ergerlijk geraas zal kunnen ontstaan, te minder omdat het hare bedoeling is, dat de beweegkracht door middel van de drijfriemen zal worden overgebracht;

Overwegende, ten aanzien van de gestelde voorwaarden, dat er voor ons geene aanleiding bestaat om die, waartegen door appellante geen bezwaar werd ingebracht, in nadere overweging te nemen, en het onderzoek zich mitsdien kan bepalen tot die, welke hierboven onder 1⁰, 4⁰ en 5⁰ zijn vermeld;

dat het voorschrift tot het ommetselen van den ketel niet dienen kan ter tegemoetkoming aan eenig bezwaar, hetwelk volgens de wet tegen eene aangevraagde

vergunning als geldig mag worden aangemerkt, en integendeel zoodanige ommetseling alléén gebezigd wordt om den ketel beter de warmte te doen behouden, zoodat het maken van eene voorwaarde deswege, als uitsluitend in het belang van den concessionaris, geheel onnoodig moet worden geacht;

dat de door Burgemeester en Wethouders opgelegde verplichting om den molen niet in werking te brengen binnen veertien dagen na kennisgeving der voltooiing geene andere bedoeling kan hebben dan om te dienen ter verzekering van het door de wet aan hen opgedragen toezicht op de voldoening aan de voorwaarden, maar als zoodanig niet wordt gevorderd, vermits de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) zelve bij de artt. 18, 19 en 20 in dat onderwerp volledig voorziet;

dat de voorwaarde, houdende verbod om vóór zonsopgang en na zonsondergang te werken, gesteld schijnt ter vermindering van brandgevaar en tot vermijding van geraas en hinder gedurende den nacht, maar dat in het mogelijke brandgevaar, in verband met de andere door het Gemeentebestuur gemaakte voorwaarden, op meer afdoende en minder bezwarende wijze is te voorzien, terwijl van eene met eene stoommachine van tien en eenen ketel van twaalf paardenkracht werkende, betrekkelijk kleine inrichting, als het hier betreft, waarvan de naaste buren nog 4 en 5 M. verwijderd blijven, geen hinder is te duchten van dien aard, dat deswege een voor een deel des jaars zoodanig beperkte werktijd, als Burgemeester en Wethouders voorschreven, of zelfs eenige beperking hoegenaamd in dien werktijd, zou kunnen en moeten worden voorgeschreven;

dat derhalve tegen het doen vervallen der voorwaarden, waarvan in beroep werd gekomen, geen bezwaar bestaat, indien aan de overige, door Burgemeester en Wethouders gesteld, nog enkele andere worden toegevoegd;

Gezien de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met verbetering van het besluit van Burgemeester en Wethouders van Heerewaarden van 3 Juli 1883, waarbij aan de firma Kosters en Co. en hare rechtverkrijgenden vergunning werd verleend tot het oprichten van eenen stoomkorenmolen op het perceel, kadastraal bekend in genoemde gemeente in sectie C n°. 971, te bepalen, dat aan die vergunning de volgende voorwaarden zullen zijn verbonden:

1°. dat de kap van het geheele gebouw, waarin de inrichting zal worden gesteld, met inbegrip van die gedeelten, welke tot woonhuis en pakhuis dienen, met pannen zal worden gedekt.

2°. dat het lokaal, waarin de stoomketel geplaatst wordt, door muren van ten minste een steen dikte van den molen en van de overige gebouwen worde gescheiden en met steenen bevloerd.

3°. dat tusschen het muurwerk van dit lokaal en dat van den stoomketel ten minste tien c. M. en boven de ketelbemetseling ten minste 1,25 M. opene ruimte worde gelaten, en

4°. dat de rookleidingen van metselwerk worden gemaakt en de schoorsteen van steen worde opgetrokken ter hoogte van ten minste achttien M. en van eenen vonkenvanger voorzien.

Voorts te bepalen dat de inrichting zal moeten zijn voltooid en in werking gebracht binnen een jaar na de dagteekening van dit besluit.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, 21 November 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

2°. van 3 December 1883, n°. 14, houdende beschikking op het beroep van *L. van der Wiel, te Haarsteeg, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 12 April* 1883, *G n°.* 47, *waarbij zijn afgewezen zijne bezwaren tegen de lijst van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap "de gecombineerde buitenpolder van Vlijmen, Engelen en Hedikhuizen.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 398).

Het besluit luidt als volgt:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van L. van der Wiel, te Haarsteeg, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant van 12 April 1883, G, n°. 47, waarbij zijn afgewezen zijne bezwaren tegen de lijst van stemgerechtigde ingelanden van het waterschap "de gecombineerde bnitenpolder van Vlijmen, Engelen en Hedikhuizen;"

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 14 November 1883, n°. 75;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 29 November 1883, n°. 1, Afdeeling Waterstaat A;

Overwegende, dat het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Noord-Brabant geene bevoegdheid toekent om tegen de beslissingen van Gedeputeerde Staten, betreffende de lijsten van stemgerechtigde ingelanden, bij Ons in hooger beroep te komen;

dat toch art. 99 van genoemd Reglement, in verband met de drie voorgaande artikelen, hooger beroep alleen openstelt tegen de beschikkingen van Gedeputeerde Staten, waarbij zij eene benoeming of een besluit van stemgerechtigde ingelanden of het bestuur schorsen of vernietigen, eene gevraagde goedkeuring verleenen of weigeren, of omtrent een geschil uitspraak doen;

dat de vaststelling van de lijst der stemgerechtigde ingelanden en de beslissing der daartegen ingebrachte bezwaren in het vierde hoofdstuk van het Reglement, artt. 29—35, is geregeld;

dat in die artikelen wel gewaagd wordt van beslissingen, door het bestuur en in hooger beroep door Gedeputeerde Staten te geven, maar niet van een hooger beroep op Ons;

dat integendeel art. 35 het brengen van wijzigingen in de door het bestuur opgemaakte lijst van stemgerechtigde ingelanden alleen vergunt volgens beslissingen, door het bestuur of door Gedeputeerde Staten gegeven en voorts bij de jaarlijksche herziening of bij overgang van een eigendom, erfpacht of vruchtgebruik in den loop van het jaar, en dat artikel dus de mogelijkheid, om bij Koninklijk besluit wijziging in die lijst te bevelen, uitsluit;

Gezien het Algemeen Reglement voor de waterschappen in Noord-Brabant, goedgekeurd bij Ons besluit van 4 Januari 1862, n°. 101;

Hebben goedgevonden en verstaan:

den adressant niet-ontvankelijk te verklaren in het door hem ingestelde beroep.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 3 December 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.

De Directeur van het Kabinet des Konings,

ALEWIJN.

3°. van 8 December 1883, n°. 34, houdende beschikking op het beroep van *J. Schenkel c. s., te Uffelte, van eene beslissing van Gedeputeerde Staten van Drenthe over den legger der waterleidingen in de gemeente Havelte.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, bl. 420).

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van J. Schenkel c. s., te Uffelte, van eene beslissing van Gedep. Staten van Drenthe over den legger der waterleidingen in de gemeente Havelte;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 November 1883 nº. 81;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 4 December 1883, nº. 6, Afd. Waterstaat A;

Overwegende, dat overeenkomstig art. 5 van het Reglement op de waterleidingen in de provincie Drenthe (*Provinciaal blad* 1868, nº. 30) door den Gemeenteraad van Havelte op 29 Juli 1879 voorloopig is vastgesteld een legger van de waterleidingen en daartoe betrekkelijke voorwerpen in die gemeente, aan het toezicht van het Gemeentebestuur onderworpen;

dat op dien legger voorkomt de Oude Vaart, en als een tot die waterleiding betrekkelijk voorwerp, volgnummer 12, een brug, genaamd de Havelter brug, waarvan als onderhoudsplichtigen in de betrekkelijke kolommen vermeld worden M. J. Meeuwes en een groot aantal anderen als eigenaren van de daarin genoemde met dat onderhoud belaste perceelen;

dat Gedeputeerde Staten, aan wie die legger ter definitieve vaststelling was toegezonden, tengevolge van daartegen bij hen ingediende bezwaren, beslisten, dat de hiervoren vermelde brug niet ten laste is van de in den voorloopig vastgestelden legger voorkomende perceelen en personen, maar van de markgenooten van Uffelte-Westeinde als met het onderhoud van de brug evenals van den weg, waarin de brug ligt, belast, bij de invoering van het Reglement op de wegen en voetpaden, en mitsdien bij resolutie van 24 November 1882, nº. 34, den legger, afgescheiden van andere veranderingen, aldus gewijzigd vaststelden;

dat appellanten bij adres van 21 December 1882 van deze beslissing bij Ons in beroep zijn gekomen, aanvoerende, dat genoemde brug door markgenooten van Havelte is gelegd, alleen dient voor het gebruik van de gronden van die markgenooten en ook in onderhoud ten hunnen laste is, tot staving van welk beweren door hen wordt overgelegd een stuk, dat zij noemen: contract van de scheiding van de Uffelter meente in het jaar 1832, weshalve zij verzoeken, dat de legger in dier voege worde gewijzigd, dat het onderhoud van genoemde brug kome ten laste van de markgenooten van Havelte;

Overwegende, dat het door appellanten overgelegde zoogenaamde contract van 1832 is eene niet gewaarmerkte copie van een ongedagteekend stuk, dat blijkbaar ook niet door alle daarbij betrokken partijen is onderteekend, zoodat het alle vereischten mist om als een rechtsgeldig en wettig verbindend contract te kunnen worden aangenomen;

dat echter, mocht er ook al zoodanig contract overeenkomstig de overgelegde copie bestaan, dan nog de daarin voorkomende bepaling, waarop adressanten doelen, luidende: „Diegene, die een brug over de oude vaart tegen den Leijensweg willen leggen, zullen zulks mogen doen, maar eerst voor eigen rekening, echter die vervolgens daar gebruik van willen maken, zullen daartoe ook moeten betalen na quota", geen het minste bewijs oplevert voor der adressanten bewering, als wordende daarbij van de Havelter markgenooten geene melding gemaakt, veelmin dat deze markgenooten, die daarbij geene partij waren, de bedoelde brug hebben gelegd of zouden leggen;

en dat in allen gevalle, ware er ook een verbindend contract overgelegd van den inhoud, als appellanten zouden wenschen, zoodanige overeenkomst wel civielrechtelijke gevolgen zou hebben, maar niet afdoende zijn zou ter beslissing der vraag wie publiekrechtelijk als onderhoudsplichtigen der brug aangemerkt en mitsdien als zoodanig op den legger moeten vermeld worden;

Overwegende voorts, dat de vermelding van appellanten als tegenover het publiek gezag met het onderhoud der brug belast door Gedeputeerde Staten terecht is geschied; dat toch blijkens de in afschrift overgelegde slagcedul der wegen en waterlossingen in de gemeente Havelte, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten bij resolutie van 22/28 Mei 1856, n°. 73/38, de in deze bedoelde brug daarop voorkomt als de brug over de Oude Vaart, gelegen in den weg naar Ruinen, in onderhoud bij „het Westeinde van het gehucht Uffelte," waarmede blijkens de niet weersproken mededeeling van Gedep. Staten bedoeld worden: „de markgenooten van Uffelte „Westeinde";

dat deze slagcedul ingevolge art. 32 van het Provinciaal Reglement op de waterleidingen en art. 42 van het Provinciaal Reglement op de wegen en voetpaden in Drenthe, welke beide reglementen in 1868 zijn vastgesteld, bleef gelden tot aan het tot stand komen van den legger en de tabellen volgens evengenoemde Reglementen;

en dat derhalve de vermelding van adressanten als onderhoudsplichtigen op den legger de handhaving is van den bij de invoering van het Reglement, krachtens hetwelk de legger werd opgemaakt en vastgesteld, bestaanden toestand, waartegen ook vroeger, tijdens het tot stand komen van voornoemden slagcedul, geen bezwaar is gemaakt, en die vermelding alzoo terecht is gedaan;

Gezien het Reglement op de waterleidingen in de provincie Drenthe, vastgesteld door de Staten dier provincie den 11 Juli 1868 en door Ons goedgekeurd bij besluit van 5 Augustus 1868, n°. 55, en gewijzigd bij besluit der Staten van 9 Juli 1869, door Ons goedgekeurd bij besluit van 13 Augnstus 1869, no. 15;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving der bestredene resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 24 November 1882, n°. 34, het daartegen door appellanten ingesteld beroep te verklaren ongegrond.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoe-

ring van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 December 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

4°. van 8 December 1883, n°. 35, houdende beschikking op het beroep van *K. J. Tolner en het beroep van H. Mulder Jz. te Oude Pekela, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan F. L. Drenth aldaar vergunning is verleend tot oprichting eener stoomstrookartonpapierfabriek in gezegde gemeente.*

(Zie het verslag van de behandeling dezer zaak in Jaargang 1883, blz. 421.)

Het besluit luidt aldus:

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Beschikkende op het beroep van K. J. Tolner en het beroep van H. Mulder Jz., te Oude Pekela, van een besluit van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, waarbij aan F. L. Drenth aldaar vergunning is verleend tot oprichting eener stoomstrookartonpapierfabriek in gezegde gemeente;

Den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 21 November 1883, n°. 83;

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 4 December 1883, n°. 44, Afdeeling Handel en Nijverheid;

Overwegende, dat Freerk Liefkes Drenth, te Oude Pekela, bij adres van 6 Juli 1883 aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente vergunning heeft verzocht tot oprichting eener door stoom gedrevene strookartonpapierfabriek op de perceelen, kadastraal bekend gemeente Oude-Pekela, sectie B. nrs. 674, 675 en 676;

dat op de ingevolge art. 7 der wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) belegde vergadering niemand is verschenen, doch drie bezwaarschriften zijn ingekomen, onder andere van de beide appellanten voornoemd;

dat Burgemeester en Wethouders, de tegen de oprichting der fabriek ingebrachte bezwaren ongegrond achtende, bij beschikking van 23 Juli 1883, waarvan blijkens mededeeling van het Gemeentebestuur afkondiging is gedaan op 29 Juli d. a. v. door

opname in de Veendammer Courant van 31 Juli d. a. v., de gevraagde vergunning onder eenige daarbij gestelde voorwaarden hebben verleend, waaronder was opgenomen de verplichting om het afvalwater eerst te leiden in twee bakken van voldoende afmetingen, ten einde de in dat water voorhanden zijnde vuile stoffen tijd hebben om te bezinken, en het alsdan gezuiverd water langs eene open goot van minstens 25 M. lengte en met eene pomp onder den weg door in het Hoofddiep te leiden;

dat H. Mulder Jz. en K. J. Tolner bij adressen van 10 en 11 Augustus ll. van deze beschikking bij Ons in beroep zijn gekomen en aanvoeren:

eerstgenoemde, dat hij voor zijne op korten afstand beneden de voorgenomene inrichting eveneens aan het Pekelerdiep gelegene papierfabriek het benoodigde water trekt uit gezegd diep; dat, wordt aan Drenth vergund ook, op de wijze door Burgemeester en Wethouders voorgeschreven, zijn afvalwater te loozen in dat diep, dit daardoor dermate zal worden verontreinigd, dat het voor hem, appellant, onbruikbaar wordt, weshalve hij verzoekt, dat de aangevraagde vergunning slechts zal worden verleend onder voorwaarde, dat het afvalwater zoodanig of zooverre afgevoerd worde, dat hij er geenen last van ondervinde;

laatstgenoemde, dat door de verontreiniging van het Pekelerdiep hem de uitoefening zijner zoutziederij, waarvoor hij water uit dat diep behoeft, bemoeielijkt zal worden, weshalve hij eveneens verzoekt, dat de vergunning slechts worde verleend onder voorwaarde, dat de zoutziederij daarvan geene nadeelige gevolgen ondervinde;

Overwegende, dat blijkens het bovenstaande het onderwerpelijk geschil uitsluitend loopt over den meer of minder nadeeligen invloed, die van de op te richten fabriek te duchten zij voor de bruikbaarheid van het water van het Pekelerdiep voor de exploitatie van de reeds bestaande fabrieken der appellanten;

dat, wat er ook wezen moge van die van den 2en appellant, die, doordien zij hooger aan het in den regel afstroomende Pekelerdiep gelegen is, althans onder normale omstandigheden reeds van zelve voldoende beschermd zou wezen, — door niemand wordt betwist, dat de lager gelegene van den 1en appellant zeer ernstige schade zou ondervinden, bijaldien de op te richten fabriek haar afgewerkt, met strookleursel en vezels bezwangerd water, zonder eenigerlei voorzorg, vrij en onbelemmerd in het diep liet afloopen;

dat hier dus gegronde vrees aanwezig is voor krenking van zoodanige belangen als de wet van 2 Juni 1875 (*Stbl.* n°. 95) wil beschermd zien;

dat daarom dan ook aan den aanvrager door het Gemeentebestuur van Oude-Pekela de boven sub 5 omschrevene voorwaarde is opgelegd;

dat echter de deugdelijkheid dier voorwaarde voorshands niet voldoende kan worden gewaardeerd;

dat toch, — terwijl de aanvrager haar op niet geheel onaannemelijke gronden als afdoende verdedigt en de appellanten evenzeer niet geheel verwerpelijke gronden bijbrengen om haar als ijdel ter zijde te doen stellen, — bij ontstentenis van elders bestaande gelijke toestanden, de gegevens ontbreken om naar practische ervaring omtrent die tegenstrijdige beweringen een oordeel te vellen;

Overwegende, dat het onder die omstandigheden billijk is voorgekomen aan den aanvrager, die zich sterk maakt door zorgvuldige en doeltreffende voorzorgsmaatregelen

het door de appellanten gevreesde nadeel in zoo voldoende mate te keeren, als waarop dezen redelijkerwijze aanspraak hebben, — door het toestaan van eenen proeftijd de gelegenheid te geven om feitelijk op de wijze, die hem het dienstigst zal voorkomen, de uitvoerbaarheid daarvan te bewijzen en hem onder profijt van dien en behoudens dan latere formeele regeling te vergunnen zijne fabriek in werking te brengen;

Gezien art. 12 van de bovenvermelde wet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de aangevallene beschikking van Burgemeester en Wethouders van Oude Pekela te bevestigen, edoch met intrekking van het daarin sub 5⁰ voorgeschrevene, en met bepaling dat de fabriek zal moeten zijn voltooid en in werking gebracht vóór 1 Juli 1884, en eindelijk dat deze vergunning slechts zal gelden voor eenen proeftijd tot 31 December 1884.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Het Loo, den 8 December 1883.

WILLEM.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,
VAN DEN BERGH.

Accordeert met deszelfs origineel.
De Directeur van het Kabinet des Konings,
ALEWIJN.

Aan de orde is:

II. het beroep van *het gemeentebestuur van Smallingerland van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij machtiging wordt geweigerd tot het voeren van een rechtsgeding tegen de gemeente Opsterland, ter zake van het door Smallingerland beweerd onrechtmatig stroomen met het Ureterperverlaat.*

De *Staatsraad* VERNIERS VAN DER LOEFF brengt het volgend verslag uit:

Het geschil, waarvan de behandeling krachtens Zr. Ms. machtiging van 27 October ll. bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van bestuur, werd aanhangig gemaakt, raakt de lossing van water uit de Ureterpervaart in de Dragtstervaart door de sluis van het Ureterperverlaat op de grens der gemeenten Smallingerland en Opsterland.

Vóór alles dient bij de feitelijke uiteenzetting van dat geschil, het volgende omtrent het ontstaan van dat verlaat te worden vermeld.

Bij Resolutie van den 2en April 1658 (Charterboek V, pag. 604) is door de Staten van Friesland aan de toenmalige eigenaars van Backefeenen, de heeren Douwe van Aylva c. s., octrooi verleend om — zoo luidt het octrooi — "eenige "particuliere landen ende, indien nodich oock eene Heere- ofte Dorpswech sonder "schade van particuliere Ingesetenen te mogen doorgraven tot een publique vaert "van ende nae voorschreven Bakkefeenen, des dat d'Ingesetenen daarbij geïnteresseert "voor de overval van wateren gesecureert ende het becomene octroy voor Onsen "Hove Provinciaal behoorlijk worde geïnterineert binnen de tijd van twee jaren."

Ten gevolge van en om te voldoen aan de voorwaarde, waaronder het octrooi door het openbaar gezag was verleend, verbonden zich de heeren Douwe van Aylva c. s., verkrijgers van het octrooi, bij acte van den 19 Juni 1658, "omme te procureeren "en effectueeren, dat een dubbelt verlaat in de lemijtscheidinge tusschen Smallinger- "land en Opsterland werde gemaakt, ende het eene gedeelte gestelt in Opsterland en "het ander in Smallingerland, sufficient en bestand genoeg en soo hoog als de grond "ofte vaartswallen, jaa zoo veel hooger als de ingesetenen ofte het geregt van "Smallingerland noodig en dienstig sal oordeelen om de oosterse en andere uitheem- "sche waateren in de te maakene vaart te keeren, en dat hetselve sal werden gerepa- "reerd en onderhouden in debita forma, bij gebreeke dies, dat de ingeseetenen ofte "geregte van Smallingerland naa denunciatie om te repareeren ..... gedaan ..... "en na verloop van drie maanden ofte uiterlijk een half jaar deselve vaart met het "inwerpen van een dam sullen mogen dempen ende stoppen, sonder eenige prescriptie "en exceptie daartegens te gebruiken, wel verstaande nogtans, dat naaderhands de "reparatie behoorlijk geschiet en de noodwendige kosten over het insmijten van de "dam gerestitueert en betaalt zijnde, deselve dam alsdan ook weederom tot kosten "van geenen, die in gebreeken van 't verlaat behoorlijk te repareeren geweest zijn, "sal moogen wegnoomen worden en alsoo de vaart alsvooren vaarbaar en bruikbaar "gelaaten, daarenboven tot meerdere en volle vergenoeginge van dengeenen, die zig "bij de te graavene vaart, meermalen gedagt, mogten vermeenen geïnteresseert te "zijn, staan wij toe en mogen lijden dat de ingeseetenen ofte 't geregte van Smallin- "gerland in tijd van nood meede goede toesigt neemen en hebben op het gestelde "verlaat in Smallingerland tegen de overval van waateren, en dat geen klinketten "werden geopent wijders als de necessiteit van schuttinge van scheepen, schuiten ofte diergelijke vereischen sal."

Bij het interinement van het octrooi op den 6en Juli 1658 hebben de ingezetenen van Oudega, Kortehemmen, Zuider- en Noorderdragten en ook de dorpen Nijega, Boombergum en Opeinde hiertoe hunne toestemming gegeven, des dat de verzoekers (Douwe van Aylva c. s.) "in confinio van beijde grietenien Opsterland ende Smallin- "gerland tot hun costen leggen een dubbelt verlaat, bestant ende sufficient om de "oosterse en andere uitheemsche wateren in de nieuwe te maekenene vaart te keeren, "in voegen het contracte tusschen partheijen opgeregt in dato den 19en Juni 1658 "naeder medebrengt, hetwelk in soodanige vigeur sal sijn ende blijven gelijk ofte het "hier van woorde tot woorde waere geïnsereerd."

De aldus tot stand gekomene werken schijnen voortdurend in handen van particuliere personen te zijn verbleven, totdat ten jare 1861 bij publieken verkoop door de

toenmalige eigenaren de Gemeente Opsterland den eigendom van vaart en verlaat heeft verkregen. Onder andere, onder deze bepaling: „Er mag niet meer dan drie „malen daags worden geschut, tenzij het water over de deuren loopt, en wel om 8, „12 en 4 ure."

Het blijkt niet uit de stukken, dat moeielijkheden ter zake der wijze van beheer van het verlaat vroeger ooit zouden gerezen zijn. Zulks schijnt voor het eerst in de allerlaatste jaren het geval te zijn geweest, toen de Gemeente Opsterland een vroeger ongekenden overlast van water gekregen had. Een overlast omtrent welks oorzaak partijen tegenstrijdige voorstellingen geven. Terwijl namelijk Opsterland de verklaring der veranderde omstandigheden zoekt in den sterkeren aanvoer van water uit Drenthe door het in 1880 weggegraven zijn van den dam, die sints eeuwen de waterscheiding vormde tusschen Friesland en Drenthe, — eene weggraving vreemd aan Opsterland; — zou, naar Smallingerland beweert, de oorzaak te zoeken zijn in zeer gebrekkig onderhoud door Opsterland's gemeentebestuur van de afvoermiddelen, zijnde twee knippen in den weg tusschen Selmien en Bakkeveen, naar het zuidelijker gelegene Koningsdiep, de voormaals steeds gebruikte waterloozing, zoo dat het water nu veel meer dan ooit vroeger een uitweg zocht in de Ureterpervaart.

Wat intusschen ook van het een of het ander zijn moge, zeker is het, dat in 1879 tot tweemalen toe van de zijde van Opsterland aan Smallingerland vergunning verzocht en van Smallingerland onder de noodige voorzorgen vergunning verkregen is om water uit de Ureterpervaart door het Ureterperverlaat en de Dragtstervaart te mogen laten afstroomen.

En mede is het een feit dat de sluiswachter van het gezegde verlaat in November 1880 op last van Burgemeester en Wethouders van Opsterland, begonnen is het water met geweld langs de Dragstervaart te laten afstroomen, zonder eenige vergunning en niettegenstaande alle verzet van de zijde van Smallingerland.

Te dier zake door het Bestuur van deze gemeente geïnterpelleerd hebben Burg. en Weth. van Opsterland daarop geantwoord „dat zij daartoe aanleiding vonden in „art. 179 g en h der Gemeentewet, en dat het hun onnoodig voorkwam aan het „Gemeentebestuur van Smallingerland rekenschap te geven van de motieven, die hen „bij dat beheer leiden."

Burg. en Weth. van Smallingerland hebben zich daarop ter zake dezer, zooals zij zich uitdrukken, „willekeurige en onheusche handelwijze van het Bestuur van Opster„land", bij schrijven van 21 Februari 1881 tot Gedep. Staten van Friesland gewend. Zij hebben daarbij aangevoerd, dat de geïncrimineerde afstrooming bijna dagelijks werd voortgezet, geheel in strijd met Smallingerlands recht en belang, en met dit gevolg, dat de vaartswallen, op dusdanigen waterafvoer niet berekend, schromelijk beschadigd en met doorbraak bedreigd werden.

Zij deden mitsdien een beroep op de bemiddelende tusschenkomst van het Provinciaal Bestuur, opdat het afstroomen door het Ureterperverlaat mocht worden gestaakt, en de vroeger steeds tot Opsterland's waterlossing gediend hebbende werken voldoende mochten worden hersteld en verder overeenkomrtig hun doel en bestemming deugdelijk onderhouden.

Nadat Burg. en Weth. van Smallingerland op dit adres bij brieven van 5 April

1881, 17 December 1881 en 27 April 1882 antwoord hadden verzocht, is hun onder dagteekening van 12 Juli 1882 eene Resolutie van Gedep. Staten geworden, waarbij aan de beide Gemeentebesturen in overweging werd gegeven om de zaak gemeenschappelijk te regelen op den voet van art. 121 der Gemeentewet.

Tot eenig nuttig gevolg heeft deze Resolutie niet geleid en, na inwinning van een rechtskundig advies van Mr. H. Binnerts, advocaat en procureur te Heerenveen, heeft daarop de Raad van Smallingerland op 25 Juni 1883 besloten aan Gedep. Staten machtiging te vragen tot het aanleggen van eene procedure tegen de Gemeente Opsterland ter zake van het wederrechtelijk stroomen met het Ureterperverlaat.

Na verdaging hunner Resolutie op dat Raadsbesluit hebben Gedep. Staten bij missive van 26 Juli d. a. v. aan het Gemeentebestuur van Smallingerland te kennen gegeven, dat „de vraag bij hen was gerezen of het onderwerpelijk geschilpunt wel „was van civielrechtelijken aard en als zoodanig krachtens art. 148 der Grondwet aan de kennisneming der rechterlijke macht onderworpen"; weshalve Gedep. Staten overlegging verzochten van een nader rechtskundig advies te dier zake.

Nadat daaraan voldaan was, hebben echter Gedep. Staten bij Resolutie van 6 September ll., n°. 55, 2e Afd., besloten hunne goedkeuring aan het zoo even vermelde Raadsbesluit van 25 Juni bevorens, niet te verleenen.

Gedep. Staten overwogen daarbij: „dat het Gemeentebestuur van Smallingerland „ten deze niet optreedt om een privaat-burgerlijk belang te handhaven, aan de „gemeente toekomende in hare hoedanigheid van burgerlijk rechtspersoon, maar „daarentegen een bij uitnemendheid publiek belang, betreffende de huishouding der „gemeente, hierin bestaande, dat het wenscht ontheven te worden van een water- „bezwaar, dat aan zijne gemeente van wege de naburige gemeente Opsterland, „naar zijn oordeel, onrechtmatig en in strijd met een straks te vermelden octrooi „wordt opgelegd„;

„dat het waken voor en het handhaven van dat belang niet kan worden gerangschikt onder de twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende regten, over schuldvordering en andere burgerlijke regten, hoedanige, volgens art. 148 der Grondwet, bij uitsluiting tot de kennisneming van de regterlijke magt behooren;

„dat, om aan dat geschilpunt het aanzien te geven van een geschilpunt van gewoon burgerlijk regt, te vergeefs een beroep wordt gedaan op het Burgerlijk Wetboek en het Romeinsche regt, omdat juist voor de toepasselijkheid daarvan vóóraf moet worden uitgemaakt, of dat geschilpunt in zijn aard en beteekenis, in zijn wezen en karakter, inderdaad behoort tot de zoodanige, als bij het aangehaald grondwetsartikel aangeduid en waarop de regelen van het privaat regt toepasselijk zijn;

„dat integendeel de geheele zaak behoort tot het gebied van het publiek regt;

„dat zij betreft handhaving van bepalingen van een onbetwistbaar publiekregtelijk octrooi van 2 April 1658 (Charterboek V pag. 604) van den kant der gemeente Smallingerland tegen de gemeente Opsterland voor een publiek belang, te weten het stroomen door de gemeente Opsterland met het Ureterper verlaat langs een ten openbaren dienste bestemd kanaal in Smallingerland;

„dat dan ook de omstandigheid, dat geklaagd wordt over handelingen in strijd met het octrooi, indertijd door het Souverein Staatsgezag binnen de grenzen zijner bevoegdheid

verleend, duidelijk heenwijst naar een ander middel van redres dan de toevlucht naar den burgerlijken rechter en dat redres behoort te worden gezocht bij hetzelfde gezag, dat het octrooi verleende of dat, naar de beginselen van het nu heerschend Staatsrecht, daarvoor in de plaats is getreden;

„dat naar die beginselen de Koning het hoogste administratief gezag uitoefent en bij gevolg de Kroon ten dezen uitspraak zal moeten doen;

„dat dit beginsel zelf in concreten vorm is neêrgelegd in art. 147 der Provinciale wet, waarbij is bepaald, dat Gedep. Staten alle geschillen tusschen de Gemeentebesturen hunner provincie in der minne trachten bij te leggen en zij, daarin niet slagend, het geval, zoo het een geschil van bestuur betreft, aan den Koning ter beslissing voorleggen".

Tegen die aldus gemotiveerde Resolutie zijn Burg. en Weth. van Smallingerland, handelende ter uitvoering van een besluit van den Gemeenteraad, bij adres van 27 September ll. bij Z. M. in beroep gekomen, verzoekende, dat het Z. M. moge behagen alsnog de machtiging te willen verleenen, die door Gedep. Staten van Friesland werd onthouden.

Bij dat adres wordt de feitelijke loop der zaak in herinnering gebracht en wordt nader copielijk overgelegd het laatstelijk gememoreerde advies van den rechtskundigen Raadsman der gemeente Mr. Binnerts, in substantie hierop neêrkomende:

„dat volgens art. 148 der Grondwet bij uitsluiting tot de kennisneming van de rechterlijke macht behooren alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende rechten, over schuldvordering en andere burgerlijke rechten;

„dat alzoo bij de beoordeeling van de bevoegdheid der rechterlijke macht om van eenig geschil kennis te nemen het niets ter zake doet tusschen wie het twistgeding is ontstaan en of de partijen zijn private personen of publiekrechtelijke lichamen, maar enkel en alleen moet worden gelet op het onderwerp van het twistgeding, op den aard van het recht, dat de eischer laat gelden en waarover het geding loopt;

„dat nu het recht, dat de gemeente Smallingerland tegen de gemeente Opsterland wil doen gelden, ten einde het stroomen met het Ureterpervallaat langs de Dragtstervaart te beletten, voortspruit uit den eigendom van hare, zij het ook voor den publieken dienst bestemde vaarten en wallen en is gegrond op het recht van iederen eigenaar om te verhinderen, dat ten gevolge van handelingen van eenen eigenaar van een hooger gelegen erf zijn eigendom water zou moeten ontvangen, dat niet natuurlijk van dat hooger gelegene afloopt (art. 673 al. 2, B. W.; L 1 § 13 Dig. de aqua et aquae pluviae arcendae XXXIX 3);

„dat toch vóór het jaar 1658 het water van Ureterp en Bakkeveen zijnen weg naar lager gelegen streken niet kon vinden door de gemeente Smallingerland en tot den aanleg van de vaart naar Bakkeveen met aansluiting aan de bestaande Dragtstervaart in dat jaar door de vertegenwoordigers van de dorpen van Smallingerland slechts toestemming is gegeven, mits door de eigenaren van de aan te leggen vaart voldoende maatregelen werden genomen om te beletten, dat door die vaart het water door de gemeente Smallingerland zou stroomen;

„dat de toen door die eigenaren ook bij het interinement van het octrooi tot het maken van de vaart op zich genomen verplichting om ten behoeve van de

gemeente Smallingerland, het Ureterperverlaat te maken en te onderhouden en daardoor geen ander water te doen loopen dan hetgeen een noodzakelijk gevolg van het doorschutten van schepen zou zijn, is behoorende tot het burgerlijk recht en de eisch, welke strekt om de gemeente Opsterland als opvolgende eigenares van die vaart te noodzaken tot nakoming van die verplichting, ongetwijfeld behoort tot de kennisneming van de rechterlijke macht."

Voornamelijk dat advies is door Gedep. Staten, toen zij op het ingesteld beroep werden gehoord, bij hun ambtsbericht van 11 October ll., n⁰. 73, 2e Afd., bestreden.

Zij schrijven dienaangaande het volgende:

„Met den rechtskundigen raadsman van Smallingerland aannemende, dat voor de beantwoording der vraag, of de rechterlijke macht bevoegd is om van het geschil kennis te nemen, alleen moet worden gelet op het onderwerp van het twistgeding, is het ons onbegrijpelijk, hoe die raadsman dit geschil rangschikt onder de zoodanige welke zijn bedoeld in art. 148 der Grondwet, dat zijn twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende rechten, over schuldvordering en andere burgerlijke rechten, hoedanige, als zijnde zuiver burgerlijke rechtsgeschillen, niet aan de kennisneming van den burgerlijken rechter mogen worden onttrokken. Wij hebben het reeds doen uitkomen: het geldt hier de handhaving van een publiek belang, gegrond op een publiekrechtelijk verleend octrooi.

„Het door dien raadsman aangehaald artikel van het Burgerlijk Wetboek en de door hem geciteerde pandectenplaats zijn in waarheid eene petitio principii.

„Die zouden volkomen toepasselijk zijn, indien het gold waterbezwaar van het eene erf tegenover het andere.

„Dat nu is niet aangetoond. Integendeel heeft, blijkens de stukken, de grief van Smallingerland een algemeen karakter.

„Zorg voor de ingezetenen, alzoo zorg voor een gemeentebelang, heeft haar in het leven geroepen.

„De adviseur doet het voorkomen, als gold het bij Smallingerland de verdediging van den eigendom zijner vaart en van de wallen.

„Maar die gemeente kan daarvan in geen anderen zin eigenaresse zijn dan in publiekrechtelijken zin, omdat die vaart en die wallen onderdeel zijn van het gemeentehuishouden.

„Daarbij is het denkbeeld van eigendom in civielrechtelijken zin, het dominium jure privato, ten eenenmale uitgesloten.

„Niet onopgemerkt mag voorts blijven, dat het octrooi zelf (Charterboek V pag. 604) gegeven wordt om eenige particuliere landen door te graven tot eene publicque vaart; dat men hier dus te doen heeft met een door het publiek gezag geoctroijeerd openbaar werk; en eindelijk, dat zoowel de inhoud van het octrooi zelf als het doel, waarmede het werd gegeven, o. i. medebrengen, dat de daarover gerezen geschillen door den administratieven rechter moeten worden beslist.

„De burgerlijke rechter is niet bevoegd om te oordeelen over de wettigheid der handelingen van de uitvoerende macht, binnen den kring harer wettige bevoegdheid verricht.

„Dat leert ook het straks te vermelden arrest van den Hoogen Raad met de

pleidooien en de conclusie van het Openbaar Ministerie, opgenomen in het Weekblad van het Regt n°. 1917.

„Omdat wij voorzagen, dat, werd de machtiging tot procedeeren door ons verleend, de eischer òf met eene exceptie van onbevoegdheid des rechters ratione materiae beloopen zou worden, òf de rechter zich om die reden ambtshalve onbevoegd zou moeten verklaren, hebben wij de gevraagde machtiging niet verleend en het betrekkelijk Raadsbesluit niet goedgekeurd.

„Daartoe zal een collegie van Gedeputeerde Staten, in strijd met een overgelegd advies, niet overgaan, dan wanneer hij meent, dat het aanvragend Gemeentebestuur klaarblijkelijk ongelijk heeft, of, wat in zijn gevolg op hetzelfde nederkomt, de burgerlijke rechter zich ratione materiae onbevoegd zou moeten verklaren.

„Naar onze meening kan de ware zin der woorden: eigendom of daaruit voortspruitende rechten, schuldvordering en andere burgerlijke rechten, voorkomende in art. 148 der Grondwet, geen andere zijn, dan dat de competentie van den burgerlijken rechter beperkt is tot de zaken van zuiver burgerlijken aard.

„Geschillen, welke hun grond vinden in het Staats- of publiek recht, zijn dus aan zijne kennisneming onttrokken.

„Bij het woord „schuldvordering", in dat artikel voorkomende en onmiddellijk verbonden met de woorden „en andere burgerlijke rechten" heeft de wetgever blijkbaar alleen gedacht aan burgerrechtelijke schuldvorderingen, dat zijn de zoodanigen, welke haren oorsprong aan het privaatrecht ontleenen.

„Men vergelijke de arresten van den Hoogen Raad van 16 December 1857, W. v. h. R. n⁰. 1917, Regtsgeleerd Bijblad 1858, pag. 10, en van 1 April 1858, W. v. h. R. n⁰. 1944.

„De pleidooien in laatstgemelde zaak gevoerd zijn te vinden in de Weekbladen van het Regt n°s. 1946 en 1947.

„De Hooge Raad is, blijkens den zin dier arresten, van meening, dat de vordering, ook al bestaat zij in eene geldelijke vergoeding, nimmer van haren grondslag (het fundamentum petendi) mag worden gescheiden.

„Alzoo zou, indien over de onderwerpelijke kwestie een civiel geding aanhangig werd gemaakt, de rechter in een onderzoek moeten treden omtrent het rechtmatige of onrechtmatige eener daad van het Gemeentebestuur van Opsterland qua talis, een onderzoek, dat uitsluitend op administratief terrein te huis behoort."

Nadat de overweging van het geschil bij deze Afdeeling was aanhangig gemaakt, is nog ingekomen:

1⁰. eene memorie van het Gemeentebestuur van Smallingerland, waaruit hier het volgende moge worden overgenomen:

„Wat echter bij de beslissing over de quaestie van competentie niet uit het oog mag worden verloren en waarmede niettemin door heeren Gedeputeerde Staten in geen enkel opzicht wordt rekening gehouden, is, dat de vaart van Ureterp naar Bakkeveen door particuliere personen is aangelegd, niet als een door het publiek gezag geoctroijeerd openbaar werk, maar als een privaat eigendom, al werd ook de vaart door hen voor het gebruik van het publiek opengesteld. Door hunne rechtsopvolgers is deze hun naar het privaat recht in eigendom toebehoorende, zij het ook met eenen onus publicum bezwaarde, vaart in 1861 publiek verkocht en aan de gemeente

Opsterland overgedragen met al de daaraan verbonden lusten en lasten, in het bijzonder met deze bepaling, dat met het in die vaart gelegen Ureterperverlaat niet meer dan driemalen daags zou mogen worden geschut, tenzij het water over de deuren mocht loopen. De gemeente Opsterland bezit dus die vaart met verlaat krachtens privaatrecht en is krachtens het burgerlijk recht gehouden na te komen al de verplichtingen, welke de voormalige eigenaren van vaart en verlaat ten aanzien van de waterafstrooming hebben op zich genomen.

„Met betrekking tot de naleving van deze verplichtingen is het voor de gemeente Smallingerland volmaakt onverschillig, of de vaart met het verlaat, evenals vroeger, aan particuliere personen toebehoort of eigendom van eene corporatie is geworden; in elk geval kan de verandering van eigenaar nimmer verandering brengen in de wijze, waarop de gemeente Smallingerland dien eigenaar kan noodzaken tot nakoming van de jegens de gemeente Smallingerland door zijne auteuren op zich genomen verplichting.

„Waar het geldt de vordering tot nakoming van die verplichting staat de gemeente Smallingerland niet tegen de gemeente Opsterland als publiekrechtelijk lichaam en als zoodanig handelende, maar tegen de gemeente Opsterland als opvolgende eigenares van de vaart van Ureterp naar Bakkeveen en het daarin gelegen Ureterperverlaat, met wier auteuren op 19 Juni 1658 de zaak van de afstrooming van het water door dit verlaat bij contract is geregeld.

Ten onrechte wordt evenwel door heeren Gedeputeerde Staten zoowel in hunne resolutie als in hunne nadere memorie, beide hiervoren aangehaald, dit contract van 19 Juni 1658 vereenzelvigd met het octrooi, den 2 April bevorens door de Souvereine Staten van Friesland aan de heeren Douwe van Aijlva c. s. verleend. Bij dit octrooi toch werd enkel verlof gegeven om eenige particuliere landen en, indien noodig, ook een heer- of dorpsweg door te graven tot het aanleggen van een publieke vaart van en naar Bakkeveen. Daarbij werd wel in het algemeen de voorwaarde gesteld, dat de ingezetenen, daarbij geïnteresseerd, tegen den overval van water zouden worden beveiligd, maar hoe dit zou worden gedaan, is bij dit octrooi niet bepaald. Adressanten merken hierbij op, dat naar het in dien tijd geldende Friesche recht zoodanig octrooi geen kracht van wet had ten aanzien van derden, ja in het geheel niet gold voor zoover het mocht strekken tot krenking van verkregen rechten van derden. Uit vrees nu voor zoodanige krenking was bepaald, dat geen octrooi eenige kracht zou hebben, vóór dat het was geïnterineerd, dat is „ten Hove te boek gebracht na voorgaende overroepinge dergeener, die daeraen gelegen mocht zijn". (Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, Boek I, kapittel 2, nos. 35, 36). Dit interinement was eene zuiver privaatrechtelijke handeling, dienende om door het Hof van Friesland te doen erkennen en voor en tegen over ieder verbindend te verklaren de contracten, door de verkrijgers van het octrooi met derden gemaakt, ten einde de krenking van de rechten van deze te voorkomen. Toen dan ook op den 6 Juli 1658 het door de heeren Douwe van Aijlva c. s. bekomen octrooi werd geïnterineerd, werd erkend en bevestigd het op 19 Juni 1658 door hen gesloten contract, waarbij hun was opgelegd de verplichting tot het maken en onderhouden van het Ureterpervallaat en was bepaald, dat geene klinketten zouden worden geopend, wijders als de necessiten van

schuttinge van scheepen, schuiten, ofte diergelijke vereischen sal.″ Dit contract regelt nog de rechten en verplichtingen van de eigenaren van de vaart van Ureterp naar Bakkeveen en daarop mag door de gemeente Smallingerland een beroep worden gedaan om het onbelemmerd afstroomen van het water uit die vaart in de Dragtstervaart te beletten. Zij beweegt zich daarbij geheel op het gebied van het privaatrecht en moet den burgerlijken rechter adieeren, ten einde te worden gemachtigd tot het verrichten van die handelingen, waardoor de naleving van het contract kan worden verzekerd. Het door Gedeputeerde Staten in hunne memorie gedaan beroep op de arresten van den Hoogen Raad van den 16 December 1857 en den 1 April 1858 kan alzoo in deze zaak niets afdoen.

″Adressanten veroorloven zich de vrijheid ten slotte de aandacht van Uwe Majesteit te vestigen op het arrest van den Hoogen Raad van 10 December 1852 (te vinden in de Verzameling van arresten van Van den Honert, Burg. Recht. XV, p. 274 e. v.), waarbij is beslist, dat de rechterlijke macht bevoegd is kennis te nemen van een twistgeding tusschen twee polderbesturen betreffende een recht van waterlossing. Het tusschen die polderbesturen gerezen geschil toch is gelijksoortig aan dat, waarover de gemeente Smallingerland de tusschenkomst van de rechterlijke macht wenscht in te roepen, — en waar het hoogste rechtscollege in Nederland heeft geoordeeld, dat de kennisneming van dat geschil behoort tot de rechterlijke macht, kan toch moeielijk de goedkeuring van een raadsbesluit om over een gelijksoortig geschil de tusschenkomst van de rechterlijke macht in te roepen worden geweigerd, omdat klaarblijkelijk de rechterlijke macht tot die kennisneming onbevoegd zou zijn.″

En 2°. eene memorie van Mr. van Hettinga Tromp, advocaat en procureur te Leeuwarden, waarin omtrent de quaestie der competentie het volgende voorkomt:

″Smallingerland schijnt eene nadere regeling door het bevoegde administratief gezag te willen ontgaan door eene beslissing van den burgerlijken rechter in te roepen.″

″Naar adressants meening kunnen daarvoor geene termen bestaan.

″Men beweert, dat hier een geschil over burenregt en wel over de verpligtingen, uit art. 673 B. W. voortvloeijend, zoude bestaan. Op zich zelf genomen, zoude dergelijk geschil zeer wel denkbaar zijn tusschen ééne gemeente, als eigenares van gronden of erven jure privato en particulieren of eene andere gemeente als eigenaars van daaraan grenzende of naburige eigendommen.

Waar het echter, zooals hier, de regeling geldt van de afstrooming van het water langs eene publieke vaart, daar kan van geschil over verpligtingen, uit het burgerlijk regt en bepaaldelijk uit art. 673 B. W. voortspruitend, geene sprake zijn. De aard van het voorwerp, een object van administratief beheer, sluit dergelijke verpligtingen buiten. Een privaat regt heeft niet verkregen kunnen worden op die publieke vaart of op hare kunstwerken en het gebruik van deze.

Het beheer, dat het Gemeentebestuur van Opsterland over de Ureterpervaart en over het genoemde verlaat voert, is een beheer van algemeene belangen, tot den kring der gemeente-administratie behoorend, geene uitoefening van een civiel regt van eigendom. Leidt dat beheer tot klagten en wel van het Bestuur eener naburige gemeente, die in het beheer harer kanalen daardoor beweert belemmerd en geschaad

te worden, dan levert zulks een administratief geschil op, ter beëindiging waarvan naar het Staatsregt de hoogere administratieve autoriteiten zijn geroepen.

„Daarover komt aan den burgerlijken regter geene beslissing toe.

„Het onderwerp van het geschil ligt buiten den kring zijner bemoeijingen. Hij mist de middelen ter instructie van dergelijke onderwerpen. Hij zoude, door in dezen bevelen of voorschriften te geven, treden op het gebied van het bestuur van den Waterstaat. Hij zoude eene administratieve oplossing moeten geven aan een geschil van bestuur, aan een dispuut over de bestemming en het beheer van eene openbare vaart en van de daarin gelegen kunstwerken.

„Van veel gewigt is eindelijk de vraag, of het hoogste administratief gezag in dezen, waar het een conflict van bevoegdheid geldt, zelf behoort te beslissen over het karakter der regtsvraag en mitsdien over de bevoegdheid van de regterlijke magt, dan wel het oordeel daarover aan de regterlijke magt zelve behoort over te laten.

„Naar de eerbiedige meening van adressant is het de pligt en het regt van het hoogste gezag in den Staat om, indien het bevindt dat het onderwerp in geschil ligt op het gebied van het gemeentelijk bestuur of van het beheer van den Waterstaat en mitsdien tot het domein van het Staatsregt of publiek regt behoort, zelf te zorgen, dat het onderwerp behandeld worde waar het behoort, — zelf te zorgen, dat de grenzen van den werkkring van het administratief gezag ongeschonden blijven en dat dit gezag binnen die grenzen onbelemmerd blijve in de uitoefening van zijne grondwettige functiën en zijn regt van toezigt en bestuur.

„Daartoe moet het hoogste administratief gezag ook zorgen dat, wat naar zijne opvatting niet behoort tot de taak des burgerlijken regters en dus, voor dezen gebragt, tot eene onwettige inmenging van dezen in de taak van het administratief bestuur zoude leiden, aan die onwettige bemoeijing onttrokken blijve.

„Het zoude, naar adressants eerbiedige beschouwing, eene verwarring van begrippen zijn, als het hoogste Staatsgezag, dat allereerst geroepen is voor de scheiding der Staatsmagten te waken, het waken daarvoor overdroeg aan een der onderdeelen, eene der takken van het Staatsbestuur, aan de regterlijke magt. Werd toch die weg gevolgd, dan zoude ter beslissing en regeling van het administratief gezag worden overgelaten, wat de regterlijke magt oordeelde aan hetzelve te moeten overlaten, en aan het administratief gezag worden onttrokken, wat de regterlijke magt goedvond tot zich te trekken. Dan werd het hoogste administratief gezag ondergeschikt aan de regterlijke magt. Zoolang de regterlijke magt volgens art. 148 der Grondwet enkel met de regtspraak in zaken van burgerlijk regt belast is, zal ook aan haar een zóóver reikende invloed niet kunnen worden toegekend."

De heer Mr. T. van Hettinga Tromp, advocaat en procureur te Leeuwarden, als gemachtigde voor de gemeente Opsterland optredende, tracht nader aan te toonen dat het geschil in deze aan de beoordeeling van het administratief en niet aan die van de rechterlijke macht onderworpen is. Hij refereert zich overigens aan zijne voor de gemeente Opsterland ingediende memorie en beantwoordt voorts eenige vragen hem gedaan door den president en de staatsraden Verniers van der Loeff en Smidt.

2°. het beroep van *den Gemeenteraad van Schoterland, van een besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland, waarbij goedkeuring is onthouden aan een raadsbesluit betreffende de regeling van de jaarwedden der openbare onderwijzers in die gemeente.*

De *Staatsraad* Verniers van der Loeff brengt het volgend verslag uit:

Krachtens Zr. Ms. machtiging heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 8 November 1883, n⁰. 4076, Afd. O, bij den Raad van State, Afdeeling voor de geschillen van Bestuur, de overweging aanhangig gemaakt van het beroep van den gemeenteraad van Schoterland tegen een besluit van Gedep. Staten van Friesland van 6 Sept. jl., n°, 57, 3e afd., waarbij goedkeuring is onthouden aan het besluit van voornoemden gemeenteraad van 14 Augustus jl., voorzoover daarbij is gehandhaafd de bij zijn besluit van 7 Juni ll. vastgestelde regeling der jaarwedden der openbare onderwijzers in die gemeente.

In de gemeente Schoterland zijn de jaarwedden der openbare onderwijzers onder goedkeuring van Gedep. Staten geregeld bij raadsbesluit van 4 November 1880. Ingevolge de bepaling, in dat besluit voorkomende, dat de jaarwedden der onderwijzers met 1883 moesten worden herzien, hebben Burg. en Weth. van Schoterland op 7 Juni 1883 een voorstel tot wijziging van het besluit van 1880 bij den Raad ter tafel gebracht.

De beoogde wijziging van het college van Dagelijksch bestuur kwam hierop neêr, dat de jaarwedden van de hoofden der scholen n°. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19 van f 700 op f 750 zouden gebracht worden, terwijl die van de hoofden der scholen n°. 1, 6 en 8 van f 700 op f 800 zouden komen.

Die wijzigingsvoordracht strekte voorts nog tot verhooging van de jaarwedden der onderwijzers (2, 3 en 4) aan de verschillende scholen, meerendeels met f 100 of f 50.

De gemeenteraad van Schoterland heeft zich bij besluit van 7 Juni 1883, n°. 365, in hoofdzaak met de voorgestelde wijzigingen kunnen vereenigen. Edoch met betrekking tot de jaarwedden van de hoofden der scholen n°s. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 en 19 heeft hij gemeend de cijfers van zijn besluit van 1880 te moeten in stand houden en die jaarwedden dus te laten op f 700.

Dit besluit werd ter goedkeuring toegezonden aan Gedep. Staten van Friesland, die daarop den districts-schoolopziener in het district Heerenveen hebben gehoord.

Deze heeft het in zijn advies van 25 Juni 1883, n⁰. 365, afgekeurd, dat voor de 12 bovengenoemde schoolhoofden het minimumtractement werd gehandhaafd. Zijns inziens zullen tegen dusdanige belooningen de sollicitanten van te gering gehalte zijn en moeten dan ook die traktementen tot f 800 of minstens f 750 worden gebracht. Wijders bevreemdt het hem dat men de jaarwedden der hoofden van n°s. 4 en 14 op f 800 en f 700 respectievelijk houdt; immers het hoofd der school n°. 3 met 166 leerlingen zal nu een inkomen hebben van f 850 en dat der school n⁰. 4 met 173 leerlingen slechts f 800. Verder schijnen hem de onderwijzerstraktementen veel te laag. Deze moeten zijns inziens minstens f 550 zijn; beneden dit cijfer zal men niemand kunnen krijgen. Hij beroept zich hier op de getuigenis van den Arrondissements-schoolopziener. Deze wijst er o. a. op, dat de

hulponderwijzers zelfs onder de vorige wet f 600 kregen, en men er eerst later toe overging het traktement op f f 450 en f 500 te stellen.

Het resultaat echter is geweest, dat een voor een is vertrokken en in het onderwijs door kweekelingen moest worden voorzien.

Door eene regeling, als de Raad hier vastgesteld heeft, plaatst men zich zelven in de onmogelijkheid geschikt personeel te bekomen.

De districts-schoolopziener was op grond van een en ander van oordeel, dat het Gedeputeerd College zijne goedkeuring aan het raadsbesluit diende te onthouden.

Dit College heeft daarop in zijn missive van 28 Juni 1883, n°. 54, 3e afd., den Raad van Schoterland met de gemaakte bedenkingen tegen de regeling der jaarwedden in kennis gesteld en hem uitgenoodigd, alsnog daaraan tegemoet te komen.

De Raad van Schoterland heeft naar aanleiding daarvan eene commissie uit zijn midden opgedragen, de zaak nader te onderzoeken en van advies te dienen.

In het verslag dezer commissie, dd. 1 Aug. 1883, komt o. a. het volgende voor:

Wat de opmerking van den districts-schoolopziener aangaat, als zou de Raad in strijd met den geest van den tegenwoordigen tijd, eerder tot verlaging, dan tot verhooging der traktementen willen overgaan, — de commissie teekent hierbij aan, dat, al moge de tijdgeest veel eischen, en de leefwijzen steeds weelderiger worden, het niet op den weg van den gemeenteraad kan liggen, dien tijdgeest door offers uit de gemeentekas te huldigen, maar dat hij integendeel elke poging daartoe met ernst moet bestrijden.

De commissie meent, dat men de eindelooze mutatiën in het personeel niet door verhooging van de jaarwedden van de hoofden der scholen met f 50 zal kunnen keeren.

Men zal naar beter bezoldigde plaatsen blijven solliciteeren.

Wat het bezwaar van den districts-schoolopziener aangaat, dat men voor f 700 geene goede hoofden der scholen zal krijgen, merkt de commissie op, dat ieder, die de akte van hoofdonderwijzer heeft, toch bevoegd en bekwaam is om als zoodanig werkzaam te zijn; de meerderheid der commissie voegt er zelf nog bij, dat niet altijd zij, die op een examen het best slagen, op dorpsscholen de gewenschte personen zijn.

Verder merkt de commissie op, dat de bewering van den districts-schoolopziener, als zou het onverklaarbaar zijn, dat in het vervolg aan school n°. 3, f 50 meer wordt genoten dan aan school n°. 4, niet opgaat, omdat de billijkheid medebrengt, dat men den onderwijzer te Heerenveen, waar het leven duurder dan in de dorpen is, ook beter bezoldigt. Trouwens, zoo voegt de commissie er bij, het traktement van hoofd der school n°. 4 is indertijd bij vergissing f 850 geworden.

De vrees moge voorts gegrond zijn, dat zich voor f 550 geene onderwijzers zullen opdoen, de commissie meent echter, dat het niet raadzaam is zonder eenige beperking in den grooten wedstrijd meê te doen.

Uit het verslag der commissie blijkt, dat de minderheid zich niet met het voorgaande heeft kunnen vereenigen. Deze integendeel vindt de verhooging der traktementen, zooals die in de voordracht van het Dagelijksch Bestuur voorkomt, veel billijker en wenschelijker.

Burgemeester en Wethouders van Schoterland hebben daarop aan Gedeputeerde Staten bericht, dat de Raad bij de regeling der jaarwedden, zooals die op 7 Juni ll door hem is vastgesteld, blijft volharden.

Alstoen hebben Gedeputeerde Staten bij resolutie van 6 September 1883, n°. 37, 3 Afd. S, aan genoemd Raadsbesluit hunne goedkeuring onthouden en wel op grond, dat de jaarwedden voor 12 hoofden der scholen op het minimum (f 700) zijn gebracht; dat het verschil der jaarwedden van het hoofd der school n°. 3 en van dat van n°. 4 niet is gerechtvaardigd; dat de jaarwedden van de hoofden der scholen n°s. 4 en 14 zonder eenige reden zijn gelaten op f 800 en f 700, en dat, wat betreft de bezoldiging der onderwijzers, de ervaring bijna dagelijks leert, dat deze minstens f 600 dient te bedragen.

De gemeenteraad van Schoterland is tegen dit besluit in beroep gekomen bij Z. M. bij adres van 2 October 1883, den 4en d. a. v. bij het Kabinet ingekomen.

Na de uiteenzetting der feiten, merkt de Raad op, dat er, wat de 12 onderwijzers betreft, geene redenen bestaan om hooger bezoldiging toe te kennen, dan elders in Friesland plaats heeft. De verlaging van de hoofden der scholen n°s. 4 en 14 is volgens den Raad wenschelijk, om een bestaand verschil in de verhouding der jaarwedden der onderwijzers in zijne gemeente te doen verdwijnen.

Wat het verschil der jaarwedden van de hoofden der scholen n°s. 3 en 4 aangaat, de Raad merkt dienaangaande op, dat de bezoldiging van het hoofd der school n°. 3, eenigszins hooger moet gesteld worden, omdat het leven te Heerenveen duurder is dan te Benedenknijpe. Wat de bezoldiging der onderwijzers betreft, valt het zeker niet te ontkennen, dat moeielijk onderwijzers op een jaarwedde van f 600 zijn te bekomen.

Dit is echter, naar de Raad meent, eer aan gebrek aan personeel, dan aan het bedrag der jaarwedden te wijten, en het kan zeker geen reden wezen de jaarwedden al hooger en hooger op te voeren, omdat, vermeerdert later het beschikbare personeel, zooals dan toch te verwachten is, het zeer moeielijk gaat, alsdan de jaarwedden te verlagen.

Appellant merkt ten slotte nog op, dat de nu door den Raad vastgestelde regeling, wat aangaat de jaarwedden van de hoofden der scholen, geheel dezelfde is, als van 1880, en dat de traktementen der overige onderwijzers op f 400 tot f 550 zijn gebracht. Toen hebben Gedeputeerde Staten geen bezwaar gevonden de regeling goed te keuren, en nu, na 3 jaren, achten zij haar niet meer voldoende.

De Raad verzoekt mitsdien Z. M. de jaarwedden vast te stellen, zoo als die bij Raadsbesluit van 7 Juni 1883 zijn bepaald.

Gedeputeerde Staten van Friesland, door den Minister van Binnenl. Zaken op dit appellatoir adres gehoord, merken in hun ambtsbericht van 26 October 1883 n°. 1, 3e Afd. S, op, dat eenig afdoend argument tegen het in hun besluit voorkomende, in dat adres te vergeefs gezocht wordt. De jaarwedden zullen nu door den Koning volgens de laatste alinea van art. 26 der wet op het lager onderwijs dienen te worden vastgesteld en Gedeputeerde Staten vertrouwen dat Z. M. daarbij de milde beginselen zal volgen, neergelegd in 't K. B. van 28 April 1881, no. 1, afgedrukt in BELINFANTE's Verz. Raad van State, deel 21, p. 222.

Overigens verwijzen Gedeputeerde Staten naar het door hen overgelegd advies van den districts-schoolopziener van 17 October 1883, n⁰. 554, waarmede zij zich volkomen vereenigen.

Dit advies komt in hoofdzaak hierop neêr: Een bedrag van f 700 als traktement voor een hoofd der school kan zeer zeker laag genoemd worden, vooral als men let op de tegenwoordige prijzen der eerste levensbehoeften. De wet trouwens zelve zegt in art. 26, in geen geval minder dan f 700.

De districts-schoolopziener ziet overigens niet in, waarom de jaarwedde van het hoofd der school n°. 4 verlaagd zou worden. Hij kan zich niet begrijpen, dat het leven te Heerenveen iets duurder zou zijn dan te Benedenknijpe, daar beide plaatsen vlak aan elkander liggen en met elkander verbonden zijn. Hoe de jaarwedde "door een vergissing op f 850" is bepaald, is hem niet duidelijk.

Wat de jaarwedden der onderwijzers aangaat, wijst hij er op, dat deze onder vigeur der wet van 1857 een hooger cijfer bedroegen: dat de gemeenteraad zelve de moeielijkheid, om onderwijzers te bekomen, erkent; en eindelijk, dat de jaarwedden der onderwijzers in de overige gemeenten in deze provinciën bijna overal f 550 en f 600 bedragen, waarbij men dan dient in het oog te houden, dat de meeste scholen van Schoterland, door hun verwijderde ligging, weinig aantrekkelijks hebben.

Ten slotte merkt de schoolopziener nog op, dat wel het beste bewijs voor de stelling, door hem verdedigd, door den Raad zelven wordt geleverd, die in den considerans van zijn besluit van 7 Juni ll., n_o. 365, erkent, dat het, ten einde betere onderwijzers te verkrijgen, noodig is de jaarwedden te verhoogen.

Nadat deze zaak krachtens Zr. Ms. machtiging van 5 November, n°. 6, bij de Afdeeling voor de geschillen van bestuur van den Raad van State was aangebracht, zijn nog de volgende stukken ingekomen:

1°. Tot ondersteuning der zienswijze van Gedeputeerde Staten:

a. een schrijven van S. K. Uri, hoofd eener school te Heerenveen;

b. een dergelijk schrijven van C. Dijkstra, onderwijzer te Oranjewoud;

c. een van A. B. Bosch, onderwijzer aan de openbare school n°. 3 te Heerenveen.

En 2°. Eene uitvoerige memorie van den Gemeenteraad van Schoterland, dd. 20 November 1883, n°. 75/1107, waarheen, na hetgeen bereids is vermeld, hier mag worden verwezen.

Nog is ingekomen op een door de Afdeeling gerichte vraag aan Gedeputeerde Staten, hoe huns inziens de jaarwedden zouden moeten geregeld worden, een antwoord hunnerzijds van 13 December 1883 n°. 21, 3e afd., waarin zij een gedetailleerde opgave doen van de wijzigingen, die zij in de regeling der jaarwedden noodig oordeelen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

